ספר

מזכרת לגדולי אוסטרהא

כולל

תולדות גאונים אב"ד ראשי מתיבתא מגידי מישרים חכמי יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה (ושמות הספרים שחברו) דיינים מופלגים, פרנסים ומנהיגים, חסידים ואנשי מעשה, קצינים, נגידים, אנשי שם, שהיו בעיר אוסטרהא במשך קרוב לארבע מאות שנים, עם העתקות נוסח מצבותיהם והעתקות נוסח מצבות עתיקות משנת ר"ה, ומבוא העיר, כולל סדר ומשטר הקהלה, החברות שהיו בה בדורות הראשונים, סדר ומשטר הח"ק, העתק צוואות הגאונים הג"מ ישראל היילפרין ז"ל והג"מ דוד היילפרין ז"ל, וצוואת הקצין ופרנס דמדינת וואלין ר' יוזפא אוסטריר ז"ל, העתק כתבי רבנות, מגילת תמוז. מעט מקורות היהודים פה, סיפורים אשר ספרו לי זקנים תורנים נאמנים בדבריהם, ועוד דברים עתיקים שבאו דרך אגב אשר יגעתי ועמלתי ודליתי מתהומות ים הנשיה, לתפארת העיר ויושביה.

אנכי יליד העיר אוהב חכמים ודבריהם, ומוקיר זכרונותיהם

מנחם מענדיל בן לא"א המופלג בתורה וביראה מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל ביבער מאוסטרהא.

יצא לאור בהוצאת המחבר ובעזרת תמיכה הגונה מהחברה "מפיצי השכלה" מפטרבורג.

ברדיטשוב

בדפוס של חיים יעקב שעפטיל

שנת מזכר"ת לפ"ק.

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

יובל שי מנחה מרחשת

רחשי אהבה וכבוד

אל כבוד הרב הגביר המפואר גבר רב פעלים מהוללים איש חמודות אוהב להטיב לכל דורש טובתו. משכיל דורש אלקים נשיא החבורה תלמוד תורה דפה אוסטרהא

כמה"ר **יצחק קלמן** יחי' למשפחת **פרענקיל—תאומים**

בנו של הרב הגביר המפורסם חסיד ועניו מופלג גדול בתורה חריף ושנון

מוהר"ר **יעקב משולם** זללה"ה מעיר הומיז

וחתנא דבי נשיאה הרב הגביר הישר והמאושר חריף ושנון מפורסם ברוח נדיבתו וצדקת פזרונו בישראל, מוכתר בכתר תורה בכתר כהונה וכתר שם טוב

מוהר"ר **אפרים זלמן הכהן זוסמאן** שוד יניב בשיבה

גבר נכבד בעמו! הר' קלמן יחי'

בין אהובי ומכירי הן אחד מאלף אותך מצאתי להלל, מאז הכרתיך משכתני אחריך בחבלי עבותות מדותיך החמודות והנעימות, אתה הוא אחד מן בני העליה (המועטים) אשר שלחו (על פני התבל) מאת ההשגחה העליונה לתמוך בידי אנשים יגיעי הזמן אובדי עצות, ברוח חכמתם בכספם ובעצתם הנאמנה, ומקומך יכירך בין אנשים המצויינים שבאו לכלל בינה להבין אשר לא נבראו אך למענם... לכן את ספרי זה היקר לי מכל יקר הקדשתי לשמך, והיה הקוראים המוקירים את עבודתי ויברכוני, יזכירו גם את שמך לטובה ולברכה אשר זאת כל מגמתי.

אנא ידידי! קבל נא ברצון את המנחה ההובאת לך מאת אוהבך אוהב תמים, חפץ בשלומך כל הימים.

המחבר.

מפתחות

שמות הגאונים אב"ד ור"מ שהיו פה, מסודרים לפי סדר השנים

						סימן
א	הרה"ג	ר' קלמן האברקשטן אב"ד.	—	—	—	א
ב	"	ר' שלמה לוריא (מהרש"ל) ר"י.	—	—	—	ב
ג	"	ר' מרדוש ראש ישיבה.	—	—	—	ג
ד	"	ר' אברהם ז"ק אב"ד.	—	—	—	ג
ה	"	ר' נדלי' ליפשיץ אב"ד.	—	—	—	ב
ו	"	ר' שלמה ב"ר מרדכי נקרא ר' שלומציא ר"י.			—	ד
ז	"	ר' מאיר ב"ר יוסף אב"ד.	—	—	—	ה
ח	"	ר' ישע' הלוי הורוויץ (של"ה) ר"י.			—	ו
ט	"	ר' שמואל אליעזר הלוי (מהרש"א) אב"ד ור"י.			—	יב
י	"	ר' משה מפטיר מאוסטרא.	—	—	—	יג
יא	"	ר' שמשון באך אב"ד.	—	—	—	יד
יב	"	ר' נתן נטע כהנא אב"ד.	—	—	—	טו
יג	"	ר' דוד סגל (הט"ז) אב"ד ור"מ בהקלויז			—	טז
יד	"	ר' שמואל שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ.			—	יח
טו	"	ר' נפתלי הכהן בעל „סמיכת חכמים אב"ד ור"מ.			—	כא
טז	"	ר' יואל היילפרין אב"ד.	—	—	—	כב
יז	"	ר' יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז.			—	לג
יח	"	ר' בצלאל הכהן אב"ד ור"מ.	—	—	—	מ
יט	"	ר' אברהם כהנא אב"ד.	—	—	—	מא
כ	"	ר' יהודא ליב בהנ"מ אשר ענזיל אב"ד ור"מ בהקלויז.				מג
כא	"	ר' יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז.			—	מד
כב	"	ר' ישראל חריף היילפרין אב"ד.	—	—		נח
כג	"	ר' משה ראש הגליל דק' אוסטרהא.	—	—		נט
כד	"	ר' דוד היילפרין אב"ד ור"מ.	—	—		ס
כה	"	ר' אברהם משולם זלמן אשכנזי אב"ד.	—	—		סד
כו	"	ר' נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז.			—	סח
כז	"	ר' צבי הירש אשכנזי אב"ד ור"מ בהקלויז.			—	קכח
כח	"	ר' מאיר חריף טרנליות אב"ד ור"מ.				קסז
כט	"	ר' יצחק אייזיק חריף אב"ד ור"מ בהקלויז ואב"ד בקארעץ בעל ברית כהונת עולם.				קעו
ל	"	ר' אהרן שמואל הכהן בעל „וצוה הכהן" אב"ד ור"מ בהקלויז.				רית
לא	"	ר' בצלאל מרגליות אב"ד ור"מ.	—	—		רכב
לב	"	ר' חיים הכהן רפאפורט אב"ד ור"מ.	—	—		רנד
לג	"	ר' יעקב הכהן רפאפורט אב"ד ור"מ.	—	—		רסו

הערה. אלה הגאונים שהיו אב"ד דעיר והגליל כתבתי עליהם אב"ד סתם.

שמות הגדולים מ"מ. חכמים יושבי יעבץ. דיינים מופלגים. פרנסים ומנהיגים. צדיקים מפורסמים. אנשי שם. מסודרים על פי אלף בית.

א

					סימן
לד	הרב המאוה"ג	ר' אבאלי מפולנאה	—	—	קב
לה	הרב הג'	ר' אבאלי ב"מ פסח הכהן	—	—	רה
לו	הרב הג'	ר' אבא צבי הכהן זוסמאן	—	—	רעב
לז		ר' אביגדור חר"ש ר"י	—	—	מה
לח		ר' אביגדור ב"מ אליקים נעץ	—	—	נו
לט		ר' אביגדור מרגליות שפירא	—	—	קיג
מ	הרב	ר' אברהם בר' דוד בעל „כור לזהב"	—	—	ז
מא		ר' אברהם בהרב ר' נפתלי הירץ	—	—	יח
מב	מנהיג מדינה הרב	ר' אברהם בר' מאיר	—	—	נא
מג		ר' אברהם ב"מ יושיע פלק	—	—	נד
מד		ר' אברהם כ"ץ בהג"מ נפתלי הירץ כ"ץ	—	—	סח
מה	הרב	ר' אברהם בהק"וש ר' משה הכהן	—	—	עב
מו		ר' אברהם דוב בהרב ר' שמואל שמעלקא			פג
מז		ר' אברהם צבי עלקשיר	—	—	פז
מח	ראב"ד הרב	ר' אברהם מתתיהו בר' משה מפינסק	—	—	קנ
מט	הרב המופלג	ר' אברהם אבד"ק זוועהיל	—	—	קי
נ		ר' אברהם ב"מ שמואל סג"ל	—	—	קנד
נא		ר' אברהם ב"מ ברוך	—	—	קנה
נב		ר' אברהם קצקש	—	—	קנח
נג		ר' אברהם יצחק ב"מ אריה ליב	—	—	קצד
נד		ר' אברהם יצחק ב"מ שמחה	—	—	קפד
נה	הרב	ר' אברהם בה"ר הצ' ר' יעקב יוסף	—	—	קצט
נו	הרב	ר' אברהם בהקדוש מ' צבי הירש	—	—	רי
נז	הדיין	ר' אברהם ב"מ יצחק	—	—	ריח
נח	הרב	ר' אברהם מיזולש	—	—	רלו
נט	הרב הפרנס	ר' אהרן זעליג כ"ץ	—	—	ל
ס	הרב	ר' אהרן בהקצין ר' יוזפא	—	—	סא
סא	הרב	ר' אהרן בהג"מ אברהם משולם זלמן	—	—	סד
סב	הרב המופלג	ר' אהרן זעליג בעל „עולות אהרן" „משחת אהרן"			צג
סג	הרב	ר' אהרן מהאראדאק	—	—	קז
סד		ר' אהרן ב"מ אפרים	—	—	קנא
סה		ר' אהרן קצקש	—	—	קנח
סו		ר' אהרן דאקטר גארדי	—	—	רד
סז	הרב	ר' אהרן סו"ד	—	—	רכח
סח		ר' אהרן יהודה ליב ב"מ משה	—	—	קפו

כט		ר' אורי ליפמאן ב"מ יעקב דוד הכהן	—	—	קמו
ע		ר' אלי' בר' יצחק	—	—	קפ
עא		ר' אלי' בהרב ר' חיים חייקא	—	—	ריש
עב	הרב הגאון	ר' אליעזר בר' שמחה הכהן מטיטשין	—	—	יוד
עג	הרב	ר' אליעזר ליפשיץ	—	—	לה
ער		ר' אליעזר ב"מ משה	—	—	פב
עה		ר' אליעזר ליפמאן בהנגיד ר' יעקב	—	—	קט
עו	הרב	ר' אליעזר ב"מ צבי הירש	—	—	קצג
עז		ר' אליעזר ליפמאן בהמניר מקאמרנא	—	—	רמב
עח	הדיין	ר' אליעזר ב"מ נפתלי	—	—	רנה
עט		ר' אליעזר ב"מ יקותיאל לינקער	—	—	
פ	האלוף	ר' אליקים געץ ב"מ יחיאל מיכל	—	—	נו
פא		ר' אליקים געץ ב"מ יחיאל מיכל השני	—	—	קסא
פב	הרה"צ	ר' אליקים געציל בן הרב ייב"י	—	—	רמא
פג	הרב	ר' אליקים געציל בן הרב ר' יעקב יוסף	—	—	קצט
פד	הרב הגאון	ר' אפרים הכהן מאוסטרא	—	—	מב
פה		ר' אפרים זלמן ב"מ יהושע פלק	—	—	נד
פו		ר' אפרים ב"מ אהרן	—	—	קנא
פז	הרב	ר' אפרים אב"ד ומו"ץ בסדילקוב	—	—	רן
פח		ר' אפרים ב"מ משה	—	—	רנא
פט	הדיין	ר' אריה ליב ב"מ שמואל	—	—	סה
צ	הרב	ר' אריה ליב ב"מ משה יוסף	—	—	קלו
צא		ר' אריה יהודא ליב ב"מ פנחס	—	—	קמט
צב		ר' ארי' ליב ב"מ חיים	—	—	קנז
צג	הרב הדיין	ר' אריה ליב ב"מ חיים סג"ל	—	—	רכט
צד		ר' אריה ליב בהרב דחייטים	—	—	רמג
צה		ר' אשר ענזיל בהנ"מ נפתלי הירץ הכהן	—	—	סח
צו		ר' אשר בהקצין ר' שמואל ר"י	—	—	צ
צז	הרב הגאון הרשן	ר' אשר ענזיל בעל „ברוך מבנים אשר"			קלח
צח	הרב	ר' אשר אביו של הרב ר' שמשון	—	—	קנג
צט	הרב הצ'	ר' אשר צבי מ"מ דפה בעל „מעין החכמה"			ריד
ק		ר' אשר בהרב דחייטים	—	—	רכא
קא		ר' אשר זעליג ב"מ עוריאל	—	—	

ב.

קב	הרב החכם	ר' בנימין וואלף גינצבורג	—	—	מח
קג	הרב הגרול	ר' בן ציון בהרב ר' יהושע	—	—	צה
קד		ר' בן ציון קצקש	—	—	קנח
קה	הרב	ר' (דוב) בער ב"מ יורא ליב מיושבי יעבץ			קע
קו		ר' (דוב) בער ח"ר גרשון מ"מ דפה	—	—	קעה

קז		הרב	ר' (רוב) בער אבד"ק לעחוויץ		קצט
קח		הרב	ר' (רוב) נער בהקצין ר' שמואל ר"י	—	סט
קט			ר' (רוב) בער ב"מ חיים	—	רלט
קי		הג'	ר' (רוב) בעריש הכהן זוסמאן	—	רסה
קיא			ר' ברוך ב"מ זאב וואלף	—	קנו
קיב	הרב הצ' המפורסם		ר' ברוך ממעזביז	—	קנח
קיג			ר' ברוך ב"מ ישראל	—	קץ
קיד			ר' ברוך מקאסניטין	—	קצט

ג.

קטו		הדיין	ר' גבריאל ב"מ דוד	—	רנה
קטז		הרב הדרשן	ר' נדלי' ב"מ צבי	—	ריט
קיז			ר' נרשון בר' יקר	—	לא
קיח		הרב הדיין	ר' נרשון בר' ראובן מלבוב	—	צט
קיט			ר' נרשון בהרב ר' זלמן מעזירטשער	—	קכב
קכ			ר' נרשון בר' ראובן	—	קמא
קכא			ר' נרשון ב"מ צבי הירש	—	קנח
קכב		הרב	ר' נרשון מ"מ דק"נ	—	קעה

ד.

קכנ			ר' דוד בר' אברהם	—	יא
קכד		הדיין	ר' דוד שבח ב"מ ישראל אברהם	—	סה
קכה			ר' דוד ב"מ יעקב	—	עג
קכו		הרב המאוה"ג	ר' דוד טעביל	—	עט
קכז			ר' דוד ב"מ שמשון הלוי	—	פ
קכח			ר' דוד שור	—	קכט
קכט			ר' דוד מינאב	—	קלא
קל		הרב	ר' דוד בהרב ר' משה	—	קלו
קלא		הרב	ר' דוד בהג"מ יהודא ליב בעל „אותות למועדים"		קמ
קלב			ר' דוד בהרב מחמעלניק	—	קצד
קלג			ר' דוד בער היילפירסאן	—	רנד
קלד		הדיין	ר' דוד ב"מ יצחק יעקב	—	רנה

ה.

קלה			ר' (צבי) הירש בהחסיד ר' יודיל	—	קיז
קלו		החסיד	ר' (צבי) הירש . ר' הירשקי ר' שמואלקס		קכג
קלז			ר' (צבי) הירש רייציש	—	קפה
קלח		הרב	ר' (צבי) הירש הכהן זוסמאן	—	רסח

ו.

קלט		ר' וואלף ב"מ ברוך	—	—	קכה
קמ		ר' (זאב) וואלף לנדא	—	—	רנג

ז.

קמא		ר' זכרי' מענדיל בר' נתן		—	קנט
קמב	הדיין	ר' זכרי' מענדיל ב"מ חיים		—	רלא
קמג	הרב הגאון	ר' (שלמה) זלמן הכהן	—	—	עו
קמד	הרב החריף	ר' (משולם) זלמן מעזרטשער		—	קיח
קמה	הרב	ר' (משולם) זלמן אשכנזי	—	—	רא
קמו	הרב	ר' (שלמה) זלמן הכהן זוסמאן		—	רלז
קמז	הרב המופלג	ר' (שלמה) זלמן כהנא שיניש		—	רסא
קמח	הרב	ר' (שלמה) זלמן הכהן זוסמאן השני			ער

ח.

קמט	הרב המופלג	ר' חיים מאוסטרא ליפשיץ בעל דרך חיים			לד
קנ	הרב	ר' חיים בהג"מ אברהם משולם זלמן		—	סד
קנא		ר' חיים בהקצין ר"ש ר"י	—	—	עה
קנב		ר' חיים חתן הרופא מומחה	—	—	פד
קנג		ר' חיים ב"מ משה שלום	—	—	צא
קנד	הרב	ר' חיים בהקצין ר' יוזפא	—	—	קד
קנה	הרב המופלג	ר' חיים אלעסקיר מ"מ בראוונא		—	קח
קנו		ר' חיים ב"מ יוסף אפרים	—	—	קיב
קנז	הדיין המופלג	ר' חיים קאפיקש	—	—	קיט
קנח		ר' חיים שור	—	—	קכ
קנט	הרב	ר' חיים חיקא מיושבי יעב"ץ		—	קל
קס		ר' חיים ב"מ יעקב ישראל		—	קנז
קסא	הרב המופלג	ר' חיים בהג"מ יוסף נחמן אבר"ק פולנאה			קסז
קסב	הרב המופלא	ר' חיים האלברשטאט	—	—	רא
קסג	הדיין	ר' חיים ב"מ נחמן	—	—	רנה
קסד		ר' חיים הכהן זוסמאן	—	—	רסה
קסה		ר' חיים ב"מ אשר זעליג	—	—	קמא

ט.

קסו		ר' טובי' קצקש	—	—	קנח

י.

קסז	הגאון הישיש	ר' יהודא ליב הכרשן מאוסטרא		—	יז
קסח	הרב	ר' יהודא ב"מ יחזקאל שו"ב מאוסטרא בעל בית לחם יהודא			כנ

קסט	האלוף ר״מ	ר׳	יהודא ליב ב״מ משה משולם	—	נא
קע	החסיד	ר׳	יהודא ב״מ שלמה זלמן כ״ץ	—	נג
קעא	הרה״צ	ר׳	יהודא ליב בר׳ משה מ״מ דפה	—	קטו
קעב	הרב החסיד	ר׳	(יעקב) יהודא יודיל	—	קיז
קעג	המופלג	ר׳	יהודא אפרים ב״מ יעקב קאפיל	—	קמה
קער		ר׳	יהודא ליב הכהן	—	קסד
קעה	הרב הדיין	ר׳	יהודא ליב מקרעמניץ	—	רכז
קעו	דיין וש״ץ	ר׳	יהודא ליב	—	רמ
קעז	הרב המופלג	ר׳	יהודא סו״ד	—	רמז
קעח		ר׳	יהודא ליב ב״מ יואל	—	רמח
קעט	הרב הדיין	ר׳	יהודא ליב בהרב ר׳ מתתיהו	—	רנב
קפ	הרב המופלא	ר׳	יהודא סג״ל לנדא	—	רנג
קפא		ר׳	יהודא לעווין כ״ץ	—	רנז
קפב	הרב הגאון	ר׳	יהושע	—	סז
קפג		ר׳	יהושע ריי״פ	—	קיד
קפד		ר׳	יהושע פלק ב״מ אברהם	—	רי
קפה		ר׳	יהושע ב״מ יהודא סו״ד	—	רמז
קפו	הרב	ר׳	יואל נכר הב״ח ז״ל	—	לז
קפז	הרב הגאון	ר׳	יואל ב״מ נתנאל סו״ד	—	לט
קפח		ר׳	יואל פייוויש ב״מ נפתלי הירץ	—	מט
קפט		ר׳	יואל ב״מ דוד	—	עז
קצ		ר׳	יואל פייוויש ב״מ יוסף אפרים	—	קלד
קצא		ר׳	יואל ב״מ יהודא ליב הכהן	—	קסד
קצב	הרב הדיין	ר׳	יואל בהג״מ נחמן כ״ץ	—	קצב
קצג	הרב החסיד	ר׳	יואל הינדילם	—	רג
קצד	הרב דגאון	ר׳	יואל בהרה״צ ר׳ אשר מ״מ דפה	—	ריר
קצה	הרב הפרנס	ר׳	(יוסף) יוזפא בר׳ פרץ	—	נב
קצו		ר׳	(יוסף) יוזפא ב״מ ישכר בער כ״ץ	—	נז
קצז		ר׳	(יוסף) יוזפא נחמן בהג״מ נפתלי הירץ כ״ץ		סח
קצח	הרב הקצין הפ׳	ר׳	(יוסף) יוזפא בהקצין ר״ש ר״י	—	קד
קצט	הרב הצדיק	ר׳	יונה׳לי דער ניטיר	—	קעג
ר	הרב הפרנס	ר׳	יוסף בר׳ דוד קל״ב	—	יט
רא	הרב הגדול	ר׳	יוסף גינצבורג בעל „לקט יוסף"	—	מז
רב	התורני	ר׳	יוסף עלקשיר	—	פח
רג		ר׳	יוסף אפרים ב״מ נפתלי הירץ	—	קלד
רד	התורני	ר׳	יוסף ב״מ יעקב	—	קמח
רה		ר׳	יוסף קצקש	—	קנח
רו	הרב הגאון	ר׳	יוסף חיים מיושבי יעבץ	—	קע

רז		ר' יוסף שמש דח"ק	—	—	קפנ
רח		ר' יוסף ש"ץ בבהכנ"ס ר' יוזפא	—	—	קצו
רט		ר' יוסף יאסקי ב"מ שמואל	—	—	רח
רי		ר' יוסף בהרב המגיד ר' משה ארי' ממז"ק			רלח
ריא	הרב הגביר	ר' יוסף צבי מוזיש	—	—	רלז
ריב	הרב המגיד	ר' יוסף משה מקאמרנא	—	—	רמב
ריג	הרב הצדיק הגאון	ר' יוסף אבד"ק אוסטילא	—	—	רמו
ריד	הרב הגאון	ר' יוסף יואל היילפרין אבד"ק סטעפין הוספה לסימן צג			
רטו		ר' יחיאל מיכל אווערבאך	—	—	פט
רטז		ר' יחזקאל בהרה"צ ר' פנחס שפירא	—	—	קעא
ריז	הקדוש	ר' יעקב חסיד שנהרג בשנת ת"ח מבוא לסימן			טז
ריח	הרב החסיד	ר' יעקב שמחה בונם	—	—	כט
ריט	הרב החסיד	ר' יעקב בהמאה"ג ר' נטע	—	—	לח
רכ	הרב הקצין	ר' יעקב ר' שמואלס	—	—	מה
רכא	הרב	ר' יעקב בהרב ר' נחמן ליפשיץ		—	ע
רכב		ר' יעקב ב"מ דוד	—	—	עג
רכג	הרב הגאון	ר' יעקב אהרן היילפרין אבד"ק סטעפאן ולויצק			צר
רכד		ר' יעקב ב"מ אליעזר	—	—	קא
רכה		ר' יעקב בהמאה"ג ר' אבאלי	—	—	קב
רכו	הרב	ר' יעקב בהקצין ר' יוזפא	—	—	קט
רכז		ר' יעקבקי ב"מ יהושע י"פ	—	—	קיד
רכח	הרב	ר' יעקב סקלאווער מיושבי יעבץ		—	קלב
רכט		ר' יעקב ישראל בהגאון ר' עזור		—	קמב
רל	הרב הצ'	ר' יעקב יוסף מ"מ דפה (רב ייב"י)		—	קעב
רלא		ר' יעקב ב"מ צבי	—	—	קנב
רלב	הרב	ר' יעקב ב"מ חנוך העניך		—	קפב
רלג	הרה"צ	ר' יעקב יוסף נכד הרב ייב"י		—	קצט
רלד		ר' יעקב יאקיל	—	—	ריב
רלה	הרב	ר' יעקב הכהן זוסמאן	—	—	רסג
רלו		ר' יעקב לנדא	—	—	רנג
רלז	הרב הגאון	ר' יצחק הכהן בעל „קיצור מזרחי"		—	חית
רלח		ר' יצחק בר' דוד מקראקא	—	—	יא
רלט		ר' יצחק ב"מ יעקב כ"ץ	—	—	כי
רמ	הרב הגאון	ר' יצחק בהג"מ נפתלי הירץ כ"ץ אבד"ק יאמפלי ובאר סח			
רמא	הרב	ר' יצחק אייזיק בהקצין ר"ש ר"י אבד"ק ראוזני			עה
רמב	הרב	ר' יצחק אייזיק בהקצין ר' יוזפא	—	—	קד
רמג	הרה"צ	ר' יצחק מדראהבישש	—	—	קה
רמד	הרב	ר' יצחק אייזיק היילפרין	—	—	קטז
רמה	הרו"ט	ר' יצחק ב"מ יהודא	—	—	קכד

רמו		ר' יצחק ב"מ מנחם מענדיל	—	—	קסו
רמז		ר' יצחק בר"א קצקש	—	—	קנח
רמח		ר' יצחק ב"מ אליעזר הכהן	—	—	קפח
רמט	החסיד	ר' יצחק בהקדוש ר' יעקב	—	—	רך
רן	הרב	ר' יצחק צבי האלברשטאם	—	—	רס
רנא	הקצין	ר' יקותיאל זוסמאן ב"מ יצחק הלוי	—	—	קעט
רנב	הרב הגאון	ר' יקותיאל זיסל הכהן רפאפורט	—	—	רנד
רנג	הרב	ר' יקותיאל זוסמאן הכהן	—	—	רסב
רנד		ר' יקותיאל ב"מ יעקב מק"ק לבוב מבוא סי' ט'			הערה א'
רנה		ר' ירחמיאל הכהן	—	—	סו
רנו		ר' ירחמיאל שור	—	—	קכ
רנז		ר' ישכר בער ח"ר שמואל ר"י	—	—	עה
רנח	הרב	ר' ישכר בער אבד"ק טולשין	—	—	קמג
רנט		ר' ישראל קאפילאוויטש	מבוא סימן		טז
רס		ר' ישראל בר' דוד	מבוא סימן		כה
רסא		ר' ישראל ב"מ שלום שכנא הלוי הורוויץ	—	—	צב
רסב		ר' ישראל בהרב ר' אברהם אבד"ק זוועהיל			קי
רסג		ר' ישראל בר' משה ש"ץ דפה	—		קס
רסד	הרב הגאון	ר' ישראל הכהן אבד"ק לעווי	—		קעו
רסה	הרב הדיין	ר' ישראל נחמן דראהביטשער	—		קעז
רסו	הרב דחייטים	ר' ישראל בהנגיד ר' יעקב	—		קפא
רסז	הרב הדיין	ר' ישראל יעקב סג"ל	—	—	קצז
רסח	הרב הדיין	ר' ישראל ב"מ יוסף	—	—	רלב
רסט	הרב הדיין	ר' ישראל ב"מ יעקב	—	—	רלג

ל.

ער	הרב החריף	ר' (אריה) ליבוש אשכנזי	—	—	רא
רעא	הרב החסיד	ר' (אריה יהודא) ליבוש (ר' ליבוש פראדילס)			רמה
רעב	החסיד	ר' (אריה) ליב ר' אנשילס	—	—	ריא
רעג	הרב הג'	ר' (יהודא) ליבוש לנדא	—	—	רעד
רעד	התורני	ר' (אריה) ליבוש ביבער	—	—	ערה

מ.

ערה	הרב	ר' מאיר בהג"מ שמואל שמעלקי ז"ק	—		יח
רעו		ר' מאיר בהג"מ נפתלי הירץ הכהן	—		סח
רעז		ר' מאיר בהקצין ר' יוזפא	—	—	קך
רעח		ר' מאיר בר' נתן ספרא	—	—	קכא
רעט		ר' מאיר בר' פנחס	—	—	קכנ

ʿ		ר' מאיר בהג"מ צבי הירש אשכנזי	—	—	קכח
פא		ר' מאיר בר' גרשון	—	—	קמא
יפב	הריין	ר' מאיר אליהו	—	—	קפד
יפג		ר' מאיר בר' אהרן הלוי	—	—	קעח
רפד	הרב הג'	ר' מאיר הכהן זוסמאן	—	—	רסה
רפה		ר' מאיר הכהן רפאפורט	—	—	רסו
רפו		ר' מנחם בר' אליעזר	מבוא ס'מן		כה
רפז	הרב הרופא	ר' מנחם מענדיל סג"ל	—	—	פד
רפח	התירני	ר' מנחם מענדיל בהרב ר' משולם	—		קיא
רפט	הרב החסיד	ר' מנחם מענדיל ח"ר שמואל שמעלקי הכהן			קפט
רצ		ר' מנחם מענדיל ח' הרה"צ ר' אשר	—		ריד
רצא		ר' מנחם מענדיל בר' יצחק	—	—	רנט
רצב		ר' מנחם מענדיל וואהל	—	—	רן
רצג		ר' מנשה בהרב ר' יהודא ליווּאי אבד"ק לעחוויץ			מו
רצד		ר' מרדכי בר' זכרי' הכהן	—	—	ט
רצה		ר' מרדכי ר' יעקב ר' שמואל'ס		—	סג
רצו	הרב המאה"ג	ר' מרדכי אביו של הרב ר' דוד טעביל		—	עט
רצז	הרב המופלג	ר' מרדכי חתן הרופא מומחה		—	פו
רצח	הרב הגגיד	ר' מרדכי בהג"מ יואל היילפרין		—	צר
רצט	הרב הגגיד	ר' מרדכי בהגאון מפינסק	—	—	קכו
ש	הרב הגאון	ר' מרדכי גימפיל בעל „מפלגי ראובן"		—	קע
שא		ר' מרדכי פ"פ	—	—	קפז
שב	הרב הגביר	ר' מרדכי זאב אשכנזי	—	—	רא
שג	הרב הריין	ר' מרדכי ב"מ שמעון הורוויץ		—	רכד
דש	הרב הריין	ר' מרדכי ב"מ אברהם לעמיל		—	רכה
שה	הרב	ר' מרדכי סו"ד	—	—	רכו
שו		ר' מרדכי ב"מ גרשון	—	—	רנח
שז	הרב הג'	ר' (חיים) מרדכי הכהן זוסמאן		—	רעא
שח	הרב המופלג	ר' מרדכי זאב הכהן זוסמאן		—	רעג
שט	הנגיד התורני	ר' מרדכי לנדא	—	—	רעו
שי		ר' משה צורף מבוא	סימן		טז
שיא	עיקר הקהל	ר' משה מרדכי בה"ר ברוך		—	ג
שיב	הרב	ר' משה כהן בהג"מ נפתלי הירץ הכהן			סח
שיג		ר' משה ב"מ אהרן כהנא	—	—	לב
שיד	הרב המופלג	ר' משה הכהן מו"ץ בק"ק רובנא		—	עו
שטו	הרב הרופא	ר' משה שמואל מאצעראטע		--	פה
שטז		ר' משה שלום בר' שמואל		—	צא
שיז	התורני	ר' משה יוסף ב"מ משולם זלמן		—	צז

שיח	הר' המאה"ג המקובל	ר' משה אוסטריר	—	—	קן
שיט		ר' משה בהחסיד ר' יודיל	—	—	קלה
שכ		ר' משה קאטשקית	—	—	קנח
שכא	החסיד	ר' (אברהם) משה ב"מ ישראל יהורא מדפים			קפד
שכב		ר' משה דוב בער	—	—	קצה
שכג	הקדוש	ר' משה ב"מ יוסף	—	—	רג
שכד		ר' משה יהודא ליב ב"מ יהודא ליב	—	—	רז
שכה	הרב	ר' משה מאיר אבד"ק קוניב	—	—	רטז
שכו	הרב	ר' משה ארי' מ"מ דמעווירטש קטן	—	—	ריז
שכז		ר' משה ש"ץ בבהכנ"ס ק"נ	—	—	רמד
שכח	הרב הג' הישיש	ר' משה הכהן זוסמאן	—	—	רסד
שכט	הרב המופלג	ר' משה הכהן רפאפורט	—	—	רסז
של	הרב	ר' משה ישראל איסר מפינסק	—	—	קבד
שלא		ר' טשה חר"א קצקש	—	—	קנח

ג.

שלב		ר' נחום מיכל בהרב מ"מ מקאמרנא		—	רמב
שלג		ר' נחמן היילפרין	—	—	צד
שלד		ר' נחמן בן ר' עזר ספרא	—	—	קכא
שלה		ר' נחמן בן ר' יהודא ליב שור		—	קכט
שלו	הרב הגאון	ר' נחמן כ"ץ בהג"מ בצלאל כ"ץ		—	קלג
שלז	הרב	ר' נחמיה מ"מ דפה	—	—	קעד
שלח	הרב	ר' נפתלי הערץ בהג"מ רש"ש ז"ק		—	יח
שלט		ר' נפתלי בן הרופא הרב ר' מנחם סג"ל			פד
שם		ר' נפתלי הירץ ב"מ יוסף אפרים		—	קלד
שמא	הראש	ר' נפתלי הירץ ב"מ יואל פיוויש		—	צח

שמא	החסיד	ר' נתנאל ב"מ יעקב	—	—	כח
שמג		ר' נתן בהרב ר' דוד טעביל		—	קנט
שמר		ר' נתן נטע ב"מ יהודא	—	—	קסה
שמה		ר' נתן נטע ב"מ יעקב ישראל		—	רט
שמו	הרב הגאון	ר' נתן נטע מרגליות שפירא		—	קיג
שמז	הרב הדיין	ר' נתן נטע בהרב ר' שמואל שמעלקא			רכג

ע.

שמח	הרב המאה"ג	ר' עזור	—	—	קמב
שמט	הרב	ר' עזור ספרא	—	—	קנא

פ.

שנ	הרב הגדול	ר' פייבש מיושבי יעב"ץ	—	—	קע

שנא		ר' פלק ח"ר טובי' קצקש	—	—	קנח
שנב		ר' פנחס מרישא	—	—	עח
שנג	הרב	ר' פנחס בהג"מ שאול מלאדמיר	—	—	קמט
שנד	הרב הצ'	ר' פנחס שפירא	—	—	קעח
שנה	הרב החסיד	ר' פנחס בן הרב ייב"י	—	—	קצח
שני	הרב	ר' פסח הכהן מו"ץ בזסלב	—	—	עו
שנו	הדיין	ר' פסח ב"מ אריה ליב	—	—	רכט
שנח	הרב	ר' פרץ בן הרב צבי	—	—	כד
שנט	הרב	ר' פתחיה	—	—	עח

צ.

שס	האלוף	ר' צבי הירש ב"מ עקיבא כהן	—	—	כז
שסא		ר' צבי הירש בהרב ר' דוב בער	—	—	סשב
שסב		ר' צבי ב"מ יצחק	—	—	ער
שסג	התירני	ר' צבי חזדש בהקצין ר' יוזפא	—	—	קר
שסד	הדיין המציין	ר' צבי הירש חריף	—	—	סב
שסה	הרב המופלא	ר' צבי ב"מ יעקב דוד מיושבי יעב"ץ	—	—	קסב

ר.

שסו		ר' ראובן ב"מ נתן	—	—	צו
שסז		ר' ראובן בהרב ר' גרשון	—	—	קמא

ש.

שסח	הרב	ר' שואל אשבנזי	—	—	רא
שסט	הרב המופלג	ר' שאול הכהן מע"ח	—	—	רמו
שע	הרו"מ	ר' שלום פרידמאן	—	—	נ
שעא		ר' שלום שבנא הלוי הורוויץ	—	—	צב
שעב	הרב	ר' שמאי בהגאון מראוני	—	—	קן
שעג	האלוף	ר' שמואל זיינוויל בהקצין ר' אברהם	—	—	לו
שעד		ר' שמואל היילפרין	—	—	נה
שעה	הרב הצדיק	ר' שמואל שמעלקי הלוי	—	—	עא
שעו		ר' שמואל ב"מ ישכר בער הלוי	—	—	עא
שעז	הרב הקצין	ר' שמואל ר' יעקב'ס	—	—	עה
שעח	הרב	ר' שמואל בהגאון אקרעמניץ	—	—	קכז
שעט		ר' שמואל בר' שלמה	—	—	קל
שפ		ר' שמואל שמעלקי בר' גרשון	—	—	קמא
שפא		ר' שמואל אשר ב"מ ארי' יהודא ליב			קמט
שפב	הרבני	ר' שמואל בהרב המאוה"ג ר' צבי הירש			קפז
שפג	הרבני	ר' שמואל שמעלקא ב"מ צבי הירש הכהן			קפט
שפד	חרב	ר' שמואל ר' יקרס	—	—	קצא

שפה		ר' שמואל בהרב ר' אברהם מיולש			דלא
שפו	הרב	ר' שמואל הכהן זוסמאן	—	—	רסט
שפז	הריין המופלג	ר' שמחה כ"ץ לבית אהרן		—	קמז
שפח		ר' שמחה בן ר' ארי' יהודא ליב		—	קמט
שפט	הרב	ר' שמחה בהקצין ר"ש ר"י		—	רכ
שץ	הרב הסופר	ר' שמחה כ"ץ רפאפורט	—	—	רלד
שצא		ר' שמחה בונם ב"מ גרשון		—	רלה
שצב		ר' שמחה הכהן רפאפורט בהג"מ יעקב הכהן			רסו
שצג	הרב	ר' שמעלקא בהרב ר' בונם		—	סט
שצד	הרב המאה"ג	ר' שמשון בהרב ר' אשר		—	קנג
שצה		ר' שמשון זאב הלוי	—	—	רנו

השמטה

הרב ר' יקיר מ"מ דק"נ	—	—	קצא
המופלא ר' ישראל בהג"מ דוד היילפרין	—	—	ס

זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור (דברים ל"ב).

זרע יעבדנו (הם הצדיקים העובדים את ה' רק הזרע הזה)
יספר לה' לדור (רק זרע זה יבא בספר הדורות וכו').
הגאון מלבי"ם ז"ל (תהלים כ"ב).

לא הפנו אבות אל בנים (ירמיה מ"ז) „חייב אדם לאמר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי".

הקדמה

לבי לבי לחוקקי ישראל הם הגאונים הגדולים הצדיקים יסודי עולם אב"ד ר"מ מנידים דיינים מופלגים פרנסים ומנהיגים. ראשים אלופים ונגידים. אשר אלה (הגאונים והצדיקים) בתורתם וצדקתם ואלה (האלופים והנגידים) ברוח נדיבתם ענדו עטרה ופארם חבוש לראש עירנו המעטירה. בכבודם נתימר ונתפאר לשמם ולזכרם תאות לבנו נפשנו תדרוך עוז. עונג ושעשועים נמצא את זכרונם יעלה על לבנו. כי כמו האיש שהוא חוטר מגזע ישרים נצר משרשי אבית יקרים. מקור מחצבתו גאונים חכמים אנשי שם מפאר היחש והמעלה. יתיחש תמיד לבית אבותיו. נפשו גאות תלבוש עת שם וזכר משפחתו יעלה על שפתיו. ובהיותו במסבת מרעים ידבר ימלל יספר את חין יקרת אבותיו ומדי דברו בם זכור יזכרם עוד. וזה לו לעונג ותפארת: כן האנשים שנולדו בעיר שרבניה היו גאונים מפורסמים בחבל. פרנסיה מנהיגיה היו אנשי שם חכמים מופלגים צדיקים וחסידים. יתברכו יתהללו יתפארו אך בהם. גם בלכתם בדרך ובשבתם בבית מלין אורחים. במסבת אנשים סוחרים. יעלו את שם רבני ונדולי עירם בראש שיחתם. וכמו דשן תשבע נפשם בעת אשר מרבים לספר נפלאות וסיפורים מצדיקי עיר מולדתם אשר יענדום עטרה ונזר לראשם: ואנכי אשר בעיר הנדולה אוסטרהא נולדתי עיר אשר ככלוב מלא עוף כן היתה מלאה גאונים חכמים צדיקים וחסידים (ולכן קראו לה אביתיני בשם אות־תירה) ונדלתי על ברכי אבי המנוח מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל בקלויז הגדולה אשר במשך כמה דורות לא פסקה ישיבה ממנה. וראשי מתיבתא היו בה גאונים מפורסמים אדירי ה׳׳בל אשר לאור חכמתם הלכו וילכו בני ישראל כל ימי שמים על הארץ, ובה ישבו רבנים מובהקים דיינים מופלגים המכונים בשם יושבי יעב"ץ להוציא לאור משפט. עוד בימי נעורי הטיתי אזני לשמוע סיפורי הזקנים שרידי דור הישן אשר ספרו נפלאות מן נאיני וצדיקי העיר ומחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז. הסיפורים האלה הפיחו בקרבי להבת שלהבת התשוקה נכספה וגם כלתה נפשי לדעת את שם הגאונים אב"ד ר"מ אלופים ומנהיגים אשר העטירו והכתירו את עירנו מאז ישבו בה אבותינו דור אחר דור. וכאשר מצאתי בספר או שמעתי שם איש נדול שישא עליו את עטרת אב"ד ר"מ מ"מ או פרנס ומנהיג בעירנו ששתי עליו כעל כל הון ואמרתי האח! אבן יקרה מצאתי לשבץ בכתר עירנו [1]. בשנת

1) מדרש ויק"ר פ' א' משל לאחד שהיה יושב ועושה עטרה למלך ועבר אחד עליו... א"ל כל מה שאתה יכול לקבוע בה אבנים טובות ומרגליות קבע...

תרכ"ז עזבתי את בית אבי ועיר מולדתי והלכתי לראות חיים עם האשה הוכיח לי ה'. ואם בתחלה ארוחתי ארוחת בבוך נתנה לי על שלחן חו... והתעננתי לראות חיים בביתי חיים של שקט ושלוה (אבל בבהמ"ד קנאת סופרים נלהבים בזמן ההוא אבלתני זה משכני וזה נשכני ולא מצאתי מנוח לנפשי) אך בזמן קט נהפך לי ה„ראה־חיים" לרחים על צוארי חותני נפשר לעולמו והזמן בגד בי בגד שמני מטרה לחצי זעמו. טרוד נע ונד הייתי כל היום על המחיה והכלכלה ואז שכחתי את עיר מולדתי עם כל נאוניה רבניה חכמיה וכל רשוקותי להציב יד ושם לאנשי שם מעירנו ירדו וצללו במצולות ים הראנית וגענועים על אשתי ובני.

בשנת תר"ן הניעני המניע הראשון (לשון העקרים) ויביאני לעיר מולדתי אחר שנתרחקתי ממנה יותר מעשרים שנה ומצאתי את עיר בית קברות אבותי חרבה ושוממה מן השריפה הגדולה אשר חלתה בה בשנת תרמ"ט כל בתי כנסיות (לבד בהכנ"ס הגדולה) ובתי מדרשות אכלו באש. הקלויז הגדולה נחרבה עד היסוד בה כל הספרים עתיקים (שהיו שם) היו לברות לשיני האש והלהבה. ואם אמנם ראיתי אשר בזמן מצער החלו לבנות את הנשמות הקימו את בתי כנסיות ובתי מדרשות ההרוסות על מכונם והקלויז הגדולה נבנתה על תלה כמו רמים. אכן הסתכלתי וראיתי כי אך בהבניתה החומרי חזרה הקלויז לקדמיתה אבל לא בתבניתה הצוריי כי התורה לא חזרה לאכסנאי שלה. כל הזקנים התורנים טפים הדור הישן ספו תמו ועמהם יחד מתה כל מסורת אגדה מגדולי העיר וכן כל סיפורי הקורות שעברו על עירנו בימי קדם. ויקם דור חדש דור אשר לא הבין לבו לחקר אבותיו ולא נאמנה רוחו את מסירת אגדה שנשתלשלה מזקנינו דור אחר דור. קנא קנאתי קנאה גדולה לעירנו השומטה אשר כמעט נשכח כל כבודה וכל הדרה שהיה לה מימי קדם. כמעט כל שבות נאוניה הכמיה צדיקיה ירדו במצולות ים הנשיה לא יזברו ולא יפקדו ולא יעלו על שפתי בני עירנו. וכל קורות ומאורעות בעיר נסחפו בשטף הזמן ואין אומר השב. והיה בנינו אשר יולדו יאמינו ויחשבו כי כן היתה עירנו מאז. ריקה מתורה ומאנשי שם חסידים ואנשי מעשה. וגם בוש לא יבושו והכלם לא ידעו לאמר „מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו" לכן חזרה תגיעורה בי תשוקתי ערגה וכמה נפשי להציב יד ושם לכל גדולי עירנו לכתוב על הספר תולדות אנשי שם שהיו בה נאוניה חכמיה צדיקיה מנהיגיה עם מעט מקורות העיר להיות לנו לנזר תפארת ולמען ידעו דור אחרון בנינו אשר יקומו. את קורות העיר ותולדות חכמיה מראש. כי לא דבר ריק הוא לדעת קורות העיר ותילדות חכמיה. ומי לא יודע את התועלת אשר תביא לנו כתיבת תולדות אנשי שם וקורותיהם ואת החסד שאנו עושים בזה עם החיים והמתים [1] אכן כאשר קרבתי אל העבודה

---

1) ז"ל הרב הגאון המובהק עטרת הגולה מוהר"ר יוסף שאול הלוי נאטהנזאהן זללה"ח בהסכמתו לספר „שה"ג החדש"... „ימה מאד תגל נפשי בראותי זאת אשר נתעודד לעשות שם לשם חגדולים אשר בארץ... ולדעתי זה נקרא חסד של אמת שעושין עם החיים ועם המתים כי כמה גדולים אשר לא זכו להפיץ מעינותם חוצה ולהקים שם בישראל. וגם אותם אשר שבו אותותם אותות לפי רוב השנים הכעט ידיעתם שמותם וספרותם. והנה כי כן כל אשר יגעו ועמלו ע"פ תבל כבר הכל נשכח ויכם אותם עפר הארץ. וע"כ האיש אשר מגלה עפר עיניהם

נרתעתי לאחורי. כי ראיתי אשר נסתמו כל המקורות דללו וחרבו כל המעינות אשר חשבתי לדלות מהם חמר רב לבנין העיר. כי בהשריפות שעברו על עירנו בכל פעם ובפרט בהשריפה הגדולה שחלתה בעירנו בשנת תרמ"ט היו לברות לשיני הלהבה כל ספרים העתיקים שהיו בקלויז הגדולה ושאר בתי מדרשות וביניהם היו ספרים הרבה שנדפסו בפה ונחוצים לי למלאכתי גם בבית אבי ז"ל עלו על המוקד כמה מאות ספרים יקרים יקירי המציאות וכמעט כל הכריכי כתבי הקהלה עלו על מזבח האש וכן כתבים ישנים שהיו ביד יחידים ירושת אבותיהם מדורות שלפניהם (אשר לא אפונה כי הם היו לי מקור נאמן למלאכתי) כולם נשרפו ונאבדו בשעת השריפה וכאשר הלכתי אל בית הקברות הישן מאד ללקט שם אבנים אבני המצבות להעתיק הכתוב עליהן להיות לי יסוד ובסיס למלאכתי. מצאתי גם שם למרות רוחי אך צלמות ולא סדרים. כל מצבות העתיקות נפלו ונשברו ומהן נשקעו במעבה האדמה ורגבים כסו עליהן ונעלמו מעין הרואה והרבה מצבות אשר עמדו נגד גלי הזמן ונשארו על מקומן. העלה— הזמן — עליהן אבק ועפר ומוך עלה עליהן ויקרום ויציץ עשבים. ובאשר נסיתי ללקט את העשבים ולקלוף את המוך ראיתי אשר עם המוך נקלפו גם האותיות והדבר קשה כמו לשבור את החביות ולשמור את יינה. ובכל זאת לא אמרתי נואש ואחיר לא נסוגתי. החלותי לחקים מצבות עתיקות מערימת עפרן. בצפורני חפרתי וחטטתי במעבה ואדמה לקראות את הכתוב על המצבות העתיקות אשר מרוב ימים צללו ונשתקעו עמוק עמוק באדמה. ואלה הגדולים אשר מצאתי את מצבותיהם ולא היו ידועים לי בתחלה שאלתי דרשתי הפשתי בין הפנקסים אי בין כתבים ישנים שבאו לידי חקרתי בספרי קורא הדורות עד אשר עלה בידי לדעת מי המה ואת הכל העליתי על ספרי. ואחר כל יגיעי ועמלי לולא ה' שהיה לי יאמר מנחם לא עשו ידי תושיה. כי עין בעין ראיתי אשר מן השמים קא זכו לי וכאשר אך החלותי לעשות מלאכתי ולהעלות על הספר פרי חקירותי על דבר גאוני וגדולי עירנו נתגלגלו ובאו לידי (מבלי משים) ספרים עתיקים פנקסים כתבים ישנים מגלות יוחסין צוואות פסקי דיינים ועוד כתבים כאלה אשר לא פללתי כעודי לראותם [1]) ומהם לקחתי חמר רב לספרי. ואם לא אעשה שקר בנפשי להתפאר כי הגעתי לתכלית מלאכתי זו שקשה היא גם לחכם גדול וזבקי במקצוע זה ובתי אוצר הספרים פתוחים לפניו. ובפרט לאיש קטן כמוני אשר נגעתי אך בקצה המטה ביערות דבש חכמה הוא כי חסר ספרים אנכי.

ויוכירם בזכרון טוב הוא הוא המחיה אותם מערימת עפרם ואם לא זכינו לראותם ולהשתעשע אהם בבריהם הם זכרונם שמותם וספרותם וכן נזכה לחזות אותם עת יעוררו משנותם. עת יאמר ה' לאסורים יצאו מקברותם ויאיר לחשכת אפילתם". ועיין בהקדמת ספר „שפתי ישנים" מה שמביא שם מדברי של"ה הקדוש בענין זה באריכות.

1) ובכאן מקום אתי לאמטי אפריון לכבוד ידיד ה' ויחידי הרב הצדיק המפורסם בנש"ק מוהר"ר **דוד ממיראפאלי** שליט"א נכד הרב הצדיק א"א קדוש מוהר"ר **שמואל מקאמינקע** זצוקללה"ה אשר פתח לפני את אוצר ספריו היקרים יקרי המציאות (שאספ בביתו מרוב אהב ה לספרים) והעתקתי דברים הרבה שהיו נחוצים להשלמת מלאכתי. וכן הנני להשיב תודה לכבוד ידידי הנכבד משכיל ונגיד יקר רוח כמ"ר **חיים** יחי' **עפשטיין** בסלאווויטא אשר נהג עמי טובת עין ונתן לי להעתיק כתבים עתיקים אשר בידו. טובי עין ירבה יתברכו מעטון הברכות לנצח.

וידעתי אשר לפני החכם ובקי במקצוע הזה ובירו ספרים הרבה יש כר נרחב להגדיל תפארת העיר ותבניתה בתכונתו לבנותה כליל בהדרה. בכל זאת כמו שישמח איש עני בבית חומה קטן שבנה לו בידים רקניות ביגיעה ועבודה רבה בעמל כפים ובזעת אפים ללקט חלקי אבנים לחפר חומר ועפר ושחתו לא קטנה ומצערה היא משמחת איש עשיר אשר בנה לו כמו רמים בית גדול נחמד למראה מרהיב עין. כן שמח ויגל לבי בקרבי תעלוזנה כליותי. והנני ניתן שבח והודיה תהלה ותפארת להשי"ת ויתעלה אשר הביאני עד הלום וזכיתי להעלות מתהומות ים הנשיה שמות גדולי עירנו להציב יד ושם לכמה נאונים צדיקים חכמים פרנסים ומנהיגים שכבר נשכח זכרם בעירנו ואפילו זקני ישישי עירנו התורנים אשר קראו לפני שמות גדולי עירני מראש לא העלו אותם על שפתם, ואם קטנה היא עבודתי בעיני איש אשר לא יודע כמה קשה וכבדה היא העבודה הזאת, גדולה היא בעיני. אנכי היודע מרת נפשי כמה ימים בלותי על חצר מות לחפור לחטט אחר מצבות עתיקות לקראות את האותיות אשר כמעט נמחו ופרחו ואך דמות תבנותן נשאר על המצבה. בעמל רב העתקתי נוסח מצבות ישנות אשר כמעט היו לברות לשיני הזמן המבלה והמכלה ובעור זמן קט (לולא הקדמתי ויגעתי להעתיק) הלכו לכליון ואבדון נצח. כמה לילות עמל מנו לי לחפש ולחקור בספרים לעיין ולקראות בפנקסים וכתבים ישנים בלואים ומורקבים מרוב ימים ולא כהל כתבא למקרי. כמה שעות רציפות ישבתי לצרף ולחבר ענינים מפוזרים ומפורדים בפנקסים וכתבי יד אשר לא קרב זה אל זה ומזה הוצאתי ידיעות נאמנות ונכונות אשר נעלמו מידיעת אנשי עירנו במשך מאות בשנים. ולא עוד אלא שלא חסתי על זמני היקר לי ועל כספי הנחוץ לי לכלכלת ביתי וטפלי התלוים בי. ונסעתי לוורשא לווילנא (ולשאר מקומות) לחפש בבתי אוצר הספרים אחר החיבורים שחברו גדולי עירנו ומרוב ימים ספו תמו והמה בעת יקירי המציאות. וכן על העתקת נוסח מצבות מגדולי עירנו אשר מצאו מנוחה במקום אחר הוצאתי כמה ממון וכן אספתי את שמות כל הגדולים שהיו מילדי עירנו ואח"כ העתיקו את מושבם לעיר אחרת וכבר נשכחו ואין זכר למו בעירנו ואת הכל עשיתי להשלמת מלאכתי ואם לע"ע לא עלתה בידי כוונתי ולא השלמתי את ספרי כאשר היה עם לבבי לא עלי המלאכה לגמור. ובתחלה חשבתי לפאר את ספרי גם בהרבה סיפורים ומסורת אגדה שנמסרו מפה לפה ואני שמעתי אותם מפי הזקנים אשר אבותיהם ספרו למו. ואם ידעתי כי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כן אי אפשר לסיפורים ומסורות בלא גומאות או דברי טפל שנטפלי עליהם במשך זמן רב שנמסרו מפה אל פה וכל אחר היסיף משלו בידוע. בכל זאת ידעתי נאמנה כי יש מקור לכל סיפור ומסורה כמו שניבחתי לדעת באשר חקרתי אחר סיפורים ששמעתי ובתחלה חשבתי אותם לדברי הבאי שאין בהם אפילו קורטוב של אמת ואח"כ ראיתי כי יש יסוד ומקצת אמת בכל סיפור אך ברוב הזמן מחו עליו תל הרבה. ולמען מקצת האמת אשר בכל סיפור כדאי לכתוב את כ לו והמשכיל יברור את האוכל מתוך הפסולת אבל אח"כ נחמתי כי בני אדם הללו כשם שאין פרצופיהן דומות... כך אין דעתיהן... ויש בני אדם אשר לא יתנו אומן ולא יודו אפילו במקצת הדברים והיה אם יראו סיפורים בספרי אשר לא לבם הולך אחריהם ילעיגו עלי

יעל ספרי לכן משכתי את ידי ודלגתי על הרבה סיפורים ומסורות. אך אחדים מהם אשר לא אפינה כי כנים הם השארתי בספרי. והיה כי ירחיב ה' את דעתי ויניח לי מראגות הזמן אכתוב את כל הסיפורים במקום אחר. ובכן תמו דברי. וחסדי ה' לא תמו וכאשר עזרני לסדר את ספרי זה כן יעזרני להוציא אותו לאור. ואני תפלה מי יתן מציון ישועת ישראל ונזכה לראות בנחמת ציון. ותפארת יהודה וירושלים במהרה אמן.

אוסטרהא יום א' ו' ימים בחודש שהוא ראש חדשים ס'ת'ר'ו' יושר לפ"ק.

מנחם מענדיל בלא"א המופלג בתורה מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל ביבער.

התנצלות המחבר

לפני חכם המבין ויודע, אין אני צריך לשום התנצלות כי תהלה יקרא בספרי ואה"כ ישפוט, אכן הטיתי אזני ואשמע אחרי קול רעש גדול משתי מפלגות בעמנו מפלגת החרידים ומפלגת המשכילים, אלה ואלה יעלעלו העלים הראשונים מספרי וכשיראו שאין עליו לא הסכמות הרבנים ולא מכתבי תהלה מהחכמים הבקיאים במקצוע הזה, החרידים יאמרו מי הוא המחבר הזה, אשר הביא לנו את ספרו בלא הסכמות הרבנים המפורסמים? והמשכילים ישאלו מדוע לא הגיש המחבר את ספרו לפני חכמי זמנינו חוקרי קדמוניות המה יגידו אם ראוי הוא הספר לבוא בקהל החכמים? מפני שתי כתות אלו מוכרח אני לכתוב דברים אחדים. תודה להשם כי מכירים אותי אחדים מן נאוני זמנינו ומהם הרב הגאון והצדיק בעל חפץ חיים הי"ו הרב הגאון והחסיד חוקר קדמוניות מוהר"ר צבי יהזקאל מיכלזאהן הי"ו אב"ד דק"ק פלונסק והזכירני לטובה כמה פעמים בספרו "בית משולם" ובספר שמן הטוב לבנו יחי'. הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יואל שאר"ן ר"מ בעיר ווזעהיל הי"ו. וכן מכירים אותי גם החכמים חוקרי קדמוניות בדורינו ובראשם ידידי החכם ר"ש דובנאוו יחי'. אכן לשלוח את ספרי היינו את הכת"י לכאו"א יראתי מפני סכנת השליחה בעתים הללו ולנסוע בעצמי לכאו"א לא היה לאל ידי. ובהיותי בקיץ העבר בעיר ווילנא (חשבתי להדפיס שם את הספר) הייתי אצל הרב החכם דר' יהודא ליב קאנטאר יחי' ואצל ידידי החכם ר"ש דובנאוו יחי' שניהם ראו את ספרי וקראו בו ויתנו לי מכתבי תהלה, אשר רציתי להדפיסם בראש ספרי, אח"כ באשר בקשתי מהח' "מרבי השכלה בישראל" בקמ"ר פטרבורג שיתמכוני מכסף הפרס על שם צייטלין להדפסת ספרי—והמה נעתרו לבקשתי—

התנצלות המחבר

ותמכוני בתמיכה הגונה, הוכרחתי לשלוח לשם את המכתבי תהלה ולא באו לידי המכתבים חזרה. ובכל זאת למען יאמנו דברי גם לקטני אמנה הנני להעתיק מכתב קטן אחד—יש ת"י הרבה מכתבים מנאוני וחכמי דורנו—אשר זכיתי לקבל מהרב הגאון והצדיק שהיה פאר דורינו עטרת נאונינו א"ד"ת תפארת לעמנו מוהר"ר אליהו דוד ראבינאוויץ זצוקללה"ה אחר אשר שלחתי אליו את ספרי הקטן "ילקוט מנחם" לעיר הקודש ירושלים, וימים אחדים טרם שעלה השמים קבלתי מכבודו תשובה מן יום ה' וישב תרס"ה אשר כתב לי בעצם כתב ידו בזה"ל: "ב"ה לידידי עוז הרב רמ"מ ביבער שי"ו. צדק ידידי בתביעתו ממני מדוע לא השבתיו "על קבלת ספרו "ילקוט מנחם" אבל לו ידע כבודו מטרדותי הרבות וביותר מחלישותי "ל"ע אז לא היה מתפלא מאומה במלוא מובן חמלה כבד עלי גם להחזיק העט בידי "יאמין לי ידידי שי' כי כ"ם פניתי בחזקה עת לעיין בו ולהשיבו מה שהוא אף לא "עלתה בידי לרפיונו ל"ע והוא ממש כדברי בנו הרב שי"ו המשיב בשמי (בנו הרב הגאון מוהר"ר אברהם משה ראבינאוויץ הי"ו כתב לי מכתב ארוך אף הוא לא הסתפק בזה "וכתב לי מכתב קטן בעצם כת"י) עד שהראשונה פקודה אחרות ממהרת לבוא וביני ביני א"א לי כלל למלאות רצון המחברים שיחיו אשר בכל לב ונפש מעודי אני דור"ש "טובתם ובכ"ז אקוה לרחמי שמים אשר למען הכרתינו זה רבות בשנים אעבור על ספרו "ואז אכתוב עליו משפטי והנני בזה מוקירו וידידו באמת המברכו בכ"ט אלי' דוד' ואח"כ הנ"ח חותמו חרות עליה "אליהו דוד ראבינאוויץ תאומים רב לעדת אשכנזים פרושים בעה"ק ירושלים תובב"א". והנה להבלתי מתעקש יש די במכתב זה.

המחבר

מבוא העיר

הראנו נא את מבוא העיר (שופטים א' כ"ד).

א.

עיר אוסטרהא או „אות-תורה" (לפנים) עתיקה היא לשנים מאד, ואם לא נוכל לתת קצבה לאורך שנותיה, הדבר נעלה מעל כל ספק אשר יותר מאלף שנים עברו עליה מיום הוסדה, ויש לי ע"ז (כפי שקבלתי) ראיות ומופתים נאמנים, אך מפני שלא אוכל לכתוב דברים ברורים ממקורי ספרים נאמנים (כי חסר ספרים אנכי) קיימתי בעצמי אמור לחכמה אחותי ... ומשכתי את עצמי מלכתוב בזה, מקום הנחתי לחכמים יודעי העתים הם ישפוטו. הזמן אשר נתישבו ונאחזו היהודים בעירנו לוטה בערפל, כי הצרות, השמדות והבהלות אשר עברו על עירנו והשריפות אשר יצאו והפכו את עירנו בכל פעם כמעט אחת לארבעים שנה 1), המה השחיתו הכאיבו כל חלק טוב מתכרוכי כתבים ישנים. גם הפנקס הישן נושן מאד עלה בלהבת אש זה שתי מאות שנים 2) ונסתמו כל המקורות שהיו לנו למאורות לקרוא מעליהם את כל העבר, ואין אתנו יודע מה מכל המקרים והמאורעות אשר קרו ויאתיו ליהודים יושבי עירנו במשך מאות בשנים, כי ברוב הימים הכל נשכח. אך אם לא נוכל להחליט כי נתישבו היהודים פה עת שבאו לפולין מארץ גרמניא וועגנירא ובאהעמיא 3), זאת נכון בנכון היום אשר עוד זמן רב לפני האלף הששי כבר ישבו היהודים בעירנו. נאמן עלינו עדותן של זקני ישישי עירנו התורנים (שנאמנים להעיד בגדלותן מה שראו בקטנותן) שראו

---

1) פלא היא כאשר חקרתי וספרתי השנים מצאתי במעט אחת לארבעים שנה כוכב מאדים (הממונה על החורבונות, שריפות ומלחמות) עולה ושורף את עירנו. בשנת תקכ"ו היתה שריפה גדולה בעירנו (הובא בספר רב ייב"י). בשנת תקס"ט עלתה עירנו בליל על מזבח הלהבה וכחמש מאות אנשים ונשים היו לברות לשני האש. בשנת תר"ח היתה שריפה גדולה ונשרפו רוב חלקי העיר ובשנת תרמ"ט נשרפה כמעט כל העיר ונהפכה לגלים נציים.

2) מסורה קדומה מרחפת על פי אנשי העיר כי היה פה פנקס הח"ק ישן נושן עתיק לימים מאד, בו היו כתובים מעשיות וסיפורים מימים כבירים וכל המקרים שקרו בעירנו במשך כמה מאות שנים וכן נסים ונפלאות שנעשו לצדיקי עירנו וכדומה, ולא בעירנו בלבד אלא בכל מקום שיבוא אחד מילדי אוסטרהא שואלין ודורשין בו על דבר הפנקס הישן מאוסטרהא (דער אוסטרער פנקס). ובתחלה דמיתי כי אך דברי הבאי הם, שיחות נשים וקנות, אולם כאשר באו לידי עלים ישנים שרידי פנקס ישן משנת ת"ע והלאה נוכחתי לדעת כי כנים הדברים, כי זאת מצאתי כתוב שם בד' פ' משנת תפ"ט „באלו השנים שעברו מיום שנשרף הפנקס ממש נעשה „כצאן בלא רועה ונפרין בהרבה גוזין ואמרנו ונענינו להחזיר עטרה ליושנה להסיר הפרצה „הגדולה לעשות גדר גדול והחמרנו בכל החומרות שהחמירו קדמונינו וכאשר נתחזקו מפי „גאונים רבנים משנים קדמונים" ...

3) בספר „כתבי יד באגראב" כותב „בשנת 893 פנו יהודי גרמניה הנדכאים הרצוצים „והנענים אל לישוק (לעסציק) נסיך פולניה ויבקשו ממנו רשיון להתישב בארצו. והרשיון נתן „להם. ובשנת 894 נהרו יהודים רבים מכל קצות ארצות גרמניה אל פולניה. בשנת 905 נתנה „להם הרשות גלוי לקנות אחוזות ולהתעסק בעבודת האדמה ולהתישב בכל רחבי ארץ פולניה

בעיניהם בחצר הקברות הישן וקראו בעצמם את הכתוב על המצבות מאלף החמישי, אך באורך הזמן (מבלי משים עין השגחה על זה) נפלי נשברו מצבות הרבה ותכם הארץ עליהן ונשכח הכל, וזמן רב עבר אשר לא ידעו בעירנו רק מן מצבת הכהן מטושטשין ז"ל (שע"ב) ומן מצבת המהרש"א ז"ל (שצ"ב) וחשבו אותן למצבות היותר עתיקות פה. אך אנכי לרגלי מלאכתי חפשתי חפרתי הקימותי מצבות ישנות הרבה מערמות עפרן ועלה בידי למצוא הרבה מצבות עתיקות בשנים לפני מצבת הכהן מטושטשין ז"ל, וגם מצאתי מצבות משנת ר"ה והעתקתי הכתוב עליהן הלאה בספרי. והנה דעת לנבון נקל כי מפני הסבות האמורות למעלה לא יכולתי לעשות מטעמים להקוראים מכל אשר עבר על הקהלה כל משך הזמן מאז נתישבו היהודים בעירנו, ובכל זאת לא משבתי את ידי מן הכל כי טוב מעט מאפס, יגעתי ומצאתי מעט מן קורות העיר, מן סדר ימשטר הקהלה, מן החברות שהיו בה וביותר מן החברה קדישא ועוד דברים באלה אשר אקוה כי יעלו לרצון לפני הקוראים האוהבים להתחקות על שרשי דברי קדמוניות, ולא עלי המלאכה לגמור, והיה אם יתנני השם ויחייני ויסיר ממני עול סבל הזמן אוסיף שנית ידיו ואשית נוספות לקורות העיר כפי שיהיה לאל ידי והשם יגמור על ידי.

ב.

תבנית הצוריי של עיר אוסטרהא בימים מקדם:

א. בספר „מגלת איבה" להגאון בעל תויט ז"ל: „ובהתיעדות בק"ק „ווישנצו בגליל לויצק שנתיועדו יחדיו ארבעה ראשי קהילות דגליל וואלין ק"ק „לאדמיר אוסטרהא קרעמניץ לויצק".

ב. בספר יון מצולה: „וברחו קצת לק"ק אוסטרהא הבירה שהיה [שהיתה] „מטרפולין במדינות רוסיא והיא עיר גדולה של חכמים וסופרים ותורה וגדולה „היה במקום אחד".

שם דף לג: „כי בכל מדינה ומדינה היה ב"ד הגדול כגון בק"ק אוסטרהא הבירה היה ב"ד הגדול במדינה וואלין „באוקריניא" (עיין מה שהבאתי בס"מן כ"א הערה 8).

ג. בספר „עיר תהלה": „וגם הגאון מהרש"ל שהיה אב"ד באוסטרהא היה רב כולל לכל מדינת וואהלין ע"פ הכח והממשלה שנתן לו שר האוצרות". ושם דף 75 „וזאת החלוקה שנעשה: יהודי קרעמניץ יתנו מאה וארבעים שאק גראשין, אוסטרהא שש מאות שאק, לוצק חמש מאות, לודמיר חמש מאות שאק". ומזה נראה כי קהלת אוסטרהא היתה הגדולה מן ארבע הקהלות

ד. בספר „טיט היון": „ומשם הלך לעיר הגדולה הקדושה אסטרא והיה [והיתה] ק"ק גדולה ועשירה מאד".

„בכל מקום אשר ימצאו לשוב להם, ולהתנהג בכל ענפי המסחר והאמנות. ולבד כל זאת נתנה „להם גם הרשות להקים להם לעצמם שופטים ורבנים אשר ישפטו בין איש לרעהו ויתקנו „תקנות וחוקו חוקים לשמור על חיפש היהודים ובטחון רכושם". עוד כותב שם „היהודים התישבו „בפולניה בראה התשיעית, רבים באו מגבולות קוקו ששם ישבו בין משפחות הכוזרים היהודים, „ויש אשר באו ממקומות שונים מגרמניה בהמלטם מרדיפות ניסעי הצלב והגזירות השונות אשר „מצאום שם". ועיין „דברי ימי רוסיא" להחכם מאנדילקערין פרק כ"ג והערות לספר „קיזה נאמנת" מהגאון והחכם המפואר הר"ם שראשון ז"ל עלה 300.

ה. בספר „צוק העתים": ק"ק אוסטרא העיר הגדולה, של חכמים וסופרים „תורה וגדולה, חשובים נבונים ואנשי סגולה, למדינת רוסיא היתה מטרפולין. .

ו. הג"מ גדלי' ליפשיץ ז"ל שנכתב על מצבת אבן קברו „והוא שפט את ישראל ארבעים שנה בק"ק אוסטרהא הגדולה" (הקדמת הס' השיב ר' אליעזר) ועיין בספרי סימן כ'.

ז. „וזה ארבעים שנה ישב על כסא קדשו דקהילה נאה וחסידה ק"ק „אוסטרהא העדינה. קרית מלון צדק עיר הקדושה מלאה חכמים וסופרים בעלי „דעה ובעלי בינה . . ." (הג"ט צבי הירש אשכנזי אב"ד בהקלויז פה בהקדמתו לספר שו"ת „דברי רב משולם" למר אביו הגאון ז"ל).

ג.

סדר ומשטר העיר.

א. עיר אוסטרהא היתה עיר הגליל, לאמר קהלה הראשית לכל גליל ווהלין ואוקריינא, אם ומטרפולין לרפ"ב ישובים המה ערים גדולות וקטנות 1) אשר כולם (היהודים שישבו שם) חסו תחת צל כנפי האב"ד הגליל שהיה בעיר אוסטרהא וכולם סרו למשמעתו ומבלעדו לא ירום איש את ידו לעשות בכל ערי הגליל דבר גדול וקטן בענינים הנוגעים להיהדות בכלל ולתקנות הקהלה בפרט. והוא (אב"ד הגליל) נסע בכל שנה לסבב את הערים הקהלות הישובים שלשה חדשים בחורף ושלשה חדשים בקיץ 2) לתקן תקנות חדשות כפי צורך הזמן להתות על קנקנם של הרבנים והדיינים ולהשגיח על השוחטים. ובכל מקום שבא חרדו לקראתו רב העיר עם פני הקהלה ונתקבל בכבוד גדול. אם רצו בני העיר לתקן תקנות חדשות בעיר או בהחבורה קדישא סדרו לפניו את התקנות ואם מצאו חן בעיניו אשר אותם בחתימתו 3) וכל היוצא מפיו קדוש היה בעיני הקהלה, ואחר דבריו לא שנו. בכל הערים אשר חסו תחת רשותו הושיב רבנים על כסאם והעביר רבנים או שוחטים אם לא מצאו חן בעיניו וכל דבריו דברי שלטון. בהעיר ששבת בה בשבת או ביומא דפגרי, דרוש דרש שם דרשה הכלולה מפלפול הלכה ומוסר ואלופי העיר כבדו אותו במתנה הגונה לפי כבודו. בעת התוועדות ראשי הקהלות נסע הוא למקום הועד ושמש העיר נסע אתו לשרתו בכבוד.

---

1) בספר „קשת יהונתן" דרשה א' כותב „הרב החסיד בק"ק פאוולאוויטץ אשר בפולין בגליל אוסטרהא". 2) בס' „שו"ת דברי רב משולם" להג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל אב"ד הגליל פה כותב „פה ק"ק טעשוב תקכ"ה אנכי בדרך נחני לסבב בערי הקהלות והגליל". וכן כותב „בעת היותי פה ק"ק ברדיטשוב משובתי שבת קודש". ובדף (ק"ל) כותב „בעת שחשבתי לנהוג נסיעתי בערי הגליל בקיץ דהאי שתא שנת תקל"א", והולך וחושב שם בספרו כמה ערים וקהלות שסבב בעת נסיעתו בכל שנה בערי הגליל.

3) ידידי הרב החכם כמה"ר צבי הירש קאפשטיק אב"ד בעיר שדה לבן יחי' כתב לי דברים אחדים הנוגעים לתולדות גדלי עירנו ובתוך הדברים כתב לי אשר בפנקס הח"ק משם כתוב כי בשנת תקל"ב תקנו תקנות חדשות בהח"ק בהסכמת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל שבא בחתימתו על התקנות. ועיין הלאה בספרי במקום שכתבתי תולדות הגאון הזה.

ב. וכמו בכל הערים הגדולות היו גם בעירנו מאז ומקדם שני אב"ד אחד היה אב"ד הגליל והשני היה אב"ד בהקלויז והוא היה הראש מתיבתא כי מקום הישיבה היה בהקלויז הגדולה כמו הגאון בעל הט"ו ז"ל היה אב"ד ור"מ בהקלויז שם נהל את ישיבתו הגדולה והקדושה כמו שכתב בהקדמתו ליו"ד ועוד לפני הט"ז ז"ל היה הגאון הקדוש בעל השל"ה ר"מ פה בהקלויז כאשר כתבתי הלאה בספרי, ולפעמים נתנו את שני הכתרים על ראש אב"ד הגליל והיה ג"כ ר"מ כמו הגאון ר' שמעלקא וחתנו הגאון ר' נפתלי הכהן היו אב"ד ור"מ ועוד רבנים היו בעירנו שהשתמשו בשני הכתרים כאשר כתבתי בספרי.

ג. גם מגיד מישרים היה תמיד בעיר אשר דרוש דרש בכל שבת ומוער תוכחת מוסר לפני העם ולפעמים היה המ"מ גם דיין ומו"ץ, בבהכנ"ס הגדולה פה עומדות עד היום שתי כסאות אצל ארון הקודש אחת מימין ואחת משמאל, על הכסא אשר מימין ישב אב"ד הגליל ועל הכסא אשר לשמאל ישב המ"מ.

ד. בראש הקהלה עמד פרנס העיר אשר הוא נהל את הקהלה בחכמתו וכל צרכי העיר נחתכין על פיו. הוא השתדל לפני הדוכס וכן לפני הממשלה לטובת העיר ולפעמים היה גם פרנס המדינה אשר בעת התועדות ראשי הקהלות נסע הוא עם רב הגליל לבית הועד ועל התקנות שעשו שם בא גם הפרנס בחתימתו. על מצבת הר"ר משה מרדכי (שע"ז) נכתב „עיקור הקהל היה". על מצבת מוהר"ר יוסף בר' דוד (תמ"ח) „האלוף הראש ומנהיג... פרנס הדור". על מצבת מוהר"ר אברהם בר' מאיר (תע"ט) „הרב הנגיד המפורסם ומנהיג מדינה". הקצין ר' יוזפא חתם עצמו „פרנס דכ'דינת וואלין יצ"ו" כאשר יראה הקורא בספרי.

ה. מימים קדמונים היה בעירנו סופר העיר (ספרא דמתא) אשר אך הוא כתב כל הכתבים בין איש לרעהו תנאים שטרי אירוסין שטרי כתובה וקנין שטרי חובות וכדומה, והוא היה גם סופר וכותב חשבונות הח"ק ולפעמים היה גם דיין העיר ואז היה נקרא בשם „סו"ד" לאמר ספרא ודיינא כאשר כתבתי הלאה בספרי.

ו. בערך שנת ת"ן באה עירנו (על פי ירושה) ליד שני אדונים ואז נתחלקה לשני צדדים צד הדוכס שם היו רוב חלקי העיר אשר בתוך החומה עם בהכנ"ס הגדולה, וצד הוואיוואדי שם 1) היו הרחובות אשר חוץ לחומה רחוב הר שפר (קראסנוגורא רחוב בימאז רחוב הקדרים (מאטירשי גאס) רחוב שאחורי המבצר (אינטירינשלאס) . ומאז נתחלקה גם הח"ק לשני צדדים לכל צד היו גבאים ופרנסים גם פנקס מיוחד לכל צד 2) ולפעמים עברו דברי ריבות בין שני הצדדים 3) והגישו את משפטם לפני האב"ד או הדיינים והחלטת הב"ד נכתב

---

1) בבהכנ"ס של חיישים ראיתי טס של כסף וחרות עליו „זאת נדבו החבורה חיישים מצד הדוכס וואייוואדי תק"מ לפ"ק".

2) בפנקס הראשון מצאתי כמה פעמים בעת שעשו התמנות מן שנת תצ"ט „צד הארון המושל הסטארסטי". בשנת תק"א „למזל התמנות לכבוד הח"ק ג"ח ש"א דפה ק"ק אוסטרהא צד האדון הגדול הדוכס סטאריסטי יר"ה". בשנת תק"ט „צד הארון הגדול המושל הדוכס משעריגסקי יר"ה". וכן בשנת תקי' „מצד האדון הדוכס סטאריסטי משעריגסקי יר"ה". ועל תקנה שנעשה בשנת תקל"ח נכתב „מצד האדון הגדול פ' סטאריסטי סאנדעצקי". ובפנקס השני מצאתי כמה פעמים „צד האדון הגדול פ' וואייוואדי פאונאנסקי יר"ה". בדף „נ"נ" „בעת שלא באו צד הוואייוואדע למחברת מושב הגבאים".

3) בפ"ר ד' נ"ח מצאתי בין התקנות שנעשו אז „הדר בצד שלנו והקנה עצמו לתוך החבורה מצד השני או לעולם לא יבא למחברת החבורה צד שלנו חוץ בכור הרופא מומחה".

על הפנקסים ונמצא בידי פסקים שנתנו הרבנים לכל צד ופסק אחד חתום בח"י של הרב הגאון החסיד בעל „ברית כהונת עולם" זלל"ה , וכפי השערתי בנו אז את בהכנ"ס העומדת ברחוב הר שפר (קראסנוגורא שוהל) . וכל ההכנסות מן הרחובות אשר לצד הוואיוואדי מן חתונה וברית מילה ועוד (אשר לפנים בא הכל לאוצר בהכנ"ס הגדולה) היובאו מאז לבהכנ"ס הר שפר וכן נוהגין עד היום וכן החופות מן הרחובות אשר לצד הוואיוואדי מעמידין אצל בהכנ"ס הר שפר עד היום, ומאז מצאנו בעירנו גם שני מגידים לשני הצדדים כמו המגיד ר' נחמי' והמגיד ר' גרשון המה היו מגידים בבהכנ"ס הר שפר בעת שהיה הרב הצדיק מוהר"ר יהודה ליב מ"מ בבהכנ"ס הגדולה וכן לפניהם היה החסיד מוהר"ר יקיר מ"מ בבהכנ"ס הר שפר.

ד.

מלבד החבורה קדישא אשר למענה יחדתי מדור בפני עצמה היו בעירנו כמו בכל הערים הגדולות והמתוקנות (עיין בשל"ה שער האותיות אות ח' על הפסוק חבר אני לכל אשר יראוך) חברות ואגודות מאנשים בעלי תורה רודפי צדקה וחסד אשר התחברו יחד אם לקבוע עתים לתורה או למטרת הצדקה וגמילות חסדים וכפי מטרת האגודה כן קראו את שמה עליה , אך בפרוץ הזמן ספו תמו החבירים וגם החברה עמהם . וברבות הימים הכל נשכח ואין זכר לכל החברות. אך אנכי מצאתי את שם החברות נזכרות בפנקס הח"ק. דרך אגב אמרתי להעלות אותן על המזכרת, לתת לאבותינו שם ותפארת, ואולי נלמוד גם אנחנו לצאת בעקבי אבותינו ולעשות כמעשיהם המתוקנים.

ואלו הן החברות שהיו פה:

1) חברה „קובע עתים לתורה". 2) חבורה „זבחי צדק". 3) „חבורה סנדקאות". 4) „חבורה תהלים". 5) „חבורה משניות". 6) חבורה „גמילת חסד".

ה.

החבורה קדישא.

א. בראש כל החברות שהיו בעירנו עמדה החבורה קדישא הנקראת גם בשם „ג"ח ש"א" (גמילת חסד של אמת) בה לקחו חלק אלופי חשובי טובי העיר. גם הרבנים האב"ד והמגידים כולם התחברו להח"ק והיו בה גבאים , פרנסי חודש , נאמנים, על פי הזכיה שזכו בעת אשר טרפו בקלפי בכל שנה להתמנות חדשה כאשר אכתוב הלאה . היא (הח"ק) סככה באבהתה על כל החברות, ופרנסה כל

1) בפנקס השני ד' למד כתוב „ב' טעם דבש בשלשה ימי הגבלה לבני החבורה קדישא בעת עשיית הקלפי של החבורה „קובע עתים לתורה?" .

2) בפ' שני ד' צ"ה „שני טעם דבש להחבורה „זבחי צדק". ומטרתה לא נודע לי.

3) בפ' ראשון ד' קכ"ח „ג"ש דבש על סעודה „חבורה סנדקאות". 4) נזכרה במה פעמים בשני הפנקסים . 5) יסדה הרב ר' יודיל חסיד עיין בספרי במקום שכתבתי תולדתו והחבורה משניות נשארה עד היום בבהכנ"ס של הרב ייב"ץ זלל. 6) החבורה „גמ"ח" נשארה עד היום בעירנו אך בתבנית זעיר אנפין והיה לה פנקס ישן נושן מאד וזה כשלש שנים שנשרף.

הצטרכות העיר. שלמה הקצבות לשני הרבנים אב"ד 1), השבירות להמגידים 2), לכל צדיק שבא לעירנו העניקה הח"ק מכספה 3), לכל בעל דרשה שבא לעירנו נתנה הח"ק מכספה לכאו"א בערכו 4), לעניים בני טובים ולכל עני שבא לעיר הרימה הח"ק תרומת נדבתה 5), עבור הדרשה שדרשי שני הרבנים הרב אב"ד הגליל בבהכנ"ס הגדולה והרב אב"ד מהקלויז שתי פעמים בכל שנה בשבת הגדול ובשבת שובה, נתנה להם הח"ק מכסת כסף מתנה להדרשה. מלבד דבש יי"נ אנווים ודגים ששלחה הח"ק להרבנים ביומא דכלה 6). אורח נכבד שהתארח בעיר שלחה לו הח"ק דבש או יי"נ לכבוד 7). גם על בית ההקדש (בעת מוסב שם ביקור חולים) פקחה הח"ק עיניה, שלחה אנשים לשמור אצל החולים למעד אותם על ערש דוים. אם מת אחד בבית ההקדש נתנה הח"ק תכריכים וכל הצטרכות. גם על פדיון שבויים האצילה הח"ק מכספה 8), על קבירת הרוגים שנמצאו נתנה הח"ק כל הצטרכות וכן על קבורת קדושים 9). גם שלחה בכל פעם לשרי הדוכס לשר המבצר מתנות יי"נ בשר ודגים ושאר מטעמים הכל למובת הקהלה 10). להכומר הראשי מבית מקלט היעוזים שלחה הח"ק מתנית לבל

---

1) בכל חשבון מהגבאי חודש כתוב „ר' קצבות לשני הרבנים". 2) עיין מה שהעתקתי מהפנקס בספרי להלן בסימן קע"ב ובסימן רי"ד.

3) מפני האריכות אי אפשר לפרוט את כולם בשמות, אך מעט מזעיר אזכיר זה, בפ"ש קס"ה מצאתי „שמנה עשר זהובים להמפורסם הנקרא ר' דוד פירקס". ושם דף קס"ג „להרב המוכיח המפורסם מק"ק פאלאנאי חי זהובים". בפ"ר ד' י"א „תשעה זהובים להרב המוכיח הגדול מוהר"ר יצחק". פ"ש ד' רכ"ג „להרב ר' נחום מטשערנאביל ט' זהובים, להרב ר' צבי מאליך ב' זהובים", „לר' מאיר מוכיח מלובלין ט"ו גדולים", להרב מפודהייץ בעת חליו שלשה זהיבים ט"ו גדולים ועוד נזכרו בשני הפנקסים כמה גדולים שבאו לעירנו והח"ק העניקה להם מכספה.

4) בפ"ש ד' נ"ו חשבון חודש שבת תפ"ו „ג"ש לדרשר הרב ר' חיים כהן", „ג' ג"ש למוכיח ר' ליב פאליאק". בפ"ר קכ"ד „ח' ג"ש להבע"ד ר' זלמוני מאפטא". ושם ד' צ"ז משנת תקכ"ו „לבע"ד בן פני משה מבאולי א' זהב". וכן בכל חשבון חדשי נוכר הרבה פעמים שנתנה הח"ק מכספה לבעלי דרשה אשר רבו אז לבוא אל עירנו זה יצא וזה בא.

5) בשני הפנקסים נכתב בכל חשבון מה שהוציאה הח"ק על נדבות עניים שבאו לעיר.

6) בשני הפנקסים מצאתי כמה פעמים שנתנו מעות „לדרשה הרב אב"ר", „לדרשה הרב מהקלויז". בפ"ש מחודש ניסן תפ"ז מצאתי כתוב „להרב ה"ה שלחתי ביום ואו קודם הדרשה שני קאפהיניר ושני לעשצין שלשה זהובים ו"ג". ושם „יום ואו שני קאפהיניר להרב דקלויז א' ג"ש". 7) בשני הפנקסים נקבו בשמות הרבה אנשים נכבדים שהתארחו בעירנו והח"ק שלחה להם לכבודם דבש או יי"נ. בפ"ר ד' ק"כ משנת תק"כ „להרב ר' ברוך מזולנאי ב' פ' דבש", להרב מראווני להרב הצ' ר' זוסיא מאניפאלי נמצא הרבה פעמים בהפנקס ששלחו לו יי"נ בבוא לעירנו. בפ"ר ד' קכ"ח „א' פ' דבש לבן ר' נחמן קאסיווי" „א' פ"ד לר' ארון מזבארוץ לאורח בן הרב מפינסק". וכן מצאתי בשני הפנקסים כמה גדולים שבאו לעירנו והח"ק בבדה אותם בשלימות יי"נ או דבש ואין לפרוט את כולם.

8) כן מצאתי בשני הפנקסים הרבה פעמים שנתנה הח"ק מעות לפדיון שבויים.

9) בפנקס הראשון ד' קכ"ה משנת תקכ"ג כתוב „מקבירת הרוגים מאוקריינה אדום זהב", ושם „ה' זהובים ט"ו גדולים לצורך תכריכים להרוגים שנמצאו מאוקריינה". וכן נמצא בהפנקסים הרבה פעמים שנתנה הח"ק הצטרכות להרוגים שנמצאו. בפ"ש נמצא כתוב „לנסיעת עבור קדושים", „לשמירה עבור הקדושים", שבעה זהובים בעת קבורת הקדושים". ושם ד' ל"ח משנת תפ"ב „חששה זהובים כ' ג' מקבורת קדושים", מי המה הקדושים ואת אשר עבר עליהם נעלם ממני הכל נשכח.

10) בשני הפנקסים נמצא כתוב הרבה פעמים ששלחה הח"ק מעות ומתנות להשרים להקאמנדר ולגובערנער מצד הדוכס יר"ה". וכן מצאתי כמה פעמים בהפנקסים דבש ובשר לגובערנער מדוכס בשביל בה"ח (בית החיים).

ילכו השולליר על בית החיים 1) . לבתי החומה אשר סביב הקלויז הגדולה ששם ישבו החכמים יושבי יעבץ מהקלויז הספיקה הח"ק עצים ונרות 2) , וכן נתנה בכל ערב פסח מעות חטים לעניי העיר 3) .

ו.
זמן ההתמנות וסדר הקלפי.

א. על פי תקנות הקדמונים מיסדי החבורה קדישא התאספו הבוררים מהח"ק 4) בכל שנה ושנה ביום הושענא רבא דוקא לטרוף בקלפי על התמנות חדשה מגבאים ואפלאנטין 5) אך אם מפני איזה סיבה נטרפה השעה ולא יכלו לעשות הקלפי ביום הושענא רבא ואז נדחה הקלפי ליום אחר כתבו על הפנקס לזכרון אשר מפני מניעה וסיבה גדולה נדחה הקלפי מזמן הקבוע, ומעתה יחזור הדבר לתקנה הראשונה חוק ולא יעבור 6) . וזה משפט וסדר הקלפי , הבוררים שהתאספו טרפו בקלפי והעלו שבע פתקאות לשבעה גבאים היינו ששה גבאים שכל אחד פרנס את החבורה שני חדשים והשביעי היה במקום כולם לאמר אם אחד מן הגבאים לא יכול למלאות שירותו בחדשו , אז נכנס הוא במקומו ועבד תחתיו ובשנה מעוברת בררו שמנה גבאים אחד על חודש העיבור 7) , וכן

1) בהפנקסים נמצא כתוב כמה פעמים ששלחו יי"ג ומתנות לפרעפיקט עבור שילער „לכומר רעקטור עבור שילער שלא ילכו לבית החיים". בפ"ר בחשבון חדשי משנת תצ"ט כתוב : „א הוש צוקער לכומר פרעקס ארות השילער שלא ילכו לבית החיים", כי ידענו אשר השילליר מבית מקלש היעוזטים נפלו בכל פעם על בית החיים שברו את המצבות ועשו שמות והריסות כאשר כתבתי הלאה בהמבוא". ובפ"ש ד' רמ"ו „מתנה אגוזים וראזונקס להרעקטור עבור שקלקלו המצבות בבית החיים בשנת תע"ח". 2) כן מצאתי בהפנקסים ועיין מה שכתבתי הלאה בספרי סימן קפ"ט .

3) בכל שנה ושנה בההשבון מחודש ניסן כתוב שנתנה הח"ק מעות חטים ע"ב וחובים .

4) בפ"ר מצאתי שנתנו מקופת החבורה כפי תקנה שתקנו הקדמונים להוצאות הבוררים על הקלפי סך חמשה ועשרים וחובים, אך בשנת תצ"ו מפני שהיו צרכי החבורה מרובים לתיקון גדר הבית חיים נכתב בפנקס שלא יתנו יותר מן שנים עשר וחובים להוצאות הבוררים .

5) כפי שבינותי בהפנקסים לא יכלה החבורה לעשות הקלפי בלי רשיון מהדוכס ולכן בכל שנה קודם עשיית הקלפי שלחה הח"ק אחד מנכבדיה להדוכס לקחת אצלו רשות והרמנא על הקלפי. בפ"ש מ"ב משנת תפ"ד כתוב שהרופא מומחה הלך להמבצר עבור הקלפי ועוד נכתב שם „לגובערנאטור שלנו עבור הקלפי שמנה וחובים" , וכן נמצא כתוב כמה פעמים שהקציין ר' יוזפא הלך להדוכס עבור הקלפי .

6) בפ"ר ד' מ"ח כתוב „להיות עפ"י תקנה קדומה מקדמונים אשר בעקבותיהם אנחנו הולכים תמיד זמן קבוע לעשות הקלפי מהח"ק יצ"ו בהושענא רבא בכל שנה ושנה תמידין כסדרן , אך בשנה זו מחמת איזה המערערין נדחה הקלפי על שלשה ימי הגבלה , בכן עלה במוסכם הה' יצ"ו שיהי התקנה עומדת במקומה שיהי' הקלפי בכל שנה ושנה בהושענא רבא כמאז ומקדם רק בשנה הזו בהושענא רבא הבע"ל בלתי אפשר לעשות הקלפי שלא יספיק לפי כבוד הגבאים בחדשים מוקטים כאלו כי מי נדחה מפני מי . . בכן נעשה הקלפי דהאירנא מהיום עד הושענא רבא הק"ט זיין לפ"ק. היום יום ד' ח' סיון תק"י דלית". ושם ד' כ"ד כתוב לאמר „גם זאת יהי' הדבר למשמרת להתנצל מה שנמשך כעת וזמן הקלפי מיום הושענא רבא כפי הנהוג בכל שנה ושנה להיות שהיה עפ"י אונס מחמת שהיה בר"ח וגם היה חל הו"ר בעש"ק . ומהיום והלאה חלילה לעבור יום המוגבל שיהי' הקלפי דוקא בהושענא רבא באין לשנות כפי סדר הקדום חוק ולא יעבור יום ה' כ"ז תשרי תקנ"ר".

7) פ"ש ד' ק"ט משנת תקל"ב כתוב „ולפי שתקנה קדומה שהבוררים אינם רשאים לעשות רק שבעה גבאים אך מחמת ששנה זו מעוברת עלה במוסכם כולנו תח"מ לעשות שמנה גבאים".

בררו אלופי אפלאנטין שלשה, אלופי ראשים שלשה ואחד במקום כולם, גבאים דמצבות ארבעה ואחד במקום כולם. כסדר הזה מצאתי בהפנקסים עד שנת תק"ל ואח"כ מצאתי שהיסיפי על הגבאים עד י"ב 1) וכן על האפלאנטין ועל גבאי מצבות.

ז.

משפט הגבאים.

א. כל גבאי חדש בחדשו פרנס את החבורה לכל הצטרכותיה, הכנסה והוצאות החבורה הכל היה על ידו. הוא לקח דמי קבורה וכן דמי קדימה ממי שבא להתחבר להח"ק ושאר הכנסות הח' הכל בא לידו. הוא נתן את הקצבות להרבנים להמגידים לכל עני בן טובים לבעלי דרשה לפדיון שבוים ושאר צדקות הכל נתן הגבאי כפי ראות עיניו, לכל אורח הגון שבא לעיר שלח י"ג או דבש. כבוד הגבאי היה יקר מאד, דבריו דברי שלמון באין לשנות מדבריו מאומה.

ב. בפ"ר נמצא כתוב (ד' רי"ב) „להודיע הדבר שזו תקנה קדומה שהבמקום כולם אינו רשאי להיות גבאי בשנה שאחריה, וכן הגבאי אינו רשאי להיות במקום כולם בשנה שאחריה". (שם ד' נ"ח) משנת תקכ"ד כתוב לאמר „באנו לשקוד על תקנות החבורה קדישא יצ"ו שהוא למעמד ומצב קיום החבורה יצ"ו . . . ואף גם באנו לתקן תיקון גדול מי שאין לו מורינו אינו רשאי להיות גבאי, לא הוא לא יעשה ולא ע"י אחרים רק רשאי להיות מדרגה ראשונה בלא חודש, ולא גבאי. רק מי שהיה כבר אף החבר שהיה גבאי ביום שעלה לא ירד..." ושם „קודם הקלפי מחויבים הגבאים לברר חשבון ומאיזה גבאי שיגיע ממנו מעות לקופת החבורה ולא ירצה לסלק אז לא יובא פתקא להקלפי". בשנת ת"צ נעשה תקנה חדשה לברור ג"כ איש אחד שהוא יהיה נאמן בהחבורה ועל ידו יהיו כל מוצאי ומובאי הח"ק ומשפטו עיין הלאה במקומו.

ג. על פי תקנה לא היה רשאי הגבאי להיות נאמן בהחבורה אם לא שמשך ידו ומחל על כבודו מלהיות גבאי. כן מצאתי בפ"ר ד' ס"א בעת שנעשה הרב הרופא מוהר"ר משה שמואל (פ"ה) נאמן בה"ח נכתב על הפנקס „ואף אמנם שלפי התקנה האמורה שאין רשאי הגבאי להיות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו אך שכבוד הרופא מומחה הנ"ל מחל על כבוד הגבאות שלו בשנה זו בכן זכותו במקומו עומד להיות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו . . . והתקנה ראשונה במקומה עומדת שאין רשאי הגבאי להיות נאמן"... בפ"ר (ד' מ"ג) משנת תקי"א מצאתי כתוב „ואף גם זאת באנו למגדר מילתא ולשקוד על התקנה קדומה שמחויב כל גבאי בחדשו לילך בעצמו על בית החיים להתעסק בקבורת

ושם בדף קפ"ד בעת הקלפי משנת תקלמ"ד כתוב „עינינו ראו ולא זר שמה ושערורה שאיזה אנשים פרצו גדר וקלקלו התקנה קדומה שלא לעשות רק שבעה גבאים ולא יותר והם חלפו חק ויצאו מן הגדר חוצה בכן קמנו לתקן את הדבר ההוא להחזיר עטרה ליושנה ועלה בתוספם כולנו הח"מ וקבלנו עלינו ועל הבאים אחרינו באלה ובשבועה שלא לעשות כי אם שבעה אלופי גבאים מלבד בשנת העיבור הותרה הרצועה להוסיף עוד אחד"...

1) בפ"ר ד' קמ"ו מצאתי בין התקנות שנעשו בשנת תקל"ח (תקנה א') „שלא יעשו הבוררים התמנות החבורה יותר מכפי התיקון היינו שנים עשר גבאים ועוד א' במקום כל הגבאים „ולא יותר. גבאים דמצבות לא יעשו יותר מששה".

המת לבחור מקום קבורה לפי ראות עיניו לפי כבוד המת" . . .

ה.

משפט הנאמן.

א. מאז שתקנו למנות איש שהוא יהיה נאמן בהחבורה כדבר האמור לעיל (סימן זיין) מסר הגבאי חודש את כל דמי הכנסות הח"ק ליד הנאמן, ועל כל הוצאה שהיה צריך הגבאי להוציא אם על הח"ק או לצדקה ושאר הצטרכות שלח הגבאי קוויט להנאמן והיא נתן את הכסף 1) , אם לא היה כסף מזומן באוצר ההבורה מחויב היה הנאמן להוציא וליתן על כל הצטרכות הח' מכיסו. ובכלות השנה עשו עמו חשבון וכתבו על הפנקס „בהיום הזה נתברר ונתלבן החשבון עם הנאמן מהחבורה ה"ה . . . ומגיע לו . . . ביד הנאמן היה פנקס החבורה הכתר וכל כלי כסף רכוש החבורה לערבון ולשעבוד על המגיע לו ועל פי התקנה אם לא שלמו להנאמן את המגיע לו קודם הקלפי רשות ביד הנאמן (אם סלקו אותו ממשמרתו) להשבין את הפנקס והכלי כסף ולקבל את המגיע לו.

ב. הנאמן לא נברר על פי קלפי רק מי מהחבירים ששמו אנשי החבורה עיניהם בו בחרו אותו לנאמן והוא קבל עליו להוזיל כסף מכיסו להספיק את כל הוצאות החבורה (באם שלא יהי' כסף באוצר החבורה) עד זמן הקלפי החדשה , ואם מלא את שירותו בשלימות ומצא חן בעיני החבורה נשאר על משמרתו גם לשנה השניה ונכתב בפנקס בעת הקלפי החדשה „בבוד הנאמן ה"ה... כבורו במקומו עומד להיות נאמן גם בשנה הזו..." והנאמן היה יכול לעמוד על משמרת עבודתו משך כמה שנים , כאשר ראיתי בהפנקס שהרב הקצין ר' יוזפא ז"ל היה נאמן בהח"ק יותר מעשרים שנה וכן הרב ר' שמעלקא כ"ץ היה נאמן ערך שלשים שנה כאשר כתבתי בספרי לקמן.

ט.

משפט הבא להיות חבר בהח"ק.

א מי שרצה להתחבר במחברת הח"ק בא לפני הגבאים בעת שהתאספי יחד והציע לפניהם כי חשקה נפשו להתחבר במחברת הקודש ואחר שקבל עליו לקיים כל תקנות הח' ושילם דמי קדימה כפי ששתו עליו הגבאים כתבו על הפנקס שנתקבל להחבורה אך באופן שישרת את החבורה שלש שנים רצופים וכל משך ימי שירותו לא יובא פתקאו לתוך הקלפי ולא יהיה לו שום התמנות אפי' אחר כלות ימי שירותו עד. שתי שנים . אך אם ימצא חן בעיני החבורה יוכלו למנותו קודם כלות שתי שנים וכלשון הזה כתבו על הפנקס „האלוף" . . . „או המרומם . . . נגש לפנינו שלחן הטחור כבוד אלופי חבורה קדישא גומלי

1) בפ"ר (ר' קנ"ג) בין התקנות שנעשו בשנת תק"מ כתוב „חלילה להגבאים ליקח לידם אף פרוטה א' להוציא על הוצאות החבורה, רק כל דבר שניתן להוציא ישלחו קוויט ליד הנאמן והנאמן מחויב לשלם תיכף ומיד". ועוד כתוב שם (תקנה ד') „כל מעות ומשכנות מהכנסות החבורה לא תגע בו יד שום אחד מהגבאים ובאזהרה על השמש שיביא תיכף ומיד ליד הנאמן ואם יעבור השמש . . . הננו נותנים רשות לה"ה הרבני המופלג הנגיד מ' שמואל שמעלקא כ"ץ להיות כחו ועוז ידו תקיפא להשמיד אותי מעבודתו וגם למחות את שמו מן פנקס הלז שלא יהי' נמנה מבני החבורה עד שישלם החסר אשר הל עליו".

"חסדים של אמת שמה מאד חשקה נפשו להיות בחיבור הנאה מחברת הקודש
"כבוד החבורה קדישא יצ"ו... ועפ"י הסכמת כבוד אלופי נגידי הגבאים דחבורה
"קדישא יצ"ו קרבנו אותו בקריבה של חבת הקודש ויהי שירותו משך שלש שנים
"מיום דלמטה ובכלות משך שירותו יצא לחירות מהשירות להחבורה ויובא
"פתקאו להקלפי בכלות משך שתי שנים אחר כלות משך ימי שירותו הנ"ל.
"ובתוך משך שתי שנים ימי חירותו הנ"ל כשימצא חן בעיני כבוד החבורה
"יובא פתקאו להקלפי תוך המשך הנ"ל להיות זאת נרשמת לדבר אמת לבל יהי'
"נעדרת באנו עה"ח היום יום"...

ב. כל מי שהתחבר להח"ק היה מחויב לשרת את החבורה שלש שנים כאמור, בלא פליג, לבד מהרבנים אב"ד שפטרו אותם מהשירות וכן מי שפדה עצמו מהשירות בכסף מלא כפי ראות עיני הגבאים. ולפעמים לאיש נכבד בעדתו ויתרו החבירים בהסכמות הגבאים לבל ישרת רק שתי שנים או לפעמים שנה אחת. וכן בן עיר אחרת שבא לדור בעירנו והביא תעודה בידו בחתימת גבאי הח"ק מעירו כי שם היה נמנה בין חבירי הח"ק הקילו לו ופחתו לו משירותו ולא שרת רק שנה אחת 1) ולפעמים פטרו אותו לגמרי מהשירות 2).

ג. מי שכלו לו ימי שירותו בא לפני הגבאים לבקש מאתם להוציא אותו לחפשי משירותו והגבאים קבלו את דבריו ונכתב על הפנקס "ה"ה... יצא חובת "שירותו לפי תקנת החבורה קדישא ג"ח ש"א ועשה לכבוד החבורה לפי כבודם "ואמרנו וענינו לנוצר תאנה יאכל פריה והפקנו אותו לחפשי מן שירותו לגמרי "ויחובר למחברת הח"ק... ולקלפי בהו"ר הכע"ל"...

ד. אפילו מי שמלא שירותו וזכה שיובא פתקאו להקלפי לא יכול לעלות למעלת גבאי בפעם הראשונה רק בהדרגה. תחלה נעשה בורר ואח"כ מדרגה שניה וכן הלאה ככתוב על ספר הפנקס (ד' ג"ח) "באנו לשקוד על תקנות החבורה "קדישא יצ"ו שהיא למעמד ומצב קיום החבורה יצ"ו מי שיובא פתקאו פעם "ראשונה לתוך הקלפי ויהי בורר באותו פעם אינו רשאי לעשות לעצמו שום "מ י נ ו י בעולם אם לא שיעשו לו אחרים אז יהיה על פי דרגות כתקנה דהיינו "נבאי דמצבות ואח"כ ראש ואח"כ אפלאנט ואח"כ במקום. היום יום ג' ח"ה "סוכות תקכ"ד". ובדף קמ"ו מצאתי כתוב בין התקנות שהתקינו בשנת תקל"ח (תקנה ב') "מי שילוה אלינו מהיום דלמטה לא יובא פתקאו לתוך גורל הקלפי "אף אחר כלות שירותו לשרת בחבורה ק' שלנו אם הוא פחות מבן שמנה עשר "שנה. גם מי שהוא פחות מבן ארבעה ועשרים שנה אף שיעלה פתקאו לתוך "גורל הקלפי אין רשות בידו לישב עם הבוררים בשעת עשיית התמנות אלא "צריך למסור דעתו לאביו או לקרובו דקשיש מיני', ודבר זה נוהג אף באותו "שכבר הם נמנין בתוך החבורה זו וזו אצ"ל שלא יומנה להיות מתנשא לכל "לראש להיות גבאי אם הוא פחות מבן כ"ד שנה".

---

1) כן מצאתי בהפנקסים הרבה פעמים, "בפ"ר ד' פ"ח נמצא כתוב "המרחם מוהר"ר "יקותיאל בהמרומם מוהר"ר יעקב מק' לבוב נגש לפני והראה לפנינו כתב מאנשי אלופי החבורה "יצ"ו מק' לבוב שהוא היה בהחבורה קדישא יצ"ו בק' לבוב בכן נשאנו פניו.... להיות "עומד על משמרתו שנה אחת היינו... יום ח' כ"ט תשרי תק"כ זיין".

2) בפ"ר דף קמ"ה מצאתי כתוב בין התקנות בזה"ל: "ואף מי שיביא כתב מאיזה "קהלה שהוא נמנה בהחבורה שלהם לא יגרע ערכו.... רק בדבר זה הוא יצא מן הכלל שאין היוב "השירות עליו כלל וכלל וכ"ז אם יהיה הכתב אשר בידו חתום בח"י הרב אב"ד ודייני צדק מקהלתו".

י.

האבות מקריבים את הבנים.

א. כל כך היתה החבורה קדישא חביבה ויקרה בעיני אבותינו עד שהאבית הקריבו את ילדיהם עוללים ויונקים למחברת החבורה קדישא כדי לחנכם במצות וכל ימי בחרותם שרתו את הח"ק עד החתונה ואחר החתונה יצאו לחרות והיבאו פתקם לתיק הקלפי וכלשון הזה כתבו על הפנקס „עפ"י הצעת חן חן "דברי כבוד המרומם התורני... שהציע לפני שלחן הטהור כבוד החבורה קדישא "יצ"ו שחשקה נפשו לחנך במצות את נכדו הילד שעשועים כמר... בכן קרבנו "את הילד הנ"ל שיחי' שכל ימי בחרותו ער החתונה שלו אי"ה ימלא ידו "בשירות החבורה קדישא יצ"ו ואחר החתונה יצא לחירות ויבא לתוך החבורה "אז ישובא פתקאו להקלפי ולכל כבוד החבורה יצ"ו להתנהג עמו כפי התקנה "ובזה יזכה לגדלו לחנכו ולחכמו לתורה ולחופה ולמ"ט אכי"ר ... היום..." וכן מצאתי בהפנקסים הרבה פעמים בלי ספירות שנתחברו ילדים קטנים להח"ק.

ב. הרבה פעמים מצאתי בהפנקסים אשר ביום שהכניס האב את בנו לבריתו של א"א בו ביום הכניסו להתחבר במחברת הח"ק וכלשון הזה כתבו על הפנקס „התורני . . . הגיש לקרב לפני כבוד בני ח"ק לקרב מנחת נדבה "לבו אותו לקרב אל עבודת הקודש ביום מועד וזמן חדוה יום הכניסו לברית "בנו הנולד לו במז"ט הילד ... שיהיה שאל לה' לעשות חסד של אמת ושרת "בקודש לכבוד בני החבורה כל ימי בחרותו, ה' יגדלו לתורתו ולעבודתו ובהגיעו "לימי נשואין שלו אז דין השירות שלו אחר הנישואין כנהוג בנהוג ותיקון הישר במיבא "בספר הישר של כבוד החבירה קדישא..."

יא.

נשים בתוך החבורה.

גם הנשים אשר נשא לבן אותן להתחבר במחברת הח"ק נתקבלו לפעמים להיותן נמנין בתוך החבורה ולהיות דינן כדין כל בני החבורה לכל תקנות החבורה בחייהן ולאחר מותן. אך בזה לבד נבדלו הנשים שאין פתקאן מיבא בתוך גורל הקלפי דלאו אורח ארעא כאשר מצאתי כתוב על הפנקס (דף ר"א). "האשה החשיבה מרת חי' בת הרבני המניח מ"ו צבי הירש הכהן בקשה מאתנו "להיותה נמנה בתוך החבורה, ולהיות שמה נקרא בשם בעלת החבורה שלנו "להיותה נטפלה לעושי מצוה ממצות חבורה קדישא גומלי חסדים של אמת, "ולהיות דינה כדין כל בעלי חבורה שלנו לכל... והתקנות של בעלי החבירה "שלנו ולכל העניגים וכבר סילקה מעות קדימה... והסכמנו כולנו הח"מ להכניסה "לתוך החבורה שלנו והרי האשה חי' הנ"ל כאחד מבני החבורה שלנו לכל "פרטי הדברים וכל התקנות הגיהג בבני החבורה שלנו לכל העניגים בחייהם "ובמותם, אך בזאת העגין שאין נוהג בנשים כאנשים לענין להיות פתקאה בתיך "גורל הקלפי דלאו אורח ארעא, אבל לשאר ענינים היא ככל האנשים הנמנים "בתוך החבירה שלנו הן בחי' שלה ואחר אשר ימלאי ימיה ניהגת בה כפי "התיקון והנהוג ב"א מבני החבירה... ומה שנעשה בהסכמה שלנו באנו עה"ח

"היום יום ב' כ"ו ניסן תקס"ו לפ"ק". וכן מצאתי בהפנקס השני שנתקבלה אשה אחת להח"ק.

יב.
על דבר הטרוטנים.

מקור ומובן השם טרוטין הנשאר בהח"ק עד היום לא ידעתי אך כפי שהבנתי מן הפנקסים, האנשים אשר נתחברו להח"ק, כל משך השלש שנים שהיו מחויבים לשרת ולעבוד אצל החבורה (כאשר כתבתי לעיל) היו נקראים בשם טרוטנים, המה הלכו אצל החולה שהיה בעיר לשמשו ביום וללין אצלו בלילה כל אחד ביום הטשערע שלו, המה היו אצל הטהרה ואצל הלויה המת וכן בשעת הקבורה ולא היו רשאים לחזור מן הבית עולם בשעת הקבורה עד זבולא בתרייתא. הטרוטנים היו מחויבים לשמש את הגבאים הן בעת אסיפת הגבאים הן בעת סעודה מחויבים כולם לשמש כל מיני שימוש והיה להם איש ממונה הנקרא ראש הטרוטנים אשר כולם סרו למשמעתו לקיים פקודתו ולמלאות את כל התקנות אשר התקינו להם מיסדי החבורה מקדמת דנא, ומי מהטרוטנים אשר עבר על איזה תקנה נדחה מן החבורה לעולם הטרוטנים המה קודמין לאחר להניח את המת אל הקבר אם לא יהיו שמה ראשי החבורה המה הלכי עם הפושקים בעת הלויה והמעות היה שייך להם, עוד היה להם תקנות הרבה אשר מצאתי כתובים על הפנקסים ולא רציתי להעתיק.

יג.
תקנות חדשות לפי צורך הזמן.

אלופי החבורה שקדו מאד על תקנת החבורה, ובכל פעם שנעשה קלקול או שנפרץ פרץ בהח"ק, התאספו אלופי הגבאים ותקנו תקנות חדשות גדרו גדר עמדו בפרץ קבלו עליהם ועל כל הבאים אחריהם לבל יעברו על התקנות ועל הגדרים באלה שבועה וחרם. והבל לאלימא מלתא לחזק את עמודי החבורה לבל תמוט. ואם אמרתי להעתיק את כל התקנות שנתחדשו בכל פעם יאריכו הדברים ולא יכילם כמה גליונות אך שתי תקנות ראיתי (לפי המטרה אשר הצבתי לי) נאות להעתיקן הנה.

א. כפי שכתבתי לעיל הי' להח"ק כלי כסף (כתרים טסים עץ חיים קיפסאות) קנין ורכוש החבורה ממה שנדבו הנדיבים בעם לכבוד החבורה אי מה שקנו מכסף החבורה ולפעמים מפני הדוחק והצורך אם לטיבת הח"ק אי לצורך ושיבת הקהלה הוכרחו הגבאים בהסכמת החבירים להשבין את כלי הכסף מהח"ק ביד זרים וכפי הנראה נפלו הכלים ליד גיים ונתגלגל ע"י זה צרה ומצוקה וחילול השם לכן עמדו אז אלופי הח"ק ותקנו תקנה חמורה באלה שבועה וחרם וכתבו על הפנקס לזכרון (פ"ר ד' ס"ז) "והנפש אשר תעשה ביד "רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף אם יעבור הגדר ולחיקה הזאת לא "תחום עיני אחיו עליו ולא ישמע לועקתו, ואסיר הוא יהי' ככל תתיבא דאיסורא "לבוא בקהל ה', אף כי להצטרף אותו בשום דבר מצוה והוא מעל מעל בה' "לרום ידו למכור או ליתן במשכן איזה כלי קודש דחבורה קדישא דג"ח יצ"י "לבל יפלו ח"ו עוד הפעם אחינו בני החבורה דג"ח יצ"ו בצרה מצוקה כמקדם.

"שלא נבוא ח"ו לידי חילול השם בין האומות כמקדם. ע"כ אנחנו כבוד אלופי "הגבאים דח"ק יצ"ו עם כל בני החבורה דג"ח יצ"ו יחד. באנו לעמוד ולגדור פרץ "שיהי' לחומה ולבריח דלתיים מעתה ועד ביאת הגואל צדק שיבוא ב"ב, שכל "מי שיהי' אף איזה ת"ח או רב או צורבא מרבנן שירים נפשו ואת ידו הן "בפיתוי דברים הן באלמות למעול מעל בה' לעבור ולהקל בגדר ובחוקה הזאת "מוחרם הן בעולם הזה והן בעוה"ב מן השמים ועל ראשו ועל כל בני משפחתו "יחול כל האלות הכתובות בספר תורת משה ולא יהי' לו נין ונכד לזרעו. אך "אם ח"ו יהי' הדבר להצלה גדולה דהיינו הצלת נפשות ציבור אזי יתקרבו "שלשה תלמידי חכמים מפורסמים במעשיהם ועל פיהם יפתחו שערי היתר ליתן "במשכן איזה כלי הקודש מחבורה דג"ח יצ"ו ת"י איזה בר ישראל כשר והגון. "אבל ת"י איזה איש שלא מבני עמנו אסור בנ"ל ומעולם לא יהי' שום היתר "יפתח אפילו מן השמים. כל אלה עשינו לכבוד המקום ולכבוד תורתנו הק' "בצירוף כל העדה הקדושה הזאת עם הרב המאור הגדול אב"ד דקהילתנו "בראש". ולא נכתב הזמן אשר בו נכתבה התקנה אך בפנקס השני דף צ"ו: מצאתי ג"כ שתקנו כעין תקנה הזאת בשנת ת"ק לפ"ק.

ב. מפני שלפעמים נתקבלו להחבורה אנשים שאינם מהוגנים וע"י זה נעשה קלקול ופרץ בהחבורה והחבורה החלה להתמוטט לכן עמדו ראשי הח"ק סגרו את הפנקס וגזרו לבלתי התקבל שום חבר להח"ק במשך כמה שנים. כן מצאתי בשני הפנקסים כמה פעמים ומפני האריכות אי אפשר להעתיק את הכל אך תקנה אחת ראיתי כי טוב להעתיק לפני הקוראים אשר ידעתי כי יומתק לחכם. בפ"ר ד' ק"ח כתוב „בהתאסף כבוד החבורה קדישא וכל אלופי הגבאים "דהשתא ודאשתקד ועיינו והשגיחו על תקנות החבורה קדישא בכל הדברים "הנצרכים, וראו גודל הפרצה כי רבה בריבוי אחר ריבוי, לבוא לתוך החבורה מי "שנדבה לבו אומר הרי זה עולה לחבורה, ומקלקל בחבורה שלא כשורה, אשר "מבלתי אפשר לפרוט הפרץ מרובה. גלל כן עלה במוסכם כל החבורה ובחרם "וב"ן על כל האמור, שחלילה וחלילה להגבאים או להבוררים להכנים לשום אדם "יהי' מי שיהי' אף מי שיש לו כתב משום קהלה וקהלה ואף מכל ראשי "הקהלה, לא יזכר ולא יפקד לבוא לתוך החבורה מהיום עד כלות ששה שנים "והחרם הגדול חל על כל מי שיפרוץ... (כאן דלגתי מפני האריכות) היום יום "א' י"ט מרחשון תקלב". ובראש החתומים בא הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז ואחריו הרב ר' מרדכי בהגאון מפינסק, ובשנת תקל"ז כאשר כלו הששה שנים מצאתי בפנקס ד' קכ"ה כדברים האלה „אנחנו אלה פה כולנו ח"מ באסיפת "שלחן מלא וגדוש כל (כאן בלה הנייר וחסר בכל שורה תיבות) דהחבורה קדישא "גומלי חסד של אמת באנו לשקוד על תקנות בני החבורה לאילימי מלתא... "בפנקס בצפורן שטיר בגזרת עירין ובחרם חמור אשר זר לא יקרב לגשת אל "הקידש... המבואר בפנקס החבורה. והנה זה קרב זמן והגיע עת זמן המוגבל "בר"ח מרחשון... עשינו משמרת למלאות דבריהם דברי הראשונים אשר "אזנו ותקנו תקנות קבועות שנו חכמים שלא יהי' . . . אחר מהן יפות נמנין "ומושבין את ידיהם על מי ומי אשר בא לקראתם כי יתנו עיניהם במשפחה בטל "כבוד הזבורה ותהי לחרפות ומהראוי היה להיות הפנקס שלנו סגור ומסוגר "שלא למנית לשום אדם... להיות שנשתרגו עלינו חובות אשר אנחנו חבין סך

"מסים ואין לכסף מוצא מת"י גם אדם אין לעבוד למעמד... אקצירי ומריעי "ר"ל לואת קבלנו על עצמנו באלה ובשבועה ובחרם חמור שחתיכא דאיסורא "מלמנות... מר"ח מרחשון הנ"ל עד משך ששה שנים רצופים יותר מן ארבעה "אנשים בכל שנה ושנה. ומן ארבעה... עפ"י אופנים המבוארים. מי שהוא "מירינו בן מירינו לא יפחות מעות קדימה מן ששה אדומים ומי שהוא חבר בן "מירינו לא יפחות מעות קדימה מן שמנה אדומים. ומי שהוא חבר בן חבר לא "יפחות מן עשרה אדומים.. שמחייב לשרת ועבד הלוי אשר ילוה עלינו לא פחות "ממשך שלשה שנים רציפים שלא לגרוע מתקנות קדמונים (כאן דלגתי) ואף "מי שיביא כתב מאיזה קהלה שהוא נמנה בחבורה שלהם לא יגרע ערכו... "הנ"ל עפ"י אופנים רק בדבר זה הוא יצא מן הכלל שאין חוב השירות עליו כלל "כלל. וכ"ז אם יהי' הכתב בחתימת הרב אב"ד ודייני צדק מקהלתו. כל הנ"ל "נעשה באסיפה שלימה בשלחן מלא ונדוש. והעונש הנ"ל על הנמנה בתוך "החבורה שלא עפ"י תקנות הנ"ל כעל המקבלים שניהם באוהרה ופורץ גדר "ישכנו נחש... ד' ימים לחידש איר דהאי שתא שנת תק"ל זיין". בשנת תקל"ח באשר נתקבל הגאון החסיד בעל „מאיר נתיבים" ז"ל לאב"ד פה בא הוא לאשר ולקיים את התקנה וכתב בכתב ידו (כתיבה יפה ותמה) דברים אחדים לתוקף יעיו ומסיים „הגני נותן ... שחלילה חולין הוא להם לעבור על גזירת החרם... וכל השומעים ומקיימים תבוא עליהם ברכה. הכ"ד היום יום ג' כ"ז תשרי שנת ת'ק'ב'ל'ו ברכה הק' מאיר החונה פה ק"ק אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לביב והמדינות.

ג. עוד תקנה אחת מצאתי נכון להעתיקה והיא כתובה על פ' שני ד' רע"ט „נזרקה מפי החבורה תקנה זאת מטעם הכמוס אצלנו והיינו כשיגיע "פסח וקודם פסח אנחנו שולחין ממעות החבורה מעות חטין בנהוג בכל שנה "קבלנו על עצמנו לשלוח מעות חטין דוקא ע"י לומדי תורה ולשלם להלומדי "תורה מן החבורה שכר הליכה וטרחה שלהם ותוקף תקנה הזאת כתוקף כל "תקנות החבורה היום יום ד' ה' איר תקסט"ך".

יד.

כבוד ועוז החבורה.

א. על פי האמור עד הנה ראינו כי הח"ק פעלה הרבה לטובת העיר בכלל, היא היתה רוח החיה בכל צרכי הציבור ועמוד התוך שכל הקהלה יכל כבודה נשען עליו. לכן מיסדי החבורה והבאים אחריהם המה ראו לחזק את יסודי החבורה לבצר את עמדתה על אשיות חזקות לבל תמוט. כי יראו פן בנפול עוזר יכשל העוזר ובהתמוטטת החבורה, תתמוטט כל הבירה, ולכן הבו גידל להחבורה, כבוד ועוז להגבאים, ותפארת לכל החבירים. גם בבהכנ"ס הגדולה חלקו כבוד גדול לגבאי הח"ק וכל החבירים וגבאי הח"ק המה היו ראש וראשון בכל דבר כבוד בבהכנ"ס הגדולה השייך להח"ק כמו שמצאתי כתוב על הפנקס שני (ד' פ') „חלקנו כבוד לכבוד האלופים... שהמה שניהם "נקראים ראש וראשון בכל דבר כבוד בבהכנ"ס הגדולה דקהלה יצ"ו השייך "לכבוד החבורה קדישא ג"ח ש"א יום ה' ד' חשון תפ"ט". ומן הושענא רבא עד אחר החג ושבת בראשית בכלל קראי לעלות התורה בבהכנ"ס הגדולה רק את

אנשי הח"ק ואין קץ להכבוד אשר חלקו להגבאי הראשון ולכל הגבאים ביום שמיני עצרת וביום שמחת תורה וביותר בליל שמחת תורה אשר אז עברו כל אנשי הח"ק בסך ואבוקות בידם להוליך את הגבאי הראשון לבהכנ"ס הגדולה לעשות סדר ההקפות.

ב. האיש אשר העיז פניו לדבר סרה על החבורה או פגע בכבוד הגבאים או בכבוד המתעסקים וכן אחד מן החבירים אשר הרהיב עוז בנפשו לעבור על אחת מן התקנות בשאט בנפש היה נחשב כאלו בא להרס את מוסדי העיר ולקעקע את כל הבירה חמת החבורה נתכה עליו וכל החבירים התאספו כולם כאיש אחד והבדילו אותו מן קהל החבורה. ולפעמים החרימו אותו בשמתא ואריר הציבו אותו על עמוד הקלון ואת שמו חרתו על הפנקס לחרפה ולדראון עולם, למען ישמעו ויראו ונוסרו כל אנשים ולא יזידון עוד לדבר סרה או לעבור על תקנות החבורה יסוד מוסד כל העיו כולה. ככתוב על שני הפנקסים אשר אם אמרתי להעתיק כמו את כל הנמצא כתוב יאריכו הדברים מאד ולא יכילום כמה גליונות אך מעט מזעיר אעתיק לכאן ומהם יראה הקורא ויבין כבוד החבורה ותוקף חסנה בימים הראשונים. ואם לפי דעתנו נדשו את הסאה והפריזו על המדה אך מפני שידענו כי הראשונים נו"נ כל כוונתם היתה לשם שמים מוכרחים אנחנו לדונם לכף זכות ובכגון זה אמרינן לא שהדין כך אלא שהשעה צריכה לכך.

ג. בפ"ר (ד' ע"ד) כתוב „עפ"י הפצרות ובקשות הנעלה הר"ר בנימין "בהר"ר ... סנ"ל שמאד השקה נפשו לעמוד לשרת בקודש ... וקיבל אנפשי "לעשות ששה שנים שירות החבורה יצ"ו ... בכן הסכמנו וקרבנו אותו ... ומעות "קדימה יתן ששה אדומים ... וראשי אלופי הגבאים באו בחתימתם כמשפט. ובדף הזה תיכף אחר חתימות הגבאים כתוב „להיות שהר"ר בנימין הנ"ל פרץ גדר "ולא עמד לשירות החבורה במשמר שלו כפי התקנה אשר אנו ותקנו ... וה"ר "בנימין הנ"ל לא רצה לציית ולשמור משמרתי לילך ללין אצל החולה כאשר "נתבאר לפנינו החבורה עפ"י עדים כשרים ואף גם כי פער פיו בלי חוק לבזות "את האיש נכבד הר"ר צבי הירש במ"ו בנימין שוחט סנ"ל, בכן עלה במוסכם "שלחן מלא כבוד אלופי הגבאים שיהי' דינו להרחיב משך שירות שלו עוד שתי "שנים כמבואר בגוף הפסק ... יום ג' כ' אלול תקכ"א לפ"ק". ובשולי דף זה כתוב „יען ראינו שהנעלה כמר בנימין סנ"ל היוחזק בדבר להמרות פי אלופי "הגבאים ואף כי העידו עדים כשרים נאמנים שדיבר סרה נגד כבוד החבורה "יצ"ו, ואף כי שנכשל בדבר הכמים אשר אין להעלותו על הכתב מפני כבוד "החבורה יצ"ו. לזאת ישבנו יחד ושקלנו וטרינו ועלה במוסכם שלחן מלא וטהור "כבוד אלופי הגבאים יצ"ו שלא יהי' לכמר בנימין שום קלפי ואיסורו איסור עולם "לבוא לתוך הפתקאות להקלפי רק מחויב לעמוד לשרת כל ימיו בלי שום הנדה "בעולם ופורץ גדר וכו' היום יום ה' ד' מנחם אב תקכ"ד". ואצל הדברים האלה נכתב מן הצד על הגליון כלשון הזה „משפט האיש מרי בנימין בן יעקב "כי עקב וענוש הוא מעשהו ומשפטו מבואר דינו בספר הישר בדף פ"ג "ע"ב ושם נראה קלונו ומשפטו חרוץ על הלוח לזכרון בהיכל ה' המה". והנה אף כי נפשי סלדה בחילה להעתיק את כל הדברים הכתובים שם אכן יען כי עריבים עלינו הברי קדמונינו אשר כל מעשיהם באמונה אריתי מורי

עם בשמי והעתקתי את הדברים כמו שהם כתובים והקורא המבין ידין אותי במישרים ויכריע את מאזני משפטי לכף זכות כי לא אוכל לקצר במקום שחובבי קדמוניות אמרו להאריך.

ד. ואלה הדברים כתובים שם בדף פ"ג „בניתין כואב יטרוף מזרף נפשו „באפו ועברתו עובר על דברי חכמים כדרבונות וכמסמרים נטועים על אדני פז „ויקר דבר ה' אשר כפעל ידיו ישולם לו ותיסרו רעתו ומשובתו יהא חרות על „לוחות העדות לתורה ולתעודה בישראל. כתוב וחתום בספר הישר ופנקס כבוד „בני החבורה קדישא . אחרי אשר קם איש מדון ויעש בזדון לבו לבלתי שבוע „ולבלתי קחת מוסר . וצץ ופרח מטה רשע להיות מקלקל בחבורה לספות חרון „אף על הראשונים . והאחרון הכביד ברוח שבט פיו פער לבלי חוק ורת לכתוב „אפס קצה מעשהו אשר לא טוב עשה בעמיו זה הבא ברשעה רשעו על פניו „יוכיחנו אשר הוכיח ברבים גלה נבלתי זוהן לבו השיאו לאשמה אשם חטאת „ועון מרי לגלות קלון במקום כבוד שנתכבד מקדם להיות כאחד מן המנוים „לואת הגלה רעתו בקהל ועדה השליכה שמשלימין דבריהם לכבוד ותפארת ולהיות „למשמרת בעט ברזל ועופרת למען יעמדו ימים רבים על הספר להסר את מטה „חובל ושבט בנימין צעיר ורודה באף מתוך ספר החיים ועם צדיקים אל יכתב „וסורו טמא יקראו למו. במקהלות עם ה' אלה לא יפקד ולא יזכר שמו וצא יאמר „לו ממחברת הקורש בדד ישב מחוץ למחנה חבורא קדישא יהא מושבו „וקיימנו וקבלנו על עצמינו ועל כל הנלוים לנו בלאו דלא תסור מכל התורה „ומצוה הזאת לבל יזכר ויפקד שמו של העובר הנ"ל על הספר כל הימים למען „ישמעו בני עולה ולא יוסיפו לענות סרה לסור מדרכי החיים והשלום . ושלום „להשומעים ומבינים ישכנו כבוד בנעימים. כ"ד כבוד אלופי רוזני אלופי נגאי „דכבור החבורה הקדושה באסיפה ובעדה שלימה המשלמין דברי ה' בצירוף כבוד „השוכן אתנו בכל מקום אשר הדחנו וחלילה על הפורץ מכתב זאת חוקה ולא „יעבור ופורץ גדר וכו' . הכ"ד היום יום א' א' דר"ח אדר תקלמ"ד לפ"ק .

ה. קורא יקר תחלה דמיתי להעתיק עוד דברים אחדים הנוגעים לענין זה. בעת נחמתי וטעמי ונמוקי עמי . לכן אך דבר אחד אעתיק עוד ואסתגר בזה. בפ"ש ד' קצ"ב נמצא כתוב „הר . . . התרים נגד אלופי רוזני נגידי הקהלה ולא "אבה לשמוע לדברי אלופי הקהל כפי אשר יצא מפיהם. וברירה ניתנה לו או "שיאמר בבהכנ"ס הגדולה „אמנם חטאתי" בשבת פ' בהעלותך או שלא יבוא "פתקאו לתוך הקלפי של חבורא קדישא לעולם וגם לא יהיה לו שום התמנית. "וניחא לי' בהא שלא יובא פתקאו כנ"ל ולא שום התמונות כנ"ל בחבורא קדישא "לעולם . לואת רשמנו דבר זה בפנקס הלז ויקוים בו כמה דפסיק אנפשי' שלא "יובא פתקאו בתוך הקלפי ולא יהי' לו שום התמנות בעולם בחבורא קדישא מהיום "והלאה . ולהיות הדבר לזכרון לחוק עולם ולא יעבור גלל כן דבר זה נרשם לכל "דור ודור עם עולם . יום א' שלח לך אנשים תקמ"ט פה ק' אוסטרהא. ועל זאת "באנו עה"ח. הכ"ד אלופי נגידי הגבאים בצירוף יחידי סגולה".

טז.

התרת חרמות ושמתות.

א. הקרמונים מיסדי החבורה שקדו על תקנות החבירה ועשו חיזוק

לדבריהם בקנסות ושונשים על כל העובר ומשנה כל שהוא מן תקנות וגזירות החבורה אבל לא ברעם וריעש החרמות ושמתות הרעימו על כל העובר על תקנות וגזירות החבורה. והבאים אחריהם (אולי לאילימי מילתא מפני שהשעה היתה צריכה לכך) החמירו על עצמם לקיים את כל הנאמר בתקנות וגזירות החבורה באלות ושבועות שמתות וחתיכא דאיסורא וברבות הימים נהפך להם לרועץ מפני שלפעמים לא היו יכולים ריב הציבור לעמיד בגזירות ותקנות החבורה והחילו לזלזל בהן ומתוך חומרא באו לידי קולא לעצמם ועברו גם על החרמות והשמתות. את כל זאת ראו אלופי החבורה והתבוננו ומשום עת לעשות לה' התאספו יחד כל בני החבורה הגבאים הראשים האלופים בשנת תקמ"ב והסכימו להפר ולבטל את כל האלות והשמתות לבל יהיו חלין כלל וכלל ולא יזכר שום שם חרם ושמתא ואזור בהפנקס והעובר על תקנות החבורה ענש יענש כפי ראות עיני הגבאים אשר יהי' בימיו ולא יותר. את התקנה הזאת מצאתי נכון להעתיקה כמו שהיא כתובה על פנקס השני (ד' קס"ח).

ב. „אנחנו אלה פה בולנו חיים ח"מ אספנו אסיפה שלימה בנסי' שהיא "לשם שמים לפקח בעסק החבורה שלנו ואחרי שקראנו שנים ושלש דלתות "בפנקס הלז, אלה דברי הברית והחוקים אשר אנו ויסדו דור ודור ומנהיגיו "וחכמי חכמים עשו חיזוק לדבריהם. כל המשנה אף דיבור א' מכל הדברים "הנאמרים בפנקס הלז יוקנם קנס עצום לפי ראות עיני הגבאים. יהנה ברבות "העתים החמירו בני ישראל על עצמם לאסר איסר על נפשם ולגזור בחרמות "ושמתות ובאלה ושבועה לקיים עליהם כל היוצא מפיהם ומפי כתבם אשר "חרות על הלוחות בפנקס הלז ומתוך חומר שהחמירו על עצמם בתחלתם "בחומר ענש החרמות ושבועות הקלו כסופן ליזלזל בחרמות ובשבועות ואיסורין, "להיות שיש כמה גזירות ותקנות שאין רוב הציבור יכולין לעמוד על עצמם "לזאת אמרנו למען לא תהי זאת לפוקה ולמכשול, הננו מעתה נמנין באסיפה "שלימה ומבטלין מעתה עד עולם כל החרמות והשמתות והאיסורים והשבועות "יהאלות הכתובות בפנקס הלז בולהין יהין שרן והננו מתירין כל החרמות "יהשמתות והנדוים והשבועות והאיסורים יהאלות והחתיכא דאיסורי כל מה "שקבלו בני החבורה על עצמם מיום הוסדה עד עתה הן בכתב והן בע"פ לא "יהין הלין כלל וכלל. וכשם שאנחנו מתירין כן יהיו מיתרין בבית דין של מעלה "ולא יעשו שום רושם כלל, ומהיום והלאה הם מלהזכיר בשם איסור וחרם "ישבועה ואלה וחתיכא דאיסורא הן בע"פ או בכתב רק יהי' נידון העובר על "תקנות החבורה כדין הפורץ גדר לפי ראות עיני הגבאים אשר יהיו בימים "ההם וראשי החבורה, ולהיות לראי' באנו עה"ח היום יום הששי ארבעה ימים "לחודש טבת תקמ"ב. כ"ד כבוד אלופי ראשי נגידי הבוררים דחבורה קדישא "נ"ח של אמת דפה ק"ק אוסטרהא בצירוף בני החבורה קדישא. ולמדין משיטה "אחרונה שכל החרמות והשבועות שיהי' נעשה מעתה בתוך החבורה שלנו הננו "מבטלין אותן מעכשיו שלא יהא בהם שום ממש. כ"ד אלופי החבורה". ועל החתום באו כל אלופי הח'.

טז.

לקורות העיר.

כבר מלתי אמורה כי כל קורות ומאורעות העיר וכל אשר עבר עליה בימי קדם נחל העת גרפם. שוט שוטף הזמן שטפם להתהומות ים הנשיה ונשכח הכל, אך כאשר יציל הרויה מפי הארי בדל אוזן ושתי כרעים, כן הצלתי מפי הזמן ארי טורף מבלה ומכלה, מעט מן קורות העיר אשר קרו ויאתיו במשך הזמן מן שנת ת"ח והלאה והנני כותב על המזכרת לזכר עולם.

גזירות ת"ח ות"ט.

א. בשנת ת"ח לאלף הששי בא חמיל הוא חמלניצקי עם חילו הקאזאקין לעירנו קהלה קדושה אשר היתה אז מרובה באוכלסין וכבלוב מלא עוף כן היתה מלאה „צדיקים וגאונים, חכמים ונבונים, נדיבים וקצינים, כרי לבב יקרים מפנינים" (לשון ס' צער בת רבים) ופלם בה נתיב לאפו עשה בה הרג רב אלף וחמש מאות בעלי בתים כלומר בתי אב שהם היו בערכך יותר משבעת אלפים נפשות גדולים וקטנים 1) הרג טבח תלה על עץ אבות ובנים ולא חמל. את בית הכנסת הגדולה והקדושה עשה לאורות סוסים ומקום הצדק שם היתה הרשעה לעינית בה בני אדם בבל מיתות משונות. כל היהודים שמצא בעיר העביר בשלח, לבד השרידים אשר שרדו וברחו מן העיר ונמלטו על נפשם ובין הנמלטים היו הגאון הגדול מוהר"ר נתן נטע כהנא אב"ד הגליל מעירנו ז"ל והגאון הגדול בעל הט"ז ז"ל שהיה אז אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה דפה (עיין בספרי במקומם) והנה לדאבון לבנו לא נדע לקרוא בשם את כל הגאונים והצדיקים מעירנו אשר השלימו אז את נפשם נהרגו ונשחטו או נתלו על קדושת השם מלבד איש קדוש אחד ושמי ר' יעקב חסיד נשאר שמו הקדוש ונזכר בספר „צער בת רבים" (ראה הלאה) שנהרג על קדושת השם הי"ד.

ב. ובשנת ת"ט כאשר שקטה המלחמה מעט 2) התלקטו לעירנו בערך שלש מאות בעלי בתים שמלטו את נפשם וברחו מן העיר בשנת ת"ח ורצו לבנות את הנשמות. אך העירונים מעירנו שלחו חרש והודיעו להקאזאקין כי התאספו היהודים עם רכושם והמה בעור, חיש מהר באו הקאזאקין והרגו את יתר הפליטה עשו שבית בעיר ערו ערו עד היסוד בה מן בתי החומה הסירו את הגגות שברי את הדלתות והחלונות חפרו חפירות מתחת רצפות הבתים (כי העירונים אמרו להם אשר היהודים טמנו תחת הרצפות את כספם וזהבם) את כל בתי העץ הציתי ושרפו באש וכל העיר הפכו לגלים נעים. כפי שכתב לי החכם ר' שמעון דובנאוו ממקור נאמן 3) לא נשאר מכל בתי היהודים כי אם חמשה בתים גם את בתי

1) עיין בספרי „ילקוט מנחם" בהקדמה להסליחות מהט"ז שם ברתי הדברים. 2) עיין שם בהסליחות הערה ו' שם הארכתי והבאתי מקור להדברים ועיין הלאה כאן בהמבוא.

3) בעת ראיתי בספר „רעגיסטי אי נאדפיסי" סימן 99 שאחד מבני עירנו ישראל קאפאליוועוויטש שמו נשבע שבועה חמורה בשם לפני בית המשפט בעיר ליוצק בשנת 1661, (תכ"א) אשר בשני צדדי שרורות עיר אוסטרא היינו צד האדון סאנדימירסקי וצד האדון קראקאווסקי לא נמצאו רק חמשה בתי היהודים ולא יותר והשבועה הזאת נכתב על ספר פנקס עיר ליוצק בשנת 1661, 15 סעפטיאבר.

כנסיות ובתי מדרשות שרפו הרסו עד היסוד בם. גם הקלויז הגדולה נחרבה אז מלבד בהכנ"ס הגדולה אשר אחר שבזזוה והציגוה בכלי ריק נמלטה מן המהפכה להפארת עירנו. עד היום נשארו בתוך הרחובות אשר לקצה העיר ארבעה בתי קברות קטנים אשר לפי המסורה מהדורות שלפנינו, שמה קברו את החללים שנפלו חלל בידי המיל והקאזאקין. ובכל שנה ביום תשעה באב ילכו שמה אנשים ונשים לזריק שמה שימים (מנהג ישן נושן בעירנו באין מניד טעמו ומקורו) כמו שעושים בהליכתם על בית הקברות הגדול ביום ההיא. כפי השערתי היה מקדם מקום בתי קברות הללו חוץ לעיר היינו מחוץ להחומה ואח"כ כאשר נהרסה החומה והעיר פרצה ימין ושמאל נמצא מקומם בתוך העיר.

ג. ולהשלמת הדברים הנני להעתיק את דברי החכמים סיפרי קורות שנת ת"ח וה"ט בכל מקום אשר יזכירו וירידו בשיחם את הריסת עירנו ואת הטבח הגדול אשר עשו בה באכזריות חימה חמיל והקאזאקין קינה היא ותהי לקינה.

בספר „צער בת רבים" הוא מספר פולניא — להה"ר אברהם בכמהור"ר שמואל אשכנזי נדפס ע"י החכם חוקר קדמוניות ח"י גורלאנד ז"ל באוצר הספרות לשנת הרמ"ח שמה יקונן מר לאמר: „ממאים ארורים באו לק"ק אוסטרא להתיז „קנקנות נפנים. וסבבו העיר בכל דפנים. ואין מקום לנים לא לאחור ולא לפנים. „ואף לא מן הצד מפני חיות ופתנים. והיה בה הרבה צדיקים וגאונים. חכמים „ונבונים. נדיבים וקציגים. ברי לבב יקרים מפנינים. לוים וכהנים. שכל ימיהם „צמים ומתענים, ומרבים התחנונים. ומדברים חנונים. לפני אדון האדונים. „ונהרגו כולם בחצים וכידונים. שבעת אלפים גדולים וקטנים. ובבתי כנסיות „ובבתי מדרשים המסוממים. בהמות וסוסים הכניסו לפנים. וכתבי קודש שכבי „על הארץ בזדונים. וירמסו איתם בעזות פנים. חסיד אחד שמו ר' יעקב החסיד „איש אמונים. הרגו איתם ולא רצו לקחת פדיונים, כי אם במיתת חמורות „נידונים. ותלו על עץ אב עם בנים. עוד חשבו אנשים צדיקים כמי הקדמונים „להיות ק"ק איסטרא בונים. ובאו פעם שנית היונים. והרגו גדולים וקטנים. „בחורים וזקנים. וקלקלו חופת חתנים. והרבה נשים ובתולות לקחו באנס „השוטנים. ואותן היו מטמאים ומעגנים. ואתה ה' השומע אנקת אביונים. תזכיר „לנו ברית שלשת האיתנים. וחלצנו ממרורות פתנים. ותעשה נקמה בתנינים, „בפנים של זעם וחרונים. וכלים מכלים שונים:

ספר „ציון העתים" למוהר"ר מאיר במוהר"ר שמואל ז"ל איש שעברשין, נדפס „ע"י החכם ח"י גורלאנד ז"ל באוצה"ס לשנת תרמ"ט. גם הוא יבכה לשבר בת „אוסטרא לאמר: „ק"ק אוסטרא העיר הגדולה, של חכמים וסופרים תורה וגדולה, „חשובים נבונים ואנשי סגולה, למדינת רוסיא היתה מטרפולין, הסביבו לבריח „למדינת פולין, והכריזו אדם בל ילין, ברחו קהל הקודש משם, והניחו אחריהם „קנין רכישם, ורבים בעונות נשארו שם, כי לא יכלו לברוח, וישארו שם ביגון „ואנוח, שבעי רגז ויגעי כח, מיד באשר ידאה הנשר, באי הבוגדים קושרי קשר, „ועשו עם העירונים פשר, ויתחברו העירונים עם הצוררים, להרוג אותן היהודים „הנשארים, ויהרגו אותם בכיתת אכזרים, ויחרבו את הקהלה הקדושה, והרגו „בניחלי דת מורשה, ואם על בנים רטשה, עזרת אנשים ועזרת נשים, בית הכנסת „קדש קדשים, עשו לארות סוסים ולפרשים, וישברו החלונות ויבזו הדלתות,

„ויהרסו וישברו את האשישות, ויעשו בהן מופתים ואותות, ויחפרו ויכרו בבתים „בורות, כי העירונים גוזרי גזרות הגידו להם שימצאו הפירות, וישארו בתים „הבנוים מלבנים, בלי גגות ודלתות וחלונים, בלי תנורים וספסלים ושלחנים, „ובתי העץ ושאר בנינים, שרפו באש בלי מנינים, ויקחו תחלה כל הקנינים, „ויחרבו כל הערים הסמוכות..."

עוד יקונן שם: „וכאשר נכתר אדוננו המלך קזמירום יר"ה, נודע הדבר „למורדים מהרה, ותקעי חרבם אל התערה, כשבת המלך על כסא מלכותו בחשון „ת"ט בראשון למלכותו, אז שב המורד לאחיזתו, אנשי אוסטרא קצת הנשארים, „אשר נחבאו בכרכים ובכפרים, בשדות וגנות וראשי ההרים, כשמעם שנכתר „המלך בכתר מלוכה, וישלח פריצים בקשת דרוכה, לשמור העיר מחמה שפיכה, „ואמרו היהודים נחזור לבתינו, למה נמות ברעב בולנו, אולי שלום יהיה לנו. „וישובו קצת יהודים לבתיהם, ויתחברו הפריצים עם שונאיהם, ויפלו על היהודים „שניהם, ויהרגו ביהודים בעיר פעמים, ודמם נגרש כאפיקי מים, ונבלתם „למאכל לעוף שמים..."

בספר „פתחי תשובה" להרב הכולל כמוהר"ר גבריאל בר' יהושע ז"ל אשר גם הוא ראה בעיניו את עני עמו בשבט עברה וצרה, ואת כל התלאה אשר מצאה את היהודים בשנת ת"ח ות"ט, יתאר לנו בשדד המליצה ובלשון צח את החורבן הגדול שנחרבו כמה מאות קהלות קדושות וביניהן בא גם זכר עירנו אשר נשא עליה קינה ומספד מר לאמר:

לא חמל את כל נאות יעקב הרס בעברתו.

בק"ק אסטרא בקודש עלה באשו ותעל צחנתו.

העניו אשר נתן לבן אדם בו לעניותו.

באוהל בת - ציון שפך כאש חמתו.

והמחבר בביאורו להחרוזים האלה יאמר „קובלנא כי הגדיל אויב לעשות בקודש ק"ק אוסטרא בבית הכנסת „להעלות באשו וצחנתו" היא לשון סירחון ווהמה וזומה לעשות ממנו רפת בקר לסוסים ולחיות מוקצה לבית עניי לעגות בו בני אדם יהודי או גוי, וגם הרבה לפשוע לשפוך חמתו כאש מקום הצדק שם הרשע דוקא הרשיע מאד".

רבינו הגדול בעל הש"ך ז"ל, אשר ראה עני עמו בשנת ת"ח ות"ט וגם הוא ברח מחמת המציקים והלך בגולה והגה נכאים ויילל על שבר בת עמו ב„מגלה עיפה" אשר יסד לספר את כל הצרות והשמדות אשר עברו כמים על בני עמנו וכה יאמר שם: „ואח"כ הרגו בק"ק אוסטורה הנשארים שם בנחלתינו, והחריבו כל העיר וכל קהילותינו וכל הגלילות והישובים אשר סביבותינו".

בספר „יון מצולה", להאלוף החכם מוהר"ר נתן נטע בן הקדוש מוהר"ר משה הנובר זצ"ל מק"ק זסלב שהוא ברח ונמלט מהרב השודדים יספר לנו בספרו: „גזירה דק"ק אוסטרא" „וכן עשו בק"ק אוסטרא הבירה ויהרגו כשש מאות נפשות הנשארים שם".

ואח"כ יספר לנו מחורבן אשר עשו פעם שני וכן כותב שם:

„גזרה שניה דק"ק אוסטרא", „ויעשו אנשי העיר ק"ק אוסטרא בערמה „ויטיבו עם היהודים בתחלה וכתבו ספרים בכל מקומות סביבותיהם אל היהודים „מן העיר אוסטרא שישובו לביתם ולא יתיראו מפני הקאזאקין כי המלך עשה „שלום עמהם. והיהודים האביונים היה להם שמחה גדולה כי היו סבורים שהאמת „אתם, ונסעו לק"ק אוסטרא לערך ג' מאות נפשות וכאשר היו שם ג' שבועות מן „ר"ח אדר עד יום ג' ח"י אדר ת"ט לפ"ק, שלחו אנשי העיר אוסטרא אל הקאזאקין „שסביב להם שיבואו מהרה לשם כי אצלם הרבה יהודים וישרים מעם פולין „והמה יהי בעזרם, ויהי בחצי הלילה ד' י"ט אדר הנ"ל באו כמה אלפים קאזאקין „לק"ק אוסטרא והרגו שם לכל השרים והיהודים על מטותיהם ולא נמלטו משם „רק ג' יהודים וראש אחד מהשרים עם שמנים אנשי חיל..." עוד יספר שם דברים הרבה אשר עברו על בני עירנו בשנת ת"ח ות"ט ולא יכולתי להעתיק את הכל ושם מזכיר את ר' משה צורף מק"ק אוסטרא.

בספר „טיט היון" להחכם מאד נעלה שמואל פייביש בן הגאון מוהר"ר נתן פיידיל מווין כותב: „ומשם הלך לעיר הגדולה הקדושה אסטרא ושם אלף וחמש מאות בעלי בתים והיה [והיתה] ק"ק גדולה ועשירה עד מאד ונהרגו כמעט כולם". ואח"כ כותב „והחמיל הזר לאחריו והלך עוד פעם לק"ק אסטרה. שבפעם „ראשונה הרג כמו אלף וחמש מאות ב"ב ובפעם הזאת יתר הפליטה כמו ב' מאות ב"ב כמעט כולם".

הוי! דמי בקרבי אש רוחי שלהבת לבי תמס יהלוך בהעלותי על המזכרת את הריסת עירנו המעטירה אם בישראל אשר הרסוה וחללוה פריצים זדים ארורים ערו ערו עד היסוד בה (מי יודע כמה זכרונות קדמוניות מבני עירנו בפרט ומבני עמנו בכלל אשר אין ערך להם נאבדו ונשמפו ע"י מי הזידונים האלה) כל החוצות מדם נפשות נקיים היו רחוצות ובכל רחובות שפכו כמים דם צדיקים וחסידים יסודי עולם. אולם חיש מהר אמצא נוחם לנפשי לבי יתרגש ויתפלא בראותי אשר בזמן קט מאד שגבה עירנו ותפרה ישע מהרה התנערה מעפר שוממתיה. הסירה את בגדי אלמנותה מעליה. ועוד הפעם ענדה עטרה לראשה עטרה משובצת באבנים ופנינים יקרים המה הרבנים הגאונים הגדולים אשר חזרו לשבת על כסא הרבנות פה ופארם חבוש לראש עירנו עד היום. בשמם נתפאר ונתהלל. האח! נפלאים מעשיך ה' אשר תפליא לעשות לעם פלא (ועיין הלאה בספרי).

„שיללער גיליק".

ד. עוד אכתוב זכרון לדור אחרון את הצרות שמות ושערורות שסבלו היהודים בעירנו מתלמידי בית מקלט הישועיים (יעזויטסקי קלויסטיר) שהיה בעירנו (בילדותי ראיתיו בחורבנו ואם גם אז כבר נהרם חלק גדול ממנו בכל זאת לא אוכל לתאר את ארכו ורחבו וחזקותיו הבצורות והגבוהות-חמשה קומות-לחדריו ועליותיו אין מספר ומפני שגם בחורבנו היה (כמו מקדם) בית מקלט לגנבים ושודדים וכל עושי נבלה נהרם מטעם הממשלה וגם את היסודות חפרו והסיעו את האבנים ממקומם ובעת כמעט לא ניכר מקומו וראיו יאמרו אי? שנפלו בכל פעם על היהודים נזלו שללו חמסו את החיים, וגם במתים שלחי יד הלכו על בית החיים שברו את המצבות הרסו את הקברים כאשר הזכרתי לעיל.

זמצאתי בפ"ש ד' רמ"ז משנת תע"ח „מתנה אגוזים וראוינקים להרעקטור עביר שקלקלו השילער המצבות בבית החיים". וכן מצאתי כמה פעמים ששלחו מתנית להרעקטור ולהפרעפיקט עבור השילער שלא ילכו לבית החיים כאשר כתבתי לעיל. וכן מצאתי שם (פ"ש ד' ה') משנת תע"ז „חמשים ג"פ תיקון העק ומאשקע לבית החיים, שנאבדו בעת הרעש". והשערתי תאמר כי הרעש היה מהשיללער שעשו בכל פעם הריסות בבית החיים. זקני עירנו הזכירו את הריסות האלה בשם „שיללער גיליף" וזכרני בילדותי שמעתי כמה פעמים מפי נשים זקנות על כל צרה שלא תבוא היה רגיל על לשונן לאמר „שיללער גיליף" (וכן מצאתי נזכר השיללער גיליף שהיה בעיר הגדולה לבוב בהקדמת הספר „איתן האזרחי".

יז.

על הנסים.

אשר שמענו ונדעם ואבותינו ספרו לנו (תהלים ע"ח ג')

א. בין הדברים אשר הצלתי ודליתי מתהומות ים הנשיה יתנוסס גם אחד שנעשה להיהודים תושבי עירנו זה כמו יותר ממאה וחמשים שנה, אשר לזכר הנס הזה, בכל שנה ביום אסרו חג של פסח 1) קראו עצרה, כל בני העיר התאספו לבתי כנסיות ובתי מדרשות אמרו תהלים וסליחות ער חצות היום ואחר כן עשו משתה ושמחה. אך ברבות הזמן מפני צרות האחרונות נשתכחו נסים הראשונים ומעט מעט נשבח גם הנס הזה ואין זכר לו בפי אנשי עירנו ואף זקני עירנו החיים אתנו כעת לא ידעו מאומה מן הנס הזה, אך אנכי קבלתי הדברים מפי זקנים תורנים נאמנים שרידי הדור שלפנינו וראיה מצאתי לדבריהם בלוח המנהגים אשר בבהכנ"ס הגדולה לכן אמרתי להעלות את הנס הזה על „המזכרת" לדור אחרון למשמרת.

ב. במחצה השניה למאה החמישית (השנה לא ידעתי) נוסדו יחד הנכרים מכפר זדייביץ (סמוך לעירנו) ומכפר הסמוך אליו, הערימו סוד וחבלו תחבולות רשע לבוא אל העיר להרוג את כל היהודים ושללם לבוז, ומפני שהעיר היתה אז מוקפת חומה בצורה ורק דרך שערי המגדלים 2) באו אז אל העיר, ידעי הנכרים אשר אם יבואו כולם בהמון רב חגורים בכלי נשק וכלי מפץ לא יתנו להם שומרי המגדלים לבוא אל העיר, ולא יפתחו את השערים, לכן תערימי מרמה לכסות על מזמתם וכה עשו, נתנו את כלי המפץ חרבות רמחים קרדומות

1) בבהכנ"ס הגדולה על אחד מן העמודים אשר הכיפה נשענת עליהם תלוי לוח קלף גדול. שם נכתבו כל המנהגים אשר תקנו הקדמונים לנהוג בבהכנ"ס לחול ולשבת ויו"ט ראש חודש דבר יום ביומו חוק ולא יעבור ובין המנהגים מצאתי „אסרו חג שאחר הפסח אומרים „אלו הסליחות ט' „אליך נשיאות עיניני", י"א „אני יום אליך אקרא" י"ב „איה כל „נפלאותיך", פזמון, י"ס „חננו ה' חננו", „זכור וידוי בתוך השמנה עשרה ברכות סלח לנו".

2) עוד ביומינו אלה יחפזרו במקום שהיו קירות החומה ויסיעו משם אבנים גדולות לסככיר, כעת לא נשאר מן קירות החומה רק שלשה מגדלים גבוהים וחזקים מאד נשארו בשלש פינות העיר, אשר החומה שהקיפה אז את העיר חברה את שלשת המגדלים יחד. בכל מגדל שערים גדולים אשר דרך שם באו אל העיר. המגדלים נבנו על פי נועם מערכת מלאכת הגזרה וחבניה מחכמי הבונים יונים הקדמונים, מרהיבים עיני הרואה. ואם כי שנות מאות הרבה עברו עליהם המה עוד בתקפם ויפים עם כל המקלעות ופסטורי ציצים כהיום אשר יצאו מתחת יד הבונים.

על ענלות מתחת יעליהם העמיסו עצים ושלחו אל העיר בבוקר, והמה חשבו לביא אחר בן אל העיר אחד אחד למען לא תתגלה מזמתם ושם בעיר יחגורו כלי נשק ויעשו כלה ינחרצה מן היהודים, וביום אסרו חג של פסח בבוקר באו כמה ענלות עם עצים לפני שער העיר והנכרים מובילי הענלות קראו לשומרי המגדל לפתיח להם את השער, השומרים פתחו להם והמה באו עם הענלות אל רחוב השוק ושם עמדו. יהי כאשר באו אחדים מן הבעלי בתים לקנות עצים העלו הנכרים את דמי העצים על את שבע, ואחד מן הבעלי בתים אשר היה נחוץ לו עצים רצה לשלם עבור ענלה אחת כמו שאמר לו הנכרי אך היא לא רצה למכור לו בשום אופן. הדבר הזה העיר תמהון וחשד בלב האנשים אשר התקבצו שם בשוק, והנה אשה אחת אשר גם היא באה לקנות עצים כאשר התבוננה על העצים לראות אם יבשים הם ראתה והנה מתחת לעצים חרבות וקרדומות הרבה. יתגד בלט אל האנשים אשר עמדו שמה, וכאשר גם האנשים החילו להביט בין גזרי העצים המה ראו כי בכל ענלה תחת העצים מונחים הרבה כלי משחית, הבעלי בתים אשר הבינו כי הלא דבר הוא רצו מהר אל הדוכס ויספרו לו הדברים אך הדוכס היה קצר אינים להיות להם מגן ומושיע כי לא היה לו אנשי חיל מלבד קאזאקין אחדים שימרי חצרו, היהודים ראשי העיר בראותם כי רעה נגד פניהם התעשתו ורצו מהר אל הקדריים (טאטארין) עם עז וגבורי מלחמה אשר ישבו אז בעירנו חיץ לחימה ברחוב הנקרא עד היום רחוב הקדריים (טאטארשע גאס) ויתנפלו לפניהם ובקשו מהם עזרה גם הבטיחו לתת די כסף פדיון נפשם, הטאטארין נעתרו לבקשתם, חיש מהר חגרו כלי נשקם וירכבו על סוסים קלי המירוץ אשר היה להם ובאי אל העיר, ויצוו בפגיע אל הנכרים לפרוק את העצים מן הענלות, יראו והנה הענלות מלאות כלי משחית ומחבל. הטאטארים לקחו את כל כלי המשחית ואת הנכרים שמו במשמר. ויהי לעת צהרים החילו הנכרים מן הבפרים להניח אל העיר גדודים גדודים, אך כאשר נודע להם כי נתגלה מזמתם וה' הפיר עצתם, מפני יראת הקדריים שבו בכלימה איש לביתו. לזכר הנס הזה תקנו אז גדולי עירנו אשר בכל אסרו חג של פסח יתאספו אנשים ונשים לבתי כנסיות יבתי מדרשים לאמר סליחות ותהלים עד חצות היום ואחר כך יעשו משתה ויום טוב, אך במשך הזמן וברבות הימים נשכח הנס ונשתקע המנהג ובכל זאת כל ימיו של הרב הגאון מוהר"ר יעקב ז"ל רפאפורט אב"ד דפה שהיה מחבב מאד תקנות הקדמונים ויהי זהיר מאד לקיים מנהגי בהכנ"ס הגדולה, היה משלם מכיסי לעשרה אנשים שיאמרו תהלים בכל אסרו חג של פסח בבהכנ"ס הגדולה ומאז עלה הגאון הזה לשמים עלה עמו גם המנהג הזה נשתקעו ונשכחו הדברים באין זכר למו.

יח.

מגילת תמוז.

בשנת תקנ"ב 1792 באשר גברה ממשלת רוסיא והלכה הלוך וכבוש את ארץ פולין תחת שרבים מלכותה, באו חיל הרוסים עם שר צבאם סובאראָוו וצרו על עירנו מפאת דרימית מקום עיר החדשה, ומפני שחיל פולין אשר ברחו מן העיר עוד טרם שבאו חיל הרוסים הרסו את הגשרים אשר על נהר ווילויא המפסיק

בין עיר הישנה לעיר החדשה לא יכלו חיל הרוסים לבוא לתוך העיר וחשבו אשר חיל פולין נמצא בעיר, לכן ביום החמישי לחודש תמוז לפנות היום החלו להמטיר כדורי בלע הרבה לתוך העיר וכמה אלפים כדורי קני רובה נפלו בכל רחובות העיר. ביום ששי לחודש תמוז בבוקר כאשר ראו מרחוק את בהכנ"ס הגדולה והגבוה מאד חשבו אותה לאחד מן המבצרים ושמו אותה מטרה לכדורי כלי תותח וגם לכדורי מפץ מלאים אבק שריפה (יאדרא) אשר בכחם להפיל גם את החומה היותר חזקה. כל אנשי העיר ברחו לבית הכנסת לחפוה שם תחת קירותיה ולכן הבהכנ"ס וכל העזרות אשר סביבה עם העליות אשר על גביהן גם העזרת נשים כולם היו מלאים אנשים נשים וטף. שם עמדו כולם והרבו תפלה ותחנונים בקול גדול ובבכיה רבה מן חמישי לחודש קודם הלילה עד בוקר יום השביעי. ובחמלת ה' עליהם כל כדורי המפץ אשר ירו על בהכנ"ס לא נגעו בה לרעה ולא הפילו מן החומה אף לבנה אחת (מלבד בכותל דרומי הבקעה החומה במקום אחד וסדק רחוב ההולך מן היסוד עד ראש הכותל נראה עד היום) ועוד הפליא ה' לעשות כי גם הכדורים שנפלו לתוך בהכנ"ס בעד החלונות לא פגעו ולא נגעו בשום איש. וגם בתוך העיר שירו שמה כדורים לרבבות לא נהרג שום איש מלבד איש אחד שעמד אצל בהכנ"ס של הקצין ר' שמואל ר' יעקבם (כעת רב ויב"י) פגע בו כדור אחד בראשו ונהרג שם וראשו נפל על פתח עזרת נשים של בהכנ"ס ר' יוסף ז"ל וכן אשה אחת שנהרגה על הגשר. ביום ששי לפנות היום נתן שר הצבא פקודה להבין על יום מחר בבוקר עשרים כלי תותח הגדולים לירות בבוקר לתוך העיר וברעם ודעש יבואו שם להרוג את כל האנשים לעשות את העיר חורבן שממה עתל עולם. אך ה' ברוב רחמיו וחסדיו נתן חכמה בלב חכם הוא המופלא מוהר"ר אליעזר אביו של הרב המגיד מקמרנא (עיין בספרי סימן קצ"ג) והוא בחכמתו מלט את העיר. כי הוא עבר ביום השביעי בבוקר השכם את הנהר ויויליא ובא לפני שר צבא הרוסים בכה ויתחנן אליו לאמר "למה תשחית את העיר בחנם הלא חיל פולין זה כמה ימים שברחו מן העיר ואין איש שיעמוד נגדכם. אנא בואו עמי ואני אנהל אתכם ואראה לכם מקום בנהר אשר שם מי אפסים וברגל תעברו דרך שם אל העיר בטח". דבריו מצאו חן בעיני שר הצבא ונעתר לבקשתו ויצוה את ה"ר אליעזר שהוא ילך לפני חילו להורות להם את הדרך וביום ההוא הוא יום השביעי לחודש תמוז באו כל חיל הרוסים אל העיר בשלום. שם בבדו אותם היהודים במאכל ומשתה ולא נגעו ברכוש היהודים מחוץ ועד שריך נעל. אבותיני שהיו מחבבים את הצרות 1) כתבו את הנס על המגילה, ולהודות לה' חסדו על הנסים ועל הנפלאות הסבימו כל גדולי העיר הרבנים והחבמים יושבי יעבץ בהקלויז עם כל אלופי מנהיגי העיר משני הצדדים והרב הגאון החסיד מוהר"ר אשר צבי זללה"ה מ"מ דפה בראשם, אשר בכל שנה ושנה ביום הששי לחודש לא יפתחו את החניות בבוקר, אך כל האנשים ונשים יתאספו בבתי בנסיות ובבתי מדרשות בבוקר להתפלל ואחר שיר של יום יאמרו את הקאפטיל "אהבתי כי ישמע" 2) ואח"כ יגמרו כל חמשה ספרי תהלים, וכל אנשים ונשים יתענו ולא

1) בגמ' שבת דף י"ג ופי' שם רש"י ז"ל "מחבבין את הצרות" שנגאלין והנס חביב עליהם להזכירו לשבחו של הקב"ה וביתבין ומי הנס לעשותם וי"ש. 2) פעם אחת באשר קראתי את המגילה הזאת לפני האנשים אשר התאספו בבהכנ"ס הר שפר (כדרכי בכל שנה) לשמוע קריאת

יטעמו מאומה כל היום, חוץ מעוברת ומינקת, ומי שהוא חולה קצת יוכל לפדות עצמו בצדקה, ואת יום השביעי לחודש תמוז קבעו ליום ששון ושמחה משתה ויום טוב לבל יאמרו תחנון וכל אנשים ונשים ילבשו בגדי שבת ואסור בתענית אפילו תענית יאהר צייט ולעשות סעודה כסעודת פורים ולשלוח מתנות לאביונים וכן לקרות את המגילה הזאת בבתי כנסיות בליל שביעי של תמוז ולמחר בבוקר. בשנת תקנ"ג הדפיסו את המגילה בעירנו על לוח גדול עם שמות כל הגדולים אשר הסכימו וקבלו עליהם ועל זרעם את כל הכתוב בהמגילה וחתמו את עצמם. המגילה הזאת תלוי' בבהכנ"ס הגדולה והעתק ממנה נמצא בבהכנ"ס הר שפר, וכן תלוי (לזכר הנס) בבהכנ"ס הגדולה אחד מן הגדורים שנפל לתוך בהכנ"ס ובכותל דרומית מבחוץ (אשר אליה ירו המורים) קבעו כדור גדול חציו שקוע בכותל וחציו נראה. סח לי ישיש אחר אשר זכיר יזכור עוד איך חגגו בעירנו את יום השביעי לחודש תמוז במשתה ושמחה, כל נכבדי העיר לבשו בגדי יו"ט ופאר חבוש לראשם כובע השטריימיל, אך בימיני אלה ערכה כל שמחה שבת ממנו משוש. ורק בקריאת המגילה אנו יוצאים ידי החוב הגדול שקבלו אבותינו עליהם ועל זרעם . . . [1])

יט.

בית הכנסת הגדולה.

בית הכנסת הגדולה, ידי בינים חכמים חושבי מחשבת כללו את יפיה ותפארתה, כותליה הגבוהים והחזקים כיפת אבנים הנשענת על ארבעה עמודים בעלי שמונה קצות, מרהיבים את עין הרואה. מצד מערבית נבנו עזרות אנשים עליות על גבי עליות על פי טעם ותבנית הגזרה והבניה מחכמי הבונים בימים הקדמונים. בעליה השלישית שם מתפללים מנין הותיקין עד היום, מצד צפונית שם עזרות נשים, עליות על גבי עליות בכל עזרה כיפת אבנים חזקה ויפה מאד, אבן מלבד יפיה ותפארתה החומרי הדרת זקנה והוד קדושה חופפת עליה, וכל הבא אל תוכה יתרגש ויתפלא על חין ערכה וחרדת קודש ילבוש, איש בעל לב רגש כי ידרוך על מפתן הבית יעמוד ויבהל יחוש בקרבו כמו קול קורא אליו, עמוד בן אדם! אל תחפוז ללכת הלאה, של נעלי החומר מעליך כי המקום הזה קודש הוא, במקום הזה התפללו אבות העולם גאונים צדיקים וחסידים אשר לשמם ולזכרם תדרוך נפש היפה עוז. המהרש"ל ז"ל ותלמידיו, השל"ה הקדוש ז"ל, המהרש"א ז"ל ועוד גאונים צדיקים יסודי עולם לפני הרש"ל ואחר המהרש"א שפכו צקון לחשם בבית הזה, וכמטר הרעיפו את לקחם הטוב ואת מוסרם לבני עדתם בשבת ומועד. המנהגים אשר הנהיגו בה הגאונים הראשונים נשארו קודש עד היום הזה, ומי האיש אשר ירהב עוז בנפשו לשנות מהמנהגים אף כחוט השערה ונקה? ולמען לא ישכחו את המנהגים ברבות הימים כתבו את כל המנהגים וסדר התפלות לחול שבת ויו"ט דבר יום ביומו על לוח גדול של קלף והוא תלוי שם על אחד מן העמודים אשר הבית נשען עליהם. הזמן אשר בו נבנתה וידי מי

---

[1]) הגלה הזכרתי לפניהם את מאמר הגמ' (פסחים קי"ח) „דרש רבא מ"ד אהבתי כי ישמע ה', אמרה כנ"י לפני הקב"ה אימתי אני אהובה לפניך בזמן שתשמע קול התנוני". אשר לא אפונה כי על כונה הזאת יסדו לאמר את הקאפטיל „אהבתי כו'". [2]) העתק המגילה עיין בהוספות.

יסדי אותה, ערפל התולתו, ואם כי בעירנו קוראים אותה זה זמן כביר בשם בהכנ"ס של המהרש"א ולכן יאמינו רבים כי המהרש"א ז"ל בנה אותה בימיו אבל באמת לא כנים הדברים, אנחנו יודעים ברור ונעלה מעל כל ספק כי נבנתה זמן רב לפני המהרש"א ז"ל, ויש אומרים כי המהרש"א ז"ל בנה את עזרות הנשים, ואם אמנם עין דרואה והמבין יכיר בהבטה ראשונה כי עזרות הנשים לא נבנו בזמן אחד עם בית הכנסת ולא מתחת יד בונה אחד יצאו, בכל זאת לא לבי הולך גם לזה, והשערתי תאמר כי אם גם גדולים אחרים התפללו בבית הזה עוד לפני המהרש"א ז"ל אבן מפני שהעתיקו את מושבם לעיר אחרת וכמעט שנשכח שמם בעירנו לכן לא קראו אותה על שמם אך המהרש"א ז"ל שהיה אחריהם והתפלל בבהכנ"ס ונם גופו הקדוש ספון וטמון בבה"ק בעירנו ומקבן ועד גדול ישאו את שם קדשו על שפתם לכן נשאר שמו על בהכנ"ס עד היום כמו שקוראין היום את בהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקבם, על שם הרב ייב"י ז"ל, מפני שהתפלל שם אחר ר"ש ר"י. (עיין הלאה בספרי).

חפצים כלים עתיקים או כתבים ופנקסים ישנים מזמן כביר שנבנתה לא מצאתי שם כי מלבד אשר חמיל וחילו שללו אותה והציגיה בכלי היק כאשר כתבתי עוד נשרפו ונאבדו הרבה כלי חמד שהיו בה בעת השריפה הגדולה שיצאה בעירנו בשנת תקם"ט כאשר כתבתי לעיל וזה כמו חמשים שנה אשר גנבים באו לה וגנבו דים כתרים עתיקים עין חיים מנורות ומנורות תלויות טסים וכל כלי כסף עתיקים ויקרים מאד שנמלטו מן השריפה, אך ספרי תורות ישנות מאד מאד כתובות בכתב ישן מאד והרואה יכיר כי מאות בשנים עברו עליהן יכן פרוכות עתיקין מאד מריקמות בזהב מלאכה השובה ועתיקה מאד נשארו בה עד היום וכן המנורה של נחושת קלל שנתן הגאון החסיד שבכהונה ר' ר' נפתלי הכהן בשנת תנ"א עומדת עד היום בבית הכנסת כאשר כתבתי בספרי.

לדאבון לבי החלו כעת מנהלי בהכנ"ס השואפים לחדשות לנצל את עדיה ולהסיר את הדרת הזקנה מעליה, תקני (לפי דעתם) את הבתלים וסתמו את כל החלונות הקטנים שהיו בכותל מזרחי לפי טעם הבנין מימים כבירים, הוציאו ישן מפני חדש וכמעט שפנים חדשות בא לכאן, והם לא ידעו ולא יבינו כי הבנין הזה סתירה היא והתיקון הוא קלקול גדול כי אך הדרת הזקנה היא עטרת תפארת להבית . . .

כ.

הקלויז הגדולה.

הקלויז הגדולה (בפי הט"ז ז"ל נקראת „בית המדרש הגדול" ובפנקס הח"ק „בית המדרש הגדול דקלויז") גם היא עתיקה לימים מאד (הזמן אשר יסדו אותה פעם ראשונה לוטה בערפל) שם היתה מקום הישיבה עוד זמן רב לפני הט"ז ז"ל והראש ישיבה היה בה גם אב"ד כאשר כתבתי לעיל, אחר כן נהג בה הגאון בעל הט"ז ז"ל את ישיבתו הגדולה והחשובה כאשר כתב בהקדמתו ליו"ד (עיין בספרי במקום שבתבתי תולדות הט"ז ז"ל) והוא היה גם אב"ד בהקלויז ובימים הראשונים קראו אותה על שם הט"ז ז"ל (וכן שמענו לפעמים שזקני הדור היה רגיל על פיהם לאמר דעם טורי זהב'ס קלויז). בשנת ת"ח ות"ט כאשר הרסו חמיל

והקאואקין ושרפו את העיר נחרבה הקלויז עד היסוד בה והגאון רבי רבי שמעלקא בנה אותה מחדש בנין חומה ושם נהג את ישיבתו הרמה ומאז נקראת על שמו (דעם רבי רבי שמעלקים קלויז) כאשר כתבתי הכל בספרי וקידם פטירתו צוה לבל יקרב איש זר אשר לא מיוצאי חלציו הוא לשבת על כסא הרבנות אב"ד ור"מ בהקלויז וכן היה. שמה בהקלויז ישבו כסאות למשפט והרביצו תורה חכמים הגדולים יושבי יעבץ בהקלויז אשר שמם יצא להתהלה בשם חכמי הקלויז ועל כל דבר קשה ושאלה גדולה הצטרפו המה עם הרב אב"ד, ומאז שהוקם בית הדפוס בעירנו וכן בשאר ערים במדינת וואהלין באו יושבי יעבץ דקלויז בהסכמתם על הרבה ספרים. מהקלויז יצאה תורה המה המופלגים בעלי הוראה אשר נלקחו משם אחר כבוד לשבת על כסא הרבנות בערים אחרות. סביב להקלויז היו עשרה בתי חומה מקום דירה להחכמים יושבי יעבץ והח"ק הספיקה להם נרות ועצים כאשר כתבתי לעיל. אחר כן כאשר מך המקרה מאד בנה אותה מחדש הרב ר' שמעלקא בר' צבי הכהן (עיין בספרי סימן קפ"ט) ואז נתקבל הרב הגאון החסיד בעל „ברית כהונת עולם" לשבת בה על כסא הרבנות ור"מ כאשר כתבתי הכל בספרי (סימן קע"ו), וגם אח"כ כאשר פסקה הישיבה ואפסו פסו החכמים יישבי יעבץ ממנה, ישבו בה חכמים לומדים מופלגים חדי השכל ולמדו יומם ולילה בתורה המה העמיקו מאד במפרשי גפ"ת וביותר בדברי המהרש"א ז"ל וביארו כל „ודו"ק" „ויש לישב" כמין חומר, ומאז שמתו נוטל טעם וניטוק בדברי המהרש"א ז"ל מאנשי עירנו (עוד זכור אזכור בימי ילדותי כאשר למדתי עם א"א ז"ל בהקלויז, בלילות החורף באו כל הבעלי בתים ללמוד איש איש את משנתו וכמעט שהיה המקום צר ואדם אמר לחבירו גשה לי ואשבה). עד ימיו של הרב ר' יודיל ר' שמעלקים התפללו בזהקלויז נוסח אשכנז ואחר פטירתו נברה יד החסידים והחילו להתפלל נוסח ספרד מעורב בנוסח אשכנז (עיין בספרי סימן רנ"ג). בשנת ה'מ'ט'ר'ת אש לפ"ג כאשר נשרפה עירנו נשרפה גם הקלויז ואם כעת בנו אותה מחדש בנין מפואר והעמידו שם ספסלים מגוהצים פונים קדימה בכל זאת לא שבה לכבודה הראשון ובכואי שמה לפעמים בלב מלא נעגועים אחשוב כי הימים הראשונים היו טובים מאלה...

כא.

בית המדרש הגדול

אצל בהכנ"ס הגדולה עומד „בית המדרש הגדול" בית חומה עתיק לימים מאד גם שם ישבו לפנים חכמים חריפים מופלגי תורה והגו בתורת ה' יומם ולילה. מתי נבנה? ומי בנה אותו? נעלם ממני.

כב.

בית הכנסת של הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס.

גם הוא בית חומה ישן אשר הקדיש הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס (ע"ה) ללומדי תורה. ספרים יקרים היו שם מה שנדב ר' שמואל ליושבים שם לפני ה', גם שם ישבו לומדים מופלגים, חסידים ואנשי מעשה ועסקו בתורה יומם ולילה והרב החסיד המפורסם מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ מפה נתגדל שם בימי חרפו. שמה התפלל

ואח"כ ישב ולמד כל היום עד אחר חצות לילה כן עשה מדי יום ביומו, וספר לי זקן תורני אחד הנאמן בדבריו אשר פעם אחת אחר חצות לילה כאשר רצה ר' אשר ללכת לביתו ובפתחו הדלת שמע כמו קול מדבר אליו „חבי כמעט רגע עד יעבור זעם" ויסגור את הדלת ולא עברו רק רגעים אחדים ויראה ר' אשר בעד החלון אשר חיל פולין עברו דרך שם, ואמר לי הזקן כי לוא פגעו אותו בדרך, הדבר נעלה מעל כל ספק שהיו הורגים אותו (מי לא יודע איך נקל היה אז לעם פולין לשפוך דם יהוד). ואח"כ התפלל שם הרב הצדיק רב ייב"י ז"ל מ"מ דפה ומאז קוראין את הבהכנ"ס על שם הרב ייב"י (ר' יוסילם שיהל):

כג.

בית הכנסת של הקצין ר' יוזפא ז"ל.

בית חומה אשר הקדיש הרב הקצין פרנס מדינה מוהר"ר יוזפא ז"ל (עיין בספרי סי' ק"ד) אצל ביתו, ונקרא על שמו עד היום (ר' יוזפא'ס שיהל). שמה ישבו תמיד עשרה בטלנים חכמים יראי אלהים צדיקים וחסידים אשר הקצין ר' יוזפא הספיק להם כל צרכם והמה ישבו ולמדו תורה ועסקו בעבודת ה' יומם ולילה, ומהם יצאו רבנים ודיינים מופלגים. וגם הרב הצדיק הקדוש מוהר"ר יצחק מדראהביטש זצוקלל"ה היה בתחלה אחר מן העשרה בטלנים ואח"כ היה מ"מ פה. גם הרב הצדיק מוהר"ר פנחס שפירא (ר' פנחס קאריציר) התפלל שם כל הימים שקבע דירתו בעירנו ועד היום ניהגים שם הרבה מנהגים של ר' פנחס ז"ל כאשר כתבתי הלאה בספרי (סימן קע"ח):

כד.

בית הכנסת הר-שפר (קראסניגורא).

כבר כתבתי לעיל אשר בהכנ"ס הר-שפר נתיסדה בעת שנתחלקה עירנו לשני אדונים והקהלה נתחלקה לשני צדדים צד הדוכס וצד הוואיוואדי או בני צד הוואיוואדי את בהכנ"ס ברחוב הר-שפר וכל ההכנסות מן הרחובות אשר לצד הוואיוואדי רחוב הר שפר (קראסניגורא) רחוב בימאז רחוב הקדריים (טאטירשי גאס) רחוב שאחורי המכצר (אינטירינשלאס) הכניסו לבהכנ"ס הר שפר וכן העמידו שם את החופות שהיו בהרחובות האלו וכן המנהג עד היום וגם מניר מיוחד היה להם הנקרא המניר מק"ג (מקראסניגורא) ואצל בהכנ"ס בנו או גם בהמ"ד שמה ישבו לומדים מופלגים ועסקו בתורה ועוד בילדותי זכרוני שהיו שם בחורים וזקנים מופלגי תורה.

עתה, אתה קורא יקר בבואך עמי אל קצה דרך „מבוא העיר", אנא עמוד פה הנפש והנוח מעט, ואני במועד הזה אשירה ואזמרה לאלהי חסדי תבענה שפתי לו תהלה כי גמל עלי והביאני עד הלום, וטרם שאבנום לברך הגדול הזה אפריש כפי ואתחנן אל ה' לאמר יהי רצון מלפניך החונן לאדם דעת שתכניסני לברך הזה לחיים ולשלום ותצילני מכף בעלי ראתן המה המבקרים, אשר אחר כל שניאה קטנה מחטטים ואת עיני המחבר מנקרים, וזכות כל הגאונים הצדיקים והחסידים אשר למענם יגעתי ועמלתי ברי עמל יעמוד לי שלא אבוש בעוה"ז ולא

אבלם לעוה"ב אל יבושו בי אוהבי ואל ישמחו בי אויבי וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל העזבני ושבתי בבית ה' לאורך ימים, ואחר כן אבוא אליך קורא יקירי אנהנך אביאך אל תוך העיר פנימה שם אעביר לפניך את כל הגאונים אב"ד ר"מ כי"מ אשר חבשו פאר לעירנו במשך מאות בשנים ולכולם בשמות אקרא, והיה אם מאוהבי וחובבי קדמונינו אתה וביותר אם בן עירי אתה, כמוני כמוך תשמח עלי גיל בראותך כי העיר אשר בה נולדנו, עיר של חכמים וסופרים היתה מאז מעולם אשר בהם יתפארו יתהללו ויתברכו כל זרע ישראל, ובהעלותך את שמות הגדולים האלה על שפתיך לברכה תזכור לטובה ותברך גם אותי המחבר.

כה.

שתי מצבות עתיקות.

בבית הקברות פה במקום שנקרא בית קברות הישן, שם טמונות ושקיעות עמוק עמוק באדמה הרבה מצבות עתיקות מאד מאד, ומפני שלא מצאתי לי אחי־עיזר ואחי־סומך לא יכולתי להעלותן מערימות עפרן, רק שתי מצבות עתיקות עלה בידי לחפור סביבן ולחטט את העפר וקראתי את הכתוב עליהן, המצבות הן מאבנים גדולות וחזקות מאד אבני רחים לא מצאתי כהנה בכל בית הקברות ואם יותר מארבע מאות וחמשים שנה עבר עליהן, לא יכול הזמן לפגוע בהן לרעה ולא נתקלקלו אפילו כל שהוא, האותיות שקועות וגדולות מאד אשר יפליאו עין הרואה. המצבות נעשו בלי שום ציורים מפטורי ציצים אריות צבים המצוירים על המצבות משנת תי"ו והלאה.

מצבה א'

פה טמון איש חשוב
מנחם ב"ר אליעזר
ונקבר ביום ה' ט"ו
ימים לחודש
שבט שנת ר"ה לפ'
ק' תהי נשמתו
צרורה בצרור
החיים

מצבה ב'

פה נטמן איש
נאמן זקן ונכבד
ר' ישראל ב"ר דוד
ז"ל ונקבר ביום
י"ט אדר לפ"ק
תנצב"ה

גדולי אוסטרהא.

א.

הגאון ה"ר קלמן האברקשטן.

א. כבר הוכחתי לדעת (מבוא סי' א') אשר עוד לפני האלף הששי התישבו היהודים בעירנו, ובלי תפונה לא היו עם ה' אלה כצאן בלי רועה, כי היו להם אב"ד אשר שפטו את העם ורעו אותם דעה וגם ראשי מתיבתא היו להם אשר הרביצו תורה לתלמידיהם כי כבר היתה עיר אוסטרהא מקום תורה לפני בוא הגאון רש"ל לשם (קריה נאמנה 65). אולם מי הי' האב"ד ור"מ ומה שמם כי נדע? שוט שוטף הזמן שטף את הכל ואין אתנו יודע מה. בספרי בעלי האסופות לא בא זכרם והחכמים קוראי הדורות יודעי העתים חוקרי קדמוניות לא הגידו לנו מאומה, הזמן כסה עליהם באדרתו ונעלמו מעין כל חוקר, הראש ישיבה הראשון אשר שמו נשאר לזכרון בספרי שו"ת, וחכמים יודעי העתים ישאו את שמו על ספריהם הוא הרב הגאון ה"ר קלמן האברקשטן שקבל מהחסיד הגדול מהר"ר דניאל ז"ל שהיה תלמיד מובהק ושמש מהר"ר איסרל בעל תרומת הדשן ז"ל (שו"ת רש"ל סימן צ"ח) אשר מלבוב זרח הופיע ובא לעירנו והיה בה לראש ישיבה בימי הגאון ר' שלום שבנא (צמח דוד), שנת בואו לעירנו לא נדע בפריטרוט אך לא יאוחר משנת רע"ח 1) ומעירנו נתקבל לשבת על כסא האב"ד בעיר הגדולה בריסק דליטא, ייעל משם ירושלימה ויהי שם אב"ד לקהל אשכנזים ושם התראה פנים עם האר"י ז"ל והביאו הרח"ו בלקוטי תורה פ' בהעלותך 2) ושם בירושלים עלה השמים ומ"כ בהר הזיתים 3).

ב. הגאון ר' קלמן היה רבו וחותנו של הגאון מהרש"ל ז"ל שנתן לו את בתו מרת ליפקא לאשה (טיב גיטין ש"נ אות למ ד ס"ק ג') והרש"ל קורא אותו בשם חמי הגדול מהו"ר קלונימוס ז"ל (שו"ת רש"ל שם) ובהעלות הגאון ר קלמן מעירנו לעיר בריסק מלא את מקומו בעירנו חתנו הגאון מהרש"ל ז"ל ועיין אחר זה.

---

1) „שם ושארית" לידיד נפשי הרב הישיש זקן בית החכמה חכם מאד נעלה חוקר מופלג בדברי קדמוניות מו"ה יוסף כהן צדק יחי' ספריו היקרים ששלח לי למנחה היו לי לעינים להשלמת ספרי וכן נתכבדתי לקבל מאתו הערות מאירות יחי וברו ברוך ויאריך ימים על עבודתו עבודת החכמה.

2) מספר „אנשי שם" להחכם הגדול הנ' המפורסם בקי מופלא אשר כל שבילי תלמוד בבלי וירושלמי וכל המדרשים נהירין לו מה"ר שלמה באב"ער איש לבוב יחי' אשר נתכבדתי וישלח לי את ספרו זה למנחה. שלמה תהי משכורתו מן השמים ואני ראיתי בספר מדבר קדמות מערכת יוד אות ט"ו מביא שם „כתב הרב הקדוש מהרח"ו זלה"ה אמר לי מורי ז"ל כי שמע מהחכם אחד גדול הדור רבינו קלונומוס" והוא הגאון הזה.

3) „שם ושארית" עמוד 28

ב.

מהרש"ל.

הוא מרנא ורבנא הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה בהגאון מוהר"ר יחיאל לוריא ז"ל.

א. בהעלות הגאון ר' קלמן האברקשטן מעירנו לעיר בריסק, מפוזנא הופיע ובא לשכון ככוד בעירנו חתנו ותלמידו הוא הגאון המאור הגדול נור ישראל מופת הזמן אשר לאורו ילכו כל בני עמנו ומימיו שותים בכל תפוצות ישראל ושמעו הולך בכל העולם העמיד תלמידים הרבה והפליג על כל אנשי דורו וחבר חבורו הגדול על כל שיטת התלמוד אשר אין ערך לגדלו לעומקו ולחריפתו (לשון צ"ד) מוהר"ר שלמה לוריא מגוע רש"י ז"ל שיצא מהתנא ר' יוחנן הסנדלר דור ד' לר"ג הזקן (שה"ג הראשון אות ש' ס' מ"ו), והגאון מהרש"ל נתגדל על ברכי זקנו אבי אמו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק קלויבר ז"ל כאשר כתב בתשובתו סימן י"ב „ואומר „אני האמת שלא הגעתי עדיין לכלל זקנה, אבל ינוקא אני וחבימא אני מקדמות „כי כאשר גדלתי בעיר בית אבותי על ברכי זקני והורגלתי על זרעותיו הוא היה „הטהור החסיד ועניו ירא אלהים פרקו נאה איש השלום מהר"ר יצחק קלויבר „ז"ל והוא היה זקן מופלג". ולבן חותם עצמו הרש"ל כמה פעמים „שלמה בן מהר"ר יחיאל שלי"ט (או זלה"ה) הנקרא ש"ר יצחק [ר"ת שלמה ר' יצחק ס] „לאמר כי שמי אחתים אביא גודל לציור מחצבתי זה אבי ואנוהי וזה זקני ורבי וארוממנהו" 1). הכוכב מזהיר הזה עלה על שמי עירנו בערך שנת שי"ן 2) וכפי שכתבו החכמים יודעי העתים היה עוד הגאון מהרש"ל בעירנו בשנת שב"ח. בספר „עיר תהלה" דף 86 מביא שם ממקור נאמן שהיה דו"ד בין חוכרי המסים ר' יצחק בראראוסק'ור' מענדיל בן פסח מבריסק ובחרו שלשה רבנים לשפוט ביניהם, את הגאון ר' שלמה לוריא והגאון ר' מרדכי מטיקטין והגאון ר' שמשון מפינסק. אך כאשר נמשך המשפט ימים רבים ובין כה נפטר הגאון ר' מרדכי לעולמו, בחרו במקומו את ה"ר משה ליפשיץ ונסעו כולם לאסטרא מקום ישיבת המהרש"ל לשמוע משפטו והמשפט היה בשנת שב"ח 1568. והנה אם כי כבר היתה עירנו מקום תורה לפני בוא הרש"ל לשם, אבל הוא הגדיל תורה והאדיר לעשות ישיבה גדולה ועל שם עירנו נקרא בפי גאוני דורו בשם „מהר"ש מאוסטרא". ובהיותי אב"ד בעירני היה רב כולל לכל מדינת וואלין עפ"י הכח והממשלה שנתן לי שר האיצרות (ע"ת 59). והנה פרשת גדולתו חכמתו וחסידותו ספריו אשר חיבר „חכמת שלמה" ו„ים של שלמה" אשר העמיד במקדש התלמוד והפוסקים 3) כבר כתבו החכמים

---

1) לשון יחידי הרב החכם הישיש זקן בית החכמה ר' יוסף כהן צדק בספרו שם ושארית מאמר „תפארת שלמה" הערה 42.

2) בשו"ת רש"ל סימן ח' כותב „בשנת חמשת אלפים ושלש מאות וארבע עשרה לפנין שאנו מונין כאן אוסטרא מתא דיתבא על נהר ווילייא ועל נהר הורינא אשר ממנה תצא תורה לרבים...."

3) על דבר שיטתו, הלך נפשו ודרכו בקדש בתלמוד ופוסקים עיין בכפר „כרם שלמה" לידידי החכם והחוקר מר שמואל אבא האראדעצקי יחי'.

קוראי הדורות בספריהם הלא המה בעל צמח דוד סדר הדורות והגאון חיד"א בשה"ג, וידידי הרב החכם הישיש מהר"י כהן צדק בספרו „שם ושארית" מאמר „תפארת שלמה" הגדיל לכתיב את הכל כיד חכמתו ובקיאתו ושם בהעירותיו הולך ומונה במספר שמות תלמידיו הגאונים הגדולים מאירי התבל ואין לי מה להוסיף על דבריו, אך ראיתי כי הזכיר שני בניו וחתנו ולא הזכירם בשמם אמרתי מקום הניח לי להתנדב בו כי אנכי מצאתי את שני בניו חתומים על ההקדמה אשר עשו לספר „חכמת שלמה" שנדפס פעם ראשון בקראקא שנת ושלו"ה (שמ"ז) ובסוף הקדמה כתוב „אלה דברי האחים, מה טוב ומה נעים שבתם יחד בשמן הטיר היורד על ראשם מאת הזקן אביהם, כטוב שם משמן טוב הח"כ וואלף יחיאל יצ"ו" 1)

ב. על ספר „חכמת שלמה" שהזכרתי לעיל באו בהסכמה הגאון מהר' קלמן ז"ל מווירמשא והאון מהר"ר משה איסרלס ז"ל וראיתי כי טוב ונעים להם את דבריהם הקדושים הנה אך בקצור מעט, הגאון מהר"ר קלמן ז"ל מסיים בהסכמתו „ואומר אני כי אף בדורות הללו אף על פי שנתמעטו הלבבות יש כח בידו ובדעת שבלו לחדש דינים ודקדוקים... לכן אומר אני אחרי שראיתי ספר החיבר שחבר הרב המובהק דהיינו מוה בן מוה קנקן חדש מלא ישן ה"ה מו"ה כמהר"ר שלמה בן מהר"ר יחיאל לוריא ז"ל שהוא מומחה לרבים בקיבוץ עדרים תלמידים הגונים וראוין, להיותם עתידין להורות הוראה בישראל אשריו שזכה לכך ובודאי שאין יוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו, וראוי הוא לסמוך על סברותיו, וכל דבריו וסברותיו לדעתי הם בכלל קול גדול ולא יסף. נאום הטרוד הנלעב קלמן מווירמשא הביתב בידים עצלות לפרשת יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל שנת שי"ב".

והגאון הרמ"א ז"ל ניפת תטופנה שפתותיו לאמר „צאנה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו השם יתברך בתורתו, עוקר הרים בפלפולו וסיני בהוראתו, ראשית רבר יראת ה' קודם להכמתו. עמו רוב בנין ורוב מנין תלמידיו שואבי מי בארתו, מימיו במים קרים על נפש עיפה משיבי נפש עיפתו. ראוי לסמוך עליו כמשה מפי הגבורה בעלותו, לקבל דברי הברית שעשועי חמדתו. והעמיד תלמידים הרבה ועשה סיג לתורה משמרת למשמרתי, אזן וחקר ותקן ספרים ותשובות בסברתו, הביאני המלך חדריו, והראה לי תשובות וספריו, והיו בפי למתוק בנופת צופים, כי בי"ג נפה הם מנופים. אמת שמקצתי ראיתי ועברתי עליו בדרך הקצרה, מ"מ לדעתי החלושה עמיה שריה נהורא, כי הוא בלול במקרא במשנה ובגמרא, כה אמינא משה בן לא"א ישראל שלי"ט הנקרא משה איסרלים מקראקא".

ג. וחתנו של הגאון מהרש"ל היה הגאון הגדול המפורסם מיהר"ר זאב וואלף שהיה ר"מ בלובלין אחר מות חותנו הרש"ל ובאותו זמן היה בלובלין הגאון מהר"ם מלובלין אב"ד (כן מצאתי כתוב בספר היוחסין למשפחת היילפרין שיש בידי כת"י מהגאון ר' שלמה יצחק היילפרין ושם האריך לספר מתולדות

1) כעת בא לידי הספר „לקורות היהודים בלובלין" שם דף 43 מביא את הגאון מו"ה יחיאל לוריא בן הרש"ל ואת בנו נכד המרש"ל מו"ה ישראל איסר עם העתקות נוסח מצבותיהם.

הג"מ זאב וואלף ודברים שעברו בינו לבין הג' מהר"ם מלובלין) ואח"כ היה הג"מ זאב וואלף אב"ד בק"ק פראג ופוזנא ובנו של הג"מ זאב וואלף הוא הרב הגאון מוהר"ר זאב וואלף אב"ד דק"ק אליק. כן כתוב שם ויותר לא ידעתי ממנו כעת. ומעירנו נתקבל הגאון מהרש"ל לעיר הגדולה לובלין וע"פ המסורה בנה שם את בית הכנסת הגדולה העומדת לתלפיות ונקראת על שמו ושם נאסף אל עמיו ועלה לשמים בשנת של"ד י"ב כסליו.

ואלה הדברים חקוקים על מצבתו [1].

פה מונח אביר האבירים
מלך על כל חכמי המורים
סיני ועוקר הרים
מאור הגדול שהאיר לישראל לדור דורים
בספרי ים של שלמה ושאר ביאורים
שמו נודע בסוף העולם בכל שערים
הרביץ תורה והרבה תלמידים

צד השני.

בכל העולם
צדיק וחסיד בכל מעשיו ההדורים
הג' [2]... מופלג הרב מ"י ו' שלמה בן מוהר"ר
יחיאל לזריא זכרונו לברכה
נתבקש לישיבה של מעלה לדת ולהלכה
ביום י"ב כסליו שנת נפלה עטרת ראשינו
ו'כ'ב'ה 'מ'נ'ו'ר'ה (של"ד) הטהורה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ג.

א. הרב הגדול ר' מרדוש ראש ישיבה באוסטרא

בספר ביאור על „ספר מצות גדול" כולל ביאור על סמ"ג לאיין חברו כמוהר"ר יוסף בן הקדוש ר' משה מקרעמניץ ורוב חידושיו שמע מפי רבותיו ה"ר יצחק כהן ה"ר ישראל בה"ר שכנא הרמ"א, ומה"ר מרדוש ראש ישיבה באוסטרהא. וכן בספר „ביאור על רש"י" שחיבר כמוהר"ר יוסף בן הקדוש ר' משה מקרעמניץ הנ"ל ובו ביאורים ששמע מרבותיו מהרש"ל ה"ר יצחק כהן וה"ר מורדוש

1) את ניסח המצבה העתקתי מספר לקורות היהודים בלובלין.
2) פה יש עוד שתי שורות אך לא ניכר.

ראש ישיבה באוסטרא (קה"מ אות ב' № 1179 , № 1165) וכפי הנראה היה הרב ר' מרדוש ראש ישיבה פה עירנו תיכף אחר המהרש"ל ז"ל ..

אחר הגאון המהרש"ל ז"ל ישבו בעירנו על כס הרבנות ור"מ תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ואלה המה:

ב. הגאון מוהר"ר אברהם ז"ק

תלמיד הרש"ל והיה אב"ד בעירנו נקרא ר' אברהם מאוסטרהא (טיב נטין ש"א אות למ"ד ס"ק ג' ועוד נזכר שם כמה פעמים) ולפי השערת ידידי החכם כהן צדק אולי הוא הג"מ אברהם דרוסיא שהשלים את הש"ס למס' ב"ק והג"מ אברהם ז"ק הוא אביו של הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר ז"ק אב"ד ור"מ בק"ק לבוב אבי הג"מ שמואל שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה עירנו (עין הלאה בספרי).

ד.

הגאון והאלוף מוהר"ר שלמה במהר"ר מרדכי

מתושבי מעזירטש קטן פרור עיר אוסטרהא תופש ישיבה ומרביץ תורה בעירנו והוא תלמיד הגאון מהרש"ל ז"ל נקרא בשם ר' שלומציא מיבא בספר „טיב נטין" כמה פעמים, הוא המחבר ספר „מזבח הזהב" והגהות לסדר נטין לרבי המהרש"ל נקרא „סדר נטין דר' שלומציא" ויען כי ספר „מזבח הזהב" יקר המציאות הוא ואנכי זכיתי לראותו בעיר ווילנא בבית אוצר הספרים של הגאון החכם הר"מ שטראשון ז"ל ומצאתי בו דברים הנינעים לקורות עירני ועיד דברים אחדים אשר מהם נוכל להכיר גדולתו של המחבר בן עירנו, אמרתי להעתיקם הנה ואם יאריכו מעט הדברים אקוה כי הקורא המבין יברכני סלה.

על שער הספר נכתב

ספר

„מזבח הזהב"

טוב ויפה ונאה, הב הב יאמר הקונה, המבזבז ישובח ולא יגונה, כי מה טובו ויפיו, לא יסולה בזהב אופיר שויו, באשר לכולנו נראה אני באירו, והאומרי מנין בעד עורו ודורו, להציל נפשותם מני שחת, בעידן רתחא ומגפה יחד על עפר נחת, מדבר הוות בעבר"תו יסוך ויגונן לעומת המזברת, קח את המחט"א ושים עליה קטורת, תשובה תפלה וצדקה, יעלה כתימור דקה מן הדקה, מכל רעה יעור יגן ויושיע, ואמתתו אב לבנים יודיע. שחברו הגאון והאלוף כמהר"ר שלמה יצ"ו בן כמהר"ר מרדכי זצ"ל מתושבי ק"ק מעזירטש.

נדפס בשנת שס"ב

בעיר המהוללה באוליאה

ומעבר השני נדפסו הסכמות הגאונים מופתי הדור אשר הסכימו על הדפסת

הספר וראיתי כי טוב להעתיק את לשון הגאונים האלה לכאן, וכן כתיב בראש ההסכמות „אלה המה דברי גאוני נבוני רבני מדינת פולין יצ"ו אשר נתנו עדיהם צדק, ותלו שלטיהם וזיניהם התימתיהם להדפיס הספר, הנותן אמרי שפר, וזה יצא ראשונה בדעת ובתבונה:

א) גם אנכי אשפוך שיחי, בהריחי ריח ניחוחי, ותשב רוחי וכוחי. מרקח לקח טוב וטעם נועם אשר פיטם האלוף מוהר"ר שלמה בן מהר"ר מרדכי על מזבח הזהב הטהור... גלל כן באתי בחתימתי להיות גם אחד מן הנמנין לדבר מצוה בהסכמת הדפסתו לזכות בו את הרבים, דברי מרדכי נקרא יפה בן א"א כמר אברהם זלה"ה בערב ר"ח ניסן שס"ב (הוא בעל הלבושים).

ב) ויען אלי אחד מן השרפים כי מלאך ה' צבאות הוא, ותורה יבקשו מפיהו, האלוף מהר"ר שלמה בן מהר"ר מרדכי ובידו רצפה רצופה צרופה אמרת ה' אמרות מהורות... ובקראי בספר ההוא הנקרא בשם „מזבח הזהב" ותהי בפי כדבש למתוק אמרתי ברוך שחלק ליראיו מחכמתו ואשר לו ככה בעולמו יראי ה' וחושבי שמו, אשר עמד בסוד ה' אשר כסה עתיק יומין כל יקר ראתה עינו ומהראוי לזכות בו את הרבים בחיבור זה להיותו נעשה להציל ממות בעת המניפה עם ה' אלה, לבלתי היות בהם משכלה ומחלה, והנני נותן לו את בריתי והסכמתי להדפיסו, כה דברי אפרים בן מהר"ר אהרן זצ"ל איש לונטשיץ. (עוללות אפרים).

ג) גם אני עליתי במעלות „מזבח הזהב" ושמעתי וקראתי מראשו ועד סופו מגלת עפה, אמרתו צרופה, כולה יפה, ומום אין בה ומביאה האדם לידי יראת שמים, כי יאמין המות והחיים ביד ה' ואליו יתפלל להציל נפשו משחת ע"כ הסכמתי להדפיסו לזכות את הרבים וכל המסייע לדבר זה אלהינו זה. יברכהו בגלל הדבר הזה. נאם משה בן הק"ד אברהם ז"ל הי"ד, (בא בהסכמה על ס' קיצור אברבנאל על סדר הגדה בשנת שס"ג משה בן הק"ר אברהם ז"ל הי"ד).

ד) ברוך ה' אשר חלק מחכמתו ליראיו ועל ידיה יתנהגו ויתקיימו כל ברואיו. כהיום אשר נתן בינה והשכל בלב המחבר הזה מצדיק ומישר לב העם בעולם הזה בדבריו הערבים ובנתינת טעם לשבח, ודרכים המקולקלים מרחיק ומקפח. על „מזבח הזהב" מקטיר קטורת. משלם שפתיו פרים ועון מכפרת. גלל כן להדפיסו הרשות אליו נתונה, שיהא מצוי ביד כל למנה, וכל האומרו יום יום בכוונה שני עולמות הוא קונה. דברי הקטן יושע בן לא"א כמהר"ר אלכסנדר זצ"ל מורע כהונה וואלק כהן יכונה. (בעל הסמ"ע).

ה) צעיר אנכי בשנים ובחכמה. ואף כי אמרתי ונמרתי להסכמה, להדפסת ספר ספיר בהיר בחמה, לשם שבו ואחלמה, אני מה לעמוד במקום גדולי הקומה שמעניקים בחכמתם גלגל החמה, יען לא באתי אלא להיות לעור וחומה, אל מול האיש השלם בדעת ומזימה, האלוף ת"ח ותיק מהר"ר שלמה, לעורר לבב הקונים להיות משבורתו שלימה, ספרי הנכבד „מזבח הזהב" לצפותו בעובי דינר זהב מן האדו"ם הארו"ם בר"ה אדומה תמימה, ובכן נזכה לבנין העיר אשר תמיד עין ה' שמה, לתתה עליון ולרוממה, נאם הקטן שבתלמידים ישעיא בן לאא"ם אברהם סג"ל הורוויץ (בעל השל"ה).

ו) אף כי אין דברי חכמים נאוים צריכין חיזוק . . . כה דברי הכותב יודא ליווא בן הרב ר' עובדיא איילנבורג (הוא בעה"מ ספר „מנחת יהודא" על פי' רש"י) .

ב. והנני להעתיק מעט מן הקדמת המחבר שכתב בראש הספר .

הקדמה

ויעש שלמה את המזבה לכפר על כל עונותינו
לפרש קטן והסר ש'ט'ן מלפנינו ומאחרינו .

ליותר שהיה מ"ו רב"י דרבי האלוף הגאון מופת דורנו מוהר"ר שלמה זצ"ל מק"ק אוסטרא, עוד ליסד דעת את העם ואיון וחיקר ותיקן ספרים הרבה בפרט ספרו הגדול הנקרא „ים של שלמה" הוא ים אוקינוס שהקיף כל ים התלמוד והפוסקים ראשונים ואחרונים, ובעינותינו שרבו לא זכינו שיצא טבעו בעולם, אך ספרי זוטא מעט הכמות ורב האיכות הם אשר נתפרסמו מעט בעולם הלא מצער היא ותחי נפשי . . בראותי התחינה שיסד ע"ד הקבלה בסוד המנורה הנקראת „מנורת זהב" ע"כ העירני רוחי להיות אחד מתלמידיו לשון „מזבח הזהב" משוך קמעא מן המנורה. . . . ע"כ ראיתי אני תלמידו של הגאון שהיה מופת הדור מוהר"ר שלמה לוריא זצ"ל לחבר ולסמוך „למנורת הזהב" „מזבח הזהב" ומצורף לזה כי ראה ראיתי את עני עמי ישראל הנואקים על אבדון ממונם כי יד ה' הוה במקנה קניינם דבר כבד מאד, גם ממקנה ישראל גם ממקנה האומות מתים בכל יום, ועל זה דאבה נפשם כי זה מגמתם ומחייתם מדי שנה בשנה מראשיתה ועד אחריתה 1) פעם אחת בשנה, והנני הצעיר באלפי שלמה בן לא"א מוהר"ר מרדכי זצ"ל מתושבי ק"ק מוריטש דואג אני את היהודים על מקצתם פן יאמרו אולי מקרה הוא ויתלו הדבר על דרך ההזרמן . . . . ע"כ ראיתי להקדים רפואה למכה שלא תבוא והבאתי לבית הדפוס בהסכמת גאוני הדורות לעורר המרפיסים לדפוס סדרי פטום הקטורת עם חיבורי זה הקטן הנקרא „מזבח הזהב" כדי שיהא מצוי ביד כל איש ישראל לקשת ולמבטח ולציונה לסחורה מיום העברה ח"ו, והנה אקוה לאל ית' ויתע' מיד כשיתגלה ויתפשטו סדרי פטום הקטורת אלו, באויר חללו של עולם, אז מיד יוסר כל מחלה וכל נגע, ויוטהר ויזוכך אויר העולם מרוחות הטומאה ומעיפוש האויר ומאדים העשנים, ויקוים בנו וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה . . . ואחר כן כתוב „מה שאומרים לאחר התפלה בזמן הדבר בר מינן וצריך כוונה גדולה" ואחר סדר פטום הקטורת כתוב „תחינה

---

1) הרבה יהודים תושבי עירנו סחרו בעת ההוא במסחר הבהמות אשר סוחרי וואלאחי הביאו לעירנו למכרם אם עבור כסף מזומן או החליפו על אטון צמר ושאר סחורות אשר סוחרי עירנו היהודים הביאו מפולין . ומעירנו הובילו היהודים את הבהמות לפולין והמסחר הזה פרץ מאד בעירנו אז אשר בכל שנה ושנה הובילו יהודי עירנו כמה אלפים שורים ובקרים לפולין למכרם שם. ידידי החכם חוקר קדמוניות ר' שמעון דובנאוו בהוואסחאד לשנת 1894 חוברת אקטיאבר צד 4 מביא ממקור נאמן אשר בשנת 1536 (רצ"ו) האשימו את יהודי אוסטרהא לפני המלך ויגמונד כי העבירו כמה אלפים שורים ובקרים מוואלאחי לפולין דרך ליטא ולא שלמו את המכס להנסיכה הגדולה מליטא . ולכן הנסיכה הגדולה מליטא תבעה לקחת את כל נכסי רלא ניידי מיד יהודי אוסטרהא ולשעבדם לתשלום המכס . אך הדוכס מעירנו האסטראוישסקי נתן את ערובתו בעד היהודים שלו באם שיתהייבו מבית המשפט לשלם המכס או ישלם הוא בעדם" ובזה נבין את דברי המחבר „כי זה מגמתם ומחייתם" . . . .

זו יסדתי לאומרה ג"כ לאחר פטום הקטורת בזמן הדבר בר מינן בניגון פרשת שקלים אשר יסדתי בהיות הקדרים בק"ק אוסטרא . ומה ראיתי ומה הגיעני על ככה ליסד תחינה זו , כי ראיתי ה' פנים אל פנים ותנצל נפשי ונפש כל איש ישראל תהלה ושבח לאל . בהיות האלוף הגאון מופת הדור מוהר"ר מאיר י"ץ אב ב"ד בק"ק אוסטרהא 1) יצא הקצף מלפני ה' ית' ונתחזק הדבר בר מינן בעיר מאד בינות הערלים ולבני ישראל לא מת אחד ת"ל ולאהבת אותו הנם יסדתי תחינה זו להודות על העבר ולהתפלל על העתיד על דרך אלף בית לאהבת התחינה , להודיע זכות התורה מצלת ומגינה, שניתנה בכ"ב אותיות בבחינה , וגם שמי ושם אדוני אבי ז"ל בציונה . וזה החלי במהדורה תנינא , בעזרת שוכן מעונה" .

בראש השיר נכתבו אלו החרוזים ושם המחבר בראשם .

שִׁירתי זאת גדולת האדון מספרת
לְשוני לשון זהב צח ואדרת
מְזור ולבונה ואהלות מקטרת
הַשגחת הבורא ית' כללית ופרטית מבוארת .

ואח"כ נכתב כל השיר על דרך חכמת הנסתר ובראשי החרוזים שמו ושם אביו .

ג. עוד ראיתי נכון להעתיק דבר אחד מן הספר אשר אקוה כי ישמח הקורא עליו ובזה אסיים. בשער ה' אחר אשר האריך בזכות לימוד התורה כיתב ... ולכל אלו היעודים טובים לא זכו ישראל כי אם בזכות לימוד התורה , בפרט התלמוד המקודש שאין למעלה ממנו , לכן הנה באים ר"ת של מלכים האדירים שהוא סנחריב גוג ומגוג ר"ת שמותם ס"ג ר"ל שלא יזכו ולא זכו ישראל לתשועה גדולה כזו כי אם בזכות התלמוד שהם ס"ג מסכתות 2). כאשר בארתי כבר . וגם מביא לידי בינת הלב בכל ספרי קודש ובכל ספרי חכמה בנקל יוכל להבין ולקבל כי התלמוד פותח ערלת מורשי לבו של אדם לכל דבר חכמה . אבל בעלי קריין חי נפשי שאינם יודעים אפילו סדר הנחת תפילין על מתכונתם . זכורני בימי חורפי בזקן אחד בן ע' שנה והיה בעל מקרא ביותר ובירך רוב ימיו על אכילת מצה בפסח ביום עד שנודע הדבר לאדוני אבי מוהר"ר מרדכי זצ"ל וסיפר הדברים לפני האלוף הגאון מהר"ר שלמה לוריא זצ"ל ושחק השר" .... והנה מדברי הגאונים בהסכמתיהם על ספר „מזבח הזהב" אשר לא תארו את המחבר בשם

1) בספר „איתן האזרחי" קונטרס אחרון סוף פ' אמור כותב „דרשתי בהספד הגאון כמ"ו מאיר ז"ל אב"ד וו"מ דק"ק לבוב וק' לובלין וק' לארמיר וק' אוסטרהא" . והנה חקרתי ודרשתי מי הוא הג"מ מאיר שהיה אב"ד בעירנו ולא שמעתי ממנו ? וכן מתי היה בעירנו ולא יכולתי לדעת . אח"כ בא לידי ספר „אנשי שם" להחכם והחוקר הגדול מהר"ש באבער יחי' ראיתי בסימן שמ"ה מביא „הר' מאיר בר' יוסף אב"ד ור"מ פה" ומביא שם את הדברים שהבאתי בשם „איתן האזרחי" ומסיים שם „ולא נודע לי כי שרת בקודש בעיר לובלין לודמיר אוסטרא ואולי היא טעות". אכן כעת מדברי המחבר הזה נודע הדבר אשר באמת היה הג"מ מאיר אב"ד בעירנו ואח"כ חשתמש בכתר האב"ד ור"מ בשאר הקהלות וכפי הנראה היה הג"מ מאיר הזה אב"ד בעירנו בעת שהיה הגאון בעל השל"ה ז"ל ר"מ בעירנו ועיין בסימן שאחר זה .

2) על דבר מנין המסכתות יעוין בשח"ג להיד"א ז"ל מערכת גדולים אות ג' בשם גאון ובראש ספר „שפתי ישנים" .

אב"ד או ר"י נראה אשר חיבר את הספר טרם שנתקבל לר"י בעירנו ואז היה הגאון בעל השל"ה ר"מ בעירנו וכאן נתן לו את הסכמתו על ספר „מזבח הזהב" באשר אכתוב הלאה ולא ארע אם השאיר אחריו בנים או בנות.

ה.

הגאון מופת הדור מוהר"ר מאיר במוהר"ר יוסף

אב"ד בעירנו בזמן הגאון בעל השל"ה שהיה ר"מ או בעירנו כאשר כתבתי לפני זה והיה ג"כ אב"ד דק"ק לובלין לאדמיר ואח"כ אב"ד ור"מ בק"ק לבוב. ונמצא ממנו שו"ת בספר איתן האזרחי נפטר בלבוב ביום ב' דר"ה שנת שצ"ח והגאון בעל איתן האזרחי הספידו כאשר הזכיר בספרו סוף פ' אמור „דרשתי בהספר הגאון מו"ה מאיר ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק לבוב וק"ק לובלין לאדמיר ואוסטרהא" וניסח מצבתו העתיק החכם ר"ש באבער בספר „אנשי שם" סימן שמ"ה המתחלת „מאיר כהילל בן שחר" איך אופל בא השמש בצהרים, נפלה עטרת ישראל . . . איש חי רב פעלים מקבציאל ראש גולת אריאל . . . . ה"ה הגאון הגדול מו"ה מאיר במוהר"ר יוסף . . ." ומפני האריכות לא העתקתי.

ו.

הגאון החסיד והקדוש מקובל אלהי נשיא הלוים רבינו ישעיה הלוי הורוויץ בעל השל"ה זצ"ל

א. הרביץ תורה בעירנו והיה ראש מתיבתא בה בימי הגאון מוהר"ר מאיר ב"ר יוסף (עיין לפני זה) כאשר מצאתי כתוב בהקדמת הספר „קיצור מורחי" (יקר המציאות מאד ראיתיו בבית אוצר הספרים בורשא) „ועתה הקרה לפני החכם האלוף מוהר"ר ישעיה הלוי ר"מ בק"ק אוסטרא ספר פענח רזא" . . . וכן על ספר של"ה שנדפס בעירנו בשנת תקס"ב בא בהסכמה הרב אב"ד בעירנו והגליל הג"מ בצלאל מרגליות וכתב בהסכמתו „ישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך הכרך „הנורא החיבור הגדול הזה, זה ינחמנו ישעי' כולי נחמתא שוכינו לואת התורה „הקדושה אשר האירו ברקיו תבל אור הנערב נאה ומתקבל חרות על הלוחות „הברית אשר חיבר כבוד אדונינו מורינו ורבינו נד"ז הגאון בוצינא קדישא איש „אלהים רבן של כל בני הגולה מו"ה ישעי' הלוי תנצב"ה שהרביץ תורה ושימש „בכתר הרבנות פה קהילתנו ושאר קהלות גדולות בפולין ובאשכנז ואחר כך נשיא „הלוי שנתקבל למרא דארעא דישראל ועלה אלהים בזה שער השמים". והרב בעל „כלילת יופי" (ח"ש קכ"א) כותב „ובארץ פולין בעיר אוסטרא אשר בגליל ויאלין היה אז ראש המקובלים הגאון המקובל מו"ה ישעי' הלוי הורוויץ הנודע ע"י ספרי הגדול של"ה". ובהיות הגאון של"ה בעירנו בא בהסכמתו על ספר „מזבח הזהב" בשנת שס"ב כאשר כתבתי לעיל ובשנת שס"ג על ספר „מקור חכמה" (מהאלוף התורני מוהר"ר יששכר בער במוהר"ר משה פתחיה זצ"ל הדר בק"ק קרעמניץ המעטירה) ובראש ההסכמה כתוב „הסכמת הגאון מוהר"ר ישעי' יצ"ו סג"ל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא" והיא חתם „נאם ישעי' הלוי הורוויץ". ואם מהספר קיצור מזרחי נראה שהיה פה רק ר"מ וכאן מתארהו בשם אב"ד ור"מ יוכל היות כי

אחר שעלה הגאון מוהר"ר מאיר אב"ד מעירנו התשמש הגאון בעל השל"ה בשני כתרים פה וכן נראה מהסכמת הג"מ בצלאל אשר העתקתי, והספר מקור חכמה נדפס בשנת שע"א.

ב. מעירנו נתקבל הגאון של"ה לאב"ד ור"מ בק"ק פ"פ ד"מ ועיין בספר „עטרת הלוים" צד 26 שם העתיק את כתב הרבנות שנתנו פרנסי וראשי מנהיגי הקהל דק"ק פ"פ ד"מ לרבינו השל"ה ז"ל וכתוב שם שהקהל התחייבו א"ע לקנות מאת הממשלה זכות עירוניות עבור בנו הקטן מ' יעקב וחתנו מו"ה ווייביש ובתו נחמה כי יהיה להם זכות אזרח בעיר הזאת כשאר אזרחי העיר פפד"מ ואם לאו אז מחויבים לשלוח אותם על הוצאות הקהל לעיר אוסטרהא, והגאון בעל השל"ה השתמש אחר כן בכתר הרבנות בכמה קהלות גדולות בפולין ובאשכנז ואח"כ נתקבל לנשיא בארץ ישראל ובשנת ש"ץ עלה לשער השמים בעיר טבריא. והנה רוב גדולתו קדושתו כבר כתבו הגדולים בעל סה"ד והגאון חיד"א ז"ל ואחריהם בא החכם בעל „אבן שמואל" וכתב תולדתו וכל אשר עבר עליו עד יומו האחרון במה שיש בו די, ובמאסף לכל המחנה ראיתי כעת ספר „עטרת הלוים" ששלח לי המחבר הוא ידידי החכם פנחס פעסים מדובנא אשר היטיב לכתוב תולדות השל"ה ז"ל באר היטיב יברכוהו כל מוקירי שם משפחת הורוויץ ואין לי מה להוסיף עליו.

ז.

הרב מוהר"ר אברהם ב"ר דוד

היה בעירנו בדור הזה והוא המחבר ספר „כור לזהב" ולא ראיתיו וכפי שכותב הג' בעל סדר הדורות הוא ביאור התרגומים על התורה ועיין לקמן (סימן י"א מצבה ג') העתקתי נוסח מצבה אחת „דוד ב"ר אברהם" ואולי הוא בנו ויותר לא ידעתי ממנו.

ח.

הגאון מוהר"ר יצחק הכהן מאוסטרהא

א. מגולי אשכנז (יליד קראקא) והיה תושב עיזנו בזמן שהיה הגאון בעל השל"ה ז"ל פה והוא תלמידו של הגאון הגדול מוהר"ר שלמה בהג"מ יהודא ליב הנקרא ר' שלמה ר' לייבשי"ס או רש"ל השני, רבו של הב"ח והשל"ה, והג"מ יצחק הוא המחבר ספר „קיצור מזרחי" נקרא גם „מתנת עני" מביאו הג' בעל סה"ד וז"ל „קיצור מזרחי ונקרא מתנת עני קיצור מס' מזרחי וקיצר מכל באורים ה־אשונים על רש"י על התורה כללם יחד הג"מ יצחק כהן מק"ק אוסטרא שם"ד". והגאון חיד"א ז"ל כותב עליו . . . „והוא ספר חשוב ואינו מצוי כל כך" ואני ראיתיו בבית אוצר הספרים בורשא (חסר השער) והעתקתי מן ההקדמה הדברים הנוגעים למלאכתי וז"ל שם „אמר המלקט לקוטי בתר לקוטי העני כדעת אביון בחכמה ובער מדעת ומזמה, יצחק בן לא"א נפתלי הכהן זלה"ה, גר ותושב בעיר ואם בישראל דק"ק אוסטרא. גם אני העני בדעת, היות לכל מודעת שכל ימי חורפי הייתי מתאבק באבק רגלי מיפת דורינו אחרון בזמן שלם במעלות ובמדות ושבלות תרומות והגונות, מו"ה שלמה בן אריה דבי עילאה מו"ה יהודא ז"ל .."

ועתה הקרה לפני החכם האלוף מוהר"ר ישעיה הלוי ר"מ מק"ק אוסטרא ספר פענח רזא חברו הגאון מהר"ר יצחק ב"ר יהודא הלוי נכדו של מהר"ר שמואל מפלייזא שמביאין אותו הפוסקים"... ובסוף ההקדמה חתם עצמו, „כה מעתיר זעירא דכהניא יצחק בן לא"א נפתלי הכהן אשר כנוי שמו נודע בשער עם ה"י אשר הגלה בין האשכנזים הירץ בויקינג תנצב"ה". והנה מדבריו אשר העתקתי כאן יראה הקורא בעליל שחיבר את ספרו בעירנו בזמן היות הגאון בעל השל"ה ר"מ פה עירנו.

ב. בסוף ספר במדבר כותב „לפי מה שקבלתי מהרב החסיד מורי מהר"ר שלמה בן מהר"ר יהודה ז"ל תלמיד להרב הגדול מוהר"ר שלמה לוריא'. בסיום הספר כותב דברי המעתיר לעזור האמיתי אשר עזרני בכח [בכה] אברך לאל ואשבח לגואל שנת תהלת ש'מ'ו' י'ג'ד' (שס"ג) בויעתר יצחק בן לא"א נפתלי הכהן בפי האשכנזים הירץ בוקינג זלה"ה". אם מצא מנוחתו כאן בבית הקברות לא אדע כי לא מצאתי את מצבתו אבן כאשר בינותי על המצבות הישנות אשר העתקתי מצאתי לפי השערתי מיוצאי יריכו שקנו את מקומם פה בבית הקברות.

ט.

ה"ר מרדכי ב"ר זכרי' הכהן.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי לא רחוק מקבר הכהן מטושטשין ז"ל אבן גדולה והאותיות גדולות מאד, מן התוארים „נאמן" „נכבד" „וצדיק" שכתבו עליו אז בעת אשר חזון תוארים לא נאמנים לא נפרץ וכל תואר שבח שנתנו לאיש שקלו בפלס האמת, ניכר כי אדם צדיק ונכבד היה.

וזאת חקוק על מצבתו:

פה נטמן איש
נאמן ונכבד
וצדיק והזקן
מרדכי בר
זכרי' הכהן
נקבר י"ה כסלו
שנ"ב לפ"ק

יוד.

הכהן מטושטשין ז"ל והוא כהן לאל עליון
מוהר"ר אליעזר ב"ר שמחה הכהן

א. את האיש הקדוש הזה יעריצו ויקדישו זקני עירנו התורנים וברנשי יראת קודש יוכירו את שמו לברכה ותהלה ומרבים לספר ממנו נפלאות. מסורה קדימה

היא שקבלוה זקני עירני מזקני הדורות שלפניהם ונחתמה בטבעת האמה שאין לפקפק בה אשר הקדוש הזה שהיה אב"ד בק"ק טוטשין (רחוקה חמש פרסאות מעירנו ולפנים ישבו בה רבנים גדולים על כסא הרבנות ואם לא אשגה היה בה הגאון בעל „ברכת יעקב" אב"ד) צוה לבניו לפני פטירתו שהם ישאו אותו אחר פטירתו לעיר אוסטרהא להקבר שם בין קברי הצדיקים (כפי שבינותי בפנקס הח"ק הרבה גדולים חבבו מאר את אדמת עפר בית הקברות מעירנו ועוד בחיים חייתם באו לכאן לקנות להם אחוות קבר ופה היו עד יומם האחרון) 1) ובליל י"ז טבת עש"ק שבה נפשו הטהורה למרומים ובבוקר נשאו אותו בניו על כתפיהם לאוסטרהא ואם כי היום קצר מאד קפצה להם הארץ ובאו לאוסטרהא שם חלקו לו כבודו האחרון ביאות לאיש קדוש כמוהו והספיקו עוד אחר הקבורה להתאבל עליו שעה אחת קודם קבלת שבת ויהי לנם, קבלה בידינו כי הגאון המהרש"א ז"ל הלך בכל שנה להשתטח על קברו. הרב הג"מ יעקב רפאפורט אב"ד דפה בספר „מים חיים" בסוף קונטרס „אוצרות חיים" מזכירו בשם „הרב המפורסם בצדקי ותורתו והוא כהן לאל עליון ונודע בשם הכהן מטוטשין".

ואלה הטורים חקוקים על מצבתו:

ויהי ידיו ולבו לאל אמונה

פה
טמונה איש תבונה אבן
פ'נה מצנפת הבינה
מרבה חכמה ריעו (רועה)
אמונה. כתר תורה וכתר
כהונה. הר"ר אליעזר ב"ר
שמחה הכהן נאסף אל
עמיו יום ו' י"ז ימים בטבת
שנת שע"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה

ב. בשנת תרנ"ח אבן חדשה הקימו תחת אבן הראשונה שנשברה מרוב ימים ובעת אשר חפרו באדמה להסיע את המצבה הראשונה ממקומה מצאנו לרגלי הקבר עוד מצבת אבן גדולה והאותיות בולטות אשר זה כמה שנים שנפלה

1) ידידי הרב החסיד מוה"ר יוקיל אב"ד דק"ק טוטשין כתב אלי במכתבו „עור אציע לפניו כי בין אנשי עירנו מביני דבר אומרים כי צווי הכהן מפ"ק טוטשין להביאו למח"ק לקבורה רוח"ק נזרקה בו כי מלבד שזה יותר ממאה שנה שפינו בית הקברות ממקום למקום, עוד זאת עלתה בימינו זה כשתי שנים שפינו בית הקברות ישן בע"כ ע"י צווי האדונות מפה ולא הועיל בקשתנו בזה לבטל הגזירה וכפי הנראה זה היתה כוונת הכה"ג מאחיו הנ"ל כי כפי הקבלה והמסורת דפה עירנו עיר ישנה יותר מ' מאות שנה ומסתמא היה בכאן ג"כ ב"ע וע"כ הנראה כי רוח"ק נצנצה בפיו של הכה"ג הנ"ל". עכ"ל.

ונשקעה עמוק באדמה ורגבים כסו עליה ונעלמה ולא ידעו ממנה אפילו זקני עירנו. ולא אוכל לדעת פשר דבר אם מתחלה הקימו שתי אבנים אחת למראשותיו ואחת למרגלותיו, כאשר מצאנו את האבן הזו לרגלי הקבר, או אם האבן הזו שמצאנו היא אבן הראשונה שהקימו לו ואח"כ מרוב ימים נשברה המצבה ובני הדור ההוא הקימו את האבן השניה ומרוב ימים נשברה גם היא ואנחנו בני בניהם הקמנו את האבן השלישית.

וזאת קראתי מעל האבן אשר מצאנו נשברה לשתים:

פה
מצבת אבנים
סימן לבנים קבר
אחד מן הנבונים
הר"ר אליעזר ב"ר
שמחה הכהן אות [אותו]
מכנים בשם טוב
. . . . . נים
טבת שע"ב
לפרט מונים
ת'נ'צ'ב'ה

יא.

אלה הן מצבות עתיקות מזמן ההוא אשר יגעתי להקים אותם מעריסות עפרן ועמלתי בדי עמל לקראות החקוק עליהן. המצבות האלו מצאתי סמוך לקבר הכהן מטושטשין וסמוך לקבר המהרש"א ז"ל. המצבות הנה מאבנים גדולות וחזקות מאד בלי ציורים ופסורי ציצים לא כחל ולא שרק ויעלות חן:

א' פה [1]	ב' פה	ג' פה נטמן
נטמן איש	נטמן איש	איש ישר ונאמן
ישר ונאמן	ישר ונאמן	עיקור הקהל היה [2]
כמ"ר דוד ב"ר	כמר יצחק	האלוף כהר"ר
אברהם ז"ל	ב"ר דוד ז"ל	משה מרדכי בהר'
ונקבר י"ב אב	מקראקה נק' ב'	ברוך זצ"ל נפט'
שע"ב לפ"ק	חשון שע"ג	ביום ז' אדר ש'
	לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה	שעיז ל' ת'נ'צ'ב'ה
		א"ם

1) אולי הוא בנו של הרב ר' אברהם בר' דוד בעל „בור לזהב". 2) מן התואר „עיקור הקהל היה" ניכר כי מנהיג העדה היה ובעל בעמיו.

ד' פה	ה' פה
נטמנה אשה	טמונה אשה הגו'
חשובה והגונה	החשובה היקרה
יקרה היא מפני—	והישרה מרת
-נה הענדיל בת	רוחמה בת ר'
הקדוש ר' שמואל	מרדכי זצ"ל
. . . . ט"ז	נקברה יום ו' כ"ד
טבת שע"ג לפ'	בחודש אדר שפ"ד
	לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה

יב.

המהרש"א ז"ל

הוא הרב הגאון אשר שמעו יצא ממזרח שמש עד מבואו מרנא שמואל אליעזר במוהר"ר יהודה הלוי אידלש.

א. בערך שנת שע"ה זרח שמשו של הגאון המהרש"א ז"ל על עירנו אשר האירה מכבודו ואכתיב מעט מתולדתו כאשר אספתי מספרי החכמים. הגאון המהרש"א נולד בעיר קראקא לאביו הגאון מוהר"ר יהודה הלוי ז"ל והיה מיוצאי חלציו של רבינו עקיבא כהן ונשיא מאובן 1) ובחידושי הלכות למס' סוכה (דף ל"ח) מביא הגהה בתוספות מאביו ז"ל והג' המהרש"א היה חתן הג"מ משה ליפשיץ הרב מבריסק וגיסו של הג"מ משה אשכנזי בעל „זכרון משה" 2). ומראש מקדם נהג המהרש"א ישיבתו הרמה בק"ק פוזנן כל ימי חייה של חמותו הגבירה מרת אידיל אשר החזיקה אותו ואת כל בני הישיבה מכספה 3) בערך כמו עשרים שנה משנת שמ"ה עד שנת שס"ה 4) וזכתה שקוראים את המהרש"א על שמה „ר' שמואל אידלש", ולפעמים חותם עצמו על שמה. על התקנה שנעשה בעיר לובלין בשנת ש"ן שהתאספו ראשי מנהיגי הועד דארבע ארצות פולין לחזק את התקנה שנעשה בשנת שמ"ז בעיר לובלין ביריד גראמניץ 5) שלא ישתדל שום רב בישראל להשיג את הרבנות ע"י ממון חתם עצמו המהרש"א „הק' שמואל אידלש ב"מ יהודה הלוי" 6). בערך שנת שנ"ו בא בהסכמה על ספר „לחם משנה" על משניות שחיבר ה"ר משה ליפשיץ מפוזנא ונדפס אח"כ בקראקא שנת שצ"ז וחתם „נאם

1) אוצרות חיים להגאון ר"י רפאפורט ולפי דברת הרב בעל הערות לספר מגילת יוחסין למהר"ל צד 28 הגאון ר' יהודא ז"ל אביו של המהרש"א והגאון ר' שמואל ז"ל אבי הט"ז היו אחים.

2) פליגי בזה חכמים קוראי הדורות ויש אומרים שהגאון מהרש"א היה חתנו של הג' בעל „זכרון משה" ואני הלכתי בעקבות בעל „דעת קדושים" שמצא עוז לו מדברי הסכמת הגאון מו' יוסף שאול נאטהנזאהן ז"ל עיין שם צד 57 בהערה.

3) אוצרות חיים שם. כלילת יופי להרב הג"מ ח"ן דעמביצער דף כ"ח. 4) כיו"ב ח"ש דף קכ"ו. 5) התקנה ראיתי על „הלבנון" „והצפירה" ובס' לוחות זכרון צד 17 העתיקה כולה.

6) ואשר אנכי אחזה לי כי אז היתה עוד חמותו בחיים והחזיקה אותו ואת בני הישיבה לכן חלק לה כבוד וחתם עצמו על שמה.

שמואל אליעזר במהר"ר יודא הלוי זלה"ה". בין הסכמת גאוני עולם שהסכימו על הדפסת ספר „קיצור אברבנאל" על פ"א ועל סדר ההגדה בהתעודות דק"ק יערסלאב שם"ג לפ"ק שהתאספו יחד גאוני עולם לפקח על עסקי הדפסת הספרים חדשים מקרוב באו, הגאון בעל עוללות אפרים הגאון סמ"ע ושאר גאונים בא גם הגאון מהרש"א בחתימתו „שמואל אליעזר בן מהר"ר יודא הלוי זלה"ה" 1). על ספר „תקוני זבח" להג' מהרר"ם בראנשווייג נדפס בפראג שנת שס"ד בהסכמת הגאונים בעל הלבושים בעל עוללות אפרים מהר"ם מלובלין בא גם הג' מהרש"א בהסכמתו וכותב „גם אנכי אמרתי לחזק הבדקים שהם מצודקים שמואל אליעזר הלוי". ואחר שמתה חמותו פסקה הישיבה ונסע משם לעיר חלמא שנתקבל שם לאב"ד ור"מ 2). ראיתי ספר „אבן העזר" הוא ספר „ראב"ן" שנדפס פעם ראשון וכתוב על השער „נדפס פה ק"ק פראג הבירה היום יום ה' ר"ח ניסן ש"ע ומעבר השני נדפס „פקודת הגאונים לעורר הנדיבים והשרידים להיות זריזים מקדימים למצוה לקנות את הספר יום ה' שם"ט פרשת וזאת התורה פה ק"ק פוזנא". ועל החתום באו גאוני הדור והג' בעל הלבושים בראש וחתימה השלישית חתימת הג' מהרש"א „שמואל אליעזר בן מוהר"ר יודא ז"ל". מעיר חלמא נקרא מראשי עדת לובלין המעטירה לפרוש כנפי חכמתו עליהם להיות שם אב"ד ור"מ 3) שם בא בהסכמה על ספר „יש נוחלין" מהגאון והחסיד מה"ב אברהם שעפטלים הורוויץ (אבי השל"ה) שנדפס בפראג בשנת שע"ה ע"י הרב הגאון מוהר"ר יעקב סג"ל הורוויץ בהסכמת הגאונים בעל עוללות אפרים והגאון ר' פייביש מקראקא (רבו של הב"ח) והגאון בעל הסמ"ע ואחריו בא הגאון המהרש"א בהסכמתו וחתם „נאם שמואל אליעזר בן מו"ה יודא הלוי זללה"ה אב"ד ור"מ דק"ק לובלין". ובשנה זו בא בהסכמה על ספר „טל אורות" שנדפס בפראג בשנת שע"ה בהסכמת הגאונים בעל עוללות אפרים והגאון של"ה ושאר גאונים וגם הגאון המהרש"א וחתם שמואל אליעזר ב"ר יודא הלוי 4). ומעיר לובלין היפיע ונתקבל לאב"ד ור"מ בעירנו וכאן נהל את ישיבתו הגדולה עד אשר עלה לשמים בשנת שצ"ב.

ב. בתשובות הב"ח החדשות (סימן ל"ז) נמצא תשובה אחת שהשיב הגאון מהרש"א להגאון מוהר ר אברהם הלוי עפשטיין (השנה לא נכתב) בהיותי ביריד לובלין והג"מ אברהם כותב, „וזו התשובה אשר השיב לי הגאון כמ"ו שמואל אידליש בק"ק לובלין על האגרת אשר כתבתי לו בענין הנ"ל". והג' מהרש"א כותב בתוך תשובתו „אך מפני טרדת הזמן והיריד לא היה בידי להאריך" וסיים „כמעתיר נאמן אהובו שמואל אליעזר במו"ה יודא הלוי זלה"ה". ושם בסימן מ"ג במכתב שכתב הב"ח ז"ל ומתחיל „אל אצילי ארץ גודרי גדר ושומרים בפרץ... הלא המה ראשי ומנהיגי ארץ המתוועדים ביריד לובלין לחזק ולתקן בדקי דבקי בית ישראל..." ואח"כ כותב „והנה עמכם גדול הדור הגאון מוהר"ר שמואל סג"ל

---

1) רשימה קה"ט לידידי החכם ר"ש ווינער יחי' אות ה' 2581. וכן בא בהסכמה על ספר ביאור על „ספר מצות גדול" שחיבר כמוהר"ר יוסף יצ"ו בן הקדוש ר' משה מקרעמניץ וצ"ל נדפס בויניציאה שס"ה בהסכמות הגאונים הנ' בעל הלבושים ושאר גאונים וחתם שמואל אליעזר בר' יהודא הלוי (קה"ט אות ב' 1165).

2) כלילת יופי שם ולוחות זכרון שם. 3) כלילת יופי שם. 4) רשימה „קהלת משה" אות מ' בספר 4545.

אב"ד ור"מ דק"ק לובלין היה לכם להמתיק סוד ועצה עמו בחומר חרם הגדול אשר החרמתם". והנה אם כי המכתב מהב"ח נכתב אחר שנת שפ"ב כנראה מראש המכתב שכתב הב"ח „כבר באתי לעורר אתכם בכתב קטן ביריד שהי' בחודש כסליו שפ"ב" ואז היה הגאון מהרש"א אב"ד ור"מ פה אוסטרהא ולא בלובלין? אחשוב מפני שהמהרש"א היה אז בלובלין על היריד ומקדם היה שם אב"ד קורא אותו הב"ח על שם העבר. בתשובות ב"ח הישנות סימן ע"ט בהיתר עגונה, התשובה נכתבה בחה"מ סוכות ש"ץ לפ"ק וכותב שם הב"ח „ומ"מ אינני סומך על דעתי אם לא יסכימו עמי לפחות שנים מגדולי הדור", ואחר חתימת הב"ח נכתב „והרב הגדול מהר"ר שמואל בן מהר"ר יודא סג"ל הסכים להיתר זה וכתב בפסקו כל מה שכתוב בסוף תשובה זו". ויוכל היות שהגאון המהרש"א היה אז בקראקא שבא להדפים את חידושי אגדות חלק שני (עיין הלאה אות ה'). לפי שכתבו החכמים יודעי העתים עברו דברי ריבות בין הג' מהר"ם מלובלין והגאון מהרש"א ולא היו אוהבים זה לזה 1) אך נתקיים בהם את והב בסופה נעשו אוהבים זה לזה והגאון מהר"ם מלובלין חלק כבוד גדול וחיבה יתירה להמהרש"א כמו שנמצא בתשיבות מהר"ם מלובלין שאלה קכ"ז שכתב הג' מהר"ם להגאון מהרש א „לדויו ליה כבר בתיו שלום הוא אהובי מחותני האלוף המרומם פ"ה נ"י ר"ג ור"מ מהר"ר שמואל סג"ל יצ"ו" ובסוף התשובה כותב ... „ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה עד את והב בסופה כה דברי הטרוד מחותנך ואיש בריתך".

ג. הגאון המהרש"א ז"ל היה מבני בניו של רבינו יהודה חסיד ז"ל בעל ספר חסידים" כאשר כתב הגאון המפיאר המפורסם מוהר"ר אריה ליבוש באלחובר ז"ל אבד"ק וסלב בספרו הבהיר „שם אריה" (חלק יו"ד סימן כ"ז) וז"ל „ושמעתי מהרב המנוח הישיש מו"ה מרדכי מרגליות אב"ד ק"ק סטנאב שהיה לו בקבלה מאבותיו אשר בזמן הרב המהרש"א באסיפת גדולי הדור שהיו בעת הזאת ובתוכם היה הגאון מהרש"א ז"ל דברו על אדות צוואת ריי"ח ועמד הגאון מהרש"א על רגליו ואמר אני מבני בניו ובצוואה הנ"ל כתוב שלא יקרא איש את בנו לא יהודה ולא שמואל ואני זה שמי שמואל ושם אבי יהודה". הרבה סיפורי נפלאות מהמהרש"א ז"ל הביאו הספרים בס' „קהלת יצחק" ובספר שיר בת רבים ד' כ"ה (כן כתב לי הגאון החסיד מוהר"ר צבי יחזקאל מיכלואהן אבד"ק פלונסק שליט"א) וכן בספר „מעגל טוב" להגאון חיד"א ז"ל ראיתי מה שהיה לו להגאון המהרש"א עם הגאון ר' ר' העשיל ז"ל ולא העתקתי מפני האריכות ואעתיק רק שני דברים אשר מהם יראה הקורא ויבין ערך גדולתו של המהרש"א ז"ל ועמיקת חכמתו וקדושת חיבורו על הש"ס.

א) מה שראיתי בהקדמת הספר „חידושי הלכות" להגאון ה"ר יואל ב"ר משה גד נכד הט"ז והב"ח ז"ל ... „וכפרט דברי המאוד הגדול מאור הגולה ומאור עינינו בהלכה מרא דשמעתא ה"ה הגאון מהרש"א אשר בדק כל חורין

1) עיין מגלת יוחסין להמהר"ל מפראג צד 32 בהערה ובמגילת יוחסין למשפחת היילפרין מהגאון ר' שלמה יצחק היילפרין נמצא אצלי בת"י מביא שם מעשה גדולה מן המהר"ם מלובלין והמהרש"א וכן מלשון המהר"ם „ומה שעבר עבר ועל כל פשעים תכסה אהבה" נראה ג"כ שבתחלה היתה מחלוקת ביניהם.

יסדקין וירד לעומק וצלל בטים אדירים והעלה מרגניתא דלית בי' טימי ולא הניח כל סדק ובדק אשר לא תיקן וכל דבריו מיוסדים על אדני השכל ויסודות חזקים וכל הרוחות שבעולם לא יניענו ולא יזיזנו ממקומו ואיך יערב לבי לגשת לסתור או לחלק בשום דבר מדבריו וכל החולק עליו כחולק על השכינה . . ."

ב) בצוואת הגאון ר' יונה לאנדסופר סי' י"ח כותב „ויעמוד ג"כ בדקדוק רב על פי' הגאון מהרש"א. ופירושו לבר יוכל להאיר עיני האדם בתורה כ"ז שהוא מאריך לעמוד על עומק הלכה כי דבריו הם בקיצור מופלג ובעומק לאמיתיות . לשונו עט סופר מהיר ורוח אלהים דיבר בו כי מבלעדי השגת רוה"ק אי אפשר שיעשה אדם ספר בדומה לזה" . ואלה דברי הגאון חיד"א ז"ל בשה"נ אות שי"ן ס' פ"א „מהר"ר שמואל אידלש רב מופלא אב"ד דק"ק אוסטרא שנת שע"ו חיבר חידושי הלכות על רוב התלמוד ולאורו הלכו כל מעייני הגמרא והתוספות, ושמעתיה לפום רבנן ותלמידיהן 1) ובפרט בגלילות אשכנז והמערב לא זו מחבבו וכל עסקם בו וגם חיבר הידושי אגדות וממנו יקחו הדרשנים , ובעלי הפרשי"ם הדביקוהו ליסוד דרושיהם וגם אני שמעתי שיש לו שו"ת" עכ"ל . והנה מדברי שו"ת הב"ח שהבאתי לעיל (אות ב') „וכתב בפסקו" נראה ג"כ שהיה לו להמהרש"א פסקי תשובות אך לא ראו אור .

ה. ואלה תולדות פרי צדיק בניו וחתניו של הגאון המהרש"א ז"ל.

א) בנו הגאון מוהר"ר משולם זלמן ז).

ב) בנו הגאון מוהר"ר אברהם ז"ל .

וחתניו המה

א) הרב הגאון מוהר"ר יצחק סג"ל אב"ד דק"ק לבוב בנו של הגאון הגדול מוהר"ר שלמה סג"ל חריף אבד"ק לבוב חתן הגאון המפורסם בעל שארית יוסף 3).

ב) הגאון המפורסם מוהר"ר משה רבי יצחק רבי בונמש אב"ד דק"ק לובמלא ואב"ד דק"ק לובלין בעהט"ח ספר „מהדורא בתרא" 4) . ואחד מתלמידיו של הנ' מהרש"א היה הרב הגאון החכם הכולל מוהר"ר משה כ"ץ נראל ז"ל אביו של הרב החכם והרופא מפורסם מוהר"ר טוביה הרופא ז"ל בעל ספר „מעשה טוביה"

---

1) על דבר שיטתו הלך נפשו ודרכו בקדש בש"ס עיין בספר „שם משמואל" לידידי ההכם והחוקר מר שמואל אבא האראדעצקי יחי' .

2) כן כתב בעל הערות „למגילת יוחסין" ממהרי"ל מזראג ז"ל דף 32 שבן הגאון מהרש"א היה שמו משולם זלמן אבל אני ראיתי ב„אגרת היחס" הנדפס בראש ספר „חדושי הרז"ה" כתוב שם שבן הגאון מהרש"א היה שמו הרב „יהודא ליב הלוי" עיין שם ואין בידי להכריע .

3) דור ישרים לידידי הרב כהן צדק ד' 26 וכן ראיתי כעת בספר „מעלות היוחסין" להג"מ אפרים זלמן מרגליות דף ל"ד ושם כותב ג"כ שהג"מ יצחק סג"ל חתן המהרש"א מילא מקום אביו בק"ק לבוב.

4) שם בהערה למגיו"ח ממהרי"ל כותב שעוד בת אחת היתה להמהרש"א שהיתה אשת הגאון מוה"ה שלמה בהגאון האמיתי מוהר"ר נתן שפירא בעל „מבוא שערים" ואם קבלה בידו מפי סופרים או ספרים נקבל .

והג"מ משה נראל היה אחד מגולי פילין בשנת ת"ח ובתחילת ימיו הרביץ תורה ודעת בכמה קהלות בארץ פולאניה ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק נראל בגליל ואהלין אשר היתה אז מלאה חכמים וסופרים ושם הרביץ תורה וחבר ספרים הרבה, אך בשנת ת"ח ברח מפני חמת המציק ומצא מפלט לו בארץ אשכנז ומשם נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק מיץ המעטירה והיא המחבר ספר "מגילת סתרים" או "בקשה" לשנת ת"ח שהוציא לאור החכם אוהב וחוקר קדמוניות חיו"ג ז"ל באוצר הספרות שנה שניה ומשם לקחתי הדברים והג"מ משה חבר גם ספר "ברכת מיב" והוציאו לאור בנו ה"ר טוביה אשר היסיף הגהותיו בשם "כתר שם טוב" וראיתי שם בס' ברכת טוב (דף ואו) כותב "שמעתי בשם מורי הרב ר' שמואל אידלש" וכן מזכירו שם כמה פעמים ובד' צ"ג כותב "שמעתי ממ"ו הרב ר' יעקב (אביו של הרב ר' העשיל)" ז) ובדף ד' ח"ש כותב "בשם מיהר"ר שלמה מאוסטרהא" ולא אדע אם כוין אל הרש"ל או אל הגאון מוהר"ר שלמה בעל "מזבח הזהב" (עיין לעיל סימן ד').

ה. הגאון מהרש"א הדפיס את כל ספרו בחייו. "חידושי הלכות" ע' מס' ביצה יצמות נדפס בכרך קטן בבסיליאה (ראיתיו בבאוצה"ס בעיר ווילנא חסר שנת הדפוס). חידושי הלכות ח"א נדפס בלובלין בשנת שע"ב והוגה ע"י אחיו של המהרש"א כמו"ר שאול שמעון בן מוהר"ר יהודא הלוי זלל"ה. חידושי הלכות ח"ב בלובלין שנת שפ"א. חידושי אגדות חלק ראשון נדפס בלובלין שנת "לא ימוש (שפ"ז) ובסיום הספר כתוב "סליקא לה כל חידושי אגדות הש"ס ביום נ' י"ז סיון שפ"ז לפ"ק הוגה בעיון רב ונמרץ ע"י האלוף היקר כמוהר"ר שאול שמעון בן מוהר"ר יהודא סג"ל זצ"ל דיין דק"ק לובלין יצ"ו ואחיו של הגאון המחבר זה הספר יצ"ו זכותו יעמוד לנו ולכל ישראל כי"ר אמן". חידושי אגדות חלק שני נדפס בקראקא בשנת שצ"א והמהרש"א ז"ל חתם עצמו לפרט ש'מואל א'ליעזר ב'ן א'בי מ'והר"ר י'ודא ז'בריגו ל'ברכה (שצ"א). ושנים הרבה אחר פטירתו נדפסו "חידושי מהרש"א" על פי' רש"י מחמשה חומשי תורה והשגות על המזרחי שנמצאו מפוזרים בספרי חידושי הלכות וחידושי אגדות מהרש"א נאספו על ידי ה"ר צבי הירש ב"ר מאיר הכהן מק"ק ויטל ונדפס בעיר הענא שנת תע"ז. ומלבד שהיה המהרש"א נאון וקדוש היה גם בעל רוח נריבה, פזר נתן לאביונים מבנים אורחים וביתו פתוח לרוחה מקום ללין לכל דל ואביון העובר ושב על פתח ביתו (בית חומה). על אבן המשקוף העליון היה כתוב וחקוק באותיות בולטות הפסוק "בחוץ לא ילין גר, דלתי לאורח אפתח". ואני הכותב בילדותי קראתי כמה פעמים את הפסוק הזה מעל אבן המשקוף. בשנת תרמ"ט נשרפה עירנו כולה כליל ונהרס גם הבית חומה של המהרש"א ז"ל ומן האבן נמחקו האותיות באין מכיר שום תמונת אות.

בשנת שצ"ב במוצאי שבת מנוחה נתבקש בישיבה של מעלה זכותו יגן עלינו ועכ"י.

ז) הרב בעל כלילת יופי (ח"ש דל"ט) כותב שהג"מ משה כ"ץ נראל היה חבר נאמן לחני ר' ר' העשיל.

ואלה הדברים חקקו על מצבתי

ה' ימים בחודש כסליו שנת שצ"ב לפ"ק.

פה

נגנז ונאסף איש
קדוש תנא דמלכא
הוא נגר ובר נגר מופת הדור
הצניף הטהור הרב המופלג
בחכמה בענוה וביראה ושמעו
יצא כמזרה שמש עד מבוא
האיר כל חכמי ישראל בחיבורו
הגדול שחידש בפילפולו
ובחריפתו על גמרא פירש
רש"י ותוספות הגאון נ"י פ"ה מו"ה
שמואל אליעזר במוהר"ר יהודא
הלוי זצללה"ה ונתבקש בישיבה
של מעלה ומת במיתת נשיקה
ועלה השמימה והיתה מנוחתו
כבוד במוצאי מנוחה ונאסף ביום
א' חמשה ימים לחודש כסליו
בשנת שצ"ב לפ"ק תנ"צ"ב ה.

בשנת תרי"א העיר הרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד דפה את רוח מנהיגי הח"ק והקימו אבן חדשה על קברו כי המצבה הראשונה מרוב ימים נשברה והשניקו את נוסח המצבה הראשונה מעבר אחר.

ואלה הדברים חקקו על האבן מעברהשני:

אבן פינה
הוכן והוקם מחדש
ע"י הח"בורה קדישא
דפה קהילתנו קהלא קדישא
יום א' ויו תמוז שנת תיו ריש יוד אל"ף
או"ת ת"ו"ר"ה *) *
לכבוד ולתפארת
אלופינו מורנו ורבינו

---

1) הנקודות אשר על אותיות „או"ת תו"רה" מורים יום א' ואו תמוז תרי"א.

* נס מורה על נס העיר מוסטרה"ק (ע"י הסמ)

רב הרבנים גאון הגאונים
אור ישראל וקדושו
שמו הקדוש והטהור
הלך מסוף העולם ועד סופו
צדיק יכוד עולם
רבינו מהרש"א זצוקללה"ה.

יג.
הרב הגאון רבי משה מפטיר מאוסטרהא'.

אחד מן הגדולים שהיו בעירנו בזמן הגאון מהרש"א ז"ל. בספר „ברכת טוב" (ד' יו"ד) להגאון המפורסם מוהר"ר משה נראל כ"ץ ז"ל (עיין לפני זה) כותב „ושמעתי בשם רבי משה מפטיר מאוסטרהא נ"ע" וראיתי בספר אוצה"ם להח' בן יעקב אות ח' מספר 392 כותב „חידושי ה"ר משה מפטיר מענדילש מאוסטרהא" היבאו בס' ברכת טוב (תג"י מ' ס' מ"ו)". ואנכי לא מצאתי בסיגנון זה בספר „ברכת טוב". אך בדף ק"ז כותב „ושמעתי בשם הרב ר' משה רבי מענדילם מקראקא הידוע ולא על ר' משה מפטיר מאוסטרהא ור' משה מפטיר לא נקרא ר' מענדילם.

יד.
הרב הגאון מוהר"ר שמשון באך (בוכנער) אב"ד פה

א. אחר הגאון המהרש"א ז"ל נתקבל לאב"ד פה הרב הגאון ארץ האיר עיני חכמים בפלפולו מוהר"ר שמשון במוהר"ר יצחק ז"ל בוך מפורסם בעירנו בשם רבי שמשון בוך ונקרא בפי החכמים בשם רבי שמשון מאוסטרא (מגילת יוחסין למהר"ל ד' י"ח) והרבני המופלג ר' אליהו ב"ר יעקב מלאדמער המו"ל ספר „מנחת כהן" מיחס עצמו מצד אמו להגאון מו"ה שמשון בוכנר אבד"ק אוסטרהא (שם ושארית ד' 61 הערה 29) והג"ם שמשון היה בתחלה בלבוב ואח"כ נתקבל לעירנו על מקום המהרש"א ז"ל ופה מ"כ.

בשו"ת מהר"ם מלובלין ז"ל סימן קכ"ב בין הגאונים אשר הסכימו לפסק של המהר"ם נמצא גם הסכמת הרב הגאון מוהר"ר שמשון באך ז"ל וכותב „אם יהיו כל חכמי פולין ורוסיא בכף מאזנים והרב הגדול הגאון מוהר"ר מאיר נ"י בכף שני מכריע את כולם. ואני הצעיר בחכמה ובשנים באתי כיהודא ועוד לקרא וכיד ה' הטובה עלי הרחבתי ביאור בקונטרס על פי התורה וגמרא וסברא נאם שמשון בן מוהר"ר יצחק ז"ל באכנר החותם פה לבוב שע"ב לפ"ק". והנה הדברים האלה שלחתי להאסיף ונדפסו בשנת תרנ"ד ואח"כ בא לידי הספר „אנשי שם" מהחכם המובהק מהר"ש באבר יחי' וראיתי שם בסימן תקנ"ה שרצה לדחות את דברי שכתבתי שהגאון ר"ש בוך מעירנו בא בהסכמה על פסק המהר"ם מלובלין וטעמו כי בשו"ת מהר"ם מלובלין חתם עצמו באכנר ולא בוך?

אבל משום הא לא אריא מי לא יודע כי באך ובאבנר הכל כינוי אחת היא. כאשר הבאתי כאן שהרבני המופלג ר' אליהו מיחס עצמו להגאון מיה"ר שמשון בוכנר אבד"ק אוסטרא ומזה נראה ברור כי קוראין אותו בוך ולפעמים בוכנר והכל חד הוא.

ב. בשו"ת „איתן האזרחי" (נדפס פה בשנת תקנ"ו) סימן ד' מתחיל „הנה שמעתי וראיתי פסק אחד שאין וחיקר הגאון מח"ו מוהר"ר שמשון בוך ז"ל". וכתבתי שם בהאסיף כי כוונתי על ר' שמשון מעירנו אולם החכם מהר"ש באבר גם כאן דחה את דברי וכותב כי זה שנוכר בשו"ת איתן האזרחי הוא ה"ר שמשון בך ב"ר ביניש ולא ב"ר יצחק אבל במחילת חכמתו בשתים נפלאתי על חכם כמוהו חדא מאן מפיס כי זה הוא ר' שמשון ב"ר ביניש הלא הוא מזכיר ר' שמשון סתם? וביותר תמהתי עליו שהוא סותר דברי עצמו כי ראינו אשר האיתן האזרחי כותב על ר' שמשון „ז"ל" ומזה נראה אשר בעת שכתב הדברים כבר לא היה הג"מ שמשון בחיים והג"מ אברהם שרענצליש בעל איתן האזרחי נסתלק בשנת תי"א (אנשי שם ד' י"א) וה"ר שמשון ב"ר ביניש נפטר בשנת תכ"ח (אנשי שם סימן תקנ"ח). ואם כוונתו של הגאון בעל איתן האזרחי הוא על ר' שמשון ב"ר ביניש מדוע כתב עליו ז"ל והוא האריך עוד בחיים כמה שנים אחריו? זהאמת עד לעצמו כי כוונת בעל איתן האזרחי הוא על ר' שמשון דנן שנפטר בעירנו בשנת שצ"ו ולכן כתב עליו „ז"ל". ובנו של הגאון מוהר"ש בוך הוא הגאון מוהר"ר צבי הירש אבד"ק קראמשין (מגיוח"ס שם) ויותר לא ידעתי ממנו.

ומצבתו תגיד לנו את ערכו הגדול:

פ"נ

הרב הגאון ארץ
הוא העומד בפרץ
שמו יצא בכל אפסי ארץ
הרביץ תורה כאלו מסיני
נמסרים האיר עיני חכמים
בפלפולו שמו נודע בשער
בת רבים איש הישראלי
מוהר"ר שמשון במוהר"ר
יצחק זצללה"ה נתבקש
לישיבה של מעלה ועלה
י"א ימים בחודש
תמוז שצ"ו לפ"ק זכותו
יעמוד לו ולזרעו אחרון.

טז.

הגאון ראש הגולה מוהר"ר נתן נטע כהנא [1]

א. אחר הגאון מוהר"ר שמשון בוך ישב על כסא אב"ד בעירנו והגליל הגאון ראש הגולה מוהר"ר נתן נטע כהנא בהרב הגאון הגדול מוהר"ר משה מרדכי בה"ר נתן נטע הכהן אב"ד ור"מ בק"ק בעריזאהן וראש ישיבה בק"ק לבוב [2]. ובין הגאונים שסמכו את ידיהם על ראש הכהן ובאו בהסכמתם על ספר הש"ך שנדפס בשנת ב'ק'ד'ש (ת"ו) לפ"ק בא גם הגאון מוהר"ר נתן נטע כהנא אב"ד מעירנו והגליל בהסכמתו. על ספר „לחם משנה" על משניות שחיבר הג"מ משה ליפשיץ מפוזנא (עין הלאה) (נדפס אח"כ בקראקא שצ"ו) והסכימו עליו הגאון מהרש"א ושאר גאונים בא גם הג"מ נתן נטע בהסכמתו. ולמען יקרת וחביבת דבריו אמרתי להעתיק לשון הסכמתו [3] „שמוע שמעתי מגודל מעלת הל"ת „תהלת המחבר משה אבי חזוה. לא קם כמשה זה. מחזה שדי יחזה. גילה רזה. „והוציא אורות דברי שפירות. יקרות אמרות טהורות. פירוש על שיתא סדרי „משנה סדורות. וגם ראיתי כי רוכבי צחורות. העידו עליו כי צלל בתי „בארות. כמעיני מים המתגברות. והעלה בידו על ארץ ושמים הודו. בכן סמכתי „ותמכתי ידי עליהם דתלו זיניהם בחתימות ידיהם. בכן גם אנכי באתי למלאות „דבריהם עם אותם שזרזוני כבר להביאו לבית הדפוס לזכות את הרבים. כה „דברי אנא קטינא נתן נטע יכונה בן א"א מרנא ורבנא רב כהנא הגאון מוהר"ר „משה מרדכי כהנא זצלה"ה חותם פה עיר יערסלב ביומא דשוקא שצ"ב לפ"ק". וכן בספר „מגיד מישרים" דפוס הראשון לובלין ת"ו נמצא „הסכמת הגאון מוהר"ר „נטע אב"ד דק"ק אוסטרא" „גם אנכי מסכים להביא ספר המגיד לבית הדפוס „לזכות הרבים וכל המסייע לקנותו שכרו יהיה מיושב הכרובים. נאום נתן יכונה נטע בן א"מ מרנא ורבנא מהור"ר משה מרדכי כהנא חותם פה ק"ק אוסטרא". בספר „מחנה ארון" להרבני המופלג מו"ה אהרן מטרעבאלי בעל המחבר „שם אהרן „מקלו של אהרן" כתב בהקדמתו „כי אם אבי היתה בת הגאון הקדוש הרב המאוה"ג מ"ו יצחק שהיה אב"ד בק"ק סטנאב אחי הגאון המפורסם מ"ו נטע אב"ד דק"ק אוסטרהא". ובהיות הג"מ נתן נטע אב"ד פה היה אז הגאון הגדול בעל הט"ז ר"מ בהקלויז הגדולה פה כאשר אכתוב הלאה וביום הרג רב שעשה חמעלניצקי בעירנו בשנת ת"ח ברחו שניהם מעירנו ואני קבלתי מפי זקן תורני אחד הנאמן בדבריו שהג"מ נתן נטע ברח עוד מעירנו כמה ימים לפני בוא חמעלניצקי לעירנו והזקן מסר לי ענין גדול שקיבל מזקני הדור שלפניו על דבר בריחתו מעירנו והדברים שעברו בינו ובין הגאון הקדוש המקובל אלקי מוהר"ר שמשון מאסטראפאלי זללה"ה והדבר פלא. אכן הדברים נסתרים מפה לפה ולא נתנו להכתב ולא נודע אנה פנה הג"מ נתן נטע מעירנו?

---

1) הפרק הזה הדפסתי בספרי „ילקוט מנחם" ובאן הוספתי הרבה. 2) „אנשי שם" (סי' שמ"ז) ומביא שם בשם ס' „טיב גיטין" ש"א אות נ' ס"ק יוד שכן היה חותם הרב מו"ה נטע כהנא אב"ד דק"ק אוסטרהא „נתן נטע יכונה בן א"א מרנא ורבנא הגאון מו"ה משה מרדכי כהנא".

3) הסכמה הזאת וכן ההסכמה שאחריה העתיק למעני ידידי חמידי חכם וחוקר יקר אשר אוצר מכמה עשרת אלפים ספרים פתוח לפניו כמ"ר שמואל ווינער יחי' היושב בקמ"ר פעטרבורג אסיר תודה אני אליו עבור טרחתו שטרח למעני הרבה וכן אברכהו כל ימי חיי.

ולמען דעת ערכו הגדול של הגאון הזה הנני להעתיק מה שמצאתי בספר „זרע אברהם" פי' על ספרי מהגאון מוהר"ר אברהם יקותיאל זלמן ליכטנשטיין ז"ל בפרשה ואתחנן (פיתקא ל"ה) על הפסוק וקשרתם מביא שם את לשון הפיוט אהבה לשבת נחמו „דין נשמע . תורת שמע. בכל לשון להתמלל . הלא נודעה בארבעה אשר פירשו זקנינו' והאריך שם . אחרי כן מביא המחבר „זרע אברהם' את הספר „אספקלריא המאירה' מה שפירש על הפיוט הזה ובסוף דבריו כותב שם וקושטא דמילתא ראיתי בכתב יד איש קדוש המקובל האלקי הגאון מוהר"ר שמשון מאסטראפאלי שכתב להגאון מוהר"ר נטע אב"ד דק"ק אוסטרהא זצ"ל זה לשונו „שוב אדוני מ"ו פה ארץ הקודש באתי לכתוב שורתיים וכו' מה שזכני השם . . . וגם בפיוט שבת נחמו „דין נשמע ... הלא נודעה בארבעה אשר פירשו זקנינו". ודבריו סתומים מאד והנה בעל הפירוש שבסירור פירש . . . אכן אדוני מ"ו הנה בשבועה חי עולמים ית' ויתעלה כי בלילה הזה פ' וארא שעבר ראיתי להגאון מוהר"ר נטע מקראקא בעל ספר „מגלה עמוקות" בחזיון לילה ואמר לי שפירש החרוז הזה „בארבעה אשר פרשו זקנינו" יש לו רזין עליונין אכן לפי פשוטו הכי פרושו שבד' מסכתות בגמרא מיוכר ששמע בכל לשון לא פחות ולא יותר ואלו הן „מס' סוטה ל"ב, ברכות י"ג , מגילה ט"ז , שבועות ל"ט" והענין פלא . אראה בנחמה שגליתי להוד כת"ר מה שללבי לא גליתי וכו' עכ"ל". והנה כלבד שהדברים האלה נפלאים הפלא ופלא ויקרים מאד זכינו לדעת את פרשת גדולתו של הגאון מוהר"ר נתן נטע כהנא ז"ל אב"ד מעירנו אם הגאון הקדוש האלקי מוהר"ר שמשון מאסטראפאלי זצוק"ל חלק לו מלא חפניו תהלה וכבוד וקורא אותו בשם אדוני מ"ה.

ג. מתולדותיו של הג"מ נטע לא מצאתי כי אם את בנו הגאון מוהר"ר מרדכי אב"ד דק"ק מאהליב רוסיא. בספר שו"ת הגאון מהר"ם זיסקינד רוטינבארג ראיתי תשובה אחת ממנו ותחם „נאום הצעיר מרדכי בן א"א מרנא ורבנא הגאון מוהר"ר נתן נטע כהנא זללה"ה חונה על צבא רוסיא היום יום ד' ג' מבת תמ"ד לפ"ק פה מאהליב' (והחכם בעל לוחות זכרון כותב (בד' 65 בהערה) שהג מ מרדכי היה בתחלה אב"ד בק"ק אמיסטיבווה ואח"כ בק"ק אפטא). וחתנו של הג"מ נטע כהנא היה הגאון מוהר"ר משה אבד"ק פולנאה בהגאון מוהר"ר שלמה סג"ל חריף אבד"ק לבוב (דור ישרים לידידי הרב כהן צדק דף 26) [1].

ד. כעת ראיתי בספר „ספרות ישראל" להחכם ד"ר משה שטיינשניידער עלה 416 כותב שם „על המחברים האלה עלינו להוסיף עוד מחבר פלוני אלמוני אשר סיפר בשפה אשכנזית מפרדת [ונקרא בשם חורבן הגדול] את דבר התלאות הרבות שמצא את היהודים בעיר אונגאריש בראד במורביא אשר המיתו שם התורקים יהודים רבים וביניהם את הרב נתן בן משה מאוסטרהא 1683 תמ"נ" עכ"ל . ולפי דעתי הוא הגאון דנן אשר שמו העצם הוא נתן והוא בן משה והוא הרב מאוסטרהא שברח מעירנו מחרב הקאזאקין ולאחר חמש ושלשים שנה נפל בחרב התורקים והוא פלא.

---

1) כעת ראיתי בספר אנשי שם סימן רכ"ח מביא אשר בפנקס מרבני הועד דארבע ארצות נזכר שם בשנת ת"ל האלוף מוהר"ר וואלף בהגאון ר' נטע כהנא אבד"ק אוסטרהא ור' וואלף היה חותנו של הגאון מוהר"ר יוסף אבד"ק פרעמיסלא .

ובזה זכיתי (אם לא שניתי בהשערתי) להשיב על השאלה אשר שאלתי אנה פנה הגאון הזה? ואין משיב לי, גם איכל לאמת את מסורת הזקן שגלה לי מענין בריחתו... ולא אוכל לגלות הדברים בכתב 1).

טז.

רבינו הגדול הגאון מוהר"ר דוד סג"ל בעל „טורי זהב" ז"ל

בערך שנת ת"ב 2) ויעש לו דור הוא הגאון בעל הט"ז שם בעירנו ודור עלה במעלה ונתקבל לאב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה. והנה את תולדות הגאון הזה פרשת גדולתו בניו ורוב תלמידיו הגאונים ספרים היקרים אשר חיבר ואת כל אשר עבר עליו עד יומו האחרון כבר כתב באר היטיב הרב הגאון חוקר קדמוניות מאד נעלה מוהר"ר חיים נתן דעמביצר בספרו היקר „כלילת יופי" כיד חכמתו ובקיאתו הגדולה מה שיש בו די ואנכי לרגל מלאכתי החביבה עלי ולמען כבוד ותפארת עירנו אשר זכתה להרכיב גם את הגאון הזה אלוף לראשה אמרתי אצא נא ואלקשה שבלים מדברי הרב בעל „כלילת יופי" ומדברי שאר החכמים יודעי העתים ואשית עליהם נוספות משלי אשר יגעתי ומצאתי דברים אשר לא נגלו להרב כלילת יופי ושאר החכמים והיו לאחדים בידי להעלותם על ספרי ואשבץ עוד אבן ספיר ויהלום בכתר עירנו הגדולה.

א. הרב הגאון רבינו דוד פאר נשיא הלוים אשר האיר עיני ישראל בחיבוריו המאירים שעשה על ארבעה חלקי השלחן ערוך, הרים קרן התורה בהחזקת ישיבות גדולות והעמיד תלמידים הרבה אשר האירו פני תבל בתורתם וחכמתם ושמעו הולך בכל אפסי תבל, נולד לאביו הרב החסיד והקציו הין ועושר בביתו נגיד ומצוה מוהר"ר שמואל הלוי ז"ל בעיר לאָדמיר היא וולאדימירא שהיה חתן הגאון המופלג מרנא ורבנא מוהר"ר יצחק בצלאל אב"ד ור"מ בעיר לאָדמיר, ושמו נודע בספרי הפוסקים ושו"ת מזמן הגאונים הראשונים 3). ונכדו הגאון בעל הט"ז מתכבד ומתימר בעטרה תפארת זקנו זה ומביא מפסקיו בספרו „טורי זהב" כמה פעמים 4). והרב החסיד והקציו מוה"ר שמואל הלוי העמיד שני בנים גאוני ארץ אשר האירו פני התבל בתורתם ובספריהם, הראשון היה הגאון מוהר"ר יצחק הלוי אב"ד בק"ק לאָדמיר חעלמא לבוב והוא האיר עיני הכמים בחידושיו אשר חידש ונקראים בשם „חידושי מהר"י הלוי" ובתשובותיו אשר השיב לכל שואל

1) לא אכחד את האמת אשר ידידי הרב הגאון המפורסם החסיד מוהר"ר צבי יהזקאל מיכלואהן הי"ו אבד"ק פלונסק וכן ידידי הרב הגאון מוה"ר חיים דוב גראס אבד"ק פעטריווא אונגארין שדו בה נרגא בהשערתי אכן מפני שגם דבריהם אינם מיוסדים על ראיות נאמנות הנחתי השערתי כמו שהיא ואגב אורחא אוסיף מה שהעירני הגאון מפלונסק אשר בשו"ת „פני יהושע" ח"ב סי' י"ח כותב וז"ל „וכבר באתי לדון ולהתוכח בזה עם הג' מהר"נ כהן יצ"ו מרביץ תורה בק"ק אוסטרהא" וכעת אין הספר שו"ת פ"י ת"י.

2) כן נראה מדבריו אשר כתב בהקדמתו ליו"ר „והנה זה שלשה שנים קבלוני הקהל הקדוש דק"ק אוסטרהא". והוא הדפים את ספרו בשנת ת"ו.

3) בשו"ת רש"ל סימן א' על פסק שכתב המהרש"ל בא הוא בהסכמתו וכותב „יפה כיון וכתב האלוף הגאון על כבה. כמסיני למשה הלכה. נאם יצחק בר' בצלאל ז"ל הגר בולאדימיר". וכן שם בסימן ט"ז הסכים ג"כ על פסק אחד שפסק המהרש"ל ז"ל וכותב „יפה כתב ויפה דן נאם יצחק בן בצלאל ז"ל הגר בולאדימר".

4) בהלכות פסח תע"ג ס"ק ט' כותב הט"ז ובמרדכי של זקני מהר"י בר' בצלאל ז"ל היה נקוד...

„תשובות מהר"י הלוי" והוא היה רבו של אחיו הצעיר ממנו בעל הט"ז ז"ל והוא מביא את תשובותיו בספרו ט"ז, והשני היה הגאון מוהר"ר דוד סג"ל אשר זכה וזיכה את הרבים בחיבוריו „טורי זהב" על ארבעה חלקי הש"ע שנתפשטו ונתפרסמו בכל תפוצות ישראל ולאורם אנו הולכים שהלכה כמותו ברוב המקומות 1). ורבינו דוד הלוי עוד בהיותו צעיר לימים כבר ראו ברכה בקרבו כי לגדולת נוצר. כי היא היה אחד המיוחד מבני עליה והוא למד לפני אחיו הגאון מהר"י הלוי ועוד היו לו מורים גדולים אשר האצילו עליו מחכמתם. ועם גודל שקידתו על התורה יומם ולילה ועוצם עיונו וחדוד שכלו הנפלא נעשה לארי שבחבורה ויצא שם דוד בכל הארצות, והגאון האדיר רבינו יואל סירקיש בעל הב"ח ז"ל נתן לו את בתו הגבירה מרת רבקה לאשה. שם בבית חיתנו הגאון, ישב מרנא דוד והוסיף אומץ בלמודים בדבוק חבירים ובפלפול תלמידים גאונים אשר ישבו ושמשו בישיבה לפני רבינו הגדול בעל הב"ח ז"ל, אולם רבינו דוד הלוי הגדיל מהם ושימש לפני רבו וחותנו עומדות ויושבות למד בשקידה רבה ובהתמדה גדולה ועיר בבית חותנו שקד על דלתות התלמוד והפוסקים עם חבירים ותלמידים מקשיבים לקולו וכל שאלותיו וספיקותיו הריץ לפני אחיו הגדול הג"מ יצחק הלוי ז"ל ולפני חותנו הגאון ז"ל וגם אחר כן כאשר נפרד מבית חותנו והרביץ תורה במקום אחר כל דבר הקשה הקריב לפני חותנו, וכן כל הרבים אשר העלה להלכה וכל תשובותיו אשר השיב לאחרים לדין ולהלכה הציע לפני חותנו הגאון לראות היעמדו דבריו בהוראותיו. והגאון הב"ח ז"ל השיב לו תמיד בכבוד גדול וחיבב אותו עד לאחת והסכים 2) עמו להלכה ולמעשה וכל כך היה גדול ונכבד בעיני חיתנו הב"ח ז"ל עד דשדר ג"כ פסקיה קמיה וביקש ממנו הסכמת דעתו בשריותא דאתתא בנדון עסק קידושין 3). ומלבד חותנו ואחיו שקל וטרי עם גאוני דורו הגדולים והמפורסמים אשר כל בית ישראל נשען עליהם.

ב. מקום משכן כבוד רבינו דוד ז"ל לאחר שנפרד מבית חמיו הגאון הב"ח

1) בהתוועדות ביריד נראמיניץ (מיום ד' י"ב אדר תמ"ג) הסכימו כל הגאונים מהועד על ספר „מגיני זהב" הוא תשובות שהשיב נכד הט"ז ז"ל הגאון מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק שעברשין ז"ל על ההשגות שהשיג הגאון הש"ך ז"ל על הט"ז ז"ל בספרו „נקודת הכסף" וגזרו אומר שאין להוציא דברי בעל הט"ז (במקום שהשיג עליו הש"ך) מחזקתו האיכותא אף באיזה מקומן בספר ט"ז שלא השיב נכדו המופלג הנ"ל והיו דברי בעל הט"ז בחזקתן.. כללו של דבר שאין להוציא דברי בעל ט"ז מחזקתם מחמת בעל נקודת הכסף מדין שהוא אחרון. משני טעמים ועדים נאמנים האחד שהוא היה זקן ויושב בישיבה ומוחזק למופלג וגדול הדור והשני הוא החיבור חנאה של נכדו הרב הנ"ל המיושב השגות „נקודת הכסף" הנ"ל (עיין בהקדמת ב"ב של הגאון המחבר מגיני זהב ובספר ק"נ להח' פין צד 76.

2) בשו"ת הב"ח הישנות ס' קי"ב בתשובה שהשיב לחתנו הט"ז מתחיל „עוקר הרים וטוחנן זו בוז בפלפולו. בהיכלו כבוד אומר כולו. קול לו קול אליו קדוש יאמר לו היא חתני ר"מ ואב"ד האלוף כמוהר"ר דוד סג"ל נר"ו ונר זרעו יאיר עד ביאת הגואל". וכן כותב אליו פעמים הרבה בלשון היבה וכבוד „חתני הגאון שיחי". בשו"ת הב"ח הישנות סימן צ"ג כותב „והביאו הגאון מוהר"ר דוד סג"ל שיחי' בתשובתו". בשו"ת ב"ח החדשות ס' נ"ד „שלום וכו' לאהובי חתני הרבני הנכוני ר"מ ור"ג מוהר"ר דוד סג"ל ש"ח מה ששאלת...."

3) בשו"ת ב"ח החדשות סימן ע"ט תשובה שהשיב הגאון בעל הט"ז וכותב „שאלה זו בשאלה לאדמ"ו חותני הגאון מ' יואל נ"י והשיב תשובתו הרמתה ושדרה לי לעיוני בה כפי ע"ד".

ז"ל היה מקודם בעיר קראקא עיר גדולה ורבתי בדעות שם חנה דוד עם ישיבתו הגדולה והרמה וביתו בבית מדרשו שהיה למעלה מן בית הכנסת וכאשר מתו אצלו בניו הקטנים תלה בזה כאשר יספר לנו הגאון בספרו (ט"ז או"ח סימן קנ"א). וסביב לשנת שע"ח נתקבל רבינו דוד לאב"ד ור"מ בק"ק פאטליטשא ומשם שלח תשובותיו לחותני הגאון הב"ח ז"ל 1) אשר ישב אז על כסא אב"ד ור"מ בעיר הגדולה ומלאה חכמים בריסק דליטא. ובהיות העיר פאטליטשא קטנה ואנשים בה מעט לא היה לאל ידם לתת לרבינו די סיפוקו לכלכל את ביתו בכבוד כאשר הרגיל מנעוריו בבית אביו ובבית חותנו. ובשנת שע"ט כאשר נתקבל הגאון הב"ח לאב"ד ור"מ בק"ק קראקא והגליל עבר דרך עיר פאטליטשא לראות בשלום חתנו הגאון בעל הט"ז ובשלום אשתו היא בתו קודם פרידתו. שם ראה לדאבון לבו את גודל עניו ומרודו של חתנו מחמד ומחמל נפשו. וכאשר בא הב"ח לקראקא ערך מכתב אהבה לחתנו הט"ז עם דברי נחומים. ואלה הדברים אשר כתב אליו 2) „עת היותי אצלך בק"ק פאטליטשא ראיתי את עניך ומאד צר לי כי לא תוכל לשבת על התורה במנוחה אך אקוה כי ירחיב ה' את גבולי ואשלח לך מתנה". והב"ח קיים את הבטחתו ושלח לו משם מתנה הגונה עם שו"ת אחת לדינו. ובראות רבינו בעל הט"ז ז"ל כי צר לו המקום לשבת שם נסע מן העיר למדינת פולין גדול ויט אהלו בק"ק פוזנא הגדולה ושם ישב על מדין בין מלכא למלכא 3) ומשם הופיע באור תורתו בכל ארץ הגליל ההוא. ואחר כן לאחר פטירת חותנו נתקבל רבינו לאב"ד ור"מ בעירנו בהקלויז הגדולה שם ישב במנוחה ולמד תורה מתוך הרחבה ולשם נהרו אליו תלמידים רבים קרובים ורחוקים מכל קצוי הארץ אשר באו כולם לשאוב מים חיים המפכים ויוצאים ממעין חכמתו הגדולה והעמוקה ולהתענג מזיו חדושיו הנפלאים ומפלפוליו העצומים אשר חידש ברוב עיוניו ובחידוד שכלו בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא וקהלה קדושא דעירנו הוילו זהב מכיסם לתת לו די סיפוקו וסיפוק ישיבתו הגדולה והחשובה אשר הגאון הט"ז מתפאר בה לאמר כי מימיו לא ראה קיבוץ ישיבה. חשובה כמוה 4). והוא ערך לפני תלמידיו שלחן מלא פרי מגדים ממה שזכה משלחן גבוה וכאשר תלמידיו ראו דבריו כי נעמו הפצירו בו מאד להוציא לאור את ספרו היקר „טורי זהב"

---

1) בשו"ת ב"ח הישנות (סימן צ"ד) „גוף הב"ד נשלח ליד חתני הרב הגעלה מוהר"ר דוד סג"ל אב"ד ור"מ דק"ק פאטליטשא וכתב דעתו בהיתר האשה".

2) הרב בעל בלילת יופי כותב אשר המכתב הזה בכתב יד הב"ח ז"ל בעצמו היה ביד הגאון מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל מבראד.

3) בשו"ת ב"ח החדשות שאלה י"ז ששאל הגאון הט"ז ז"ל כחותנו הב"ח ז"ל „אהובי חותני הנה זה שנים רבות חוריתי הלכה למעשה ... ועתה בהיותי בק"ק פוזנא בין מלכא למלכא.. נאם חתנך דוד ה"ה הלוי".

4) זה לשונו הטהור בהקדמתו ליו"ד „זה שלשה שנים קבלוני הקהל הקדוש דק"ק אוסטרהא להרביץ תורה ביניהם וקבעו לי בית המדרש הגדול מקום ועד לקיבוץ הכסים ורב טוב וחנות לקהל הנ"ל הולים זהב מכיסם לתת לי די סיפוקי וסיפוק ישיבתי הגדולה והחשובה ת"ל אשר נתקבצו אלי תלמידים חשובים קרובים ורחוקים מקצות הארץ מעולם לא ראיתי קיבוץ ישיבה חשובה כמוה וערכתי שלחן לפניהם מה שזכיתי משלחן גבוה ושמעתי אמרי כי נעמו ויפצרו בי להביא את הדברים לבית הדפוס..."

על ש"ע יורה דעה לרוות צמאון המשתוקקים לדבר ה' זו הלכה פסוקה. ורבינו ז"ל אם כי מתחלה מרוב ענותנותו ודוד הוא הקטן בעיניו פג לבו מלשמוע להם כאשר כתב הכל בהקדמתו אחר כן נחם ונענה לבקשתם והוציא לאור את ספרו „טורי זהב" על יורה דעה בלובלין בשנת ת"ו.

ג. ויהי בשנת ת"ח עת צרה ליעקב ביום הרג רב אשר עשה חמלניצקי בעירנו (עין מבוא סימן יג) ברח הגאון הט"ז ז"ל מעירנו לעיר אליק עיר בצורת חומה גבוה וחזקה מאד ולתקופת השנה חזר חמלניצקי עם חילו לעירנו והרגו את יתר הפליטה 7) ומעירנו הלך עם חילו לעיר דובנא קליוואן ושאר ערים ועשו שמות והריסות ובאשר באו לעיר אליק צרו עליה כמה ימים ולא יכלו לה כי היתה בצורה מאד אך אחרי כן העירו כל חמתם ובגבירה עזה וחמת נקם לחמו עליה כאריות והחילו לפרוץ פרצות בחומה וכמעט שנכבשה העיר לפניהם, אז זכר ה' חסדו לדוד עבדו כי ביום ההוא כאשר עמדה הערה בבהכ"נ והט"ז ז"ל בראשם בכו והתפללו שפכו צקון לחשם לפני ה' שיצילם מבין שיני פריצי אריות. הגאון הט"ז שהיה עיף וחלוש מאד הטה את ראשו על ידו ויישן ובחלומו קראו לו את הפסוק „וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי" וייקץ משנתו ויאמר „עם ה' חזקו בתפלה ובתחנונים כי היום יראנו ה' נפלאות". ושם בהמבצר עמדו כלי תותח ישנים אשר נתקלקלו מרוב ימים פתאום השמיעו קולות גדולות ופחד ורתת ה' נפלה על חמלניצקי וחילו וברחו משם בבהלה. לזכר הנס יסד הט"ז ז"ל סליחות ליום כ"ו סיון אשר ביום הזה הפליא ה' לעשות הנס הגדול ובתוך החרוזים יספר לנו הט"ז את כל דברי הנס באין נגרע דבר מכל המסורה שמסרו וספרו אבותינו דור לדור. הסליחות מצאתי בכת"י והוצאתים לאור עם הקדמה והערות מאירות מאתי בספרי „ילקוט מנחם" והקורא יורשם שם יראה ויוצא נחת כי אין ברצוני להכפיל הדברים. בהיותי בעיר אליק ראיתי פנקס ישן מאד ומרוב ימים בלו ונחסרו העלים הראשונים ובשנת תקמ"ה נתחדש הפנקס ונבתבו התקנות הראשונות ואנשי הח"ק אמרו לי כי קבלה בידם אשר התקנות התקין להם הט"ז ז"ל. כפי הנראה לא האריך הט"ז לשבת בעיר אליק כי מפחד המלחמות והשמדות אשר לא חדלו אז כל הימים בכל גליל וואהלין זשאר הגלילות עזב הט"ז ז"ל גם את עיר אליק ויהי גולה ממקומו נע ונד וסבב בכל ארץ אשכנז אולי ימצא מקום מנוחה לשבת שם על התורה ועל העבודה כאשר הסבין וכדרכו בקודש מנעוריו. ויעבור דוד בכל ארץ מעהרין ובכל מקום בואו חדרו לקראתו כל גדולי העיר וכולם מבקשים את פני דוד, וכל דבר הקשה הביאו לפניו להחריץ עליו משפטו והוא כיד חכמתו הגדולה השיב להם דעתו להלכה ותירץ להם כל הספיקות. כן היה דוד נחפז ללכת מעיר לעיר ולא מצא מקום לשבת שם. ובהצר לו זכר ה' לדוד את כל עניותו והעיר את רוחו לשוב אל ארץ פולין אחרי כי שקטה הארץ מעט. ובעיר הגדולה לבוב עיר גבורים מלאה חכמים וסופרים מאז ומקדם, שם ישב רבינו דוד על המנוחה כי נתקבל שם לאב"ד ור"מ בחוץ לעיר. ושם נתגדל כבודו לשבת על התורה ועל העבודה מתוך עושר והרחבת לב עד יומו האחרון ובשנת תכ"ד היה אחד מראשי הועד באספת גאוני ד' ארצות פולין אשר התועדו בלובלין ביריד גראמניץ ביום י"א

7) עיין בהקדמתי לסליחות הט"ז בספרי „ילקוט מנחם" שם כתבתי כל הדברים באריכות.

ניסן תכ"ד ובא שם בהסכמה על הדפסת ספר „עמודיה שבעה" וחתים שם „נאם דוד היא הקטן בלא"א הקצין מו"ה שמואל וללה"ה מלאדמיר חונה בק"ק לבוב בחוץ לעיר" (אנ"ש ד' 59). וכן בא בהסכמה על ספר „דברי שמואל" וחתם „נאם דוד הוא הקטן בא"א מו"ה שמואל הלוי חונה בק"ק לבוב והגליל" (קה"מ אות ד' 2279).

ד. ואלה תולדות רבינו דוד ז"ל.

שלשה בנים גדולים בתורה ובחכמה היו לו ובת אחת, בנו הראשון היה הרב הגאון ארי שבחבורה מוהר"ר מרדכי סג"ל. בנו השני היה הרב הגאון מוהר"ר שלמה סג"ל ושניהם ישבו שבת אחים בק"ק לבוב (בהיות שם אביהם הגאון אב"ד) והיו עוסקים בתורה יומם ולילה, ושניהם נהרגו על קדוש השם בעלילה עוד בחיי אביהם הגאון מאור הגולה בין שאר הקדושים שנהרגו ביום חרון אף ה' שהיה בעיר לבוב מחוץ לעיר ביום שבת קודש ח' אייר בשנת תכ"ד. ובנו השלישי היה הרב הגאון מוהר"ר ישעי' סג"ל ואותו שלח אביו הט"ז ז"ל ביחד עם בנו חורגו הרב הגאון מוהר"ר אריה ליב (בעה"מ שו"ת שאגת אריה וקול שחל) לתהות על קנקנו של הש"ץ שר"י בכתוב על ספר „ציצת נובל צבי". ובתו של הט"ז ז"ל היתה אשת הרב הגאון מוהר"ר גד והיא ילדה לו את הגאון הגדול מוהר"ר יואל אב"ד ור"מ בק"ק שעברשין בעהט"ח ספר „מגיני זהב" להצדיק דברי זקנו הט"ז על ש"ע יו"ד מרוב ההשגות אשר השיג עליו רבינו הש"ך ז"ל בספרו „נקודת הכסף". ובנו של הג"מ יואל הוא הרב הגאון מוה"ר משה גד ז"ל שהוא אבי הגאון מוהר"ר יואל ז"ל בעהמ"ח ספר „חידושי הלכות" על סדר נזיקין. ובספר „דעת קדושים" מיחם לו להגאון הט"ז ז"ל עוד בת אחת שהיתה אשתו הראשונה של הגאון מוהר"ר מאיר אב"ד דק"ק אפטא ולובלין (דף 60 וד' 99). ועוד היו לו בני בנים נאונים גדולים ומפורסמים מחברי ספרים יקרים זכר כולם לברכה ובעירנו חיים אתנו עד היום יוצאי יריכיו של הגאון הט"ז ז"ל ז"ע.

ה. ואלה המה פרי צדיק ספריו היקרים שהשאיר אחריו ברכה ונתפשטו בכל תפוצת ישראל ולאורם ילכו כל המורים.

א) ספר „טורי זהב" על ש"ע יורה דעה הוציאו הגאון ז"ל בעצמו לאור בלובלין בשנת ת"ו בהיותו אז אב"ד ור"מ בעירנו.

ב) ספר „טורי זהב" על ש"ע אורח חיים נדפס בדפוס הרב ר' שבתי משורר מפראג בשנת תנ"ב יחד עם הספר „מגן אברהם".

ג) ספר „טורי זהב" על ש"ע חושן משפט נדפס חלק הראשון בעיר הוסבארג אשר הגאון רשכבה"ג חכם צבי זללה"ה הוציאו לאור עם הגהותיו המאירות בשנת „במקדשו" (תנ"ב).

ד) ספר „ערך לחם" והוא חלק שני מחידושי הט"ז על ש"ע חושן משפט שלא היו ביד הגאון חכם צבי נדפס בברלין בשנת תקכ"א.

ה) ספר „טורי זהב" על ש"ע „אבן העזר" נדפס בזאלקווא בשנת תקי"ד ע"י נינו ונכדו של הט"ז ז"ל הוא הרב הגדול מוה"ר גד בנו של הרב הגאון מוהר"ר יואל בעל „חידושי הלכות".

ו) ספר „דברי דוד" לבאר דברי רש"י ז"ל על חמשה חומשי תורה נדפס בעיר דיהרן פורט בדפוס ר' שבתי משורר בשנת תמ"ט והיבא לבית הדפוס ע"י

הרב הגאון המקובל מוהר"ר משה בהראש הקצין מהר"ר יצחק ר' עזריש מקרעמניץ הוא המחבר ס' „ויקהל משה" שהיה חתן הרב הגאון מוהר"ר ישעי' הלוי בנו של הגאון הט"ז ז"ל עוד נשארו ממנו שו"ת הרבה וספרים אשר נשארו בכתובים ולא זכינו לאורם ואני הבותב מצאתי בכת"י סליחות שחיבר הגאון ט"ז ליום כ' סיון וכ"ו סיון והוצאתים לאור עם הערות ממני כאשר כתבתי לעיל. והגאון הט"ז האריך ימים יותר משמונים שנה ונאסף אל עמיו זקן ושבע ימים בעיר הגדולה לבוב זי"ע ועכ"י.

אלה דברי רביגו דוד ותולדותיו, ימי חייו וקורותיו, נשמתו בגן עדן בין הצדיקים כזוהר הרקיע מזהירים, וזכרו יבורך בארץ לדור דורים.

ואלה הדברים הרותים על אבן מצבתו:

ביום כ"ז שבט שנת תכ"ז לפ"ק נטמן
הגאון הגדול מאור הגולה הרב הגדול
בעל טורי זהב מורינו ורבינו מו"ה דוד
בן מו"ה שמואל הלוי מזאסטר חבורים יקרים
באור תורתו האיר לדור דורים על כל
השלחן ערוך וארבעה טורים, הן בעודנו
בחיים כבר זכה, כי נפסקה כמותו הלכה.
הוראתו שלמה זכה וערוכה. תנ"צ"ב"ה.

יז.

הגאון הישיש מוה"ר יהודא ליב הדרשן

ב„המגיד" שנה הראשונה № 48 עלה 190 בין הגאונים הגדולים אשר מצאו מנוחה בבית עלמין הישן בעיר קראקא חושב שם את הגאון הישיש מ' יהודא ליב הדרשן מאוסטרא נפטר בשנת ת"ט, ויותר לא אדע ממנו בעת.

יח.

הגאון הגדול בוצינא קדישא מוהר"ר שמואל שמעלקא זק"ל אב"ד ור"מ פה.

א. אחר המהפכה והחרבן אשר נהפכה ונחרבה עירנו עד היסוד בה. מהמכות והתחלואים אשר חלו בה ביום הרג רב אשר הרג ולא חמל האכזר חמלניצקי בשנת ת"ח ות"ט. כמעט כל הבעלי בתים נפלו חלל מחרב היונים, עירנו הגדולה והקדושה נהפכה לגלים נצים ומכל תושביה היהודים לא נשארו כי אם חמשה בעלי בתים (עיין מבוא סי' י"ג) מה מאד נוראות נתפלא לראות

הנפלאות אשר הפליא ה' לעשות לעם פלא 1) כי עד מהרה בזמן קט שגבה עירנו ותפרה ישע חיש מהר התנערה מעפר שוממתה ותהי לקהלה גדולה ומפוארה שנית, הסירה את בגדי אלמנותה מעליה ותענוד לראשה עטרת תפארת משובצה באבני יקר ופנינים. המה הרבנים הגאונים הגדולים אשר באו לשבון כבור בעירנו ויעלו לשבת על כסאות האב"ד וראש מתיבתא הקצינים והאלופים תורנים נכברים אשר פרנסו והנהיגו את העיר בצדקתם וחכמתם דור אחר דור. והרב הראשון אשר כהן פאר ונתעלה אז לשבת על כסא אב"ד ור"מ פה, הוא הרב הגאון הגדול בוצינא קדישא רבי רבי שמעלקא ז"ק אשר עד היום בחרדת קודש יזכירו שמו לתהלה ויתברכו בו כל יודעי שמו הוא החזיר את עטרת הרבנות ליושנה וישב על כסא אביו זקנו הגאון מוהר"ר אברהם ז"ק ז"ל שהיה אב"ד פה אחר הרש"ל ז"ל (סי' ג').

ב. הגאון והצדיק רבי שמואל שמעלקא היה בנו של הגאון הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר מאיר ז"ק (זרע קודש) ז"ל אב"ד בלבוב 2) מיוחס לזרע הראש משבט יהודא 3) ואחין הגאון הגדול מוהר"ר חיים אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ 4) והג"מ חיים היה בנו של ר' שמואל ור' שמואל היה בן הרב הגדול מוהר"ר העלמאן אחי אבי הגאון המפורסם ונודע ביהודה מהר"ל מפראג ז"ל 5) והגאון רבי שמעלקא העלה ברוחו הגדול להבת שלהבת התורה בעירנו בנה מכספו את הקלויז הגדולה שהיתה בית ועד לחכמים מאז ומקדם ושם היתה הישיבה הגדולה והחשובה של הט"ז ז"ל ובשנת ת"ח נחרבה עד היסוד בה כאשר כתבתי לעיל והוא בנה אותה מחדש בנין חומה, שם הרביץ תורה לתלמידים והאיר עיניהם בפלפולו החזיר התורה לאכסנאי שלה ומאז נקראת הקלויז הגדולה על שמו (דעם רבי רבי שמעלקים קלויז) והוא צוה לפני פטירתו לבל יקרב איש זר אשר לא מיוצאי חלציו הוא לשבת על כסא אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה 6) וכן היה כי כל האב"ד ור"מ שהיו מאז בהקלויז הגדולה ריכם מיוצאי חלציו של הג"מ שמעלקא היו כאשר יראה הקורא הלאה בספרי. בשנת ת"ל (1670) מצאנו את הג"מ שמעלקא אחד מארבעה הגאונים שהיו ראשי גליל ויאלין בועד דד' ארצות 7) ובין ששה הרבנים מאורות הגדולים מ"צ דד"א שבאו בהסכמתם על הנ"ך עטיאש נדפס באמשטרדם תל"ח בא גם הג"מ שמעלקא בחתימתו ויחתם "שמואל בן לא"א הרב הגדול מוהר"ר מאיר זלה"ה חונה בק"ק אוסטרא 8). בשו"ת "פני יהושע"

1) נזכרתי מאמר המדרש תנחומא "והיה מספר בני ישראל כחול הים למה נמשלו ישראל כחול? לומר מה החול הזה אתה עושה בו גומא בערב ובשחרית אתה מוצא אותה שכבר נתמלאת כך כל אלפים שחכרו בימי דוד נתמלאו בימי שלמה". 2) תשובותיו באו בספר שו"ת "איתן האזרחי" ותחם "הצעיר מאיר באאמ"ו אברהם זצ"ל ז"ק". 3) מגיוחס"ם להמהר"ל מפראג ד' י"ד ע"ב.

4) כן כתוב בשער הספר "בזוך מבנים אשר" ובמגיוח"ם שם ואת הג"מ חיים מצאתי בספר "איתן האזרחי" בקונטרס אחרון פ' יתרו כותב "דרשתי על ההספד הגאון מח"ו מ"ו חיים שהיה ר"מ ואב"ד בקרעמניץ יצ"ו שנת ת"ט". והגאון מוהר"ר חיים בא בהסכמתו על ספר זכרון שנדפס בקראקא שנ"ט ותחם.. חיים בר' שמואל אבד"ק קרעמניץ (קה"ס אות ז' 3529).

5) מגיוח"ם להמהר"ל מפראג שם.

6) כן כתב הגאון הגדול מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל בהקדמתו לספר "ברית כהנת עולם". 7) ידידי החכם ר"ש דובנאוו בהוואסחאד לשנת 1894 בהחוברת לחודש אקטיאב העתיק מן הפנקס דד' ארצות חושב שם את מהר"ר צבי הירש מליוצק, ומהר"ר יואלף מלאדמיר ומהר"ר שמעלקא מאוסטרא ומהר"ר יצחק מקרעמניץ אלו ארבעה המה ראשי גליל ויאלין.

8) חתימתו העתיק לפעני ידידי החכם ובקי כמ"ר שמואל וויגער יחי'.

שאלה ד' כיתב להג"מ שמואל שמעלקא „לדויו ליה כבר בתיה שלום ה"ה החכם התורני עמוד הימיני ר"מ נ"י מהו' שמואל נר"י" ושם שאלה ו' „ינדל נא שלום החכם התורני עמוד הימיני ר"מ פ"ה מוהר"ר שמואל נר"י". וכן בא בהסכמה על ספר „אדרת אליהו" בין רבני פולין ביריד גראמניץ בלובלין תל"ח וח' שמואל שמעלקא בה"ג ר' מאיר מאוסטרא (קה"מ אות א' 338).

ג. להג"מ שמואל שמעלקא היו שלשה בנים ושלש בנות ואלה הם.

א) הג"מ יצחק אייזיק אב"ד דק"ק פרעמישלא חתן הגאון הגדול בעל „מיני שלמה" ושו"ת פ"י (שם ושארית הערה 27).

ב) הרב האלוף מוהר"ר מאיר. ג) הרב מוהר"ר נפתלי הערץ אשר העתקתי מצבותיהם הלאה ומהם יצאה שלשלת גדולה של אלופים ומנהיגים בעירנו.

ושלש בנותיו נשואות לשלשה גאונים מפורסמים.

א) בתי הרבנית מרת לאה שהיתה אשת הרב הגאון מוהר"ר משה מאיר הכהן רפאפורט פרנס ומנהיג בלבוב אביו של הגאון מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז פה (שער הספר ברוך מבנים אשר) ועיין הלאה בספרי סימן (ל"ג).

ב) בתו הרבנית החסידה מרת אסתר שיינדיל אשת הגאון החסיד שכהונה מוהר"ר נפתלי הכהן בעל סמיכת חכמים (עיין הלאה סימן כ"א).

ג) ובתו השלישית היתה אשת הגאון בעל „ליקוטי יוסף" (מגיו"ח למשפחת האלפרין כת"י ועיין לקמן בספרי סימן מ"ז.

כמה שנים השתמש הגאון ר' שמעלקא בכתר הרבנות ור"מ פה לא אדע על נכון. אבן מהכתבת אשר על המנורה העומדת בבהכנ"ם הגדולה (סימן כ"א) נראה כי הרביץ תורה בעירנו שנים רבות ובשנת תמ"ז עלה השמים לאור החיים וגופו הטהור ספון וטמון פה בבית החיים.

ומצבתו תקרא אמריה לאמר:

פה
איש
נטמן ריחו כריח
אפרסמון הי"א הגאון
הגדול בוצינא קדישא
החזיר התורה על א-
-כסנאי והאיר עיני כל
ישראל בפילפולו ובנה
בכספו הקלויז להחיות
עם רב תלמיד עם צורב
אב"ד ור"מ מוהר"ר ש-
-מואל שמעלקא זצ"ל
עשרה בניסן תנער
מ'עפר זרועך[1]) לפ"ק.

מצבת בנו הרב ר' מאיר
פה
נטמן
האלוף המרומם
הישיש מו"ה מאיר
בהגאון המפורסם מו"ה
שמואל שמעלקי
אור תורתו הי' זורח פה"ק
אוסטרהא והגליל נפטר
ביום ג' תמוז ת"ע ל'.

1) המקור להתיבות „תנער מעפר זרועך". נעלם ממני ולא אוכל להולמם אך זאת נודע שנפטר בשנת תמ"ז ואם בסוף ס' מים חיים מביא שנפטר שנת ת"ם כבר כתבתי אשר עושי דברו לא עשו מלאכתם נאמנה שגגו טעו והטעו הרבה.

מצבת בנו ונכדו. מצבת בתו הרבנית מרת לאה אשת חתנו
אבן אחת לאב ובנו. הג"מ משה מאיר הכהן רפאפורט ז"ל.

ביום ה-
--ששי כ"ג
אייר תנ"ט
נפטר זקן
ושבע ימים
לא פסיק מ-
פומי תורה
לילות וימים
הרב מוהר"ר
נפתלי הערץ
בהרב הגאון
הגדול מו"
שמואל שמ-
עלקי אב"ד.

בר"ח חשו'
תק"א לפ"ק
נפטר איש
אברך בשנים
עסק בתורה
ובגמילת ח-
סדים כל ימיו
דתורני הרב-
-ני מוהר"ר
אברהם.

פה ממונה
האשה הר-
בנית ההסידה
מרת לאה
בת הגאון
הגדול מהז
שמואל שמע-
לקא נפטרה
ו' כסלו ת"ס-
-ח' לפ"ק.

. . . .

יט.

הרב הפרנס מוהר"ר יוסף בהר"ר דוד קל"ב

כפי הנראה ממצבתו היה פרנס המדינה או פרנס הגליל ובין הפרנסים והמנהיגים שבאו בחתימתם על הדפסת תנ"ך עטיאש בשנת תל"ח לפני הרבנים מאוה"ג דד"א בא גם הוא בחתימתו וחתם „יוסף בלא"א הר"ר דוד קל"ב זצלה"ה מאוסטרא" 1). מי הוא אביו הר"ר דוד לא אדע בין הגדולים אשר שמם נשאר לתפארת בעירנו לא בא זכרו וראיתי בספר „דעת קדושים" צד 91 „אשר להרב המופלג בתורה ויראה מוהר"ר דוד קצינילבויגין (בנו של השר וואהל) היו ארבעה בנים ואחד מהם היה הרב מוהר"ר יוסף קצינילבויגין אב"ד דק"ק אוסטרהא שבא בהסכמתו על תנ"ך עטיאש". וזה ללא אמת ולא היו דברים מעולם כי שם על התנ"ך לא חתם עצמו בשם אב"ד ובפרט אשר ידענו ברור כי בעת ההיא ישב הגאון ר' שמעלקא ז"ק ז"ל על כסא אב"ד ור"מ בעירנו והוא בא בהסכמתו על התנ"ך הנ"ל וחתם „חונה בק"ק אוסטרא" כאשר כתבתי לפני זה. בין מצבות עתיקות אשר יגעתי מצאתי והעתקתי לפנקסי מצאתי מצבה אחת סמוך לקבר המהרש"א ז"ל אשר בלתי ספק היא מצבתו של הר"ר יוסף דנן וכאשר הצעתי הדבר לפני ידידי החכם ר' שמואל ווינער כתב לי כי כוונתי אל האמת ואין לפקפק בדבר.

---

1) לפי השערת ידידי חכם ותוקר כמ"ר שמואל ווינער יחי' אשר העתיק למעני חתימת הר"ר יוסף מהתנ"ך, קל"ב הוא ר"ת קצינילבויגין ומי יודע אם כוון על האמת קשה לי להאמין שהיה איש גדול ונכבד השר וואהל בעירנו ונשתכח שמו לגמרי וגם הזקנים התורנים אשר

ואלה הדברים הקוקים על המצבה:

ה' ניסן תמ"ה לפ"ק
נפטר האלוף הראש ו־
־מנהיג מ"ה יוסף ב"ה
דוד איש אמונה
אומן פרנס הדור
על עם לא אלמן
שמו הטוב כא־
־פרסמן ת'נ'צ'ב'ה
ובתו האשה... [1]
.....

כף.

הגאון הגדול מוהר"ר אליעזר ליפשיץ ז"ל

נכתב על מצבת אבן קברו „והוא שפט את ישראל ארבעים שנה בק"ק איסטרא הגדולה". כן כותב הגאון המפואר בעל „תפארת ישראל" על משניות בהקדמתו לסדר טהרות. אבן ראיתי בהקדמת הספר „השיב ר' אליעזר ושיח השדה" כותב אשר על מצבת הגאון מוהר"ר גדלי' נכתב „והוא שפט...". כי כן כותב שם המחבר (הוא הגאון הגדול מוהר"ר אליעזר בעה"מ שו"ת „דמשק אליעזר" בן ה"ר מוהר"ר שלמה זלמן ז"ל) „כי אנכי עשירי לעזרה עזרת אבותינו מעולם מנן ומושיע לבניהם אחריהם בכל דור ודור וחכמיו, חכימי דיהודאי, ואלקי אבי היה בעזרי הוא ניהו אבי ומורי שהיה בר אבהן ובר אוריין תליתאי שלשלת היחס ממשפחת ליפשיץ משפחה מיוחסת שבישראל שא"א זצ"ל מוהרש"ז היה בן הנגיד הטפסר מוהר"ר אליעזר זצ"ל אשר שמו בקרבי אקדש ולו אב"א בעיר ואם בישראל גדול שמו, אא"ז מוהר"ר גדלי' זצ"ל נכתב על מצבת אבן קברו „והוא שפט את ישראל ארבעים שנה בק"ק אוסטרא הגדולה". והגאון מוהר"ר גדלי' הנ"ל היה בן הגאון המפורסם מוהר"ר זלמן ראוואדי ששם פעמי מסעו לארץ הקדושה ושם נתקבל נשיא בירושלים מנוחתו כבוד". והולך וחושב שם שלשלת יחוסי עד הגאון המפורסם מוהר"ר ביניש ליפשיץ זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק בריסק דליטא חתן השר המפורסם מוהר"ר שאול וואהל ז"ל. ויען כי לא מצאתי בספרי קוראי הדורות שעמדו בזה כתבתי כמו שכתב הגאון בעל תפ"י שהוא חוטר מגזע המשפחה הגדולה

נסרו לי שמות כמה גדולים מפי הקבלה לא נשאו את שמו על שפתם.

1) כפי הנראה הציבו מצבה אחת לו ולבתו אבל מרוב ימים נמחקו השורות האחרונות לגמרי.

הזאת ולו משפט הבכורה בהכרעת הדבר 1). והנה לא הודיעו לנו לא המחב' „השיב ר' אליעזר" ולא הגאון תפ"י איה איפה מקום מנוחת הגאון ר' גדלי' (או ר' אליעזר) ? וכן לא הגידו לנו השנה שנפטר בה הג"מ אליעזר (או ר' גדלי') ולא ארע לכון את הזמן אשר בו ישב ושפט בעירנו משך ארבעים שנה. כפי הנראה ישב בעירנו במאה הרביעית לאחר המהרש"ל ז"ל ויען כי חסור ספרים אנכי לא עלה בידי להגיד בזה דבר ברור מסרתי את הדבר לפני החכמים הבקיאים המה יחקרו ויגידו לנו ונקבל.

כא.

הרב הגאון הגדול חסיד שבכהונה המפורסם בדורו רבי רבי נפתלי הכהן זללה"ה אב"ד ור"מ פה ומצ"פ על כל גליל אוקריינא.

א. אחר ששקע ובא שמשו של הג"מ ר' שמעלקא ז"ק זרח ובא השמש על שמי עירנו כי נתקבל חתנו של הג"מ שמעלקא הוא הגאון הגדול המפורסם החסיד שבכהונה ר' ר' נפתלי הכהן ז"ל לאב"ד ור"מ פה והג"מ נפתלי כ"ץ היה בן הגאון הגדול בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ ז"ל דרשן בפראג ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק סטעפאן ואח"כ נתקבל לדרשן ור"מ בק"ק לובלין ושם נגנז ארון הקודש 2) והוא היה בן הגאון הגדול המופלג בדורו מוהר"ר נפתלי כ"ץ ז"ל מלובלין שבא בחליפות מכתבים עם הגאון בעל הט"ז ז"ל והט"ז מביא אותו בש"ע או"ח סימן תרפ"ד ס"ק ד' וכן נדפסו כמה תשובות ממנו בס' „חוט השני" והיה לו כתב יחוס עד עלי הכהן 3) הוא היה דרשן בפראג בתחלת גדולתו ונתקבל לאב"ד בפרוסטיץ ואח"כ בק"ק נ"ש ומדינת מערין ומשם לק"ק פינסק דליטא ומשם לק"ק לובלין והגליל ושם נגנז ארון הקודש ושוכב יחד עם בני הגאון מוהר"ר יצחק כ"ץ הנ"ל 4) והג"מ נפתלי כ"ץ מלובלין היה בנו של הגאון המופלג והמפורסם בדורו מוהר"ר יצחק כ"ר שמשון הכהן זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ בכמה קהלות ואח"כ אב"ד בפראג חתן הגאון הגדול אשר שימש ברוה"ק 5) ושמו יצא בכל אפסי תבל מהר"ל מפראג זצוקללה"ה.

ב. הגאון מוהר"נ כ"ץ היה בתחלתו אב"ד בעיר סטעפאן ממלא מקום אביו הג"מ יצחק כ"ץ הנ"ל ואחר פטירת חותנו הגאון ר' שמעלקא ז"ל נלקח אחר כבוד ונתקבל לאב"ד ור"מ בעירנו במקום חותנו ובצויאתו שצוה לאשתו ובניו כותב „ממעות ראשון של חובי הגדול שיש לי על גליל ויאלין יופרש משופרי שופרי סך שני אלפים זהובים לארץ ישראל.... עוד יתנו מזה החוב סך מאתים זהובים

1) הרב הגאון והחוקר הגדול בדורנו במקצוע הזה מוהר"ר יוסף לעווינשטיין אב"ד מסעראצק הי"ו אשר לפנינו הצעתי שאלתי זאת השיב לי במכתבו כי הרב „השיב ר"א" היה קרוב לדורו יותר וראוי לסמוך עליו ולילך אחריו.

2) מגילת יוחסין להמהר"ל מפראג צד 32. 3) בספר „וצוה הכהן" להג"מ אהרן שמואל הכהן (עיין בספרי הלאה סימן ריי"ג) פ' י"ג כותב „עוד תדע בני כי שמעתי מפי אדוני אבי.. אשר וקנינו הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי הכהן אב"ד לובלין היה לו כתב יחוס עד עלי הכהן".

4) מגיו"ח להמהר"ל מפראג שם. 5) בהמכתב ששלח הגאון מוהר"ר נפתלי כ"ץ דנן להגאון הגדול חכם צבי ז"ל (שו"ת חכם צבי סימן ע"ז) כותב ... „שכוונתי לדעת אבי וקיגו הגאון הנ"ל (מוהר"ל מפראג) אשר שימש ברוח הקודש כמפורסם".

לחברא קדישא קברנים דק"ק אוסטרא וסך מאתים זהובים לחברא קדישא קברנים דק"ק סטעפאן דהיינו שהקהלות יצ"ו יתנו הסך להחברא והם ינכו אותו להמרינה על כרגא דמונא והחבורא קדישא הנ"ל יקני מזה תכשיט לבהכ"נ אשר יובשר בעיניהם ויהי' נקרא על שמם רק זכרוני יעלה לטובה כי היתי גבאי כמה שנים אצל חבורות קדושות הנ"ל ויהיה לי לזכרון". ובעיר סטעפאן יש שם בבהכנ"ס ספר תורה שכתב הג"מ נפתלי בכתב ידו בהיותו שם אב"ד ונתנו לבהכנ"ס ועד היום קוראין בו אך בשבת שמברכין החודש או בבוא שמה אורח נכבד על שבת. וזה ערך עשר שנים היתה בעיר סטעפאן שריפה גדולה וכל מה שהיה בבהכנ"ס נשרף ואצל ארון הקודש נשתקע האש ונשאר הספר תורה ויהי לפלא כאשר ראיתי בעיני בעת שהייתי שם סמוך אחר השריפה ואמרו לי אנשי בהכנ"ס אשר על הבימה היה מונח סידור כתוב על קלף ישן נושן מאד ובו היה כתוב אל מלא רחמים לקדושים, ותפלות מהרב הגאון מוהר"נ כ"ץ שיסד לאומרם בבהכנ"ס ולדאבון לבנו עלה על המוקד בעת השריפה וחבל על דאבדין.

ג. בשנת תנ"א נתקבל מעירנו לאב"ד ור"מ בק"ק פוזנא ואז נדבו הוא ואשתו הרבנית ונתנו לזכרון מנורה גדולה מנחושת קלל לבהכנ"ס הגדולה פה העומדת עד היום בבהכנ"ס על כן ובכיס נחצב מאבן, ואלה הדברים חרותים על ירכה של המנורה "ויהי בנסוע הארון כבוד אדוננו מורנו ורבינו הרב ה"ה המופלג מהור"ר נפתלי בן הרב ה"ה המופלג מ' יצחק כ"ץ אב"ד ור"מ פ' קהלתינו "אות תורה" יע"א והגליל יצ"ו מניה יפה לנוה יפה שנתקבל לאב"ד ור"מ ומ"ץ בק"ק "פוזנאה" יע"א וגליל יצ"ו הוא ואשתו הצנועה והחסידה הנבירה והרבנית מ' שיינדיל בת הרב ה"ה המופלג החסיד מ' יוסף שמואל שמעלקא אשר היה ג"כ ר"מ ואב"ד בקהלתינו יצ"ו והרבין תורה פה שנים רבות נ"ו [נתנו זו] המנורה לב"ה [לבהכנ"ס] להעלות נר תמיד לזכרון בשנת אל מולי פני' המנורה' יאירו' שבעת' הנרות" (תנ"א).

ובשנה זו בא בהסכמה על ספר "בית הילל" שנדפס בדיהרן פורט בהסכמת הגאונים הגדולים רבנים מופלגים דארבע ארצות וחתמו ביום ד' ג' תשרי תנ"א לפ"ק וחתם "נאם נפתלי הכהן מפוזנן והגליל". ובשנת תנ"ב בא בהסכמה על ספר "דרכי משה הארוך" שנדפס בזולצבאך וחתם בראש נפתלי בר"י כ"ץ מפוזנן [1]. בשנת תנ"ה בא בהסכמה על ספר "עיר בנימין" שנדפס בפ"פ דאדר ונכתב בראש ההסכמה "הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דק"ק פוזנן והגליל יצ"ו". וחתם "יום א' אך תשרי תנ"ה לפ"ק פה יערסלב נא' נפתלי בלא"א הרב הגדול המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ זלה"ה החונה בק"ק פוזנן יע"א והגליל יצ"ו" וכן בין הרבנים המופלגים המאורות הגדולים מ"ץ דר"א שהסכימו על ספר "בית יעקב" תכ"ה חתם עצמו, "נאם נפתלי הכהן החונה בק"ק פוזנן יע"א והגליל יצ"ו". וכן על הגדה עם פי' "חלוקא דרבנן" שנדפס בהסכמות הרבנים דארבע ארצות בא הוא בחתימתו "נפתלי בן הרב הגדול המופלג בדורו מהור"ה יצחק כ"ץ ז"ל חונה ק"ק אושטר' ואגפיה ולע"ע הוא חונה בק"ק פוזנא' [2]. על ספר "ברית מטה משה" נדפס בברלין תס"א בא הוא בהסכמתו וחתם בראש

1) רשימה "קהלת משה" לידידי הח' וויינער אות ד' 2499. 2) שם אות ה' 2586.

הרבנים „נפתלי הכהן ההפ"ק פוזנא והגליל י"נ שבט ת"ס"(1), וכן בא שם בהסכמה על הרבה ספרים (עיין בהוספיות), ובשנת תס"ד נתקבל לאב"ד ור"מ בעיר הגדולה פ"פ דמיין 2). ובהסכמתו שנתן אז על ספר „דברי זכרון" חתם עצמו „נפתלי הכהן הרובץ בין המשפתים ק"ק פוזנא והגליל וק"ק פרנקפורט ד"מ אדר"א תס"ד 3). שם בפ"פ ד"מ ישב על כסא כבודו ונהל את עדתי על מי מנוחות התורה ושם הדפיס את ספרו „ברכת ה'" בשנת תס"ד ובא בהסכמה על כמה ספרים. על תקוני הזוהר שנדפס באמשטרדם תס"ו בא בהסכמתו וחתם „נפתלי הכהן החוב"ק פ"פ דמיין החותם פה ק"ק אמשטרדם י"ב טבת תס"ו 4). ובא בהסכמה על ספר „ילקוט שמעוני" דפוס פ"פ ד"א וחתם היום יום הששי כ"ו תמוז דהאי שתא תס"ח לפ"ק הקטן נפתלי בלא"א הרב הגדול המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ ז"ל החונה ק"ק פ"פ ד"מ יע"א. ועל הספר „מטה אהרן" נמצא „הסכמת ה"ר נפתלי הכהן אב"ד ור"מ דפ"פ דמיין י' תמוז ת"ע" 5). אולם לא ארכו שם ימי שבתו ומנוחתו כי בשנת תע"א כ"ד לחודש שבט הבערה ללהב יצאה מביתו של הג"מ נפתלי ותאכל את כל בתי היהודים בעיר פפד"מ עד שלא נשאר אף בית אחד מבתי היהודים (עיין הקרמה להמהר"ם שיף ובהאספיף) ויען כי מביתו של הג"מ נפתלי יצאה ההבערה רצה מושל העיר לתופסו בבית האסורים והוכרח הג"מ מוהר"נ כ"ץ לעזוב את העיר למלט את נפשו וברח משם וחזר ובא למדינת פולין ועל הסכמותיו שנתן מאז שברח מפ"פ ד"מ לא חתם עצמו בשם „אב"ד ור"מ" כי אם „נפתלי הכהן" (ובקצת הסכמותיו חתם עצמו „אוד מוצל מאש נפתלי הכהן)" 6). על ספר „מירא דכיא" חתם עצמו „ח"י ימים לחודש שבט תע"ג נפתלי בלא"א הרב הגדול המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ זלה"ה". ובערך שנת תע"ד חזר ובא לעירנו וקבע משכן כבודו פה על פני בנו הג"מ בצלאל כ"ץ שהיה אז אב"ד פה ובהסכמתו שנתן על ספר „הלכה ברורה" חתם א"ע „נפתלי הכהן אבד"ק אוסטרא תע"ד" 7). ובמשך ימי שבתו פה היו קוראין אותו כאן בשם „הרב מפוזנן" (שהיה בידו כתב מהתיועדות קודש דק"ק יערסלאב שבל זמן היותו פה אוסטרהא אינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד), כאשר מצאתי בפנקס הח"ק דפה משנת תע"ה תע"ו תע"ז „ששלחו דבש להרב מפוזנא" וכן „להרב מפוזנא עבור הדרשה" 8). בהסכמתו שנתן על „תקוני זוהר" שנדפס באמשטרדם חתם עצמו „אני אני המדבר יום שנתלי המאורות ערב חג [דנפקא] זיקא ושמיה טבח דטבח לדמיהו ובשרייהו דאלו דעברו על פקודי דאורייתא ועל הסכמה הזאת... לסדר כה תברכו את' בני ישראל אמור ל'ה'ם' (תע"ה) נאם נפתלי הכהן". בהסכמתו שנתן על „חדושי ריטב"א

---

1) קה"מ אות ח' 2589. 2) הרב הגאון החוקר מוהרח בעל „כלילת יופי" בח"ש ד' ק"ן: מביא אשר בספר „אבק סופרים" בקונטרס „עונג רצפים" ד' ק"נ כתב „כן שמעתי מפי הגאון מו"ה נפתלי הכהן אשר מלפנים היה כבודו חופף על ק"ק אוסטרהא ועל כל גליל אוקריינא ואח"כ בק"ק פוזנן ומדינות פולין גדול וחיום ר"ח שנת תס"ד בהיותי פה אמשטרדם הוגד לי שנתקבל לראש על ק"ק פ"פ ד"מ עיר גדולה של חכמים ושל סופרים וגברת ממלכת". 3) קה"מ אות ד' 2102.

4) (קה"מ אות זיין 3419). 5) קה"מ אות ח' 2590. 6) כלילת יפי צד צ"א בהערה.

7) קה"מ אות ה' 3129. 8) בפנקס שני ד' ה' מחשבון חודש תמוז תע"ו ב' „פלאשין דבש להרב הגאון דפוזנן שהיו אצלו אורחים". ושם בדף הזה „להגאון ר"ן מפוזנן שהיה אצלו משולח מס..." ובדף ואי „להרב מפוזנן אחר הדרשה". בדף זיין מחשבון שנת תע"ז „לשלשה רבנים הרב דק"ק פוזנא והרב דמתא והרב דקלויז".

שנדפס בשנת תפ"ט והוא נתן הסכמתו בשנת תע"ו חתם עצמו „נפתלי הכהן" (והמדפים הוסיף „וצ"ל שהיה אב"ד פ"פ דמיין") 1). על ספר של"ה שנדפס בפ"פ דאדרא שנת ב'ע'ת'ה נמצא שם בראש הספר הסכמת וגזירת חרם של הגאון הגדול המפורסם בדורו איש אלהי קדוש יאמר לו המתוקן והמקובל הכהן הגדול מאחיו כ"ש כמוהר"ר נפתלי כהן צדק וחתם „כ"ר העומד על הפקודים על התירה ועל העבודה הטרוד מעונה ומדוכא ביסורין חותם פה ברעסלי יום א' לחודש מנחם לסדר את הברכה אשר ת'שמע'ן נאם נפתלי בלא"א הרב המופלג בדורו מוהר"ר יצחק כ"ץ זצ"ל". ובשנת תע"ז בעת פטירת בנו הג"מ בצלאל ז"ל היה הג"מ נפתלי בעירנו ודור לדור יספרו את הנפלאות אשר פעל הג"מ נפתלי בעת הלויה כאשר אכתוב הלאה בספרי (סימן מ) והג"מ נפתלי ישב בעירנו גם אחר פטירת בנו הנ"ל עד אחר שביעות דשנת תע"ח שאז שם פעמיו הלוך ונסוע לארץ הקודש שנתקבל שם לנשיא א"י בעיר צפת כאשר אכתוב במרוצת הדברים.

ד. הג"מ נפתלי כ"ץ הוליד מאשתו הרבנית החסידה מרת אסתר שיינדיל חמשה בנים נאוני' מופלגי' וארבע בנות רבניות וצדקניות נשואות לארבעה גאונים מפורסמים.

ואלה הם: א) הרב הגדול החסיד מוהר"ר פינחס יצחק הכהן ז"ל אב"ד בק"ק פולדא והמדינה ובק"ק קרעמזיר ובנו הוא הרב המופלא מוה"ר שמשון הכהן שהביא לדפוס את צוואת אבי זקינו בעיר בערלין בשנת תפ"ט ובסוף הספר מביא שם חידושים ממר אביו מוהר"ר פינחס יצחק ז"ל וגם מה שחידש בעצמו והג"מ פינחס יצחק בא בהסכמה על ספר „דמשק אליעזר" פירוש מספיק על ספר תורת חטאת הקצר וחתם „פינחס יצחק בה"ר נפתלי כ"ץ נר"י אב"ד ור"מ בקרעמזיר" 2).

ב) הרב הגאון הגדול מוהר"ר מרדכי הכהן אב"ד בעיר ברודא ואח"כ אב"ד ור"מ בק"ק פוזן והגליל 3) ושם בא בהסכמתו על ספר שו"ת „אבן השוהם" והוא חתן הגאון ר' משולם והג"מ משולם היה חתן הגאון הגדול בדורו ר' ר' העשיל ז"ל והג"מ מרדכי כ"ץ היה חותנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב עמדין (יעב"ץ) ז"ל שלקח את בתו מרת רחל לאשה 4).

ג) הרב הגאון הגדול מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ פה. תולדתו בתבתי הלאה בספרי.

ד) הרב הגאון הגדול מוהר"ר שמואל שמעלקא אב"ד דק"ק ברעסלא שבא בהסכמתו לספר „יפה מראה" על אגדות ירושלמי בשנת תפ"ד וחתם „הק' שמואל שמעלקא בהגאון המפורסם המקובל אלהי מוהר"ר נפתלי הכהן זצלה"ה" והוא אביו של הגאון מוהר"ר חיים מגלונא אשר תולדות בניו הגאונים כתבתי הלאה בספרי.

ה) הרב מוהר"ר שאלתיאל הכהן בן זקונים להגאון 5) ולא ידעתי ממנו מאומה.

---

1) קה"מ אות ח' 3757. 2) קה"מ אות ד' 2362. 3) הגאון ר' נפתלי בצואתו קורא אותו בשם „יעקב מרדכי" „ואתה בני הרב יעקב מרדכי הכהן".

4) עיין „במגילת ספר" להגאון יעב"ץ ז"ל צד 39 שהגאון ר' נפתלי כ"ץ היה בעצמו השוכן לבת בנו והוא בעצמו הפריז נדן סך אלף ר"ט ומזונות עי"ש כל הסיפור.

5) כתבתי כפי שחושב וכונה אותם הג' מוהרנ"ך בצואתו חמשה בנים שמתחיל לברכם „ותהיו כחמשה בני מתתיהו כהן גדול חשמונאי..." אך בספר מגיו"ח להמהר"ל מפראג עמוד 36 הוסיף לו עוד בנים „הרב החסיד מו"ה חיים כ"ץ ז"ל שהיה רב הקלויז דק"ק אוסטרא" והרב הגדול מו"ה יצחק אייזיק כ"ץ אב"ד דק"ק פרוסטיץ". ולא ידעתי מקור להדברים אם רבי לא שנה ר"ח מנין לו?

ואלה המה חתניו לוקחי בנותיו גאונים גדולים ומפורסמים
אשר הג"מ נ"כ הזכיר אותם בצוואתו הקדושה.

א) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא והגליל לקח את בתו של הג' מהר"נ ושמה שפרינצה והג"מ יעקב היה בנו של הגאון הגדול המקובל אלהי מוהר"ר יצחק ז"ל אבד"ק פוזנא ולאחר שנסע הג"מ נפתלי כהן מפוזנא שנתקבל לאב"ד ור"מ לפ"פ ד"מ נתקבל חתנו הג"מ יעקב לאב"ד ור"מ במקומו ושם בא בהסכמתו על ספר „חקי דרך" ט' תמוז תע"ז וחתם „יעקב בה"ר יצחק ז"ל אב"ד ור"מ דפוזנאן" 1) והוא היה חותנו של הגאון מוהר"ר יצחק דוב בער אב"ד ביאזלוויץ בעל ספר „באר יצחק" אחיו של הגאון החסיד מוהר"ר מאיר מרגליות ז"ל בעל „מאיר נתיבים" (ועיין בספרי „ילקוט מנחם" ד' 24 בהערה). וכן בא בהסכמה על ס' ברכת יעקב בשנת תע"ח וחתם „הק' יעקב בלא"א הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק זלה"ה החונה בק"ק פוזנא":

ב) הרב הגאון החסיד מוהר"ר סעדיה ישעיה קצינלינבויגען אבד"ק מעזירטש בפולין בהרב הגאון מוהר"ר שאול ק"ב מזינטשוב בהרב הגאון מוהר"ר משה אבד"ק חעלמא שלשלת היחס ממשפחת השר והמספר הג"מ שאול וואהל ז"ל. והג"מ סעדיה ישעיה בא בהסכמתו על ספר ילקוט שמעוני שנדפס בפ"פ דאדר. וחתם „הק' סעדי' ישעי' בן ה"ה החסיד מו' שאול ז"ל קצינעלבויגין חונה ק"ק מעזירטש בפולין נדול חתנא דבי נשיאה הגאון הגדול מהר"ן כ"ץ". ועוד על הרבה ספרים. ושם אשתו מרת אידיל ונפטרה בליסא 2).

ג) הרב הגאון מוהר"ר זאב וואלף מירלש בן הגאון מוהר"ר משולם זלמן מירלש אב"ד מהאמבורג 3) חותנו של הגאון חכם צבי, ושם אשתו של הג"מ זאב וואלף לא ידעתי.

ד) הגאון הגדול מוהר"ר יהודא ליב בהגאון החסיד המפורסם בדורו מוהר"ר גבריאל ז"ל אב"ד דק"ק ניקלישבורג ותמדינה 4) ושם אשת ר' יהודא ליב הרבנית מרת קילא. והג"מ יהודא ליב ואשתו החשובה הצנועה מרת קילא שניהם מתו רכים בשנים על פני אביהם הג"מ נ"כ אשר התאבל עליהם. והשאירו אחריהם בן רך בשנים ושמו ר' חיים והגאון מוהר"נ אמצו לו לבן כאשר כתב בצוואתו הקרושה „וכאשר שלקיתי בגופי ובממוני ונלקח מאור עיני שהלכו לעולמם רכים בשנים חתני הרב מהור"ר יהודה ליב ואשתו חשובה בתי הצנועה הרבנית מרת קילא ת'נ'צ'ב'ה ושתיתי עליהם כוס תנחומין אוי גם בנם נכדי ר' חיים יהיה לי לבן לכל דבר ויתנהג נ"כ עם נשמתי כנ"ל".

ה. ואלה הן הספרים הקדושים שהשאיר אחריו ברכה:

א) ספר „ברכת ה'" הרפיסו הגאון בעצמו בפ"פ ד"מ בשנת ד'ברי חכמים ב'נ'ח'ת' נשמעים (תס"ד) כולל שני חלקים ח"ר נקרא בשם „סמיכת חכמים" שם יתן טעם חכם על סמיכות כל מסכתות הש"ס זו לזו וח"ש נקרא בשם „קדושה וברכה" והוא חירושים ושיטות על מסכת „ברכות" ובסוף הספר כותב שחיבר עוד

1) קה"מ אות ח' 4367. 2) ד"ק צד 100. 3) „ונצרק קודש" לירידי הרב כהן צדק דף 211 ס' יוד ובספר „מגלת ספר" להגאון יעבץ ז"ל צד 38 כותב „משם בא לו לברלין נתארחנו בבית דודי המנוח איש צדיק תמים כמ"ו וואלף מירלש ע"ה".
4) מגו"ת להשהר"ל בסופו.

ספר „משך הורע" והוא חלק שלישי מספר „ברכת ה'" כולל יתר פירושיו לסדר זרעים ולא נדפס .

ב) ספר „ים כינרת" הוא שו"ת שלו שחיבר והוסיף אל ספר „פירות גינוסר" שו"ת מאביו זקינו הגאון הגדול מוהר"ר נפתלי הכהן אב"ד מלובלין ז"ל (כן כותב הג"מ נ"כ בסוף ספר „קדושה וברכה") ולא אדע אם נדפס .

ג) ספר „את מוספיהן" חיבור על כל אתין שבתורה (הביאו הגאון בסוף ספר הנ"ל) ולא נדפס .

ד) „מגיד נפלאות ה'" חיבור גדול על אגדה של פסח (מיבא שם) ולא נדפס .

ה) „שער נפתלי" תפלות ובקשות חביבות בדרך שיר וכן שירות וזמירות לסיום תורה נביאים וכתובים ולסיום כל מסכת ששה סדרי משנה והכל בחרוזים עפ"י א"ב תשר"ק ושם המחבר בראשי החרוזים . הוציאו לאור אחד מתלמידי הגאון מהר"נ אשר שימש את הגאון חמש שנים רצופות והגאון קורא אותו „בן משק ביתי" נדפס בעיר ברין בשנת ב'ש'י'ר'ה' והספר יקר מאד הפלא ופלא .

ו) „בית רחל" תפלות ובקשות. נדפס פעמים הרבה מחובר אל סידורי תפלה .

ז) ספר „שער ההבנה" וידויים ותפלות לחולה . נדפס בלובלין תע"ט .

ח) „צוואת רבי נפתלי" שצוה הגאון לאשתו לבניו ולחתניו מלאה מוסר ויראת שמים דברים השוברים לבו של אדם אם אבן הוא נימוח ומעוררים אותו לתשובה שלימה והחי יתן אל לבו להבין לנשמתו צידה לדרך אשר הולך האדם לבית עולמו . ושם כמה תיקונים על פי נגלה ונסתר דברים קדושים ונוראים מאד. בסוף הצוואה מעשה מפטירתו של הג' מהר"נ שנפטר בעיר סטאמביל היא קונסטנטינאפיל דברים נוראים ומבהילים מאד תסמר שערות ראשו של הקורא את הדברים ומהם יחזה קדושתו וטהרתו של הג' מהר"נ אשר כמלאך ה' צבאות היה . הצוואה נדפסה פעם ראשון בשנת תפ"ט ע"י נכד הג' מוהר"נ כאשר כתבתי לעיל ואח"כ נדפסה פעמים רבות . ושמעתי מפי זקנים תורנים מגידי אמת אשר מה"נ מוהר"נ כ"ץ (שידענו ברור שהיה בקי בקבלה עיונית ומעשיית) נשארו בעירנו כתבים הרבה בקבלה עיונית ומעשיית והיו טמונים בהקלויז הגדולה דפה ואחר כן באו הכתבים ליד אנשים אחדים אשר השתמשו בהם ועשו נפלאות וידעתי כי הדברים כנים הם ולא אגדה בעלמא .

ו. בתחלת שנת תע"ח היה הג"מ נ"כ בבית ועד קודש דק"ק יערסלב שם בא בהסכמתו על ספר „ברכת יעקב" וחתם עצמו „הכ"ד המדבר לכבוד התורה וכבוד המחבר החותם ביומא דשוקא התועדות קודש פה ק"ק יערסלב היום יום א' י"ט מרחשון תע"ח לפ"ק . נאם נפתלי הכהן". ובשנה זו נתקבל מעירנו לנשיא בא"י לק"ק צפת ולבו שואף זורח לעלות לארץ החיים לנשק עפרה וללחוך רגבותיה ועל כתב הרבנות ששלחו אלופי רוזני עירנו להגאון מוהר"ר אברהם כהנא שנתקבל לאב"ד פה ברשות והרמנא מהג"מ נפתלי כ"ץ (עיין הלאה העתקתי גוף הכתב) חתם עצמו יום א' ט' ניסן תע"ח „נאם המתנענע על כנפי התניעה לעזב אדמת חו"ל להתהלך לפני ה' בארצות החיים לנשק עפר א"י וללחוך רגבותיה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו נפתלי הכהן". וטרם ששם פעמיו לדרך א"י נסע לעיר סטעפאן לבקר את קבר אמו הרבנית הצדקנית מרת איידלי ז"ל שספונה וטמונה שם בבית החיים ועל קברה עומד בית חומה ישן מאר כאשר

ראיתי בהיותי בעיר סטעפאן לבקר את בית הקברות ישן נושן מאד והייתי על קברה. וקבלתי מפי המו"ץ דשם איש ישיש תורני מופלג ענין גדול ונורא מה"ג מוהר"נ עת היותו שם לבקר את קבר אמו. הדברים ברורים הם בפי כל אנשי העיר ונברין דברי אמת החודרים אל לב והלב מתרגש ומתפעל וביותר שנתאמתו אחר כן בפיעל (אבן גבול שמתי לי לבלתי אבתוב סיפורים כאלה בספרי ואולי ברצות השם בהוספות אשר אשית לספרי אכתבם) ובשנה זו נסע ובא לעיר קישטאנדינא שם בא בהסכמה לספר „תקוני זוהר" שנדפס באורטה קיילאם הסמוך לקושטאנדינא והתם עצמו „נאם המתנוסע על כנפי התנועה לעוף בגבעות ולדלג בהרים לעזוב את הארץ אדמת נכר להתהלך לפני ה' בארצות החיים ללחוך עפרותיה ולנשוק רגבותיה החותם פה עיר . . קושטנדינה היום ר"ח אלול שנת 'תנזור 'עלי 'חיים לפ"ק נפתלי הכהן" 1). וכפי הנראה התעכב שם בקושטאנדינא ולא נסע לא"י (הסיבה לא ידעתי) ובשנת תע"ט בהיותי במלון שם נתבקש בישיבה של מעלה ונאסף אל עמיו ושם נגנז ארון הקודש בחצר מות אורטא קיילאם בקושטא. על מצבתו לא הרבו בשבחים כי כן ציוה והזהיר בצוואתו רק חקקו את הדברים אשר ציה בצוואתו (עיין בצוואתו סימן כ') :

ברוך דיין האמת

פה נטמן
הרב מוהר"ר נפתלי הכהן
זלה"ה בן הרב הגדול המופלג
בדורו מוה"ר יצחק הכהן זללה"ה
משלשלת היוחס כמה גאוני
ארץ ראשי משפחתו מכל הצדדים
ויהוסי כהונה עד אהרן הכהן
לאל עליון נתבקש בישיבה של
מעלה ביום כ"ד לשבט שנת כי 2)
לא תעזוב נפשי לשאול לפ"ק .

כב.

הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר יואל היילפרין אב"ד בעירנו וחגליל.

א. אחר שפנה הודה וזיוה של עירנו ביציאת הצדיק הגאון חסיד שבכהונה מוהר"ר נפתלי הכהן מכאן לעיר פיזנא, חיש מהר הופיע זיוה של עירנו בביאת

1) קה"מ אות ד' 3421. 2) העתק מן המצבה קבלתי מאחד מיוצאי חלציו שנסע לבקר ולהשתטח על קבר הגאון ז"ל וידידי החכם הישיש הר"י כהן צרק כתב לי כי ביום ההוא שנפטר הגאון היתה שריפה הגדולה בפ"פ ד"ם שכנה שנים לפנים.

הגאון הגדול מוהר"ר יואל הוילפרין שנתקבל לאב"ד 1) בעירנו והוא מפורסם בעירנו בשם „דער גרויסער רבי יואל" והוא היה בן הגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק הוילפרין אב"ד ור"מ בטיקטין 2) בהגאון מוהר"ר אליעזר ליפמאן הוילפרין אבד"ק טיקטין שהיה בזיווג ראשון חתנו של המהרש"ל ז"ל 3) ולמעלה בקודש נאוני ארץ המתיחשים למשפחת הוילפרין. והג"מ יצחק אייזיק מטיקטין היה בזיווג ראשון חתנו של הרב הגאון מוהר"ר יעקב שור אבד"ק בריסק בעהמ"ח ספר „בית יעקב" על סנהדרין נדפס באמש"ט בשנת תנ"ג 4) בהגאון המפורסם מוהר"ר אפרים זלמן שור אבד"ק בריסק בעל „תבואות שור" קיצור מארבעה טורים והג"מ אפרים זלמן שור היה חתן השר והמפאר מוהר"ר שאול וואהל ז"ל 5) ובזיווג שני לקח הג"מ יצחק אייזיק מטיקטין את בת הגאון הקדוש ארי שבחבורה מוהר"ר מרדכי סג"ל בנו של רבינו הגדול בעל ט"ז ז"ל (עיין לעיל סימן ט"ז) ושמה בילא (על שם אמה זקנתה אשת הב"ח ז"ל) 6) ותלד לו את הג"מ יואל הוילפרין אב"ד דפה שקראה אותו אמו על שם אבי זקינה הגאון הב"ח ז"ל (ועיין הלאה סי' נ"ז).

ב. הג"מ יואל היה בתחלתו אב"ד ור"מ בעיר לויצק כי מצאתי את הסכמתו על ספר „בית הילל" שנדפס בדהירנפורט שנת תנ"א בין הסכמות הגאונים דד"א ממדינת פולין וחתם עצמו „היום יום ג' תשרי תנ"א לפ"ק יערסלב נאם הצעיר יואל הוילפרין חונה בק"ק לויצק". וכן בהסכמתו לספר „צפנת פענח חדש" לר' יוסף מפרעמסלא ח"ע „חוב"ק לויצק ולע"ע באוסטרהא" 7). ובשנת תנ"א באמצע החורף נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק פינסק ושם היה ג"כ אחד מראשי הועד של הגאונים דחמשה ראשי הקהלות ממדינת ליטא. ובועד הגדול שהיה להם בק"ק חאמסק טו"ב אדר תנ"א בא שם בהסכמתו בין הגאונים שהסכימו על ספר „דעת חכמה" למהרי"ל מפינסק וח"ע „נאם הק' יואל בא"א מורי ורבי הגאון מו"ה יצחק אייזיק הוילפרין חונה בק"ק פינסק" 8). ובשנת תנ"ב כשנסע הג"מ נפתלי כ"ץ מפה לק"ק פיונא נתקבל הג"מ יואל לעירנו. ובסוף שנת הנ"ב היה ביחד עם גאוני ד' ארצות בועד יערסלב שהתועדו יחד שם ונמשך הועד עד אחר התחלת שנת תנ"ג ושם הסכימו על ספר „בית יעקב" מהרב הגאון המופלג מוהר"ר יעקב אב"ד ור"מ דק"ק ציזמיר שהיה חתן הרב המופלג המאוה"ג הג"מ יצחק אייזיק אבד"ק טיקטין וגיסו של הג"מ יואל הוילפרין והג"מ יואל חתם עצמו „נאם הצעיר יואל בא"א מ"ו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק הוילפרין חונה בק"ק אוסטרא יע"א" ובאותה השנה מצאתי אותו בין המאורות הגדולים הגאונים הרבנים דגליל וואלין שהסכימו על ספר „עיר בנימין" (נדפס בפ"פ דאדר שנת תנ"ח) ובסוף ההסכמה כתוב „היום יום ד' שנבראו בו המאורות תנ"ג לפ"ק כ"ד המאורות הגדולים הרבנים דגליל

---

1) הרב הגאון בעל כלילת יופי (ד' צ') נתן לו גם את כתר הר"מ בעירנו ולא ידע כי אז היה הר"מ פה הרב הגאון מוהר"ר יצחק כ"ץ דפאפורט באשר כתבתי לקמן (סימן ל"ג).

2) מובא בספר „לחם הפנים" על ש"ע יו"ד סימן ל"ח ס"ק מ"א „וכ"מ בכת"י הגאון מהר"ר אייזיק אב"ד דק"ק טיקטין אבינו של ה"ה מוהר"ר ליפמאן". ובד"ק צד 59 מביא שהסכים על ספר „שערי שמים" וחתם „אייזיק בלאאמ"ו מ' אליעזר ליפמאן הוילפרין חב"ק טיקטין".

3) „ונצדק קודש" 213 סימן ג'. „שם ושארית" 70 לידידי הרב כהן צדק.

4) „ונצדק קודש" שם ס' י"ב ובספר „מעלות היוחסין" לה"ג הג' מוהר"ר א"ז מרגליות ד' מ'.

5) מעלות היוחסין שם. ובן כתוב במניו"ח אשר אצלי כת"י. 6) ונ"ק שם. שם ושארית 66 חערה 48. 7) ד"ק ד' 60 והסכמתו זאת נתן בשנת תמ"ט. 8) כלילת יופי ח"ר ד' צ'.

וואלין יצ"ו אשר נמצאו והיו פה בק"ק טירהאוויץ בוועד קודש לע"ע... ונאם הצעיר יואל בלא"א מ"ו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק זצלה"ה היילפרין חונה בק"ק אוסטרא והגליל יצ"ו". וכן בא בהסכמה על ספר „חלוקא דרבנן" על הגדה של פסח וחתם „יואל בלא"א מ"ו ה"ה החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק וצ"ל חונה בק"ק אוסטרי" 1). ובשנת תס"א בא בהסכמה על ספר „דרך חיים" להר"ר חיים ליפשיץ מאוסטרא (עיין הלאה סי' ל"ד) וחתם „יואל בהרי"א היילפרין אבד"ק אוסטרה" 2). וסמוך לשנת תע"ג נתקבל הג"מ יואל לאב"ד ור"מ בעיר לבוב והגליל ועוד בטרם שנסע לשם כבר פרש מצוודתו על עיר לבוב 3) ובכל הסכמותיו שנתן מאז חתם עצמו חונה בק"ק אוסטרהא והגליל ומצ"פ בק"ק לבוב והגליל. על ספר „עיר חומה" בא בהסכמתו ביריד יערסלאב כ"ד אלול תע"ב ונרשם למעלה על ההסכמה „הסכמת הגאון הגדול מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק לבוב והגליל יצ"ו" והוא חתום „החונה בק"ק אוסטרא ומצ"פ בק"ק לבוב" 4). ובין הגאונים שהיו בועד דר' ארצות ביריד יערסלאב שנת תע"ג והסכימו שם על ספר „ברית שלום" חתם עצמו ראשון לגאוני הועד „נאם הצעיר יואל היילפרין החונה בק"ק אוסטרא ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל. ובאותה שנה הסכים על ספר „פני משה" להרב הגדול המאוה"ג מוהר"ר משה הכהן ר"מ מפרעמסלע (הוא בנו של הרב הגדול מוהר"ר ישעי' כ"ץ ז"ל אחיו של הג' מוהר"ב כ"ץ) וחתם עצמו ג"כ כנ"ל 5). וכן על ספר „פני אריה זוטא" בא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הג' מ' יואל בהרה"ג החסיד ר' אייזיק היילפרין אב"ד דק"ק אוסטרא והגליל ולבסוף ימיו נתקבל לאב"ד לק"ק לבוב והגליל" 6). אך לא בא הג"מ יואל למחוז חפצו ולא שם משכן כבודו בעיר לבוב כי בערך תחלת שנת תע"ד נקרא אל השמים למנוחתו בגן עדן ועיין הלאה. והנה אם כי לא השאיר הג"מ יואל אחריו פרי חכמתו בכתובים ולא זכינו לשום חיבור שיעיד על ערך חכמתו בכל זאת ידענו את יקר תפארת גדולתו תורתו וצדקתו כי הוא היה גאון מפורסם בדורו דור של גאונים גדולים אדירי התורה ושמו הלך בכל קצוי תבל והמפורסם אין צריך ראיה כי הוא היה כמה פעמים בין ראשי הועד דד"א פולין וכן בין ראשי היעד של הגאונים דמדינת ליטא וראש הועד באסיפת המאורות הגדולים גאונים דגליל וואלין וזה לבד די לנו להביר את ערכו הגדול והיה מחותנו של הגאון החסיד שבבהונה מוהר"נ כ"ץ ז"ל ושאר גאוני דורו.

ג. הג"מ יואל היילפרין היה בזיווג ראשון חתנו של הג"מ יחזקיה יהושע פייבל תאומים פרענקיל אבד"ק צילץ פרעמישלא והגליל בן רבנו בעל „ככיון דיונה" 7) ועם בתו הוליד בן (ואולי בנים) ובנות ואחר פטירתה נשא בזיווג שני את הרבנית מרת עלקה שהיתה בת הרב הגאון מוה"ר יעקב יוסף ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבערג ומצאתי בפנקס הח"ק בחשבון פרנסת החדש של הרב ר' מרדכי היילפרין בנו של הג"מ יואל ששלח דבש „להרבנית אמי חורגתי" וכן מצאתי כמה פעמים בפנקס הח"ק ששלחו דבש „להרבנית מרת עלקי" וכן מצאתי שם ששלחו

1) קה"מ אות ה' 2586. 2) קה"מ אות ד' 2432. 3) לשון הרב בעל כלילת יופי ד' צ'. 4) „אנשי שם" להרב החכם באבער סימן ר"ח צד 87. 5) כליו"ש שם. 6) „אנשי שם" שם. וכן על מצבתו נכתב ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל עיין הלאה.
7) „דור ישרים" צד 30. „ונצדק קודש" סימן יוד העיה כ'.

ב' פ' דבש „להרבנית אלמנת הגאון מו' יואל ז"ל לחתנה הרב מדובנא" (מי הוא?) ופעם אחת בנסעה לדובנא לבקר את בתה חלתה ומתה שם ושם מקום מנוחתה את נוסח מצבתה שלח לי ידידי החכם ר' פנחס פעסים מדובנא וכתבתי הלאה.

ד. ואלה המה פרי צדיק של הג"מ יואל היילפרין ז"ל:

א) הרב המפורסם הגביר מוהר"ר מרדכי היילפרין פו"מ בעירנו כמה שנים. תולדותיו כתבתי הלאה בספרי.

ב) בתו הרבנית הצדקנית מרת מנוחה אשת הרב הגאון החסיד מוהר"ר בצלאל הכהן אב"ד בעירנו בהגאון מוהר"נ כ"ץ (ועיין לקמן בספרי סי' מ').

ג) בתי שהיתה אשת הרב הגדול הג"מ נתן אב"ד דק"ק פולנאה [1].

ד) בתי מרת חוה אשת הגאון מוהר"ר מנחם מענדיל מרגליות אבד"ק קראטשין מצאצאי הפוסק ר"י מרגליות מנירנבורג [2] בעל סדר נטין וחליצה.

בתחלת שנת תע"ד כאשר הבין עצמו לנסוע ולפרוש מ"ל כנפי תורתו על עיר הגדולה לבוב נקרא אל השמים. נשמתו בגן עדן תחת ע"ץ החיים וגופו הטהור מצא מנוחה כפון ושמון אצל קבר המהרש"א וללה"ה.

ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פ"נ

הרב הגדול המפורסם בדור
מורנו ורבנו מוהר"ר יואל
היילפרין בהרב הגאון החסיד
מוהר"ר יצחק אייזיק אור תורתו היה
זורח פה ק"ק אוסטרהא ומ"פ
בק"ק לבוב נפטר ביום ג' ד'
לחודש תשרי שנת ת"ע [3] לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

וזאת חקוק על מצבת אשתו השניה שנפטרה בעיר דובנא.

פ"נ

אשה חשובה והצנועה הרבנית
מרת עלקה בת הרב הגאון מו"ה
יעקב יוסף ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק

1) כן כתוב בשלשלת היחוס למשפחת היילפרין להגאון מוהר"ר שלמה יצחק ז"ל היילפרין שהעתיק מספר „בית יעקב" למר אביו הג"מ יעקב היילפרין נמצא אצלי כת"י יקרי המציאות.

2) ונצרך קודש שם. „שם ושאירית" הערה 14.

3) מאשר ידענו כי בשנת תרי"א הוקמה המצבה מחדש בפקודת הרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד דפה הדבר נעלה מעל כל ספק אשר מן המצבה הראשונה מרוב ימים נמחק אות „ד" והמעתיק גם המחוקק אשר לא ידעו שנת מותו בתכו רק ת"ע אולם האמת הברור שנפטר בשנת תע"ד.

ניקילשבורג אלמנת הרב הגאון
מו"ה יואל ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק
אוסטרהא והגליל נפטרה י"ד שבט
תק"ח לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

כג.

ומגדולי התורנים שהיו בעירנו בדור ההוא מצאתי את
הרב מוהר"ר יהודא ב"ר יחזקאל מאוסטרהא

הנקרא „ליב שוחט מאוסטרא" חיבר ספר „בית לחם יהודא" שו"ב מהרי"ו עם פי' והגהות מהר"ן נדפס בזאלקווא תנ"ג (אוצה"ס לב"י מערכת ב' 353). עוד חיבר ספר „סדר הניקור" חלקי אחוריים עם ל"א (לשון אשכנז) להר"ר יהודא ב"ר יחזקאל הנקרא ליב שוחט מאוסטרהא עם דיני בדיקה בל"א ונדפס בקראקא ת"ד (אוצה"ס סי' 137) ויותר לא ידעתי ממנו.

מנכבדי עירנו בדור ההוא אשר יגעתי ועמלתי בדי עמל להקים את מצבותיהם מעירמות עפרן אחר שנפלו ונשקעו בארמה רגבים כסו עליהן ונעלמו מעין הרואה זמן רב ואם לא ידעתי מי המה האנשים אשר מצאו קברם תחת המצבות האלה זמי המה בניהם וצאצאיהם ואת אשר פעלו ועשו בחיים חייתם אכן מהתוארים שנכתב עליהם או בזמן ההוא שלא הפריזו בשבחים ותוארים לא נאמנים ניכר כי אנשים גדולים וחשובים היו בזמנם ואמרתי להעתיק את הכתוב על גבי מצבותיהם למען אציל את שמותם מבין שיני הזמן המכלה והמכלה:

כד. הרב ר' פרץ בהרב ר' צבי

מהכתוב על מצבתו ניכר כי אדם גדול בן גדולים היה וזולת זה לא ידעתי ממנו דבר 1).
ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פה	כה.
נטמן	ביום ב' י"ז שבט
צנצנת המן	מ'ות' ל' נפטרה
כלכל דרדע	ונספנדה (ונספדה)? הא-
והימן ריחו	-שה החשובה
כאפרסמון	מרת גוטא בת
זקן ושבע ימים	כמהר"ר יוסף
בן הרב צבי	המפורסמת
זצ"ל נפטר	בצניעו' ובחם-
כ"ה אדר	-ידות ת.נ.צ.ב.ה.
תמ"ט לפ"ק.	

1) עיין הלאה סימן (נ"א) כה שכתבתי שם.

כו.

איש נאמן הר״ר יצחק במוה״ר יעקא.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו
אשר מצאתי והיא אמריה תאמר:

פה
נטמן
איש נאמן
הר״ר יצחק
במוהר״ר יעקא
כ״ץ נפטר כ״ח
תמוז ת״ן לפ״ק.

כז.

האלוף התורני הרבני מוהר״ר צבי הירש במוהר״ר עקיבא כהן.

מהתואר „האלוף התורני וכו״ שזכה בעודו רך בשנים ניכר שבחו וערכו הרב ומצבתו תאמר:

פה
נטמן האברך
היניק וחכם הא-
לוף התורני הרבני
מוהר״ר צבי הירש במ-
-והר״ר עקיבא כהן נקבר
ביום הששה ט״ז אייר
תנ״ג לפ״ק ת״נ״צ״ב״ה.

כח.

החסיד המופלג בתורה מוהר״ר נתנאל בהר״ר יעקב.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי בין מצבות העתיקות (עין סימן ל״ט) ומצבתו תגיד לנו את שבחו

פה
נטמן
איש חסיד
המופלג בתורה
מהור״ר נתנאל
בן הר״ר יעקב
נפטר ט׳ אב
בשנת תנ״ד

כט.

הרב הגדול החסיד מוהר״ר יעקב שמחה בונם בהאלוף הראש ומנהיג מוהר״ר אברהם.

את מצבתו מצאתי בין מצבות העתיקות מגדולי עירנו והכרתי כי אדם גדול

הוא אבל לא ידעתי מי הוא הרב הגדול הזה ומה שם משפחתו ומקור מחצבתו ואח"כ בא לידי כת"י יקר מאד חידושים ופלפולים על ש"ס. את הכת"י מיחסים לגאון אחד שהיה אב"ד בלעטשעב ובראש הכת"י נמצא כתב יוחסין שכתב המחבר וזאת קראתי שם ... „מבניו של הג"מ מאיר ז"ק ז"ל ... „השביעי הראש המנהיג ר' אברהם מק"ק אוסטרהא ובניו של הגניר ר' אברהם היו לו שני בנים הא' הרבני מ' בינם והיה לו בן מופלג וחריף מ' שמעלקא בק"ק אוסטרהא 1) והשני הרב מ' מאיר חתנו של הרב הגאון מ' יעקב אבד"ק פוזנא. וכן ראיתי בקונטרס „אוצרות חיים" מביא בשם הקדמת ספר „ענף עץ אבות" אשר להגאון מיהר"ר מאיר ז"ק ז"ל היה לו שבע בנים גאונים והבכור היה שמו מהור"ר אברהם אב"ד בק"ק באר יעפטר בחיי אביו ואח"כ נולד להג"מ מאיר בן זקונים וקרא שמי אברהם להקים שם לאחיו הגדול". ומעתה זכינו לדעת מי הוא הראש ומנהיג מיהר"ר אברהם ומי הוא בנו הרב חגדול מ' שמחה בונם דנן ומה שם משפחתם וכפי הנראה ישבו ר' אברהם ובניו בעירנו בזמן ובמקום שישב אחיו הג"מ שמעלקא ז"ק על כסא הרבנות מקום נחלת אבותיו הגאון הגדול מוהר"ר אברהם ז"ק ז"ל שהיה אב"ד פה אחר רבו המהרש"ל ז"ל (עיין לעיל סימן ג') ועיין הלאה בספרי יתמצא עוד בנים להראש ר' אברהם הזה.

ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פה נטמן
הרב הגדול
חסיד ועניו מ—
הור"ר יעקב
שמחה בונם
בהאלוף הראש
ומנהיג מוהר"ר
אברהם נפטר
ביום עשירי
מנחם אב
תנ"ה לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

לא רחוק מקבר המהרש"א ז"ל מצאתי מצבה ישנה מאשה חסידה מרת חנה ואחשוב כי הוא בתו של הרב ר' בונם דנן וזאת חקוק על המצבה:

פה נטמנה
האשה הצנועה
והחסידה מרת
חנה בת הרב
הגדול מהור"ר
בונם נפטרה
ב' ר"ח ניסן
תנ"ז לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

למד.

הראש ומנהיג מוהר"ר אהרן זעליג כ"ץ

מיקירי העיר יגדיליה פרנס ומנהיג. על האסיפה הכללית שהיתה בעיר

1) את ר' שמעלקי מצאתי בין אלופי הה"ק דפה. בפנקס שני ד' ס"ו מצאתי ששלח „חצי קו' לר' שמעלקי בהרב ר' בונב" וכן מצאתי פעמים הרבה „לר' שמעלקי בהרב ר' בונם" וכן

פשעווארסק בשנת תכ"ו 1666 נשלח ר' אהרן זעליג בתור שתדלן ממדינת וואלין לטובת בתי כנסיות אשר במדינת וואלין (ידידי החכם דובנאוו בהוויאסחאד לשנת 1894 חודש אקטיאבר מביא הדברים ממקור נאמן) ומיוצאי חלציו של ר' אהרן זעליג מצאתי בדורות שלפנינו מנהיגי העיר ופרנסיה ויותר לא מצאתי ממנו.

ומצבתו תאמר:

פה
נטמן האלוף
הראש ומנהיג
מוהר"ר אהרן
זעליג במוהר"ר
יהודא ליב כ"ץ נפ'
כ"א אדר תנ"ו.

לא.

איש השוב ה"ר גרשון ב"ר יקר.

לא ידעתי זולת מצבתו אשר מצאתי אבן מרובעת אשר לא ראיתי כמוה וחקוק עליה:

פה
נטמן
האיש ה–
–חשוב הר"ר
גרשון בהר"ר
יקר נפטר
ביום ג'
כסליו ת"ס
לפ"ק
תנצב"ה.

לב.

מו"ה משה במוהר"ר אהרן כהנא.

את מצבתו מצאתי עומדת במבחר קברות העיר וחקוק עליה:

פה נטמן
איש נאמן
ה"ה האברך מו"ה
משה במוהר"ר אהרן
כהנא נפטר ביום
השבת ח' טבת
תס"ד לפ"ק.

בהחשבון מחודש מנחם שנת הפ"ה מצאתי "לר' שמעלקי בהרב ר' בונם".

לג.

הרב הגאון החסיד מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט
אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה.

א. בימי הגאון הגדול מוהר"ר יואל היילפרין ז"ל אב"ד בעירנו והגליל (סימן כ"ב) ישב על כסא אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה דפה נכדו של הגאון ר' שמעלקא ז"ק ז"ל (סימן י"ח) הוא הרב הגאון החסיד המופלג מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט בהגאון מוהר"ר משה מאיר הכהן רפאפורט ז"ל פרנס ומנהיג בלבוב בנו של הגאון הגדול בדורו מוהר"ר נחמן הכהן רפאפורט ליבשיס 1) והג"מ משה מאיר הכהן רפאפורט היה חתן הג"מ שמעלקא ז"ק ז"ל אב"ד ור"מ פה (עיין לעיל שם) ומכתבו הרבנית מרת לאה הוליד בנים רבנים וגאונים גדולים 2) ואחר מהם היה הגאון החסיד מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז דפה והוא היה חתן הרב הנגיד הפרנס המפורסם שזכה לשתי שלחנות מוהר"ר מרדכי הנקרא רבי מרדכי ר' ליבשם מואלקווא 3). ובחיות הג"מ יצחק כ"ץ אב"ד ור"מ בהקלויז פה בא בהסכמה בשנת תנ"ד על ספר „אוהל יעקב" 4). ובשנת תס"א על ספר „דרך חיים" לתלמידו ה"ר חיים מאוסטרהא וחתם „הצעיר יצחק בהרב הגדול מ' משה מאיר כ"ץ ז"ל רפאפורט ר"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא" והרב ר' חיים מביא בספרו חידושים בשם רבו הג"מ ר"י כ"ץ ועיין אחר זה.

ב. הג"מ יצחק כ"ץ רפ"פ הוליד בת אחת והיא היתה אשת הגאון המפורסם מוהר"ר אשר ענזיל ז"ל אב"ד דק"ק פינטשוב אביו של הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בקלויז דפה אשר כתבתי תולדתו בספרי לקטן (סימן מ"ג).

את מצבתו מצאתי עומדת אצל מצבת אבי זקינו הג"מ שמעלקא ז"ק ז"ל,

ווהי חרות עליה:

פה נגנז הרב הגדול
החסיד המופלג בתורה
ובהסידות מו"ה יצחק
בהרב הגדול מו"ה משה

---

1) הג"מ נחמן הכהן רפ"פ ליבשיס היה חתן הגאון המפורסם מוהר"ר יוסף אב"ד דק"ק לבוב שהיה חתן הגאון המפורסם מהר"ם מלובלין ז"ל כן כתוב על שער הספר „ברוך מבנים אשר" אשר ראיתי באוצר הספרים בוורשא והג"מ יוסף אב"ד דק"ק לבוב מפורסם בדורו ונזכר כמה פעמים בשו"ת „איתן האזרחי" ובסימן כ"ב תחם עצמו „נאם הצעיר יוסף בן לא"א מ"ו אליקים הנקרא געץ זצללה"ה חונה לע"ע בק"ק לבוב חוץ לחומה".

2) הבן השני הוא הגאון מוהר"ר ברוך ז"ל אב"ד דפיורדא כן כתוב בשע"ס „ברוך מבנים אשר". ובספר „אנשי שם" סימן שנ"ב חושב שם עוד בנים שהיו להרב ר' טשה מאיר כ"ץ רפאפורט.

3) והרב הפו"מ מוהר"ר מרדכי ר' ליבושם היה בן הרב הגדול מ"ו ישראל איסרל בהגאון מהר"ם בעל „מהדורא בתרא" נכד הגאון מהר"ם איסרליש (רמ"א ז"ל) תתן הגאון מהרש"א ז"ל (שם שער הספר ברוך מבנים אשר).

4) נדפס בהסכמת הרבנים דדיא מדינת פולין והוא תחם תק' יצחק בהרב . . משה מאיר כ"ץ רפאפורט ר"מ בקלויז דאוסטרא תנ"ד (קה"ח א' 291).

מאיר הכהן רפאפורט
ונקבר יום ה' ער"ח חשון
תס"ז ת'נ'צ'ב'ה.

לד.

הרב המופלג מוהר"ר חיים מאוסטרא ליפשיץ

הוא בנו של הגאון מוהר"ר משה ליפשיץ מפוזנא בעל המחבר ספר „לחם משנה" על משניות והרב ר' חיים היה אב"ד דק"ק סווייך והיה נקרא בפי כל „הרב ר' חיים מאוסטרא" חיבר ספר „דרך חיים" הזכירו הרב בעל סדר הדורות והרב חיד"א בס' שה"ג והוא „שולחן ערוך לעיברי דרכים" תיקוני תפלות סליחות ופזמונים על פי דרך הקבלה ובראשי החרוזים חתם את שמו „חיים בן משה" אי „בה"ר משה". חידושי דינים ודרושים סגולות ורפואות. זמר נאה לשבת וחתם „חיים בן משה חזק" ומביא שם מה ששמע מפי מורו ורבו הוא הרב הגאון מוהר"ר יצחק כ"ץ רפאפורט (עיין לפני זה). בסימן ל"ג כותב „ושמעתי מפי מורי חמי הרבני מהר"ר משה וואלפיר נר"ו דבר נאה ומתקבל". בסימן ל"ו ס"ק כ"ט כותב „כן קבלתי ממ"ו א"ב ר"ם דפראג ר' אברהם ברודא". סימן ס"ו ס"ק כ' מביא „מפי אחי התורני מה"ר קאפיל נר"י שמעתי". וחידושי דינים ממס' פסחים ושם הביא מה שהקשה על דברי הספר „חק יעקב" והרב בעל חק יעקב השיב לו כמה פעמים 1) וכן חידושי מסכת מגילה. הספר „דרך חיים" הובא לבה"ד על ידי תלמידיו של המח' „דרך חיים". א) ה"ר מאיר ב"ר יצחק שחתם עצמו „כ"ד עתירות צעיר מן תלמידיו זעיר מן חבריא חד מן משמשיו המתאבק בעפר רגליו כי גדולה שמושה.. מאיר בא"א מוהר"ר יצחק זלה"ה מגזע צבי מק"ק לאקמש". ב) אשר זעליג. חתם עצמו „כ"ד תלמידו וש"ב אסקופה הנדרסת לפניו הק' אשר מבינה זעליג בהרב מוהר"ר יצחק זלה"ה מק"ק דובנא גדולה". ור' אשר זעליג היסיף בסוף הספר חדושים על פרקי אבות ודרוש אחד מאביו הרב המנוח מוהר"ר יצחק ז"ל. הס' „דרך חיים" נדפס בזולצבאך בשנת תס"ג בהסכמת גאוני הדור הג"מ דוד אופנהיים הג"מ אברהם ברודא הג"מ יואל הילפרין אב"ד דפה והג"מ יצחק כ"ץ בה"ר משה מאיר הכהן רפאפורט אב"ד ור"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא מירו ורבו של המחבר ושאר גאונים 2). והרב מ' חיים חיבר עוד ספרים הרבה והביאם בספר „דרך חיים". בהקדמה כותב „ובספרי „נפש כל חי" הארכתי. וכן הביאו הרבה פעמים. בסי' ל"ג ס"ק כ"ג ע"ד שבארתי בספרי „תוכחת חיים". בסי' מ"ב בספרי „מקור חיים" הארכתי. בסי' ס"ד בספרי „כלי עוז" הארכתי". ולא אדע

---

1) בשו"ת „שבות יעקב" שאלה כ"ב כותב „גם ה"ה מהר"ח מאוסטרא בהיותו פה הקשה לי איזה קושיות בכתב על ספרי „חק יעקב" והשבתי על כל דבריו באריכות ואח"כ הדפיס איזה ליקוטים ושם ספרו דרך חיים בסי' ס"ה העתיק השגתו וקצת מתשובתי" עיין שם.

2) מן הספר „דרך חיים" אשר אצלי חסר השער עם ההסכמות והעתקתי את שמות הגאונים מן הרשימה קה"מ אות ד' 2432 ושם מביא שנדפס מכנו עוד ספר „דרך חיים" חידושים על כמה מסכתות וחי' על מג' „רות" ומג' „איכה" והגיגה (על דרך הקבלה) ומביא הידושים בשם רבו הר"י רפאפורט מאוסטרהא והספר נמצא באוצה"ס „קהלת משה" חסר השער.

אם יצאו לאור. מבניו לא מצאתי פה אך את אחיו מצאתי פה מנכבדי עירנו והבאתים הלאה בספרי ועין אחר זה.

לה.

האלוף התורני המופלג מוהר"ר אליעזר ליפשיץ

הוא בנו של הרב הגאון ר' משה בעל „לחם משנה" ואחיו של הרב בעל ס' „דרך חיים" (עיין לפני זה). מצבתו העתיקה מצאתי בין מצבות העתיקות מזמן ההוא ממצבתו ניכר כי אדם חשוב יתורני מופלג היה ויותר לא ידעתי מתולדתו מאומה. וזאת תגיד לנו מצבתו:

פה
נטמן צנצנת
המן. ה"ה האלוף
התורני הרבני המופ-
-לג הזקן מוה"ר
אליעזר בהרב המו-
-פלג מוהר"ר משה ב'
לחם משנה נפטר י"ג
ימים בחודש חשון
תס"ב לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

לו.

האלוף מוהר"ר שמואל זיינוויל בהראש והקצין מוהר"ר אברהם.

כפי הנראה הוא בנו של הראש והמנהיג מוהר"ר אברהם ז"ק (בני של הגאון הגדול מוהר"ר מאיר ז"ק ז"ל) ואחיו של הרב החסיד ר' יעקב שמחה בונם (עיין לעיל סי' כ"ט) את מצבתו הקימותי מעריסת עפרה. וזאת קראתי מעל מצבתו אשר תתאר לנו את ערכו:

פה נטמן איש אמונה
ורב ברכות איש צעיר
ה"ה האלוף מוהר"ר
שמואל זיינוויל בהאלוף
הראש והקצין ופרנס
מוהר"ר אברהם נפטר
ביום הששי י"ב חשון
תס"ח לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

לז.

הישיש התורני המופלג מוהר"ר יואל נבד הב"ח ז"ל

את מצבתו מצאתי במעלה הקברים מגדולי העיר וכבר נשפך עליה עפר. ועשבים ומוך עלה עליה ויקרם. וביניעה רבה עמלתי והסירותי את המוך אשר קרם עליה הזמן וקראתי את החקוק עליה. והנה לא ידעתי מה שם אביו ואיך הוא נבד הב"ח ז"ל אם מצד אביו או מצד אמו? ומה לו פה כי חצב לו פה קבר אם היה מתושבי עירנו בסוף ימיו או רגליהו דבר נש ... ובא לכאן לפי שעה וכאן מצא מקום מנוחה כל זאת נעלם ממני ואני שמעתי מפי דודי הישיש הרב מוהר"ר מאיר אלתהו ז"ל מו"ץ דפה שהש"ס אשר על הגליונות היו כתובות הגהות הב"ח ז"ל בעצם כתב ידו וממנו העתיקו פעם ראשונה את ההגהות ונדפסו אח"כ בכל השסי"ן היה נמצא בעיר וולאדאווי 1) וכאשר כתוב על מצבתו שהיה נקרא ר' יואל מוולאדאווי שערתי אשר ר' יואל דנן היה אצלו הש"ס הזה ירושת אבי וקנו הב"ח ז"ל והוא השאיר אחריו את הש"ס בעיר וולאדאווי מקום ישיבתו. ויותר לא ידעתי ממנו. ימצבתו אמריה תאמר:

פה נטמן
הישיש המרומם התורני
המופלג מוהר"ר יואל נבד
הגאון מוהר"ר יואל אב"ד
ק"ק קראקא בעל המחבר
בית חדש הנקרא
בפ"כ ר' יואל מבלאדוב. וולאדאווי
נפטר יום... ר"ח טבת
תס"ט לפ"ק

לח.

הרב החסיד הגאון מוה"ר יעקב בהמאוה"ג הרב מוהר"ר נטע

איש גדול וזכה לשם חסיד בעירנו אז בעת אשר חזון תוארים לא נאמנים לא נפרץ. בפנקס הח"ק נזכר כמה פעמים בשם „ר' יעקב חסיד" מן התואר

1) כעת ראיתי ברשימה „קהלת משה" לידידי החכם ווינער יחי' אות ה' 3018 מביא „ספר הגהות הב"ח" על כל הש"ס... ותוספות ורבינו אשר... שנמצא בבית חמרש דק"ק וולאדאווי ש"ס דפוס ווינציאה רפ"ח שלמד בו הר' יואל סירקש בעל הב"ח והגיהו בכתב ידו (הש"ס הלז נקנה מאת נכדו של הב"ח והרב אב"ד דוולאדאווי מעיד בהסכמתו „שמעתי מהמנוח... קו"ה יהיאל ז"ל שהיה הד מדייני צדק מפה שהוא נתן הש"ס עם הגהות הב"ח לביהמ"ד דפה נעתקו ונאספו ע"י ה"ר יחיאל מיכל בר' שלמה זלמן מוולאדאווי והובא לדפוס על ידו' ווארשא שנת תקפ"ד. והנה מכה שכתב כאן „הש"ס הלז נקנה מאת נכדו של הב"ח" אחשוב כי השערתי נכונה וכן ר' יואל דנן קנו את ש"ס הב"ח שהיה אצלו ירושת אבותיו.

„המאיה"ג הרב" שנכתב על אביו ניכר כי היה אב"ד או ר"מ או השתמש בשני הכתרים באחד מן הקהלות אבל אחר כל יגיעותי לא עלה בידי לדעת מי הוא המאיה"ג ר' נטע ובאיזו עיר השתמש בכתר הרבנות או ר"מ ובתחלה חשבתי אולי הוא הרב המאוה"ג מוהר"ר נתן נטע כהנא אב"ד דפה ומפני שנחסרו הרבה תיבות מן המצבה יוכל היות שאחר התיבה „נטע" היה כתוב „כהנא". אך ראיתי „באיצרות חיים" להג"מ חיים רפ"פ אב"ד דפה. בפרשה בלק כותב כי הגאון והחסיד ר' יוקב (הוא ר' יעקב דנן) הוא מזרע הגאון הגדול מוהר"ר פייבוש מקראקא (רבי של הב"ח) ולוא היה הרב ר' יעקב בנו של הגאון הגדול מוהר"ר נטע כהנא ז"ל למה לו (להג"מ חיים) להביא ממרחק לחמו ? והחסיד ר' יעקב הוא חותנו של הרב החסיד מוהר"ר יהודא ב"ץ אביו של הגאון מוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ מובא בספרי לקמן (סי' נ"ג) הנקרא ר' זלמן ר' יהודא ר' יוקבת והוא ר' יעקב דנן. מן מצבתו אשר מרוב ימים נשברו ונקלפו האותיות הצלתי התיבות האלה:

פ"נ
הרב מו"ה יעקב בהמאור
הגדול הרב מו"ה
ר' נטע . . .
. . . .
. . . .
יום ב' תמוז
שנת תס"ט לפ"ק

לט.

הרב הגאון סו"ד מוהר"ר יואל במ"ו נתנאל

אצל קבר הרב מוהר"ר שמחה בונם (סימן כ"ט) מצאתי מצבה עתיקה אחת מגאון גדול אחד אשר לא עלה בידי לדעת מי הוא ואולי הוא בנו של החסיד מוהר"ר נתנאל במהור"ר יעקב (סימן כ"ח) וגדולתו ניכרת מן הקינה אשר תיטא עליו מצבתו לאמר:

חבל
על דאבדין ולא
משתכחין על דא
גברא רבא ה"ה
הר"ר הגאון ה"ה
סו"ד מו"ר יואל
במ"ו נתנאל נפטר
ביום ז' י"ב אב
ת"ע לפ"ק.

מ.

הרב הגאון המאוה"ג רבי בצלאל הכהן אב"ד ור"מ בעירנו והגליל.

א. אחר פטירת הג"מ יואל היילפרין ז"ל נתקבל לאב"ד ור"מ פה חתני הרב הגאון המופלג והמפורסם מוהר"ר בצלאל הכהן (נקרא בעירנו „דער רבי בצלאל") בנו של הגאון החסיד שבכהונה ר' ר' נפתלי כ"ץ אב"ד ור"מ פה ואח"כ בפוניא ופ"פ ד"מ והג"מ בצלאל בא בהסכמתו על ספר „פני משה" משארו הגאון המאיה"ג המקובל מוהר"ר משה כ"ץ ז"ל אב"ד דק"ק פרעמשלא בנו של הרב הגדול מוהר"ר ישעי' כ"ץ ז"ל אחיו של הגאון מוהר"נ כ"ץ. ראיתי ספר „של"ה" שנדפס בפ"פ דאדרא שנת ב'ע'ת'ה (יקר המציאות) ובראש נדפס הסכמות וגזירת החרם מגאוני ארץ חכמי אשכנז וחכמי פילאנ' ובראשם הסכמת הגאון הכהן הגדול מוהר"נ כ"ץ ז"ל וגם הג"מ בצלאל בא בהסכמתו ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאור הגדול יהמופלג במוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרא והגליל בן הגאון המופלג בדורו מהרר"ן כ"ץ". ובסוף הסכמתי מסיים „ובהיות שראה ראיתי איש אלהים אדוני אבי הגאון בהן הגדול העומד ומשמש שב. שם הרב הגאון מהור"ר נפתלי בן הגאון אדוני זקני מה"ו יצחק כ"ץ נתן כחו וידו ועצמו למד"פ... ובכן מי (לא) ראה אלו יוצאים ולא יצא... היום ער"ה תע"ז לי' נאם בצלאל בן הגאון המופלג בדורו כמוהר"ר נפתלי הכהן החינה פה ק"ק אוסטרא והגליל יצ"ו.

ב. הג"מ בצלאל היה חתן הג"מ יואל היילפרין ז"ל ועם בתי הרבנית מרת מנוחה הוליד שלשה בנים ושלש בנות: ואלה הם בניו הגאונים.

א) הרב הגאון אב בחכמה מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה עיין לקמן (סימן מ"ד).

ב) הרב הגאון מוהר"ר נחמן הכהן חתן הגאון המפורסם בדורי מוהר"ר חיים הכהן רפ"פ אבד"ק לבוב עיין לקמן (סימן קל"ג).

ג) הרב הג' מוהר"ר יוסף חתן הג"מ יהודא ליב מיוליש אבד"ק מיר הנקרא ר' ליב מירקיש (ונצדק קודש לידידי הרב הישיש כהן צדק ד' 216 סימן ב"ד).

ואלה המה חתניו הרבנים לוקחי בנותיו:

א) הרב המופלג החסיד מ"ו דוב בער בהרבני הנגיד הקציו המפורסם מוה"ר שמואל רבי יעקליש מאוסטרא (שער הספר ברוך מבנים אשר) ועיין לקמן (סימן ס"ט).

ב) הגאון מוהר"ר משה רוקח אבד"ק זלאשטוב (ונצדק קודש שם).

ג) הרב הגאון מוהר"ר יוסף סג"ל לנדא אבד"ק קלימנטוב אחי רבינו הג"מ יחזקאל מפראג ז"ל (ונצדק קודש שם) והזכירו בשו"ת נוב"י מהד' ת' סי' נ"ד „ואחי הגדול הרב הגדול מו"ה יוסף היה חתונתו עם בת הגאון אבד"ק אוסטרהא..."

ג. הג"מ-בצלאל לא האריך ימים על ממלכתו ובעודו רך בשנים עזב את התבל ועלה לשמים ומת על פני אביו הגאון מוהר"נ כ"ץ שישב אז בעירנו כאשר כתבתי לעיל (סימן כ"א). מזקני עירנו התורניים הנאמנים בדבריהם ולא היו מבעלי ההויה שמעתי נפלאות אשר פעל ועשה הגאון מוהר"נ כ"ץ בעת אשר נשאו מטת בנו לבית מועד לכ"ח כאשר קבלו איש נאמן מפי איש נאמן ולא רציתי לכתוב כאן (עיין הוספות).

בפנקס הח"ק מצאתי בה"ח משנת תע"ז ר"ח סיון „בקבורת הרב אב"ד „מקופסא בקבורת הרב אב"ד טו"ב זהובים כ"ג".

ומצבתו תתן אמריה לאמר:

פה

אבן פינה. המוכתר בכתר
תורה וכתר כהונה אב
בחכמה ורך בשנים ה'
הרב המופלג המפורסם
מו"ה בצלאל בהרב
הגאון מוהר"ר נפתלי
הכהן נפטר יום כ"א
סיון שנת תע"ז לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

אשתו הרבנית מרת מנוחה בת הג"מ יואל היילפרין האריכה ימים אחריו ולפי הנראה לא נשאת לאיש אם כי רכה בשנים היתה במות עליה בעלה וישבה גלמודה עד מותה. כאשר מצאתי בפנקס הח"ק פעמים הרבה ששלחה הח' דבש „לאלמנת הגאון מ' בצלאל ז"ל". וכן מצאתי שם ששלחו דבש „לאלמנת הגאון מ' בצלאל בבוא אליה בנה מלבוב" (הוא הרב ר' נחמן כ"ץ). את מצבתה מצאתי אצל מצבת אחיה הרב הג' פ"מ מוהר"ר מרדכי היילפרין מרוב ימים נתקלקלו האותיות וברוב עמל עלתה בידי להעתיק את החקוק על מצבתה אשר תביע צדקתה וכה תאמר:

פ"נ

הרבנית דפ'
קהילתנו יצ"ו
המפורסמת כיום יאיר
לה לילה והיתה) אם כל
חי אף לדל ביתה
פתוחה. היא תתהלל
וידיה לאביון שלחה
לגמילת חסדים ידי ב...
... חה הצנ' מ' מנוחה
ב' הגאון מ' יואל ז"ל מ"צ

דפה ואשת הגאון מור"ד
בצלאל מ"צ פ' נפטרה
יום י"ט שבט תקי"ז.

מא.

הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר אברהם כהנא
אב"ד ור"מ בעירנו והגליל

א. אחר האסף אל עמיו הג"מ בצלאל שלחה עדת עירנו לעיר בראדי והרביצה אלוף לראשה את האב"ד משם. הוא הרב הגאון המאוה"ג גולת אריאל שר ומספר בישראל (לשון בן המח' ס' אור הנערב) מוהר"ר אברהם כהנא בנו של הרב הגביר נגיד ומצוה כל ימיו היה ראש ומנהיג בקראקא. וזכה לב' שולחנות תורה וגדולה בקנה אחד עולה מוהר"ר שלום שבנא כ"ץ ז"ל בן הרב מוהר"ר אהרן מנחם הכהן המכונה „ר' מענדיל ר' ולמן חנוש" מורע הגאון הגדול תפארת ישורון מפורסם בדורו מוהר"ר יוסף ב"ר נרשם כ"ץ ז"ל בעל „שארית יוסף" והרב ר' שלום שבנא כ"ץ היה חתן הגאון הגדול משוש דורו רבינו יהושע במוהר"ר יוסף ז"ל ר"מ בק"ק קראקא בעהמ"ח „מגיני שלמה" ושו"ת „פני יהושע" ועם בתו הוליד מורש"ש כ"ץ שלשה בנים 1) גאונים מפורסמים.

א) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמואל הכהן אב"ד ור"מ בק"ק דובנא רבתי ושם מ"כ. ב) הרב הגאון מוהר"ר יהושע הכהן רש"ך רב"ד דק"ק קראקא.

ג) הרב המאוה"ג המפורסם מוהר"ר אברהם כהנא שהיה מתחלה אב"ד דק"ק בראדי ובשנת תע"ח נתקבל לאב"ד ור"מ בעירנו והגליל בהסכמת הגאון והחסיד שבכהונה מוהר"ר נפתלי כ"ץ ז"ל (שישב אז בעירנו כאשר כתבתי לעיל) שהיה בידו כתב מגאוני ארץ שהיו בהתוועדות יערסלאב אשר כל זמן היות הג' מוהר"נ כ"ץ בעירנו אינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד לאוסטרהא אך להג"מ אברהם כהנא מחל על כבודו ועל כתב הרבנות ששלחו אלופי העדה מעירנו להג"מ אברהם כהנא חתם עצמו הג"מ נפתלי כ"ץ והסכים על ברכת אברהם כאשר העתקתי הכתב הלאה.

---

1) הלכתי בעקבות הרב הגאון בעל „כלילת יופי" (ח"ש ד' כ"ו) והחכם בעל „לוחות זכרון" (עלה 47) שניהם כתבו שהג"מ אברהם כהנא היה בנו של הרב מהרש"ך ואחיו של הג"מ שמואל כהנא אב"ד דק"ק דובנא. אולם הרב מוה"ר שלמה ולמן כהנא מעירנו בעל „דברי שלמה" שהוא ממשפחה הזו כתב בראש ח"ש ספר „אור הנערב" שהג"מ אברהם כהנא היה בנו של הג"מ שמואל כהנא הנ"ל (וכן בסוף ספר „איתן האזרחי" בסדר היחוס של הרב הגאון המוציא לאור כותב ואא"ז הג"מ מגלי כ"ץ הוא גיסו של הרב הגאון המפורסם דודי מוהר"ר שמואל ז"ל האב"ד דק"ק נ"ש ודק"ק דובנא רבתי אביו של הגאון המפורסם התיר הגדול מוהר"ר אברהם כהנא האב"ד דק"ק בראד ודק"ק אוסטרהא) וכתבתי לאחד מידידי מעיר דובנא להעתיק לי את נוסח המצבות מהג"מ שמואל או מהג"מ אברהם כהנא ואוכל לדעת עם מי הצדק והשיב לי כי המצבות נשברו לרסיסים ונאבדו ולכן לא יוכלו להגיד לי דבר אמת ויען כי לא אוכל להכריע ממכתי על דברי הרב בעל „כלילת יופי" והח' בעל „לוחות זכרון" אשר המה ילדי קראקא ולפניהם נגלו כל הפנקסים וכתבים ישנים ויש לסמוך על דבריהם הנובעים ממקורים נאמנים ולא על דברים שנכתבו רק מפי השמועה.

ב. כתב הרבנות ששלחו אלופי עירנו להג"מ אברהם כהנא היה ביד הרב הג"מ יעקב רפאפורט אב"ד דפה והעתיקו בספרו סוף קונטרס „אוצרות חיים" ושמעתי מפי דודי הרב הישיש מוה"ר מאיר אליהו דומ"ץ דפה שראה בעיניו את הכתב וחתמו עליו שלשים אלופים ראשי נכבדי העיר ומעבר השני כתב הג"מ נ' כ"ץ הסכמתו ויען כי ערבים ונעימים עלינו הדברים אמרתי להעתיקם הנה. וז"ל הצדיק. „בדבר הכתב שבידי מהתוועדות קודש יערסלב מרוזני קציני נגידי מנהיגי ארץ וגאוני רבני הארץ שכל זמן היותי פה ק"ק אוסטרהא כבודי במקומי שאינם רשאים לקבל שום רב לרב ואב"ד. לגודל אהבה רבה וחיבה למחות' הרב המאור הגדול המופלג כבור שמו מו"ה אברהם כהן צדק מחלתי על כבודי נגדו כהנא מסייע לכהנא שראוי הוא לאצטלא זו שהוא גדול כמי"כ [כמוהו ירבו בישראל] וזה כבידי ותפארתי ומודה על הברכות שיניחו על ראשו ויאריך ימים ושנים על ממלכתו לאורך ימים ושנים אמן כ"ד באתי עה"ח יום א' ט' ניסן תע"ח נאם המתנענע על כנפי התנועה לעזב אדמת חו"ל להתהלך לפני ה' בארצות החיים לנשק עפר אר"י וללחוך רגבותיה לקיים כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו נפתלי הכהן". והנה מלשון צדיק וחסיד שבכהונה די לנו להכיר ולדעת מעלת תהלת חכמתו וגדולתו של הג"מ אברהם כהנא אשר לא זכינו לראות חכמתו בספר.

ג. הג"מ אברהם כהנא בהיותו פה בא בהסכמה בשנת תע"ט על ספר „דרש משה" על התורה מהרה"ג מו"ה משה דרשן מקראקא. בשנת תפ"ג על ס' „קנין אברהם" (לה"ר אברהם בהרב מ' רפאל) ובשנת תפ"ד על ס' „יפה מראה" על אגדת ירושלמי ותחם „נאם הק' אברהם כהנא מקראקא חונה בק"ק אוסטרהא יצ"ו". וכן בא בהסכמה על ספר „חקי דרך" ותחם „אברהם כהנא מקראקא אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל" 1). מבניו לא ידעתי רק את חתנו הגאון והחכם המפורסם מוהר"ר שאול 2) בעל ספר בנין אריאל (אב"ד ור"מ בק"ק לוקאטש) ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק דובנא למלאות מקום חותנו הג"מ אברהם כהנא ואחר פטירת אביו הג"מ אריה ליב מאמשטרדם נקרא לבוא אמשטרדמה לשבת על כסא אביו בקהל עדת אשכנזים ושם מ"כ. קבלה בידינו אשר הג"מ אברהם כהנא ברח מעירנו בלילה וסבת בריחתו מסר לי דודי הנ"ל כי בתו (שהיתה אח"כ אשת הג"מ שאול) היתה יפת תואר מאד ודוכס עירנו נתן עיניו בה והוברח הגאון לברוח בלילה ובא לעיר דובנא ונתקבל שם לאב"ד ושם מ"כ (דודי הנ"ל מסר לי דבר חכמה שאמר הג"מ אברהם כהנא לאנשי עיר דובנא עיין הוספות). וכך נח נפשיה דרב כהנא ז"ל נתחמם עליו בהספדו הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אבד"ק לבוב בספרו „זכר החיים" וז"ל שם „על ההורים אשא קינה שבעה נרות ישראל שכבו... והרב המאוה"ג המפורסם בתורה וגדולה כבוד מו"ה אברהם אבד"ק דובנא ולפנים אור תורתו זורחת בק"ק בראד ובק"ק אוסטרהא יצ"ו". ומזה נודעתי שהג"מ אברהם כהנא ז"ל נפטר בשנת תצ"ה ולא נתברר לי השנה שנפע הג"מ אברהם כהנא מעירנו ולפי השערתי היתה ערך שנת תפ"ו תפ"ז ושמעתי שיש לו תשובה בספר „עטרת צבי".

1) קה"מ אות ח' 4367.

2) בפנקס השני דף קנ"ד מצאתי „ב' פ"ד להרבני מ"ו שאול ח' הרב מדובנא".

מב.

הרב הגאון מוהר"ר אפרים הכהן מאוסטרא

הזכירו הרב בעל שה"ג הראשון מערכת גדולים אות א' סימן רכ"ה ובמערכת ספרים אות זיין סימן מ"ו „זרע שמשון" עה"ת וביאור מאמרים תמוהים מהרב המקובל ח"ק מהר"ר שמשון נחמני תלמיד הרב הג"מ אפרים הכהן מאוסטרא" על ספר „הון עשיר" מהרב עמנואל חי ריקי שנדפס באמשטרדם תצ"א בין הסכמות הרבנים מאמשטרדם בא גם הוא בחתימתו „אפרים כהנא מאוסטרא שהרביץ תורה בבהמ"ד ספרדים באמ"ד ובהא"ג חותם בויניציאה מנ"א תע"ד בעלותו להא"ק (קה"מ אות ה' 3068) ויותר לא מצאתי ממנו כעת.

מג.

הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב בהג"מ אשר ענזיל מפינטשוב אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה.

אחר פטירת הג"מ יצחק כ"ץ רפאפורט אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה (סי' ל"ג) נתקבל במקומו נכדו הרב הגאון המפורסם הצדיק האמיתי (לשון נכדו בהקד' הס' קורא מראש) מוהר"ר יהודא ליב לאב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה דפה והוא היה בנו של הגאון הגדול מוהר"ר אשר ענזיל ז"ל אב"ד בק"ק פינטשוב שהיה חתן הג"מ יצחק כ"ץ רפאפורט הנ"ל ובעירנו בא בהסכמה על ספר „זרע ישראל" ובא עה"ח „יהודא ליב באמ"ו הרב הגאון המנוח מוהר"ר אשר ענזיל זלל"ה החונה פה ק"ק אוסטרהא בקלויז לע"ע יום י"ג אב תפ"ב (ועכשיו אב"ד בק"ק סלוצק) 1). ומעירנו נתקבל לאב"ד בק"ק סלוצק ושם בא בהסכמה על הספר „עולת אהרן" שחיבר התורני והרבני מוהר"ר אהרן זעליג מפה (עיין לקמן סי' צ"ג) וכותב „מבירו הייתי לשעבר את הרבני... בהיות מחנתי בק"ק אוסטרא בהקלויז יע"א היום יום ו' ז' ניסן תצ"א לפ"ק הצעיר יהודא ליב באמ"ו הרב מוהר"ר אשר ענזיל זלה"ה החונה פה ק"ק סלוצק יע"א. ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק פינסק והגליל ושם מ"כ ובמותו נשא עליו קינה ומספד הרב המאוה"ג מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה בספרו „דברי רב משולם" ד' ל"ב „קינה על הרב מו' יהודא ליב אב"ד דק"ק פינסק".

ואלה המה בני הג"מ יהודא ליב

א) הרב הגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל בעהמ"ח ספר „ברוך מבנים אשר" אשר זכור אזכרנו הלאה בספרי (סימן קל"ח).

ב) הרב ר' דוד בעל „אותות למועדים" (עיין לקמן סימן ק"מ).

ג) הרב הנגיד והקצין מוהר"ר מרדכי חתן הקצין ר' יוזפא אוסטרר (לקמן סי' קכ"ו). ובת אחת היתה לו להג"מ יהודא ליב והיא היתה אשת הרב הגאון מוהר"ר 2) יצחק אייזיק הכהן אב"ד בהקלויז פה. עיין אחר זה.

---

1) קה"מ אות ז' 3705. 2) שם ושארית השרה 22. „ונצדק קודש" 216 הערה כ"ד.

מד.

הרב המאור הגדול המופלג מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז הגדולה פה.

א. אחר שנלקח אחר כבוד הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקלויז (עיין לפני זה) לכהן פאר ולשבת על כס הרבנות בסלוצק-בתקבל לאב"ד ור"מ בהקלויז הגאון המופלג אב בחכמה ורך בשנים מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן בהרב הגאון החסיד מוהר"ר בצלאל הכהן אב"ד בעירנו והגליל (לעיל מם) בהגאון החסיד שבכהונה ר' ר' נפתלי כ"ץ ז"ל ובשנת תצ"א בא בהסכמתו על ספר „עולת אהרן" (כל לשון ההסכמה העתקתי הלאה סימן צ"ג) וחתם „כ"ד המדבר לכבוד אבסנאי של תורה הנושא עול עבודת הקידש בבהמ"ד הבנוי לתלפיות בק"ק אוסטרא היום יום י"א סיון שנת כי מציון ת'צ'א' תורה לפ"ק הק' יצחק אייזיק חונה בק"ק אוסטרא בקלויז".

ב. הג"מ יצחק אייזיק הכהן היה בזיווג ראשון חתנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב איטינגא ראש ישיבה בלבוב ושם בלבוב ישב הג"מ יצחק אייזיק ולמד תורה מפי הגאון האמיתי המפורסם מוהר"ר יעקב עמדין יעב"ץ 1) וכשמתה עליו אשתו בלא ולד לקח הג"מ יצחק אייזיק את בת שארו הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקלויז ואח"כ אב"ד בסלוצק ופינסק (לעיל מ"ב) ותלד לו את הגאון מוהר"ר יואל כ"ץ שהיה אב"ד בק"ק אנטאני ונתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק סטאניסלאב והגליל והוא היה חתן הגאון מוהר"ר דוב בער אבד"ק טשארטקוב (כהגאון מוהר"ר אברהם סג"ל אבד"ק הארחוב ור"מ בלבוב) ומבת הג"מ דוב בער הצדקת הרבנית מרת רבקה 2) הוליד הג"מ יואל כ"ץ שלשה בנים נאונים מפורסמים בתבל.

א) הגאון החסיד מקובל אלהי מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז פה ואב"ד ור"מ בק"ק קארעץ בעהמ"ח ס' „ברית כהונת עולם" ושו"ת „זכרון כהונה" למענו יחדתי פרק בספרי לקמן (קע"ו). ב) הגאון המפורסם מוהר"ר משולם הכהן אב"ד בק"ק זוראוונע קארעץ ואח"כ ראב"ד ומו"ץ דק"ק לבוב 3). הוא הוציא לאור את הס' „ברית כהונת עולם" וכתב הקדמה בלשון צח והוא בעל המח' ספר „פתחי נדה" „גופי הלכות" „עיקר תויו"ט". ג) הגאון מוהר"ר יהודא ליב הכהן אבד"ק באלחאב סטריא והגליל. גם הוא כתב הקדמה לספר „ברית כהונת עולם" וחתם „הק' יהודא ליב הכהן חונה בק"ק סטריא והקריין יע"א".

---

1) הג"מ יעבץ „במגילת ספר" צד 63 כותב „גם שם (בלבוב) לא חדלתי מלתת מתקי ותנובתי כי למדתי עם אחי הצעירים הבחורים גם עם חתן הרב ר"ל (הוא הג"מ יהודא ליב איטינגא גיסו של הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל) ר"י בעת ההוא בלבוב והוא היה בן הרב ר' בצלאל אחי חמי הרב שהיה אב"ד באוסטרא ובנו הלז היה אחר זאת ראש ישיבה באוסטרא".

2) הג"מ משולם הכהן בהקדמתו לספר „ברית כהונת עולם". „וצדק קודש" ד' 216 הערה כ"ה. ועיין מה שכתב ידידי הרב החכם הישיש בהקדמתו לס' „זכרון כהונה" על אודות הג"מ יואל כ"ץ ויען כי הדברים לא ברורים אצלי לא העתקתים לכאן.

3) הג"מ משולם הכהן בא בהסכמתו על ביאור המהר"ם שיף וחתם „הק' משולם הכהן צדק מ"מ ומו"ץ פה ק"ק לבוב יע"א בעהמ"ח ספר „פתחי נדה" „וגופי הלכות".

והג"מ יצחק אייזיק הכהן הוליד גם בת אחת שהיתה אשת הגאון מוהר"ר נחום אבד"ק צויזמיר 1) .

ג. הג"מ יצחק אייזיק הכהן גם הוא נפטר בדמי ימיו והגאון בהן הגדול דבינו חיים הכהן מלבוב קרא עליו לבבי ומספד (זכר החיים דרוש כ"ג) וכה יאמר „על ההורים אשא קינה שבעה נרות ישראל שכבו.... והרב המאוה"ג המיפלג בתורה וביראת ה' ובמדות שמנו חכמים כבוד מו"ה יצחק אייזיק הכהן אשר היה אור תורתו זורחת בק"ק אוסטרהא יצ"ו". ומצבתו העומדת אצל מצבת אביו זקינו הגאון מ' יואל הייליפרין תקרא מר לאמר :

פה
טמונה אבן
פינה. המוכתר
בכתר תורה וכתר
כהונה אב בחכמה ורב
בשנים הרב המאור
הגדול דקלויז המופלא
והמופלג מהור"ר יצחק
אייזיק בהרב הגאון
המפורסם מהור"ר
בצלאל הכהן נפטר יום
ד' ו' כסליו תצ"ה לפ"ק
תנצב"ה.

מה.

האלוף הנגיד והקצין מוהר"ר יעקב ר' שמואל"ס

חד מיקירי קרתא פרנס ומנהיג נכבד בעירנו והוא אביהם של גדולי וקציני עירנו תורנים מופלגים ה"ה המרומם הנגיד הקצין ר' שמואל הנקרא ר' שמואל ר' יעקבם אביו של השר והמפסר הקצין ר' יוסף אוסטרר והשני הוא האלוף המרומם פ"מ ר' מרדכי ר' יעקב ר' שמואלם אשר זכרם יבוא הלאה בספרי . מצבת ר' יעקב נאבדה חפשתיה ולא מצאתיה אך זכרונו בא לפני מן הפנקס דח"ק כי ר' מרדכי חתם עצמו רבות פעמים „הק' מרדכי בא"א ר' יעקב ר"ש (ר' שמואלם) וכן ר' שמואל נקרא „ר' שמואל ר' יעקבם" וכן חתם עצמו „הק' שמואל בא"א מוהר"ר יעקב זצ"ל ר"ש" (ר' שמואל"ס). בפ"ד ד' ה' מצאתי „על ברית אצל ר' אביגדור חר"י ר"ש" (ר' יעקב ר' שמואלם), וכדאי הוא האיש המרומם

1) „שם ושאירית" להר"י כ"ץ 59 הערה 22.

הזה אשר ממנו יצאה שלשלת גדולה של נגידים וקצינים תורנים מופלגים לבל ישבח שמו מבני עירנו.

מו.

האלוף התורני מוהר"ר מנשה בהרב מוהר"ר יהודא ליוואי.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי במעלה הקברים ושבחו ניכר מן מצבתו אשר תביע אמריה לאמר:

פה נטמן
איש מהימן בידותן והימן
בתורת ה' עסק בעת וזמן
ה"ה האלוף המרומם התורני
מוהר"ר מנשה בהרב מוהר"ר
יהודא ליוואי אב"ד דק"ק
לעחוויץ נפטר בשבת יום ב'
דר"ח חשון ת"ע לפ"ק.

מז.

הרב הגדול החסיד מוהר"ר יוסף בעל „לקט יוסף".

א. הוא בנו של הגאון הגדול מוהר"ר מרדכי גינצבורג אב"ד דק"ק בריסק משנת ת"ל עד תמ"ח והיה אחד מרבני הועדים כל ימי משך שבתו על כס האב"ד בעיר בריסק 1) והג"מ מרדכי ג"ב היה חתנו של הרב החסיד הנגיד מוהר"ר איצק הנקרא ר' איצק זאלקיוער 2) והג"מ מרדכי השאיר אחריו בן תלמיד חכם הוא הרב הגדול מוהר"ר יוסף דנן שהוא היה חתן הג"מ ר' שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה (לעיל י"ח) כן כתוב במגיו"ח להג"מ שלמה יצחק היילפרין אשר הבאתי למטה בהערה וכן נכתב על מצבת נכדו הרב המופלג מו"ה שמואל שמעלקא הכהן (עיין הלאה סימן קפ"ט) „נכד ליקוטי יוסף שהיה חתן ר' ר' שמעלקא". וראיתי בספר דעת קדושים דף 200 שהג"מ מרדכי נזדמן בשנת תמ"ג לאוסטרהא והסכים שם על ספר „מגדל דוד" וע"ס „שמנה לחמו" וחתם „הצעיר מרדכי בלא"א מוהר"ר בנימן וואלף גינצבורג זצ"ל אב"ד ק"ק בריסק דלימא" ואני אומר שלא נזדמן אלא שבא לשם לבקר את בנו הרב ר' יוסף דנן שהיה כאן חתן הג' ר' שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה.

ב. הרב החסיד מוהר"ר יוסף חיבר בילדותו ספר „לקט יוסף" 3) ואני ראיתיו בבית אוצה"ס להגאון החכם שטראשון ז"ל בעיר ווילנא וכן כתוב על שער הספר

---

1) עיין בס' „עיר תהלה" ד' 37 וד' 112. 2) כן בתוב במגילת יוחסין למשפחת היילפרין להגאון מוהר"ר שלמה יצחק היילפרין אשר בידי כת"י יקר מאד. 3) מגיוה"ס הנ"ל.

„ספר „לקט יוסף" על שם ויקט יוסף מאמרים והקדמות ומדרשים נפלאים מספרים נכבדים והוסיף נופך משלו ליקט וחיבר האברך בשנים ה"ה האלוף התורני כמהור"ר יוסף בהגאון הגדול המפורסם כמהר"ר מרדכי גינצבורג שהיה אב"ד ור"מ דק"ק בריסק דליטא". יחסר שם מקום ושנת הדפוס וכפי שכתב החכם בן יעקב באוצה"ס אות למ"ד 400 נדפס פעם ראשון בשנת תמ"ח.

ג. ואלה תולדות יוסף: א) בנו הרב מאליק 1). ב) בנו השני הוא הרבני הנגיד המפורס' מוהר"ר מרדכי מזבארוש הנקרא ר' מרדכי ר' אייזיקס מזבאריז 2). ג) וחתנו הוא הרב הג"מ אברהם אבד"ק זוועהל 3). הלאה בספרי תמצאנו ושם אדבר ממנו. מצבתו מצאתי עומדת סמוך לקבר הגאון חותנו ר' ר' שמעלקא ז"ק ז"ל ונפלאתי מדוע לא נזכר על מצבתו שחיבר ספר „לקט יוסף"? ואולי מפני שחיבר אותו בילדותו במשך הימים נתמעט מציאותו ונשתכח מן מחוקק המצבה.

וזאת חקוק על מצבתו:

פה
נטמן הרב
הגדול החסיד
מוהר"ר יוסף בהגאון
המפורסם מוהר"ר
מרדכי שהיה
אב"ד דק"ק
בריסק נפטר
ביום א' דראש
חודש כסליו תע"ו
לפ"ק ת'נצ'ב'ה.

מח.

החכם התורני אוצר בלום הר' בנימין וואלף גינצבורג.

בספר „לתולדות משפחת גינצבורג" צד 53. מביא שם חכם אחד ושמו בנימין

---

1) במגי"ח הנ"ל כתוב „גם בן אחד היה להרב מו"ה מרדכי וחיבר בילדותו ספר „לקט יוסף" והוא היה תחן הגאון ר' שמעלקא אב"ד דק"ק אוסטרהא ולו בן אחד הרב דק' אליק". והנה בא לידי ספר „שלמי אמוני ישראל" שם העתיק את המגי"ח הנ"ל ועשה בו כאדם בשלו ואחר תיבת „הרב" הוסיף מדיליה והגאון מו"ה דוד גינצבורג אב"ד דק' אליק ומציין שם לעיין בהערה „נון" אשר שם כתב „יש לו הסכמה על ס' „עולת אהרן". וזה ללא אמת כי הנ"מ דוד שהסכים על ספר עולת אהרן" חתם עצמו „בהגאון מוהר"ר שאול גינצבורג" כאשר יראה הקורא בספרי להלן.

2) מגי"ח הנ"ל. 3) קונטרס „מלואים" לתולדות משפחת גינצבורג ד' 224 הערה י"ט מידידי הרב כהן צדק ועיין הלאה בספרי.

וואלף גינצבורג שהלך לבקש חכמות חיצוניות ומדעים שונים בארץ אשכנז ונבנס להאוניווערזיטאט המפורסם שבגאטטינגען לשמוע בלמודים בחכמת הרפואה וגמר שם חק למודו ואף על פי שהוא היה העברי האחד מילידי פולין בימים ההם אשר יצא לבקש לו בעמים חכמות ומדעים בכל זאת נשאר לבו נאמן עם אלהים ודתו ובשנת הצ"ז פנה אל הרב הגאון המפורסם ה"ר יעקב עמדין ז"ל בשאלתו אם מיתר לו להתעסק בשבת בבית מדרש החכמות בנתוח גופות בעלי חיים שמתי (שאילת יעב"ץ שאלה מ"א) והגאון יעב"ץ השיב לו בכבוד גדול. והנה המחבר החכם ר' דוד מגיד אשר לא ידע מי הוא החכם ר' בנימין וואלף גינצבורג כותב בהערה 5 „ואולי הוא הרב החכם השלם הר"ר בנימין וואלף גינצבורג מק"ק אוסטרהא אשר חידושי תורתו נדפסו בספר גורל יהושע בפ' בא ובפ' תצוה" ע"כ. ואני לא זכיתי לראות את הס' „גורל יהושע" אמנם השערתי תאמר כי יוכל היות אשר החכם ה"ר בנימין וואלף גינצבורג מאוסטרהא שמביא בס' „גורל יהושע" הוא בנו של הרב בעל „לקט יוסף" (שקרא את בנו על שם אביו זקנו הוא אבי הג"ט מרדכי גינצבורג שהתם עצמו בלא"א מוהר"ר בנימין וואלף גינצבורג) וידענו כי הרב בעל „לקט יוסף" היה מתושבי עירנו ולכן נקרא בנו על שם עיר אוסטרהא עיר מולדתו ולהחכמים יודעי בינה המשפט ואם כוונתי אל האמת ישמח לבי.

ומאלופי עירנו הפרנסים ומנהיגים בזמן ההוא מצאתי.

מט.

הראש ומנהיג התורני מוהר"ר יואל פייוויש במוהר"ר נפתלי הערץ.

מלבד השבח שנבתב על מצבתו ידענו כי אדם גדול היה נגיד ורועה נאמן לעדתי נכבד בעמו פרנס ומנהיג בהח"ק כמה שנים והוא אביהם של גדולי ונכבדי עירנו הלא המה הרב הגדול המופלג מוהר"ר אהרן זעליג בעהמ"ח „עולת אהרן" „ומשחת אהרן" ואחיו הרבני המופלג מוהר"ר נפתלי הירץ אשר זכרם יבוא הלאה בספרי ויוצאי חלציו של ה"ר פייוויש היו פרנסים ומנהיגים בקהילה משך כמה דורות.

ועל מצבתו חרות שבחו:

פה
נטמן איש באחיו מיומן
רועה נאמן חכמת בלבו
טמן. התורני והראש ומנהיג
מוהר"ר יואל פייוויש
במוהר"ר נפתלי הירץ
נפטר יום א' ט"ז תמוז
תע"ז לפ"ק
תנצב"ה.

נון.

הראש ומנהיג מוהר"ר שלום פרידמאן במוהר"ר אפרים.

מצבתו מצאתי בין מצבות עתיקות מגדולי העיר ולא עלה בידי לדעת מי הוא אכן מהכתוב על מצבתו ניכר כי אדם חשוב תם וישר היה וזאת חקוק על מצבתו (עיין בהוספה לסימן זה) :

פה
נטמן איש נאמן ותם
וישר ה"ה האלוף הראש
והמנהיג מוהר"ר שלום
פרידמאן במהור"ר אפרים
נפטר כ"ב ימים בחודש אב
תע"ו לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

נא.

הרב הנגיד מנהיג מדינה מוהר"ר אברהם במוהר"ר מאיר.

מצאתי בפנקס שני מהח"ק ד' ה' „הא לך חשבון פרטי מפרנסת המרומם הרב הנגיד מוהר"ר אברהם במוהר"ר מאיר מחודש סיון ת"ע זיין לפ"ק". וייתר לא מצאתי ממנו מאומה. והנה מהתוארים הגדולים אשר נתעטר בהם וביתר מהתואר „מנהיג מדינה" נוכל להבין את חין ערכו הגדול אבל מי היא הרב ר' אברהם הזה ומי הוא אביו הרב ר' מאיר, כי נדע ? וחשבתי כי הוא הרב ר' אברהם בן זקונים של הגאון הגדול מוהר"ר מאיר ז"ק שהיה פרנס ומנהיג פה אוסטרהא כאשר כתבתי לעיל (סימן כ"ט) אבל מדוע לא כתבו על אביו התואר גאון ? ואולי ר' אברהם הזה הוא בנו של הרב ר' מאיר שהיה חתן הגאון מוהר"ר יעקב אבד"ק פוזנא עיין לעיל שם מה שכתבתי ולא אוכל לכתוב בזה דברים ברורים.

ומצבתו תביע לנו את שבחו :

נצחו אראלים
את המצוקים ונשבה
ארון הקודש לישיבה
של מעלה הרב הנגיד
המפורסם ומנהיג
מדינה שושילתא ד—
דהבה המנוח מוהר"ר
אברהם במוהר"ר
מאיר נפטר יום א'
ז"ך ניסן תע"ט לפ"ק
ת"נ"צ"ב"ה.

אצל מצבת הרב ר' מאיר בה"ג מהרש"ש מצאתי
מצבה הזאת מאיש נכבד אשר לא ידעתי מי הוא.

פה
טמונה איש
אמונה זקן וש'
ימים ה"ה האלוף
המר' ראש ומנה'
מוהר"ר יהודא ליב
במהור"ר משה
משולם נפטר ב–
–שבת ערב שבו–
–עת תע"ה לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

נב.

הרב ר' יוסף יוזפ ב"ר פרץ מאוסטרהא.

אחד מרוזני מנהיגי דד"א פולין על ספר „דמשק אליעזר" על תנ"ך שנדפס ביעסניץ בשנת תפ"ג באו בהסכמתם רוזני ומנהיגי דד"א פולין בהתוועדות ק"ק ריצוואל ח"י אלול תפ"א והחתום הרביעי הוא „יוסף יוזפ ב"ר פרץ מאוסטרהא" (קה"מ אות ד' 2363). בפנקס הח"ק משנת תע"ז מצאתי ששלחו דבש להראש ר' יוזפ ר"פ (ר' פריץ) וכן מצאתי אותו כמה פעמים נזכר בפנקס ואולי הוא בנו של הרב ר' פרץ בן הרב צבי (לעיל סימן כ"ד).

נג.

האלוף התורני החסיד מוהר"ר יהודא במוה"ר שלמה זלמן כ"ץ.

אחד מחשובי נכבדי עירנו מופלג בתורה וזכה לשם חסיד בעת אשר על דגל האמת חנו בני ישראל וכל תואר כבוד שנתנו לאיש שקלו בפלס האמת ישישי עירנו התורנים הזכירו אותו ברגשי כבוד והיה נקרא בפיהם „ר' יהודא ר' יוקבת" כי הוא היה חתן הרב החסיד ר' יעקב (סי' ל"ח) ומצאתי בפנקס הח"ק מחשבון שנת תע"ט „בעת קבורת המו"פ ר' יהודא ח"ר יעקב חסיד". והוא אביו של הגאון מוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ (סימן ע"ו) ראש לשלשלת משפחה גדולה בישראל משפחת כהנים וגבירים משפחת זוסמאן יחיו.

ומצבתו בין מצבות גדולי העיר תקרא אמריה לאמר:

פה
נטמן
הזקן הישיש
האלוף התורני
החסיד מוהר"ר
יהודא במהור"ר
שלמה זלמן כ"ץ
חתן הרבני החסיד
מוהר"ר יעקב ז"צ
נפטר ח' תשרי
תע"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

נד.

הקצין הררש מוהר"ר אברהם במוהר"ר יושיע פלק.

מחשובי הקהלה פרנס בהח"ק כמה שנים ונמצא בפנקס הח"ק הרבה פעמים „חשבון פרנסת המרומם הקצין הראש מוהר"ר אברהם במוהר"ר יושיע פלק" ופרנס את הח' עם הקצין ר' יוסף ושאר נכבדי הח' ובנו הוא הנכבד ר' יהושע פלק (ר"י). על הקלפי משנת תצ"ז (פ"ר ד' ב') מצאתי חתום „הק' אפרים זלמן בא"א מוהר"ר יושע פלק זצל"ה". ונראה שהוא אחיו של ר' אברהם הנ. מהכתוב על מצבתי ניכל להכיר את שבחו כי אדם גדול וירא חטא היה. ומצבתו תענה אמריה לאמר את שבחו:

פה
טמון. מלא
מצות בריטון.
ונגיד ופרנס איש
אמון. ה"ה גברא
דחיל חטאין מו-
-ה"ר אברהם ב-
-מוהר"ר יושיע פל-
-ק נפטר ביום א'
ראש ח'.. שנת ת"פ
לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

נה.

האלוף התורני הראש ומנהיג מו"ה שמואל היילפרין.

אחד מאלופי הח"ק בזמן הרב ר' מרדכי היילפרין, בפ' הוש' ד' י"ד בעת שעשו חשבון עם הרב הרופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל פנ"ל בשנת ת"פ בא על החתים הרב ר' מרדכי היילפרין ואחריו נאם „שמואל היילפרין". וכן מצאתי אותי חתים בפנקס כמה פעמים ויותר לא ידעתי ממנו. מצבתו העומדת בין מצבות משפחת היילפרין והתואר „צנצנת המן" אשר יתארו בו את גדולי משפחת היילפרין יעיד עליו כי אדם גדול ונכבד היה.

פ"נ איש
צנצנת המן
ה"ה האלוף התורני
הראש ומנהיג
הישיש מו"ה שמואל
במו"ה אלי' היילפרין
נפטר יום ו' ז' מבת
שנת תפ"ה לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

נו.

אב ובנו

החסיד האלוף הראש מוהר"ר אליקים געץ במהור"ר יחיאל מיכל. ובנו התמים מו"ה אביגדור.

ה"ר אליקים געץ היה מיחידי סגולה בעירנו ראש ומנהיג הקהלה ופרנס הח"ק רבות שנים חונן ומליה מכספו להח"ק כאשר מצאתי כתוב על הפנקסים ובשני הפנקסים מצאתי הרבה פעמים „חשבון פרנסת האלוף המרומם מוהר"ר אליקים געץ במוהר"ר יחיאל מיכל" וגם חתימתו מצאתי כמה פעמים בפנקס ושם משפחתו „אווערבך". ומלבד בנו מו"ה אביגדור היה לו עוד בן אחד מראשי אלופי הקהלה ושמו יחיאל מיכיל עיין לקמן (פ"ט). בנו מו"ה אביגדור מת על פני אביו בשנת תפ"ז ובשנה השניה מת גם אביו והקימו אבן אחת לשניהם ועדה המצבה הזאת על ערך האב והבן וכה תאמר:

פה
נטמנו שני נפשות
קדושים טהורים

יקרים מפנינים המה
החסיד האלוף הראש
ומנהיג מוהר"ר אליקים געץ
במוהר"ר יחיאל מיכל נפטר (יום)
א' ה' אדר תפ"ח לפ"ק תנצב"ה.
ובנו רך בשנים ותמים
וטהור בכל דרכיו ה"ה אביגדור
במוהר"ר אליקים געץ נפטר
ג' שבט תפ"ז לפ"ק
תנצב"ה.

נז.

האלוף התורני רו"מ מוהר"ר יוסף יוזפא במו"ה ישכר בער כ"ץ,

בפנקס שני ד' פ"ה: מצאתי כתוב „האלוף המרומם מוהר"ר יוסף יוזפא בהמנוח מוהר"ר ישכר בער הכהן נגש בהצעת דבריו בבקשה והאריך למעניתו אשר נתן לבו להתחבר בדבק טוב מחברת קודש כבוד החבורה הקדושה גומלי חסדים של אמת אשר המנוח אביו ז"ל בהיותו בחיים הי' ג"כ אחד מבני הח"ק בבן נתן דעתו למלאות מקום אביו ז"ל... ואמרנו וענינו באלו אומרים מקרבין לתת נפשו בשאלתו וקרבנו אותו בקריבה של חיבה וכתבנו למשמרת... היום יום ד' כ"ז טבת תפ"ט. ובשנת ת"ץ נפטר.

וכן חקוק על מצבתו:

פה
נטמן איש
חשוב המרומם
התורני הראש
ומנהיג מהור"ר
יוסף יוזפא במו"ר
ישישכר בער
הכהן נפטר
ביום ג' י"ג אייר ת"ץ
לפ"ק תנצב"ה.

בין מצבות נשים רבניות וצדקניות מצאתי מצבת בתו החסידה שמתה על פני אביה ואמרתי להעתיקה הנה :

פה
טמונה אשה
חשובה וחסידה כפי'
פרשה לעני ולאביון
שלחה ידה. ידי לומדי
תורה החזיקה וסעדה.
מרת מירל בת החסיד
המופלג מוהר"ר יוסף
יוזפא כ"ץ נפטרה
ביום ה' א"ך טבת
תע"ט לפ"ק ת'נ'צ'ב'—
—ה'. ו'ג'ב'ג'ע'א' 1)

נח.

הרב הגאון מוהר"ר ישראל הריף היילפרין אב"ד ור"מ בזסלב ואב"ד פה.

א. אחר שנסע מפה הג"מ אברהם כהנא ז"ל (לעיל מ"א) נתקבל לאב"ד פה עירנו הגאון מוהר"ר ישראל היילפרין הנקרא ר' ישראל חריף שהיה אז אב"ד ור"מ בזסלב ואכתוב מעט מתולדתו כאשר אספתי מפי סופרים וספרים. הג"מ ישראל היילפרין הוא בנו של הגאון הגדול מוהר"ר אליעזר ליפמאן היילפרין אבד"ק טארנוגראד והובא דעתו בס' „לחם הפנים" 2) בנו של הגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד דק' טיקטין אבי הג"מ יואל היילפרין אב"ד דפה (לעיל כ"ב). והג"מ ישראל היילפרין בהיותו אב"ד בזסלב בא בהסכמתו על ס' „חקי דרך" אה"ע וחתם „הק' ישראל בהר"א ליפמאן אב"ד ור"מ דק"ק זסלב כ"ה ניסן תפ"ח" 3).

ב. הג"מ ישראל היילפרין בבחרותו היה מיועד להיות חתנו של הגאון בעל השד"ך ז"ל ומחמת סבה נעשה ריוח בין הדבקים 4) ונעשה אח"כ חתנו של הרב

1) המשך המלות מאלו הראשי תיבות לא עלה בידי לדעת ולהגיד.

2) בס' „לחם הפנים" על יו"ד סימן ל"ה ס"ק מ"א כותב „בהסכמת מהר"ר אליעזר ליפמאן אב"ד ור"מ דק"ק טארנוגראד וכ"מ בכת"י הגאון מהר"י אייזיק אב"ד דק"ק טיקטין אביו של ה"ה מהר"ר ליפמאן ז"ל".

3) קה"מ אות ח' 4367. 4) נמצא בידי „מגילת יוחסין" שכתבה הרב המופלג מוהר"ר נפתלי הירץ הויפרין מוי"ץ דק"ק זסלב חותר מגזע משפחת היילפרין ועל דבריו סמכתי הרבה

הגאון מוהר"ר יצחק מקראקא שהיה אב"ד ור"מ בק"ק בראד והיה נקרא ר' יצחק קראקווער על שם עיר מולדתו. בנו של הרב הגדול נגיד ומצוה פרנס ומנהיג דק"ק קראקא וראש הועד למנהיגי וגאוני דארבע ארצות ביריד יערסלב ובועד לובלין שזכה לב' שלחנות תורה וגדולה במקום אחד עולה מוהר"ר ישכר בעריש בנו של הגאון המפורסם הפארת ישראל והדרתו רבינו הגדול ר' ר' העשיל זללה"ה ומבתו של הג"מ יצחק מקראקא הרבנית מרת רייצא הוליד הג"מ ישראל היילפרין שבעה בנים רבנים מפורסמים ושלש בנות רבניות צנועות. ואלה המה בניו הרבנים 1) הנכבדים. א) הנגיד המפורסם ר' ליפמאן היילפרין מק"ק מעזבוז. ב) הרב הגאון החסיד מוהר"ר דוד אבד"ק זסלב ואוסטרהא. ג) הנגיד ר' זלמן מזסלב 2) שהיה חתן הגאון דק"ק פינסק. ד) הרב המאוה"ג מוהר"ר מרדכי אבד"ק 3) זסלב ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק קרעמניץ ולסוף ימיו נסע לארץ הקדושה ושם מ"כ והוא היה חתן הנגיד שר ושפסר בישראל המפורסם בדורו ה"ר יעקבקי מבראד שהיה גם חותנו של הגאון הגדול המפורסם בדור מוהר"ר יחזקאל מפראג ז"ל בעל נוב"י. ה) הרב המאוה"ג מוהר"ר יואל מק"ק לעשנוב אשר בתו מרת רחל דבורה היתה אשת הגאון והחסיד בעל הפלאה זללה"ה 4). ו) הרב המאוה"ג ר' יעקב אבד"ק לאדמיר. ז) הרב המואה"ג מוהר"ר יצחק אייזיק אבד"ק סיקהאל. ואלה המה חתניו לוקחי בנותיו. א) הנגיד ר' דוד בהרב המפורסם ר' פתחיה אבד"ק לוקאטש 5). ב) הרב הנגיד ר' יעקב בהקצין המפורסם ר' יוזפא מאוסטרא (עיין הלאה סימן ק"ט). ג) הרב ר' זלמן אבד"ק ברעסטיטשקע שהיה בן הרב המאוה"ג מלאדמיר 6).

ג. הג"מ ישראל מלבב שהיה גאון וחריף היה ג"כ איש מופת ופעם אחת ראו עין בעין כי קללתו שקלל לאיש מלשין ומסור אחד פגעה בו באותו היום והמסיר שקל למטרפסיה ונטבע באותו היום במצולות מי ההארין 7). לפי הנראה מסדר השנים לא האריך הג"מ ישראל לשבת על כסא הרבנות פה עירנו וחזר למקומו לעיר זסלב שם עלתה נשמת ישראל השמימה. הסבה מדוע עזב את עירנו וחזר לזסלב נעלמה ממני. ובהיותי בעיר זסלב הלבתי לבקר שם את בית הקברות הישן מאד והעתקתי את מצבתו ומצבת אשתו הרבנית.

בפרק הזה ובדבריו מצאתי גם בס' „כלילת יופי" ח"ש ד' ע'.

1) כלילת יופי שם. כתבתי כמו שחושב ומונה אותם במגיו"ח הנ"ל.

2) בפנקס שני מח"ק ד' מ"ב בהשבון פרנסת הקצין הנגיד מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב משנת תפ"ח „פ"ד לנבדי מ' יעקב שנתארח אצלו גיסו ר"ן מזסלב".

3) הג"מ מרדכי בא בהסכמה על ספר „שפת אמת" פי' על משלי נדפס בלבוב בשנת תקמ"ח ותתם „הק' מרדכי היילפרין האב"ד מזסלב וקרעמניץ שנת תקמ"ז".

4) בספר „הפלאה" בקונטרס „שבת אחים" כותב „ער אשר הביאני לגנה אפריון יום התונתי באתי לגנה קודש בית חותני הרבני המופלא המנוח עץ אבות מוהר"ר יואל ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר ישראל ז"ל בן הרב הגאון מוהר"ר אליעזר ליפמאן ז"ל בן הרב הגאון מוה"ר יצחק אייזיק ז"ל היילפרין".

5) כתבתי כמו שכתב במגיו"ח הנ"ל אכן בספר „כלילת יופי" ח"ש ד' ע' כותב „והוא (הג"מ ישראל מזסלב) היה חותנו של הרב החריף יניק וחכים מו"ה דוד בהגאון מו"ה פתחיה לירא שהיה ראש ומנהיג בק"ק לבוב ונתקבל לאב"ד בק"ק יאם והמדינה". ואולי היה הג"מ פתחיה בתחלה אבד"ק לוקאטש.

6) ידידי הרב כהן צדק בקונ' ונצ"ק 216 סימן כ"ה כותב „הג"מ שאול אבד"ק ברעסטיצקא" ולע"ע אין בידי להבריע עם מי הצדק.

7) בספרי „לקוט מנחם" מאמר „שלומת רשעים" כתבתי המעשה באריכות עיי"ש.

מצבת הג"מ ישראל

פה

משכנות אוריאל
אבי רכב ישראל
ממנו שואל—
—ים מה פעל אל צדקת
י"י עשה ומשפטו
עם ישראל בהרב הג' מו' אליעזר
ליפמאן ז"ל נפטר יום א' ער"ח
שבט הצ"א.

מצבת אשתו הרבנית.

פה

נטמנה הרבנית
חשובה וצנועה
מרת רייצה בת
הרב הגאון מו'
יצחק ז"ל נכד הגאון
מ' העשיל שהלכה לעולמה
ביום ג' ד' חשון תע"א.

פה בבית הקברות אצל מצבת הרבנית אשת הג"מ בצלאל הכהן אב"ד ז"ל מצאתי מצבת בתו של הג"מ ישראל היילפרין ולא אדע מי היה בעלה. וחקוק על מצבתה:

פ"נ

האשה
חשובה הצנועה
והחסידה וזקנה
מרת יוכבד סעריל
בת הרב המאור
הגאון מ' ישראל
ז"ל שהיה אב"ד ור"מ
דק"ק זסלב ואב"ד
דפה מתה בעש"ק
יום א' ר"ח אדר
תקל"ח לפ"ק.

נט.

הרב הגאון הגדול מוהר"ר משה ראש הגליל דק"ק אוסטרהא.

הוא בנו של הגאון החריף ובקי מוהר"ר אליהו ז"ל אבד"ק פינסק בהרב הגאון הגדול המקובל מוהר"ר יהודה ליב במוהר"ר יוסף ז"ל מק"ק פינסק שהיה

אב"ד ור"מ בכמה קהלות קדושות במדינת ליטא ושמו נודע בשערים ומפורסם על ידי ספריו היקרים אשר זכה להוציא כולם בחייו והם ס' „קנה חכמה" „דרך חכמה" „דעת חכמה" „מקור חכמה" „סולת בלילה" „כבוד חכמים" 1). והג"מ משה ז"ל היה אב"ד ור"מ בק"ק זיטאמיר ובכמה קהלות ישראל וראש הגליל דק"ק אוסטרהא וכא בהסכמתו על ספר „תני דבי אליהו" שחיבר בן אחותו הרב הגאון המובהק מוהר"ר אליהו מגזע פינם מ"מ ומ"ץ בק"ק שקלאב בהגאון מוהר"ר אהרן פינם ז"ל ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת אחי אמו של המחבר הרב ר' משה ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בכמה קהלות וראש הגליל דק"ק אוסטרהא" וחתם „נאם משה בלא"א מ"ו הרב הגאון מוהר"ר אליהו זלה"ה מפינסק חונה ק"ק הנ"ל וקהלות הסביבה". ויען שהספר תנא דבי אליהו נדפס בזאלקוויא שנת תקי"ג ונכתב על הג"מ משה „ז"ל' ידענו שנפטר עוד קודם שנת תקנ"ג ואני אחשוב שהיה הג"מ משה ראש הגליל בעירנו בימי הג"מ ישראל היילפרין אשר עליו לא מצאנו התואר „אב"ד הגליל". ואולי היה פה ראש הגליל בין מלכא למלכא טרם שנתקבל הג"מ דוד היילפרין לאב"ד הגליל בעירנו כי לפי הנראה לא נתקבל הג"מ דוד היילפרין לאב"ד פה תיכף אחר פטירת אביו כאשר אכתוב אחר זה .

סמך.

הרב הגאון החסיד מוהר"ר דוד היילפרין אב"ד ור"מ פה עירנו והגליל ואב"ד ור"מ בק"ק זסלב.

א. אחר הג"מ ישראל היילפרין ז"ל נתקבל בנו הרב הגאון והחסיד מוהר"ר דוד היילפרין לאב"ד ור"מ בעירנו והגליל. לפי הנראה לא נתקבל הג"מ דוד לאב"ד פה תיכף אחר פטירת אביו כי מצאתי בפ' החק שנתחבר הג"מ דוד להחק בשנת תצ"ז ואם נתקבל הג"מ דוד לאב"ד פה תיכף אחר פטירת אביו ז"ל בשנת תצ"א מדוע לא נתקבל להחק עד שנת תצ"ז ולפי שבינותי מן הפנקסים ראיתי כי הרבנים אם רבני העיר ואם רבני הקלויז בעת שנתקבלו כאן נתחברו תיכף להחק מפני כבוד החבורות . ומפני כי יקרים לנו דברי קדמונינו אמרתי להעתיק הדברים שכתבו על הפנקס בעת שנתחבר הג"מ דוד להחק „כבוד אמ"ו הרב הגאון ה"ה מוהר"ר דוד נ"י אב"ד ור"מ דקהלתינו יצ"ו מה מאד חמד ורגיג לגשת אל הקודש לחיבור הנאה כבוד אלופי חבורה קדישא גומלי חסדים של אמת אמרנו כולנו בהסכמה אחת לקרבו בקריבה של חיבת הקודש כבוד הח"ק יצ"ו ולית דין צריך בושש . כי נכון הדבר וכשר להיות כבודו כבודנו במחברת קודש כבוד הח' קדישא יצ"ו לכל התנהגי כבוד הראוי לו לפי כבודו הרמה . להיות כבודו בחבורה יצ"ו לפי התנהגי כבוד רבני קשישאי שהיו במחברת קודש כבוד הח' יצ"ו כמו אז כן עתה . כל הנ"ל יצא מאתנו הח' קדישא יצ"ו בכנסי' שהיא לשם שמים כ"ד אלופי נגידי כבוד החבורה יצ"ו . היום יום א' ט"ז אדר ראשון ת"צויין לפ"ק ועל החתום באו כל גדולי הח"ק והרב ר' יצחק אייזיק היילפרין" .

ב. בעת שהיה הג"מ דוד היילפרין אב"ד ור"מ בעיר והגליל היה הגאון

1) הדברים האלה לקחתי מס' „כלילת יופי" דף נו"ן ולשון ההסכמה העתיק למעני ידידי החכם חוקר מופלא כמ"ר שמואל ווינער יחי' .

הגדול מוהר"ר אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי זלה"ה אב"ד בהקלויז פה באשר אבתיב הלאה ומצאתי בפנקס הח"ק צד השני (ד' קל"א:) שנתחברו שניהם יחד להחבורה הזו ונאה להעתיק הדברים „בבוד הרבנים המאורים הגדולים אב"ד יר"מ דקהלתינו יצ"ו ואב"ד דקלויז דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו מה מאד חשקה נפשם להיות בחיבור הנאה במחברת קודש כבוד החבורה גומלי חסדים של אמת. בכן הננו באנו לקרבם אל הקודש בקריבה של חיבה יתירה להיות כבודם באחד מבני הח"ק יצ"ו. והתנהגות כבוד לבבוד הרבנים המה הרב המאור הגדול מוהר"ר דוד בהרב המאה"ג מ' ישראל. והשני בדומה לו כבוד הרב המאור הגדול מ' אברהם משולם זלמן בהגאון מוהרצ"ה יהי כבודם כמו התנהגות כבוד לרבני קשישאי אשר מימיהם אני שותים. השם יבדילם לחיים. ה' יאריך ימיהם ושנותיהם בטוב ובנעימים. . . . ובזה יבואו אל הקודש ויאריכו ימים על ממלכתם כ"ד היום יום הנכפל בכי טוב ער"ח איור ת"צויון לפ"ק ומה שעלה במוסכם כביד כלל החבורה יצ"ו באנו על החתום יום הנ"ל צד האדון המושל פאן סטארמסטי יר"ה". ואחר זה כתוב „המה הרבנים המאורים הגדולים יצאו ידי חובתם הנ"ל בפאר וכבוד נגד חבורה קדישא גומלי חסדים". ובהיות הנ"מ דוד אב"ד פה בא בהסכמה בשנת תק"א על ספר „ברכת יוסף" להג' ר"מ תאומים. בשנת תק"נ על ספר „משחת אהרן" (עיין הלאה סימן צ"ג) וחתם „יום א' ב' דחנוכה תק"נ לפ"ק הק' דוד בלא"א מ"ו הרב המאיר הגדול מ' ישראל ז"ל היילפרין החונה פ"ק אוסטרא והגליל יצ"ו". בשנת תק"ה בא בהסכמה על ספר „משנת חסידים" שנדפס בזאלקווא יחד עם ה:"מ יצחק לנדא אב"ד דלבוב וחתם אחריו „ער"ח כסליו תק"ה לפ"ק הק' דוד היילפרין החונה בק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו'. ומפני שעברו דברי ריבות בינו ובין הנ"מ אברהם משולם זלמן עזב את עירנו וקבע מקומו בעיר זסלב בערך שנת תק"ו ובהסכמתו שנתן על ספר „נטע שעשועים" (נדפס בזאלקווא שנת תק"ח) יחד עם הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן מלביב נכתב בראש ההסכמה „וה"ה הגאון שהיה אב"ד דק"ק אוסטרהא" והוא חתם עצמו „נאם דוד בלא"א מ"ו המנוח הרב המאוה"ג מוהר"ר ישראל ז"ל היילפרין" ולא חתם בשם „החונה פ"ק אוסטרא".

ג. הנ"מ דוד היילפרין היה חסיד מופלג תלמיד חביב להבעש ט ז"ל והבעש"ט התאכסן בביתו בכל פעם שבא לוסלב. ובצוואתו אשר צוה הנ"מ דוד לבניו הניח מעזבונו סך ארבעה אלפים זהובים לצדקה בעד נשמתו וכן צוה לחלק „להרב המוכיח מפילנאה. ולהרב המגיד ממעזיריטש. ולהרב המגיד מזלאטשוב ולהרב מו"ה פנחס מקאריץ ליתן לכ"א מאה וחמשים זהובים. לרבי וואלף קיצים ממעזבוז ולהרב המגיד מן באר . . . לכ"א מאה זהובים (עיין העתק הצוואה בסיף הספר). מלבד הצדקה אשר צוה לחלק לענים בכל משך שנה הראשונה אחר פטירתו והקורא את הצוואה יחזה ויבין קדושתו טהרתו רוח נדיבתו ואהבתו ליראי השם וממה שצוה להתנהג עמו בעת שיניחו אותו אל הקבר יחרד כל איש ויבהל תסמר שערות ראשו ויאמר „ואנן מה נעני אבתריה". . . בעת המחלוקת שהיתה בינו ובין הנ"מ משולם זלמן על דבר הדבנות בא הנ"מ דוד בקובלנא לפני הבעש"ט ז"ל והוא צוה לו לעזוב את הרבנות מפה וקבלתי דברים פרטיים שאמר הבעש ט ז"ל להנ"מ דוד והדברים נתאמתו בפועל במשך הזמן אך גבול שמתי לי

לבל אכתוב דברים כאלה בספרי .

ה. הג"מ דוד היה חתן הרב המפורסם מוהר"ר חיים בן הגאון המחבר ספר 1) „עיר בניתין" ומבתו החסידה הרבנית מרת רוזא הוליד ז"ל דוד בנים ובנות . א) בנו המופלג הותיק המפורסם מוהר"ר ישבר בעריש שהיה חתן הגאון החסיד מוהר"ר יחיאל אב"ד ור"מ דק"ק קאוולע 2) וצוואתו של המופלג ר' ישבר בעריש עם ליקוטי תורה שלו נדפסו יחד עם צוואת אביו כאשר תראה הלאה . ב) בנו הרב ר' יצחק אייזיק הזכירו אביו בצוואתו ונזכר בספר „שבחי בעש"ט" כמה פעמים . ג) בנו הרב מוהר"ר ישראל אשר נוסח מצבתו העתקתי הלאה. ד) בתו הרבנית מרת רייצה (על שם אמו) וכצוואתו כתב „מקום קברי אצל בתי הרבנית מרת רייצה ז"ל" . ה) חתני הרב מוהר"ר הירש שנזכר בספר שבחי הבעש"ט וכלתו היא הרבנית מרת דבירה שהיתה בת אחיו הרב הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי היילפרין אב"ד זסלב וקרעמניץ (לעיל נ"ז) .

ה. צוואת הג"מ דוד עם צוואת בנו המופלג ר' ישבר בעריש עם ליקוטי תורה ממנו נדפס בפולנאה בשם „דרכי ציון" בתבנית קטן 8⁰ ולפי שנדפס במספר מעט ואידי דזוטרי אירכים וכמעט שנאבד ולא נמצא וגם בספרי החכמים רושמי רשימת הספרים לא נמצא זכרו אמרתי להעתיק את הדברים שנבתבו בראש הספר ובסופו . לתועלת הקורא האוהב להתחקות על דברי ישרים . ואלו הדברים נכתבו על שער הספר „ספר דרכי ציון" זה הספר מעט הבמות ורב האיכות בו מבואר כתוב הדר הוא צוואת הרב הגאון הגדול המפורסם חסיד ועניו ק"ש מוהר"ר דוד זצלה"ה שהיה אב"ד ור"ט ור"ג דק"ק אוסטרהא והגליל ואיתן מושבו היה בק"ק זסלב יצ"ו וגם צוואת בנו המופלג בתורה ובירא הותיק המפורסם מו"ה ישבר בערש חתן הגאון הגדול המפורסם חסיד ועניו ק"ש מוהר"ר יחיאל זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ בק"ק קאוולא וק"ק הארדני יצ"ו ונוסף לזה מעט ליקוטי תורה דברי פי חכם וברוח קדשו הופיע לעת זקנתו מוסר ויראת השם למען יהיו שפתותיו דובבות בקבר זיע"א . ותועלת הספר באר היטיב בדברי קדשו של המופלג מו"ה בעריש הנ"ל אשר נאמרו בתום לבב אחר צוואת אביו הגאון זצלה"ה וכאשר יראה הקורא ישים אל לבו ויקר נפשו בעיניו להמנות לדבר מצוה זו חסד שעושים עם המתים חסד של אמת ולהיות בכל קהלה חוברים חבר יראים ושלימים . וחבורה זו היא בק"ק 3) נתיסד בפני שני עמודי עולם הרב המוכיח המפורסם זללה"ה והגאון המפורסם זלה"ה 4) ונקראת על שם „מעבר יבק" והם חוקי האנשים העוסקים במצוה זו . ומי האיש חפץ חיים הנצחים עליו להשתדל שיהיה במקום עירו חבורה זו ועד זיבולא בתרייתא שלמא להוי ויזכה לביאת הגואל בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים אמן . נדפס בפולנאה בשנת הליכות' עולם בטו"ב בדרכי' צ'יון' (תקנ"ח)" . ומעבר השני בראש נכתב „דרכי ציון צוואת הגאון החסיד המנוח מוהר"ר דוד זלה"ה שהיה אב"ד ור"מ ור"ג דק"ק אוסטרהא ואיתן מושבו היה בק"ק זסלב יצ"ו ונפטר ונקבר בעיר אוסטרהא בשנת תקכ"ה לפ"ק" ומתחיל לבתוב את הצוואה (עיין בסוף הספר) וסדר השבבה שצוה לאמר

1) „ונצדק קודש" 216 כ"ב . 2) הג"מ יחיאל היה תלמיד מובהק להבעש"ט „ובשבחי הבעש"ט" נכתב איך שנתקרב להבעש"ט עי"ש (ד' י"ד דפוס בארי"ך).

3) היא עיר פולנאה . 4) לא ארע מי הוא הגאון ואולי הוא הגאון בעל „תולדות יעקב יוסף" ז"ל .

ואחר צוואת הג"מ דוד נכתב „צוואת והנהגות ישרות מהמפורסם היתיק וחסיד מוהר"ר ישכר בערש ז"ה"ה בן הגאון החסיד מוהר"ר דוד זלה"ה ואחר הצוואה נדפס „לקוטי אמרים" מהרב ר' בערש ונרשם בראש אלו הם דברים אשר יצאו מפיו של אותו צדיק המפורסם המנוח מו"ה ישכר בערש כל נתיבותיו ה"ה יכיו של תורתו כפי הילוכו בקודש במדותיו הישרים [הישרות] והתמימים [תמימות] ומחמת נידל ענותנותו אין אנחנו יכולים להרבות בשבחו כי כן גזר קודם פטירתו שלא לכתוב עליו שבחים, ושלא להדפיס חידושים שלו הנכתבים מזמן זמנים טובא בלתי את אשר החל רוח השם לפעמו בעת אשר הגיע לגבורות וזכותו וזכות תורתו ידרכיו ומעשיו הטובים ינן עלינו ועכ"י אמן".

ה. בערך עשרים שנה ישב הג"מ דוד בזסלב מאז עזב את עירנו שם כתב צוואתו ושם הכין לו מקום מנוחה אצל בתו כאשר כתבתי אם כי בלבו חמד ירגג להקבר בקברות עירנו (באשר קבלתי דברים בנים) וה' עשה רצון צדיק כי לעת זקנתו רגליו הובילוהו לעירנו וכאן עלתה נשמתו הקדושה למרומי שחק ינופו הטהור ספון וטמון במעלה הקברים אשר למשפחת היילפרין אצל קבר הגאון הגדול מוהר"ר יואל היילפרין ז"ל ובנו הרב הגדול ר' מרדכי היילפרין ז"ל. על מצבתו לא הרבו שבחים כי כן צוה והזהיר בצוואתו ולא ידעתי אם מלאו אחר דבריו גם במה שצוה לעשות עמו טרם שיניחו אותי אל הקבר (עיין העתק צוואתו בסוף ספרו).

וזאת חקקו על מצבתו:

פ"נ

ה"ה הרב

המאור הגאון

מוהר"ר דוד בהרב

המאור הגאון

מו"ה ישראל ז"ל

שהי' אב"ד ור"מ דק"ק

זסלב ואב"ד דפה

נפטר בערב שבת

קודש ט"ז תמוז שנת

תקכ"ה לפ"ק תנ"צ"ב"ה.

באשר בקרתי את בית הקברות בעיר זסלב מצאתי אצל קבר הג"מ ישראל היילפרין מצבת כלתו אשת הג"מ דוד היילפרין ומצבת בנו של הג"מ דוד.

וזאת חקוק על המצבות:

פ"נ	פ"נ
האשה החשובה הצנועה	הרבני המופלא בתורה
החסידה הרבנית מרת רוזא	וביראה מו' ישראל בהרב
בת המנוח המפורסם מו'	הגאון המנוח מוהר"ר
חיים זלה"ה אשת הרב הגאון	דוד ז"ל שהוא ושהיה אב"ד בק"ק
המנוח מוה"ר דוד ז"ל שהוא ושהיה	אוסטרהא הלך לעולמו
אב"ד בק"ק אוסטרהא נפטרה	ביום שבת קודש כ"ה
יום א' ז' ימים בחודש מנחם תק"ל.	אלול תק"ל.

סא.

הרב החסיד תורני מופלג מוהר"ר אהרן בהקצין מוהר"ר יוזפא.

תורני וחסיד מופלג במעשיו כנראה מן הכתוב על מצבתו והוא בנו של הרב הקצין המפורסם מוהר"ר יוזפא ור' אהרן בא שמשו בצהרים ומת בדמי ימיו על פני אביו הקצין והניח אחריו יתומים קטנים אשר נתגדלו על ברכי יוסף אבי זקנים ואלה הם. א) הוא בנו הרב הגדול מוהר"ר אברהם שהיה אבד"ק זוואהל והיה חתן הגאון בעל „לקט יוסף" זכרו יבוא הלאה בספרי (סי' ק"י). ב) בתי הרבנית המפורסמת מרת יוטא שהיתה אשת המאוה"ג הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה. ג) בתו הנגידה מרת מירל (עיין בציואת הקצין ר' יוזפא). ומצבתו העומדת יחד עם מצבת בתו הרבנית מרת יוטא תביע לנו שבחו לאכי:

דיך פלן
צדיק בא לן וכבה
ושקעה שמשו
שלא בעונתו וישכב
במקום חניתו קלו יביז
מני אורג . . . . תורה
ומצות נפשו תערוג
התורני . . . . כנאסף
. . . . .
. . . כבוד מוה"ר
אהרן בהאלוף התורני
הנגיד מוהר"ר יוסף

יוזפא בר"ש נר"י נפטר
ביום ה' לחודש סיון
תפ"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

סב.

הדיין המצוין. מגזע חריפא מוהר"ר צבי הירש בהגאון מוהר"ר ישראל חריף ז"ל.

הג"מ ישראל חריף הוא בנו של הגאון מיהר"ר משה חריף אב"ד ור"מ בשתי הקהלות בלבוב ואח"כ נוסף לו השם פנחס (אנשי שם להרב החכם מ' שלמה באבער סימן ת"ו) והג"מ פנחס משה הוליד שני בנים. א) הגאון ר' ישראל חריף. ב) הרב מו"ה צבי הירש שהיה אב"ד דק"ק יאבורוב. מקום מנוחת הג"מ ישראל חריף בלבוב ונוסח מצבתו העתיק החכם באבער בספרו א"ש (סימן של"ז) והג"מ ישראל חריף הוא אביו של הדיין המופלג והמצוין בעירנו מוהר"ר צבי הירש חריף אשר גדולתו שמעתי מפי זקני עירנו התורנים. מבניו או חתניו לא ידעתי ואם לא אשגה בהשערתי חשבתי אשר הרב הגדול החסיד מוהר"ר יעקב יהודא יודיל (עיין לקמן סימן קי"ז) הוא בנו של הדיין המצויין דנן. ושבחו ניכר מן מצבתו העומדת בין מבחרי קברות הגדולים והיא אמריה תאמר:

פה
נטמן איש
אמונה רב תבונה
התורני דיין מצויין
בר אבהן ובר אורין זרעא
חריפא מגזע קדושים קדוש
יאמר לו מוהר"ר צבי
הירש בהגאון המנוח
מוהר"ר ישראל חריף אשר
נתבקש לישיבה של
מעלה נפטר ביום ה' י"ג
מנחם אב תצ"ב לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

סג.

האלוף התורני מוהר"ר מרדכי במהור"ר יעקב ר' שמואל"ס.

מיקירי העדה מחשובי העיר רבני, ותורני נכבד, פרנס ומנהיג העיר ופרנס את הח"ק משך הרבה שנים והיא בנו של הרב האלוף הנגיד מוהר"ר יעקב ר' שמואל"ס (לעיל מ"ד) ואחיו של הרב הנגיד הקצין ר' שמואל ר' יעקב"ס. בפנקס הראשון נמצא כמה פעמים „חשבון פרנסת האלוף המרומם התורני הרבני מ' מרדכי במוהר"ר יעקב". בפ' השני ד' למד מצאתי . . . „בעת עשיית הקלפי של החבורה „קובע עתים לתורה" באשר שהיו שם הרב מסטעפין והתורני מוהר"ר מרדכי ר"י ר"ש" (ר' יעקב ר' שמואל"ס). התימתו נמצאה הרבה פעמים „מרדכי בא"א מוהר"ר יעקב ר"ש (ר' שמואל"ס) זללה"ה". בפנקס השני ד' נ"ז „חשבון פרטי מפרנסת האלוף המרומם התורני מוהר"ר מרדכי במוהר"ר יעקב מחודש טבת תפ"ה לפ"ק" ובתוך החשבון כותב „פ"ד לבן אחי הראש מ' יוזפא בבואו מברעסלא פ"ד לאחי הראש ר' שמואל שנתארח אצלו חתני הרב מקלעויאן". הוא השאיר אחריו בנים אבל לא ידעתי אכנם. בפ"ש מצאתי ששלחה הח' דבש „לר' הירש חתן ר' מרדכי ר' יעקב ר"ש". ומצבתו תספר לנו את שבחו:

פה נטמן
צנצנת המן מרי דיכי
ריחו כריח אפרסמון
הרבני המופלג בתורה
ובחסידות ברוממת המעלות
ובמדות מו"ה מרדכי
במוהר"ר יעקב זללה"ה
יום ג' טבת תצ"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

סד.

הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי זללה"ה אב"ד ור"מ בהקלויז ואח"כ אב"ד ור"מ בעיר והגליל.

א. כאשר עוב הג"מ דוד היילפרין ז"ל את כסא הרבנות מעירנו נתקבל לאב"ד בעיר והגליל הרב המאור הגדול המפורסם בדורו. רבים הלכו לאורו פאר הזמן והדרו (לשון בנו בהקדמה לס' שו"ת דברי רב משולם) מוהר"ר אברהם משולם זלמן. נולד לאביו הגאון צבי ישראל משוש דורו החכם צבי ז"ל באלטונא והוא הצעיר מחמשה בנים אשר הוליד אביו ז"ל ובעודו נער מת עליו אביו הג' חכם צבי ז"ל ויקח אותו גיסו בעל אחותו הגדולה היא הגאון המפורסם מוהר"ר

ארי׳ ליבוש אב״ד באמשטרדם לביתי שם נתגדל לתורה ולחכמה ואח״כ שידוך אותו אחיו הגדול ממנו הגאון והחכם מוהר״ר יעב״ץ ז״ל 1) עם נכדת הקצין ר׳ יוזפא מאוסטרהא 2). בבית הקצין ר׳ יוזפא ישב הג״מ אברהם משולם זלמן ולמד תורה מתוך עושר וכבוד ואחר פטירת הג״מ יצחק אייזיק הכהן אב״ד דקלויז (מ״ג) נתקבל הג״מ אמ״ז לאב״ד ור״מ בהקלויז. ומצאתי בפנקס הח״ק צד הראשון אשר בשנת תצ״ז נתחבר הג״מ אמ״ז להח״ק ונכתב בפנקס „ככוד אמ״ו הרב הגאון ה״ה מוהר״ר אברהם משולם זלמן אב״ד דקלויז דקהלתינו יצ״ו מה מאד חביבה עליו מצוה זו שחמד ורגיג לגשת אל הקודש להיות בחיבור הנאה במחברת קודש כבוד החבורה קדישא גומלי חסדים של אמת הסכמנו כולנו לדבר נכון כזה לקרבו בקריבה של חיבת הקודש כבוד החבורה יצ״ו ולית דין צריך בשש כי מאד נכון הדבר וכשר לעשותו להיות כבודו כבודינו במחברת קודש כבוד החבורה יצ״ו לכל התנהגות בכור לפי כבודו הרמה כפי הנהוג רבני קשישאי שהיו בחיבור הנאה חבורה קדישאי יצ״ו כמאז ומימי עולם כן עתה כבודו במקומו. כ״ד אליפי נגידי נגאים דחבורה קדישא נ״ח של אמת דפה ק״ק איסטרהא יצ״ו היום יום ט״ז אדר ראשון ת״צזיון לפ״ק״. ואז היה הג״מ דוד היילפרין ז״ל פה אב״ד הגליל, בפנקס שני מצאתי שנתחברו שניהם יחד להח״ק צד השני כאשר העתקתי לעיל אצל הג״מ דוד היילפרין ז״ל. וכאשר מפני המחלוקת עזב הג״מ דוד היילפרין את הרבנות דפה כאשר כתבתי לעיל. נתעלה הג״מ משולם זלמן לשבת על כסא אב״ד דעיר והגליל. בפנקס השני ד׳ פ״ב על תיקון חדש שנעשה בהח״ק צר שני נכתב „בצירוף כבוד אמ״ו הרב הגאון המפורסם אב״ד ור״מ דקהלתנו והגליל יצ״ו״ והוא החתם עצמו „הק׳ אברהם משלם זלמן חונה בק״ק אוסטרהא והגליל יצ״ו היום יום א׳ כ״ג ניסן תק״ה לפ״ק״.

ב. הג״מ אמ״ז ישב על כסא הרבנות פה ארבעים שנה משנת תצ״ז עד הקל״ז ובנו הג״מ צבי הירש בהקדמתו לס׳ „דברי רב משולם״ למר אביו כותב

---

1) „בסגולת ספר״ להגאון יעבץ צד 70 „ועזבתי את בית אבי אחר שעשיתי עם אחי הקטן שבכולנו שידוך עם בת הקצין ר׳ יוזפא אוסטרא״ וכן בדף 67 „ביחוד מהקצין ה״מ ר׳ יוזפא אוסטרא שעשיתי אני עמו שידוך להשיא אחי הקטן לבתו״. ובאמת היתה נכדתו של הקצין ר׳ יוזפא אך מפני שמת אביה בעודה קטנה לקחה א״ז ר׳ יוזפא לו לבת (עיין לעיל סמך).

2) היו ימים טובים לישראל ימים אשר ככבוד התורה היה גדול מאד בעיני כל וגם העשירים אולי הכסף היושבים על גבי מרומי ההצלחה מתרפקים ברצי כסף והפריזו הרבה מהונם ורכושם להתחתן עם הרבנים ובעת וזהיא מצאנו את הנדיבים מנקשים על דלתות החכמים והיושבים בצל הכסף מכניעים עצמם להסתופף בצל החכמה. הגאון יעבץ במגילת ספר 70 כותב „ובזמן הזה כתבתי לאשתי שתבוא אצלי לפולין כי טובה הארץ לפנינו ביחוד בעלי תורה מוצאים בה כל חפצם הן בענין הפרנסה. בכבוד והן בעסקי שדוכים לבנים ולבנות ובפרט אם הם משפחות מיוחסות הכל רודפים אחריהם וגותנין מעות לכיס אבותיהם״. אומרים אגזר כי כן עירנו הקצין פרנס דמדינת וואלין התייר הגדול ר׳ יוזפא אשר הונו על לכמה עשרות אלפים אדומים והוא היה העושר הגדול בכל מדינת וואלין רצה להתחתן עם החכם צבי ז״ל ור׳ יוזפא רצה לעשות חשבון כמה שעולה הנזו ורבוזו ולתת מהצה להחכם צבי שיתן את בנו הרב ר׳ דוד לפני בתו ויאמן הח״צ ז״ל כי אין כסף נחשב בעיניו כידוע אך ה׳ צבאות יעץ ומי יפיר מי זה יכול להלוך נגד ההשגחה העליונה אשר כבר הרימה את הקצין ר׳ יוזפא על זכה להתחתן עם גדולי דורו (עיין הלאה במקומו) ואחר פטירת הח״צ ז״ל התחתן עמו הגאון יעבץ ולאחיו הצעיר לקח את נכדת הר׳ יוזפא בת בנו הרב התורני ר׳ אהרן ז״ל.

„וזה ארבעים שנה ישב על כסא קדשי דקהילה נאה וחסידה ק"ק אוסטרהא העדינה קרית מלון צדק עיר הקדושה. מלאה חכמים וסופרים בעלי דעה ובעלי בינה. ויד השרים והסגנים היו אתי לפאר מקום מקדשו מכון שבתו. ורעננה היתה בפתו. כולם סרים למשמעתי. לשאב בששון ממעיני ישיעתי.... בשנת תק"ח בא בהסכמתי על ספר „בריך מכנים אשר" שחבר הגאון הדרשן מעירנו מוהר"ר אשר ענויל ז"ל וחתם „נאם אברהם משולם זלמן בלא"א מ"ו הרב המפורסם בדור גדול מרבן שמו חכם צבי ז"ל החינה בק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו".

ג. מפרי תנובת חכמתו השאיר אחריו הג"מ משולם זלמן ספר „דברי רב משולם" הובא לבית הדפוס בעיר קארעץ שנת תקמ"ג ע"י בנו הרב הגאון מוהר"ר צבי הירש. הספר כולל שני חלקים חלק א' שו"ת שם שקיל וטרי עם נאוני דורו אשר הריצו אליו שאלותיהם וישם תשובת אביו החכם צבי ותשובת הג"מ מאיר אבד"ק קאסטאנטין בן אחיו הג"מ יעב"ץ. חלק ב' חידושים על כמה מסכתות בהלכה ואגדה דברים חריפים הפלא פלא. דרושים נפלאים ומתוקים שדרש ביומא דכלה מדי שנה בשנה בעירנו 1) וכן מה שדרש בערי הגליל בעת נסיעתו לסבב בערי הקהלות והגליל 2) גם הספרים וקינות אשר נשא וקרא לאבל על גדולי עירנו ועל נאוני דורו על הגאון הרב מוהר"ר יהודא ליב מפינסק. קינה על הרבנים מר ניהו רבא כבוד אדוני מורי ורבי ניסי הגאון המפורסם ארי דבי עילאי המנוח מוהר"ר ארי' ליב ז"ל אבד"ק אמשטרדם ואחיו בדומה לו כבוד המנוח הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב יוקיל סג"ל וצ"ל אבד"ק גלונא. על הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק ז"ל הלוי אבד"ק הימבורג. והרב הגאון המפורסם מוהר"ר שלום ז"ל אבד"ק טיקטין. ועל ה"ה הרב המנוח הזקן הישיש מוהר"ר גרשון ז"ל אבד ק פ"פ ד"א. וכן מביא שם „מה שהקשיתי לשאול מפי בן אחותי כבוד הרב הגאון המושלם מו' שאול אבד"ק דובנא בחי"ה סוכות דהאי שתא תקי"ד לפ"ק בהיותי בכפר עם כבוד הרבנים הגאונים המאה"ג נאמני דמדינת וואלין למסיר החלוקה". בדף ע' כותב „כתבתי בהיותי מתגורר פה ק"ק שומסק מפני חמת המציק אשר סבבוני בעלי חיצים עתירי דבי חמי אשר יבטח ברוב עשרו והקים עלי לאורבים לירות במסתרים תם ועיניתי בדרך כחי בעת בחודש סיון דהאי שתא תקכ"ב". בד' ק"ו כותב „בפרט בעת אשר אפפוני סבבוני תלאים ע"ג תלאים אידי ואידי מצרות הא דידי והא דאתינן לי מעלמא". וכן כותב שם „בעת ישיבתי פה ק"ק טשודנאב זמן זמנים טובא עבר קציר כלה קיץ דהאי שתא תקל"ד". והנה אם כי ידעתי אשר עברי עליו גלי צרות רבות מפני המחלוקת מהרבנות כי הצד שכנגדו המה הנכבדים ממשפחת הילפרין וכן הבעלי בתים אשר העריצי והקדישי

1) בדף ע"ד: „בס"ד היום יום ב' ג' נצבים כ"ז אלול דהאי שתא תקכ"ו לפ"ק. בהיותי עוסק ומעיין בענייני דכלה לבשר צדק בקהל רב דפה בשבת שובה תקכ"ח לפ"ק".

2) עיין „מבוא העיר" סימן ב' כי האב"ד הגליל מעירנו היה נוסע בכל שנה וסבב את כל הקהלות וערי הגליל שלשה חדשים בחורף ושלשה חדשים בקיץ, והבאתי שם מה שכתב הגאון הזה בספרו „פה ק"ק טעמאיב תקכ"ה אנכי בדרך נהגני ה' לסבב בערי הקהלות והגליל". וכד' ק"ז כותב „בעת שהשבתי לנחוג נסיעתי בערי הגליל בקיץ דהאי שתא תקל"א". וידידי הרב החכם מו"ה צבי הירש קאפשטיין כתב לי אשר אצלו נמצא העתק מפינקס הח"ק ג"ח ש"א מק"ק שדה לבן עם התקנות שנתקנו בשנת תע"ט ועוד הוספו עליהם בשנת תקל"ב בהסכמת הרב הגאון המפורסם מו"ה אברהם משולם זלמן בהגאון חכם צבי אב"ד ור"ם דק"ק אוסטרהא והגליל.

את הבעש"ט ז"ל וסיעתו ובחרו בדוד (הוא הג"מ דוד היילפרין ז"ל) לא שקטו במעינם ואש המחלוקת התלקחה בעירנו. וכן ידעתי וקבלתי אשר השתרגו ועלו על צוארו חובות רבות אשר נשי כו והוכרח להיות נודד מביתו. וכן ראיתי בציואת חותנו הקצין ר' יוסף ז"ל כותב „אהובי חתני הרב הגאון מו' משולם זלמן הלא ידעת כמה ממון נשתקעתי עבורך על רבנות... וממה שנטלו ממני פרוצים בזרוע עבור חובך וכמה אלפים שאתה חייב לי על אמוני.... אבן פרטי הדברים מן המחלוקת וכל מה שעבר עליו לא קבלתי וערפל חתולתו ולא עלה בידי לדעת מה שכתב „מפני חמת המציק אשר סבבוני בעלי חיצים עתירי דבי חמו..." וכן מה שכתב בספרו (ד' ל"ט) „אמרתי אל לבי לחוקק בספר למשמרת להיות על לוח חרות מה שהיינו יושבים במסבה בסעודה ביום שבת פ' שמות כ' טבת דהאי שתא תקכ"א יום שקבעתי לי בכל שנה לזכרון הנם שנהפוך לי ממות לחיים" לא שמעתי ולא קבלתי מה היה הנם שקרה לו? הזמן הסתיר בצל כנפיו את הכל ונעלם ממני.

ד. מבניו של הג"מ משולם זלמן מצאתי בפנקס הח"ק בין אלופי הגבאים ומנהיגי הח"ק. ואולי היה לו עוד בנים או חתנים אך לא ידעתי. ואלה המה.

א) בנו הרב הגאון מאוה"ג מוהר"ר צבי הירש אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ולמענו יחדתי מדור בפני עצמו (סי' קכ"ח).

ב) בנו הרב מוהר"ר אהרן שהיה גבאי חודש ופרנס בהח"ק כמה שנים ועל הקלפי שנעשה בהושענא רבה שנת תקכ"ט בין אלופי הגבאים „הרבני מוהר"ר אהרן בהרב הגאון אב"ד". חתימתו נמצאה בפנקס רבית פעמים חתם „נאם הקטן אהרן בהגאון מ"ו אברהם משולם זלמן" יותר לא מצאתי ממנו.

ג) בנו הרב המופלא מוהר"ר חיים נתחבר להח"ק בשנת תק"ל ויען כי יומתק לחכנו שיחתם של הראשונים הנני להעתיק מה שמצאתי כתוב על הפנקס ד' צ"ה „בבוד האברך המופלג ומושלם יניק יחבים מוהר"ר חיים בהגאון אב"ד ור"מ דפה קהלתינו והגליל יצ"ו קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בספר הישר ופנקס של כבוד הח"ק דגזמלי חסדים פה קהלתינו יצ"ו מתהלך בארצות החיים והשלום יחדיו מעודו מתעסק בקדשים ומשלחן גבוה קא זכי לעמוד ולשרת את אחיו בפקידה בעלמא כפי תיקוני ישראל בבר קיים וקיבל נאה דורש אל המתים כאשר נודע בשער בת רבים בק"ק בראד כל ימי שבת המופלא מוהר"ר חיים הנ"ל נתחבר לקודש מצבתו כבוד הח"ק דק"ק הנ"ל. וכעת בעת האסף ברגל אנחנו אלה פה באסיפה שלימה מאמיצים ומחזיקים בפרי עץ הדר ועץ החיים בתוך הגן חמודות וכגון דא סמוכי לנא בסמיכת חכמים להיות כבוד המופלא ימושלם האברך מוהר"ר חיים בהרב הגאון המפורסם מוהר"ר משולם זלמן אב"ד ור"מ דפה קהלתינו והגליל יצ"ו מהנשא לכל חלוקת הכבוד בני החבורה ולהיות לו מעתה פתקא בהקלפי עפ"י התנשאות דרנא בתיקון וכבר סילק כל דמי מעות הקריסה בתיקון ולזאת ראוי להאביזו מפרי מעללי הטוב אי משום לתתא דידי אי משום לתתא דאבוהי הגאון המפורסם אב"ד ור"מ דקהלתינו יצ"ו היום הישענא רבה תקלמ"ד" ובראש החתומים בא הג"מ נחמן כ"ץ. אם הניח אחריו הרב ר' חיים בנים או בנות לא מצאתי וכן לא נודע לי אם נפטר ה"ר חיים פה בעירנו כי לא מצאתי את מצבתו.

ד) בספר „דעת קדושים" צד 56-184 מביא כי היתה לו להג"מ אברהם משולם זלמן בת שהיתה אשת הרה"ג מוהר"ר נפתלי רוקח מבראדי. ארבעים שנה שפט הג"מ משולם זלמן את עירנו בחכמתו הגדולה ומנהגיו אשר הנהיג בבהכנ"ס הגדולה פה הלא הם כתובים על לוח קלף גדול תלוי בבהכנ"ס. בשנת תקל"ז בחורף כאשר נסע לכבב בערי הגליל ובא לעיר פאסטבה (בפלך קיעב) שמה פסה— טיבה שם שבה נשמתו הטהורה למקורה וגופו הקדיש ספון וטמון באדמת קודש שם. נוסח מצבתו שלה לי הרב משם וזאת חקוק עליה.

תמונת ארי בתר תמונת ארי:	מצבת אשתו הרבנית
פ"נ	מרת יוטא בת הרב
חמודה	ההורני מוהר"ר אהרן
גנוזה מזה בן	פ"נ
מזה הנמצא פזה	ביום כ"ז
איש קדוש עובר	ניסן תקמ"ז לפ'
אלינו גאון עוזינו	אשה גדולה בת
מחמד עינינו קדוש	מלכי אשר שיאם
ישראל מלכנו גדול	לשמים הי' עולה
הי' בששך ושם לו	הרבנית המפורסמת
ברקת ה"ה כביד הרב	מרת יוטא בת הרב
הגאו' הגדו' המפורסם	מ' אהרן אשת הרב
מ' אברהם משלם זלמ'	הגאון המפורסם
בהגאון המפורסם	מ' אברהם משולם
הכם צבי זללה"ה אשר	זלמן שהי' אב"ד
הדרתו בק' אוסטרה	ור"מ פ"ק אוסטרהא
והגליל נפטר ר"ח שבט	והגליל תנ"צ"ב"ה.
תקל"ז לפ"ק תנ"צ"ב"ה.	

סה.

בימי הג"מ אברהם משולם זלמן מצאתי שני דיינים מבית דינו של הגאון הנ"ל. ואלו הם:

א) מו"ה דוד שבח ב"מ ישראל אברהם ז"ל.

ב) ארי יהודא ליב במוהר"ר שמואל ז"ל; שניהם באו בחתימתם על צוואת הקצין מוהרי"ר יוזפא ז"ל.

סו.

הרבני המופלא מוהר"ר ירחמיאל הכהן

הוא אחיו של החסיד מוהר"ר יהודא במוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ (נ"ב) נפטר צעיר לימים וישבחו ניכר מן הכתוב על מצבתי:

פה נטמן צעיר לימים
הרבני המופלא כבוד
מוהר"ר ירחמיאל במוהר"ר
שלמה זלמן הכהן נפטר
יום שני בחודש מרחשון
שנת תצ"ו לפ"ק
תנ"צ"ב"ה.

סז.

אצל קבר המהרש"א ז"ל מצאו מנוחה שלש נשים צנועות וצדקניות. כפי המסורה שקבלנו איש מפי איש הנה מיוצאי חלציו ונכדות המהרש"א וללה"ה. אולם איך הנה נכדות המהרש"א לא עלתה בידי לברר על נכון.

ושכחן חקוק על מצבותיהן: פ"נ

פ"נ	פ"נ
אשה חשובה רכה וענוגה	אשה חשובה רכה וענוגה
רכה בשנים מנורה הטהורה	וספונה צדקתה כאור נוגה
במצות היתה נזהרה	כפה פרשה לעני וידיה שלחה לאביון
הצנועה מרת הינדא בת	הצנועה והחסידה מרת שערל בת
הרב הגדול הגאון מו"ה	הרב הרופא מומחה מו"ה מנחם 2)
יהושע 1) זלל"ה נפטרה ביום	מענדיל הלוי נפט"ה יום ד' ואו
ו' עש"ק ז' חשון תק"א לפ"ק.	אדר שנת תק"א לפ"ק.

פ"נ

אשה חשובה צנועה ויקרה
מרת שרה בת הרב
הגאון המפורסם כמו"ה
משה הכהן 3) זצ"ל
שנפטרה יום עשרה
לחודש אלול שנת תק"ב
תנ"צ"ב"ה.

---

1) מי הוא הרב הגדול הגאון מו"ה יהושע לא מצאתי לע"ע. 2) מהרב הרופא הזה עיין הלאה (פ"ד). 3) גם את הרב הגאון מו"ה משה לא מצאתי ולא ידעתי מי הוא.

סה.

הרב הגאון החסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק שדה לבן ושם מ"כ.

אחר שנתעלה הג"מ אברהם משולם זלמן יישב על כסא אב"ד בעירנו והגליל נתקבל במקומו לאב"ד ור"מ בהקלויז דפה הגאון האמיתי אור עולם אספקלריא המאירה (לשון בנו הג"מ אהרן שמואל בספר „וצוה הכהן") מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן בהגאון מוהר"ר חיים מגלוגא בהגאון מוהר"ר שמעלקא אב"ד ק"ק ברעסלא בהגאון החסיד שבכהונה המקובל אלקי מוהר"ר נפתלי הכהן ז"ל אב"ד ור"מ פה ואח"כ בפיוניז ובפ"פ ד"מ. ולמען דעת ערכי הגדול של הג"מ נפתלי הירץ ז"ל הנני להעתיק מה שכתב עליו בנו הגאון וחכם מופלא מוהר"ר אהרן שמואל בספר „וצוה הכהן" (פרק י"ז) „... א"א הרב הגאון זללה"ה המפורסם אין צריך ראיה אשר היה גאון עולם. ואם אמרתי אספרה גודל חריפתו ובקיאתו וגודל צדקתו והתדבקותו בתורה ועבודה יכלו הנערות. ומאן דלא חזי אריה לחזי מרבעתיה. ויראה אפס קצהו מה שיש ת"י מעט מחידושיו אשר דרש בק"ק אוסטרהא ביומא דכלה שם יראה המעיין גודל החריפות והעמקות אשר יפלא הרואה עליהם. מה שהוא טפה מן הים מתורתו וחידושיו (כי היתה ידו כבדה ומתעצל מלכתוב אף שלא נמצא סופר כמותו מימות עזרא בכתב ולשון עכ"ז היה עצל מלכתוב) והיה מילידי מדינת אשכנז ק"ק גלוגא רבתי.." ושם האריך לספר בשבחו ומסיים ותירתי יצדקתי וענינתיתו אשר היה עניו בפני כל אדם כאשר ידוע לכל באי שער עירו מקום אשר היה חונה שם אף שהיה לו תורה וגדולה במקום אחד היה ענותן ושפל ברוך בפני כל אדם". ובפרק י"ג מספר „וצוה הכהן" כותב „וכך היה מנהגו של אדוני אבי הרב הגאון זלה"ה אשר המיד בעת שבבי לישן ביקש שישאלו אותו איזה דבר תורה מדרש או פסוק או קושיא בדבר הלכה בכדי שיהרהר בזה. לישון מתוך דברי תורה והיא שעמדה לו. בשעת פטירתו יצאה נשמתו הקדושה בקדושה וטהרה ואמר הפסוק אליך ה' נפשי אשא. ונפשי יצאת בדברו דברים אלו". והרבה חידושים מתורתו בנגלה ונסתר דברים הראוים למי שאמרם מביא בנו הרא"ש בספרו „וצוה הכהן" ובספר „קורא מראש".

כ. הג"מ נפתלי הירץ נתחבר להח"ק בשנת תק"ה ואעתיק מה שנכתב על הפנקס צד הראשון. „כבוד אדמ"ו הרב הגאון ה"ה מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז דקהלתינו יצ"ו מה מאד השקה נפשו להיות בחיבור הנאה מחברת הקודש כבוד החבורה קדישא ג"ח ש"א נשאנו פניו לדבר הגון כזה וקרבנו אותי בקריבה של חבת הקודש להיות כאחד מבני החבורה לכל הנהגות כבודו במדיר הראוי לפ"כ הרמה ולפי התקנה קדימה חשיך לרבני קשישאי אשר היו במחברת החבורה יצ"ו כבודו במקומו יעמוד עמידה שיש בה הידור מצוה וכבר סילק מעית קדימה ערך גדול כפי נדבת לבו הטהור ובחתימתנו קא זכינא ליה הכ"ד אלופי נגידי גבאים דח"ק גומלי חסדים ש"א היום יום ... ניסן תקפ"א לפ"ק" ובראש החתומים הקצין ר' יוזפא ז"ל. בפנקס הח"ק צד שני וראיתי כי טוב להעתיק את הדברים שכתבו אז „כבוד אמ"ו הרב המאור הגדול המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ בהרב המניח

המפורסם מוה"ר חיים הכהן מה מאד חשקה נפשו לנשת אל הקודש פניהם להיות בחיבור הנאה במחברת הקודש כבוד החבורה קדישא ג"ח של אמת והנה ראינו גידל התאמצו לשם שמים של כבוד הרב המאה"ג נר"י אב"ד דקלויז ור"מ דקהלתינו יצ"ו. לואת הסכמנו יחד לקרבו בקריבה של חבת הקודש להיות כחד מבני החבורה קדישא לכל דבר שבקדושה לכל הנהגות כבוד שהיה לכבוד רבני קשישאי דקהלתינו יצ"ו שהיו במחברת הקידש בן כבודו של כבוד הרב המאה"ג הנ"ל לכל חלוקת כבוד לפי כבודו הרמה. וכן מקרבין לגברא רבא דכוותיה. הכ"ד אלופי נגידי הגבאים דכבוד החבורה קדישא יצ"ו ג"ח של אמת. להיות רשום בפנקס בכתב אמת לאות ולמשמרת למען יאריך ימים על ממלכתו בקרב כל ישראל באנו על החתום היום יום ה' ד' דח"ה פסח תק"ה לי"ק. בשנת תקל"ב תקנה גדולה התקינו אלופי הגבאים מהח"ק צד ראשון ונכתבה בספר הפנקס בכל תוקף וכסוף התקנה כתוב „בצירוף כבוד אדמ"ו הרב הגאון המפורסם אב"ד דקלויז דקהלתנו יצ"ו". וגם"מ נפתלי הירץ אחר אשר כתב בכתב ידו והוסיף דברים אחדים לתוקף ושון. התם עצמו „הק' נפתלי יכונה הירץ מגלוגא חונה בקלויז ור"מ דפה ק"ק יצ"ו". בשנת תק"ז בא בהסכמה על ספר „ברוך מבנים אשר" שחיבר הרב המופלא ימופלג הדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענוזל עיין הלאה (קל"ח) וחתם „הק' נפתלי הכהן יכונה הירץ בהרב הגדול המפורסם מו' חיים כ"ץ ז"ל מגלוגא חינה בקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא יע"א". וכן בא בהסכמה על ספר „הלכה פסוקה" להרב ר' טוידרם מראוינע וחתם „הק' נפתלי הכהן מכונה הירץ בה"ר חיים כ"ץ ז"ל אב"ד בקלויז דאוסטרהא ער"ח סיון תקב"ג" 1).

ג. קרוב לשנת תקל"ח נלקח אחר כבוד ונתקבל לאב"ד בק"ק שרה לבן שם בא בהסכמה על ספר „מחברת חיי הנפש ונצחיותה" שחיבר הרב יהודא איש לבית לוי הורוויץ אסיה דק"ק ווילנא ונדפס בק"ק פאריצק בשנת „דעת חכמה" (תקמ"ז) וחתם „הק' נפתלי הכהן יכונה הירץ מגלוגא חונה בק"ק שרה לבן ור"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא". וכן בהסכמתו על ספר „הדרך הטוב והישר" שחיבר הגאון האמיתי החסיד מוהר"ר מאיר מרגליות אב"ד דפה נדפס בפילנאה התם עצמו אחר הג"מ מאיר בהגאון יעב"ץ ז"ל „הק' נפתלי יכונה הירץ הכהן חונה בק"ק שרה לבן לבד מכבריו על האבות בקלויז דק"ק אוסטרהא". חיבה יתירה נודעת לו להרבנות דפה כי נחלת אבותיו היתה יקרה בעיניו מאד ואף גם בעת שישב על כס אב"ד בעיר שרה לבן התעטר והתכבד עצמו בהרבנות מהקלויז דפה ירושת אבותיו מן הגאון ר' ר' שמעלקא ז"ק (עיין לעיל) וכן בא בהסכמה על ספר „היכל עונג" להרב ר' יהודה אסיה דק"ק ווילנא הנ"ל. והתם „הק' נפתלי הכהן מכונה הירץ מגלוגא חונה בק"ק שרה לבן" 2).

הג"מ נפתלי הירץ הכהן היה חתנו של הרב הנגיד והקצין מוהר"ר מרדכי (חתן הקצין ר' יוסף) והרב ר' מרדכי היה בנו של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק פינסק וסלוצק (לעיל מ"ג) יועיין לקמן (קכ"ו), ומבתו של הרב ר' מרדכי הרבנית מרת רבקה ניטיל הוליד

1) ידידי הרב הגאון וכו' מ' חיים דובער גראס שיחי' אבד"ק פעטרוזוא באונגארין העירני במכתבו שהג"מ נפתלי הירץ הכהן בא גם בהסכמתו על ספר „מפלגי ראובן" בשנת תקי"ד.

2) הספר „היכל עונג" לא ראיתי והעתקתי מרשימה קה"ם אית ה' 3101.

הג"מ נה"כ שבעה בנים .

א) בנו הגדול מיהר"ר אשר ענזיל , חיבר אותו אביו הגאון למחברת הח"ק בשנת תקי"א ונכתב בספר הח"ק „להיות שבבור אמ"ו הרב הגאון מ' נפתלי הירץ אב"ד דקלויז יצ"ו הוצק חן בשפתיו מבקש ומעתיר בעד בני הילד שעשועים כמר אשר ענזיל שיחי' לאורך ימים שחמיד ורגיג לחנכו במצות להיות במחברת הקודש הח"ק יצ"ו בכן נשאנו פניי .... היום יום ה' כ"ג שבט תקי"א". ואח"כ היה גבאי ופרנס בהח"ק כמה שנים וחתימתו נמצאה רבות פעמים „הק' אשר ענזיל בהרב הגאון הגדול (או המאור הגדול) המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן נ"י" .

ב) בנו השני הרבני המופלא מוהר"ר אברהם , חיבר אותו אביו להח"ק בשנת תקט"ז וזאת כתוב על הפנקס „היצק חן בשפתיו שפתי כהן ישמרו דעת כבוד אדמ"ו הרב הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז ור"מ דקהלתנו יצ"ו בהצעת דבריו דברי פי חכם חן לקרב את בני הנחמד ילד שעשועים כמר אברהם שיחי' ב"ץ להיות בחיבור הנאה מחברת קודש כבוד הח"ק יצ"ו לזכות אותו במצית חינוך... היום יום ר"ח מרחשון תק"שזיין לפ"ק" . גם אותו מצאתי אח"כ בין אלופי הגבאים וחתימתו נמצאה בפ' הח"ק כמה פעמים „הק' אברהם הכ"ץ בהרב המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן נ"י". בהתמנות משנת תקל"ב (פ"ר ד' ק"ח) מצאתי בין אלופי גבאים דמצבות „הנניד המפורסם מוהר"ר מרדכי נתן מהודו ומחל לכביד נכדו הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהרב הגאון דקלויז" .

ג) בנו השלישי הוא הרב הגאון טובינא דחבימי מוהר"ר אהרן שמואל. למענו יחדתי פרק גדול בפני עצמו (סימן ריז) .

ד) בנו הרביעי הוא כמר יוסף יוזפא נחמן חיבר אותו אביו להח"ק וכן כתוב על הפ' „הן היום קרב לפנינו בקריבה של חיבה יתירה כביד הרב הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן נר"י ... לקרב את בנו הנחמד כמר יוסף יוזפא נחמן שי' .... יום ב' ד' מרחשון תקכ"ח" ויותר לא מצאתי .

עוד שלשה בנים היו לו שחיבר אותם יחד להח"ק וזאת מצאתי כתוב על הפנקס „הן היום קרב לפנינו בקריבה של חיבה יתירה כבוד הרב הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי הכהן ורוצה לקרב את בניו בני חמד נטעי שעשועים כל רואיהם יבינו כי הם זרע ברוך ה' ה"ה הבחור כמר יצחק ואחיו כמר משה ואחיהם הקטן גדול יהי' כמר מאיר באור ה' צבאות ואביהם הרב הגאי הנ"ל שוקד על תקנתם לחבר אותם להח"ק דפה לחנך אותם לדבר מציה בכן נשאנו פניו... היום יום.." יתשנה לא נכתבה . והנה את בנו כמר יצחק מצאתי אח"כ בין אלופי הגבאים שנתמנו בהקלפי בהושענא רבה שנת תקל"א כתוב „ר' איצק בהרב הגאון אב"ד דקלויז" והוא היה אח"כ אב"ד בק"ק יאמפלא, ובהתמנות שנעשה בהושענא רבה שנת תקנ"א מצאתי בין אלופי הגבאים דמצבה „הרב מ' יצחק הכהן האב"ד דק"ק יאמפלי". וכן כתוב על מצבתו אשר העתקתי אותה הלאה . ובנו ה"ר משה מצאתי בהתמנות שנעשה בשנת תקל"ג בין אלופי הגבאים „המופלא מ' משה בהגאון אב"ד דקלויז והיא הוציא לאור את הספר „יצוה הכהן" למר אחיו הגאון מוהר"ר אהרן שמואל ז"ל וכתב הקדמה וחתם עצמו „הק' משה בהגאון מהו"ר נפתלי הכהן זללה"ה". ומבנו הקטן כמר מאיר לא מצאתי מאומה; בני הג"מ נפתלי הירץ הכהן בנו את שם משפחתם הופעלד על שם הכתוב נפתלי על מרומי שדה .

ידידי הרב החכם מוה"ר צבי הירש קאפשטיק אב"ד בשדה לבן אשר העתיק למעני את נוסח מצבתי של הג"מ נפתלי ואשתו ובנו. כתב לי הרבה נפ־אות שנעשו להג"מ נפתלי הירץ הכהן בהיותו אב"ד שם אך אב"מ. על קברו בנו בית אבנים והמצבה שקועה בבנין.

וזאת חרות על מצבתו:

כבוד אדמ"ו הרב הגאון
המפורסם מ"ו נפתלי הירץ
הכהן זצ"ל אב"ד דקלויז
דק"ק אוסטרא ודפה קהלתנו
נפטר כ"ד טבת שנת
הלך באורח מ"ישו"ר (תקנ"ו).

מצבת אשתו הרבנית:

ווי להאי שופרא דבלי
בעפרא הרבנית המפורס'
מרת רבקה גיטל בת הרבני
המפורסם מו"ה מרדכי הרבנית
דקלויז דק"ק אוסטרא והרבנית
דפה נפט' ב' דחג הסוכות
תקנ"ה ת'נ'צ'ב'ה.

מצבת בנו הג"מ יצחק הכהן:

פ"נ
הרב המ' הג' המופלג
מלא פלג איש אמונה רב תבונה
ירא ד' מ' עדיני העציני ספרא
ופיוטני בנן ש"ק מו"ה יצחק הכהן
זצ"ל הרב מיאמפלי ומבאר בה"ג
הרב דקלויז מאסטרא ואב"ד בשדה לבן
נפטר יום א' כ"ח חשון
יניח ע"מ ב'ר'ב' ש'ל'ום לפ"ק (תק"פ).

סט.

ומגדולי עירנו רבנים דיינים מופלגים פרנסים ומנהיגים שהיו בדורם של הגאונים הג"מ דוד היילפרין ז"ל והג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל מצאתי את

הרב המופלג החסיד מוה"ר דוב בער בהקציץ ר' שמואל.

תורני וחסיד מופלג בנו של הקציץ המפורסם ר' שמואל ר' יעקב"ס וחתני של הגאון מוהר"ר בצלאל הכהן אב"ד דפה (סי' מ') וה"ה דוב בער היה מאלופי הח"ק ובהפנקס דח"ק בחשבון משנת תצ"ו מצאתי ששלחו דבש „להרבני מ' בער בהגניד". מכניו של ר' דוב בער מצאתי את בנו ר' צבי הירש אחד מאלופי הגבאים בח"ק. חתימתו מצאתי בפנקס הח"ק משנת תק"ט חתום „הק' צבי הירש

ב"א מוהר"ר דוב בער זצ"ל" וכן חתם עצמו כמה פעמים. ובת אחת היתה לו לר' דוב בער ושמה שרה והיא היתה אשת הרב הגאון והדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענזיל בעהמ"ח ס' „ברוך מבנים אשר" כאשר כתוב על שער הספר שם 1) וייתר מבניו לא ידעתי. את מצבתו לא מצאתי אך בפנקס הח"ק מצאתי שמת על פני אביו הקצין בשנת תצ"ח בר"ח ניסן כי בהחשבון מחודש ניסן תצ"ח כתוב „י"ב זהובים מקופסא בעת קבורת מ' בער ז"ל". ובדף הזה כתוב „אדום זהב המחה הנגיד מ' יוזפא עבור קבורת אחיו מ' בער" ושם „בעת קבורת הרבני מ' בער בהנגיד מוהר"ש".

ע.

הרב מוהר"ר יעקב בהרב מוהר"ר נחמן ליפשיץ.

הוא נכד הרב הג"מ משה ליפשיץ בעל „לחם משנה" על משניות ואביו ה"ר נחמן הוא אחיו של הרב ר' חיים מאוסטרהא בעל הס' „דרך חיים" (עיין סי' ל"ד) ויותר לא ידעתי ממנו. מצבתו מצאתי עומדת בין מצבות גדולי העיר והיא תספר לנו את שבחו לאמר:

פה
קמהא דא
ליעקב דא איקנין
דילי ומטמירא דאתט-
-מר בי ה"ה איש תם
וישר וירא חטא הר"ר
יעקב בהר"ר נחמן
בן הרב מוהר"ר
משה בעל לחם
משנה ממשפחת
ליפשיץ נפטר
יום ד' י"ג טב' תק"ב
לפ"ק תע"ב"ה.

עא.

הרב הצדיק מוהר"ר שמואל שמעלקי הלוי.

אחד מגדולי וחשובי העיר בזמנו נזכר לשבח רבות פעמים בשני הפנקסים

1) על שער הספר „ברוך מבנים אשר" כתוב „חתן אדוני חותני הרב המופלג החסיד מו"ו דוב בער ז"ל בהרבני הנגיד המפורסם מ"ו שמואל רבי יעקליש ז"ל מאוסטרהא... וחתן את"ז תגאון המפורסם מו"ה בצלאל ב"ן"....

בכל רגל כאשר שלחה הח"ק דבש לכבוד להרבנים וגדולי העיר נכתב בהפנקס „להרב ר' שמעלקא" והרבה פעמים מצאתי בהפנקס שקוראים אותו בשם „הרב המאה"ג מוהר"ר שמואל שמעלקא" ובנו הוא הרב הדיין המופלג מוהר"ר נתן נטע הלאה בספרי תמצאנו וכפי הנראה היה הרב התורני המדפים הראשון בעירנו ובקארעץ ופולנאה מוהר"ר שמואל במוהר"ר ישכר הלוי נכדו של הרב הזה אשר את ערכו הגדול מכירין אנו מתוך מצבתו אשר תפליג בשבחו הגדול לאמר:

בשנת תק"ד
בשבת קודש ערב יום מתן
תורה נצחו אראלים את המצוקים
ונלקח הארון ועלה השמימה
ושמואל עלה הגלגל גלגל החוזר
בעולם צדיק יסוד עולם התורני
הרבני מו"ה שמואל שמעלקי בהרב
מו"ה ישכר בער הלוי זללה"ה
כל ימיו היה מחובשי בית המדרש
נפטר והלך לעולמו . . . .

עב.

הר"ר אברהם בהקדוש מוהר"ר משה הכהן.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתיה טמונה במעבה האדמה והיא תעיד עליו כי איש חשוב היה. בפ"ש ד' ס"ו משנת תפ"ה מצאתי כתוב „מר איצק בהקדוש ר' משה כ"ץ" והנה לא ידעתי מי הוא הקדוש ר' משה הכהן אביהם של אלו האחים? וחשבתי אולי הוא הגאון המפורסם ר' משה הכהן אביה של הצנועה מרת שרה מנכדות המהרש"א ז"ל עיין לעיל (ס"ז) אולם מדוע קורא אותו שם בשם הגאון . . . וכאן בשם הקדוש ?.

ומצבת הר"ר אברהם תביע אמריה לאמר:

על דא וודאי קא בכינא
על האי שופרא דבלי בעפרא
ה"ה איש תם וישר נושא ונותן
באמונה ביתו פתוח לעוברים
ושבים הרב אברהם בהקדוש
מוהר"ר משה הכהן שנפטר ביום
א' כ"ו בחודש סיון תק"ד.

עג.

המרומם הנכבד בן גדולים מוהרי"ד דוד במוהר"ר יעקב.

מן החרות על מצבתו נוכר כי אדם גדול היה בעל מעשים טובים מלא מצות ובעל שם טוב. ענף עץ אבות אחר מן אלופי הח"ק בזמנו ומפני שחסרים כמה עלים מן הפנקס לא מצאתי אותו בעצמו בפנקס. אך נזכר אגב בנו התורני מוהר"ר יעקב בעת שהתחבר עצמו להח"ק וכן כתוב שם (ד' ל"ב) „הנה נשאנו פני החתן היניק ובר חכים כט"ר יעקב בהמנוח מוהר"ר דוד חר"ל לאבונר למען יקרא דאבוה אשר היה בעודנו בחיים במחברת הקודש כבוד הח"ק ג"ח ש"א. ובעת קם בני תחתיו חפץ במצוה שהחזיק אביו המנוח ז"ל למלאות מקום אבותיו ששמשו בקודש לחנך עצמו במצוה רבה כזו. והנה ראינו בראיה של חבה יתירה שבל כוונת החתן הנ"ל לשם שמים בוצין בוצין מקטפי ידוע קרבנו איתי . . . . היום יום י ג תשרי ת"קזיין". ואח"כ מצאתי אותו בין גבאי הח"ק וחתימתו „יעקב במ"ו דוד ז"ל". ובשנת תקי"ד חיבר את בנו הילד שעשועים דוד (על שם אביו) להח"ק וכתוב על הפנקס „עפ"י הוצאת דבריו התורני מוהר"ר יעקב במוהר"ר דוד חר"ל הוצק חן בשפתיו לגודל הפצרתו לקרב את בנו הילד שעשועים דוד שיחי'..."

מצבתו מצאתי אחר מצבת הגאון ר' ר' שמעלקא
והיא תפרסם את שבחו ותקרא אמריה לאמר:

פה
נטמן איש נכבד
מלא מצות כרימון
וריח לו קנה וקינמון
הי"ה המרומם פרי
הלולים בן של גדולים
כמוהר"ר דוד במוהר"ר יעקב
המנוח ויחסה בצל
אל כנפי השכינה
נפטר בשם טוב
כ"ה ימים בחודש מנחם
תקו לפ"ק תנ"צ"ב"ה.

עד.

מוהר"ר צבי בהר"ר יצחק.

לא ידעתי זולת מצבתו אשר מצאתי ותרות עליה:

פ"נ

איש תם וישר ונאמן
כל ימיו עסק במשא ומתן
באמונה מהור"ר צבי בהר"ר
יצחק נפטר ז' שבט תק"ו
לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

עה.

הרבני המרומם הנגיד והקצין מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב.

א. אחד מראשי הקהלה מחשובי העדה תורני ונגיד מופלג נקרא בעירנו ר' שמואל ר' יעקליש והוא בנו של המרומם ר' יעקב ר' שמואל"ס הנזכר לעיל (מ"ה) ואחיו של ר' מרדכי ר' יעקב"ס (ס"ג) והנגיד התורני ר' שמואל היה פרנס וגזבר נאמן בהח"ק רועה ימנהיג הקהלה כמה שנים כאשר מצאתי כתוב על שני הפנקסים „חשבון פרנסת המרומם הנגיד המפורסם הראש מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב". בפנקס שני דף פ' מצאתי כתוב משנת תפ"ט „חלקנו כביד לכבוד האליפים המה המרומם התירני הראש הנגיד וטפסר הקצין מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב והמרומם הרב המופלג הראש מוהר"ר משה שהמה שניהם נקראים ראש וראשין בכל דבר כבוד בבהכנ"ס הגדולה דקהלה יצ"ו ר"שיך לכבוד הח"ק ג"ח ש"א". על כתב הרבנות ששלחו אלופי העדה להרב הגאון והמאוה"ג מוהר"ר אברהם כהנא (לעיל) וחתמו עליו שלשים גדולים מרבנים וראשי אלופי העדה בא הקצין ר' שמואל ר' יעקב"ס בחתימתו רביעי לַהחותמים. חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקסים „הק' שמואל בא"א מוהר"ר יעקב זצ"ל ר"ש (ר' שמואל"ס) וחתם עצמו המיד לפני הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל. על שער הספר „בריך מבנים אשר" נזכר בשם „הרבני הנגיד המפורסם מ"ו שמואל רבי יעקליש ז"ל מאוסטרא".

ב. הנגיד ר' שמואל התחתן ובא בקישורים עם גדולי הרבנים וזכה לבנין וחתנין רבנים וקצינים מפורסמים, ואלה המה בניו:

א) הקצין המפורסם בדורו פרנס דמדינת וואלין ר' יוזפא ז"ל ע' הלאה (סי' ק"ד).

ב) הרב המופלג ר' דוב בער חתן הג"מ בצלאל כ"ץ לעיל (ס"ט).

ג) הרב מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד בק"ק ראוני [1] מצאתי כמה פעמים בפנקס ח"ק ששלחו דבש להראש ר' שמואל שנתארח אצלו בנו ר' אייזיק הרב מראוני ואולי היה בתחלה אב"ד בקארעץ כי ראיתי בפ"ש ד' י"א ששלחו דבש „להנגיד מ"ו שמואל בשנתארח אצלו בנו הרב מקארעץ.

---

1) על ספר „הלכה פסוקה" להרב המופלא מו"ה מנדרם מראוני בין הספרות הנאונים שהסכימו על הספר נמצאה „הסכמת הרב המאוה"ג החריף המפורסם בדורו אב"ד דק"ק ראוני ומצ"ם בק"ק מוטשין ואגפיה וחתם „הק' יצחק אייזיק החונה פק"ק ראזני ומצ"ם בק"ק מוטשין ואגפיה כ"א טיון תקכ"ג". ומפני שלא חתם עצמו על שם אבין לא אוכל לברר אם הוא בנו של ר' שמואל דנן או הוא בנו של הקצין ר' יוזפא אשר גם לו היה בן ושמו ר' יצחק אייזיק וגם הוא היה רב בראוניץ.

ד) הנגיד ר' שמחה. הלאה בספרי תמצאנו .
ה) הנגיד ר' אשר עיין הלאה (סי' צ') .
ו) האברך התורני המופלא מו"ה חיים נתחבר להח"ק בשנת תצ"ח (פ"ר ר' י"ג).
ואלה המה חתניו :

א) הרב מקלעוואן מצאתי כמה פעמים בפנקס ח"ק ששלחו רבש "להראש ר' שמואל שנתארח אצלו חתנו הרב מקלעוואן" ובחשבון פרנסת אחיו הרב ר' מרדכי בר' יעקב "לאחי הראש ר' שמואל שנתארח אצלו חתנו הרב מקלעויאן" . ונפשטר פה עירנו כי מצאתי בפ' שני ד' ע"ו "הוצאה בקבורת הרב מקלעויאן" זבד' צ"ה "מן בת הקצין ר' שמואל אלמנת הרב מקלעויאן". את שמו לא ידעתי כי לא מצאתי את מצבתו .

ב) הרבני המופלא מוהר"ר ישכר בער ומת על פני חותנו כי מצאתי בפ"ר ד' לט"ד "בבוד המרומם הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל במוהר"ר יעקב הציע דבריו לפני שלחן הטהור כבוד הח"ק יצ"ו והתחנן לפנינו עבור נכדו הילד שעשועים כמ"ר ישכר בער בהמנוח הרבני המופלא מוהר"ר ישכר בער ז"ל". ויותר לא ידעתי ממנו . ואולי הוא הרב מקלעוואן הנ"ל .

ג) חתנו המרומם מוהר"ר מנחם מענדיל מאלופי הגבאים ועל הקלפי משנת תק"נ בין אלופי הגבאים דמצבות המרומם מוהר"ר מנחם ח' הנגיד מוהר"ר שמואל וכן מצאתי אותו נזכר בהפנקס כמה פעמים ולפי דעתי הוא התורני הנגיד המפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל שהיה חותנו של החסיד ר' יודיל עיין הלאה (סי' קי"א) וידעתי שהיה לו לר' שמואל עוד בנים וחתנים אבל לא ידעתי אבנם .

ג. הנגיד ר' שמואל פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד בנה מכספי את בית הכנסת אשר לפנים היתה נקראת על שמו "בהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקבס" וכן כתוב על המגילה מז' תמוז "נאר איש אחד איז נהרג גיווארין בעיד שעמר אצל ביתל ביה"כ של המנוח המפורסם מו"ה שמואל ז"ל" . וכן ראיתי בהפנקס מהה משניות כתוב "חבורה משניות מבהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקב'ס". זר' שמואל נתן מכספי ספרי תורות עם כלי כסף לבהכנ"ס שלו וכן ספרים הרבה וביולדותי ראיתי שם ספרים הרבה שהיה כתוב עליהם "שייך לבהכ"ס של ר' שמואל ר' יעקב'ס" . ואח"כ כאשר התפלל שם הרב מ"מ רב ייב"י ז"ל החלו לקרותה בשם בהכנ"ס של רב ייב"י וכן קוראין עד היום ואני קבלתי מפי ישיש תורני אחד אשר הרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ מעירנו צעק על זה מאד ואמר כי יש בזה משום גוזל את המת. בבהכנ"ס הגדולה ראיתי פרוכת ישן מאד עם אותיות של כסף שנדב הקצין ר' שמואל ר' יעקבס ז"ל . מצבתו חפשתי ולא מצאתיה ושנת פטירתו נכתב על לוח הגדול אשר בבהכנ"ס הגדולה ושם נכתב לזכרון שנת פטירתם של יחידי סגולה מעירנו וזאת כתוב שם "המפורסם בדור הנגיד מוהר"ר שמואל בר' יעקב תק"ז" וכאשר דקדקתי בהפנקסים ראיתי בי משנת תק"ח והלאה לא נזכר שמו בין אלופי הגבאים .

עו.

הרב הגאון והחסיד מוהר"ר שלמה זלמן הכהן.

גאון וחריף גדול חסיד במעשיו אחד מן השלשה גדולים חריפי דפום-בי דתא

אריות בתורה שהיו בזמן אחד בעירנו ושמם זלמן: הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד וקראו אותו ר' „זלמיני" והרב הגאון החסיד ר' שלמה זלמן הכהן דנן והיה נקרא בשם ר' „זעלמלא" והרב החריף ר' משולם זלמן ממעזירטש (לקמן קי"ח) הנקרא ר' זעלמילא מעזירטששער. זקני עירנו התורנים מזכירין את שם הרב הגאון והחסיד ר' שלמה זלמן הכהן בחרדת קודש קבלה בידם כי הוא היה ראש מתיבתא פה בעיר חדש הרביץ תורה ולמד לתלמידים הרבה בחנם וכן כתוב על מצבתו „דבריו רבים שתו" שקדן גדול בתורה חסיד מופלג במעשיו משים לילות כימים לתורה ועבודה העמיד תלמידים הרבה מופלגי תורה והרב החריף ר' זלמן מעזירטששער היה אחד מהם והרבה אנשים התבססו מתורתו. והוא בנו של התורני החסיד מוהר"ר יהודא במוהר"ר שלמה זלמן כ"ץ (נ"ג) נקרא בעירנו ר' זלמן ר' יהודא ר' יוקבא ראש משפחת הגבירים זסמאן. והרב ר' שלמה זלמן הכהן הוליד שני בנים מופלגים:

א) הרב המופלג המפורסם מוהר"ר פסח הכהן מורה צדק לעדתו בק"ק זסלב גיסו של הרב החסיד מוהר"ר יעקב שמעון אבד"ק זסלב ז"ל והרב ר' פסח הוא אביו של הרב המופלג ר' אבא הכהן זוסמאן 1).

ב) בנו הרב המאוה"ג מוהר"ר משה שהיה מורה צדק בק"ק דובנא ובתא, ומן מצבתו קראנו את האבל אשר נשאו על אבדן חכמתו.

פ"נ

אנת שלמה אן
חכמתך כי אבדה
דבריו רבים שתו
אמרינן קיים וליימוד
כהן והורש מלאכת
שבתורה ועבודה
על פום גלגלתא
אנת אבן הראש
הרב החסיד מו"ה
שלמה זלמן הכהן
בהחסיד מו"ה יהודא
נאסף אל עמיו יום
ז'ך תמוז חק"ת לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

1) בביהמ"ד של הגבירים זוסמאן הי"ו ראיתי ספ של בסף מהור מלאכה דקה ויקרה מאד חרות עליו „נ"נ הר"ר פסח הכהן ווזגתו הצנועה מרת חנה שתחי' לסדר ולפרט ויעש"ו ב'ני ישר'א: א'ת (תק"ג) הפסח במועדו.

עז.

הישיש הרבני המופלג מוהר"ר יואל בהרבני מוהר"ר דוד.

מנכבדי העיר מנהיג הקהלה ופרנס בהח"ק . בניו ובני בניו היו מאלופי חשובי העדה ואלופי גבאים בהח"ק אחד מנכדיו הוא ג"כ מחשובי העיר ופרנס הח"ק אשר שמו בקרבו והוא חתום על המגילה מז' תמוז „הק' יואל במוהר"ר דוד". ומצבתו תקרא אמריה לאמר את שבחו :

פ"נ

איש בא
בימים מגזע
ישישים מהפארת
רום אנשים הרבני
המופלג הנפרסם
מוהר"ר יואל בהרבני
מוהר"ר דוד נפטר
בשיבה טובה יום ב'
חמישי ימים בחודש
תשרי שנת תק"ט
תנצ"ב"ה.

עח.

מנדולי יקירי עירנו בדור ההוא אשר לא מצאתי את מצבותיהם אך מצאתי אותם נקובים בשמותם ונזכרים לשבח בהפנקסים מהח"ק מצאתי נכון להזכירם להעלות את שמותם על ספרי למזכרת לדור אחרון .

א. הרב ר' פתחיה . נמצא הרבה פעמים בהפ' ששלחו דבש להרב ר' פתחי' . אבל מי הוא הרב הזה לא ידעתי .

ב. המרומם ר' פנחס מרישא בהקדוש מוהר"ר שמואל.

פרנס ומנהיג בהח"ק משני הצדדים ונזכר בין אלופי הגבאים „המרומם מוהר"ר פנחס מרישא' במשך כמה שנים .. בפ' הראשון כתיב כמה פעמים ששלחו דבש להר' פנחס מרישא בבואו מפ"פ . בפנקס השני (ד"פ) מצאתי שנתחבר להח"ק ונכתב בספר האלוף כהר"ר פנחס בה"ק מוהר"ר שמואל מרישא נדב לבו לעבודת ה' להדבק לדבק חיבור הנאה כבוד החבירה הקדושה גומלי חסדים של אמת והנה כי הכרנו במהותו וטבעו אשר באלו אומרים מקרבים ויעמוד פנחס ויתפלל שזכה למצוה זו . . . . היום יום הששי כ"ד אדר שני תפ"ט לפ"ק". חתימתו נמצאה בהפנקסים „נאם פנחס בן הקדוש כהר"ר שמואל זצ ל". ולא ידעתי אם זכה אביו

להתואר הקדוש עוד בחייו או שנהרג ביד גוים ונקרא אחר מותו בשם הקדוש כידוע .

עט.

הרב המאור הגדול מוהר"ר דוד טעביל.

מן התואר „הרב המאור הגדול" שנתנו לפנים רק לרב גדול אב"ד או ר"מ וכן מן התואר „חכם מושל" הכתוב על מצבתו ניכר כי רב אב"ד או ר"מ היה . אך מי הוא האיש הגדול הזה ? ומה שם מקומו ועירו אשר שם השתמש בכתר הרבנות או ר"מ ? נעלם ממני וכן מי הוא אביו המאור הגדול מוהר"ר מרדכי פליאה ממני כי לא מצאתי אותם באחד מן הפנקסים. רק את בן הרב מוהר"ר דוד טעביל ושמו ר' נתן מצאתי בין אלופי הנבאים מהח"ק באשר כתבתי הלאה בספרי 1) ויותר לא ידעתי ממנו . את מצבת הרב מ' דוד טעביל מצאתי בין מצבות הגדולים הספונים וטמונים פה במבחר הקברים .

וזאת חקוק עליה :

פה נטמן
אבן פינה מנה בן מנה
בן גדולים שלשלת היוחסין
הרב המאור הגדול חכם מושל
מו"ה דוד טעביל בהרב המאור
הגדול מו"ה מרדכי זלה"ה
נפטר יום ואו אדר ראשון
שנת תק"י לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה

---

1) לרגלי עבודתי לחפש אחר מצבות עתיקות מצאתי מצבה אחת מאשה רבנית צנועה אשר אחשוב שהיא בת הרב המאוה"ג ר' מרדכי זה ואחותו של הרב הג"מ דוד טעביל דנן .

וזה נוסח המצבה :

פה
טמונה האשה
הרבנית הצנועה
והחסידה הישרה
והיקרה מרת גוטל
בת הרב הגאון הגדול
מוהר"ר מרדכי זצ"ל
נפטרה והלכה לעולמה
ביום ה' כ"ו אדר ראשון
תפ"ו לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

פ.

האלוף התורני המרומם מוהר"ר דוד במוהר"ר שמשון הלוי.

תורני נכבד מיוצאי חלציו של הגאון בעל הט"ז ז"ל. פרנס וגבאי בהח"ק משך כמה שנים. בפנקס הח"ק מצאתי פעמים רבות „חשבון פרנסת האלוף המרומם התורני מוהר"ר דוד במוהר"ר שמשון הלוי". והוא פרנס את הח"ק יחד עם הרב הרופא מומחה ועם הרב ר' יצחק היילפרין ושאר גדולי החבורה. חתימתו נמצאה הרבה פעמים בהפנקס „דוד הוא הק' במוהר"ר שמשון הלוי זצ"ל". וכאשר נתחבר הג"מ דוד היילפרין להח"ק בא הוא בחתימתו אחר הרב מוהר"ר יצחק היילפרין. והדיין המופלג מוהר"ר ישראל יעקב הלוי (קצ"ז) היה מיוצאי חלציו ומצבתו תביע את ערכו ותקרא אמריה לאמר:

פ"נ

גברא רבא ויקירא ומהימן
ודוד משכיל אל דל זכור ה"ד
לדוד את כל ענותו ריכא
ובר ריכא מוהר"ר דוד
במוהר"ר שמשון נכד של הגאון
בעל המחבר טורי זהב נפטר
ביום ד' ר"ח ניסן תק"ז לפ"ק
ת"נ"צ"ב"ה.

פא.

המרומם הראש הנגיד מוהר"ר שמעון במוהר"ר שמעון.

נגיד תורני ושונה הלכות מחשובי העדה פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים יחד עם הנגיד והקצין מוהר"ר שמואל ר' יעקב"ס. ועם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל בפנקס הראשון מצאתי כמה פעמים „פרנסת חודשו של המרומם הראש הנגיד מ"ו שמעון במוהר"ר שמעון תמוז תצ"ואו".

מי היו בניו לא מצאתי ומצבתו ידענו כי היה איש תורני מפורסם בשם טוב. וזאת חקוק על מצבתו:

פה נטמן איש המפורסם
שם משמעון אשר בהלכה
מצוינים ה"ה הרבני הנגיד
המופלג מוהר"ר שמעון במוהר"ר
שמעון כבתה נרו ויצאה נשמתו
נפטר בשם טוב ונקבר ביוד ימים
לחודש אייר תק"ט לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

שכתבתי לעיל אשר בנו חתום על הקלפי משנת תק"ט בהרב . . . ז"ל נראה שנפטר בשנת תק"ה. שמו נשאר לברכה בפי וקני עירנו התורנים אשר מזכירין את שמו ביראת הכבוד. מצבתו תתאר לנו את ערכו הנדול ותקרא אמריה לאמר:

פ"נ

הוי כי שר וגדול היום נפל
לבירא עמיקתא הגבוה השפל
איך לבבי יחם כי רחוק ממנו
מנחם כל לבב דוי רב לכם
בני לוי היה כבוד הרב הרופא
מומחה המפורסם ירא אלהים החכם
ושלם מו"ה מנחם מענדיל בהרב
המפורסם הרופא מומחה מו"ה
אליעזר [1] . . . . . .

פה.

הרב הרופא מומחה הנגיד מוהר"ר משה שמואל מאצעראטא.

א. הוא בנו של הרב הנגיד התורני רופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל מלבוב (עיין לפני זה) נבאי ופרנס בשתי הח"ק הרבה שנים. בפנקס הראשון כתוב כמה פעמים „חשבון פרנסת כבוד נבאי חודש הרב המופלא הנגיד המפורסם הרופא מומחה לרבים מוהר"ר משה שמואל" והוא פזר נתן מהונו לכבוד החבורה סמך ותמך אותה בכספו ושוב עשה בעמו לפדות הכתר תורה שהיה ממשכן ביד גוים ככתוב על ספר פנקס הח"ק (ר' ס"א). בעת שנולד לו בן אשר קרא איתו מנחם על שם אביו וביום שנכנס לבריתו של א"א הכניסו אביו להתחבר להח"ק וזאת כתבו אלופי הח"ק „מנחם בן סימאי טבא חדא פלפלתא חריפא הוא הילד היולד רך ונימול כעת השם יגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ובאשר ראה ראינו שאביו כבוד הרופא מומחה לרבים מוהר"ר משה שמואל נר"י עיסק בדבר מצוה רבא ומחזיק בחבורה קדישא דפה ושוב עשה בעמו לפדות כתר התורה אשר היה ממושכן ביד גוים זה שנים. והרב הנ"ל הכניס עצמו בעובי הקורה לפדות כתר הלז בכן מהראוי והנכון לנמול עמו כפרי מעללי והכנסנו את הילד הרך הנימול לדבק עצמו בחבורה קדישא וה' יגדלו לתורה ולחופה ולמ"ט. ולא זו בלבד אף גם זאת הוסיף הרב הנ"ל לנמול ידו הדה ולהוסיף על הנ"ל ללומדי תורה מימי קדם . . . . יום ב' כ"ו מנחם תקכ"ה לפ"ק".

---

1) בספר „אנשי שם" להרב החכם ה"ר שלמה באבער סימן ע"ג מביא „הרופא ה"ר אליעזר בר' יוחנן ברוך מיונה אחיו של ה"ר שמחה דאקטור ועל מצבתו כתוב אשר צדקת פזרונו נודע בישראל . . . . ה"ה החכם הגדול בתורה וביראת ה' תרופא מומחה לרבים מו"ה אליעזר במו"ה יוחנן ברוך מיונה . . . נפטר בשנת תל"ב" ואולי הוא ר' אליעזר אביו של הרב הרופא מומחה דנן.

ב. בשנת תקכ"ד נתנו אלופי הח"ק צד הראשון עיניהם בו ובחרו אותו להיות גזבר נאמן בהח"ק במקום הרב המופלא הג"מ צבי הירש בהגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה (עיין הלאה סי' קכ"ח) וזאת מצאתי כתוב על פנקס הח"ק דף ס"א „יען ראינו שכבוד אלופי הבוררים דהאי שתא לא הזדקקו להתמנות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו כפי האמור בתקנות . . . (מטושטש) מחמת שלא היה כבוד הנאמן משנה העבר ה"ה הרבני המופלא מוהר"ר צבי הירש בהרב הגאון אב"ד נ"י ... ולא נתלבן חשבינו . . . גלל זה הניח מקום לגדור לנו כבוד אלופי הגבאים ומנוים להתמנות ולבחור נאמן לפי ראות עינינו כי לא סגי ב"א"ה מחמת שקפצה ידי אלופי הגבאים לפזר מעותיהם לכל הצטרכות צדקה וקצבות כחק ומשפט . ולהיות שכבוד הרב המופלא הנגיד המפורסם מוהר"ר משה שמואל מאצעראמא נדבה לבו ורוצה לפזר ולקדם מעותיו לכל הצטרכות החבורה יצ"ו , בכן הסכמנו יחד והננו נותנים ידינו וזרועותינו לכבוד הרב הרופא מומחה הנ"ל ונתמנה מפינו כבוד אלופי המינויים להיות גזבר נאמן בכבוד הח"ק יצ"ו שע"י יהיו כל הוצאה ומובאי הח' יצ"ו וכל יפוי כח שהיה להנאמן העבר ה"ה המנוח הנגיד המפורסם מוהר"ר יוסף יוזפא ז"ל יהיה ג"כ לכבוד הרב הרופא מומחה הנ"ל . וכל הגבאים שהיו בשנים העברו אחרי מות הנאמן הראשון המנוח ה"ה מוהר"ר יוסף יוזפא ז"ל מחויבים לברר חשבונם מחדשיהם לפני כביד הרב הנאמן דהאידנא וכל מעות הח' יצ"ו המפוזרים ומפורדים בידי אחרים הבל יובא לת"י כבוד הרב הנאמן דהאידנא וכן כלי הקודש השייכים להח' יצ"ו . . . היום יום שהוכפל בכי טוב א' דר"ח טבת תק"כדלית לפ"ק .

וכל משך הזמן שהיה נאמן בהח"ק חתם עצמו „משה שמואל במוהר"ר מנחם מאצעראמא רופא מומחה נאמן דח"ק דג"ח יצ"ו' ולפעמים „הקטן משה שמואל . . .

ג. בפנקס ח"ק צד השני (ד' קכ"ג) מצאתי שנתחבר להח"ק צד השני ונדב להח"ק לוח של כסף טהור ונכתב על הפנקס „ב"ה בלע המות לנצח מחה ה' דמעה מעל כל פנים כי ה' דבר וכן יהי במהרה . אני אנא הקטן משה שמואל במוהר"ר הרופא מ"מ מנחם מענדיל מאצעראמא ראה ראיתי ההנהגות בשרות וישרות כדת וכדין משה וישראל שנהגים אחינו ישראל אלופים בעל גומלי חסדים בני גומלי חסדים של החברה הק' הזו בכן בקשתי לפני הכבוד האלופים בעל גומלי חסדים.. (מטושטש) לקבל אותי להיות בכלל המציה ולהצטרף אותי בקדושה הזו וכך עשו כפי מנהג ישר של ישראל קבלו אותי להיות ביניהם בכלל הברכה וקדושה בסבר פנים יפות בכל דבר ונהגה עמהם ועל זה באתי לדור טובה מול טובה נדבה מול נדבה לוח של כסף טהור בחברה ק' כפי כבוד החברה הק' הזו וכפי בבידי לא יאוחר לשלם הנדר הזו בשנה הזו אי"ה . על זה באנו כולם כא' לכתוב ולחתום לטובה בח"י היום יו' ב' בשבת י"ג מרחשון שנת תקב"ב לפ"ק" . בהתמנות שנעשה בשנת תקכ"ט בראש אלופי הגבאים „הרב המפורסם הרופא מומחה מ' משה שמואל במוהר"ר מנחם חודש תשרי" והוא בא בחתימתו על הקלפי „משה שמואל במוהר"ר מנחם רופא מומחה" . ועל הקלפי שנעשה בשנת תקל"א בא בחתימתו „משה שמואל במוהר"ר מנחם מאצעראמא ריפא מומחה" ומאז והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא את חתימתו ומהנראה כי נפטר בזמן ההוא .

פב.

התורני קדוש יאמר לו מוהר"ר אליעזר במוהר"ר משה.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתיה בין מצבות גדולי חשובי העיר מן השבחים אשר תוארו אותו על מצבתו ניכר כי אדם גדול וקדוש היה קבע עתים לתורה פזר נתן לאביונים ולא מצאתי אותו נזכר בהפנקסים ואם לא אשגה יוכל היות כי הוא אביו של האלוף התורני מוהר"ר יעקב במו"ה אליעזר נכד הרב הג"מ יקותיאל אב"ד דק"ק לאדמער עיין הלאה (סי' ק"א).

ומצבתו תביע את שבחו לאמר:

פה נטמן
איש נבחר כצמר צחר
ערב ושחר בתורה בחר
אמת קנה ושחר פנה
אל תפלת הערער קדוש יאמר
לו התורני מו"ה אליעזר במוה"ר
משה נפטר יום ה' ר"ח אלול
תק"י לפ"ק בא השמש בצהרים
ת'נ'צ'ב'ה.

פג.

הרבני מו"ה אברהם דוב בהרב מוהר"ר שמואל שמעלקי.

הוא בנו של הרב הצדיק מוהר"ר שמואל שמעלקי (ע"א) וזולת מצבתי לא ידעתי ממנו, וזאת חקוק על מצבתו:

פ'נ
ראש חודש חשון תקי"א איש
אברך בשנים עוסק בתורה
ובגמילת חסדים כל ימיו
הרבני מו"ה אברהם
דוב בהרב מו"ה שמואל
שמעלקי זלל"ה
ת'נ'צ'ב'ה.

פד.

הרב הנגיד חכם הכולל רופא מומחה מפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל מלבוב.

א. אחד מגדולי חשובי עירנו בזמנו חכם כולל ירא אלהים שר וטפסר פרנס וגזבר נאמן בשתי החברות מנהיג הקהלה כמה שנים. פרנס את הח"ק יחד עם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהג"מ יואל ז"ל היילפרין ועם הנגיד מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס ועם בני הקצין ר' יוסף. תמך בכספו את הח"ק ועשה טובות להקהלה, בפנקס הראשון כתוב כמה פעמים „חשבון פרנסת כבוד הרב הנגיד הרופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל הלוי נר"י". וכן בפנקס שני משנת תע"ו „חשבון פרטי פרנסת האלוף המרומם הנגיד הטפסר מוהר"ר מנחם מענדיל נר"י הרופא מומחה לרבים". וכן מצאתי שם „חשבון פרנסת האלוף המרומם הטפסר הנגיד הקצין החכם הכולל כבוד מוהר"ר מנחם מענדיל הלוי נר"י הרופא מומחה דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו חודש תמוז ת"עזין לפ"ק". בביתי התאכסנו גדולי הדור שבאו לעירנו כאשר מצאתי בחשבון שתי החברות הרבה פעמים ששלחו דבש להרב הרופא מומחה לכבוד האורחים שהתארחו בביתי. בפנקס שני (ד' כ"ו) כתוב ב"פ דבש להרב הרופא מומחה שנתארח אצלי הרב ר' חיים מלבוב (הוא הרב הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל שבא לעירנו כמה פעמים לחתנו הרב ר' נחמן כ"ץ כאשר כתבתי הלאה בספרי). בכל פעם כאשר אפס כסף באוצר הח"ק הלוה ר' מ"מ מכספו כבתוב על ספרי הפנקסים משתי הח"ק, בפנקס השני ד' י"ד משנת ת"פ מצאתי „עד כסליו ת"פ ועד בכלל חשבנו עם הרופא מומחה מוהר"ר מענדיל הנ"ל ומניע לו מהחבורה סך שני מאות וארבעה ועשרים זהובים". . . בעירנו קוראין אותו חתן המהרש"א ומאשר ידענו כי לא קרבו זה אל זה אחשוב כי אשתו היתה נכדת המהרש"א ז"ל והוא בעצמו היה ממשפחת המהרש"א ז"ל כן קבלתי. בעת שנתחברו הג"מ דוד היילפרין ז"ל וכן הג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל להח"ק בא הוא הראשון בחתימתו לפני כל אלופי גדולי החבורה וחתום „הק' מנחם מענדיל רופא סג"ל מלבוב" כן חותם עצמו הרבה פעמים ולפעמים חתם „הצעיר מנחם מענדיל מלבוב".

ב. ואלה תולדותיו אשר מצאתי נקובים בשמותם על הפנקסים;

א) בנו הרב הרופא מומחה מוהר"ר משה שמואל. עיין אחר סימן זה.

ב) בנו המרומם מוה"ר נפתלי מאלופי הנבאים בהח"ק. בהקלפי שנעשה בשנת תק"ח בין אלופי אפאלאנטין „המרומם מוהר"ר נפתלי בהרב הרופא מ"". ועל הקלפי משנת תק"ט בא הוא בחתימתו „הק' נפתלי בהרב המנוח מהור"ר מענדיל סג"ל ז"ל".

ג) בתו החשובה מרת סעריל שמצאה מקום מנוחתה אצל קבר המהרש"א ז"ל (עיין לעיל ס"ו).

ואלה המה חתניו, א) הרב המופלג החכם השלם מוהר"ר מרדכי (ע' הלאה סי' פ"ו).

ב) חתנו מוהר"ר חיים נמצא כתוב בפנקס „לר' חיים חתן הרופא מומחה בבואו מפ"פ". שנת פטירתו נעלם ממני כי מצבתו מרוב ימים נשקעה עמוק בעפר והאותיות משורות אחרונות כמעט שנמחקו ולא כהיל כתבא למקרי אכן כפי

את מצבתו לא מצאתי וכן מבניו לא מצאתי מאומה.

פו.

הרב המופלג החכם השלם מוהר"ר מרדכי חתן הרופא מומחה.

הוא בני של המנוח הנגיד המפורסם מוה"ר אליעזר ליפמאן וחתנו של הרב הרופא מומחה מוהר"ר מנחם מענדיל סג"ל והרב ר' מרדכי היה מופלג גדול בתורה חכם ושלם פרנס וגבאי חודש בהח"ק כמה שנים ומשנת ת"ץ והלאה נמצא הרבה פעמים „חשבון גבאי חודשו של הרבני המופלא מוהר"ר מרדכי חתן הרופא מומחה" והיא פרנס את החבורה יחד עם הרב מוהר"ר מרדכי היילפרין ועם הנגיד והקצין מוהר"ר שמואל ר' יעקב"ס ועם חותנו הרב הרופא. חתימתו נמצאה הרבה פעמים חתם אחר הרב ר' מרדכי היילפרין „הצעיר מרדכי בה"ה הנגיד המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמאן זלה"ה". ולפעמים חתם „דק' מרדכי בהמניח המפורסם מוהר"ר אליעזר ליפמאן זלה"ה" בשו"ת „נודע ביהודא" מה"ק חלק או"ח תשובה ל"ז בתשובתו שהשיב להגאון מוהר"ר וואלף אלעסקר (הוא בעל המחבר חידושי רז"ה) מבראד כותב „ובהראותי את הדברים לפני הרב המופלג החכם השלם מוהר"ר מרדכי חתן הרופא מומחה דק"ק אוסטרהא והשיב על דברי . . ." פוק חזי מאן גברא רבא קמסהיר עליה שהגאון המצלח ונודע ביהודא קורא אותו בשם „הרב המופלג החכם השלם". בפנקס הראשון ד' ט"ו כתוב „כבוד הרבני המופלא מוהר"ר מרדכי בהמנוח הנגיד המפורסם מ' אליעזר ליפמאן ז"ל נגש לפנינו שלחן הטהור כבוד הח"ק בהצעת דברי חן שרוצה לחנך את בנו הבחור החשוב כמ"ר אליעזר ליפמאן במצוה . . . יום ה' א' דר"ח טבת ת"ק לפ"ק". משנת תק"ה והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא את חתימתו וכן את מצבתו לא מצאתי פה ויוכל היות כי העתיק את מושבו לעיר בראדי ושם ההראה עם הגאון מוהרי"ח מפראג ז"ל.

פז.

איש גבור חיל מוהר"ר אברהם צבי עלקשיר.

אחד מחריפי קרתא מופלג ומפלפול גדול בתורה, שמו נכבד בפי זקני עירנו התורנים. מהתואר „סיני ועוקר הרים" שתארו אותו אז שהיתה עירנו מלאה חכמים לומדים מופלגים אריות בתורה והחכמים יושבי יעב"ץ הרביצו תורה בקלויז הגדולה נוכל להכיר את ערך גדולתו בתורה. שם משפחתו שפירא כן הוהם עצמו בנו (עיין אחר זה) האותיות משורות האחרונות מן המצבה נמחקו ולא ידעתי שנת מותו ומצבתו העומדת אצל מצבת הרופא מומחה מוהר"ר מ"מ סג"ל.

תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

איש גבור חיל בתורה
בספרי וספרא ותוספתא
סיני ועוקר הרים לא מש

מתוך אוהל של תורה
הרבני המופלג מויה
אברהם צבי במהור"ר
בן ציון נקרא בפי כול
ר' הירש עלקשיר . . .
. . . . . .

פח.

המרומם התורני המופלא מוהר"ר יוסף עלקשיר.

הוא בנו של הרבני המופלג מוהר"ר אברהם צבי עלקשיר הנ"ל גם הוא היה מופלג גדול בתורה יקר ונכבד בעירנו גבאי ופרנס בהח"ק הרבה שנים בשנת תצ"ח נתחבר להח"ק ככתוב בפנקס הח"ק (ד' י"ג) „ככוד התורני המופלא מוהר"ר יוסף כהרבני ה"ה מוהר"ר אברהם צבי שפירא ניגש לפני שלחן רמהור כבוד הח"ק נחש"א בהצעת דברי חן וחסד על לשונו שחויבבה לו מציוה זו להיות במחברת קודש . . . ונתננו מקום להבריו וקרבנו אותו בקריבה של חבת הקידש . . היום יום ה' ז"ך מרחשון ת"צחית" ועל החתום באו הנגיד ר' שמואל ר' יעקב"ס והרב הנגיד ר' מרדכי היילפרין . משנת תק"ב והלאה מצאתי אותי בין אלופי הגבאים ובהקלפי שנעשה בשנת תק"ב כתוב „במקום כולם המרומם מוהר"ר יוסף בר"ה עלקשיר" . חתימתו מצאתי רבית פעמים בהפנקס . חתם „יוסף בל"א מ"ז כמוהר"ר צבי הירש זצ"ל שפירא . מבניו מצאתי את בנו המופלג מוהר"ר שמשון עלקשיר יהלאה ק') וחתנו המרומם מוהר"ר יואל פיוויש במיהר"ר יוסף אפרים (קל"ד) כאשר מצאתי בהקלפי שנעשה בשנת תק"ל בין אלופי הגבאים „המרומם מוהר"ר יואל פיוויש חתן ר' יוסף עלקשיר" ועיין הלאה (קל"ד) . את מצבתו לא מצאתי וכפי הנראה מהפנקס מת בערך שנת תקב"ח–ט כי על הקלפי משנת תקכ"ז מצאתי חתימתו ומן שנת תקכ"ח והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא בא בחתימתו .

פט.

התורני האלוף המרומם הראש מוהר"ר יחיאל מיכל במוהר"ר אליקים געץ.

. נכבד ומרומם בעדתו הולך תמים ופועל צדק נוח למקום ולבריות והוא בנו של החסיד הראש מוהר"ר אליקים געץ במוהר"ר יחיאל מיכל עיין לעיל (סי' נ"ו) ור' יחיאל מיכל דנן היה פרנס וגבאי בשתי הח"ק משני הצדדים את הח"ק צד הראשון פרנס יחד עם הנגיד ר' שמואל ר' יעקבם ועם הרב הנגיד ר' מרדכי היילפרין ואת הח"ק צד השני פרנס יהד עם הרבני ר' מרדכי ר' יעקב ר' שמואלם. בפ"ר ד' ט"ז „פרנסת האלוף המרומם הראש מ' יחיאל מיכל במוהר"ר אליקים געץ חודש אדר שנת תצ"ח". בשנת תצ"ז כאשר נתחברו להח"ק צד הראשון הג"מ דוד היילפרין ז"ל והג"מ אברהם משולם זלמן ז"ל בא הוא בחתימתי יחד עם

הרופא מימחה ועם הר"ר יצחק אייזיק היילפרין וחתם „יחיאל מיכל אווערבך" וכן בפ"ש ד' צ"ה „הוצאה פרנסת האלוף המרומם מוהר"ר יחיאל מיכל בהמנוח המרומם מוהר"ר אליקים געץ חודש ניסן תפ"ט" ושם נמצאה חתימתו הרבה פעמים „יחיאל מיכל בלא"א כמוהר"ר אליקים געץ זצ"ל אווערבך". מבניו לא מצאתי כי אם את בנו מוהר"ר אליקים געץ שהיה ג"כ פרנס וגבאי בהח"ק כאשר כתבתי הלאה בספרי (קס"א). מצבתו תעיד לנו כי היה עסקן גדול במצות אוהב שלום ומקרב עניים אהוב למקום ולבריות ותקרא אמריה לאמר:

פה
מקום מנוחה
נוח למקום הי'
ונוח לבריות אוהב
שלום ומקרב עניים
ודלים ועוסק במצות
ביקור חולים השכם
והערב לב"ה עינו בצום
נפשו הולך תמים ופועל
צדק וצדקתו עומדת לעד
ה"ה התורני מ' יחיאל
מיכל במוהר"ר אליקים
געץ נפטר ביום כ"ד אדר
תק"ח[1] לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה

צ.

הנכבד הנגיד מוהר"ר אשר בהנגיד המפורסם מו"ה שמואל"ר' יעקבם.

הזכרתיו לעיל אצל אביו ר' שמואל ר' יעקב"ס כפי הנראה מת רך בשנים ואחיו הקצין ר' יוסף ז"ל כותב בצוואתו „שנותן להח"ק את השיעבוד שיש לו על המנורה הגדולה מבהכנ"ס הגדולה על סך אלף ומאתים זהובים ועוד חמשה אדומים בעד מקום קבורתו אצל קבר אחיו המנוח מ' אשר ז"ל" ולא ידעתי אם הניח אחריו בנים. ומצבתו אצל מצבת אחיו תביע אמריה:

פה
נטמן מוהר"ר
אשר בהנגיד

---

1) האות השלישי לא יכולתי לקרא היטיב אבן נראה לי שהוא אות ת'.

והמפורסם מוהר״ר
שמואל נפטר
ביום א׳ ט׳ אייר
שנת תקי״ג לפ״ק
תנצ״ב׃

צא.

האלוף המרומם הראש ומנהיג מוהר״ר חיים במוהר״ר משה שלום

מנכבדי העיר פרנס וגבאי בשתי הח״ק כמה שנים ועוד בשנת תפ״ט מצאתי אותו בין פרנסי הח״ק ונכתב בפנקס (ד׳ צ״ג) „הוצאות פרנסת האלוף המרומם כה״ר חיים בהר״ר שלום מפרנסתו של כבוד הח״ק ג״ח ש״א מחודש אדר תפ״ט. בפנקס צד השני (ד׳ ע״ח) בהתמנות מן הקלפי שנת תק״ה כתוב „חלקנו כבוד נאמני החבורה יצ״ו יהיו כבוד הרבני המופלא מוהר״ר אהרן זעליג במוהרי״פ (הוא הרב בעל „עולת אהרן״ עין הלאה) והמרומם המנהיג מוהר״ר חיים במוהר״ר משה שלום״. ושם ד׳ פ״ו: מצאתי כתוב „האלוף מהור״ר חיים בהאלוף הראש הר״ר שלום יצ״ו האריך בהצעת דברים התפלל על בנו בן יחידו החביב לו ונתן דעתו לזכותו לדבר מצוה להתחבר לדבק טוב למחברת קודש כבוד החבורה קדישא ג״ח ש״א הנקרא בשמו יצחק נ״י ואמרנו ועינינו כדי להאי גברא להיות לו נשואת פנים לדבר מצוה זו והקרבנו אותו בקריבה של חיבה אשר ביצחק יקרא לו זרע וחברנו איתו לכבוד הח״ק יצ״ו . . . יום ג׳ הנכפל בכי טיב ב׳ דח״ה סוכות ת״צ לפ״ק״. ואביו הר״ר משה שלום גם הוא מחשובי נכבדי העיר גבאי ופרנס בהח״ק חתימתו מצאתי בפנקס שני (ד׳ פ׳). על תקנה חדשה שהתקינו הח״ק בשנת תפ״ט בא היא בראש החותמים „משה שלום בלא״א כהר״ר שמואל זצ״ל״ אך את מצבתו לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו. את מצבת מוהר״ר חיים במוהר״ר משה שלום מצאתי אצל מצבת הרב הרופא מומחה מוהר״ר מנחם מענדיל סג״ל.

וזאת חקוק עליה:

פה
נט מן
האלוף הראש
המנהיג מוהר״ר
חיים במוהר״ר
משה שלום ונפטר
ביום ד׳ י״ב ימים
בחודש תשרי
שנת תקי״ד לפ״ק
תנצ״ב׃

צב.

המרומם הראש המופלג מוהר"ר שלום שכנא הלוי הורוויץ.

מיקירי קרתא מחשובי העדה מופלג גדול בתורה ונודע בשערים המצויינים בהלכה פרנס ומנהיג ונאמן בהח"ק במשך כמה שנים פרנס את הח"ק יחד עם הרב הריפא מומחה והרב ר' יצחק היילפרין ונמצא בפנקס הרבה פעמים חשבון פרנסת המרומם הראש ומנהיג מוהר"ר שלום שכנא הלוי בפנקס הח"ק משנת תצ"ז כתוב לאמר „להיות שעלה במוסכם כל החבורה קדישא והתמנה כבוד המרומם הנגיד מוהר"ר יוסף יוזפא להיות נאמן בהחבורה יצ"ו בכן העמדנו את המרומם הראש מוהר"ר שלום שכנא הלוי להיות במקומו לכל ... באם שלא יהי' כבוד הנגיד בביתו אזי הוא במקומו לכל אופני התמנות". חתימתו נמצאה כמה פעמים „שלום שכנא הלוי הירוויץ". מכניו מצאתי שהיו תורנים מופלגים פרנסים ומנהיגים בהח"ק ואלה המה. א) גנו הרב המופלג מוהר"ר שמעון הלוי הורוויץ. הלאה בספרי תמצאנו, ב) האלוף התורני מוהר"ר ישראל שהיה פרנס וגבאי חודש בהח"ק, ומצאתי בפ"ש (ד' ע"ה) „הא לך חשבון פרנסת האלוף התורני מוהר"ר ישראל במוהר"ר שלום שכנא הלוי". חתימתו מצאתי „ישראל במוהר"ר שלום שכנא הלוי" ויותר לא ידעתי ממנו. מצבת מו"ה שלום שכנא העומדת לא רחוק מקבר המהרש"א ז"ל.

תספר לנו את שבחו והיא אמריה תאמר:

פה

מקום מנוח
נוח למקום ונוח
לבריות אוהב שלום
שמו שלום נודע
בשערים המצויינים
בהלכה אשרי שלו
ככה מו"ר שלום
שכנא בהרב מרדכי
הלוי הורוויץ
נפטר ביום ו' כ"ב
כסליו שנת תקט"ז
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

צג.

האלוף התורני הרבני המופלא ומופלג מוהר"ר אהרן זעליג בהנגיד מוהר"ר יואל פייוויש.

א. אחד מחריפי ומופלגי התורה בעירנו בזמן הגאונים ר' יצחק אייזיק הכהן

והג"מ דוד הילפרין ז"ל. איש ירא אלהים מופלג גדול בתורה ובמדות שמנו חבו"ל והוא בנו של הנגיד התורני מוהר"ר יואל פייוויש (מ"ט) ומחותנו של הרב המאוה"ג המופלג מוהר"ר דוד גינצבורג אב"ד ור"מ באליק 1). זהרב ר' אהרן זעליג היה פרנס ונאמן בהח"ק צד שני כמה שנים ככתוב על ספר פנקס השני. ובדף ע"ח בעת הקלפי משנת תק"ו כתוב „חלקנו כבוד נאמני החבורה יצ"ו והי' כבוד הרבני המופ"א מוהר"ר אהרן זעליג במוהר"ר י"פ . . "

ב. הרבני המופלג מוהר"ר אהרן זעליג חיבר שלשה ספרים. שנים הדפיס בחייו והשלישי לא ידעתי אם נדפס.

א) ספר „עלת אהרן". ויען כי הס' „עולת אהרן" יקר המציאות הוא מאוד. ואנכי ראיתיו בבית אוצר הספרים בווארשא. אמרתי לתועלת הקוראים ולמען דעת ערך המחבר להעתיק את שער הספר וקיצור מלשון הגאונים שהסכימו על הספר ואלה הדברים כתובים על השער:

ספר „עולת אהרן".

„ראה כזה חידש אשר לא היה לעולמים. דברים שונים מפי זקן חדש כזה יאמרו חכמים. אשר איזן וחיבר חד משרי הפרתמים. אשר נוחה ממנו דעת חכמים. תהלתו הכל נואמים. ה"ה האלוף התורני הרבני המופלא והמופלג בתורה אי"א כ"ש מהור"ר [אהרן] זעליג בהנגיד המניח מוהר"ר יואל פייבש זלה"ה מאסטרה עיר מלאה חכמים. על אדות הש"ס ודברים מסוימים. בפילפול וסברא הבין בחיכומים. נגמר ביום שהוכפל בו כי טוב לסדר ולפרט י"ג"ש א"ל"י י"ה"ו"ד"א ידבר נ"א ע"ב"ד"ך" (תפ"ט)" נדפס פה אופי באך. תצ"ג.

הסכמת הרב הגאון הגדול החכם המופלג ומופלא מוהר"ר יהודא ליב נר"י אב"ד ור"מ דק"ק סליוצק.

מכורי הייתי לשעבר את הרבני המופלא מהור"ר אהרן זעליג בהנגיד המנוח מוהר"ר יואל פייבש בהיותי מחנתי בק"ק אוסטרא בקלויז יע"א ועבשיו ביותר.. היום יום ו' ז' ניסן תצ"א הצעיר יהודא ליב באמ"ו הרב מהור"ר אשר ענוזל זלה"ה החונה פה ק"ק סליוצק יע"א.

הסכמת הרב המאה"ג המופלג ומופלא מוהר"ר דוד גינצבורג נר"י אב"ד ור"מ דק"ק אליק. „אל עבר פני האירו איזה קונטרסים מחיבר הספר אשר חיבר מחותני הרבני המופלג ומופלא כבוד שמו מהור"ר אהרן זעליג במוהר"ר פייבש מק"ק אוסטרהא . . . . כ"ד המדבר לכבוד התורה ולכבוד האיש קדוש גבורא רבא הנ"ל. היום יום ה' ער"ח אב תצ"א נאם דוד בהגאון מוהר"ר שאול גינצבורג זצ"ל החונה בק"ק אליק יצ"ו.

הסכמת הרב המאוה"ג המופלג המופלא מהור"ר ישראל נר"י אב"ד דק"ק מעזירטש גדול. . . וחתם הצעיר באלפי ישראל אווערבאך החונה בק"ק מעזירטש גדול.

הסכמת הרב המופלא ומופלג מהור"ר אייזיק כ"ץ ר"מ בקלויז בק"ק אוסטרהא בהגאון מהור"ר בצלאל זלל.

„והקריב אהרן את ספר התודות אשר לו שחיבר בעדו על עין ישראל הוא ביהו הרבני המופלג בבוד מהור"ר אהרן זעליג מקהלתינו ק"ק אוסטרהא אשר

1) על הבר הג"מ דוד גינצבורג עיין בספר „תולדות משפחת גינצבורג" דף 29.

הראה לפני מגילה עפה כתובה פנים ואחור פירש נחמד על העין יעקב וראיתי שכל הדברים הנאמרים שם המה מתוקים לחך לכן נתתי מעשי אצבעותי להתפאר להספר הזה להדפיסו כ"ד המדבר לכבוד אבסנאי של תורה הנישא על עבודת הקודש בבהמ"ד הבנוי לתלפיות בק"ק אוסטרהא בקלויז" שנת כי מציון תצ"א תורה לפ"ק.—

ב) ספר „משחת אהרן". מפני שגם ספר הזה יקר המציאות הנני להעתיק את שער הספר ידברים מקוטעים מן הסכמות הגאונים.

„ספר משחת אהרן".

„חידושי הלכות על כל מסכת הש"ס שחיבר ה"ה הרבני המופלג ומופלא בתירה ובמדות שמנו הז"ל כש"ק מוהר"ר אהרן זעליג בהמניח הגניד מוהר"ר יואל פייוויש זלה"ה מק"ק אוסטרא בעל המחבר ספר „אוהל אהרן" על משניות מכל הש"ס וספר „עילת אהרן" על הגדת הש"ס .... ובוודאי בחיבור זה יגילו החכמים וישמחו התלמידים בראותן דברים אלו נכוחים למבין. ביני זאת שובחי אלה אתם יהא להסיר המכשולות ומעקשונות אשר יוקשו בהן התלמידים בנפ"ת ומיני' ובזה תהתייע שמעתתא ויגדיל תורה ויאדיר ובזכות זה ישלח לנו גואלנו לקבץ הערד ב"ב אס"ו" נדפס פה ק"ק פרנקפורט דאדר לסדר ולפרט זאת ח'ו'ק'ת התורה לפ"ק (תק"י).

ומעבר לשער נדפסו הסכמות הגאונים. א) הגאון הגדול בעל כנסת יחזקאל בא בהסכמתו ביום ו' ב' מרחשון תצ"ה. ב) הגאון החסיד מוהר"ר דויד היילפרין כותב „קולי של אהרן בפעמון ורמון מלא וגדיש דרכי והילוכו בקדושה גם שבתו וקומו ותחל רוח ה' לפעמו. משושט ימא רבא וירד תהומים עסק בשמעתא אליבא דהלכתא בחכמים הקודמים. מימיו לא מש מתוך אוהל של תורה ה"ה הרבני המופלג ומופלא בתורה ובמדות שמנו חבו"ל כש"ק מוהר"ר אהרן זעליג בהמנוח הגניד מוהר"ר יואל פייוויש ז"ל אשר כבר יצא טבעו בעולם ע"י ספרו שחיבר כבר ובעת מצא ידו די חכמה במשנה ובגמרא ירד לעומקא של הלכה הליכות עולם לו בכל מסכת מהש"ס ורויצה להביא לבית הדפוס חידושיו אמרתי בדאי הוא לפרוץ גדרי אשר מעולם מנעתי א"ע ליתן הסכמות אך ביודעי ומבירי קאמינא והנני נותן הסכמה להביא לדפוס ספרו על גפ"ת והיו למראה עיני כמה דפין וראוי הוא להביאם לדפוס הב"ד המדבר לכבוד אבסנאי של תורה יום א' ב' דחנוכה תק"ג לפ"ק הק' דוד בלא"א מ"ו הרב המאור הגדול מ' ישראל ז"ל היילפרין ההונה פ"ק אוסטרא והגליל יצ"ו".

ג) הסכמת הג"מ יעקב הלוי איש הורוויץ. והוא כותב „ראיתי מלכי מרום מעלים במעלות ומדות את התורני הרבני המופלא מוהר"ר אהרן זעליג נר"י נתנו ידיהן שיחוקו בספר מילי מעליותא שחיבר. גם אנכי קריתי ישניתי בספריו על משנה ותלמוד בגרגר בראש אמירה נעימה דברים נוכחים למבין והתירה נדרשת מפרט על הכלל ואף כי הייתי נחבא אל הכלים עד כעת לבוא על החתום כאלה ולא דכויותי' אך אלצני לצאת חוץ לגדרי ואין מסרבין לרב גיברי דכויותיה יום ד' כ"ג ניסן תק"י לפ"ק. הק' יעקב הלוי איש הורוויץ חפ"ק גלוגא רבתי".

ד) הסכמת הג"מ גרשון ראש ב"ד דפ"פ דאדר. ה) הסכמת הרב המאוה"נ

אב"ד ור"מ דק"ק ברלין יצ"ו על ספר אוהל אהרן.

ג) עוד חיבר ספר „אוהל אהרן" על משניות ששה סדרי ולא ידעתי אם נדפס.

ג. מבניו אי חהניו לא מצאתי אך זאת ידעתי כי היה מחותנו של הרב המאוה"ג הג"מ דוד גינצבורג אב"ד דק"ק אליק כאשר כתבתי לעיל. מצבתו זה כמה עשרת שנים שנפלה ורגבים כסי עליה ולא ידע איש את מקום קברו. תיתי לי כי אנכי לרגלי עבודתי להציב יד ושם לגדולי עירנו חפשתי חפרתי ומצאתיה הקימותי אותה מעריסת עפרה שלימה וגם האותיות לא נתקלקלו ירוץ הקורא בהן.

וזאת אשר קראתי מעל מצבתו:

פה
נטמן איש
צדיק תמים הגה
בתורת ה' יומם ולילי
מורה צדק לרבים
וריבץ תורה בישראל
ורבים שתו לימא מילי
מעלייתא משמו שמז –
–כה לרבים בחיבוריו
ספר משחת אהרן
וספר עולת אהרן ה"ה
הרבני המופלג מהו"ר
אהרן זעליג במוהר"ר
יואל פייוויש נפט' טוב
טבת תקט"ז לפ' ת'נ'צ'ב'ה.

צד.

הרב הגדול המופלג הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין.

רב מופלג ונגיד מפורסם בדורו זכה לשני שלחנות והוא בנו של הגאון הגדול המפורסם בדורו רבי רבי יואל היילפרין זצ"ל אב"ד דפה והגליל (סי' כ"ב) והרב ר' מרדכי היה ראש ומנהיג גבאי ופרנס בשתי הח"ק משך כמה שנים ובהתמנות שנעשה בכל שנה נמצא כתוב בפנקס במשך כמה שנים בראש אלופי הגבאים „הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהגאון מוהר"ר יואל". בפ' הראשון משנת תצ"ו „חשבון פרנסת ככוד הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהגאון מוהר"ר יואל. בפ"ש (ד' ר"א) חשבון פרנסת שבט תע"ט של המרומם הרב המופלג ה"ה מוהר"ר

פה
מקום מנוחה
נוח למקום היה
ונוח ה' לבריות
אוהב שלום ומקרב
עניים ודלים ה"ה
מוהר"ר ראובן
במוהר"ר נתן נפטר
כ"א ימים בחודש
אלול שנת תקט"ז
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

צז.

האלוף התורני מוהר"ר משה יוסף במוהר"ר משולם זלמן.

השערתי נאמנה כי הוא אביו של הרב החריף ומופלג מוהר"ר משולם זלמן ז"ל הנקרא ר' זלמן מעזירטשער (קי"ח) אשר קרא את שמו על שם אביו והוא גם אביו של הרב המופלג מוהר"ר אריה ליב מעזירטשער (קל"ז) מאושר חלקו שם בעולם החיים אם זכה לשני בנים מופלגים כאלה.
וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
איש תם
וישר הישיש
האלוף המרומם
התורני מהור"ר
משה יוסף במוהר"ר
משולם זלמן נפט'
ביום ח' בחודש
טבת שנת תקט"ז.

צח.

התורני המופלג הראש מוהר"ר נפתלי הירץ במוהר"ר יואל פייוויש.

מנכבדי וחשובי העדה תורני ורבני ראש ומנהיג וגבאי בח"ק כמה שנים בפנקס שני (ד' י"ז) כתוב השבון הוצאה חודש ניסן ת"פ פרנסת המרומם הראש מוהר"ר נפתלי הירץ במוהר"ר פייוויש וכן מצאתי אותו גבאי חודש אח"כ במשך

כמה שנים . בהתמנות שנעשה בשנת תצ"ט כתוב לאמר „חלקנו כביד לכפוד המרומם הרבני המנהיג מ' נפתלי הירץ במ"ו יואל פייוויש לצרף אותו תמיד במושב החבורה יצ"ו לכל דבר גדול וקטן כאחד מן המנויים". ופרנס את הח"ק יחד עם הקצין ר' שמואל ר' יעקב"ס ועם בנו הנגיד הקצין והוא בנו של התורני הראש ומנהיג מוהר"ר יואל פייוויש במוהר"ר נפתלי הירץ (מ"ט) ואחיו של הרב בעל „עולת אהרן" „ומשחת אהרן". חתימתו רבות פעמים „נפתלי הירץ במוהר"ר י"פ וצלה"ה". כד' פ"ו כתוב האלוף המרומם התורני הראש מוהר"ר נפתלי הירץ בהמנוח מוהר"ר יואל פייוויש התפלל לנוכח לחבר לדבר מצוה בנו הילד החביב כמר צבי הורש , . . ושאר בניו המה מגדולי עירנו כאשר אזכיר את כאו"א בזמני. מצבתו העומדת אצל מצבת אחיו הרב בעל „עולת אהרן" תגיד לנו את ערכו ותענה אמריה לאמר :

פה
נטמן הישיש
זה קנה חכמה
ה"ה התורני והרבני
המופלג והראש
ומנהיג הנגיד
ומפורסם מהור"ר
נפתלי הערץ
בהנגיד מוהר"ר
יואל פייוויש ז"צ
נפטר בערב ש"ק
כ"ה ימים בהודש
ניסן תקו"ז לפ"ק
תנצב"ה .

צט.

הרב הדיין המופלג המצויין מוהר"ר גרשון בהרב ר' ראובן מלבוב.

אחד מחריפי דייני עירני בזמני מופלג בתורה ובחסידות פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים פרנס את הח"ק יחד עם הנגיד ר' שמואל ר' יעקב"ס ועם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין ז"ל . עיר מולדתו היא העיר הגדולה לבוב . שם נולד לאביו הרב הדיין ר' ראובן מלבוב נזכר בספר „אנשי שם" להחכם החוקר הגדול מהר"ש באבער הי"ו (סימן תק"א) והרב ר' גרשון נשא אשה בת אחד מנכבדי עירנו ונתקבל פה לדיין . בפ"ר מצאתי אותי בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים חתימתו נמצאה הרבה פעמים „הצעיר גרשון בהרב מוהר"ר ראובן

מרדכי בהרב המנוח הגאון מוהר"ר יואל זצ"ל". ושם כתוב (ששלח בחדשו דבש) „להרבנית אמי חורנתי" „לאחותי הרבנית אלמנת המנוח הרב ה"ה מוהר"ר בצלאל הכהן זצ"ל" וברף מ"ג „חשבון פרטי פרנסת טבת ת"פ „פרנסת כבוד הרב המופלג המפורסם מוהר"ר מרדכי בהרב הגאון המנוח מוהר"ר יואל זצ"ל" וכן מצאתי שפרנם את שתי החבורות ותמך בכספו והשתדל לשוכת הקהלות במשך כמה שנים. ולא עלה בידי לברר אם היה הרב ר' מרדכי בתחלה טרם שנתישב בעירנו אב"ד באחת מן הערים אכן מפני שכתוב על מצבתו „הרב הגדול מ"ו" אחשוב שהיה בתחלה רב אב"ד בעיר לויצק במקום אביו הגאון (עיין לעיל) ולכן גם בנו הגאון מוהר"ר יעקב אהרן היה אב"ד בעיר לויצק במקומו כאשר מצאתי כתוב על מצבת בני הג"מ יוסף יואל היילפרין אבד"ק סטעפאן (עיין היספה לס' צ"ד) ואח"כ סלק עצמו מהרבנות כי עשיר גדול היה. חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס חתם „הק' מרדכי בהגאון מ"ו מוהר"ר יואל זצ"ל היילפרין" ולעת זקנתו כאשר כבדה ידו התם לפעמים „הק' מרדכי באב"ד היילפרין".

ב. ואלה המה בניו אשר מצאתי נקובים בשמותם על שתי הפנקסים מהח"ק.

א) בנו הרב ר' יצחק אייזיק היילפרין תולדתו כתבתי בספרי (קט"ז).

ב) בנו הרב הגאון מוהר"ר יעקב אהרן שהיה אב"ד בסטעפאן ולויצק כאשר מצאתי בפ"ש בחשבון פרנסת הרב ר' מרדכי היילפרין כתוב „ב' טעפ דבש על ברית בני הרב דק"ק סטעפאן" ושם בד' נ"ב בעת פרנסת האלוף התורני מוהר"ר מרדכי בר' יעקב כתוב „להרב ר' מרדכי שהיה אצלו הרב ר' אהרן בני" וכן נמצא כתוב הרבה פעמים ששלחו דבש להרב ר' מרדכי בחיות אצלו בני הרב מסטעפאן (ועיין בהוספה שם). ג) בנו הרבני המופלא הנגיד מוהר"ר נחמן פרנם וגבאי חודש בהח"ק. על הקלפי משנת ת"ק (ואח"כ במשך כמה שנים) מצאתי בין אלופי הגבאים „המרומם הרבני מ' נחמן בהרב ה"ה מוהר"ר מרדכי ורשות למחול לאחיו ה"ה מוהר"ר אייזיק". בפנקס ראשון (ד' י"ג) מצאתי כתוב „בכוד הרבני המופלא מוהר"ר נחמן בהרב הנגיד המפורסם מוהר"ר מרדכי נר"י נגש לפני שלחן הטהור בכוד הח"ק ג"ח יצ"ו בהצעת דברי חן וחסד על לשונו שמאד חשקה נפשו לחנך את בנו הילד שעשועים כמר משה אפרים פישל . . . . יום ה' א' דר"ח טבת ת"ק לפ"ק ועל החתום „הק' מרדכי בהגאון מ"ו מוהר"ר יואל זצ"ל היילפרין". חתימתו מצאתי כתיבה בהפ' חתם על הקלפי משנת תפ"ט „נחמן בהרב מוהר"ר מרדכי יצ"ו היילפרין" ויותר לא ידעתי ממנו ואת מצבתו לא מצאתי.

ד) בפ' (ד' למ"ד) מצאתי „הנה ראינו גודל הפצרות והתאמצות כבוד הרבני המופלא מוהר"ר אליעזר ליפמאן בהרב הנגיד מ' מרדכי נר"י שמה מאד חשקה נפשו להיות בחיבור הנאה דכבוד הח"ק ג"ח ש"א . . . ב' ח"ה סיבות תק"א" ועל החתום „הק' מרדכי באב"ד היילפרין" ואהשיב אשר גם היא בני של הרב ר"מ היילפרין אם כי לא נזכר כאן שם המשפחה היילפרין. אבל לקביע מסמורת בהשערתי זאת לא אוכל. הרב ר' מרדכי האריך ימים ושנים ונפטר בשם טוב ושמו נשאר לברכה ותפארת עד היום. מצבתו העומדת אצל מצבת אביו הגאון ז"ל תביע לנו במלים קצרים את חין ערכו הגדול לאמר:

פ"נ איש
צלוחית המן טהור ונאמן
הלך מישרים בכל עת וזמן
הרב הגדול מו' מרדכי
בהגאון מו"ה יואל
אב"ד ור"מ דפ"ק
ממשפחת הילפרין
נפטר יום ה' כ"ג כסליו
תקט"ז לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

צה.

הרב הגדול החסיד מוהר"ר בן ציון.

לא ידעתי מי הוא הרב הגדול והחסיד הזה? וכן מי הוא אביו הרב מו"ה יהושע זולת מצבתו אשר הצלתי מבין שיני הזמן אחר אשר טרף שורות האחרונות ממנה ולכן לא ידעתי שנת פטירתו אבן מן השורות אשר נשארו לפליטה נוכל להכיר את גדולתו של האיש הזה אשר זכה וזיכה את הרבים אבל במה זיכה את הרבים אם בצדקתו או בתורתו ערפל חתולתו.

וזאת קראתי מעל מצבתו:

פ"נ
הרב הגדול החסיד
אשר זכה וזיכה את
הרבים מו"ה בן ציון
בהרב מו"ה יהושע זלל"ה
נפטר . . . . .
. . . . .

צו.

המרומם מוהר"ר ראובן במוהר"ר נתן.

איש חשוב אחד מאלופי הגבאים מהח"ק. על ההתמנות מהקלפי בשנת תק"ז כתוב „במקום הגבאי דמצבות המרומם מ' ראובן במוהר"ר נתן" וכן על הקלפי משנת תקט"ז בין אלופי אפלאנטין „האלוף מ' ראובן במוהר"ר נתן" חתימתו מצאתי בהפנקס „ראובן במוהר"ר נתן וצ"ל" ויותר לא ידעתי ממנו. מהכתוב על מצבתו ניכר כי אדם נכבד היה:

זצ"ל מלבוב" ופעמים חתם „הצעיר גרשון מלבוב" 1) . מבניו מצאתי

א) את הרבני התורני מוהר"ר שמחה חיבר אותו אביו להח"ק בשנת ת"ק ככתוב על ספר הפנקס (ד' ט"ו) „כבוד המרומם הרבני מוהר"ר גרשון בהרב מוהר"ר ראובן הציע דברי חן בפנינו שלחן הטהור כבוד הח"ק ג"ח של אמת שמה מאד חשקה נפשו לזכות את בנו הבחור החשוב כמר שמחה שיחי' לחנכו במצות עסקי החבורה יצ"ו להיות במחברת הקודש ...." ואח"כ מצאתי את ה"ר שמחה בין אלופי גבאים דח"ק בהקלפי משנת תקכ"ה בראש אלופי הגבאים דמצבות „התורני מוהר"ר שמחה בהרב מ' גרשון ז"ל" ועל התקנה שנעשה בשנת תקמ"ב מצאתי את חתימתו „הק' שמחה בהרבני המנוח מ"ו גרשון" .

ב) הוא התורני המופלג מוהר"ר ראובן הלאה בספרי תמצאנו . שנת פטירתו של הרב ר' גרשון לא יכולתי לדעת בפרוטרט כי על מצבתו נשארו רק האותיות „ת"ק" משנת פטירתו והשאר נמחק . אכן מן הפנקס נראה שנפטר בין שנת תק"י לשנת תק"כ . מצבתו העומדת אצל מצבת הרב בעל עולת אהרן תעיד לנו על גדולתו בתורה ובחסידות והיא תביע אמריה לאמר :

פ"נ
רוח העולה
הוא בישיבה
למעלה ונודע
אשר הוא אדם שיוכל
לדין דין אמת
לאמתו המצויין
בהלכה הלכות עו-
-לם לו . . . הרב
הדיין המופלג בתורה
ובחסידות מ' גרשון
בהר"ר מ' ראובן נפטר
יום . . . אדר שני שנת
תק . . . . . .

ק.

צורבא מרבנן מו"ה שמשון במוהר"ר יוסף עלקשיר.

הוא בנו של התורני המופלא מוה"ר יוסף עלקשיר הנזכר לעיל (פ"ח)

1) בין הרבנים יושבי יעבץ בהקלויז הגדולה שהסכימו על ספר „מפלגי ראובן" בשנת תקי"ד בא הוא בחתימתו בראש „הצעיר גרשון בהרב מו"ה ראובן ז"ל" (הרב הג"מ דובער גראס שיחי' במכתבו אלי) .

משבחו של איש אברך כמוהו ניבר בי גדול בתורה וביראת חטא היה ובמעט שנים הרבה מקנתו מופלג גדול בש"ס ופוסקים. והניח אחריו שם טוב לתפארת ותהלה ויותר לא ידעתי ממנו ולא מצאתי אותו נזכר באחד מן הפנקסים. מצבתו העומדת אצל מצבת הדיין מוהר"ר גרשון הנ"ל תספר לנו את שבחו לאמר:

פ"נ

האי צורבא מרב—
—נן אב בהכמה הי'
ורף בשנים הרבני
המופלג בתורה
וביראת הטא נוח
למקים נוח לבריות
ואחרי אשר בש"ס
ופוסקים כריסו מלא
שמו מעולה הניח
אחריו לשם ותהלה
מה"ו שמשון במו"ה
יוסף עלקשיר נפטר
ו' אדר תקי"ז לפ"ק ת'נ'צ.

קא.

האלוף המרומם התורני רו"מ מוהר"ר יעקב במוהר"ר אליעזר.

חד מגדולי אלופי ראשי הקהלה התעסק בצרכי ציבור והנהיג את העם בדרך הישר והוא חוטר מגזע היחס נכד הרב הגאון מוהר"ר יקותיאל אב"ד דק"ק לאדמער 1) שהיה נכד הגאון הגדול המפורסם בדור מוהר"ר מאיר ז"ק אב"ד דק"ק לבוב ז"ל. בפ"ש ד' ל"א מצאתי כתוב רשימה משכירת השאפע מר"ח אדר תפ"א ע"ד משך שני שנים רצופים ורבע שנה שהוא מאדר תפ"א עד ... תפ"ג ולא עד בכלל להאלופים המרומם הראש מוהר"ר יעקב במוהר"ר אליעזר ... והיה אחר מאלופי

1) את הרב הגאון מוהר"ר יקותיאל מצאתי בין גאוני מדינת פולין המאורות הגדולים הרבנים דר"א ארצות שחיו בהתועדות קודש יערסלאב יום ד' כ"ה אלול הכ"ז ושם הסכימו על ספר „כים חיים" שני שחיבר הרב .... מוהר"ר חיים סגל הורוויץ וחתם „גאם הצעיר יקותיאל בלא"א הרב הגדול מו"ה יהושע אהרן זלה"ה חונה בק"ק לאדמער" וכפי הנראה היה תחלה אב"ד בק"ק העלם כי בהסכמתו שנתן על ספר „דברי שמואל" בין רבינו ד"א פולין בהתועדות בפינטשוב חתם „יקותיאל בהרב .... אהרן ז"ל חוב"ק העלם" (קה"מ אות ד' 2279) וכן בא בהסכמתו על ספר „אדרת אליהו" בין רבני פולין ביריד גראמניץ בזובלין תל"ה וחתם „הצעיר יקותיאל בהר"ר .... יהושע אהרן מהעלמא תל"ח וכעת בלאדמער" (קה"מ אות א' 238).

גבאי חודש בהח"ק חתימתו נמצאה רבות פעמים בפנקס הראשון חתם עצמו אחר הרופא מומחה לפני הראש רש"ש הורוויץ „יעקב בלא"א כמהור"ר לאזר זצלה"ה" על דבר אביו מוהר"ר אליעזר שערתי לעיל (פ"ב) אם לא שגיתי כי הוא התירני קדוש יאמר לו מוהר"ר אליעזר במוהר"ר משה אך מדוע לא מיחס אותי שם להגאון מוהר"ר יקותיאל מלאדמער? מצבתי העומדת בין מצבות גדולי העיר תספר לנו את שבחו והיא אמריה תאמר:

פ"נ

יום ב' ט"ז אלול תקי"ט האלוף
המרומם התורני הראש הנגיד
אשר כל ימיו התעסק בצורכי
ציבור והנהיג את העם
בדרך הישר ה"ה מו"ה יעקב
במו"ה אליעזר נכד הרב
הגאון מו"ה יקותיאל אב"ד דק"ק
לאדמער נכד הרב הגאון
מו"ה מאיר ז"ק אב"ד דק"ק
לבוב . . . . . .

קב.

התורני הראש ומנהיג מוהר"ר יעקב בהרב המאוה"ג מוהר"ר אבאלי.

איש חשוב ונכבד תורני ורבני פרנס ומנהיג בהח"ק כמה שנים. בהפ' מח"ק נמצא כמה פעמים „חשבון פרנסת הנבאי חודש דחבורה קדישא ה"ה המרומם התורני המנהיג מוהר"ר יעקב בהרב ר"א שנת תצ"ח פרנס את הח"ק יחד עם הרב ר' מרדכי היילפרין ושאר גדולי הח"ק חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס „יעקב בהרב מוהר"ר אברהם זצ"ל" ואבוי הרב הגאון מוהר"ר אברהם אבא היה רב אב"ד בק"ק פולנאה ונמצא כתוב בפ"ש ששלחו דבש להרב מפאלני ר' אבלי. מצבתי העומדת אצל מצבת הדיין המופלג מוהר"ר אברהם מתתיהו תספר לנו את שבחו ואת מקור מחצבתי מזרע קודש יכה תאמר:

פה

נטמן נטע
נאמן גזע ישישים
בנן של קדושים
אראלים ותרשישים

ה"ה כבוד הרבני
הראש ומנהיג מ'
יעקב בהרב המא"ג
מ' אברהם אבלי זצ"ל
נפטר כ"ו תשרי
תק"כ לפ"ק.

קג.

הדיין וראב"ד הרב המופלג מוהר"ר אברהם מתתיהו במוהר"ר משה.

עיר מולדתו היא עיר פינסק ונתקבל תחלה בעירנו לדיין ואח"כ עלה למעלת ראב"ד מופלג גדול חריף ושנון והיה אחד מראשי אלופי הגבאים בהח"ק בשנת תק"ג בין אלופי הגבאים „התורני הרבני מוהר"ר מתתי' במוה"ר משה" בשנת תק"ו „הרב מ' מתתי'" ועל הקלפי משנת תקי"ח בראש אלופי הגבאים „הרב מוהר"א מתתי'" והוא חתם בראש על הקלפי „הק' אברהם מתתי' מפינסק" על תיקון גדול שנעשה בהח"ק בשנת תק"ה בהסכמת הרב הגאון הגדול מוהרר"א משולם זלמן אב"ד שבא לאשר את התקנה בחתימתו. בא הוא ג כ בחתימתו וחתם „הק' אברהם מתתי' מפינסק" וכן נמצאה חתימתו הרבה פעמים בהפנקס. מבניו לא מצאתי אך את בנו דיין מופלג ומצויין מוהר"ר יהודא ליב אשר זכור אזכרנו עוד (רנ"ב). — כעת מצאתי בפ' שני ד' ק"כ: שנתחבר להח"ק וכן כתוב שם „מה מאד כלתה וגם נכספה לקרב אל המחברת הקודש ה"ה חבורה ג"ח של אמת ה"ה הרבני מ' מתתי' במ' משה והנה אנחנו מבררים (הבוררים) ראינו שמן הראוי לקרבו לאיש כזו וכן הננו נותנים ידינו וזרועינו תאמץ להיות בחיבור נאה כזה ושירותו לפי החסד אנשי גבאים . . ולראי' מהימנא כהבני וחתמנו היום יום ב' כ"ח ניסן ת"ק לפ"ק. מצבתו מצאתי בין מצבות הגדולים מעירנו והיא תגיד לנו את שבחו לאמר:

פ"נ
רוח העולה היא בישיבה למעלה
מה שהי' כבר נודע אשר הוא
אדם שיכול לדין דין אמת
לאמתו הרב הגדול המופלג
באין דומה משתיקתא לו סמא
מו"ה אברהם מתתי' בהרבני
מו"ה משה שהי' ראב"ד
בקהלתנו נפטר עש"ק טז"
לחודש כסליו תקי"ט לפ"ק.

קר.

הרב הגביר הקצין המפורסם בדורו פרנס דמדינת וואלין מוהר"ר יוסף יוזפא ר' שמואל ר' יעקב"ס.

א. הוא בנו של הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר ר' שמואל ר' יעקליש (ע"ה) והנגיד ר' יוזפא היה מפורסם בדורו בשם ר' יוזפא אוסטרר (עיין לעיל סימן ס"ד הערה א') נודע בשערים לאיש אוהב צדקות אוהב מישרים אוהב תורה ומחזיק ביד לומדיה צדקת פזרונו בישורון דור לדור יספרו וימלאו פיהם תהלתו אין קץ לצדקתו ואין תכלית להטובות אשר פעל ועשה בחייו מלבד אשר הניח מעזבונו הון רב לקרן קיימת על הלוואת הקהלות לרווחים שבעה למאה והרווחים יהי' להספקת הלומדים בבית מדרשו ועל שאר הצטרכות העיר ככתוב על ציוואתו אשר ציוה לבניו (עיין בהוספות שם העתקתי את כל הציוואה) וכדאי היא האיש מורם מעם דגול מרכבה הזה להרימהו על הנס להציב לו יד ושם על ספר דברי ימי עירנו זכרון לדור אחרון ואני לרגלי מלאכתי אספרה אך מעט מזער מחין יקרת ערך גדולתו אשר קבלתי מפי אנשים מגידי אמת ואשר אספתי מן הפנקסים ומן ספרים המספרים מקצת שבחו.

ב. הקצין ר' יוזפא אם כי עשיר היותר גדול בכל מדינת וואלין היה בזמנו, והיה טרוד במסחריו ועסקיו אשר פרצו מאד ועד לייפציג וברעסלע הגיעו והוא בעצמו נסע בכל פעם ללייפציג ולברעסלע לרגלי מסחרו (ונמצא כתוב כמה פעמים על פנקס הח"ק ששלחו דבש להראש הקצין ר' יוזפא בבואו מן ברעסלע או מן לייפציג) בכל זאת הקדיש מבחר עתותיו לטובת בני עמו בכלל (לפדיון שבויים ולאסורים פקח קוח) ולתקנת בני עירו בפרט. התערב בכל ענייני העיר ובכל צרכי הקהלה לקח חלק בראש. הוא היה פרנס וגבאי בהח"ק כמה שנים. בפ"ר בתוב „חשבון הוצאות הפרנס הנגיד הקצין מוהר"ר יוזפא בהנגיד מוהר"ר שמואל בחודש אדר שני ת"פ לפ"ק". כמה פעמים מצאתי בפנקס שלוה מכספו כמה מאות זהובים לצרכי הח"ק ולצרכי הקהלה. בשנת תצ"ו נבחר להיות גזבר נאמן בהח"ק ונכתב בספר הפנקס (ד' ואו) „עפ"י התקנות הנעשות בעת בבוד אלופי בעלי תקנות החתומים לעיל ומצאנו כתוב בין התקנות הישרות הנעשות להיות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו שעל פיו יצאו ויבואו כל הוצאות והכנסות הח"ק יצ"ו בכן התחברנו יחד במושב שלחן מלא וטהור יצ"ו ונתננו עינינו ובחרנו בכבוד המרומם הנגיד הקצין מוהר"ר יוסף יוזפא בה"ר הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל להיות הוא נאמן בהחבורה יצ"ו שבלעדו לא ירום איש להוציא ולהכנים . . . היום יום ב', כ"ד תשרי תצ"ואו לפ"ק". ומאז עד יום פטירתו לא נוטל כבודו זה ממנו ובכל שנה בעת עשיית הקלפי נכתב על הפנקס „חלקנו כבוד לכבוד המרומם הנגיד והקצין אביר הרועים מוהר"ר יוסף יוזפא כבודו במקומו עומד להיות נאמן בכבוד החבורה קדישא יצ"ו שבלעדו לא יהי' שום דבר גדול וקטן וכל מוצאי ומבואי החבורה יהי' על פיו ובכל ימי משך שירותו בתור גזבר נאמן בהח"ק לזה מכספו לכל הצטרכות הח"ק ובכל שנה בעת עשיית הקלפי נכתב על הפנקס „עפ"י חשבון צדק עם כבוד הנגיד המפורסם הקצין מוהר"ר יוסף יוזפא נאמן דחבורה קדישא ג"ח של אמת . . ומניע להנגיד הנ"ל סך שני מאות תשעה ותשעים

זהו״ . ״כהיום הזה נתלבן החשבון עם כבוד הנגיד הרבני הקצין המפורסם מוהר״ר יוסף יוזפא נר״י ומגיע להנגיד הנאמן הנ״ל עד ר״ח מרחשון תק״זיין סך מאה ושנים ושמונים זהו״ . וכן מצאתי בכל שנה נכתב בפ׳ החק שמגיע לו להנגיד . . . . כך וכך . . על כל דבר שנעשה ונכתב בפנקס חתם הוא בראש ״הק׳ יוסף יוזפא בהנגיד מוהר״ר שמואל יצ״ו״ או ״זלה״ה״. בערך שנת תקי״ח נתעלה להיות פרנס דמדינת וואלין ומאז חתם עצמו ״נאם יוסף יוזפא בהנגיד מוהר״ר שמואל זצ״ל פרנס דמדינת וואלין יצ״ו״ בשנת תקי״ט הושענא רבה בעת עשיית הקלפי נכתב בפנקס ״בבוד הרב הנגיד המפורסם מוהר״ר יוסף יוזפא נר״י פרנס דמדינת וואלין יצ״ו כבודו במקומו עומד להיות גזבר נאמן בכבוד החבורה קדישא יצ״ו . . .״

ג. התייר הגדול ר׳ יוזפא (כן קורא אותו נכדו הרב הג״מ אהרן שמואל בהקדמה לספר ״קורא מראש״) היה מן הני תמבין דאורייתא הקדיש בנין חומה מדור התחתון לבהכנ״ס ומדור העליון לבית המדרש והבהכנ״ס נקראת עד היום על שמו (בהכנ״ס של ר׳ יוזפא) ושם בבית מדרשו ישבו לא פחות מן עשרה בטלנים והגו בתורת ה׳ יומם ולילה ור׳ יוזפא הספיק להם פרנסתם ומהם יצאו רבנים דיינים מופלגים מגידים מפורסמים אשר אחד מהם היה הרב הצדיק איש אלהים קדוש מוהר״ר יצחק מדרהאביטש זצוק״ל שהיה גם מ״מ בעירנו בבהכנ״ס של ר׳ יוזפא ואח״כ בשאר קהלות ור׳ יוזפא זכה לבנים ובני בנים וחתנים רבנים מופלגים ועשירים נכבדים וזכה לשני שלחנות תורה וגדולה בא בקישורים והתחתן עם רבנים גאונים גדולים גדולי הדור מצאר היחש והמעלה .

ד. ואלה תולדות יוסף בניו וחתניו רבנים וגבירים מפורסמים ובנותיו הגבירות והצנועות .

א) בנו הרב החסיד התורני מוהר״ר אהרן הוכרתיו לעיל (ס״א) .

ב) התורני הנגיד מוהר״ר יעקב חתן הגאון מוהר״ר ישראל היילפרין עיין הלאה (ק״ט) .

ג) בנו הרב ר׳ חיים נזכר בהצוואה ויותר לא ידעתי ממנו .

ד) בנו הרבני מוהר״ר מאיר מראוונע גם הוא נזכר בהצוואה ולא מצאתיו בפנקס כאן .

ה) הרב מוהר״ר יצחק אייזיק שהיה כפי הנראה אב״ד בראוונע נזכר בהצוואה ״בני הרב מוהר״ר יצחק אייזיק הוא יהיה גבאי ממונה על בהכ״נ ועל בהמ״ד שלי על צרכי צדקות וחזקות לומדי תורה״ .

ו) התורני הנגיד מוהר״ר צבי הירש מאלופי הגבאים בח״ק בהפנקס (ד׳ ד׳) מהקלפי בשנת תקט״ז ״במקום כל הגבאים התורני מ׳ צבי בהנגיד מ׳ יוזפא״ ובהקלפי משנת תק״ח ״המרומם הנגיד מוהר״ר יעקב בהרב הנגיד מו׳ יוזפא במקומו אחיו התורני מ׳ הירש״ ובדף ס״ו כתוב ״עפ״י הצעת דבריו בכוד המרומם הנגיד מוהר״ר צבי הירש בה״ה הרב הנגיד וקצין המפורסם אביר היועים מוהר״ר יוסף יוזפא נר״י הוצק חן בשפתיו המתפלל ומבקש בער בנו הינוק כמ״ר דוב בעריש שיחי׳ שחשקה נפשו לחנכו במצות להיות במחברת הקודש לעמוד לשרת בקודש בעסק מצוה החבורה קדישא יצ״ו היום יום שהוכפל בכי טוב ב״ה תשרי תק״יוד חתימתו נמצאה בפנקס ״הק׳ צבי הירש בהנגיד מ״ז יוסף יוזפא״ ובצוואת ר׳

יוזפא „לבני מ' צבי הירש הבית חימה שלי בק"ק טרטקוב" ויותר לא מצאתי ממני. ואלה המה חתניו רבנים מופלגים:

א) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד דפה אשתי הרבנית המפורסמת מרת יוטא נכדת ר' יוזפא שלקחה לו לבת אחר מות אביה הרב מוהר"ר אהרן עיין לעיל (מ' ס"א).

ב) הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר מרדכי בנו של הרב הגאון הגדול החסיד מוהר"ר יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקלויז פה ואח"כ אב"ד בק"ק סלוצק ופינסק עיין לעיל (מ"נ) ועיין הלאה בספרי. (קכ"ז) מהרב הנגיד ר' מרדכי.

ומבנותיו אשר מצאתי ולא ידעתי שם בעליהן:

א) את בתו מרת מינדל נזכרה בהציואה „בתי מרת מינדל תחלוק עם האחים חלק כחלק בסחורות ימוזמנים ימטלטלין וחובות".

ב) עוד מצאתי שהיתה לו בת אחת ושמה מרת גיטל נפטרה על פני אביה בדמי ימיה את מצבתה מצאתי אצל מצבת אחיה מוהר"ר אהרן והעתקתי אותה כאן.

ה) בפנקס הראשון ד' נ"ו בהקלפי משנת תקכ"א כתוב „בבור הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר אברהם יוסף יוזפא נ"י בבידי במקומו עומד לבל יוגרע כחו באפס קצהו כפי האמור בהתמנות הקודמים . . ." וכן מצאתי שם ד' עיין שחתם עצמו בחודש ניסן תקכ"ב הק' אברהם יוסף יוזפא בר"ש ר"י (ר' שמואל ר' יעקב'ס) זצ"ל וכן על צוואתו שכתב בשנה זו ח' סיון חתם „הק' אברהם יוסף יוזפא בהנגיד מ' מ' שמואל ז"ל" ואולי הוסיפו לו את שם אברהם מחמת חולי ויתר דבריו וכל צדקותיו ומעשיו הטובים אשר פעל ועשה מרחפים על פה אנשים זקנים מספרים תהלתו וקצר המצע מהשתרע. מצבתו עומדת אצל מצבת אחיו מוהר"ר אשר כאשר צוה בצוואתו. שנת פטירתו נמחקה אבן ידעתי ברור כי נפטר בשנת תקכ"ב כי בהקלפי משנת תקכ"ב הושענא רבה כתוב שנברר לנאמן הח"ק כמו בכל שנה ואח"כ עשו עיגול בדיו סביב שמו וזה לאות כי נפטר בשנה זו ועזב את כבודו זה לאחרים וכן מצאתי בהחשבון מחודש סיון לשנת תקכ"ב כתוב „על החמישים זהובים מעות קבורה של הנגיד ר' יוזפא" וכן כתב את צוואתי ח' ימים בחודש סיון שנת תקכ"ב. ובחודש הזה נפטר בשם טוב והלך לעלמא דקשוט, מצבתו תביע לנו את שבחו ותספר לדור את צדקתו העימדת לעד וכה תאמר:

ציון

מכלל יופי אין בו דופי
ארונו של יוסף עמודיו
עשה כסף לוחות העדות
ביוסף שמו יוזפא במהר"
שר"י [1] אשר הניח ברכה
אל ביתו בית רבנן ובית
התפלה [2] צדקת פרזונו

1) ר"ת „שמואל ר' יעקב'ס". 2) ירמז אל הבית תוספה אשר הקדיש לבית הכנסת ולבית

סך מסויים לעשות סגולה [3]
הפירות לראות פני
הבית בית ועד . והקרן
קיים לעד . לעד תעמוד
צדקתו וכבוד עשרו
במותו יום ב׳ כ״א סיון

. . . . . .

מצבת בתו שמתה בחייו .

פה
טמונה האשה
הנעימה הרכה
והענוגה הצנועה ה—
—חסידה, לעניים פרשה
ידה מ׳ גיטל בת הנגיד
המפסר מו׳ יוסף
יוזפא יצ״ו הנפטרה
ביום שבת קודש . . .

. . . . . .

קה.

הרב הצדיק המפורסם מוהר״ר יצחק מדראהביטש זצוק״ל.

איש אלהים קדוש מאד מפורסם בתבל תלמיד מובהק של הבעש״ט זללה״ה בספר „שבחי הבעש״ט" ושאר ספרי סיפורי צדיקים יספרו נפלאות ממנו . הוא ישב פה עירנו והיה אחד מעשרה בטלנים ויושבי יעב״ץ בבית מדרשו של הנגיד והקצין ר׳ יוזפא אוסטרר (עין לפני זה) ואח״כ היה מ״מ בכהנ״ם של ר׳ יוזפא זקני הדור שלפנינו הרבו לספר נפלאותיו . ואני אך דבר אמת אחד ששמעתי מאנשי אמת מן הצדיק הזה אספרה לפני הקוראים למען יעמדו הדברים לדור אחרון . פעם אחת חלתה בתו של הקצין ר׳ יוזפא ויהי בלילה גברה עליה המחלה וכמעט שהגיעה עד שערי מות וישכם ר׳ יוזפא בבוקר לבית מדרשו חלק צדקה לכל היושבים בבית המדרש ובקש מהם שיתענו ויעתירו תפלתם להשם שישלח רפואה לבתו . הדבר מובן כי כל היושבים השתתפו בצרתו של מטיבם ואיש

---

3) שלשים אלף זהובים אשר הניח לקרן קייטת והפירות יהיו קודש להספקת הלומדים בבית מדרשו ושאר הצטרכות כבתוב על צוואתו אשר העתקתי בסוף הספר .

הסדם זה. כל היום התענו שפכי צקון לחשם בתפלות נעים זמירות ישראל אך החסיד ר' יצחק לקח מעות הצדקה שנתן לו ר' יוזפא ושלח לאשתו ויצו לה שתכין למענו ארוחה הבוקר מבשר ודגים ושאר מטעמים כמו סעודת שבת. אחר התפלה הלך לביתו ויאכל וייטיב לבו. גם שתה מי דבש אחר הסעודה וחזר לבית המדרש לעבודתו. יושבי יעב"ץ אשר נודע להם הדבר חרה להם מאר על זה. וגם לפני הקציץ ר' יוזפא הגיע הדבר אך הוא לא הגיד לו מאומה. ויהי אח"כ נתרפאה בתו של ר' יוזפא וכאשר שבה לאיתנה עשה ר' יוזפא משתה לפני היושבים בבית מדרשו ובראשם ישב הרה"צ ר' יצחק. בעת המשתה שאל ר' יוזפא את הצ' ר' יצחק איך מלאו לבו להתענג במאכל ובמשתה ביום אשר חבירו ענו בצום נפשם והרבו תפלה ובקשה עבור בתו שהיתה אנושה מחלתה? ויען ר' יצחק ויאמר אם אני אתענה ואתפלל כל היום לא יהיה שום חידוש ולא יעשה שום רושם בעולם העליון כי אין תימה על דבר תמידי ורגילי. אבן אם אני אכלתי באחד מימי החיל סעודה מבשר ודגים כסעודת שבת נעשה רושם גדול שם בעולם העליון זה לזה שואלים אלה לאלה ממללים אנה לקח יצחק מעות לא חודש ולא שבת היום? או נודע הדבר כי בת ר' יוזפא חולה היא ור' יוזפא חלק צדקה להיושבים לפני ה' בבית מדרשו ובזכות התורה והצדקה חננוה ופדוה מרדת שחת... ושאר מעשיו ונפלאותיו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי צדיקים ובנו הוא הרה"צ בוצ"ק איש אלקים קדוש כוהר"ר יחיאל מיכל מ"מ דק"ק זלאטשוב זלה"ה אשר נטע חמשה ארזים בישראל, מעירנו נלקח הרה"צ ר' יצחק למ"מ בעיר הורחוב ושם מ"ב.

קו.

הרב המאוה"ג החסיד מקובל אלהי מוהר"ר משה אוסטריר.

איש קדוש ומפורסם מקובל אלהי חסידא ופרישא מתישבי עירנו ואח"כ מצאנו אותו בין חכמי הקלויז דק"ק בראד ואח"כ נתקבל למגיד מישרים שם, והיה נקרא בשם ר' „משה אוסטרייר" הוא המחבר ספר „ערוגת הבושם" פירוש על שיה"ש ע"ד קבלה וגם ע"ד דרש נקרא „פרי מגדים" נדפס בזאלקווא שנת תק"ה. ובין החכמים המאורות הגדולים הרבנים המופלגים היושבים ראשונים במותבא רבה בהמ"ד דקלויז דק"ק בראד שבאו בחתימתם על החרם שהכריזו בבהמ"ד דקלויז דק"ק בראד בר"ח אלול תקי"ב על דבר הקמיעות הידועות בא הוא בחתימתו „חק' משה מאוסטרהא היושב בקלויז דק"ק בראד" 1) והגאון הגדול המפורסם מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל בספרו „מעלות היוחסין" (ד' מ"ב) כיתב „והרב החסיד מהר"מ זאלקוויער ז"ל הנ"ל אשר היה מגיד פ"ק (בראד) אחר מות הרב החסיד האלהי מו"ה משה אוסטרר ז"ל בעהמ"ח ס' „ערוגת הבושם". ושם (בר' נ"ג) כותב „שהרב החסיד המפורסם מו"ה מרדכי מרגליות ז"ל למד בנגלה עם הרב הגאון בעל נודע ביהודה ובנסתר עם האיש האלהי ר' „משה אוסטרר ז"ל" יהוא בא בהסכמתו על ספר „תולדות יוסף" פירוש על חמש מגילות בדרך פרד"ס נדפס בשנת „תקל"ז" ועל שער הספר כתוב ... „ע"כ הצנני פה

1) עיין השחר שנה ששית חוברת ששית עלה 341 שם העתיק את ההכרזה עם התימות הגדולים אשר חתמו עליה.

הסכמה מכללות הסכמתיהן עם חתימתיהן ובתוכם גם חתימת יד הרב האה"ג המפורסם נ"י פ"ה ע"ה חסידא קדישא ופרישא המקובל האלקי מ"ו משה במ"ו הילל הנקרא בפי כיל ר' משה אוסטריר זקן ויושב בישיבה והיה דורש טוב לעמו בבית הכנסת חומה הגדולה דקרתא קדישא בראד יע"א בעל המחבר ספר הקדוש ערוגת הבושם על שיר השירים אשר מרוב השיבות אמיתת פירושיו על מאמרי הזוהר שבספריו העתיק הגאון המקובל האלהי מו' שלום ביזאנלי בעל מקדש מלך כל דבריו בספרו „מקדש מלך" וחושב שם את שמות הגאונים אשר הסכימו על ספר תילדות יוסף ובאו בחתימתם וביניהם גם חתימתו „הק' משה בהרב מו' הילל" והמעתיק העיר שם (הוא הרב הג' המקובל האלהי ר' משה איסטרור) וכן בא בהסכמתו על ספר „עץ חיים" ועל הספר „פרי עץ חיים" שנדפסו שניהם בקארעץ בשנת תקמ"ב ובראש ההסכמות נרשם „הסכמת הרב המאה"ג המפורסם נ"י פ"ה ע"ה חסידא קדישא ופרישא המקובל האלהי מהור"ר משה אוסטריר נר"י זקן ויושב בישיבה ודורש טוב לעמו בבהכנ"ס הגדולה דקרתא קדישא בראד יע"א" בעהמ"ח ספר הקדוש ערוגת הבושם על שיר השירים" והוא חתם עצמו „משה בהרב מה"ו הילל זלה"ה מואמושטש" וכן בא בחתימתו על ספר „הלכה פסוקה" להר' טודרם מראוונע „הק' משה בה"ר הלל ז"ל מואמושט" על „תיקוני זוהר" עם פירוש „באר יצחק" נדפס בואלקויא בשנת חלקת לפ"ק נמצא שם הסכמתו ונרשם בראש „הסכמת הרב . . . המקובל האלהי בעהמ"ח ספר „ערוגת הבושם" על שיר השירים זקן ודורש טוב לעמו בק"ק בראד" והוא חתם יום ב' כ"ב אדר שני תקל"ז „הק' משה בהרב הילל ז"ל מואמושטש" 1) על ספר „אגודת אזוב" מהרב הגאון מ' יעקב ישראל מ"מ מקרעמניץ (ה"ה ספר שפת אמת על משלי) בא בהסכמתו וחתם בשנת תקמ"ב „הק' משה בהרב הילל מואמושט מניר בבראד" 2).

קז.

הרב החסיד ר' אהרן מהאראדאק ז"ל.

אחד מתלמידי הרב הגאון מלאדי זללה"ה נולד בעיר אוסטרהא (ממשפחת הרב ייב"י ז"ל) וזכה להכיר את רבינו הקדוש הבעש"ט נ"ע בהיותי בן ז שנים בי פעם אחת בא הבעש"ט לאוסטרהא ויצאו כל אנשי העיר לקראתו וגם הוא היה בתוכם ואח"כ העתיק את מושבו לעיר האראדאק והיה תלמיד מובהק של הרב מלאדי (ספר בית רבי צד 152).

קח.

הרב המופלג בתורה ובחסידות מוהר"ר חיים אלעסקר.

מגדולי מיפלגי עיר אוסטרהא והגאון הגדול בעל נודע ביהודא בספר צל"ח למס' פסחים ד' ה' כותב „ודב"ז זה נשאלתי בתחלת ביאי לק"ק יאמפאלא מאת „כבוד ידידי הרב המופלג בתורה ובחסידות מוהר"ר חיים אלעסקר מק"ק אוסטרהא „והוא העירני לזה" 3), והוא בנו של הרה"ג מוהר"ר שמואל הלוי זלה"ה מק"ק בראד

1) קה"ח אות ז' 3422. 2) קה"ח אות א' 139.
3) הרבים האלה הראה לי ידידי הרב המופלג בתורה מוהר"ר יחיאל מיכל מק"ק מינסק ובעת מתושבי עירנו.

ואחיו של הרב הגאון הגדול החסיד רבינו ואב הלוי בעהמ"ח ספר חידושי הרז"ה (ה"ר ואב הלוי) נקרא ר' וואלף אלעסקר מבראד שנזכר בשו"ת נוב"י מה"ק או"ח ס' ל"ז והרב ר' חיים נתקבל מעירנו למגיד בק"ק ראוינא וחידושיו ותשובותיו הובאו בספר חידושי הרז"ה לאחיו. שם מביא תשובה ארוכה בדיני חדש מאת אחיו וסיים "הדברים האלה המה יצאו מפי אחי הגדול החכם השלם מוהר"ר חיים הלוי זלה"ה הרב המגיד דק"ק ראוונע" וכן בדיני מכירת חמץ מביא שם "שאלה מאחי הגדול המפורסם כבוד מו"ה חיים הלוי נר"י הרב המגיד דק"ק ראוני" והוא חתם על השאלה "מנאי אחיך דש"ת בלב ונפש הק' חיים במו"ה שמואל הלוי זללה"ה" והיא בא בהסכמתו על ספר הלכה פסוקה שחיבר הרב ר' טידרם מראיונע וחתם "הק' חיים בהר"ר שמואל ז"ל מבראד מ"מ דראוונע".

קט.

זמרומים התורני הנגיד מוהר"ר יעקב בהנגיד הקצין ר' יוסף.

נגיד ותירני מחשובי גבכדי עירנו בנו של הקצין הפרנס דמדינת ווילין מוהר"ר יוסף יוסף ז"ל וחתנו של הרב הגאון הגדול מיהר"ר ישראל היילפרין ז"ל אב"ד ור"מ בזסלב ואב"ד פה (נ"ח) והנגיד ר' יעקב היה אחד מאלופי הגבאים בהוז"ק. על הקלפי משנת תק"ח ראש אלופי הגבאים "המרומם הנגיד מ' יעקב בהרב הנגיד מוהר"ר יוסף" וכן מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים התימתי נמצאה הרבה פעמים וכמה פעמים מצאתי שהתם עצמו אחר אביו "הק' יעקב בהנגיד מוהרר"י יוסף נר"י" גם הוא היה סוחר גדיל ולרגלי מסחרו נסע לפ"פ וישאר מקומות ובבואו מדרכו שלחה לו הח"ק דבש לכבודו. בחשבון מחודש טבת שנת תצ"ג כתוב "פ"ד לר' יעקב בהנגיד ר' יוסף שבא מפ"פ". ור' יעקב מת על פני אביו הקצין ר' יוסף כאשר כתב בצויאתי "לנכדי ה"ה ... בנים של בני המנוח מ' יעקב". ואלה תולדות יעקב:

א) בנו הגגיד הרב דחייטים מוהר"ר ישראל עיין הלאה (קפ"א).

ב) בנו המרומם מוהר"ר אליעזר ליפמאן אחד מאלופי הגבאים בח"ק בההתמנות שנעשה בשנת תקכ"ו בין אלופי הגבאים "המרומם מו"ה ליפא בהנגיד מו"ה יעקב". בפ' (ד' מ"ח) מצאתי כתוב עפ"י הוצאת דבריו של המרומם במוהר"ר אליעזר ליפמאן בהנגיד מוהר"ר יעקב ז"ל שהציע דבריו לפני אליפי הגבאים דח"ק יצ"ו והרבה להתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר יעקב דוד שי' לאורך ימים שמה מאד חשקה נפשו להיות בנו כרוך אחריו להיות אתו עמו במחברת הקודש לחנך את בני במצות . . . היום יום ו' ח"י ניסן תקכ"זיין".

ג) עיד בת אחת היתה לו לר' יעקב ושמה דבורה בכתוב על ציואת הקצין ר' יוסף "נכדתי הרבנית מרת דבורה בת בני מ' יעקב תשול חלק עם אחיה מ' ישראל יהבחיר מ' ליפמאן". מי היה בעלה הרב לא ידעתי. יעיד היו לו בנים אך לא ידעתי אנכם. ממצבתו נמחק האות השלישי משנת פטירתי ילא נשארו רק האותיות ה"ק . . . ז ויען כי ידענו שמת על פני אביו ומצאתי אותו חתום בהפנקס אחר שנת תק"י הדבר נעלה מעל כל ספק שחסר אות ט' או אות יו"ד" באמצע וישנת מותו היתה או שנת "תקט"ז" או "תקי"ז". מצבתי עומדת בשורה אחת עם מצבת אביו יהיא התנה אמריה לאמר:

פה
נטמן
איש נאמן
ריהו נודף
כאפרסמון ה׳ה
המרומם התורני
הנגיד מוה״ר יעקב
בהנגיד המפורסם
מוהר״ר יוסף יוזפא
ששבק לן חיין והלך
לעלמא דקשוט
נפטר ר״ח מנחם
אב שנת ת״ק..ז׳

קי.

הרב הגדול המופלג מוהר״ר אברהם אבד״ק זוועהל.

הוא בני של התורני החסיד מוהר״ר אהרן בהקצין הנגיד ר׳ יוזפא (לעיל סי׳ ס״א) וכאשר כתבתי לעיל מת ר׳ אהרן על פני אביו ובנו ר׳ אברהם נתגדל בבית אבי זקנו הקצין ר׳ יוזפא אשר השיאו ולקח לו לאשה את בת הרב הגאון בעל „לקט יוסף״ 1) ועיין לעיל (מ״ז) ואח״כ נתקבל הר״ר אברהם לאב״ד בק״ק זוועהל והיה אחד מגדולי הרבנים בזמנו ובראש ספר „גורל יהושע״ (נדפס בואלקוויא תקי״ג) הובאו חידושי תורה על בראשית תרומה מצורע ודברים מהרב הגאון ר׳ אברהם אבד״ק זוועהל חתן הרב הגאון בעל לקט יוסף 2). בפנ׳ הח״ק משנת תצ״ח כתוב „ג״ד להרב מזוועהל״. מבניו מצאתי את הראש מוהר״ר ישראל. בהקלפי שנעשה בשנת תקמ״ו נמנה בין אלופי הגבאים „הראש מוהר״ר ישראל בהרב מזוועהל״ וכן מצאתי אותו הרבה פעמים ויותר מבניו לא מצאתי אך ידידי הרב הישיש החכם ר׳ יוסף כהן צדק במלואים לספר „תולדות משפחת גינצבורג״ (צד 224 סימן י״ט) מביא כי להג״מ אברהם אבד״ק זוועהל היה בן ושמו יוסף אשר מלא את מקומו ויוסף הוליד את הרב הגביר ר׳ זלמן ליברס פו״מ בלבוב וחושב שם את כל שלשלת יוצאי חלציו ולא ראיתי להעתיק הנה מפני האריכות 3). והרב

1) הרב הישיש כהן צדק במלואים לספר תו״מ גינצבורג צד 224 הערה י״ט.
2) בספר תולדות ממשפחת גינצבורג צד 53 הערה א׳.
3) בספר תו״ג שם בהערה מביא כי הרב הגביר החכם השלם מוהר״ר שמשון מווילנא (חתן הנגיד מוה״ר אליה דיקער) הוא בנו של הרב הג״מ אברהם אב״ד דק״ק זוועהל (עיין בספר קריה נאמנה להחכם שי״ף צד 260) ועיינתי בספר ק״נ שם בהעתק מצבתו „ה״ה הרבני הראש

הג"מ אברהם נפטר פה עירנו על פני אבי זקינו הקצין ר' יוסף כאשר כתב בצוואתו סימן ט' „לנכדי הנשארים מנכדי הרב המנוח מ' אברהם ז"ל הגם שגלוי ומפורסם המסון רב שנשתקעתי עבור אביו בני המנוח מ' אהרן בעודו בחייו מחמת ... ואף גם מה שנתתי לבני נכדי מ' אברהם הנ"ל נדוניא כל צרכו וכמה פעמים להרבנית דק"ק זוועהל עכ"ז הנני נותן לנכדי בני נכדי הרב המניח מ' אברהם ז"ל במתנת בריא ..." מצבתו העומדת בשורה אחת עם מצבת אבי זקינו הקצין ר' יוסף והיא תביע את שבחו ותענה אמריה לאמר :

פ"נ
הילל בן שחר
מרחם משחר הורם
בחיר ה' הנבחר מן
העדה וכך היא המדה
אחד היה אברהם הוא
כבוד הרב הגדול
המופלג ה"ה מוהר"ר
אברהם שהי' אבד"ק
זוועהל בן מוהר"ר
אהרן זצ"ל נפטר
ביום ד' ח' אייר
בשנת תקכ"ב לפ"ק.

קיא.

הנגיד המפורסם התורני מוהר"ר מנחם מענדיל בהרב מוהר"ר משולם.

מגדולי עירנו המפורסמים תורני מופלא אחד מאלופי הגבאים בהח"ק והוא היה חתנו של הנגיד הקצין מוהר"ר שמואל ר' יעקב'ס (עיין לעיל סי' ע"ה) ובתו היא החסידה הצדקניות מרת דינה שהיתה אשת המפורסם ר' יודיל חסיד (עיין הלאה סי' קי"ז) מי היה אביו הרב המופלג מ' משולם אם מתושבי עירנו או מילדי עיר אחרת נפלא ממני וכן לא ידעתי אם היו לו לר' מ' מענדיל עוד בנים. מצבתו העומדת יחד עם מצבות חתנו החסיד ר' יודיל ובתו החסידה מרת דינה לפני קבר המהרש"א ז"ל העיד לנו על ערכי הגדול ובה תאמר :

המופלא מהור"ר שמשון בהרב המאוה"ג מוהר"ר אברהם זלה"ה הרב דק"ק זוואהיל" ולא זוועהיל ואולי נחתת כפי הברת הליטאי.

פה נטמן
הישיש הנגיד
הטפסר המפו"ם
התורני מ' מנחם
מענדיל בהרב
מופלג מ' משולם
זצ"ל נפטר ביום
י"ד אדר תקכ"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קיב.

התורני המנהיג המרומם מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף אפרים.

גבאי ופרנס בהח"ק יחד עם אביו הראש הנגיד המפורסם מוהר"ר יוסף אפרים בהתורני המופלג מוהר"ר נפתלי הירץ (אחיו של בעל משחת אהרן) במוהר"ר יואל פייוויש, בפ"ש ד' קי"ח בין אלופי הגבאים דמצבה „המרומם מוהר"ר יוסף אפרים במוהר"ר נפתלי הירץ ומחל לבנו מ' חיים". ושם ד' קס"ה משנת ת"קויין „חלקנו כבוד לכבוד האלופים ה"ה התורני... והתורני מוהר"ר חיים במוהר"ר אפרים להיות שני רואי חשבונות דהיינו לכתוב כל מוצאי ומבואי הח"ק כן מצאתי כמה פעמים בין אלופי הגבאים „התורני מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף אפרים חתימתו נמצאה בהפנקס „חיים במוהר"ר יוסף אפרים יצ"ו או נר"י" והוא מה על פני אביו בחצי ימיו בכתוב על מצבתו:

פה
נטמן איש
נאמן רוח העולה
למעלה ה"ה התורני
המרומם המנהיג
מוהר"ר חיים במוה"ר
יוסף אפרים שבת
בחצי ימיו ושבק לן
חיין נפטר יום ה' ח'י
מרחשון תקכ"ג
לפ"ק תנ'צ'ב'ה.

קיג.

הרב הגאון מוהר"ר נתן נטע מרגליות שפירא.

גאון וחריף גדול דיין ומו"צ פה בזמן הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד ושלשלת יחוסו ממשפחת הגאון המקובל האלהי בעל „מגלה עמוקות" זצללה"ה. מצאתי בפ"ר (ד' ל"ח) „הנה נשאני פני כבוד הרב המופלא ומופלג מוהר"ר נתן נטע במוה"ר אליעזר עפ"י הצעת דבריו שהציע לפנינו בבוד החבורה קדישא ג"ח ש"א יצ"ו לקרב את נכדו הילד הנולד למוז"ט הנקרא אהרן בן חתנו התורני מוהר"ר שמואל יצ"ו (לפי דעתי הוא הרב המופלא מוהר"ר שמואל בהגאון מקרעמניץ עין הלאה סימן (קכ"ז) והג"מ נתן נטע בא בחתימתו על צוואת הקצין ר' יוזפא וחתם „הק' נתן נטע מרגליות שפירא" ובני הוא אחד מאלופי הגבאים בהח"ק ועל הקלפי משנת תק"ב בא בחתימתו „הק' אבינדור בהוב מוהר"ר נתן נטע מרגליות שפירא נ"י. ויותר לא מצאתי ממנו. את חין יקרת ערכו נוכל לדעת ממצבתו המכרזת את שבחו וכה תאמר:

פ"נ

האי שופרא דבלי
בעפרא רב ספ"א ר' נתן
דיינא דנחית לעמקא ועשה קציר
כמו נטע שושנים כלילא
דורדא סומקא ה"ה הרב הגאון
מו"ה נתן נטע בהרב מו"ה אליעזר
מרגליות שפירא נפטר ט"ז מנחם
אב שנת תקכ"ה לפ"ק ת'נצ'ב'ה.

קיד.

המרומם התורני מוהר"ר יעקובקי במוהר"ר יהושע י"פ.

הוא בנו של המרומם הראש מוהר"ר יהושע י"פ שהיה אחד מאלופי הגבאים ופרנס את חח"ק הרבה שנים יחד עם הקצין ר' שמואל ר' יעקב"ם ועם הרב הרופא מהרמ"מ סג"ל ובמשך הרבה שנים מצאתי בין אלופי הגבאים „המרומם ה"ה מוהר"ר יהושע במוהרר"י י"פ". חתימתו „הק' יהושע במוהרר"י י"פ זצלה"ה" ובנו התורני מוהר"ר יעקובקי גם הוא היה אחד מנכבדי הח"ק וגם הוא פרנס את הח"ק. ובמשך כמה שנים נמצא בין אלופי הגבאים „המרומם התורני מוה"ר יעקבקי במוהרר"י ר"פ". בהקלפי משנת תק"ג בתוב בפנקס „במקום כולם (כל אלופי ראשים) התורני מוהר"ר יעקובקי במוהר"ר יהושע ר"פ". בפ"ר ד' י"ב „הוצק חן בשפתי דעת כבוד הרבני מוהר"ר יעקובקי במוהרר"י ר"פ שהציע דבריו בפנינו בבוד אלופי גבאים שמאד חשקה נפשו לחנך את בנו יחידו הילד

שעשועים כמ"ר בעריש שיחי' לקרבו לתיך החביו"ה קדישא יצ"ו בבן נשאנו לו פנים היום יום ה' ח"ה דחג הפסח תקי"א חתימתו נמצאה בהפנקס כתיבה מהידרה מאד „הק' יעקבקי במוהר"ר יהושע יצ"ו" .

וזאת חקוק על מצבתו :

פ"נ
איש נבון
וחכם המרומם
התורני הרבני
המופלג הראש
מ' יעקב יעקבקי
במוהר"ר יהושע
נפטר ביום ג' י"ט
אדר תקכ"ה לפ"ק
ת"נצ"ב"ה .

קטז.

הרב הצדיק המפורסם מ"מ ומורה צדק מוה"ר יהודא ליב במוה"ר משה.

א. איש חסיד ועניו צדיק מפורסם מ"מ ומו"ץ בעירנו כמה שנים נולד בגאליציא והיה תלמידו של הגאון המפורסם צי"ע מוהר"ר אפרים מק"ק בראד שנזכר הרבה פעמים בספר „תולדות יעקב יוסף" להגאון והצדיק מפולנאה. והרה"צ ר' יהודא ליב הניח אחריו ברכה כמה חבילות כתבי קודש ביאורים על התורה וחידושים נפלאים על הש"ס ומעט מהם הוכאו בית יוסף בספר „רב ייב"י" לבנו הרה"צ מיהר"ר יעקב יוסף מ"מ ומו"צ פה עירנו בסיף הספר. כאשר כתב נכדו הרה"צ מוהר"ר אליקים נעציל בהקדמתו לספרו של מר אביו רב ייב"י אשר היציא לאור בסלאויטא בשנת תקנ"ב „זכר צדיק לברכה אשר הניח אחריו אדוני אבי זקני הרבני מיהר"ר יהודא ליב אשר היה נ"כ מגיד מישרים דק"ק אוסטרהא. חבילות כתבי קודש ביאורים על התורה נרפסו נ"כ אפס קצה בזה הספר לחברה. כי רצון אדוני אבי ז"ל היה להדפיס בעודנו בחיים ולא מסתייע מילתא. מקום הניחו לי אבותי כי בטחו בי בעוה"י אמלא משאלות לבם לטובה". ובראש כל דף נכתב ,בשם אבי מורי זקני" ובפ' תרומה בותב ,שמעתי מפי מ"ו מהו"ר אפרים מק"ק בראד" כי הוא היה תלמידו כאשר בתבתי וקבלתי מפי דודי הרב הישיש מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל מו"צ דפה שקובל מפי זקני עירנו אשר הרה"צ ר' יהודא ליב בבואו לעירנו מצא בהקלויז הגדולה דפה זקנים ישישים מופלגים אשר בבחרותם היו מצעירי תלמידי הט"ז ז"ל בהישיבה שלו בהקלויז דפה והם היו מן השרידים אשר שרדו בעירנו מחרב חמיל והילו ושאל אותם על דרכיו

ומנהגי של הט"ז ז"ל וכן שאל אותם ענין אחד מהט"ז ז"ל והם השיבו לו כאשר ראו בעיניהם אך אב"מ ואי"ה בהוספות אכתוב הדברים.

ב. מבניו לא ידעתי אך את בנו הרה"צ רב ייב"י ז"ל אשר תולדות יוסף כתבתי לקמן בספרי (קע"ב) וחתנו הרב מוהר"ר מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא בעירנו (רכ"ה). והנה אף כי הרב ר' יהודא ליב איש צדיק וחסיד מופלג גדול בתורה היה וזכה לשני בתרים בעירנו כתר מ"מ וכתר מו"ץ בכל זאת חיה חיי צער פרנסתו מצומצמת ובדוחק מאד כאשר שמעתי וכן ראיתי בפ' השני ד' קנ"ו שבא בקיבלנא לפני ראשי ח"ק כי מטה ידו מאד לעת זקנתו והנני להעתיק הדברים יראו הנבונים יתבוננו ויתמהו תמוה וכן כתוב שם, באזנינו שמענו קול קובלנא של ה"ה הרב הישיש המופלג מ' יודא ליב מגיד משרים דקהלתנו כי מטה ידו זעיר שם דחיקא ליה שעתא טובא ולא ספיקא ליה בכדי חייו לעת זקנתו ואלמלא לא נכתב הדין ניתן להחזיק ידי בכדי מן קופת הקהל אך מטה יד בעלי בתים מתמוטטים מנכסיהן למעבד ליה פסיקא דציבורא ונזרקה מפי החבירה לא נצרכה אלא להערמה מקופת החבירה יתני לו מעתה בכל חודש ארבעה זהובים ועל נבאי חודש חיובא רמי לסלק דכר חודש בחדשו ארבעה והובים להרב המגיד וזה קבלנו עלינו בחיוב גמור באין לשנות מעתה ועד עולם השומעים שלום בריא אולם כ"ד אלופי גבאי ח"ק דפה ק' אוסטרהא מצד האדונית הדוכסה יר"ה היום יום הושענא רבה תקכ"ו לפ"ק . . והנה הדברים האלה נכתבו בהושענא רבה ובכ"ה לחודש ויהודא עלה השמים ובנו הרב הצדיק מוהר"ר יעקב יוסף הספירו ונתחמם עליו בקינתו עם מאמר הגמ' (שבת קנ"א:) מהספידו של אדם ניכר בכתוב על ספר רב ייב"א, הספר על פטירת אבי מורי הכ"מ שנפטר בליל חמישי פ' בראשית כ"ה לחודש תשרי תקכ"ו. על מצבתו לא הרבו בשבחים ואולי כדי לקיים דברי הצדיק.

פ"נ

הר"ר

יהודא ליב

במהור"ר משה

שהיה מגיד

משרים פה ק"ק

אוסטרהא

נפטר כ"ה

תשרי תקכ"ו

לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קטז.

הרבני הנגיד התורני הכרומם מוהר"ר יצחק אייזיק היילפרין.

מיקירי קרוצא מנכבדי העדה אחד מאנשי שם בעירנו והוא בנו של הרב

הגדול הנגיד מוהר"ר מרדכי היילפרין (צ"ד) בהגאון המפורסם מוהר"ר יואל היילפרין זצ"ל והנגיד ר' יצחק אייזיק היה פו"מ וגבאי חודש בהח"ק ופרנס את הח"ק יחד עם אביו הרב ועם שאר גדולי הח"ק ובמשך כמה שנים מצאתי בין אלופי הנבאים „המרומם מוהר"ר יצחק אייזיק בהרב ר"מ" או „כבוד הרבני מוהר"ר יצחק אייזיק בהרב ר"מ". חתימתו נמצאה בהפנקס „הק' יצחק אייזיק בהרב ה"ה מוהר"ר מרדכי יצ"ו היילפרין" ופעמים ח"ע „הק' יצחק אייזיק היילפרין" מתולדותיו של ר' יצחק לא ידעתי מלבד בן אחד מצאתי שהקרינו להח"ק וכתוב בפנקס „עפ"י היצעת דבריו של המרומם מיהר"ר יצחק אייזיק בהרב ה"ה מוהר"ר מרדכי בהגאון נ"י הוצק חן בשפתיו וחלה פני . . . לקרב את בנו הנחמד הבחור החשוב כמר זכרי' וואלף שי' בכן נשאנו פניו היום יום ע' סיון ת"קיוד דלית". ור' יצחק אייזיק האריך ימים ככתוב על מצבתו וכן מן חתימתו שחתם עצמו בסוף ימיו ניכר כי כבדו ידיו מחמת זקנה, ומצבתו תאמר:

פה
נטמן המ-
-רומם המפלא
הישיש מהור"ר
יצחק אייזיק בהרב
המנוח המפורסם
מהיר"ר מרדכי
בהגאון מוהר"ר
יואל זצ"ל נפטר
ז' כסליו שנת
תקכ"ז לפ"ק.

קיז.

הרב הגדול ההסיד המפורסם מוהר"ר יעקב יהודא יודיל.

א. איש אלהים חסיד צדיק יסוד עולם ורב מופלג גדול בתורה וזכה לשם חסיד אז בהיות עירנו טלאה גאונים חכמים צדיקים מפורסמים ועד היום יזכירו אותו ישישי עירנו התורנים ביראת קודש בשם „ר' יודיל חסיד" ויען כי ידעתי בעצמי כי לא לי להעריך את ערך גדולתו של החסיד הזה ולתאר באומר מדרגת חסידותו, כי זרם הזמן ממספר יותר מן מאה ושלשים שנה שמף הרבה סיפורים יהגדות נאמנות ולא ידעתי ספורות, ומה שקבלתי מפי הזקנים הוא רק אחת מני אלף מפרשת חסידותו, אמרתי להעתיק את אשר כתב עליו הג"מ אברהם משולם זלה"ה אב"ד אשר התחמם עליו בהספדו בספרו „דברי רב משולם" (דף ל"ז) ומזה נבין אך אפס קצהו מערכו של החסיד הזה. וז"ל שם „קינה על החסיד אשר

שבק לן חיים ה"ה המפורסם בחסידות המנוח מ"ו יודיל זצ"ל נפטר כעת היום יום ג' י"ג כסליו דהאי שתא תקכ"ו לפ"ק. אוי נא לה אמרה העיר הזאת לא זאת הגביה השפל הסר המצנפת והרם העטרה זאת אומרת פנה זיוה פנה הדרה הוד והדר לכל חסידי אבד חסיד מן הארץ גודר גדר ועומד בפרץ . . . כי שר וגדול נפל היום בישראל לא לדרשה קאתינא פלגים אויל כנחל על דאזל גברא דמינו הוי מסתפינא אוי נא לה אמרה העיר הזאת כי אבדה כלי חמדתה המה הגבורים אשר בעולם אנשי השם יציאת צדיק מן המקום עושה רושם ויהודא עיד רד עם אל ועם קדושים ירידה זו עליה היא יהודא יעלה השמים בינו לבינו איש הביניים רובץ בין המשפתים דהוי יתיב וגרים ביני עמודי היכי דהוי מצלי זכה ונעשה אישפוזכין לשכינה. . . ." ועוד האריך שם בקינתו. ומלבד שהיה חסיד גדול היה גם גאון מופלג ורבים באו אליו לדרוש ממנו דבר ה' כאשר חקוק על מצבתו „רבים שתו מימיו . . . מי הוא אביו הגאון ר' צבי הירש לא קבלתי ואשר אנכי אחזה לי כמו דבר ברור כי הוא הרב הדיין המצויין מוהר"ר צבי הירש בהג"מ ישראל חריף (ס"ב).

ב. הרב החסיד ר' יודיל יסד בבהכנ"ס של הנגיד ר' שמואל ר' יעקב'ס (וכעת בשם בהכנ"ס של הרב ייב"י) את החבורה משניות הקיימת עד היום כאשר מצאתי כתוב בפנקס הח' משניות מבהכנ"ס הנ"ל מעשה באחד שהתרים נגד החבורה ונתאספו החברים לקנסו וכתוב שם . . . „אשר לא נשמע ולא נראה כמוהו מהיום שנתיסדה החבורה ע"י איש האלהי קדוש יאמר לו הרב המנוח החסיד המפורסם מה"ו יהודא יודיל זלה"ה ועיין לעיל (קי"א) כתבתי אשר החסיד ר' יודיל היה חתנו של הרב התורני הנגיד מ' מנחם מענדיל בהרב המופלג מוהר"ר משולם ור' מ"מ היה חתנו של הנגיד הקצין ר' שמואל ר' יעקב'ס ור' יודיל אשר התפלל במקום חותנו וחותנו זקינו יסד שם את הח' משניות. ואלה המה בניו:

א) בנו מוהר"ר צבי הירש שקרא אותו על שם אביו. והיה אחד מן אליפי הגבאים בהחבורה משניות חתימתו מצאתי שם בפ' הח משניות חתם „הק' צבי הירש בא"א הרב ה"ה המנוח מ"ו יעקב יהודא יודיל זצללה"ה" והוא חיבר את בנו הינוק יודיל להח' משניות בשנת תקמ"ב.

ב) בנו הרבני המופלא מוהר"ר משה אשר זכרו יבוא הלאה בספרי בשנת תקכ"ו ויהודא עלה השמים ויתאבלו עליו בעירנו אבל גדול והגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד הספיד עליו מספד מר וכבוד גדול עשו לו במותו כי חצבו את קברו אצל קבר המהרש"א ז"ל מראשותיו מצבת אבן גדולה הציבו על קברו והיא תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

הא לכם
זרע קודש מצבת
ומעמדו של צדיק
יסוד עולם ועמודיו. רבים
שרתו מימיו זה בחביתו וזה

בכדו עד נשבר כד על
המבוע מים היים שבק בעת
ההוא וירד יהודא מאת אחיו
ירידה לצורך עליה ויאמר ה׳
יהודא יעלה בישיבה של מעלה
הגדול החסיד המפורסם מ׳
יעקב יהודא יודיל בהגאון
מ׳ צבי הירש זצ״ל נפטר יום
ג׳ י״ג כסליו תקכ״ו תנצ״ב״ה.

ואצל מצבת החסיר עומדת מצבת אשתו החסידה מרת דינה.

מהחקוק על מצבתה ניכר שבחה ומפי המסורה ידענו כי חסידה וצדקנית גדולה צנועה במעשיה ואם רחמניה לדלים היתה אומרים אמיר אשר פעם אחת היה רעב גדול בעולם ובעירנו הוו נפיחי כפן ועמדה היא ובצדקתה פרנסה את העניים ורבים הצילה ממיתת רעב הקשה מכולם והיא בת הנגיד המפואר מוהר״ר מנחם מענדיל בהרב המופלג מוהר״ר משולם. לעיל (קי״א).
ואבן מצבתה הגדולה תזעק אמריה לאמר:

פ״נ

אשה
כבעלה היא היא
צנועה במעשיה
מעשה צדקה וילך לפניה
צדקה והי׳ מעשה הצדקה
שלום מר׳ דינה היא אשת
המנוח החסיד ה״ה מ׳ י׳ יודיל
הלכה בדרכי דרך ה׳ אשר
צדיקים ילכו בו הוא חסיד
והיא חסידה והי׳ לאחד
והיא בת הנגיד מ׳ מ׳ מענדיל
ויעמדו מהר בבואו גואל
לגו״ר הימין אנס״ו יום א׳ י״ג
אייר תקל״ד לפ״ק תנצ״ב״ה.

קיח.

הרב החריף והשנון מופלג גדול מאד מוהר"ר משולם זלמן מעזירטשער.

א. אחד מן שלשה גאונים חריפים שהיו בדור אחר בעירנו ושמם זלמן (לעיל ע"ו) והוא בשכלו החד והשנון הכריע את כולם. כי הוא היה חריף ומפולפל עוקר הרים וטוחנן זה בזה לבו רחב ופתוח כפתחו של אולם סוגיא דשמעתא אליבי' אולא. נולד בעיר מצער מעזירטש אשר על פרוד עירנו תחשב ונקרא בשם ר' „זעלמילע מעזירטשער". בימי נעוריו למד בישיבת הגאון החסיד ר' שלמה זלמן הכהן (לעיל ע"ו) ועיר בילדותו יצא שמו לתהלה בכל העיר וכל חכמי עירנו התפלאו על שכלו החד ולבו הרחב מאד וראו כי ברכה בו ובזמן קט לאילן רב יתעביד. ועשיר אחד מעירנו בשמעו את שמע הנער הולך וגדול לקח אותו לחתן והפריז לו נדוניא מאה ארזמים ואחר החתונה החזיק אותו על שלחנו והוא ישב למד ולימד עם תלמידים הרבה ואחר מות חותנו מסר את מעותיו לאיש אחד על מחצית שכר במסחר הברזל והוא ישב כל ימיו והרביץ תורה בעירנו (עיין הוספות). בעת שלמד ר' זעלמעלי עם תלמידיו עלה שמים ירד תהומות ים התלמוד והפוסקים שם את ים התלמוד כמרקחה צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים. כנתינתן מסיני מאירים. בכל דרשה שדרש הרב הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד ביומי דכלה עמד (לבקשת הרב אב"ד) החריף ר' משולם זלמן כל משך עת הדרשה כי עליו אמרו המושלים התורנים „כל דרשה שדרש הרב ר' משולם זלמן (האב"ד) ולא היה שם הרב משולם זלמן (החריף) לאו דרשה היא . . ."

ב. הרב ר' משולם זלמן היה מן ראשי אלופי הגבאים בח"ק צד השני כמה שנים על הקלפי בשנת תק"ו בא בחתימתי כתיבה יפה ומהודרה „הק' משולם זלמן בא"א מוהר"ר יוסף יצ"ו". בפ"ש (ד' קכ"ט:) מצאתי אשר הח"ק מסרה אליו ש"ס דפוס פ"פ שהוא יהיה נאמן על הש"ס וכן כתב שם בכת"י „ב"ה האמת חפצתי להודיע שבבוד אלופי החבורה ג"ח של אמת צד שלנו מסרי לידי יפה יפה ש"ס דפוס פ"פ ונמניתי מפי החבורה קדישא יצ"ו להיות נאמן על הש"ס דחבורה יצ"ו להיות עומדים בביתי ורשות' יכל מי שירצה ללות איזה גמרא יבוא וילוה רק חתיכה דאסירא ליתן שום גמרא להוציא מביתי בלתי שיתן לידי משכן בטוח נגד הגמרא שיקח איזה איש ובפירש אתמר באם שיגיע לי הח"מ איזה הערד כבוד מחמת הנאמנות על הש"ס הנ"ל אז אחזיר הש"ס לבעליו. להיות לאות אמת ולראי' מהימנא באתי על הגליו ועל החתום היום יום הששי כ' תמוז ת"קיוד ל" „הק' משולם זלמן בא"א מוהר"ר יוסף יצ"ו". בשנת תקב"א נתנו הח"ק עיניהם בו ונבחר לנאמן בח"ק ונכתב על הפנקס (ד' קמ"ג) „פקחנו עינינו וראינו שאין מנהל לנו בבוד הח"ק יצ"ו. הסכמנו יחד שפה אחת לכולנו למנות נאמן שע"י יהיו מוצאות ומבואות כבוד הח' יצ"ו. שקלנו וטרינו ונתננו עינינו ובו בחרנו בחיר ה' הוא ניהו כבוד הרב המופלא ומופלג החריף השנון מוהר"ר משולם זלמן במוהר"ר יוסף להיות נזבר נאמן בכבוד החבורה שכל . . . שאינו רשאי שום גבאי להוציא שום הוצאה כי אם ע"י הנאמן . . . גם לצרף את כבוד הרב הנאמן לכל דבר גדול שמבלעדו לא יעשה שום דבר גדול כפי הנהוג על צד השני . . ."

ג. והנה ידעתי בעצמי שאין בידי שבחו להביע וערבו להודיע לבן הנני

להעתיק את הקינה אשר נשא עליו במותו הרב הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד דפה בספרו „דברי רב משולם" ד' מ"א) וז"ל „קינה על הרב המפורסם החסיד מוהר"ר משולם זלמן זלה"ה שהיה נקרא בשם ר' זלמן מוירטשער ארימה קולי קיל נהי בכי ויללה. על זאת אספדה ואלילה גלגל החוזר חלילה דמוע תדמע ותרד עיני דמעה איך נפלת משמים הלל בן שחר הכמת נבל ימות אבנר אב בחכמה ונר ישראל ככה השמש בצהרים בכו בכה להולך בדרך כל הארץ והגיע לפרשת דרכים זה ת"ח ויום המיתה. הוי אדון יספדו לו כמספד על יחיד וכהמר על בכור שמן בעולם יצא לו מוניטין כי נפל היום בישראל שר וגדול שגדלו בשם גדול מרבן שמו מישלם בעיבדי תני ומתני ולית ליה שיעור שעורין דרבנן ריבין תורה בישראל הרי זה בא ללמד ונמצא למד למדנה בנותיכם נהי ואשה רעותיה קינה דאול גברא דמיני' הוי מסתפינא חבל על דאבדין ולא משכחין דכוותיה הנמצא כזה אשר רוח בו דהוי ביה רוח יתירה פי שנים ברוחו רוח חכמה רוח בינה שמעו זאת כל העמים האזינו כל יושבי חלד גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביון ואיש תככים. קרעו לבבכם ואל בגדיכם נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם..." הג"מ דוד היילפרין בצוואתו אשר העתקתי (עיין הוספה) ציה ליתן „להרבני מו"ה זלמן ממעזירטש מאה זהובים" והנה שאלתי וחקרתי אם השאיר אחריו חידושי תורה אשר בלתי ספק חידש הרבה בשבלי החד והרחוב מני ים ואין מגיד לי. מבניו לא ידעתי רק בן אחד תורני מופלא אשר מצאתי את מצבתו אצל מצבת אביו ושמו גרשון עיין הלאה (קכ"ב). ויותר לא מצאתי. מצבת אבן גדולה הקימו על קברו והיא תגיד לנו את חין ערכו הגדול לאמר:

פ"נ

צנצנת המן
יתד תקועה במקום
נאמן. רוח צה שפיים
פלגים יבלי מים רבים
שתו מבורו. יטריח יפיץ
ענן אורו ומעיינותיו יפוצו
חוצה מן הקצה אל הקצ'
איש כזה הנמצא די רוח
אלהין קדישין בי סוגיא
דשמעתא אזלא אליבי
לבו פתוח כפתחו של
אולם. משולם בעובדי
מושלם ה"ה הרב המופל'
החריף ובקי מ' משולם זלמן
במ' יוסף נפטר יו"ד סיון
תקכ"ז לפ"ק ת'נצ'בה.

קיט.

הדיין המופלג מוהר"ר חיים קאפיקש.

מחריפי דייני עירנו בימי הגאון מוהר"ר משולם זלמן אב"ד. זקני עירני התורנים הפליגו מאד בשבחו ואמרו כי היא היה חריף ומופלג גדול בעל נפש יקרה. בפ"ש (ד' קס"ג) מצאתי „ב' פ' דבש על החתונה של ר' חיים קאפיקוש". במותו הספידו הג"מ אברהם משולם אב"ד דפה בכתוב בספרו „דברי רב משולם" דף ל"ה וו"ל „אמרתי להיות חרות על לוח מה שהספדתי היום יום א' פ' בחוקותי י"א אייר דהאי שתא תקכ"ז לפ"ק את המנוח מו' חיים קאפיקש ששבק לן חיים ביום אתמול כי יעבור ביום שבת קודש ווי אבדה נפש יקרה" ומזה ידענו את יום ושנת פטירתו כי את מצבתו לא מצאתי.

קכ.

התורני חכם וסופר מוהר"ר חיים שור בהרבני המופ' מוה"ר יוסף ירחמיאל.

איש תירני חשוב ונכבד נגיד חכם וסופר אחד מאלופי הגבאים בהח"ק ופרנס את הח"ק יחד עם הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי בהגאון מהרי"ל מפינסק ועם שאר נכבדי הח"ק. על הקלפי משנת תקכ"ז בא הוא בהתימתו „הק' חיים בלא"א מוהר"ר יוסף ירחמיאל שור ז"ל" וכן נמצאה חתימתו הרבה פ[illegible]מים. בפ' ד' נ"ח כתוב „הוצק חן בשפתיו של כבוד הרבני הנגיד מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף ירחמיאל שהציע דבריו לפני אלופי הבורדים התפלל בער בנו הנחמד המופלא היניק וחכים כמר ירחמיאל שי' שמאד חשקה נפשו לחנך את בנו שי' הנ"ל במצות ... היום יום ג' ב' מרחשון תקכ"ג ואח"כ נתמנה לנאמן בהח"ק יחד עם הרבני המופלג מוהר"ר שמואל שמעלקי כ"ץ (קפ"ט) וכן נכתב על פנקס הח"ק „פקחנו עינינו וראינו בראי' של חיבת הקודש מכשרתו שבלתי אפשרי להתנהג בחבורה קדישא בלתי נאמן החבורה שעל פיו יהי מוצאות ומובאות וליתן חוק הקצבות הקבוע על החבורה מדי חודש בחדשו לואת בחרנו שני אנשים ספונים וחשובים והגונים לזה ה"ה התורני מוהר"ר חיים במוהר"ר יוסף ירחמיאל שיר' ל"ל וחד דעימי' הרבני מוהר"ר שמעלקי במוהר"ר צבי הכהן וקבלנו אותם על שנה זו דהיינו מן הושענא רבא תקכ"ז עד הושענא רבא תקכ"ז ..." מצבתו מצאתי אצל מצבת הרב המגיד מוהר"ר יהודא ליב ז"ל. והיא תענה אמריה:

פ"נ

איש חשוב
התורני חכם
וסופר מוהר"ר
חיים שור בן
התורני והרבני
המופלג מוהר"ר
יוסף ירחמיאל

נפטר בשבת
קדש יו"ד איר
תקכ"ז לפ"ק.

קבא.

התורני המופלג חכם כולל מוהר"ר עזר ספרא.

א. ידוע ומפורסם בעירנו למופלג גדול בתורה וחכם כולל סופר מהיר היצק חן בשפתותיו ספרא דמתא וסיפר הח"ק שנים הרבה כתיבתו תמה ויפה מיושרה ומהודרה מאד והיה גם מאלופי ראשי הגבאים דח"ק כמה שנים ובהתמנות עפ"י הקלפי נכתב בפנקס „התורני מ' עזר סופר" חתימתו נמצאה הרבה פעמים „עזר בא"א מוהר"ר נחמן זצלה"ה ספרא" ונמצא בידי תוספות כתובה חדשה שהיסיף הגאון הדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענזיל (עין הלאה) לאשתו בשנת תק"ז כתיבה על קלף בכתיבת יד ה"ר עזר סופר כתיבה יפה מאד יתפלאו עליה כל הרואים ור' עזר חתם עצמו עליה „נאם ע זר בא"א מוהר"ר נחמן זצלה"ה ספרא דק"ק אוסטרא". לעת זקנתו כבדו עיניו וידיו ונתמנה תחתיו לסיפר הח"ק התורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן כאשר מצאתי כתוב על הפנקס (דף ס"א) (כאן מטושטש) . . . „שלחן מלא וטהור ה"ה התירני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן לאמר שנפשו חשקה מאד לשרת במשמרת הקודש דח"ק דג"ח ולעמוד עם ימין צדקו להיות לסיפר מהיר בכל עת וזמן מזומן בעט סופר לכתיב כל האצטרכות של הח"ק דג"ח יצ"ו והנה כבוד האלופים הגבאים בשלחן מלא פקחו עיניהם וראו שינן התורני מוהר"ר עזרא הסופר ספר רבא מקדם לעת הזו עיניו כבדו מזוקן וידיו נרפו וברכיו חלשו לעמוד על משמרתי הק' כמקדם. לזאת קבלנו וקרבנו ה"ה התורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן הנ"ל להיות במקום התורני מוהר"ר עזר הסופר הנ"ל למלאות מקומו ולשרת החבורה ק' דג"ח יצ"ו בכל עת ובכל זמן נאמן מזומן דהיינו עד מלאת שני חייו של התורני מוהר"ר עזר הנ"ל. השכירות במקדם ינתן להתורני מוהר"ר עזר והתירני מוהר"ר מאיר במקומו יעמור בימין עשו לשרת במשמרת הק' בכל האצטרכות דהחבורה ק' ואחר כלות ימיו בטוב של התורני מוהר"ר עזר אזי מסכורתו [משכורתו] יהי שלימה להתורני מוהר"ר מאיר במוהר"ר נתן הנ"ל כפי הנהוג זאת ועוד . . . היום יום ו' ח' אדר תקכ"ה לפ"ק".

ב. מבניו מצאתי את בנו ר' נחמן חברו אביו להח"ק כמו שכתוב בפ' הח"ק(ד' כ"ד) „המרומם מוהר"ר עזר סופר הציע דברי קדשו לפנינו שלחן הטהור בביר החבורה קדישא ג"ח ש"א שמה מאד חשקה נפשו לזכות את בנו ילד שעשועים כמר נחמן שיחי' שיהי' גם הוא בחיבור הנאה מחברת הקודש להתעסק במצוה זו . . . יום ג' שנכפל בו כי טוב תק"א לפ"ק ושם בד' מ"מ כתוב „יען ראינו שהאברך כהר"ר נחמן במוהר"ר עזר סופר העומד על משמרתו תמיד לשירות החבורה קדישא ג"ח ש"א המוטל עליו ומילא שירותו כפי התקנה קדומה זה כמה שנים אחר החתינה בכן הסכמנו יחד להוציאו חירות ויהי חפשי מעתה . . . יום א' ז"ך ת"קיוד זיין" ואח"כ מצאתי את ר' נחמן בין אלופי הגבאים.

יעל הקלפי משנת תקכ"א „במקום כל הגבאים דמצבות ר' נחמן ב"ט עוזר" וכן היה בין אלזפי הגבאים כמה שנים. אח"כ בדף ע"ג כתוב „היצק הן בשפתיו מוהר"ר עוזר סופר שהציע דבריו בפנינו כבוד אלופי הבוררים דכבוד החבורה קדישא יצ"ו והתפלל בעד נכדו הילד היניק כמר יהורא ליב במוהר"ר יוסף לקרבו לשירות הח' קדישא יצ"ו". ויוהר לא מצאתי מבניו. את מצבתו הקימותי מערימת עפרה אשר נפלה ורגבי עפר כסיה כמה עשרת שנים והיא תביע לנו את שבחו וערכו הגדול וכה תאמר:

הציון הזה
תהי לציון בית
הקברות הנקבר בקבר
הלז איש ידוע ומפורסם
ושמו נודע בשערים שערי
תורה ושערי חכמה ומדע
ואבדה כלי חמדה הגנוזה
והטמונה פה היקר התורני
המופלא חכם הכולל ספרא
דכולא בי' לשונו עט סופר
מהיר היצק חן בשפתותיו
מ' עוזר ב"מ נחמן נפטר יום
ש"ק ט"ז אדר תקכ"ח לפ"ק.

קכב.

התורני המופלא מוהר"ר גרשון.

הוא בני של הרב החריף הגדול מוהר"ר משולם זלמן מעזרטשר ולא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי עומדת אצל מצבת אביו החריף ז"ל וממנה ניכר כי גם הוא איש חשוב ותורני מופלא היה וזאת חקוק עליה:

פ"נ
למקום הזה
קרא אלון בכות
קראו עלי מועד לשבר
בת עמי חגרו שק על
האי שופ"א דבלי ה"ה

התורני המופלא מהו'
גרשון בהרב הגדול
מ' משולם זלמן נפטר
ו' תשרי תקב"ח.

קכג.

האלוף הראש ומנהיג מוהר"ר מאיר במוהר"ר פנחס.

איש ישר חכם וירא אלהים מנכבדי אלופי הגבאים דח"ק פרנס את הח"ק יחד עם הרב הרופא מימחה ועם הרב ר' מרדכי הילפרין. בהקלפי משנת תפ"ח בין אלופי אפלאנטין „האלוף המרומם מוהר"ר מאיר במוהר"ר פנחס" בשנת תק"ג בין אלופי הגבאים „המרומם הראש מוהר"ר מאיר במוהר"ר פנחס" בשנת תק"ה בראש אלופי הגבאים „האלוף המרומם מוהר"ר מאיר בר"פ" ושם בא בחתימתו „מאיר במוהר"ר פנחס זצ"ל" וכן מצאתי את חתימתו על תקנה גדולה שנעשה בהח"ק בשנת תק"ה (פ"ש ד' פ"ב) וחתם עליה הרב הגאון מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד וגם הוא בא שם בחתימתו „מאיר במוהר"ר פנחס זצ"ל". מבניו או חתניו לא מצאתי. את השנה שמת בה לא ידעתי כי נמחק אות אחת אי שתים מן פרט השנה ומצבתו השימדת בין מצבות נכבדי דורו תענה אמריה לאמר:

פה
נטמן איש תם
וישר וירא אלהים
חכם עדיף מנביא
ונושא ונותן בא-
-מונה ה' האלוף
הראש והמנהיג
מוהר"ר מאיר במ'
פנחס נפטר
ט' ימים בחודש
איר שנת תק...
לפ"ק תנצ"ב"ה.

קכד.

האלוף המרומם המנהיג מוהר"ר יצחק במוהר"ר יהודא.

איש ישר ונאמן פועל אמת בכל עת וזמן מנכבדי ח"ק צר השני פרנס את

הח"ק יחד עם הרבני המופלא מוהר"ר מרדכי ר' יעקב ר"ש (ס"ג) ועם ר' נפתלי הירץ במוהר"ר יואל פיוויש צ"ח) חתם עצמו בשנת תפ"ט אחר ר' מרדכי ר"י ר"ש כמה פעמים „יצחק בא"א כהר ר יהודה ז"ל". בפ' השני דף פ"ד: מצאתי „הן היום הקריב האלוף המרומם המנהיג כהר"ר יצחק בהר"ר יהודא סג"ל ויעתר יצחק לנוכח יהתפלל על בנו לזכות בנו החביב לו הנעלה הר"ר מרדכי להתחבר אותו . . . ים ב' י' כסלו תפ"ט ובד' פ"ו מצאתי כתוב „האלוף המרומם מוהר"ר יצחק בהר"ר יהודא סג"ל נתן דעתו בויעתר יצחק לנוכח בנו הנעלה הר"ר יהידא לזכיתו לדבר מצוה יום הששי י"א תמוז שנת תפ"ט. ובכל זאת לא יכולתי לברר אם זה היא ר' יצחק בר' יהודא דנן מפני שכאן מכנה אותו סג"ל" והוא לא חתם עצמו „סג"ל" יכן לא נזכר על מצבתו שהיה לוי. מצבתו מצאתי בין מצבות גדולי העיר ושנת פטירתו נמחקה ומצבתו תספר לנו את שבחו לאמר:

פה

נטמן צלוה—
ית המן איש
תם וישר ונאמן
הולך צדק ופועל
אמת בכל עת
וזמן המרומם
האלוף המנהיג
מוהר"ר יצחק ב"ה
יהודא שנפטר
כ"א ימים בחודש
ניסן ת"ק... לפ"ק.

קבה.

האלוף התורני מוהר"ר וואלף במוהר"ר ברוך.

חפשתי בכל הפנקסים ולא מצאתי אותו ולא ידעתי ממנו שום דבר אך מצבתו מצאתי בין מצבות נכבדי העיר וממנה ניכר כי איש תירני ונכבד היה וכן אצלי מצאתי מצבת בנו המנהיג מוהר"ר ברוך והעתקתי אותה הלאה ואולי הוא אחיו של האלוף מוהר"ר אברהם בר' ברוך עיין הלאה (קנ"ו).

וזאת חקוק על מצבתו:

פה

נטמן איש תם
וישר וירא אלהים

להיות לאות ולזכר
ה"ה האלוף חמרומם
התורני מוהר"ר זאב
וואלף במוהר"ר ברוך
נפטר ביום ב' דחי"—
—ה סוכת שנת תק"י ...
לפ"ק ה'ניצ'ב'ה.

קבו.

הרב התורני הנגיד והקצין מוהר"ר מרדכי בהגאון מפינסק.

חד מבחירי העדה אנשי שם נשואי פנים בעירנו נגיד וקצין תירני נכבד זהוא בנו של הרב הגאון והצדיק מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל אב"ד ור"מ בקלויז הגדולה דפה ואח"כ אב"ד בק"ק פינסק וסלוצק עיין לעיל (מ"ג) וחתנו של הנגיד והקצין פרנם דמדינת וואלין מוהר"ר יוזפא אוסטריר (ק"ר) והרב ר' מרדכי היה פרנם וגבאי בהח"ק במשך כמה שנים ופרנם את הח"ק יחד עם חותנו הקצין ר' יוזפא ועם הרב ר' מרדכי היילפרין. בשנת ת"ק מצאתי בראש אליפי הגבאים „המרומם התורני מוהר"ר מרדכי בהרב מפינסק" והוא חתם על הקלפי „הק' מרדכי בהרב הגאון מוהר"ר יהודא ליב יצ"ו" ובשנת תקט"ז בראש הגבאים „הרבני הנגיד מ' מרדכי חתן הנגיד" וכן מצאתי הרבה פעמים „בכל פעם שנתמנו יחד הוא והרב ר' מרדכי היילפרין לגבאי חודש נכתב בפנקס על הר"מ היילפרין. הרב ר' מרדכי בהגאון" סתם ועליו „הנגיד ר' מרדכי בהגאון מפינסק" ואחר פטירת הר"מ היילפרין נכתב בפנקס „הנגיד ר' מרדכי בהגאון" סתם. חתימתו נמצאה בפנקס הרבה פעמים אדר תזיטת הר"מ היילפרין „הקטן מרדכי בהגאון מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל" בהתמנות שנעשה בשנת תק"ט בין אליפי הגבאים „המרומם הרבני מוהר"ר מרדכי חתן הנגיד מוהר"ר יוזפא ובא שם בחתימתו אחר חותנו וכן נמצא כמה פעמים „חשבון פרנסת הגבאי הנגיד מוהר"ר מרדכי ח' הרב הנגיד". בפ"ר ד' ח' כתוב משנת תצ"ו „ששלחו דבש לר' מרדכי חתן ר' יוזפא שבא מפ"פ" ועל התקנה הגדולה שהתקינו הח"ק בשנת תקל"ב (פ"ר ד' ק"מ) בהסכמת הג"מ נפתלי הירץ הכהן בא הוא בחתימתו אחריו „הק' מרדכי בהגאון מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל".

ב. להרב הנגיד מוהר"ר מרדכי היתה בת אחת הרבנית מרת רבקה ניטיל שהיתה אשת הגאון החסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז פה ואח"כ אב"ד בק"ק שרה לבן ושם מ"כ (ס"ח) כאשר כתב בנו הג"מ אהרן שמואל בהקדמתו לספר „קורא מראש" „אמי הרבנית היתה בתי של א"ז הרבני הנגיד מ"ו מרדכי חתן א"ז הגאון המפורסם הצדיק האמיתי מ"ו יהודא ליב אב"ד דק"ק פינסק" יהרב הגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל (בהגאון מוהר"ר יהודא ליב הנ"ל ואחיו של הרב ר' מרדכי דנן) כתב בהקדמתו לספר „ברוך

מבנים אשר" „ודבר חיוב קיבע לי ברכה לאחי הגדול ה"ה הרבני המופלא הנגיד הקצין המפורסם מוהר"ר מרדכי נ"י ולחתנו הרב המאה"ג המפיר' מוהר"ר נפתלי הירץ אב"ד דקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא אשר הטיבו אתי עמי . . . .". בהקלפי משנת תקל"ב כתוב בין הגבאים „הנגיד המפורסם מוהר"ר מרדכי נתן מהורו ומחל לכבוד נכדו הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהרב הגאון דקלויז". ובהקלפי משנת תקל"ד „הנגיד ר' מרדכי בהגאון מחל על כבודו ומהודי נתן לנכדו הרבני מ"ו אשר ענזיל בהגאון" (המה בני הג"מ נפתלי הכהן חתנו) ומשנת תקל"ה והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים ולא מצאתי את חתימתו ולא ידעתי שנת פטירתו כי לא מצאתי מצבתו ואולי העתיק את מושבו למקום אחר. ונפלאתי שחותנו הקצין ר' יוסף לא הזכירו בצוואתו במקום שהזכיר את נכדיו בני חתנו הג"מ נפתלי הירץ הכהן.

קבז.

הרב המופלא מוהר"ר שמואל בהגאון מקרעמניץ.

מגדולי נכבדי עירנו רבני ותירני מיפלא והוא בנו של הרב המאוה"ג הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר ארי' ליב אב"ד ור"מ בק"ק קרעמניץ והגליל 1) בשנת תקי"ב נתחבר להח"ק דפה וזאת מצאתי כתוב על פנקס הח"ק (ד' מ"ג) „בכבוד הרבני המופלא מוהר"ר שמואל בהרב המאה"ג המפורסם מוהר"ר ארי' ליב אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ והגליל יצ"ו ומענה נכונה בפיו ובכתב יושר דברי אמת מכביד חחבורה דק"ק קרעמניץ שכבר נתחבר למחברת הקודש בחיבור הנאה במקום גדולים ובקש מאתנו בכבודו וזכותו במקומו עומד להיות גם פה אתנו במחברת הקודש בכבוד החבורה יצ"ו ונרבה לבו ליתן לתיקון נדר הבית חיים אדום זהב בכן אמרנו כל מן דין סמוכא לנא . . . . היום יום מרחשון תקי"ב לפ"ק". ועל החתום הרב ר' מרדכי היילפרין והרב ר' מרדכי בהגאון מפינסק", בשנת תק"ג נכתב בהקלפי „במקום כל הגבאים באם שיסכימו כל החבורה על הרבני המופלא מ"ו שמואל בהרב מקרעמניץ אשר גם אנחנו מסכימים עליו" ומאז מצאתי אותו

1) לתעלת חוקרי קרמוניות אכתוב דברים אחדים על אודות הגאון הזה הג"מ ארי' ליב היה גאון גדול מפורסם בדורו אב"ד ור"מ דק"ק קרעמניץ והגליל ונאמן דמדינת וואלין (ידידי החכם דובנאוו הזכירו בהוואסחאד לשנת 1894 חדש אקטיאבר עלה 13) ראיתי ספר „מנחת חדשה נדפס באלעקסניץ תקל"ד בהסכמות גאוני הדור וברוש כולם בא הג"מ ארי' ליב בהסכמתו וברוש ההסכמה נרשם „הסכמת מהר' דבי עילאה גבר כבילא ה"ה הגאון המפורסם חישיש מ' ארי ליב נר"י אב"ד דק"ק קרעמניץ וגליל יצ"ו ווי"א וישאר גדולי הדור כולם נקבצו יחדיו להסכם על הספר הזה" והוא חתם „היום יום א' ט' אדר תקל"ד לפ"ק הק' ארי' ליב חונה בק"ק קרעמניץ והגליל יצ"ו" וכן בא בהסכמת על ספר „הלכת פסוקה" להרב המופלא מוהר"ר טודרס מראזוני נדפס בק"ק טורקא בהסכמת הרב המאוה"ג הגאון ר' חיים הכהן רפאפורט ז"ל ואחריו „הסכמת הרב המאור הגדול החריף המפורסם בדורו אב"ד ר"מ דק"ק קרמניץ והגליל יצ"ו" והוא חתם „הק' ארי' ליב החונה פה ק"ק קרעמניץ והגליל יצ"ו" וכן בא בהסכמתו על ספר „אוהל יוסף" להגאון מוהר"ר יוסף יאסקי אב"ד בק"ק פודקאמין וחתם אחר הג"מ חיים כהן הנ"ל „הק' ארי' ליב בהרב . . . ר' שמואל מקרעמניץ' (קה"מ אות א' 28) וכן על ספר בית אברהם להרב הג"מ אברהם כהן מק"ק ואמשט בא בהסכמה וחתם „הק' ארי' ליב בהרב . . ר' שמואל מקרעמניץ (קה"מ אות ב' 1222).

בראש אלופי הגבאים כמה שנים. בשנת תקי"ט התאספו אלופי הגבאים משני צדדי הח"ק והתקינו תקנות ביניהם להסיר המבשולת והמחלוקת ובא הוא בחתימתו בראש. בשנת תק"כ נכתב בהתמנות „בראש אלופי אפלאנטין הרב מו' שמואל בהרב מקרעמניץ". חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס „שמואל הוא הקטן בהרב המאוה"ג כוהר"ר אריה ליב נר"י ואביו הגאון בא לעירנו לבקר איתו ובהחשבון משנת תקי"ח מצאתי ששלחה הח"ק א' פ' דבש להרב מקרעמניץ וכפי השערתי היה הרב ר' שמואל חתנו של הגאון טוהר"ר נתן נטע מרגליות שפירא עיין לעיל (קי"ג). מבנינו לא ידעתי ולא קבלתי מאומה. משנת תקכ"ב והלאה לא מצאתי אותו בין הגבאים וכן את חתימתו וכפי הנראה העתיק את מושבו מעירנו אז.

קבח.

הרב המאוה"ג חריף ובקי מוהר"ר צבי הירש אשכנזי אב"ד ור"מ בהקלויז פה ואב"ד דק"ק ברדיטשוב.

א. גאון וחריף גדול בעל לשון צח עט סופר מהיר מפורסם בדור והיא בנו של הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם משולם זלמן אב"ד בעירנו והגליל (ס"ד) וחתנו של הגאון החסיד מוהר"ר יוסף יואל היילפרין אבד"ק סטעפאן (עיין הוספה לס' צ"ד) והוא הביא לבית הדפוס את ספר „דברי רב משולם' למר אביו הגאון ובכתב הקדמה יקרה במליצה צחה וחרוזים. כפי הנראה היה הג"מ צבי הירש תחלה אב"ד בק"ק ברדיטשוב ואחר פטירת אביו הגאון כאשר נתקבל הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד מהקלויז לאב"ד בק"ק שרה לבן (עיין לעיל ס"ח) בחרו את הרב הג"מ צבי הירש לאב"ד ור"מ בהקלויז תולדה במקום אב (כי גם אביו הגאון היה בתחלה אב"ד ור"מ בהקלויז דפה כאשר כתבתי לעיל) כאשר כתב בהקדמתו לספר „דברי רב משולם" למר אביו הג' „וכבוד עשו לו במותו ולבם נאמנה בבריתו וגם אותי משחו כי הלבישוני בגדי ישע מעיל תפארתי להושיב איתי עם נדיבתם על כסא הרבנות בהקלויז הגדולה...." ואשר כתבתי בי היה תחלה אב"ד בק"ק ברדיטשוב ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בהקלויז דפה יען אשר על שער הספר „דברי רב משולם" שנדפס בקארץ שנת תקמ"ג נכתב „היבא לבית הדפוס ע"י בנו ה"ה החריף ובקי הרב המאיר הגדול מוהר"ר צבי הירש אב"ד ור"מ ומו"ץ בקלויז דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברדיטשוב ואגפי"" יאני ידעתי ברור אשר עוד בשנת תקמ"ח היה הג"מ צבי הירש דנן אב"ד ור"מ בהקלויז דפה כאשר אבתוב הלאה במרוצת הדברים.

ב. הרב הג"מ צבי הירש עוד בילדותו חיבר אותי אביו הגאון להח"ק צד ראשון בכתוב על ספר פנקס החק (ד' מ"נ) „בביד אדמ"ו הרב הגאון המפורסם מוהר"א משולם זלמן אב"ד ור"מ דקהלתינו והגליל יצ"ו הציע דברי חן בפנינו שלחן מלא מושב זקנים בבוד החבורה קדישא ג"ח ש"א שמאד חשקה נפשי לחנך במצית את בנו החתן הנחמד המופלא כ"מ צבי הירש נ"י. הסבמנו יחד בילנו לקרבו בקריבה של חבה יתירה להיות בחיבור הנאה מחברה הקודש בבוד הח"ק יצ"ו כל מן דין סמיכא לנא לכבור ופארו חבוש עליו. ומעות קדימה יהן בבוד אדמ"ו הרב הגאון להוצאות תיקון גדר הב"ח סך . . . ובחתימתינו קא זכינא לו הכ"ד אלופי . . . . היום יום מרחשון תקי"ב לפ"ק ועל החתום באו הרב ר'

מרדכי היילפרין והרב ר' מרדכי בהגאון מפינסק. בשנת תקכ"ג בחרו בו הח"ק ונתמנה לנאמן בהח"ק ונכתב על הפנקס (ד' נ"ט) „נתמנה למז"ט נאמן בהח"ק יצ"ו כבוד הרבני המופלא מוהר"ר צבי הירש בהרב הגאון המפורסם אב"ד דקהלתנו יצ"ו להיות כל מוצא ומובא דחבורה יצ"ו עפ"י הנאמן (מפני האריכות לא העתקתי כולו) היום יום ד' ח' מרחשוון תקכ"ג לפ"ק" ואח"כ בשנת תקכ"ד נכתב על הפנקס (ד' ס"א) „יען ראינו שכבוד אלופי הבוררים דהאי שתא לא הזדקקו להתמנות נאמן בכבוד החבורה יצ"ו כפי האמור בתקנות .... מפני שלא היה כבוד הנאמן משנה העבר ה"ה הרבני המופלא מוהר"ר צבי הירש נ"י בביתו ולא נתלבן חשבינו גלל זה הניח מקום לנדור לנו . . . היום יום שהוכפל בכי טוב א' דר"ח טבת תקכ"ד". ומאז והלאה לא מצאתי אותו בהפנקס וכפי הנראה נתקבל אז לאב"ד בק"ק ברדיטשיב. ואח"כ כאשר נתקבל לאב"ד ור"מ בהקלויז דפה מצאתי בפנקס השני (ד' ר"ח) שנתחבר בנו החתן המופלא כמר מאיר להח"ק ונכתב על הפנקס „הן היום הקריב לפנינו הבחור החתן המופלא החכים כמ"ר מאיר בהרב המאוה"ג המפורסם מוהר"ר צבי הירש אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ורוצה לחבר את עצמו במחברת הקודש להיות בשם נקרא כאחד מן המנויין בחבורה קדישא אמרנו ראוי לקרבו .... כ"ד אלופי ריזני גבאי דח"ק דפה היום יום ב' כ"א ימים לחודש טבת לפרט ב'ל'ע' מ'ז'ת לנצח (תקמ"ח)". ואח"כ לא מצאתי מר' מאיר זה שום זכר בהפנקס. אם היה לו להג"מ צבי הירש עוד בנים או בנות לא ידעתי וכן לא עלתה בידי לברר איה איפה מצא הג"מ צבי מקום מנוחתו אם בעירנו או בעיר אחרת כי כאן לא מצאתי את מצבתו.

קכט.

הרבני מוהר"ר נחמן במוהר"ר יהודא ליב שור.

בפנקס השני ד' ק"מ „התירני מוהר"ר נחמן התפלל בער בנו כמר דוד ב"מ נחמן" ויותר לא מצאתי ממנו דבר ועל מצבתו חרות:

פ"נ
הרבני
מהו"ר נחמן
במוהר"ר
יהודא ליב
שור מסלוצק
נפטר בש"ק
ביום אהרון
של פסח
תקכ"ט.

קל.

הרבני המופלג מוהר"ר חיים חייקא.

מופלג גדול אחד מן החכמים יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה. מבניו מצאתי את בני הרבני מוהר"ר אלי' אשר מצבתו העתקתי הלאה בספרי (ר') וכן היה לו בן אחד ושמו ר' שמיאל כי מצאתי בפנקס (ד' ר"ב) "אמו של ר' שמוא' בר' חייקא" וכן מצאתי בהקלפי משנת תקל ג (ד' קמ"ב) "ר' שמואל בר' שלמה ח"ר חייקא" 1) ויותר לא ידעתי ולא קבלתי ממנו שום דבר מצבתו מצאתי אצל מצבות מחכמים יושבי יעב"ץ ואת חקוק עליה:

פ"נ
הרבני המופלג מוהר"ר
חיים חייקא במו"ה מרדכי
אשר ישב בשבת תחכמוני
בבית המדרש דקלויז פה
נפטר יום ג' ט"ז לחודש
טבת תקל"א לפ"ק תנצב"ה.

קלא.

רבי דוד מייאנוב.

לא מצאתי אותו בהפנקסים ולא ידעתי ממנו דבר זולת מצבתו אשר מצאתי שקיעה עמוק באדמה ויגעתי לקראת מה שבתוב על גבה:

פה
נטמן
רבי דוד מייאנוב
במו"ה יהודא ליב
נפטר בערב שבת קודש
ד' ימים בחודש סיון
תקל"א לפ"ק.

קלב.

המופלג מהו"ר יעקב סקלאויער.

מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה 2) וזולת זה לא ידעתי ממנו מאומה וכן לא ידעתי מי הוא אבי החסיד? ואת חקוק על מצבתו:

1) בא בהסכמה על ספר "מפלגי ראובן" בין הרבנים יושבי יעבץ בהקלויז וחתם "נאם חיים חייקא באמ"ו מ' מרדכי זלה"ה".

2) גם הוא בא בהסכמה על ספר "מפלגי ראוב:" בין היושבי יעבץ מהקלויז וחתם "נאם יעקב בלא"א החסיד מו"ה צבי הירש מבית אהרן ז"ל (הרה"ג"ם חיים הובער גראס בסכתבו אלי).

פ"נ
הרבני המופלג מהו' יעקב
סקלאווער בהחסיד מ' צבי
הירש מבית אהרן אשר ישב
בשבת התכמוני בבית המדרש
דקלויז דפה נפטר שבת קודש
ז' תשרי תקל"ב לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

קלג.

הרב המאוה"ג מוהר"ר נחמן בהג"מ בצלאל כ"ץ.

א. גאון חסיד ועניו חד מבני עליה אשר חבשו פאר לראש עירנו וגם אחר ששקע שמשו עוד יגיהו קוי זוהר תפארתו עלינו. ויענדו לויית חן ועטרה לראש הקהלה. והוא בנו של הגאון רבי בצלאל כ"ץ אב"ד פה בהגאון החסיד שבכהונה רבי רבי נפתלי הכהן ז"ל והרב ר' נחמן היה חתן הגאון הכהן הגדול מופת הדור מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב 1) שבא לעירנו כמה פעמים לבקר את חתנו וכתי כאשר כתבתי לעיל וכפי שקבלתי היה הרב ר' נחמן ביומי חרפו אב"ד בק"ק בערזוב.

ב. הרב ר' נחמן נתחבר להח"ק בשנת תק"א כאשר כתוב על הפנקס (ר' למ"ד) "יען ראינו גודל הפצרת כביד הרבני המופלג מוהר"ר נחמן בהרב הגאון מוהר"ר בצלאל הכהן ז"ל שמה מאד חשקה נפשו לנשת אל הקודש כבוד החבורה גומלי חסדים של אמת בכן שקלנו וטרינו היטיב למען יקרא דחייא ודשיכבי אבותיו הקדושים אשר בארץ המה לקרבו בקריבה של חיבת הקודש וקרבנו אותו להיות בהיבור הנאה חבורה יצ"ו. . ." היום יום ב' ח"ה סיכות תק"א לפ"ק ועל החתום "הק' שמואל במוהר"ר יעקב ר"ש" "הק' מרדכי באב"ד היילפרין" "הצעיר גרשון בהרב ר' ראובן זצ"ל מלבוב" ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים כמה שנים עד יום פטירתו. בהקלפי משנת תקט"ז מצאתי בראש אלופי הגבאים "הרב ר' מרדכי בהגאון נגד זקנים כבודו במקומו עומד לכל דבר התעסקות.

1) הגאון המפורסם בישראל מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל בהקדמתו לספר "מגלה עמוקות" כותב "וגם אחר אשר זכיתי להתחתן בזרעו *) זרע בירך מצד חתני הרבני המופלא החריף ושנון האברך מוהר"ר חיים נחמן מצד אביו נטע נעמן ומצד אמו הוא הורתו בקדוש לאבות שלשה כת הרב המפורסם מוהר"ר נחמן בהגאון מוהר"ר בצלאל בהגאון החסיד איש אלקים מוהר"ר נפתלי כ"ץ האב"ד דק"ק פ"ם דמיין וחתן הגאון מופת הדור מוהר"ר חיים כ"ץ רפאפורט האב"ד דק"ק לבוב".

*) כוונתו על הרב הקדוש בעל "מגלה עמוקות" כי חתנו הרב מוהר"ר חיים נחמן היה מצד אביו מבני בניו של הרב הגאון החסיד בעל מג"ע (ועיין בספר ק"נ להחכם שי"ף צד 259 הערה א') וזה שכתב הג"מ א"ז על ר' חיים נחמן מצד אביו "נטע נעמן" כוונתו על הרב בעל מג"ע ששמו נתן נטע זצוק"ל.

ולמושב החבורה ולדעה נתמנה תחת׳ו ב״א (ר״ת בן אחותו כי אמו היתה בת הג״מ יואל היילפרין אחותו של הרב ר׳ מרדכי היילפרין) כבוד הרב המופלא מיהר״ר נחמן בהגאון כ״ץ. ובכל שנה מצאנו בין אלופי הגבאים ,הרב מ׳ נחמן בהגאון כ״ץ וכמה פעמים „חשבון גבאי חודש הרב ר׳ נחמן בהגאון כ״ץ׳. „בהקלפי משנת תקי״ג כתוב בראש אלופי הגבאים „כבוד הרב מיהר״ר מרדכי בהגאון (היילפרין) „אלופי ראשים״ „הרב ר׳ נחמן בהגאון כ״ץ למושב החבורה ולדעה בעת שלא ישב כבוד דודו הרב מוהר״ר מ׳ הנ״ל׳. תחתמתו נמצאה בהפנקס הרבה פעמים „נחמן בהגאון מוהר״ר בצלאל כ״ץ ז״ל״. על התיקון גדול שנעשה בהח״ק בשנת תקל״ב בצירוף הג״מ נפתלי הירץ הכהן בא הוא בחתימתו אחר הגאון „נחמן בהגאון מוהר״ר בצלאל כ״ץ זצ״ל״. .

מבניו ידעתי א) את בנו הרב מוהר״ר יואל הכהן אב״ד דק״ק ביחאב ואח״כ היה מו״ץ מיושבי יעבץ בהקלויז פה הלאה בספרי (קצ״ב) תמצאנו .

ב) בתו שהיתה אמו של הרב הגדול בתורה ובחכמה וביראה מוהר״ר חיים נחמן פרנס מווילנא . ג) בתו שהיתה אשת התורני הרבני מיהר״ר אריה יהודא ליב בהרבני המופלג מוהר״ר פנחס בהרב הגאון המאוה״ג מוהר״ר שאול אב״ד דק״ק לאדמיר ז״ל עין הלאה (סי׳ קס״ט) וויתר לא ידעתי. ושמעתי ממקור נאמן כי הרב ר׳ נחמן ב״ץ השאיר אחריו ברכה ספר בת״י מחידושי תורתו ולא נדפם והבת״י נשאר ביד אחד מאנשי עירנו אשר אח״כ העתיק את מישבו לעיר בראדי . מי יתן אשר האיש שנמצא ת״י הבת״י יתעורר להוציאו לאור להפארת הגאון ולעטרת בני עירנו . בשנת תקל״ד נפטר הרב ר׳ נחמן בשם טוב ואלה הדברים חרתו על מצבתו אבן גדולה :

פ״נ

ונתבקש בישיבה של מעלה רב כהנא
הרב המאה״ג נתגדל בתורה
וביראת ה׳ הסיד ועניו נפטר
בשם טוב מ׳ נחמן בהגאון
המפורסם מוה״ר בצלאל כ״ץ אשר
הרביץ תורתו ודגל תפארתו
לשבת על כסא
אביו הגאון מופת הדור
מ׳ נפתלי כ״ץ זצ״ל אב״ד ור״מ
פה ק״ק אוסטרהא ושב הכהן
למנוחתו יום ב׳ ד׳ אדר
שנת תקל״ד .

קלד.

התורני הנגיד הראש מוהר"ר יוסף אפרים במוה"ר נפתלי הערץ.

מנכבדי חשובי העיר פרנם וגבאי בהח"ק צד השני כמה שנים ועוד בשנת תצ"ו נכתב בפנקס (ד' ס"א) „חשבון הוצאות של האלוף הראש כמוהר"ר אפרים במוהר"ר נפתלי הערץ". בין אליפי הגבאים שנתמנו בהקלפי משנת תק"ה „האלוף המרומם מוהר"ר יוסף אפרים במוהרר"ן הירץ". בשנת תק"ז נבחר לנאמן הח"ק בעת הקלפי ונכתב בפנקס (ד' ע"ט:) „חלקנו כבוד להיות נאמני בכבוד החבורה קדישא יצ"ו ה"ה המרומם האלוף מוהר"ר יוסף אפרים בה"ה מוהר"ר נפתלי הירץ נ"י . . . ." והוא בנו של התורני המופלג הישיש מוהר"ר נפתלי הערץ במוהר"ר יואל פייוויש ואחיו של הרב בעל „עולת אהרן" „ומשחת אהרן" חתימתו נמצאה בפנקס „יוסף אפרים במוהר"ר נפתלי הערץ יצ"ו או ז"ל".

ואלה המה בניו אשר מצאתי בשני הפנקסים. א) בנו התורני המנהיג מוהר"ר חיים עיין לעיל (קי"ב). ב) בנו המרומם התורני מוהר"ר יואל פייוויש אחד מאליפי הגבאים בהח"ק צד ראשון והוא חתנו של התורני המופלא מוהר"ר יוסף עלקשיר (פ"ח). בהתמנות שנעשה בהקלפי משנת תקכ"ט (פ"ר צ"ח:) בין אליפי הגבאים „המרומם מוהר"ר יואל פייוויש חר"י עלקשיר" והוא חתם כמה פעמים „הק' יואל פייוויש במוהר"ר יוסף אפרים יצ"ו" וכן מצאתי אותו בין הגבאים צד הראשון כמה שנים. בפ"ר (ד' ע') נמצא כתוב „הוצק חן בשפתיו של המרומם התורני מוהר"ר יואל פייוויש בה"ה המרומם מוהר"ר יוסף אפרים נר"י שהציע דבריו לפנינו . . . להיות כי זכו ה' בן זכר שנולד לו למו"ט ומה מאד צבי ורגיג יחפץ לחנכו במצות . . ." את הילד שיחי' הנקוב בשמו צבי שמשון שיחי' נצח . . . ג) הוא בנו כמר נפתלי הירץ אשר עוד בילדותו חיבר אותי אביו להח"ק ונכתב בפ"ש (ד' צ"ד:) „הוצק חן בשפתיו של המרומם הראש מוהר"ר יוסף אפרים בהמנוח ה"ה מוהר"ר נפתלי הירץ ז"ל שהרבה והעתיר להתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר נפתלי הירץ שרוצה לחנכו במצות להיות עוסק במצות שירות הח"ק יצ"ו . . . היום יום א' י"ט כסלו תקכ"ג". עוד מצאתי לו שני בנים (שם ד' קל"ט) „הראש הנגיד מ' יוסף אפרים במוה"ר נפתלי הערץ התפלל לנוכח בניו הילדים ה"ה הבחור כמר משה והילד כמר אליעזר". מצבתו העומדת אצל מצבת בנו מוהר"ר חיים תקרא אמריה לאמר:

פה
נטמן האלוף
הראש ומנהיג
הנגיד המפורסם
מהו"ר יוסף אפרים
במוהר"ר נפתלי
הערץ זצ"ל נפטר
ח' ימים בחודש

טבת שנ' תקל"ד
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קלה.

הרבני המופלא מוהר"ר משה בהחסיד מוהר"ר יודיל.

הוא בנו של החסיד המפורסם בעירנו מיהר"ר יעקב יהודא יודיל עיין לעיל (קי"ז) וייתר לא מצאתי ולא ידעתי ממנו ועל מצבתו חקוק:

פה נטמן
הרבני המופלא המנוח
מוהר"ר משה הוא בן הרב
המופלא החסיד המפורסם
המנוח מוהר"ר יעקב יהודא
יודיל זצ"ל יום ג' א' דר"ח
מרחשון תקל"ה ת'נ'צ'ב'ה.

קלו.

האלוף הרבני המרומם מוהר"ר דוד בהרב מוהר"ר משה.

פרנס וגבאי בהח"ק ועיד בהחשבון משנת תפ"ח מצאתי „חשבון פרטי של פרנסת האלוף המרומם מוהר ר דוד במהיר ר משה" וכן בהתמנות משנת תפ"ט „במקום הגבאים" האלוף המרומם מיהר"ר דוד במוהר"ר משה וכמדומה לי שה"ר דוד זה היא אבינו של הרב הצדיק והחסיד מיהר"ר אשר צבי ז"ל מ"ם דפה הנקרא ר' אשר קארצער בי באשר בתבתי הלאה (ריי"ד) נתחבר הרב ר' אשר להח"ק בעירנו ילד ונכתב על הזנקס (ד' י"ג) „בבוד המרומם התורני הנגיד מוהר"ר דוד בהרב המה"ג ה"ה מיהר"ר משה נר"י... לחבר את בנו הילד שעשועים כמ"ר אשר צבי שיחי' (עיין לקמן בעתקתי באריכות) ומזה נוכל לדעת מקור מחצבתו של הרב הצ' ר' אשר קארצער ז"ל. וזאת כתוב על מצבתו:

פ"נ
הרבני
הישיש המנוח
מוהר"ר דוד בהרב
המנוח מוהר"ר
משה שהי' אב"ד
דק"ק ביטשאטש

נפטר ביום ה'
ו' ימים בחודש
ניסן שנת תקל"ה
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קלז.

הרב המופלג חכם מפורסם מוהר"ר ארי' ליב במוהר"ר משה יוסף.

מגדולי יקירי חשיבי עירנו צדיק וחכם חרשים נקרא בשם ר' ארי' ליב מעזירטשיר כי היה יליד מעזירטש קטן פרור עירנו והוא בנו של התורני מוהר"ר משה יוסף במוהר"ר משולם זלמן לעיל (צ"ז) ואם כיונתי אל האמת במה שכתבתי שם שה"ר משה יוסף היה אביו של הרב החריף המפורסם מוהר"ר משולם זלמן מעזירטשר נבוא לכלל דעת א"ג הרב ר' משולם זלמן והרב המופלג ר' ארי' ליב דנן היו שני אחים תאומים בתורה וחכמה ובמעלה 1) והרב ר' ארי' ליב היה פרנס וגבאי בהח"ק צד ראשון במה שנים ופרנס את הח"ק יחד עם הרב הריופא מומחה מוה"ר משה שמואל ושב הרב המופלג מוהר"ר נחמן כ"ץ. בהתמנות שנעשה בהקלפי משנת תקב"ז בין אלופי הגבאים „הרבני מ' ארי' ליב ממעזירטש קטן" והוא בא שם בחתימתו „ארי' ליב בלא"א מוהר"ר משה יוסף זצ"ל' וכן נמצאה התימתו הרבה פעמים. בפ"ר (דפ"ג) כתוב „המרומם הרבני מוהר"ר ארי' ליב במוהר"ר משה יוסף ממעזירטש קטן חשקה נפשו מאד לקרב את בניו ה"ה החתן כמר יהונתן שי' והשני הבח' כמר ישעי' שיחי' ומוהר"ר ארי' ליב שוקד על תקנתם לחבר איתם להח"ק יצ"ו ולחנך אותם לדבר מצוה בבן נשאנו פניו . . . היום יום ה' כ"ט תשרי תקב"ז לפ"ק" יבראשי החתימים „נחמן בהגאון מוהר"ר בצלאל כ"ץ זלל". יותר לא מצאתי ממני ואת שרכו הגדול יובל הקורא לדעת טן מצבתו העומדת בין מצבות גדולי העיר בזמנו. והיא תביע אמריה לאמר:

פ"נ
נשים לילות בימים בילה
על צדיק כתמר תמרים הניעו
ראש ראשנו נפלה ה"ה הרב
המופלג המפורסם חכם חרשים
שמן אפרסום כבוד מהור"ר ארי' ליב
במוהר"ר משה יוסף ז"ל נפטר
בש"ק ו' אייר תקל"ה לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

---

1) כעת ראיתי צוואת הג"מ דוד הייליפרין ז"ל (עיין הוספה) ונודעתי שכוונתי אל האמת כי מצוה שם „ליתן להרבני מו"ה זלמן ממעזירטש ולאחיו הר"ר ליב לכ"א מאה זהובים".

קלח.

הרב הגאון הדרשן הגדול מוהר"ר אשר ענזיל.

א. גאון וחריף בקי בכל חדרי התורה דרשן גדול מפורסם והוא בנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב ז"ל אב"ד ור"מ בהקליוו דפה ואח"כ אב"ד בק"ק סלוצק ופינסק (מ"נ) ואחיו של הרב הנגיד מוהר"ר מרדכי חתן הקצין והטפסר ר' יוזפא אוסטריר (ק"ד) והגאון החכם מוהר"ר אהרן שמואל (ר"נ). בהקדמתו לספרו „קורא מראש" כותב „ואא"ז מ"ו מרדכי היה בנו של אא"ז הגאון המפורסם הצדיק האמיתי מו' יהודא ליב אב"ד דק"ק פינסק ויחוסו מבואר בס' „ברוך מבנים אשר" שחיבר דודי הרב המפורסם בקי בכל חדרי התורה מוהר"ר אשר ענזיל זלה"ה" והג"מ אשר ענזיל היה חתן הרב החסיד מוהר"ר דוב בער בהרב הנגיד והקצין ר' שמואל ר' יעקליש בכתוב על שער הספר „ברוך מבנים אשר" אשר אעתיק לקמן במרוצת הדברים.

ב. הג"מ אשר ענזיל היה שקדן גדול בתורה לא פסיק פומי' מגירסא יומם ולילה. זקן תורני בעל זכרון טוב ומאד נאמן בדבריו סיפר לי ששמע בילדותי מפי ישישי עירנו שהיו מבירים בימי חרפם את הג"מ אשר ענזיל והמה ספרו לו כי בימים ההם אשר באורח חיים הלכו בני ישראל ולא נטו מדברי השלחן ערוך כמלא נימא לא היו מדליקין בבתי מדרשות נרות ביום שבת קודש קודם אור היום כמנהג זמנינו. והג"מ אשר ענזיל שהיה רגיל לקום בכל יום אחר חצות הלילה ללמוד משנתי. כאשר קם בליל שבת ולא היה לו מקום ללמוד מרוב חשקו בתורה הלך לבית ששם היתה אשה יולדת ושם דלק נר כל הלילה וספרו בידו ולמד שם עד שהאיר היום. ובעירנו בא בהסכמה על ספר „מפלגי ראובן" בשנת תקי"ד ועל ספר „שבט מ שראל" בשנת תק"ל וחתם „אשר ענזיל בהגאון מו' יהודא ליב זצ"ל בעהמח"ס „ברוך מבנים אשר" „וקרבן עשיר" על קדשים 1) ולא היה לו בנים ותולדותיו של הג"מ אשר ענזיל הטה פרי צדיק ספרים יקרים אשר השאיר אחריו ברכה.

ואלה המה הספרים שחיבר הג"מ אשר ענזיל.

א) ספר „ברוך מבנים אשר" נדפס בזאלקיוא בשנת י'הי ר'צ'וי אחיו וט'ובל בשמן ר'גלו (תק"ט) ויען כי הספר במ"א הוא כעת יקר המציאות ואני ראיתיו בבית אוצר הספרים בוורשא אמרתי לתועלת הקוראים אעתיק דברים מקוטעים משער הספר וכן כתוב שם „ספר ברוך מבנים אשר" מאשר שמנה לחמו שמן הטוב טוב חדא פלפולי אריכתא צנא מלא ספרא ספרי וספרא ותוספתא דין גליא „רזי צפנת פענח על מאורת צפונת ירה [ירו] הדה רמי ריקלא וזקוף על הרי בתר דילג מענין לענין אשר היאיל ובאר ה"ה הרב המופלא ומופלג הדרשן הגדול מעוז ומגדל בקי בכל חדרי התורה כבוד מוהר"ר אשר ענזיל נר"ו מאוסטרה בן הגאון המפורסם מוהר"ר יהודא ליב ז"ל שהיה אב"ד דקליוו ור"מ דק"ק הנ"ל ואח"ז נתקבל לאב"ד דק"ק סלוצק ולק"ק פינסק והגליל בהגאון המפורסם מוהר"ר אשר ענזיל אב"ד דק"ק פינטשוב . . . והולך וחושב שם יחסי עד הגאון בעל מהדורא בתרא עד הגאון בעל המפה ז"ל ואח"ז מסיים (על עצמו) „וחתן אדוני

1) דעת קדושים 168.

חיתני הרב המופלג החסיד מו' דוב בער ז"ל בהרבני הנגיד המפורסם מו' שמואל רבי יעקליש ז"ל מאוסטרא ואחי השר הנגיד הרבני הקצין והנדיב המפורסם מו' יוסף יוזפא נר"י ותחן (כוונתו על חותנו ר' דובער) אח"ו הגאון המפורסם מו"ה בצלאל ב"ץ בן הכהן הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי ז"ל ותחן (כוונתו על הג"מ בצלאל) הגאון מוהר"ר יואל הילפרין ז"ל" .... ועל דף השני נדפס הסכמות מגאוני הדור. א) הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט מלבוב. ב) הג"מ אברהם משולם זלמן וחתם „נאם אברהם משולם זלמן בלא"א הרב הגאון האמיתי המפורסם בדור גדול מרבן שמי חכם צבי החינה בק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו. ג) הגאון המפורסם מוהר"ר שאול ח"ע „שאול בהגאון ארי' ליב נר"י חונה בק"ק דובנא רבתי". ד) „הק' נפתלי הכהן יכונה הירץ בהרב הגדול המפורסם מוהר"ר חיים כ"ץ ז"ל מגלוגא חונה בקליין ור"מ דק"ק אוסטרהא יע"א". ובסוף הקדמתי כותב והני נשאי במאי זכיין ה' יברך את אמי בשלום ה"ה הצנועה הרבנית מ' זעלדא תי', גם לרבות חמותי הגבירה הרבנית החסידה מרת סעריל תחי'. ודבר חוב קובע לו ברכה לאחי הגדול ה"ה הרבני המופלא הנגיד הקצין המפורסם מהור"ר מרדכי ולחתנו הרב המאה"ג המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ אב"ד דקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא אשר הטיבו אתי עמי מיום .... ובעו"ה נפתולי אלקים נפתלתי עם אשתי זו הצנועה מרת שרה ולא זכיתי להבנות ממנה". ומזה נראה שלא זכה לבנים ואולי מפני זה קרא את ספרו „ברוך מבנים אשר" (על דרך שם טוב מבנים.. אתן לו) [1].

ב) „קרבן עשיר" על קדשים ולא נדפס כי ספרי בעלי האסופות רושמי רשימות ספרים לא הביאוהו גם באוצה"ס לבן יעקב לא נזכר.

ג) ספר „אותות למועדים" הידושים על פסח שני במס' פסחים בנפ"ת וברמב"ם ונכללו בו גם ר"ח ר"ה יו"כ שלש רגלים ועצרת וחי' חנוכה ופורים שחיבר הרב מוהר"ר דוד בשם אחיו הרב הגאון מוהר"ר אשר ענזיל נר"י מאוסטרהא בעל המח' „ברוך מבנים אשר" נדפס בזאלקווא בשנת תקי"ב בהסכמות גאוני הדור (יעיין הלאה ק"מ).

נמצאה אצלי תוספות כתובה שניה שהוסיף הג"מ אשר ענזיל לאשתי מרת שרה על התוספות כתיבה שנתן לה פעם ראשון נכתבה „בששה בשבת שבעה ימים לחודש מרחשון שנת חמשת אלפים חמשה מאות ושבע לבריאת עולם למנין שאנו מונין כאן בעיר אוסטרהא" והיא כתיבה על קלף בכתב סופר מהיר מוהר"ר עוזר ספרא דפה (עיין קכ"א). מצבתו העומדת אצל קבר איש אלהים הגאון מוהר"ר שמשון בוך ז"ל. תענה אמריה לאמר:

---

1) ראיתי בספר „דעת קדושים" צד 168 כותב „שהרב הג"מ אשר ענזיל היה דיין מאוסטרהא ואח"כ נתקבל לראב"ד בק"ק סלאנים ובסלאנים חתם על חומשי רש"ד בשנת תקמ"ד ויודעתי כי הדברים האלה לקח מספר „קריה נאמנה" להח' שי"פ דף 174 שכתב שם „הרב הדיין מהור"ר משה שלאנימור בהרב מהור"ר הנזיל שהיה ראב"ד בק"ק סלאנים כפי שמצאתיו חתום בפנקס החתומים של מהרש"ד אשר ענזיל בהרב המאה"ג מהור"ר יהודא ליב זצ"ל" ושם בהוספות להספר צד 284 סימן כ"ט מביא שהג"מ אשר ענזיל חיבר ספר „אותות למועדים" וספר „ברוך מבנים אשר" עיי"ש. ובשתים נפלאתי א) כי להג"מ אשר ענזיל לא היו בנים ועוד כי הג"מ אשר ענזיל נפטר בשנת תקל"ז כנכתוב על מצבתו אשר העתקתי ואיך תתם עצמו בשנת תקמ"ד ומלבד שלא נזכר על מצבתו שהיה ראב"ד בסלאנים.

פ"נ

יום ד' י"א אדר
ראשון תקל"ז
כבוד הרב המאוה"ג
החריף המפורסם מ'
אשר ענוזל בהרב
הגאון המפורסם מ'
יהודא ליב בעל המחב'
ס' ברוך מבנים אשר
מלבד שאר חיבורים
שנשאר אחרין ועדי"ן
לא יצאו לאור והוא
מאשר שמנה לחמ'
מלחמתו של תורה

: : : : : : : :

קלט.

הרבני המופלג הישיש מוהר"ר שמעון הלוי הורוויץ.

מחשובי וגדולי העיר מופלג גדול בתורה ובחכמה והוא בנו של הראש והמופלג מוהר ר שלום שכנא הלוי הורוויץ (צ"ב). מבניו של ר' שמעון מצאתי את הרב המופלג מוהר"ר מרדכי הלוי הורוויץ אחד מיושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה ודיין בעירנו כאשר כתבתי הלאה בספרי (רכ"ד) ויותר מבניו לא ידעתי. מצבתו של ר' שמעון מצאתי בין מצבות חשובי העיר וממנה נוכל להכיר את ערכו וכה תאמר:

פ"נ

איש תם וישר הרבני המופלג
ניר ראשים יתד במקום נאמן
תקוע אלפי לשמעון הלוי
חכמה בישישים מפואר בעדי
עדיים ועתה עלה לשמים
כבוד מוהר"ר שמעון בהרבני
מוהר"ר שלום שכנא סג"ל הורוויץ
נפט' בש"ע תקל"ז תנצב"ה.

קמ.

איש חשוב מוהר"ר דוד בן הגאון מוהר"ר יהודא ליב ז"ל.

כפי שנראה לי הוא ר' דוד בנו של הג"מ יהודא ליב אב"ד ור"מ בהקליוז פה ואח"כ אב"ד בק"ק סלוצק ופינסק ואחיו של הג"מ אשר ענזיל בעל ספר „ברוך מבנים אשר" ור' דוד זה חיבר את „הספר אותות למועדים" בשם אחיו הג"מ אשר ענזיל וכלל בו גם חידושיו כאשר כתבתי לעיל (קל"ח) והיה או שבא לעירנו מקום שישבו בו אחיו הרב הנגיד הקצין ר' מרדכי (לעיל קכ"ו) והרב הגאון מוהר"ר אשר ענזיל ויען שהספר „אותות למועדים" חיבר בשם אחיו יחידושיו נכללו בי לכן לא נזכר על מצבתי שחיבר ס' „איתות למועדים ואם בוונתי אל האמת לבי יגל בקרבי ותשמחנה כליותי על אשר זכיתי לתת יד ישם לדוד בין גדולי עירנו אחר שנשבח מכמה שנים והשבתי בן לאבותיו. וזאת חרות על מצבתו:

פה
נטמן
איש חשוב
מוהר"ר דוד בן
הגאון מוהר"ר
יהודא ליב זצ"ל
נפטר ביום א'
יו"ד ימים בחודש
אדר שני שנת
תק"ל . . . לפ"ק
תנ"צ"ב"ה.

קמא

הרבני המופלג ראש ומנהג מוהר"ר ראובן בהרב הדיין מוהר"ר גרשון.

מחשיבי העדה תירני וחכם מופלג פרנס ונבאי חודש בהח"ק חיבר איתי אביי הרב הדיין מיהר"ר גרשון מלבוב להח"ק בשנת תק"א ינמצא כתוב על פנקס הח"ק (ד' למ"ד:) „כבוד הרבני מיהר"ר גרשין בהרב מוהר"ר ראובן הציע דברי חן לפני שלחן הטהיר כבוד החבורה יצ"ו והתפלל אודות בני האברך התירני מיהר"ר ראובן שיהי' שיהב דעתו להיות בחיבור הנאה מחברת הקידש בביד החבידה. יען שכעת אין בני בבאן בכן לואת הסבמני יחד אי"ה בביאי בני לבאן יבא לפני החבורה ביודאי נכון הדבר לקרבו לתוך החבורה . . . יום ב' ח"ה סוכות תק"א יעל ה־תום הנגיד ר"ש ר"י והרב ר"מ הירלפרין ואח"כ מצאתי איתו בין אלופי הגבאים כמה שנים ותחימתו „הציעיר ראובן בהרב מוהר"ר גרשין ז"ל". ואלה המה בניו אשר מצאתי נקובים בשטותם על הפנקס.

א) בנו מוהר"ר גרשון שקרא אותו על שם אביו הרב ונמצא כתוב על פ' הח"ק (ד' עיין) "עפ"י הצעת דבריו של המרומם התורני מוהר"ר ראובן בהרב מוהר"ר גרשון ז"ל הוצק הן בשפתיו שהתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר גרשון שיחי' שרוצה לחנכו במצות להיות עומר לשירות בקודש בעסקי החבירה יצ"י בכן הסכמנו יחד לקרבו .... היום יום א' כ' תמוז תקכ"ב ואח"כ מצאתי אותי בין אלופי הגבאים ועל תקנה גדולה שהתקינו בהח"ק בשנת תקמ"ב בא היא בין החתומים "גרשון באאמו"ר המנוח מ' ראובן".

ב) בנו כמר מאיר חיבר אותו אביו להח"ק ונכתב על הפנקס (ד' עיין) "עפ"י הצעת דבריו של המרומם התורני מוהר"ר ראובן בהמניח הרבני מיהר"ר גרשון ז"ל שהרבה להתפלל ולהעתיר עבור בנו הנחמד הינוק יחכים כמר מאיר שי' שמה מאד חשקה נפשו לחנך במצות את בנו שי' בכן נשאני פניי לדבר הגון כזה קרבני את בנו הינוק שי' לעמוד ולשרת בשירות הקודש ... יום ב' ניסן תקכ"ב".

ג) בנו שמואל שמעלקא חיבר אותו אביו להח"ק ונכתב בפנקס (מ"ח:) עפ"י היוצאות דבריו של המרומם התורני מוהר"ר ראובן בהרבני מיהר"ר גרשון ז"ל שהציע דבריו לפנינו אלופי הגבאים דח"ק יצ"ו והרבה להתפלל בעד בנו הילד שעשועים כמר שמואל שמעלקא שי' שמה מאד חשקה נפשי להיות בנו בריך אחריו להיות אתו עמו במחברת הקורש לחנכו במצות ... היום יום ו' ח"י ניסן תקכ"ו".

ד) חתנו התורני מוהר"ר חיים במהור"ר אשר זעליג בפנקס ח"ק (ד' פ"ח:) כתוב "הן קרב לפנינו המרומם התורני מהור"ר ראובן בהרבני מוהר"ר גרשון זצ"ל בקריבה של חיבה לקרב את חתנו התורני מוהר"ר חיים במוהר"ר אשר זעליג זצ"ל היום יום ג' השין תקכ"ד לפ"ק" ואח"כ מצאתי את ר' חיים בין אלופי הגבאים יעל הקלפי משנת תקל"ג בין הגבאים "ר' חיים ה"ר ראובן בר"ג יהיא תהם "הק' חיים בהנגיד מוהר"ר אשר זעליג" וכן נמצאה חתימתו הרבה פעמים. מצבת הרבני מוהר"ר ראיבן תספר לנו את שבחו והיא אמריה תאמר:

פ"נ
גזע ישישים
שלשלת היחס
חכם חרשים
הרבני המופלג
הראש המנהיג
מוהר"ר ראובן בהרב
המופלג מוהר"ר
גרשון נפטר י"ב
תמוז תקל"ח לפ"ק
ת"נצ"ב"ה

קמב.

המרומם התורני מו"ה יעקב ישראל בהרב המאה"ג הגאון מוהר"ר עזר.

מאליפי נכבדי הח"ק פרנס את הח"ק יחד עם הקצין ר' שמואל ר' יעקב"ס ועם הרב ר' מרדכי היילפרין. בהתמנות משנת תצ"ח בין אלופי הגבאים דמצבות „המרומם התורני מוהר"ר יעקב ישראל בהרב מ' עזר" חתימתו נמצאה בהפנקס כמה פעמים „הק' יעקב ישראל בלא"א הרב המאה"ג מוהר"ר עזר נר"ו" מי הוא אביו המאה"ג מוהר"ר עזר? אם מתושבי עירנו אם מעיר אחרת לא ידעתי. בניו יחתניו של ר' יעקב ישראל היו מחשובי העיר ואכתוב אותם הלאה בספרי. יואת חקוק על מצבתו:

פ"נ
התורני מו"ה יעקב
ישראל בהרב
הגאון מוהר"ר עזר
נפטר בש"ק ד' אב
תקל"ט לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קמג.

הרב מוהר"ר ישכר בער אב"ד דק"ק טולטשין.

היא בנו של הרבני המופלג מוהר"ר פנחס בן הרב הגאון דנדול מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לאדמיר עיין הלאה (קמ"ט) ובא לעירנו מקום שישבו בו אביו יאחיו הרבני מוהר"ר ארי' ליב. ובאן מת על פני אביו בעודו רך בשנים ימלא חכמה בזקן ויותר לא ידעתי ממני. וזאת חקוק על מצבתו העומדת לא רחוק מקבר המהרש"א ז"ל אצל מצבת אביו:

פ"נ
אב בחכמה
ורך בשנים הרב
מוהר"ר ישכר בער
אב"ד דק"ק טולטשין
בהרבני מוהר"ר
פנחס באב"ד
מלאדמיר נפטר
יום ג' ב' שבט תקל"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

קמד.

הרבני המופלג ומופלא מוהר"ר משה ישראל איסר מפינסק.

הוא בן החריף המופלג מוהר"ר אליהו מפינסק בן הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר ישראל איסר האב"ד דק"ק פינסק שהיה בין הרבנים אשר ישבו בהועד שהיה בעיר סלוצק בשנת תקכ"א (עיין בס' „עיר תהלה" צד 115) והג"מ ישראל איסר היה בנו של הגאון המפורסם מוהר ר אברהם הנקרא אבא מארי שהיה אב"ד בכמה קהלות הגליל דליטא ובק"ק נאוויראדאק והוא היה בן הגאון מוהר"ר יעקב אב"ד דק"ק ווין 1) והנה מן התואר שכתבו על מצבתו של ה"ר משה ישראל איסר „המופלג ומופלא עושה פלא" שנפטר רך בשנים וביותר בזמן אשר חזון תוארים לא נאמנים לא נפ־ץ עור נוכל להביר את ערכו הגדול . אבל מה לי פה ומי לי פה כי חצב לו קבר פה עירנו ? אם היה חתן אחד מתושבי עירנו אי בנים היו לו כאן שבא אליהם ? כ' זאת נפלא ממני כי לא מצאתי זכרו באחר מן הפנקסים זולת מצבתו אשר מצאתי עומדת בין מצבות גדולי העיר והיא תספר לנו את חין ערכו הגדול וכה תאמר :

פ"נ
הרבני
המופלג ומופלא
עושה פלא גזע
ישישים צאן קדשים
האברך זרע בירך
מ' משה ישראל
איסר בן הרבני
המופלג החריף
ובקי המפורסם
מ' אלי' ז"ל בהגאון
מ' ר' איסר אב"ד דק"ק
פינסק נפטר כ"ד
אדר ראשון תק"מ
לפ"ק תנ"צ"ב"ה .

---

1) הדברים האלה לקחתי מן „סדר שלשלת היחוס למשפחת היילפרין" מהג"מ שלמה יצחק היילפרין ז"ל אשר בכת"י וכתב שם אשר להג"מ אבא מארי היה לו ארבעה בנים . . . „בן השלישי הרב הגדול מה"ו אליהו אב"ד דק"ק טשארטיקוב ונפטר רך בשנים הרביעי היה הרב הגאון ר' ישראל איסר הא"ד דק"ק בריסק וק"ק פינסק והגלילות ובניו רבנים מפורסמים" . . . וכפי הנראה קרא הג"מ ישראל איסר את שם בנו אליהו על שם אחיו שנפטר רך בשנים .

קמה.

התורני הרבני המופלג מוהר"ר יהודא אפרים במוהר"ר יעקב קאפיל.

מן התיארים אשר חרתו על מצבתו ניכר כי איש נכבד היה בעדתו. תורני ורבני מופלג אך חפשתי בהפנקסים והכרוכי כתבים אולי אמצא ממנו דבר ולא מצאתי וזולת מצבתו אשר מצאתי עומדת במקום אשר גדולי העיר כמו הר"ר נחמן כ"ץ ז"ל והד"ר נאַרדי ז"ל מצאו שם קברים לא ידעתי ממנו כלום ומצבתו הספר לנו את ערכו הגדול ותענה אמריה לאמר:

פ"נ
וירד יהודא
מאת אחיו
ויהודא עוד רד עם
אל ועם קדושים
נאמן ה"ה התורני
הרבני המופלא
ומופלג הותיק
והישיש מהור"ר
יהודא אפרים
במוהר"ר יעקב
קאפיל זצ"ל נפטר
בש"ק ט"ז טבת תק"מ
לפ"ק תנצב"ה.

קמו.

הרבני המופלא מוהר"ר אורי ליפמאן במוהר"ר יעקב דוד הכהן.

כפי הנראה לי הוא ר' אורי מעיר חדש דפה והוא נזכר בציואת הג"מ דוד היילפרין ז"ל „וליתן מזה לעניי קרובי ה"ר אורי מאוסטרהא ולהרב המגיד מאוסטרהא לכל אחד שלשים זהובים" ומדקחשיב איתו הג"מ דוד יחד עם הרב המגיד מאוסטרהא נראה כי הוא היה חד מכני עליה ומצאתי מצבה מאשה אחת שחקוק עליה „בת ר' שמעון נבד ר' אורי ממ"ח (ממתא חדשה)" ומצבתו תאמר:

פ"נ
הרבני
המופלא מוהר"ר
אורי ליפמאן

בהרבני הנגיד
מוהר"ר יעקב דוד
הכהן נפטר ביום
כ"ב ראש חודש
אדר ראשון שנת
תק"מ לפ"ק תנ"צ"ב"ה.

קמז.

הדיין המופלג מוהר"ר שמחה במוהר"ר יעקב כ"ץ.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי 1) וזאת חקוק עליה:

פ"נ מופלג
בתורה
וביראה דיין
מו' שמחה במו'
יעקב כ"ץ לבית
אהרן נפט'
כ"ב איר תק"מ
לפ"ק.

קמח.

התורני המופלא מוהר"ר יוסף במוהר"ר יעקב.

כנראה לעשות שליחותו בא הנה שר"ר מארץ הקדושה יליר עיר טבריא ורגליו הובילוהו לעירנו למצוא מקום מנוחתו ויותר לא ידעתי ממנו.
וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
התורני המופלא מוהר"ר
יוסף במוהר"ר יעקב ז"ל
הבא מארץ הקדושה
מעיר טבריא תוב"ב
נפטר בש"ק ערב שבועות
תקמ"ב תנ"צ"ב"ה.

---

1) הוא בנו של הרב המופלג מה"ו יעקב סקלאוורר לעיל (קל"ב).

קמט.

הרבני המופלג מוהר"ר פנחס בהרב הג' מלאדמיר.

א. איש חשוב ונכבד מגזע היחש והמעלה בנו של הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר שאול ז"ל אבד"ק לאדמיר 1) וה"ר פנחס היה מחותנו של הרב הגאון מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל (קל"ג) ולעת זקנתו בא ר' פנחס לעירנו לשבת אצל בנו מוהר"ר ארי' יהודא ליב חתנו של הג"מ נחמן כ"ץ ונתחבר פה להח"ק והיה בין אלופי הגבאים בהח"ק כאשר כתוב על הפנקס בהקלפי משנת תקמ"א והלאה בין אלופי הגבאים „ה"ה הראש הרבני מ' פנחס בהרב מלאדמיר" ובד' קס"ח „הרבני המופלג הישיש מ' פנחס בהרב המאה"ג מ' שאול". חתימתו נמצאה בהפנקס „הק' פנחס בהרב הג' מוהר"ר שאול ז"ל".

ב. ואלה המה בניו של הרבני מ' פנחס:

א) בנו הרב מוהר"ר ישכר בער אב"ד דק"ק טולטשין (עיין לעיל קמ"ג).

ב) בנו הרבני המופלג מוהר"ר ארי' יהודא ליב שהיה חתן הגאון מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל. וה"ר ארי' יהודא ליב היה גבאי בהח"ק משך כמה שנים ובהתמנות שנעשה במשך כמה שנים נמצא בין אלופי הגבאים „ה"ה הראש הרבני מ' ארי' יהודא ליב בר"פ מלאדמיר". חתימתו מצאתי כמה פעמים „ארי' יהודא ליב באמ"ו הרבני מו' פנחס יצ"ו" או „ארי' יהודא ליב באמ"ו הרבני המנוח מו' פנחס זצללה"ה. ומבניו של ר' ארי' יהודא ליב מצאתי . ג) בנו הרבני מוהר"ר שמואל אשר שחיבר איתו אביו להח"ק ונכתב על הפנקס (ד' פ"ג) „הן היום קרב לפנינו ה"ה התורני הרבני מוהר"ר ארי' יהודא ליב בהרבני המופלא מוהר"ר פנחס ורוצה לקרב את בנו הילד שעשועים כמר שמואל אשר שיחי' ד' יגדלו. להיות משרת בהח"ק . . . ועל החתום בא הג"מ נחמן כ"ץ". וה"ר שמואל אשר היה אח"כ בין אלופי הגבאים דח"ק ובהקלפי משנת תקנ"ד כתוב „הרבני מו' שמואל אשר ב"מ ארי' יהודא ליב במקום" . . . ובהתמנות משנת תקנ"ח כתוב בין אלופי הגבאים „הראש מ' ארי' ליב ב"מ פנחס מחל על כבודו לבנו הראש מ' שמואל אשר" ובשנת תק"ם „הראש מ' שמואל אשר" ובשנת תקמ"א „הראש מ' שמואל אשר ב"מ ארי' ליב נאמן של הגבאים דמצבה ובאם לא יהי' פה יובא המעות ליר אביו הרבני מ' לייבוש" וה"ר שמואל אשר השאיר את שמו הטוב בעירנו עד היום ויוצאי יריכו המה אנשים ידועים ונכבדים בעירנו.

ג) בנו כמר שמחה היבר אותו אביו זקנו הרב מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל בהח"ק וזאת מצאתי כתוב על הפנקס (ד' פ"ד) „הן היום קרב לפנינו ה"ה הרב מהור"ר נחמן בהגאון אב"ד מ"ו מ' בצלאל כ"ץ ורוצה לקרב את נכדו ילד שעשועים ב"מ שמחה שיח' בן חתנו הרבני מ' ארי' יהודא ליב נר"ו לקרב אותו להיות משרת בחבירה קדישא . . . היום יום א' תקב"ט לפ"ק". את מצבת הר"י ארי' יהודא ליב לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו אכן עיד בשנת תקם"ו מצאתי

---

1) הרב מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לאדמיר היה גאון גדול בדורו נאמן דמדינת ווֶאלין והחכם דובנאוו הזכירו בהווֹאסחאב לשנת 94 חוברת אקטיאבר עלה 13 והוא בא בהסכמתו על ספר בית אברהם נדפס בברלין תקי"ג וחתם „הק' שאול בהרב... יעקב מלאדמיר" (נקה"מ אות „בית" 1222). וראיתי בפי' מהח"ק (ד' קפ"א) בהחשבון משנת תקכ"ח ששלחה הח"ק „א' פ' ווישניק להרב מלאדמיר.

את חתימתי. וזאת חקוק על מצבת ר' פנחס :

פ"נ

נפטר יום ד' י"א ימים
לחודש תמוז דהאי שתא
שנת תקמ"ז לפ"ק החבר אבהן[1]
ובר אוריון בנן של קדושים
הרבני מוהר"ר פנחס
בה"ר המאה"ג מוהר"ר שאול
אב"ד דק"ק לאדמיר
תנ"צ"ב"ה.

קנ.
הרב מוהר"ר שמאי.

בראש אלופי גבאים דמצבה משנת תקמ"א "ה"ה הרב מו' שמאי" וכן בשנת תקמ"ב בין אלופי הגבאים "הרב מו' שמאי" ובשנת תקמ"ג בראש אלופי הפילאנטין "ה"ה הרב מו' שמאי" ולא ידעתי מי הוא הרב ר' שמאי? עד שראיתי בסדר שלשלת היחס למשפחת היילפרין (בת"י מהגאון מוהר"ר שלמה יצחק היילפרין ז"ל שנמצא ת"י) כותב "בתו השנית [השניה] (של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אלחנן היילפרין אב"ד בק"ק זלאמשוב ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק שאריגראד) הרבנית מרת בריינדיל הנשואה להרב המופלג מהו' שמאי בהגאון אב"ד דק"ק ראוונו ודר בק"ק אוסטרהא". אולם מי הוא אביו הגאון אב"ד דק"ק ראוונו ומה שמו כי אדע? ואני אחשוב אולי הוא הג"מ יצחק אייזיק בנו של הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל ר' יעקב"ם שהיה אב"ד בק"ק ראוויני כאשר כתבתי לעיל (ע"ה) או אולי היה בנו של הרב ר' יצחק אייזיק בהקצין ר' יוזפא שהיה גם הוא רב בראוונע עיין לעיל (ק"ד) ולכן דר הרב ר' שמאי בעירנו במקום אבותיו וזכרני בילדותי היו בעירנו אנשים תורנים יראי אלהים בעלי עושר שהתיחסו על שם ר' שמאילי והיו נקראים "ר'... ר' שמאילס" ויוכל היות שהיו מיוצאי חלציו של הרב ר' שמאי דגן אבל דברים ברורים לא אוכל לכתוב כי לראבון לבי כפו תמו מעירנו תורנים ישישים אשר ידעו לקראות הדורות מראש ולהשיב לי על שאלות כאלה.

קנא.
הראש ומנהיג מוהר"ר אפרים במוהר"ר אהרן.

גבאי חודש בהח"ק צד השני כמה שנים ועוד בהקלגי משנת תפ"ט (פ"ש ע"ב) מצאתי אותו בין אלופי גבאים דמצבה "האלוף מוהר"ר אפרים" ובהתמנות

1) כפי הנראה חסר כאן התיבה "בר" וצ"ל בר אבהן ואולי האותיות "בר" מן התיבה החבר נשתך גם להתיבה "אבהן".

משנת תקי"ט בין אלופי הגבאים „המרומם מיהר"ר אפרים במוהר"ר אהרן" בשנת תק"כ (ד' קס"א) „הראש והמרומם מוהר"ר אפרים במוהר"ר אהרן" חתימתו כמה פעמים בהפנקס אפרים בלא"א מוהר"ר אהרן ז"ל. בד' ק"מ מצאתי שחיבר שני בניו להח"ק ונכתב על הפנקס „המרומם טו' אפרים במוהר"ר אהרן ננש לפניני בהצעת דבריו וביקש לפנינו כבוד אלופי הגבאים דחבורה קדישא של נ"ח עביר בניו ה"ה המרומם ה"ר יונה והבחיר כמ"ר אהרן להיותם חבירים במחברת הקודש .. היום יום הששי . . . תשרי תקיו"ד לפ"ק" ואח"כ מצאתי את בנו ר' אהרן בין אלופי הגבאים בהקלפי משנת תקכ"ו „הראש מוהר"ר אהרן במוהר"ר אפרים" והוא חתם עצמו „אהרן במוהר"ר אפרים זצ"ל". שנת פטירתו של ר' אפרים נמחקה מן המצבה אבן מהפנקס נודעתי שמת בערך שנת תקכ"ג כי בשנת תקכ"ה מצאתי את בני חתם עצמו „אהרן במוהר"ר אפרים זצ"ל" ומקומי יכבדנו כי חצבו לו קבר אצל קבר המגיד רב ייב"י ז"ל. וואת חקוק על מצבתו :

פה נטמן איש תם
וישר הראש ומנהיג
מוהר"ר אפרים בהתורני
מוהר"ר אהרן זצ"ל נפטר
י"א ימים בחודש . . . . .
. . . . . .

קנב.

הרבני מוהר"ר יעקב במוהר"ר צבי.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי והיא תספר לנו את שבחו. זכה תענה אמריה לאמר ;

פה גנוזה וטמונה
נשמה טהורה הלוך
ונסוע הנגבה ויעקב
הלך לדרכו הרבני
מוהר"ר יעקב במוהר"ר
צבי נפטר ביום ד'
ב' מרחשון תקמ"ז
לפ"ק תנצ"ב"ה.

קנג.

הרב המאה"ג מוהר"ר שמשון בהרב מוהר"ר אשר.

מגדולי רבנים מופלגים בעירנו חסיד ועניו נחבא אל הכלים. על הספר „עץ חיים" וכן על הספר „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ב בהסכמות גדולי הדור ובאו בהסכמתם הרב המגיד רב ייב"י והרב המגיד ר' אשר ז"ל בא גם הוא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאה"ג חסיד ועניו כבוד מו' שמשון נ"י והוא חתם עצמו „הק' שמשון בהרב מו' אשר" מי הוא אביו הרב המפור' ר' אשר לא ידעתי אך מצאתי בפ' החי"ק ד' ט"ז בחשבון מחודש אדר שנת תצ"ח ב' טעפ דבש וחצי על החתונה של הרב ר' אשר". וכן נזכר כמה פעמים בהפנקס. בשנת תקכ"ח נתחבר אל הח"ק ונכתב על הפנקס (ד' צ"ה) „כבוד המרומם הרבני המופלא מוהר"ר שמשון בהרב המנוח המפורסם מוהר"ר אשר ז"ל הציע דבריו בפני כבוד אלופי רוזני נגידי הגבאים דח"ק יצ"ו משנת תקכ"ח ורצה לקרב אותי בקריבה של חיבה בכן נשאנו פניו לדבר מצוה כזו יען ראינו כי כוונתו לדבר מצוה וקרבנו אותו בקריבה של חיבה.... יום א' ח"ה דחג הפסח תקכ"ח לפ"ק ואת"כ היה נין אלופי הגבאים. על תקנה גדולה שהתקינו בהח"ק בשנת תקמ"ר בא הוא בראש החתימים „הק' שמשון בהרב מוהר"ר אשר זצ"ל" בהקלפי משנת תקמ"ו בראש אלופי הגבאים „הרב מ' שמשון" והוא חתם על הקלפי בראש „הק' שמשון בהרב מוהר"ר אשר זצ"ל". מי המה בניו לא מצאתי. מצבתו עומדת בין מצבות הגדולים וקצרו בשבחו אולי מפני רוב ענותנותו צוה שלא להרבות בשבחו וזאת כתוב על מצבתו:

נפטר ביום שני
כ"ה ימים לחודש אלול
שנת תקמ"ז לפ"ק
מוהר"ר שמשון
בהרב מו"ה אשר
זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.

קנד.

האלוף הראש מוהר"ר אברהם במוהר"ר שמואל.

מנכבדי העיר חתימתו נמצאה בפנקס השני חתום הרבה פעמים „אברהם בן לא"א בהר"ר שמואל סג"ל זצ"ל". מצבתו נשברה ולא יכולתי להציל ממנה כי אם התיבות האלה:

פה טמונה איש אמונה
האלוף הראש הקצין
והישיש מוהר"ר אברהם
במוהר"ר שמואל...
. . . . .

קנה.

הראש והמנהיג מוהר"ר אברהם במוהר"ר ברוך.

נתחבר להח"ק בשנת תקכ"ה כאשר כתוב על פנקס הח"ק (ע"ה) „באשר שקרב לפנינו ה"ה המרומם מוהר"ר אברהם במוהר"ר ברוך בר"י וביקש זאת מאתנו אלופי כבוד הגבאים דח"ה דנ"ח לקרב ולהכנים אותו לשרת במשמרת הק' ולתפלתו שמענו . . . והרים את תרומתו מלבו השהור לסלק תיכף ומיד לכבוד הגאמן דח"ק שני אדומים הגרים . . . וגם הוא יהי' בכלל עובדי ה' ויעלה מטעלה למעלה ומדרגא לדרגא . . . היום יום ד' כ"ב שבט תקכ"ד לפ"ק" ואח"כ עלה למעלת גבאי בהח"ק ופרנס את הח"ק כמה שנים. חתימתו נמצאה בפ' הח' „אברהם בלא"א כהר"ר ברוך ז"ל והוא בא בחתימתו על כתב הרבנות שנתנו להג"מ מאיר ז"ל חריף „אברהם בהרב ר' ברוך זצ"ל".

פ"נ

איש חם וישר הראש

המנהיג מוהר"ר אברהם

במוהר"ר ברוך נפטר

יום ו' ואו ימים בחודש אדר

ראשון ישנת תקמ"ו לפ"ק

ת"נ"צ"ב"ה'.

קנו.

האלוף המנהיג מוהר"ר ברוך במוהר"ר זאב ווי"אלף.

מחשובי ונכבדי העדה בא בחתימתו על כתב הרבנות מהג"מ מאיר ז"ל חריף וחתם „ברוך במו"ה זאב וואלף זצ"ל" והוא בנו של התורני מוהר"ר זאב וואלף במוהר"ר ברוך עיין לעיל (קכ"ה ויותר לא מצאתי ממנו. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

האלוף

המרומם המנהיג

מוהר"ר ברוך

במוהר"ר זאב וואלף

נפטר יום ו' עש"ק

טוב אדר שני

תקמ"ו לפ"ק

ת"נ"צ"ב"ה.

קנז.

צורבא מרבנן מוהר"ר חיים במוהר"ר יעקב ישראל.

כפי הנראה הוא בנו של התורני ר' יעקב ישראל בהרב מוהר"ר עזר (קמ"ב) מצאתי בפ' הח"ק ד' צ"ה כתוב „יען שבכוד הרבני מוהר"ר חיים במוהר"ר יעקב ישראל זה ימים כבר אשר נמנה כאחד מן המנויין... לבני חבירה קדישא יצ"ו והנה נעלם מן הפנקס אי' מקומו אשר נטפל לעושי מצוה הלזו ובכן עשה הרבני מוהר"ר חיים בהרבני הראש מוהר"ר יעקב ישראל הנ"ל לפנים משורת הדין ונתפשר עור עם החבורה ובכן .... יום א' כ' ימים לחודש מרחשון תקכ"חית" ואח"כ היה גבאי חודש בהח"ק ובין אלופי גבאים שנתמנו בשנת תקל"ג „ר' חיים בר' יעקב ישראל" חתימתו נמצאה בפ' הח"ק „חיים בהמנוח מ"ה יעקב ישראל. בפ"ר ד' קס"ח תקנה גדולה התקינו הח"ק בשנת תקמ"ב ובאו כל אלופי הח"ק בחתימתם וגם היא חתם „חיים בהמנוח מו' יעקב ישראל זלה"ה". וקבלתי מפי יוצאי יריכו שהוא היה תירני גדול ירא שמים וירא חטא והיה חבירו ועמיתו של הרב הצדיק איש אלהים קדוש מוהר"ר ברוך ז"ל ממעוזיו בהיותו בעירנו (יושב על שלחן חיתנו הראש מוהר"ר טובי' קצקש עין בסימן שאח"ז) ושניהם למדו יחד ולפעמים הלכו שניהם למייל חוץ לעיר ומה שנדברו יחד יראי ה' אלה לא ידע איש. בדף צ"ה מצאתי שחיבר את בני להח"ק ונכתב בפנקס „המרומם הרבני מוהר"ר חיים בהרבני מ' יעקב ישראל ניגש לפנינו אלופי הבוררים דחבורה קדישא יצ"ו ורוצה לקרב את בני הילד כמ"ר ארי' ליב שיח' להיות עימר ולשרת בהח"ק ... וייתר מבנין לא ידעתי. מצבתי מצאתי אצל מצבת הגאון הגדול ר' ייאל היילפרין אב"ד ז"ל ומזה ניכר כי אדם נכבד ותורני גדול היה וכן תעיד עליו מצבתי אשר תביע את שבחו לאמר:

פ"נ

בשנת תקמ"ז לפ"ק
ביום ד' כ"ח אייר
נפטר בר אבהן ובר
אוריין גבר דחיל
חטאין מצורבא מרבנן
מ' חיים במוהר"ר יעקב
ישראל ת.נ.צ.ב.ה.

קנח.

משפחת קצקש.

משפחה גדולה ונכבדה בעירנו ממנה פינה ממנה יתד אלופי גבאים בהח"ק ראשים מנהיגי ופרנסי העדה והמה נקובים בשמיתם על פנקס הח"ק „המרומם ר' יוסף קצקש" גבאי חידש בהקלפי משנת תצ"ו פרנס את הח"ק כמה שנים יחד

עם הנגיד ר' שמואל ר' יעקב'ס ועם הרב הנגיד ר' מרדכי היילפרין. ר' אהרן קצקש „התורני מ' טוביי' קצקש התורני מ' בן ציון קצקש הראש מ' משה קאטשקית ר' אברהם קצקש. ר' פלק חר"ט קצקש ר' משה חר"א קצקש" „האלוף המרומם מיהר"ר יצחק בר"א קצקש" כולם עבדו את עבודת הח"ק במשך כמה שנים. על דבר שם הכנוי קצקש רבת שבעה לה נפשי לשמוע הגדת העם זה בא בשמיעתו וזה בא בקבלתו ואנכי שמתי לי לקו אמור לחכמה . . . ולא כתבתי מאומה מן הגדות הקלוטות מן האויר אך זאת ניתן לכתיב מה שקבלתי מפי נאמנים אשר התורני ר' טוביי' קצקש היה חותן הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר ברוך ממעזביז וציקלה"ה נכד הבעש"ט זלה"ה וסיפר לי וקן תורני דברים שעברו בין ה"ר טוביי' קצקש והצדקנית אמי של הצדיק ר' בריך טרם שבאו בקישורים ואב"מ. הצדיק ר' ברוך ז"ל ישב בעירני על שלחן חותנו ר' טוביי' כמה שנים. את מצבותיהם של נכבדי משפחת קצקש לא מצאתי. לבד מצבתו של התורני המופלג מוהר"ר גרשון במוהר"ר צבי הירש שהיה חתן ר' יוסף קצקש הנ"ל. בפ"ש (צ"ח) מצאתי „בקבורת הילד של ר' גרשון חר"י קצקש". וזאת חרות על מצבתי:

פה
נטמן
איש תם וישר
התורני המופלג
מוהר"ר גרשון
במוהר"ר צבי הירש
נפטר יום ו' כ' סיון
לפרט 'ח'תנו ר' יוסף
קאצק'ת (תק'ח) לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קנט.

הרבני התורני הנגיד מוהר"ר נתן בהרב הגאון מוהר"ר דוד טעביל.

מחשובי ואלופי העיר תורני ויושב באהלי תורה גבאי בהח"ק צד שני כמה שנים והוא בנו של הרב המאוה"ג מוהר"ר דוד טעביל (ע"ט) בהתמנות משנת תקכ"א בין אליפי הראשים „המרומם התורני מ' נתן בהרב מ' טעביל" ובהתמנות משנת תקכ"ב „במקום כל אליפי הגבאים ואפילנטין כבוד הרבני התורני הראש מוהר"ר נתן בהרב מ' דוד טעביל" חתימתו „נתן בהרב ה"ה מו' דוד טעביל ז"ל" בדף קל"ו כתוב „המופלא התורני מהור"ר נתן בהרב ה"ה מהור"ר דוד טעביל נגיש לפנינו כבוד גבאי דחבורה קדישא ג"ח ש"א והרים ידו בתפלה עשר לשונות שיקבלו לתוך החבורה את בנו הקטן כמר זברי' מענדיל שיחי' . . . היום יום נ' שהוכפל בו כי טיב . . ." מצבתו מצאתי בין מצבת חשובי העיר ונמחקו שתי

אותיות מפרט השנה אך מצאתי אותו חתום על תקנה גדולה שתקני הח"ק בשנת תקמ"ב ומזה נראה שנפטר אחר שנת תקמ"ב . ומצבתו תתן אמריה לאמר :

פ"נ
איש תם
יושב אהלים
הרבני הנגיד
מוהר"ר נתן בהרב
הנאון הגדול מו'
דוד טעביל נפטר
בש"ק ער"ח אדר
תק"מ . . לפ"ק .

קם.

מוהר"ר ישראל בר' משה ש"ץ דפה.

בפ"ש ד' צ"ה מצאתי משנת ת"פ "ו"ב זהובים מחבירה זכחי צדק עבור קבורת ר' ישראל ש"ץ" ונראה כי ר' ישראל דנן הוא נכד ר' ישראל ההוא שנפטר בשנת ת"פ ויותר לא מצאתי ממנו , ועל מצבתו כתוב :

פ"נ
נפטר
ביום ה' יו"ד ט'
אלול שנת
תקמ"ה לפ"ק
מהור"ר ישראל
במוהר"ר משה
ש"ץ דפה ק"ק
אוסטרהא ת"נ"צ"ב .

קסא.

מוהר"ר אליקים געץ במוהר"ר יחיאל מיכל.

היא בנו של התורני המרומם מוהר"ר יחיאל מיכל במוהר"ר אליקים געץ שחיבר אותו אביו להח"ק בילדותו בכתוב על פנקס הח"ק "האליף המרומם מוהר"ר

יחיאל מיכל בהמנוח מוהר"ר אליקום געץ האריך בהצעת דבריו באריכות ובטוב טעם שפת אמת תכן אשר ה' זיכה אותו אשר נולד לו בן אשר אל הילד הזה התפלל ונקרא על שם אביו ז"ל כמר אליקום געץ ..... וביקש מוהרר"ם לזכיתו לחבר בנו הילד החביב וחמיד עליו לדבר מציוה זו „לכבוד הח"ק נ"ח ש"א . . . היום יום הששי א"ח דחג פסח תפ"ט ואח"כ מצאתי איתו גבאי בהח"ק צד ראשון ובהקלפי משנת תקי"ד (פ"ר ד' מ"ח) כתוב „במקום אלופי גבאים אליקום נעץ במוהר"ר יחיאל מיכל". והוא חתם על הקלפי לפני הרב דחיטים „אליקים נעץ במהור"ר יחיאל מיכל זצ"ל" וכן חיתם עצמו כמה פעמים בהפנקס ויותר לא מצאתי ממנו . וכן כתוב על מצבתו :

פה נטמן איש תם וישר
האברך בשנים מוהר"ר
אליקום געץ במוהר"ר יחיאל
מיכל נפטר כ"ח ימים
בחודש מנחם אב תקמ"ח
לפ"ק תנצב"ה .

קסב.

הרבני המופלא מיהר"ר צבי במוהר"ר יעקב דוד.

אחד מיושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה ומלבד מצבתו אשר מצאתי לא ידעתי ממנו דבר ושבחו האמר מצבתו :

פ"נ
איש משובה שבהוהו
רבנן לצבי הרבני
המופלא מ' צבי ב"מ
יעקב דוד מיושבי
יעב"ץ נפטר ער"ח
מבת תקמ"ט לפ"ק
תנצב"ה .

קסג.

החסיד מוהר"ר צבי הירש במוהר"ר שאול הלוי.

חד מבני עליה איש פלא חסיד ועניו שפל ברך הצנע לבת קדוש יאמר לו נודע ומפורסם בעירנו בשם ר' הירשקי ר' שמואלקס" אשר אם אמרתי אספרה במו את פרשת חסידותו ורוב עניתנותו סיפורי נפלאות אשר זקני עירנו היו מרבים

לספר ממנו והפלינו בשבחו וביראת חטאו לא יספיקו כמה גליונות ואנכי גבול שמתי לי לקצר ואך מעט מזער אספרה ממדותיו התרומיות למען ידעו דור אחרון את ערך גדולתה של עירנו לפנים אשר רבי בה כמו רבי חכמים צדיקים וחסידים ובין הבעלי בתים בעת ההיא היה ר' הירשקו ר' שמואלקם לא רב ולא מ"מ ולא צדיק. . . דבר אמת אספר אשר אביתינו הנאמנים בדבריהם ספרו לנו אשר החסיד הזה ישב בבית קטן מך המקרה ושבירה יעמוד עין שעמר באמצע הבית היה למשען לה ארבעה יתדות תקועים בארץ ועליהם דף שמעריכין עליו העיסה (לאקשין בריט) זה היה לי לשלחן, אל העמוד התיטך את הבית היה מחובר דף של עץ ועליו נר חרס ובו שמן פשוט להאיר את הבית ושם בביתו ישב יומם ולילה ושנה את פרקו ושיעורו יכל גדולי עירנו משכימים לפתחו וגם הרב ייב"י ז"ל יהרב מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ ז"ל הלכו אליו לקבל את פניו בכל רגל ופיהם פערו כמי למלקוש וייחלו לשמוע דברי תורתו או אפילו שיחות חולין שלו (קבלתי מפי איש מופלג בתורה מה שנדברו יראי ה' אלו איש אל רעהי פעם אחת בביאם לקבל פניו בחג השביעות (אב"מ) ובמקים עונותיו שם אתה מוצא גם גודל אהבתי אל האמת אשר שם לי לקו כל ימיו. כי גם להרב הגאון והצדיק ר' יעקב שמשון משפטיווקע ז"ל שנשלח ציר אמינים מרבי הגאון יהחסיד בעל "תילדות יעקב יוסף" לעירנו שיקבלו אותו למ"מ בעירנו לא נשא פנים וכל העתרת דברים שהרבה יהפציר בו הרב משפטיווקע להטות את דעתו שיסכים למנית את הצ' מפילנאי למ"מ בעירנו לא הועילו לו ולא נתמנה הצ' מפולנאי למ"מ פה יטעמי נימוקי של ר' הירשקי עמו כי הוא אמר להגאון משפטיווקע "הבעלי בתים מאיסטרהא לא יוכלו לשאת ולסבול את קפדנותו דרב כהנא רבי' . . . יהדברים עתיקים.

ב. יהנה רק דבר אחד אספר מעניתינותו דגבר עניתן יחסיד זה אשר סיפר לי דודי הרב ר' מאיר אליהו ז"ל דיין דפה שהיה ממגידי אמת פעם אחת קשתה עליו משנתו ולא יכול להלום היטיב משנה אחת מפרקו ויקה ר' הירשקי את המשניות בידו וילך אל המיפלג ר' שאול הכהן מעיר חדש (רט"ו) שיבאר לו באר היטיב את המשנה הר' שאיל ביד חכמתי הגדולה בש"ס ביאר לו את המשנה היטיב. ר' הירשקי לקח את המשניות וילך לו ובאשר פנה ללכת ראה יהנה ר' שאיל הולך אחריו. מדוע אתם הולכים אחרי? שאל ר' הירשקי לר' שאיל. רליתכם מעט ענה ר' שאיל. חלילה לי - צעק ר' הירשקי - מלקבל כביד מאתכם הלא אני חייב בכבודכם כל הלימד מחבירו . . . ולא אתם בכבידי. אבל ר' שאיל שרצה מאד לכבד איתו לא שמע אליו וכאשר יצא אל החיין הלך ר' שאיל אחריו בחשאי כמה אמית וכאשר הרגיש ר' הירשקי כי איש הולך אחריו ויבט מאחוריו יהנה ר' שאול אחריו ויש ר' הירשקי על הארץ ויאמר כי לא יזיז משם עד שילך ר' שאיל לביתו. החסיד ר' הירשקי היה מקובל גדול ורוב יודעי ח"ן מעירנו בזמנו קבלו ממנו חכמת הקבלה. מיוצאי יריכו היו בעירנו שיחטים יראי ה' ומיפלגים בתורה במשך כמה שנים בדורות שלפנינו יעד היום הזה. על מצבתו קצרו בשבחו אולי מפני עניתו צוה כן. ובן חקוק על מצבתי:

פ"נ

ה"ה ההסיד

מהור"ר צבי

הירש במוהר"ר

שאול הלוי נפטר

י"ג ימים בחודש

טבת תקמ"ט.

קסד.

הישיש הראש הנגיד מוהר"ר יואל במוהר"ר יהודא ליב הבהן.

נגיד נכבד נשוא פנים בעירנו בנו של האלוף המרומם מוהר"ר יהודא ליב הבהן אשר גם הוא היה מחשיבי העדה מאלופי הגבאים בהח"ק צד השני בהקלפי משנת תפ"ח בין אלופי גבאים דמצבות „האלוף המרומם מוהר"ר יהודא ליב הבהן" (פ"ש ע"ב) ושם (דק"ו) בהתמנות משנת תקי"ח בראש אלופי הגבאים „המרומם הישיש כביד מוה"ר יהודא ליב במוהר"ר יוסף מרדכי ב"ץ" חחימתי נמצאה כמה פעמים „יהודא ליב במוהר"ר יוסף מרדכי ב"ץ זצ"ל" וכפי הנראה היה ר' יהודא ליב אבי זקנו של הרב הנגיד התורני מיהר"ר שמואל שמעלקא ב"ץ עין הלאה (קפ"ט) ור' יואל נתחבר להח"ק צד שני בשנת תקמ"ב בכתיב על ספר הפנקס (קצ"ו:) „הן היום הקריב לפנינו הראש הנגיד מ' יואל ב"מ יהודא ליב הכהן וריצה לחבר עצמו במחברת הקודש להיות כאחד מן המנין בחבורה קדישא דפה ובא בהפצרת פום לפנינו הגבאים אמרנו ראוי לקבלו בקדושה זי קידשו לשעתא קידשי לעתיד לבוא להיות נקרא בשם הקודש כאחר מאתנו . . . היום יום ב' ט"ו ימים לחודש כסלו שנת ילבשו צדק (תקמ"ב)" ובנו הוא הראש מ' דוד שם (ד' ר') „הן היום הקריב לפנינו הראש מ' דוד בהראש הנגיד מ' יואל כ"ץ ורוצה לחבר את בני היניק כמר משולם ולמן ואמרנו יישר חילו" . . . ור' יואל היה חתן הגאון מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק מעזביז בכתיב על מצבתי . בפנקס ד' למ"ד מצאתי „ממיתת הרבנית ממעזביז ח"י זהיבים" שבאה לעירנו לבהה ונפטרה באן . ואת ערבי של ר' יואל נוכל לדעת מן הכתיב על מצבתי . אשר תקרא אמריה :

פ"נ

איש זקן ונשוא פנים הוא

הראש ושלישים מבחר ברושים

הישיש הנגיד כבוד מ' יואל

ב"ר יהודא ליב הכהן

חתן הגאון מ' יואל אב"ד

דק' מעזביז נפטר י"א
סיון תקמ"ט לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

קסה.

הרבני מוה"ר נתן נטע במוהר"ר יהודא.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי וממנה ניכר כי איש תבונה והורני חשוב היה שנת מותו לא ידעתי כי נמחקו שורות האחרונית ממצבתו, ואלה הדברים חקוקים על מצבתו:

פ"נ
איש תבונה קבע עתים לתורה
הנאמנה משאו ומתנו הי' באמונה
נשמתו העולה למעלה בצל שוכן
מעונה. ה"ה התורני מו' נתן נטע
במוהר"ר יהודא נפטר
ד' סיון . . . . .

קסו.

הרבני מוהר"ר יצחק בהרבני מו"ה מנחם מענדיל.

אחד מאלופי הגבאים בהח"ק צד השני בהקלפי משנת תק"ל מצאתי בין אלופי גבאים דמצבה "הר"ר יצחק ב"ה מנחם מענדיל" והוא אביו של הרבני החסיד מוהר"ר כנחם מענדיל עיין הלאה (רנ"ט). מצבתו מצאתי אצל מצבת בנו. יותר מחציה נשברה ונאברה ולא הצלתי ממנה רק שלש שורות האחרונות אשר היו טמונות בארץ מרוב ימים.

. . . . .
יצחק בהרבני מנחם
מענדיל נפטר ב' א' דר"ח
אלול שנת תק"ן לפ"ק.

קסז.

הרב הגאון המפורסם רשכבה"ג החסיד מוהר"ר מאיר חריף מרגליות, אב"ד דגליל לבוב ואח"כ אב"ד בעירנו והגליל.

א. אחר ששקע שמשו של הג"מ אברהם משולם זלמן אב"ד דפה בשנת

תקל"ז (ס"ד) האירה עירנו מכבוד הגאון המפורסם בתורה ובחסידות פאר הדור והדרו בוצינא קדישא מוהר"ר מאיר מרגליות זצ"ל בהגאון המפורסם בתורה ובחסידות מוהר"ר צבי הירש מהאריזנקע אב"ד דק"ק יאזליוויץ זצ"ל שנתקבל לאב"ד בעירנו והגליל (כתב הרבנות שנתנו לו אלופי העדה העתקתי אח"ז בסוף הפרק) והג"מ מאיר בנעוריו הרביץ תורה ונהג בנשיאת ר"מ ור"ג אב"ד בגליל לבוב שם בא בהסכמה על ספר „חדושי הרו"ה" ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת הרב הגאון מוהר"ר מאיר הרב אב"ד דגליל לבוב יצ"ו" והוא חתם עצמו „הק' מאיר בהמאור הגדול מוהר"ר צבי הירש מרגליות זצלה"ה מהאריזינקע ער ח סיון תקי"ד לפ"ק". וכן על ספר „דברי חכמים" וחתם „הק' מאיר החונה בגליל לבוב (פלאות)" (תקי"ז) 1) ועל ספר „גינת וורדים" בא בהסכמתו בשנת תקכ"ד בקאמרנא וחתם „הק' מאיר אבד"ק גליל לבוב" 2) וכן על ספר „מחנה ארון" שנדפס באלעקסניץ תקכ"ח בא בהסכמה וחתם „הק' מאיר בא"א המאה"ג צבי הירש מרגליות זלל"ה החונה בגליל לבוב". על ספר „מנחה חדשה" נדפס באלעקסניץ תקל"ד בא בהסכמה וחתם „היום יום א' פ' במדבר וכל אשר י'ע'ש'ה י'צל'י'ח (תקל"ג) הק' מאיר החונה בגליל לבוב". וכן על כל התשובות שהשיב טרם שנלקח לעירנו חתם עצמו „הק' מאיר החונה בגליל לבוב" ומאז שנתקבל לאב"ד בעירנו חתם עצמו על תשובותיו „הק' מאיר בהמאה"ג מ' צבי הירש זצלה"ה מרגליות חונה פה אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות יצ"ו". על תקנה גדולה שנעשה בהח"ק פה בשנת תקל"ז (עיין מבוא סימן יו"ד) כשנתקבל הג"מ מאיר לאב"ד פה בא היא לאשר ולהזק את התקנה והוסיף מדיליה דברים אחדים בכתב ידו וחתם „היום יום ג' כ"ז תשרי שנת ת'ק'ב'ל'ו (בכתב אשוריות) ברכה הק' מאיר החונה פה ק"ק אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות' ובעירנו בא בהסכמתו על ספר „חיי הנפש ונצחיותה" לר' יהידא הלוי הורוויץ אסיא דק"ק ווילנא נדפס בפאריצק שנת ד'ע'ת ח'כ'מ'ה (תקמ"ז) וחתם „הק' מאיר חונה בק"ק אוסטרהא מצ"פ בגליל לבוב והמדינות" וכן על הספר „היכל עונג" להמחבר הנ"ל בא בהסכמתו בעירנו וחתם „הק' מאיר חב"ק אוסטרהא ומצ"פ בגליל לבוב" 3).

ב. הג"מ מאיר נתן לו המלך מפולין סטאניסלאוו אוגוסט פאניאטוסקי כתב רשיון והרמנא דמלכא להיות אב"ד הגליל כן שמעתי מפי זקני עירנו מגידי אמת אשר הם הגידו לי גם הסבה אשר על ידה זכה לכל הכבוד הזה ואני הכותב הלבתי לשאול את פי נכדו של הג"מ מאיר ז"ל איש זקן וישיש תורני נכבד וחזקה לאיש כמותו שלא יוציא מפיו דבר שלא ברור לו והניד לי כי הוא אחז בידו כמה פעמים את כתב הרשיון בתוב על לוח גדול של קלף וגם קרא בו כמה פעמים ואמר לי אשר כתב הרשיון עם עוד כתבים יקרים נשארו בידי אח חורגו מנכבדי תושבי עיר מאהליב 4) ושאלתי אותו מאין זכה להכבוד הזה? וגם היא סיפר לי בכמו שספרו לי הזקנים אך בדברים ברורים יותר. וזה הדבר הג"מ מאיר ישב בתחלה על כסא הרבנות בעיר יאזליוויץ במקום אביו והעיר יאזליוויץ היתה נחלת הדוכס אביו של פאניאטוסקי פעם אחת עמד הג"מ מאיר

1) רשימה „קהלת משה" אות ד' 2125. 2) שם אות ג' 2006. 3) שם אות ה'3101.
4) הדברים האלה כתבתי לידידי התכם והחוקר קרמניות ר' שמעון דובנאוו יחי' ואח"כ כתב לי הוא שנמצא ת"י העתק מן כתב הרשיון שלוח אליו מעיר מאהליב.

עם בני הגאון והחכם מוהר"ר שאול (שהיה אח"כ אב"ד בלובלין) בחיץ אצל ביתו והנה קול הקריה הימה כי הדוכס עם בנו הצעיר הולכים לעיר עוד הם מדברים ומרחיק הופיעו לנגדם הדוכס עם בנו הצעיר וכראות הג"מ שאול את בן הדוכס אמר לאביו גנינא מלכות אני רואה בהנער הזה והוד מושל על פניו ישבון ובידו הראה על פאניטאווסקי הצעיר והדוכס ראה מרחוק אשר הג"מ שאול הראה בידו עליהם ויסר עם בני אל הרב הג"מ מאיר וישאל בשלומו וכה אמר אליו הנה ידעתיך לאיש אמונים ורב אתה בישראל לא אפונה שלא תכזב בי ואל תכחד ממני דבר אמור נא לי מדוע הראה בנך בידו עלינו ? ויען הג"מ מאיר חלילה לי לכזב באדוני אני אומר לך את האמת ולא אבחר מאדוני דבר. הנה בני זה חכם מריני הוא ובחכמתו הגדולה אמר לי שהוא רואה הוד מלכות על פני בנך זה יכחכם הרואה את הנולד ומגיד מראשית אחרית הגיד לי שבנך זה יעלה על כסא מלוכת פולין בעוד ימים לא כבירים. הדברים האלה נכנסו אל לב הדוכס ובנו . ופאניטאווסקי הצעיר הוציא מצלחתו נייר ועט עופרת וירשום את שם הרב ובנו . הדוכס ובנו השתחוו אל הרב ובנו והלכו להם . לא ארכו הימים ודברי הג"מ שאול נתקיימו כי נבחר פאניטאווסקי למלך פולין. ויהי אחר כן כאשר נתמנה הג"מ מאיר לאב"ד על כל גליל איקריינא ועל פי חוקי המדינה אז היו צריכים היהודים להרמנא דמלכא בעת בחירתם ברב אב"ד הגליל ובאשר הגישו היהודים בקשתם לפני המלך פאניטאווסקי על דבר בחירתם בהג"מ מאיר לרב הגליל והוא ראה את שם הרב ושם אביו זכר את אשר אמר עליו בנו בעודי צעיר לימים ויתן לו כתב רשיון והרמנא כתוב על קלף באותיות מוזהבות חתום בחתימת יד המלך פאניטאווסקי. ועוד סיפר לי הזקן מה שהיטיב המלך פאניטאווסקי לעשות חסד עם הג"מ שאול בני של הג"מ מאיר ואכתוב הלאה במרוצת הדברים .

ג. הג"מ מאיר היה בזיווג ראשון של הנגיד הרבני מוהר"ר חיים ז"ל מק"ק האריד׳ענקי שהוא היה חתן הרבני החסיד הנגיד המופלג מוה"ר איצק הנקרא ר' איצק האריד׳ענקיר 1) ובזיווג שני לקח הג"מ מאיר את בת דודו ורבי הגאון המפורסם בדור מוהר"ר ארי' ליבוש אוערבך ז"ל אב"ד דק"ק סטאניסלאב ועיין בסוף הפרק 2) כפי ששמעתי היו לו להג"מ מאיר עשרה בנים מלבד בנות ולא נודע לי מהם כי אם חמשה בנים ושתי בנות . ואלו הם בניו הגאונים מופלגים .

א) בנו הרב הגאון מאוה"ג וחכם מפואר מוהר"ר שאול שהיה תחלה אב"ד דק"ק זבריוא (זבאריש) ובספר „מאיר נתיבים" סימן ל"ו נמצאה ממנו שאלה ששאל למר אביו הגאון ובסוף השאלה חותם „ר'ב'ש'ר שלים לפרט דברי בנו ותלמידו מצפה לרווית צמאינו במתק דבריו כי נעמי הק' שאול החינה בק"ק זבריוא ואנפיה". ואח"כ היה אב"ד בק"ק קאמרנא ומשם בא בשאלה לפני מר אביו (שאלה ע"ט) וחתם „הכ"ד המתאבק בעפר רגלי ת"ח ושואל מה' מענה לשון ישלח לי מקידש עורתו הק' שאול באאמ"ו הגאון מו"ה מאיר אב"ד דגליל לכוב החינה בק"ק קאמרנא ואנפיה שנת יערב ר'ח ש'י לפ"ק'. ימשם נלקח

5) כן כתוב בס' היוחסין למשפחת היילפרין מהג"מ שלמה יצחק היילפרין .

6) נמצא ת"י מכתב שכתב הגאון מוהר"ר שאול אב"ד"ק לובלין לאבוי הגאון מ' מאיר ובראש המכתב „שלום לכבוד אדוני אבי... ועש"ו א"ח (אמי תירגתני מרת רויזי".

אחר כבוד ונתקבל לאב"ד ור"מ בעיר הגדולה לובלין והגליל ובספר „מאיר נתיבים" סימן ע"ח כתוב „שאלה מכביד בני הביבי הרב הגאון המפורסם החריף ובקי מה"ו שאול נר"ו אשר היא כעת אב"ד ור"מ בק"ק לובלין והגליל". בלובלין בא בהסכמתו על ספר „תולדות יוסף" (נדפס פעם שנית בסדילקאב בשנת תקל"ו) וחתם „הק' שאול בהגאון מלבוב" והמעתיק או המדפיס הוסיף „הוא הגאון הגדול אב"ד דק"ק לובלין". על ספר „ערכי הכנויים" לבעל סדר הדורות יחד עם אחיו הג"מ בצלאל ונרשם בראש ההסכמה „הסכמת האחים ה"ה הרב הגאון המפורסם מו"ה שאול אב"ד ור"מ דק"ק לובלין והגליל והשני בדומה לו" . . . על תשובות „הר הכרמל" בא בהסכמתו בשנת תקמ"ב וחתם „הק' שאול אבד"ק לובלין בן האב"ד דק' גליל לבוב" 1) וכן הסכים על ספר „שפת אמת" על משלי מהרב הדרשן המאה"ג מוהר"ר יעקב ישראל מ"מ דק"ק קרעמניץ נדפס בשנת תקמ ח בלבוב וחתם „הק' שאול באאמ"ו אב"ד דגליל לבוב חו"פ הק"ק לובלין והגליל יצ"ו". וסיפר לי הזקן הנ"ל אשר הג"מ שאול בהיותו אב"ד בלובלין חלה מחלה אנושה ינסע לווארשא לדרוש ברופא המלך וע"י סבה נורע להמלך פאניטאווקי כי האיש אשר ניבא עליו עוד בילדותו שיעלה על כס מלוכת פולין בא לווארשא והוא חולה ויצו המלך להרופא שלו שילך אליו בכל יום לבקרו. וכל סמי מזור ותרופה מבית אוצר המלך ינתן לו 2) .

ב) הרב הגאון החריף מוהר"ר יוסף נחמן אב"ד דק"ק פולנאה שהוציא לאור עם אחיו הג' מוהר"ר בצלאל את הספר „מאיר נתיבים" וכן היציא לאור את הספר „דרך הטוב והישר" למר אביו עם פירושו אשר הוסיף בשולי הדפים והוא בא בהסכמתו על ספר „דמשק אליעזר" שנדפס בעיר פאריצק תק"ן וחתם „הק' יוסף נחמן בהרב . . . מאיר אבד"ק פולנאה 3) וכנו הוא הרב המופלג מוהר"ר חיים מיקירי עירנו אשר גם הוא השתדל בהדפסת הספר „מאיר נתיבים" .

ג) הרב הגאון הח' ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה תולדתו כתבתו בסדרי בזמנו (רכ"ב) .

ד) הרב הגאון המפורסם הותיק מוהר"ר נפתלי מרדכי אב"ד דק"ק הרימלוב ושאר קהלות . וכנו הוא הרבני המופלג בתורה וביראה מוהר"ר שמשון אריה אשר השתדל בהדפסת הספר „מאיר נתיבים" והוא הביא לבית הדפוס והוציא לאור הרבה ספרים בבתי הדפוס סלאוויטא אוסטרהא פולנאה . על ספר „תיקוני זוהר" שנדפס בפולנאה שנת תקנ"א נכתב על השער „הובא לבית הדפוס ע"י המופלג בתורה וביראה הותיק מוהר"ר שמשון ארי' בהה"ג המפורסם מרדכי ז"ל בהגאון החסיד מוהר"ר מאיר מהגליות וצללה"ה מאוסטרהא" .

ה) בנו הרב מוהר"ר שלמה בער הוכירו אחיו הג"מ שאול במכתבו לאביו הנמצא אצלי ויותר לא ידעתי ממנו .

---

1) קה"מ אות ה' 3228 .

2) נמצא אצלי מכתב שכתב הרב הג"מ שאול מלובלין לאביו לאוסטרהא ובמרוצת הדברים כותב אליו כי חולה הוא מאד „ואפשר נצטרך ליסע לאיזה מקום לווארשא או לברלין מחמת שלא שב עדיין מדרכו הדאקטור של המלך יר"ז . . . " הדברים האלה מאמיתים את סיפור הזקן כי בבוא הרופא מדרכו נסע אליו הג"מ שאול לווארשא והמסבב כל הסבות סבב שנודע הדבר להמלך .

3) קה"מ אות ד' 2364 .

ואלה המה חתניו של ר' מאיר :

א הוא הרב הגאון המפורסם בוצינא קדישא חסידא ופרישא החריף ובקי מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ דק"ק שאריגראד ובספר „מאיר נתיבים" נמצא ממנו שאלה ששאל לחותנו (שאלה פ"ח) וחותנו השיב לו בכבוד ומכנהו בשם הרב „הגאון בוצינא קדישא וכו'" ובעירנו ראיתי ממנו כת"י שהשאיר אחריו חידושי תורתו ובראש הכת"י נכתב סהדותא דמר גיסו הג"מ בצלאל אב"ד דפה מעיד בחתימת ידו שהכת"י זה הוא מגיסו מוהר"נ הנ"ל .

ב) חתנו השני הוא הרב הגדול מוהר"ר שמחה בהרב הגדול מוהר"ר נחמן כ"ץ 1) .

ד. הג"מ מאיר מלבד שהיה גאון וחריף אמיתי 2) מפורסם לרשכבה"ג היה גם חסיד ועניו מקובל אלקי ידידו ותלמידו של הבעש"ט ז"ל כמו שכתב בספרו „יכין ובועז" „ימילדותי מיום שנתחברתי בדביקות אהבה עם מורי ידידי הרב החסיד מו"ה ישראל בעל שם טוב ת'נ'צ'ב'ה" 3) והיה סופר מהיר בעל לשון צח וישירים שקולים נעימים מבין חידות בעל נוטריקון וגמטריאות כנראה מתוך ספריו שחיבר והניח אחריו ברכה איצר סגולה כפר „איר עולם" אשר יפרד לחמש נרות חמשה ספרים יקרים ואלה הם .

א) ספר „מאיר נתיבים" חלק א' תשובות שהשיב לשואליו בהלכה שם שקיל וטרי עם גדולי גאוני דורו ועם דודו ורבו הגאון הגדול מוהר"ר אריה ליבוש אב"ד דק"ק סטאניסלאב עם אחיו הג"מ דוב בער אב"ד דק"ק יאזלוויץ ובניו הגאונים הג"מ שאול והג"מ בצלצל וחתני הג"מ נפתלי הירץ הנ"ל .

ב) מאיר נתיבים חלק שני חידושים על גפ"ת ודרישים נחמדים כסדר פרשיות התורה בחריפות ומביא שם חידושי תורה מאביו זודו אחיו ובניו הפלא ופלא ובסופו חידושי מס' ברכות לאחיו הגאון מוהר"ר יצחק דוב בער אב"ד מיאזלוויץ מספרו הגדול „באר יצחק" הספר מאיר נתיבים נדפס בפולנאי בשנת „בו הלבה כרבי מאיר" (תקנ"א) ע"י בניו הגאונים מיהר"ר בצלאל ומוהר"ר יוסף נחמן ובראש הספר נדפס הסכמות ומליצות הרבנים גאונים וחסידים מופלגים ממדינה הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר לוי יצחק אבד"ק ברדיטשוב הרב הצ' המפורסם מוהר"ר אשר צבי מ"מ דפה בצירוף הרבנים המופלגים יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה . הרב המופלג החסיד אמיתי איש מופת מפורסם הישיש מוהר"ר משולם זוסיא מאניפאלי ה"ה הישיש המפורסם בתורה ובחסידות חד מבני עליה מוהר"ר יוסף מקאמינקי . הרב הגאון החסיד מפורסם ביצינא דנהורא אב"ד דק"ק קאלבסוב (הוא הצדיק מאפטא) . הסכמת הרב המפורסם בתורה ובחסידות חריף ובקי חסיד ועניו מו"ה יצחק יוסף מ"מ מזולנאה . והסכמת ומליצת הרב

---

1) כן כתוב בס' היהוס למשפחת הירלפרין .

2) בנו הג"מ בצלאל בהסכמתו על החומשים עם פ' הרמב"ן ועם הראב"ע עם פ' מרגלית טובה שנדפסו בב"ד כיתב „וגם אני שמעתי מפה קדוש שהיה מורגלא בפומי' דרבי מאיר בכוד אדוני אבי מורי ורבי הגאון החסיד זצלה"ה שאמר בזה הלשון פ' הרמב"ן על התורה ופ' הר"ן באלפס כשאני לומד בהם הם מאירים עינים שלי והזהיר ללמוד בכל פעם" .

3) בנו הגאון הנ"ל בהסכמתו לספר „שבחי הבעש"ט" שנדפס בב"ד שנת תקע"ה כותב „כפי ששמעתי מפה קדוש אדוני אבי מ"ו הגאון החריף החסיד רבן של כל בני הגולה זללה"ה שהוא היה בילדותו אחד ממחצדי חקלא חבורא קדישא מאילנא דהיי עם תבעש"ט ז"ל ומרגלא בפומי' דר מאיר שחרבה לספר בשבתו".

הגאון הישיש החריף מפורסם בדורו מוהר"ר מאיר אב"ד דק"ק קאנסטנטין והתם „המאיר הקטן בן ארי החי הגאון גדול מרבן שמו מוהר"ר יעקב ישראל זצוק"ל יבנה יעב"ץ".

ג) נר השלישי הוא ספר „סיד יכין ובועז" ואלה הדברים כתובים על שער הספר „אשר תיקון וחיבר בביר אמ"ו הגאון אמיתי רבן של כל בני הגולה מפורסם בקציי ארץ החסיד וענוי ביצינא קדישא מרבני קשישאי איש אלקים קדוש החריף הגדול בנגלה ונסתר באחד מן הראשונים מופת הדור והדרו רבים הילכים לאורי, רב הרבנים גאון הגאונים בקש"ת מורינו ורבינו מאיר זצלה"ה בהרב הה"ג המפורסם בתירה וחסידות מוהר"ר צבי הירש מרגליות זצלה"ה מיאזלוויץ שנהג נשיאות והרביץ תורה בישראל אב"ד ור"מ ור"ג בגליל לבוב ומדינות ופה קהלתיני ק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו שבבר יצא מוניטין שלו בעולם להשתמש בשני מאורות הגדולים שני חלקים שבבר נדפסו ינתפשטו בכל פאות אשר טרח ויגע בהתאמצות בכל כחי ללקט ולהעתיק ה"ה בנו הרב הגאון הגדול המפורסם חכם ושלם מ' בצלאל נרו יאיר שהוכן בחסד כסאו למלאית מקום אביו אב"ד דפה ק"ק אוסטרהא הבירה יע"א נדפס באוסטרהא ב'ה ד'ר'ב' מ'ו'ס'ר לפ"ק תקנ"ד". ואלה הגאונים החסידים אשר נתני עדיהן והסכימו להדפיסי הרב הגאון והצדיק אב"ד מברדיטשוב. הרב הגאון אב"ד דק"ק אפטא וק"ק כאבאטשאב ויהתם „יום ד' כסליו תקנ"ב לפ"ק פה ע"מ וויארשא ב"ד ארי' ליב אב"ד דק"ק אפטא. הרב הגאון הצדיק מ"מ מקאוניץ. הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר אשר מ"מ דפה. הרב החסיד הישיש מוהר"ר זיסיא מהאניפאלי. ויען כי הספר „סיד יכין ובועז" הוא בעת מעט במציאות יערבים עליני דבריו הקדושים של הצדיק הישיש הזה אמרתי להעתיק מקצת דבריו בהסכמתי וז"ל „הדור אתם ראו ספר הקודש והטהור של הגאון אמיתי החסיד האמיתי מופת הדור המפורסם בכבוד קדושת שמו מוהר"ר מאיר זצלה"ה ספר סיד יכין ובועז ימימני ש"ע יתרי"ג מצות נדבה רוחו של בנו חביבי הרב הגאון הגדול המפורסם חריף ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד דק"ק אוסטרהא להביאם לבית הדפוס ימי ראה דברים יקרים באלו אשרי הדור שזכו לכך ... יום ד' ג' אדר שני תקנ"ד לפ"ק הקטן משולם זוסיא במ"ל זצ"ל". ואח"כ באו בהסכמתם הרבנים המופלגים מפורסמים דיינים וויושבי יעב"ץ קלויז דפה ק"ק אוסטרהא, והג"מ בצלאל בתב הקדמה וחתם „הק' בצלאל מרגליות בן איש חי הגאון החסיד מופת הדור מוהר"ר מאיר ז"ל בעל המחבר הספר „סיד יכין ובועז" היא צוויאה שצוה הג"מ מאיר לבניו מלא תיכחת מוסר השכל עפ"י נגלה ונסתר ובפ' ב' בחב „ונרמז בלשון הכנה שמבין א"ע ללמוד לשמה בלי שום כוונה זרה וכאשר הזהירו אותי לזה מורי הגדולים בתירה וחסידות ובתוכם ידידי הרב החסיד מופת הדור מוהר"ר ישראל בעש"ט וצלה"ה כוונה רצויה בלימוד לשמה לדבק א"ע בקדושה יטהרה עם האותיות" ופעמים קורא אותו בשם „מורי ידידי הרב"... מוהר"ר ישראל בעש"ט.

ד) הנר הרביעי הוא ספר „הדרך הטוב והישר" למצוא בנקל מקוד כל הדינים בארבע ש"ע חברו הג"מ מאיר למלאות רצון בנו הרב המה"ג האברך החריף ומושלם ב"ש מוהר"ר שאול אשר הפציר בו אולי בגודל חכמתו ומצא תהבילה להקל על לומדי תירה בציונים המציינים בהלכה להיות בקל למצוא

שורש הדינים בארבע ש"ע והוא נעתר לבקשת בנו וחבר את הספר הזה ע"פ שיר וחריזים וראשי החרוזים מתחילים באי"ב ובשם המחבר ושם אביו הג"מ צבי הירש וגם שם בנו הג"מ שאול והוא פלא. הספר נדפס בפולנאה בשנת „זה הטוב והישר" תקנ"ה ע"י בנו הרב הג"מ יוסף נחמן אב"ד בפולנאה אשר עשה פירוש להחרוזים בשולי הדפים ואלה הגאונים אשר באו בהסכמתם בראש הספר הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר בהגאון יעב"ץ אבר"ק קאנסטאנטין הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד בק"ק שדה לבן ואב"ד בקלויז דפה עיין לעיל (ס"ח) הג"מ לוי יצחק אב"ד דק"ק פינסק ודק"ק ברדיטשוב הגאון מ' מאיר אב"ד דק"ק בראד והקרייז הגאון מוהר"ר חיים סג"ל לנדא הגאון מוהר"ר שמואל בהגאון המחבר באר יצחק מיאזלוויץ הגאון מוהר"ר דוד צבי בהרב הגאון מוהר"ר ארי' ליב אויערבך חונה בק"ק שאריגראד הגאון והצ' מוהר"ר אברהם יהושע העשיל מזמיגראד החונה בק"ק קאלבסוב .

ה) הגר החמישי ספר „בהנות אור" סדר תרי"ג מצות על פי שיר עם פי' ותוספות נפך לבנו הג"מ בצלאל אב"ד דפה נדפס בברדיטשוב בשנת תקע"ו .

ה. וטרם שאסיים את פרקי לא אמנע מוב מן הקורא. מרגניתא טבא דר' מאיר יש בידי דבר אמיתי ששמעתי מפי זקן תורני נאמן ששמע מפי זקנים נאמנים אשר פעם אחת ביום י"ג ניסן לפנות היום הלך הגאון והחסיד ר' מאיר ובדו בידו לשאוב מים שלנו למצות מצוה . ואז היה הפשרת שלגים בכל הרחובות רפש וטיט ומי מדמנה והדרך מקולקל מאד ויהי בדרך פגע בו הרה"צ רב ייב"י מ"מ דפה אשר הוא נסע בעגלה ובדו בידו לשאוב מים שלנו ויאמר הרב ייב"י ז"ל אל הג"מ מאיר ז"ל רב הגליל ! (לאנד רב) מדוע אתם הולכים ברגליכם ברפש גדול ובדרך רע כזה ? ויען ר' מאיר ויאמר מצוה גדולה זוה שיש לי רק פעם אחת בשנה חביבה עלי בשעתה ולא אוכל לסמרה ולתת אותה אל הסוס . . . כשמוע הרה"צ רב ייב"י הדברים יוצאים מפי ר' מאיר קפץ מן העגלה וילכו שניהם יחדיו .

בשנת תק"ן התקדרו שמי עירנו וענן ה' כסה את האור עולם המאיר על הארץ בחכמתו נפשו הטהורה שבה השמימה וגופו הקדוש ספון וטמון באדמת קודש פה . מול קבר המהרש"א ז"ל . ואלה הדברים חרותים על מצבתו :

פ"נ

הרים

המצנפת ונפלה

העטרה בחוד' השני

בעשרה שנת תקן לפ"ק

כבוד אדונינו מורינו ורבינו

מאור הגולה הגאון המפורסם

מופת הדור החריף ודרשן

הגדול בוצינא קדישא

איש אלהים עניו וסופר

באמרי שפר והניח ברכה
לדור דורי' בעשות ספרים
ספר אור עולם ושאר
ספרים . . . . .
. . . . . .

קסח.

מצבת אשת ר' מאיר הרבנית מרת רוזל.

היא בת הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר ארי' ליב אבד"ק סטאניסלאב ז"ל חותר מגוע בעל הט"ו ז"ל (והג"מ ארי' ליב היה אביו של הגאון המפורסם מוהר"ר דוד צבי אבד"ק שאריגראד ודק"ק קרעמניץ ודודו של הג"מ מאיר דנן) ובזיווג ראשון היתה הרבנית מרת רוזל אשתו של הגאון המפורסם מוהר"ר משולם זלמן אבד"ק פאמארין וילדה עמו את הרב החריף הגביר מוהר"ר ארי' ליבוש חתן הרב הגביר ר' אבאלי כהן עיין הלאה (ר"א) ואח"כ מת בעלה בדמי ימיו והניח אותה מעוברת וילדה בן ונקרא בשם אביו משולם זלמן והוא הגאון החסיד מפורסם בדורו מוהר"ר משולם זלמן אב"ד דק"ק לובלין ונשאת אחר כן להג"מ מאיר חריף מרגליות ולא ידעתי אם ילדה עם הג"מ מאיר בנים, והיתה מפורסמת במעשיה הטובים . וזאת חקוק על מצבתה :

פ"נ
האשה
החשובה בת
קדושים מגזע
ישישים מגדולי יחוסים
הרבנית הצדקנית
המפורסמת מ' רוזל
בת הרב הגאון המפורסם
מו' ארי' ליב שהי' אב"ד בק"ק
סטאניסלאב אשת הרב
הגאון אור עולם המפורסם
מו' מאיר זצ"ל שהי' אב"ד
דפה ק"ק אוסטרהא נפ'
עש"ק ח' מנחם אב
תקס"ט לפ"ק תנצ"בה .

קסט.

העתיק [1]) כתב הרבנות שנתנו אלופי מנהיגי ק"ק אוסטרהא להרב הגאון החריף אמיתי החסיד מוהר"ר מאיר בעל „מאיר נתיבים" זללה"ה.

למזל טוב ולברכה. מהממליך מלכים ולו המלוכה: הראיתם בחיר ה' כסאו נגדו כשמש. מעשות פרי לא ימיש. למרבה המשרה על שכמו. הדור אתם ראו. בן טבאל ר' מאיר ערך ארוך ברורו הנמצא איש כזה חכם הרוה.

אלה דברי קהלות. יש אם למקרא הערה ולאסוף את המחנות. בהקהל את העם תתקעו יתד במקום נאמן. להיות תורה יבקשו מפיהו. יגלה לן טעמו כטעם לשד השמן: כי יבוא העם לדרוש מאן יהיב לן גברא דמריה סייעיה בראש. דתרום רישי' אכולא כרכא. כרכי ועירות המקיפים וסמוכים סמוך אע"פ שאינו נראה לקהלתנו ק"ק אוסטרה יצ"ו ורבים אומרים מי ישקנו שקוייא דמעלי לכולא גופא. כי יוצק מים עלי צמא עד שירבו הנוטפים ימיף לאלה הבאים לחקור כל אמרות אלוק צרופה. וארו מן שמיא כבר אנוש אתי ורווי דמי ... [כפרצידי] דתיתי קלא. בביתו לחם ושמלה. נחמד למראה וטוב למאכל פריו פרי קודש הלולים. מימיו מי באר מים חיים ונוזלים. רטוב הוא לפני שמש ינין שמו. הילך מסוף עולם עד סיפו בתר עקרו שדי נופו. נופו נוטה למקום טהרה. שבח מגדול עוז שמו הגדול שגדלו בשם המפורש ויוצא בשיירא. הוא מו"ר ר' מאיר הוא דחייש לקמחיה דפתח בשמעתתי דמחדדין מפי. ר' מאיר דייק ושפך משפך משמרת ונפה. שפתותיו שושנים נוטפות מור ולבונה לבוני מלבני כבורית מאי בורית אהלי אשר נטע לשבת אור לו בציון המצוינת בהלכה. ראוי וחשוב לקביע לעצמו ברכה. הרואה מברך עליו ברכת הנהנין וברכת הריח משעולה תמרתו. מתמר ועולה כמקל שוקד על למודו. זה וזה נתקיימה בידו. זקן ונשוא פנים היא הראש המדברים אשר בכל מקום דבר המלך ודתו. הלכה כמותו [רבים] שתו מי בורו באר מים חיים וגם דלה מתוך דליו. זכור הוא לטוב על יובל ישלח שרשיו. [והיו דברים] מעולם גלוי מלתא בעלמא שמעתתיה מבדרי. כל תלתין תלמודו לבל מהדרי. הגדול המפורסם בדורו תפארת ישראל וק־ישו. נזר אלקי על ראשו [כח תורתו י]פה כל ערב בדיק לן גברא גבר חכם בעוז ותפארת. הולמתו עטרת. על ישראל כנתו רמה קרנו קרן תמה פניו כפני חמה. . . [ילך] קדם עלי ארץ, ישפוט תבל בצרק אשר בו כח לעמוד בפרץ. לרברי ר' מאיר אין אדם טועה ולא כלום. ועלה במוסכם בסיד ישרים וערה פה אחד ענו ואמרו הנה זה קינינו לחסות בצל החכמה אוינו. אוה למושב לו בקהלתנו וקריות הן הנה . . . ומקים חדש כמוהם כמוני. פטרון אל לכולנו. ומצודתו פרוסה על כל ערי הגליל אשר מאז מעולם מישך שיכי ומקבלי מרות יהיו כבושים כיבוש יחד תחת ממשלת כבוד הרב הגאון הנ"ל. כי לו נאה לו יאה יפיץ ענן אורו על כל ערי הגליל שלנו בבל חלוקת הכבוד רב הגביה מעל גבוה ולא יגרע

1) עיין לעיל כתבתי אשר כתבים רבים עם כתב הרשיון מחמלך פאניאטוסקי נלקחו לעיר מאהליב וביד החכם ר' שמעון דובנאוו היה העתקה מן הכתב הזה ובעת בא אלי הספר „לקורות פאדאלי" להחכם מ"ן ליטינסקי וראיתי כי העתיק שם את כתב הרבנות ובמקום שנמחקו האותיות בהכת"י הציג נקודות ובמקום שעלה בידו להשלים מדעתו את הנמחק הציג בתוך שני חצאי מרובע ומשם העתקתי את כתב הרבנות מלה במלה.

נפשי אינו בכל כח ועוז רבני קשישאי שלפניו ושלפני פניו. ומכל הכנסות הגליל הן בבתי קהלות וערי הגליל הן בבתי גוואי כלל קהלתנו והסמוכים בעסקי הקהל והחברות ובבתי כנסיות ובבתי מדרשים של רבים ושל יחיד. זרוע עוזו ותפארתי תפארת רום אנשים על כל יתגדל בחלוקת כבוד הרב ולא יעדוו דבר העדר כבודי. ובמקום גדולתו שם שם לו חוק ומשפט לאור יצא ממכון שבתו קביעי להי דוכתא. לכל יושבי על מדין דקהלתנו בבית הרב דיוקא אפס זולתו. חוץ למקומי פסול והדר דינא. הן פסקי דייני הן פסקי בעלי בתים. דיני ממונות גזלות וחבלות וקנסות אליו יגיעו. ונקוט מיהא פלגא בידו קנסות ממחציתם יקחי כביר אלופי הקהל ומחצית שייך להרב הגאון הנ"ל. משך הרבנות ששה שנים רצופין מהיום דלמטה ושכרו לא יקופח שכר שיחה נאה דורש בשבתא דרגלא מקופת הקהל מצד שלנו שמונה עשר זהובים מהחובות ומקהלות הסמוכות כמקדם. מחבירות טקסי של זובחי זבח ארבעים זהוביט בכל שנה משני צדי הקהלה. בחג הפסח אל עיר ובחג הסוכות אל עיר משני צדי הקהלה בפורים אדום זהב מאלופי הקהל צד שלנו חיץ כל החיובות. מעות קידושין ומגטי נשים ומהתקשרות תנאים ושטרי אחלטתא וכל מעשה [ב"ד] בחלוקות עזבון וגביות כתובת אלמנה ידיו יפות כדרך [הרבנים ד]נהיגין בכל הקהלות וערי ישראל. ולא ירים איש את ידו לכתוב תנאים בלעדי ידיעת הרב הגאון הנ"ל ואניש אל יעוז למרות עיני כבודו ולא תגע בי יד בכל הכנסות הרב בין רב למעט. ועל אלופי מנהיגי הקהלה רמיא חובא למינטר נטירותא יתרתא [מחלול] כבודו לעתיר נכסין ולאסור איסור אי"ש ואי"ש אשר לחלק יצא מחלק באחת יד בדברים הנוגעים לכבוד הרב הגאון הנ"ל ובדברים הנוגעים להכנסות הרב. עליהם מוטל לקחת נקם נקם ברית ותורה של הרב הגאון הנ"ל מן המתפרצים בעם. ואין מעפין [מחפין] בחנפי לעג זו לעגם בארץ לשווי' מלתא דרבנן כי חוכא ואטלולא. מנדה בלי והלך וכל נתינות הקהלה המוטל עליהם כעת והן מה שעתידין להתחדש כמותה ואף נתינות לקיסר יר"ה מבשר שקונה לצרכו ומשחיטה של עופות כל אלו וכיוצא באלו מנתינות הקהל פטור הרב הגאון הנ"ל. שלא יגיע לו שום הפסד ונזק מחמת חיובות הקהל חדשים גם ישנים. ויותר אופני הקשר ועדות קיימא הלא הם כתובים על [הכתב שביד] הרב הגאון הנ"ל. כן גבר יבורך ויחי עוד לנצח על מלאכת ומלאכתך שבתורה. עד יובל שי למורא. כ"ד כביד האלופים הרמים ראשי רוזני נגידי מנהיגי ק"ק אוסטרהא מצד האדון... הארדר פ' סטאראסטי אנדעצקי יר"ה הבאים עה"ח... תמוז תקלט"דזיין פ"ק הנ"ל:

נאים יעקב גרונם במהור"ר יצחק ז"ל . ונאים זאב וואלף בהרב אהרן ז"ל
" הקטן מרדכי בהמנוח מו"ה " יעקב ישראל בהרבני מו"ה צבי הירש זצ"ל
צבי זצ"ל
" מרדכי במוהר"ר אברהם ז"ל " אריה יהודא בן להרבני מו"ה
" אבלי בהר"ר יצחק זצ"ל פנחס ז"ל
" יהידא ליב בר' ראובן סג"ל זצ"ל " הקטן דוד בהרב המנוח מו"ה
" צבי הירש במוה"ר מאיר זצ"ל חיים ז"ל
" בן ציון במוהר"ר מרדכי ז"ל " אלי' במו"ה חיים חייקא זצ"ל.

גם אנחנו קהל ק' קראסני נורי חוץ לחומה והנקרא רחוב קרית 1) ובלמייאש כלנו באהבה ובחבה חפצים ורצוים לקבלת הרב הנ"ל כמבואר לעיל באנו ע"ח.

נאום יהודא ליב	ונאום אברהם בהרב ר' ברוך זצ"ל
„ אהרן במוה"ר יהודא ברוך זצ"ל	„ משה במוהר"ר צבי הירש ז"ל
„ ברוך במו"ה זאב וואלף זצ"ל	„ ראובן בהר"ר משה ז"ל
„ שמואל בהרב צבי הירש זצ"ל	. . . . .

מצד השני של הכת"י

דברים עתיקין הנאמרין מעל"ד באנו כעת לחדש ולכרות ברית חדשה עם כביר אדמו"ר הרב הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר מאיר נשיא ישראל שיהי' ניהג נשיאת ראש ולהיות לנו לאב"ד ור"מ בק"ק אוסטרהא והגליל כל ימי חייו וער עולם ולא נחליפנו ולא נמיר אותו בכל חלוקי הכבוד והכנסות הרב בפי התקונים שבא עה"ח כבוד הרב הגאון הנ"ל בח"י כעת קבלנו אותו באהבה וחיבה יתירה ולהיות אהבה מקלקלת השורה באנו עה"ח בחו"ה פסח תקמי"ם דל"ת.

כה דברי אלופי ראשי רוזני ונגידי מנהיגי ק"ק אוסטרהא יצ"ו מצד האדון האדיר המושל פה ראפרענדר קרוני יר"ה חו"ה פסח שנת תקמי"ם רל"ת.

נאום הקטן מרדכי בהמנוח מו"ה צבי הירש ז"ל	ונאום צבי הירש במוה"ר מאיר זצ"ל
„ הקטן יואל בהמנוח מו"ה דוד זצ"ל	„ צבי הירש במהו"ר מנחם נחום זצ"ל
„ יוסף בן לאדו"ם כמו"ה משה זצ"ל	„ זאב וואלף במוהר"ר יצחק זצ"ל
„ אברהם צבי בהרב המנוח מו"ה ארי' ליב זצ"ל	„ צבי הירש במוה"ר יצחק אייזיק זצ"ל.

כתב רשיון על הרבנות שנתן המלך סטאניסלאוו אוגוסט פאניטאווסקי להרב הגאון ר' מאיר מרגליות ז"ל בעל „מאיר נתיבים".

Stanisław August z Bożej Łaski Król Polski, Wielki Xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Zmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Połtawski, Inflantski, Smoleński, Szwedski i Czernihowski.

---

1) חחכם לישינסקי שהוא יליד עיר אחרת לא ידע לתקן כאן. ואנכי יליד העיר הזו ראיתי לתקן במקום „קרית" צ"ל „קדר" והוא רחוב הקדריים שהיתה או אחת מן הרחובות שהיו חוץ לחומה ונקראת עד היום רחוב הקדריים (מאטערשי גאס) (עיין מבוא פ' ב' סימן ח') והדבר נעלה מעל כל ספק אשר כן היה כתוב שם ומפני שנמחקו האותיות או נמשמשו נדמה לו שהיה כתוב „קרית" וידעתי כי לוא ראיתי הכת"י בעצם, אותיות מחכימות ויכולתי להבין משם דברים אשר אין להם שום הבנה כאן מפני שהחכם הסעתיק בן עיר אחרת הוא ולא ידע מחוקי והנהגות קהלתנו.

Oznajmujemy niniejszym Listem Patentem Naszym wszem wobec i każdemu, że jednakowo należy o tem wdiedzieć, osobliwie, jednak starozakonnym. Rabinom i Kahałom Województwa Bracławskiego i całej Ukrainy; iz takowym Listem Patentem Naszym dnía ośmnastego miesiąca Grudnía, tysiącznego siedemsetnego sześćdziesiątego piątego Roku wydanym; Starozakonnego Majera Herszkowicza Rabinem Centralnym Ruskim i Bracławskim postanowili. Tak zeby Rabinostwo Ruskie dobrowolnie oddał i rezygnował; przeto aby mu takowa rezygnacya pierwszego Patentu Naszego na Rabinostwo Bracławskie, dnia i roku wyżej wspomńianego, wsprawowaniu tego Rabinostwa Bracławskiego i ukraińskiego, bynajmnie w niczem nieszkodziła i nie naruszała. Niniejszym List-m-Patentem Naszym, tegoż starozakonnego Majera Herszkowicza przy tem Rabińostwie Generalnym Bracławskim calej Ukrainy, i przy wszystkich do niego ściagaiących, dożywociach, zachownia twierdzone dają Mu moc do sądu swego zapisywać wszelkie sprawy do Rabińow i Kosztow, imentowane ieżeli przez apelacye przepadłe, celem rozsądzenia. Zalecamy przytem aby tego potwierdzonego Rabina-Centralnego Bracławskiego i Ukraińskiego Dekretem, wszyscy Rabini i Kahały straszonemi byli. Prowenta wszystki do Rabinostwa tego należące, tak jako inni Rabini mieli, używal i terazniejszy.

Starozakonnemu Majerowi Herszkowiczowi Rabinowi Centralnemu miasta odbirać pozwalamy,—ktoremu przytem wszelka protekcya Nasza aby Urzędy Regimentarzy Naszych przyjść rozkazalismy. Dan w Warszawie dnia XXII Miesiąca Stycznia, Roku panskiego MDCCLXXV. Panowania Naszego XI Roku.

Stanisław August Król Polski.

Patent na Rabinostwo Generalne nad Rabinami i Kahałami w województwie Bracławskim i całej Ukrainie znajduje się u starozakonnego Majera Herszkowiecza, miszkańca Zeliszezyckigeo dan i potwierdzon.

קע.

מן החכמים המופלגים יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה דפה שהיו בימי הגאון מוהרר"מ מרגליות ז"ל ראיתי להזכיר:

א) את הרב הגאון הגדול מוהר"ר יוסף חייב.
ב) ואת הרב הגדול מוהר"ר פייבש י"ץ.

שניהם נזכרו בשו"ת נודע ביהודא מהר"ת אה"ע שאלה נ"ב בדבר העגונה בת הרב הנגיד מוהר"ר שמואל שמעלקא ב"ץ מפה עיין הלאה בספרי (קפ"ט) שהרב מוהר"ר יוסף חיים ערך וכתב קונטרס גדול להיותר והרב מוהר"ר פייבש הורה לאיסור ושניהם שלחו דבריהם לפני הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר יחזקאל ז"ל אב"ד דק"ק פראג והוא כתב בתשיבתי שם „ועפ"י הדברים האלה נחלקו האוסרים והמתירים ובא לפני הקונטרס הארוך שחבר ע"ז הרב מו"ה יוסף חיים ערך מערכה להתורה. וגם היה לפני דברי הרב מוהר"ר פייבש י"ץ לאיסור". וגדולתם נכרת מתוך דברי הגאון בעל נוב"י שקורא לכ"א מהם בשם הרב ומפלפל בדבריהם. והרב הג"מ יוסף חיים נתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק האלשיץ כאשר ראיתי בספר שו"ת תפארת צבי (להגאון המפורסם מוהר"ר צבי אב"ד דק"ק בראד וגלוגא וכסוף ימיו נתקבל לאב"ד בקהלות אה"ו). בסימן ק"ו מביא את השאלה בדבר העגונה הנ"ל וגם הוא העלים את שם העיר ושם האיש והאשה כאשר עשה הגאון בעל נוב"י וכותב שם „והתעורר הרב המאוה"ג מו' יוסף חיים אבד"ק האלשיץ למצוא מזור לה יען כי בעלה כשקידשה היה קטן". ובאוצה"ס לבן יעקב אות מ"ם 2547 מביא ספר „משנת יוסף חיים" הרב ר' יוסף חיים מהאלשיץ ביאור על כל חלקי הרמב"ם בפלפול ונלוה לו שו"ת בענין עגונה בעת שריפת עיר אוסטרהא בשנת תקל"ו וברשאו י"ד הכסמות מגדולי הדור כ"י ר"מ ל"ב בקרעמניץ". והוא בא בהסכמתו על ספר „בית אהרן" וחתם... „יוסף חיים חנה בק"ק האלישיץ" (קה"מ אות ב' 1237). ומן הרב ר' פייבש לא מצאתי שום דבר ולא עלה בידי לדעת אם גם הוא השתמש בכתר הרבנות באחת הקהלות אי שהיה בעירנו עד יומו האחרון.

הוספה

ג) הרב הגאון מוהר"ר מרדכי גימפיל בהרב ר' ראובן בעל המחבר ספר „מפלגי ראובן" חדושי גפ"ת כסדר הש"ס ב' חלקים נדפס בואלקויא תקל"ה גם הוא היה מיושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה והחכמים יושבי יעב"ץ דפה ובראשם הרב הג"מ נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז והרב הגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל בעל „ברוך מבנים אשר" מפה באו בהסכמתם על ספרו ואח"כ היה אב"ד בק"ק מינקאוויץ ואח"ז הורם להיות חד מד"צ בק"ק לבוב (ידידי הרב הגאון מוהר"ר חיים דובער גראס שיחי' אבד"ק פעטרייווא באונגארין במכתבי אלי) ועיין בספר „אנשי שם" סימן שפ"ב.

ד) הרב ר' דוב בער במו' יודא ליב מיושבי יעב"ץ בהקליז בא בהחיתמי על ספר „מפלגי ראובן" „הק' דוב בער במו' יודא ליב זצ"ל" (הרב הנ"ל במכתבי).

קעא.

הרב הקדוש החסיד המפורסם איש אלקים מוהר"ר פנחס שפירא.

א. הוא הרב הצדיק המפורסם בישראל בשם ר' פנחס קארצער ז"ל נולד בעיר שקלאב לאביו הר"ר אברהם שפירא שהיה ממשפחת „מנלה עמוקות" 1) מסבת עלילה שהעלילו עליהם כורך הימים ההם ימי חושך ואפילה שנות ראינו רעה ברח אביו עם בני ביתו ובאו לגור במדינת וואהלין והתישבו בעיר מצער מיראפאלי ושם ע"י סיבה נתודע להבעש"ט ז"ל והיה תלמיד מובהק להבעש"ט אח"כ העתיק הרב ר' פנחס את מושבו ובא לעיר קארעץ ולשמע שם חכמתו וקדושתו נהרו אליו תלמידים גדולים לקחת ממנו מוסרו הטוב וללמוד חכמתו אשר בה דברי ח"ן ופילוסופיא אלקית יחד נפגשו. אמונה צרופה ויראה טהורה יחד נשקו. אך גם שם לא ארכו לו הימים כי מפני שעברו דברי ריבות ביני ובין הרב ההסיד ר' שלמה מלויצק (תלמיד מובהק להמגיד ממעזירטש ז"ל) בא לעירנו וישב בה יותר מעשרים שנה ובעירנו קנה לו בית ומצאתי בפ"ש (ד' רכ"ז) ששלחה הח"ק „א' פלאש יין נפן להרב ר' פנחס בעת שנכנס לדירתו" וכן נכתב על הפנקס ששלחה הח"ק דבש להרב ר' פנחס בכל רגל ויו"ט כמה פעמים. בספר „חסד לאברהם" להרב הקדוש ר' אברהם המלאך זצ"ל נדפס המכתב שכתב הרה"צ ר' פנחס להרב הקדוש ר' ישעי' מדינאוויץ ז"ל וחתם עצמו „מנאי פנחס שפירא מאוסטרהא". בספר „בני יששכר" מביא הרבה פעמים „אמר הקדוש המפורסם בישראל מה"ר פנחס מקארעץ זצוק"ל". הרב הגאון מוהר"ר אהרן שמואל (עיין הלאה בספרי ריי"נ) בספרו „וציוה הכהן" מביא הרבה דברי תורה ששמע מהרב ר' פנחס. בדף כ' כותב „בשם הרב החסיד המניח המפורסם לרבים איש אלקי מו"ה פנחס זלל"ה מקארעץ אשר שמעתי מפיו זי"ע" בדף י"ד „בשם הרב החסיד מו"ה פנחס זללה"ה פעם אחת באתי לבית הרב החסיד הנ"ל בתענית אסתר בהיותו דר בק"ק אוסטרהא להשתעשע עמו לאפכויי צערא דתעניתא ומצאתיו לומר הלכות מגילה והראה לי ז"ל דברי הש"ע או"ח" וכן מביא בשמו הרבה חידושים ששמע מפיו נאמרים על דרך הפשט מתוקים ונחמדים מאד.

ב. הרב הצדיק ר' פנחס קדושתו וחכמתו הטהורה רבה מאד הרבה סיפורים שגורים על שפת זקני עירנו אשר ספרו נפלאות ממנו והיה בעירנו בזמן אחד עם הרב המגיד רב ייב"י ז"ל ועם הרב המ"מ מוהר"ר אשר צבי ז"ל בעל „מעין החכמה" והם חלקו לו כבוד גדול והלכו לקבל את פניו בכל רגל. כל זמן שבתי פה התפלל בבהכנ"ס של הקצין ר' יוזפא ז"ל ושמה תפסו את מנהגיו של ר' פנחס באמירת הפיוטים וסליחות ושאר מנהגים עד היום. ואני הכותב בהיות מקום מושבי בעיר סלאוויטא הלכתי כמעט בכל שבת ומועד לקבל את פני נכדו הרב הצדיק תמים מוהר"ר פנחס ז"ל מסלאוויטא וראיתי אצלו כתב יד ישן מדברי תורתו וחכמתו האלקית של הרב הצדיק ר' פנחס מקארעץ והרבה פעמים שמתי מעיני בו וראיתי שם דברים גבוהים רמים ונשגבים העומדים ברומה של

---

1) הדברים האלה קבלתי מפי יוצאי חלציו של הרב החסיד הזה כאשר קבלו מפי אבותיהם המה מסרו לי הדברים באריכות ואני קצרתי.

חכמת הקבלה וחקירה אלקית והדברים ראוית למי שאמרם וקבלה ביד נכדיו שלא להוציא את הכת"י לאור הדפוס אבל כבר נפלו דברים הרבה מן הכת"י בידי זרים והמה גרעו והוסיפו ושחתו יפעתם של דבריו הקדושים קלקלו בו יותר ממה שהתקינו 1) כידוע. ומגדולי התלמידיו של ר' פנחס המה הרב הגאון המפורסם קדוש עליון מוהר"ר יעקב שמשון משפטיווקע ז"ל והרב הצדיק המפורסם מוה"ר רפאל בערשטער ז"ל. ויתר דבריו ומעשיו הטהורים ונפלאותיו אשר יספרו ממנו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי צדיקים.

ג. ואלה המה תולדות הצדיק ר' פנחס ז"ל.

א) הרב החסיד מוהר"ר יהודא מאיר אב"ד בשפטיווקע.

ב) הרב החסיד מוהר"ר יעקב שמשון אב"ד בזסלאב.

ג) הרב החסיד מוהר"ר משה אב"ד בסלאוויטא.

ד) הוא אחד מתושבי עירנו ור' יחזקאל שמו ירא אלהים והצנע לכת נגיד וסיחר באמונה ובכל מקום שבא לרגלי מסחרו העלים את שם אביו כי פעם אחת בא לאחת מערי פולין וכאשר הגיד כי בנו של הצדיק ר' פנחס מקארעץ הוא הרדו לקראתו כל בני העיר וחלקו לו כבוד גדול ומאז (מפני ענוה) לא הגיד בנו של מי הוא. הוא הדפיס את ספר זוהר חדש בסלאוויטא בשנת תקנ"ג ונכתב על השער „בהוצאות הרבני המופלג בתורה וביראה ובחסידות הנגיד מוהר"ר יחזקאל בהרב הגדול חסידא קדישא המפורסם מוהר"ר פינחס שפירא ז"ל". את מצבת ר' יחזקאל ראיתי מונחת על הארץ ולא הספקתי להעתיק את הנוסח הכתוב על גבה ואח"כ חפשתיה ולא מצאתיה ער הנה ולכן לא עשיתי לו מדור בפני עצמו.

ה) ובת אחת היתה לו לר' פנחס ושמה רחל שיינדיל והיא היתה אשת הרב ר' שמואל אב"ד בק"ק קאלניבלאט ווזוניראדקע ובת ר' פנחס היתה נקראת בפי כל „קאלניבלאטער רביצין" ואחר פטירת הרב ר' שמואל מלא מקומו בעיר קאלניבלאט בנו הרב ר' אהרן ז"ל ובזוויניראדקע חתנו הרב ר' ישראל נחמן היילפרין ז"ל 2). בשנת תקנ"א שם ר' פנחס לדרך הקודש פעמיו הלוך ונסוע שואף זורח לעיר ירושלים הקודש. מסורה בפי אנשי עירנו זקני ת"ח אשר הרב הצדיק רב ייב"ץ מ"מ דפה אמר אז „הרב ר' פנחס חכם גדול הוא וחושב לקיים בעצמו שני ת"ח הדרים... אחד... ואחד גולה והוא רוצה להיות הגולה.. אך מסופק אנכי אם יובילוהו רגליו לארץ הקודש". ויהי כאשר בא ר' פנחס לעיר שפטיווקע שם יצאו מלאכי השרת לקראתו ושם ננגו ארון הקודש ז"ע. ואני הכותב זכיתי והייתי על קבר איש אלהים זה בית חומה סביב לקברו ובתוך הבית אצל הקבר עומדת המצבה מאבן גדולה הכתב אשר עליה כתב משונה אשר לא ראיתי כמוהו וגם האותיות נמחקו מעט ולא בהל כתבא למקרא ואחר

1) עיין בשה"ג החדש מע"ר גדולים אות פ' סימן כ"ה מה שהביא בשם הספר „נתיב מצותיך" ותכלית דבריו אשר איזה לצים הדפיסו דברי שקר משמו לענין לימוד התורה עיי"ש אבל מי לא יבין כי שקר מפלו זדים על איש אלקים זה.

2) לבל אמנע טוב מבעליו לאמר דבר בשם אמרו הנני לכתוב כי נשאל נשאלתי מהרב הגאון המאה"ג חוקר תעלומות מוהר"ר יוסף לעווינשטיין אב"ד דק' סטראצק הי"ד מי הוא הרב הצדיק האב"ד דק"ק קאלניבלאט תתן הרב הצדיק ר' פנחס ומה שמו? ואנכי עשיתי שאלה לידידי הרב ר' חיים שפירא ד"ץ בעיר סלאוויטא נכד הרב הצ' ר' פינחס ז"ל והוא השיב לי באריכות כל השתלשלת בניו של הרב הצ' מקאלניבלאט ואנכי כתבתי רק את הדברים הנוגעים למלאכתי.

יגיעה רבה והתבוננת כמה שעות עלה בידי לקראות את הכתב והעתקתי את כל נוסח המצבה אות אחת לא נעדר ואגב אורחא העתקתי את מצבת בנו הרב החסיד מוהר"ר מאיר אשר ראיתי בבית הקברות החדש שם.

מצבת הרב הקדוש מוהר"ר פנחס ז"ל

פ"נ נפש אדונינו
זוהר טמיר כפנחס
בן יאיר רוח אפינו
מורינו ורבינו רב'
פנחס ב"מ אברהם
שפירא גודר גדר
עומד בפרץ תהילתו
מלאה ארץ נשמתו
יצאה במהרה ע"ש
נקבר בקבורה יו"ד
אלול לפרט הקבר
אש"ר איש אלהים
נ'קבר בו (תקנ"א).

מצבת בנו הרב החסיד מוהר"ר מאיר ז"ל

פ"נ
הצדיק
אב"ד לדורו אהוב
למטה ונחמד למעלה
מחמד עינינו ותפארתנו
נעלם מאתנו הרב החסיד
המפורסם אוהב נאמן של
ישראל בן של קדושים
הורתו ולידתו בקדושה ק"ש
הרב מ' יהודא מאיר בהרב
הקדוש המפורסם בוצינא
קדישא דנהורא מ' פינחס
שפירא אשר הדריך ישראל
דרך סלולה לעלות במסילה
נ' בש"ק כ"ט ניסן תקפ"ט ל'.

קעב.

הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר יעקב יוסף (רב ייב"י) מ"מ גמ"ן דפה.

א. איש אלהים קדוש חסידא ופרישא מתלמידי האשל הגדול המגיר ממעזירמש ז"ל מגיד מישרים ומ"ץ פה עירנו אחר אביו הצדיק וחסיד מפורסם מוהר"ר יהודא ליב ז"ל (קט"ז) ובעירנו בא הרה"צ ר' יעקב יוסף בהסכמתו על ספר „עץ חיים" וכן על ספר „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ב וחתם „הק' יוסף בהרבני מהו' יהודא ליב מ"מ דק"ק אוסטרהא" על ספר „כנפי יונה" וספר „צמח צדיק" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ה בא בהסכמתו יחד עם הרה"צ ר' אשר מ"מ דפה וחתם עצמו גראש „נאם יעקב יוסף בהרב מוהר"ר יהודא ליב זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא" על ספר „זוהר הרקיע" שנדפס בקארעץ תקמ"ה בא בהסכמתו וחתם „יעקב יוסף בה"ר יהודא ליב מגיד משרים דק"ק אוסטרהא" בהקדמת המביא לבה"ד את הספר „קל"ח פתחי חכמה" כותב „והעיד הרב המאה"ג החסיד המפורסם מו"ה יעקב יוסף מ"מ דק"ק אוסטרהא אשר שמע מפה קדוש בוצ"ק נבג"מ ה"ה כ"ש מוהר"ר דוב מ"מ דק"ק מעזירטש שאמר על המחבר הזה... וחזי מאן גברא רבה קמסהיד ... ה"ה הרב הנ"ל אשר שמעו הולך למרחקים". הצדיק רב ייב"י נפשו גחלים תלהט באהבת השם ויראתו. במוסרו אשר הטיף

בכל פעם לקח את הלב ואחריו כל אדם ימשוך לעבודת הבורא. כשופר הרים קולו והעיר את עדתו ללכת בדרכי התורה והמוסר. וכאשר בימי כבר דשו רבים לדבר ולשיח בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בעת התפלה. הריע אף הצדיק והזהיר על מורא המקדש מעט במאמרו „מורא מקדש" שהדפיס בחייו בעיר קארץ שם מביא מכמה ספרים אשר צווחו והזהירו ואסרו לדבר בבכנ"ס. והעונש והמכשול הגדול הרובץ על אלו המפירים חוק ופורצים גדר ומשיחים בבהכנ"ס ובהמ"ד וביותר בשעת התפלה ומביא בשם הספר „דרך משה" על כל קטרוג שהשטן מקטרג הקב"ה במדת רחמיו משתיק לו ... אבל אם מקטרג ואומר שישראל מדברין בבית הכנסת לזה אין להקב"ה תירוץ כביכול ... ומסיים „ונראה לי בדרך הלצה לרמזו בפסוק ה' ילחם לכם (נגד השטן) ואתם תחרישון אם אין אתם מדברין בבית הכנסת" ובסוף המאמר מביא את דברי הגאון והחסיד בעל ווי העמודים ז"ל שבתב „ובעו"ה עד מתי יהיה זה לנו למוקש שבכל עיר ועיר אין יכולין למחות להן לעם ונעשה להם כהיתר בעו"ה ווי להם ... ואיך יעלה תפלותיהם למעלה ... ע"כ מן הראוי שכל קהלה וקהלה מקום אשר דבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע יעמדו אנשים על זה אשר ישניחו באיומים רבים ו)". בכל דרשה שדרש צעק והזהיר באזהרה גדולה על שמירת יום השבת ועל הון צדק ומשקל צדק בחידושיו על תהלים קע"ט (ס"ב) אחר אשר האריך לדבר על מדות ומשקלות כיתב „ודרך רמז אמרתי שלמדתי אותו קפיט' בלילה שהיתה שריפה פה קהלתנו שנת תקכ"ב לפ"ק והפי' הוא כך „אך הבל בני אדם" דהייני הבל השריפה שהיתה לבני אדם שהם תיאר כשרים ועי"ז נעשה כזב בני איש דהייני יום של העבר לוו מעות מאחרים לשלם למחר ובלילה היתה שריפה ויצריך לכזב כי אין לשלם והטעם הוא בשביל (במאזנים לעלות) דהיינו שעישה עיולות ושקר במאזני שקר ומעלין את כף מאזנים אף שאין בו שיעור המשקל".

ב. הרב החסיד רב ייב"י לא נשא פני איש עשיר ולא חנף לאדם גביר דבר אמת אספר אשר שמעתי מפי מגידי אמת זקני עירנו (ואח"כ שמעתי הדברים מפי הרב הגביר באחיו תורני ומשכיל על דבר אמת כמה"ר אפרים זלמן הי"ו וסמאן שסיפר לי בעצמו) אשר הרב הגביר האדיר בר אבהן ובר אורין מוהר"ר אבאלי ראש משפחת הגבירים וסמאן היה לו משרת נכרי אצל הסוסים ופעם אחת ביום השבת השכים המשרת קודם אור הבוקר גרף את הובל מן ארות הסוסים והוביל בעגלה מחוץ לעיר. ואיש אחד אשר השבים לקום אז ראה זאת וילך להרב ייב"י וספר לו הדברים ותיכף ביום א' אחר שבת הלך הרב ייב"י ז"ל להרב ר' אבאלי לקחת אצלו משכנות על כי חללו בביתו את יום השבת. הרב ר' אבאלי התנצל לפניו כי באמת לא ידע מזה ובלי ידיעתו עשה הנכרי מה שעשה והפציר בו מאד שיקנוס אותו בקנס ממון אך לא יקח אצלו משכנות כי לבזיון יהשב לו אבל הצדיק רב ייב"י לא רצה לשמוע אליו ואמר לו כי במקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד ... וביותר אצל איש גדול וחשוב כמוהו והכי דמי חילול השם ... ומחויב הוא לעשות זאת למנדר

ו) אשריך בעל ווי העמודים שהיית בדור אשר יכלו להעמיד משניחים ולאיים על המשיחים בבהכנ"ס אבל מה נעשה בדורנו דור שהור בעיניו — מי זה יערב את לבו לפצות פה נגד המדברים בפומבי בעת התפלה ובעת קריאת התורה מי יוכל להוכיח או מי יקבל תוכחה?

מילתא למען ישמעו ויראו . הרב ר' אבאלי ראה והבין כי צדקו דברי הצדיק ויתן לו משכנות . המשכנות העמיסו על עגלה והובילו אותם בכל רחובות העיר והשליח ב"ד הלך לפני עגלה וכרז בקול „המשכנות האלה נלקחו אצל הרב הגביר ר' אבאלי על אשר חללו בביתו את יום השבת" . עוד דברים ונפלאות שמעתי מפי זקנים אשר הרבו לספר מן הצדיק רב ייב"י והפליגו מאד לספר מרוב חסידותו וענוותנותו אך מפני אריכות לא אוכל לכתוב .

ג. הרב הצ' ר' יעקב יוסף השאיר אחריו ברכה 1) א) את הקונטרס „מורא מקדש" אשר הדפיסו בחייו בעיר קארץ . ב) ספר „רב ייב"י" חידושים על חמשה חימשי הורה ועל ג"ן קאפיטל תהלים כמנין שנותיו (כן כתב בנו בהקדמתו לספר רב ייב"י) חידושים על גמרא ותוספות כמה מסכתות ועל אגדות הש"ס ומדרשים נעלמים וצוה לקרות את שם הספר „רב ייב"י" והוא ר"ת „יעקב יוסף בן יהודא" בסוף הספר נדפסו חידושים על התורה וחידושים על ש"ס כמה מסכתות מאביו הצדיק הישיש מוהר"ר יהודא ליב מ"מ דפה בראש הספר נדפס המאמר „מורא מקדש" הספר „רב ייב"י" נדפס פעם ראשון בסלאוויטא בשנת תקנ"ב ע"י בניו האחים רבנים מופלגים ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראה מוהר"ר אליקים געץ והוא כתב הקדמה להספר שם מספר מעלות תהלות אביו ז"ל והאריך בדברי מוסר פולחים כליות ולב וגם לב אבן נמוח ומתפיצץ מלהבות אש דבריו הנאמרים באמת . והשני בדומה לו ה"ה הרבני המופלג מוהר"ר יהודא ליב 2) והשלישי ה"ה האברך הרבני המופלג מוהר"ר פנחס . על הספר באו בהסכמתם הרבנים הגאונים המופלגים והמפורסמים הרב המאוה"ג וכו' מוהר"ר זאב וואלף אב"ד ומ"ץ דק"ק דובנא רבתא. הרב המאוה"ג איש אלקי מוהר"ר לוי יצחק ז"ל אב"ד דק"ק ברדיטשוב אשר האריך למעניתו בשבחו של הצדיק רב ייב"י וכן כתב „מה נכבד היום בהגיע התור אלהים חשבה להרבות טיבה לישראל ויקם עדות ביוסף שמו . ותורה שם בישראל . ה"ה כבוד המנוח הרב החסיד המפורסם איש אלהים . קדוש יאמר לו . כוהר"ר יוסף ז"ל מגיד משרים דק"ק אוסטרהא יצ"ו . יסד עוז להנחיל לנוחלי תעודה . חמדה גניזה וחמודה . תתום היה באוצרותיו . שעשועי אמרותיו . ויתן חכמה מפיו דעת ותבונה . להבין לבב נמהרים לדעת אמרי בינה . רבים שתו מימיו מים המעוררים לבות בני אדם לתורה ולתעודה ואגדתו על ארץ יסדה . . . ." והרב המגיה דפה המופלג החסיד איש אלקי המפורסם מוהר"ר אשר צבי ז"ל כותב בהסכמתו „המפורסמים א"צ ראיה . מהני דפקיעי שמיא . בפרט ביודעי ומכירי מיום דעתי איתו הצדיק מעיקרו ועד סופו . מוכיח עליו חזותו ויפיו . ה"ה כבוד הרב הגדול המפורסם איש קדוש מבטן . מוהר"ר יוסף מ"מ דפה ק"ק אוסטרהא בוודאי ליתי דין צריך בשש וא"צ להסכמתו ל־סכים להדפיס את ספר הנ"ל שכולו יראת שמים תחלתו וסופו ותוכו ותוך תוכו רצוף אהבה ויראת ה' רק לכבוד הרב הנ"ל אמרתי . . ." ואחריו באו בהסכמה הרבנים המופלגים הוותיקים והחסידים יושבי אוהל באהלה של תורה בקלויז דק"ק אוסטרהא. בספר רב ייב"י

1) ביד אחד מנכדי הרב ייב"י ראיתי ספר קטן בכת"י אשר כתב הרב ייב"י נקרא בשם „עין משפט" שם יבוא במשפט עם אלה הרבנים המקבלים את הרבנות על פי ממון ושררה ומביא שם מכמה ספרים את האיסור הגדול הרובץ עליהם והוא ספר יקר מאד .

2) הרבני המופלג מוהר"ר יהודא ליב דר בברדישטוב והיה עשיר גדול ולו בית הלואה (באנק) ושם המשפחה של בנין ונכדיו עד היום הוא „ייב"י" .

מביא הרבה דברים בשם הריב"ש ז"ל את הספר תולדות יעקב יוסף ומה ששמע בשם הרב המגיד מוהר"ר מענדיל מבאר וכן מביא „שמעתי מפי הרב ר' משה בר' נחמן קאסויור ז"ל". בשנת תקס"ח נדפס הספר רב ייב"י באוסטרהא ובשנת תר"ד נדפס בבראדי ע"י הרב ר' ברוך מקאנסטאנטין שהיה חתן הרב הצדיק מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל מפה נכד הרב ייב"י ושמו בקרבו. את בניו של הצ' רב ייב"י הזכרתי לעיל. ועוד אזכור את כל אחד בזמנו וכאן יש לי להוסיף שהיה לו בת אחת ושמה יענטעלע והיא היתה אשת הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהקדוש מוהר"ר צבי הלאה בספרי תמצאנו בשנת נ"א"ק"ת בני ישראל נפטר הצדיק ר' יוסף ועלה השמים ואלה הדברים מצאתי כתוב בפנקס הח"ק צד שני „ארות החוב המגיע להרב המגיד המנוח המפורסם מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל מהחבורה זו ואין ידינו מגשת לסלק כל החוב ונתפשרנו עם יתמא המנוח שיסולק לבנו הקטן ה"ה הרבני מוהר"ר פנחס נ"י סך תשעה זהובים מדי חודש בחדשו עד תשלום סך מאה וחמשים זהובים והחוב הנ"ל נאמר בפירוש שהוא מוקדם לכל החובות ולכל הצדקות ועד שלא יסלק הנאמן הסך הנ"ל מדי חודש בחדשו אין לו רשות ליתן שום דבר עד שיסלק התשעה זהובים הנ"ל ... היום יום ו' עש"ק ז' ימים לחודש מרחשוון תקנ"א לפ"ק". וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

הרב המגיד מו"ה
יעקב יוסף בהרב
המגיד מוהר"ר
יהודא ליב מגיד
מישרים ומורה צדק
דפה אוסטרהא
נפטר יום ד' דחוה"מ
סוכות שנת תקנ"א לפ"ק
תנ"צ"ב"ה.

קעג.

הרב הקדוש חסידא ופרישא ר' יונה'לע דער גוטער.

בין החסידים השרידים אשר ענדו עטרה לראש עירנו מתנוסס שם איש אלהים קדוש מוהר"ר יונה המפורסם בעירנו בשם „ר' יונהלע דער ניטער" איש פלא עמיתו יחבירו של הרב הצדיק המפורסם בישראל עיר וקדיש מן שמיא מוהר"ר ליב בן שרה ובכל פעם שבא הצ' ר' ליב לעירנו היה לו שיח ושיג עם ר' יונהלי ומה שנדברו ביניהם לא ידע איש. זקני עירנו הזכירו את שמו ביראת קודש ומפורסם הוא בין החסידים אשר מרבים לספר נפלאות ממנו וגם מיוצאי חלציו של החסיד מוהר"ר אריה ליב במוהר"ר יונה נקרא בעירנו בשם ר' ליבוש פראדלים עיין

לקמן (רמ"ה) המתיחסים לר' יונהלי דנן שמעתי דברים נפלאים אשר פעל ועשה ר' יונהלי זה אבל גבול שמתי לי לבל אבוא בספרי סיפורים לא ברורים אצלי. ור' יונהלי לא מצא מנוח כל ימיו במקום אחד רק נסע מעיר לעיר ושיח לו עם צדיקי דורו הגדולים ומטרת מגמת נסיעתו טמיר ונעלם ויש אומרים שנסע לפדיון שבוים אשר נפלו ביד אדונים קשה כדרך הימים ההם וכפי שקבלתי נפטר בעיר באהסלוב ושם מ"כ ויותר לא ידעתי ממנו.

קעד.

הרב המגיד המפורסם מוהר"ר נחמיה.

הוא היה מגיד בעירנו יחד עם הרב ייב"י (טרם שנתקבל הרה"צ ר' אשר למ"מ פה) ועם המגיד ר' גרשון דקראסניגורא כאשר מצאתי כתוב בפ' החק (ד' ק"א) „עלה במוסכם שלחן מלא שאלו האנשים הנקובים בשמותם שייכים להקצבה מהחבורה קדישא שיתן להם בכל חדש להרב המגיד ר' נחמיה ארבעה זהובים להרב המגיד ר' יוסף שלשה זהובים להמגיד ר' גרשון דק"נ (קראסניגורא) שלשה זהובים". ובחשבון מחודש אב שנת תקמ"ח מצאתי „להמגיד ר' נחמי' בעד חודש תמוז ב"ה ג". ואח"כ נתקבל למ"מ בעיר דובנא. בשו"ת „מאיר נתיבים" שאלה ל"ב בדבר הענוגה הידועה מביא שם את הרב המגיד ר' נחמי' שהיה מקודם מ"מ פה ועכשיו הוא בדובנא. ושם בדובנא מ"כ העתקת נוסח מצבתי שלח לי ידידי החכם ר' פנחס פעסים, וזאת חקוק עליה:

י"ב שבט תקס"ח	נחמי' שמו הרב המפורסם
צרור הכסף נלקח	הותיק וחסיד מו"ה נחמי'
הלך בדרך לאורח	במו"ה ליב ז"ל מגיד דק"ק
רחק ממנו מנחם	אוסטרהא.

קעה.

הרב המגיד מוהר"ר גרשון.

הוא היה מגיד דקהלה צד השני ברחוב הר שפר (קראסניגורא) גם אותו מצאתי נזכר בפ' החק כמה פעמים כאשר כתבתי לפני זה ובדף פ' „ב' זהובים לר' גרשון מגיד על החתונה". גם מצאתי שהיה לו חתן ושמו ר' בער. בפ' שני (ד' רט"ו) בהתמנות שהיה בשנת תקמ"ז בין אלופי הפלאנטין „ר' בער חתן ר' גרשון מגיד" ויותר לא מצאתי ממנו:

קעו.

הרב הגאון החריף הגדול ומקובל אלקי חסיד שבכהונה המפורסם מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד ור"מ בקארעץ ואב"ד ור"מ בקלויז דפה.

א. הוא בנו של הגאון הקדוש מוהר"ר יואל אב"ד דק"ק אנטאנין ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק סטאניסלב בהגאון מוהר"ר יצחק אייזיק אב"ד בקלויז דפה (מ"ד) בהגאון המפורסם מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה אוסטרהא (מ"ם) בהגאון

המפורסם מאור הגולה מוהר"ר נפתלי כהן הראש בעל „סמיכת חכמים" אב"ד דק"ק אוסטרהא פיזנן פ"פ ד"מ ושאר קהלות והגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק עיר וקדיש מן שמיא נחית 1) קדוש מרחם אמו לבו פתוח כפתחו של אולם. בהיותו בן שמנה החל לדרוש לפני גדולי דורו הגאונים אשר התפלאו על רוחב שכלו בינתו וחריפתו כאחד מן הגאונים 2) בן שתים עשרה שנה היה הג"מ יצחק אייזיק בנטוע אביו לעיר סטאניסלב שנתקבל שם לאב"ד ויטבעהו העגלון בנהר אשר לפני העיר וישא עליו בנו הצעיר ר' יצחק אייזיק מספד וקינה וראש דבריו היו „ואתא מיא וכבה לנורא" ואח"כ דרש בשתי שעות בסוגיא „אבידתי ואבידת אביו" והאריך בהלכה ואגדה ויוסיפו העם לבכות ואז סמכו את ידיהם עליו הגאון האמיתי רשכבה"ג מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד מק"ק לבוב וחתנו הגאון מוהר"ר אהרן הלוי איטיננא אב"ד דק"ק רישא להיות אב"ד מורה הוראה בישראל 3) וביום מלאות לו שלש עשרה שנה נשא את בת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר צבי הירש זלה"ה מרגליות (דודי זקינו של הג"מ אפרים זלמן מרגליות) אב"ד דק"ק מעזירטש גדול. שם (בבית חותנו) רד עם אל ועם קדושים ומניחו לא בריל. ועל ברכי איש אלהים קדוש גדלו שעשועיו הוא ורעיו אנשי מופת המה. ולבו ראה הרבה חכמה. והיה מתנהג בחסידות. ויתן אל לבו לבל יתגאל ביקר תבל ובגדים חמודות. גם שלח ידו בעץ החיים ולהשכיל חמד. ובסוד ה' עמד. ויצא שמו מרחוק. ובעודו באבו בן ארבע עשרה שנה בא אלופי נכבדי עיר קארעץ ויקבלו אותו לאב"ד ור"מ. שם בעיר קארעץ היה מיושבי יעב"ץ הרביץ תורה בנגלה ונסתר וכל תעלומות חכמה לתלמידים הגונים בעלי חצים שנונים. וכל נאוני דורו פנו אליו בשאלותיהם והיא השיב לבולם כיד חכמת ה' אשר בקרבו וגם הגאון הגדול מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות זיל בא אז אליו ללמוד בישיבתו והג' מהרי"א למד עמו נגלה דברים נפלאים. מפז מסולאים. ורצה ללמוד עמו גם נסתר אבל לא אסתייעא מילתא באשר יספר הג"מ אפרים זלמן בהקדמתו לספר „ברית כהונת עולם" וגם גיסו הרב הגאון המפורסם מהור"ר מרדכי אב"ד דק"ק אניפאלי 4) היה מגדולי תלמידיו ויצק מים על ידו.

ב. בעת ההוא בנה הראש הנגיד ותורני מופלג ר' שמעלקא כ"ץ (נכד הגאון בעל „לקט יוסף" חתנו של הגאון ר' ר' שמעלקא זק") ועיין הלאה בספרי סימן (קפ"מ) את הקלויז הגדולה דפה מחרש כי מך המקרה מרוב ימים וישלחו אלופי ראשי עיר אוסטרהא אנשים נכבדים להג"מ יצחק אייזיק ויבקשו את פניו

1) הדברים האלה אספתי מהקדמת הגאון מוהר"ר משולם הכהן (אחיו של הגאון מהרי"א) לספר „ברית כהונת עולם" ומהקדמת הגאון מאוה"ג מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות לספר הזה ומדברי החכם הישיש חוקר קדמוניות מהולל ר' יוסף כהן צדק בהקדמתו לספר „זברון כהונה".

2) אומרים אמור כי בהיות הג"מ יצחק אייזיק בבן שמנה נסע עמו אביו לעיר בראדי בעת שהתאספו גאוני הדור על יום השוק להראות חריפתו של בנו הינוק וחריף לפני הגדולים. השלחן אשר לפניו ישבו הגאונים לבחון ולשטוע עומק חריפתו של הנער היה גבוה ויען כי הוא (הג"מ יצחק אייזיק) היה קטן מאד צוו הגאונים להעמיד לו כסא שיעמוד עליה בעת הדרשה ויאמן הנער ויען ויאמר בחכמתו „כהנים משלחן גבוה קא זכו".

3) משביעת הגאון ר' יואל בנהר לא שמעתי ולא ראיתי בשום ספר אך כן כתב הרב החכם כהן צדק בהקדמתו לספר „זכרון כהונה" ויש לי על מי לסמוך.

4) החכם כהן צדק כותב שהג"מ מרדכי היה גם אב"ד בק"ק אטיק (אהליב וישודליב וכן מצאתי את"כ במקום אחר.

שיבוא אליהם ליום הנוכח בית הקלויז ויקבל עליו עטרת אב"ד ור"מ בהקלויז מקום נחלת אבותיו הגאון ר' ר' נפתלי הכהן אשר חיתנו הגאון ר' ר' שמעלקא בנה את הקלויז וצוה לבל יקרב איש זר אשר לא מזרעו הוא לשבת על כסא הרבנות בהקלויז . אבל הג"מ יצחק אייזיק לא רצה לעזוב את עיר קארעץ וכדי למלאות מקום ירושת אבותיו קיבל עליו את הרבנות ור"מ בהקלויז באופן שיבוא אליהם לדרוש פעמים ושלש בכל שנה . ללמדם דעת ודרך תבונה . וכן הוה שלש פעמים בכל שנה בא לעירנו לדרוש ולשפוט בכל דבר הקשה 1) . על הש"ס שנדפס בעיר קארעץ ובעיר נאווידוואהר בדפוס הנוצרי יאהן אנטאהן קריגער בשנת תקמ"ד בהסכמות גאוני פולין גדול וקטן וגאוני ליטא בא גם הוא בהסכמתו ינכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאור הגדול אב"ד דק"ק קארץ יצ"ו" ויען כי מתוק לחכי לשונו הטהור אמרתי להעתיק (מפני האריכות) דברים מקוטעים מהסכמתו. „צעיר אנכי לימים . נכסף להתאבק בעפר רגלי חכמים . זעירא דמן חבריא חבר אני לכל אשר ירא והולך תמים . ע"כ זחלתי ואירא מחוות דעי לעלות בהסכמה על שום ספר ומאז נקבע הדפוס פ"ק יצ"ו ידי מסולקת הימנה יאין בה הזכרת שם משמי והייתי אך שמח לקבל שכר על הפרישה ולהיות נחבא אל הכלים" . . . והאריך שם ומסיים „ואמנם ידעתי ערכי ערך קטן זה רך בשנים ובחכמה . נבער מדעת ומזמה . ובידי אין כל מאומה . אין זה אלא מן המתמיהים לחתים על זה איש כמוני ולדבר כזה אין חיתמין אא"כ נעשה בגדול וקטן לית ליה זכיה נפשיה מדאורייתא ובפרטיות באתר דתלי וניהו פארי הזמן ומופתי הדור . ופן יאמרו מעשה ידיו להתפאר אלמא קסבר צירוף דלבנן . ושלחו לי ענן ענן . וחס ליה לזרעא דאבא בר' אבא להתהלל במורם ממנו ח"ו ידענא בנפשאי דלא חזינא לאצטרופי אפי' כיהודא ועוד . ובמקום גדולים לא אעמוד . אך לגודל הפצרות . . . וכל השומע תבוא עליו ברכה דאדם עריפא . וטוב לו לנשמתו וגופא . הכ"ד המדבר לכבוד תורת ה' תמימה לשמור את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה היום יום ו' עשרה באב ההוא יקרא מנחם „על שם נחמה" (תקמ"ג) לפ"ק „הק' יצחק אייזיק בהרב המאה ג מוהר"ר יואל הכהן זללה"ה החונה פה ק"ק קארעץ יצ"ו". וכן בא בהסכמה על ספר הקנה שנדפס בקארעץ יבראש ההסכמה נכתב „הסכמת הרב גאון עולם משוש הדור גן הנדסין שלשלת היוחסין ע"ה פ"ה אב"ר ומו"ץ דק"ק קארעץ ור"מ בקלויז דק"ק אוסטרהא" והוא חתם עצמו בשנת מ'ת'ר'ק' „הק' יצחק אייזיק הכהן חונה פה קארעץ ור"מ דק"ק אוסטרהא' וכן על ספר „פרדס רמונים" נדפס בקארעץ שנת תקמ"ו בא בהסכמתו ונכתב בראש „הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר יצחק אייזיק כ"ץ אב"ד ור"מ דפה ק"ק קארעץ ואב"ד ור"מ דקלויז אוסטרהא" והוא חתם „הק' יצחק אייזיק הכהן החונה פה ק"ק קארעץ יצ"ו ומצ"פ בקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא יע"א" . וכן הסכים על ספר „פלח הרמון" נדפס בקארעץ בשנת ע'מ'ו'ד' ה'ת'ר'ך (תקמ"ו) ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כבוד מוהר"ר יצחק אייזיק כ"ץ אב"ד ור"מ דפ"ק קארעץ

1) נמצא בידי פסק דין על דבר טו"מ שהיו בין שני הצדדים דח"ק מפה אהגישו רבריהם לפני הג"מ אייזיק ובא עה"ח „יום ב' שלח תקמ"ו לפ"ק „הק' יצחק אייזיק הכהן אחונה בקלויז דה"מ דפה ק"ק אוסטרהא" .

ואב"ד ור"מ דקלויז דק"ק אוסטרהא" והיא חתם „הכ"ד כ"א מבת ש'מ'ו'ר' ושמעת הקטן יצחק אייזיק הכהן החינה פה ק"ק קארעץ ומצ"פ בקלויז ור"מ דק"ק אוסטרהא". הג"מ אהרן שמואל הכהן עיין הלאה (רי"ג) בספרו „יצוה הכהן" כיתב „ובהיותי פעם אחת בק"ק קארעץ ונתאכסנתי בבית כבוד ש"ב בן דו"ז הרב הגאון המפורסם מו"ה אייזיק אב"ד בק"ק הנ"ל ואמר לי" . וכן מביא שם כמה פעמים מה ששמע מפיו . ובספרו „קורא מראש" מביא ג"כ דברים נחמדים ויקרים מתיבלים בדברי ח"ן בשם ש"ב הג"מ יצחק אייזיק מקארץ ועל כל דבר מסיים ודפח"ח .

ג. הגאון הקדוש מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן היה מתלמידי האשל הגדול המגיד ממעזיריטש ז"ל 1) כל רז מרזי הקבלה לא אנם לו ויכתוב ריבי תורתי על הספר והכל על דרך בעל עשרה מאמרות הוא הרמ"ע מפאנו ז"ל כאשר כתב הג"מ א"ז מרגליות בהקדמתו לספר „ברית כהונת עולם" פרש עצמו מכל ענייני עוה"ז רק ישב ולמד בקדושה וטהרה . על הקיר היה חרות בביתו „רשות לדבר עם הרב לצורך הגוף אם הוא דבר נחוץ ולצורך הנשמה כל דהו כי אורחין רחיקין ווודין קלילין" והיה כל הבא אל הבית והביט אל הקיר וירא לנשת אל הרב הדומה למלאך ה' צבאות שחר ונשף התעטף בתבריכים וישפוך את שיחו לפני אלקיו 2) „אך ביום הראשון לקיחת פרי הדר איש הקדוש מאתנו נעדר . בשנה „ההוא נלקח ארון אלהים" (תקמ"ח) גברו אראלים את המצוקים . ובקשו את רבי לשחקים וגודל הפרישה והטהרה . עמיה שריה נהורא . אשר שמעו ממנו אנשי סודו . ויעף עליהם בכבודו . וגם בו ביום היה כיום שמחתו . תמה היתה לקיחתו . בהידור ד' מינים . כבעונב ובמינים . ואף הוא היה מכוין לגמור השם בטהרה. ויאמר הלל הגדול קריאתו זו הלולו להאמין שם ה' ולהגדיל. והאנשים אשר עמדו לימינו . בראותם את הדר נאונו . שאלו את פיו מה נעשה יקר וגדולה . להדברים אשר רבינו דלה דלה . נ"י פ"ה ע"ה אם להוציאם לאורה . ומי אשר אבן פנתה יירה . ובזה נמר אומר שכל כתביו יקרים המה . ולא ישלוט בהם יד אדם לחסר או לייתר דבר מה . וברבות הימים אמר החכם השלם . יביאם לבית הדפוס מי שיזכה בגורלם . ואשר לא זכינו לקיים התם להיות אחים בהספדא . להיות מתרפקת על דודה . נשארו [נשארה] חמדתי גנוזה . כתבים בגנלה ובנסתר אשר מחזה שדי חזה . ביד גיסו הרב הה"ג המפורסם מ הר"ר מרדכי נ"י אב"ד דק"ק אניפאלי הכי הגדיל שמושו ולמודו אצל אחי הוא גיסו הרב הגאון המחבר וצוק"ל" (כל זה לשון אחיו הג"מ משולם הכהן בהקדמתו לספר ברית כהונת עולם) .

וכאשר נתקבל אחיו הג"מ משולם הכהן במקומו לאב"ד בק"ק קארעץ לקח לידו את כל הכתבים בגנלה ובנסתר ואח"כ כאשר נתקבל משם לאב"ד בעיר הגדולה לביב הדפים שם מעט מן הכתבים בנסתר וקרא את שם הספר „ברית

---

1) שמעתי כי כאשר בא הגאון הקדוש מוהרי"א הכהן פעם ראשון להמגיד ממעזיריטש ז"ל אם כי הג"מ יצחק אייזיק היה אז צעיר לימים קם מלפניו המגיד ויקרבהו בחיבה ובכבוד גדול והתלמידים של המגיד אשר עמדו שם התפלאו על הכבוד הגדול שחלק לו רבם .

2) הדברים האלה מן „על הקיר . . . עד לפני אלקיו לקחתי מן הקדמת החכם כהן צדק לספר זכרון כהונה ואין אחריות הדברים עלי .

כהונת עולם" בשנת „רבינו יצחק הכהן" (תקנ"ז) וכתב הקדמה ארוכה בלשון צח שם הרבה לספר בשבחו של אחיו הצדיק ואת אשר עבר עליו מימי ילדותו ער יום שנלקח ארון אלהים וכותב שנשארו מאחיו עוד כתבים רבים בנסתר 1) וחידושים בנמפ"ת ותשובות שהשיב בהלכה ואחריו בא אחיו הגאון מוהר"ר יהודא ליב אב"ד דק"ק סטריא והגליל בהקדמתו. והאחרון הנדיל היא הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל כתב הקדמה ארוכה בשבח מעלות תהלות המחבר אשר למד לפניו הולך ומספר רוב גדולתו חריפתו צדקתו קדושתו טהרתו. ובסוף מאמר „קדושה משולשת" כותב הג"מ אפרים זלמן „הן הן הדברים שנאמרו מסיני ועוקר הרים הגאון הגדול המפורסם החסיד שבכהונה המקובל האלקי חד"ו (חתן דודי זקיני) כש"ת מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן ז"ל אשר היה אלוף נעורי והעתקתי אלה הדברים מכתיבת ידו ממש... אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי נהירנא כד הוינא יתיבנא קמיה דרב כהנא והוו נפקין זקוקין דנורא מפומיה לפומי ולא ידענא מאי קאמר כי הייתי צעיר לימים ולא הגעתי לכלל בינה להבין אמרי קדוש אשר היה פותח ודורש בדברים [לא] שמעתן אוזן מעולם ואני לא שמעתי לקול מורי כ"א במקרא מועט והלכות מרובות דאמינא להו בפרקא משמיה שיהיו שפתותיו דובבות... דברי זעירא מן חברייא מרחם לפרושים והכהנים הנגשים. הק' אפרים זלמן מרגליות מבראד". בשנת תרכ"ג נדפסו בלבוב שו"ת מהג"מ יצחק אייזיק בשם „זכרון כהונה" והחכם הישיש ידידי הר"ר כהן צדק כתב בראש הספר זכרונות מתולדות המחבר ומדבריו לקחתי ושמתי בספרי בן חמש ושלשים שנה היה הג"מ יצחק אייזיק הכהן כאשר נאסף אל אבותיו 2) והשאיר אחריו בן אחד הוא הרב הגאון המקובל חריף ושנון מוהר"ר ישראל הכהן אב"ד דק"ק לעווי ושמעתי מנכדו של הג"מ ישראל והוא מתושבי ק"ק לעווי שהג"מ ישראל גם הוא היבר ספרים וכתבים הרבה בנסתר וצוה קודם פטירתו לגנוז את הספרים בארונו. ולא היו לו בנים זכרים כי אם שלש בנות ואחת מהן היתה הצנועה והצדקנית מרת שרה מפורסמת בעירנו בשמה „שרה דער רביצנס" (אמה זקנתה של אשתי תחי') אשר מעשיה הטובים העידו עליה כי בת נדולים היא וכל רואיה הכירו כי היא שרש מזרע צדיקים כאשר הייתי בעיר קארעץ הלכתי להשתטח על קברו של הג"מ יצחק אייזיק הכהן וראיתי שאין מצבה על קברו רק בנין חומה עומד על קברו ובי שני חלונות אשר דרך שם יניחו הבאים להשתטח על קברו פתקי בקשה כמנהג החסידים ז"ע ועכ"י.

1) הג"מ משולם הכהן בהקדמתו לספר „עיקר תויו"ט כותב „וגם הלום ראיתי אתכי דואי בכתבי קודש אחי וראשי הגאון האמיתי מו"ה יצחק אייזיק הכהן זצלה"ה בא' המקומות היה עליו יד ה' ובנה תפותי זהב במשכיות דברי הגאון המדובר (הוא הגאון מהר"ל מפראג ז"ל).. זכותו יעמוד לי ולזרעי דמזרעיה קאתינא... לחיי זרעו קודשין ובו תחזק נפשי הלא אב אחד לכולנו ובבטן עשהו עשני ואבינו הרב ז"ל מתילד דור שביעי מהגאון מהר"ל מפראג" (ועיין לעיל סימן כ"א הערה ד').

2) בספר „מעלות היוחסין" להג"מ אפרים זלמן מרגליות ז"ל (דף נ"ח) כותב שאשת הגאון מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן היתה בזווג שני אשת הרה"צ חסידא קדישא מוהר"ר זאב וואלף מזיטאמיר זצוק"ל. וכאן מקום אתי להוסיף אשר הספר „ברית כהונת עולם" נדפס בעיר לבוב פעם שני בשנת הר"ח עם הוספות הלק שני וכעת בא לידי חלק שלישי מספר בכ"ע שלשת מאמרים שהיו בפונים וטמונים עד הנה בכת"י נדפס בלבוב שנת תקנ"א.

קעז.

הרב ר' ישראל נחמן בן הר"ר יוסף דראהביטשיר.

הוא היה אב"ד ור"מ בק"ק שומאנדי ודיין בק"ק אוסטרהא רבתי גם היה מגי' דח"ח (חבורה חיישים) שם. ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק צידן ונתיישב בעה"ק צפת חיבר ספר „חמדת ישראל" על קהלת נדפס עם הפנים ובסופו קונטרס „קהל ישראל" ביאורי לשונות מוהרש"א עם בקשה אלף אלפין כ ליוואדני תק"פ (רשימה קהלת משה אות ח' 4217) ולפי דעת ידידי החכם הבקי כמר שמואל ויינער יחי' בעל הרשימה חיבר הר"ר ישראל נחמן גם את הספר „אמת ליעקב" הספד על הרב הג' מוהר"ר יעקב חיים בן נאיים זלה"ה (קה"מ אות א' 809) ואולי הוא ר' ישראל במו' יוסף שבא בחתימתו בין החכמים המופלגים יושבי יעב"ץ בהקלויז דפה שהסכימו על ספר עץ חיים ופרי עץ חיים שנדפסו בקארעץ בשנת תקמ"ב וחתם „ישראל במו' יוסף ז"ל' ועיין לקמן בספרי (סי' רל"ב).

קעח.

הרבני המופלג ביראה מוהר"ר מאיר במוהר"ר אהרן הלוי.

מצאתי אותו חתום על התוספת כתובה מהגאון הדרשן מוהר"ר אשר ענזיל בעל „ברוך מבנים אשר" חתם „מאיר בהחסיד מו' אהרן זלה"ה . . . . דק"ק אוסטרהא" ויען כי נמחקה תיבה אחת או שתים באמצע לא ידעתי אם היה דיין דק"ק אוסטרהא או ספרא ומקומו יכבדנו כי חתם עצמו לפני הרב מוהר"ר עוזר ספרא דפה (עיין לעיל קנ"א) מהכתוב על מצבתו ניכר כי חסיד וירא אלהים היה. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

גברא רבא

ויקירא הרבני

המופלג ביראה

ובחסידות מוהר"ר

מאיר במוהר"ר

אהרן הלוי נפטר

יום ט"ב סיון

לפרט י"א"ר ל"ן

מ"א"ר לפ"ק (תקנ"ב).

קעט.

הישיש הנגיד הנדיב והקצין מוהר"ר יקותיאל זוסמאן במוהר"ר יצחק הלוי סג"ל.

א. מראשי נכבדי עירנו נגיד ונדיב גבאי ונאמן בהח"ק צד השני כמה

שנים . בהתמנות שנעשה בכל שנה במשך כמה שנים מצאתי בראש אלופי הגבאים „הראש הנגיד המפורסם מו"ה יקותיאל זוסמאן סג"ל". בשנת תקי"ח נתחבר להח"ק ויען כי נדב לתת כתר תורה של כסף להח"ק לכן פטרו אותו משום שירות ועבודה בהח"ק (שהיה מוטל על כל מי שנתחבר להח"ק לשרת את הח"ק שלש שנים כאשר כתבתי בהמבוא סי' טית) וכן זכו אותו שיבוא תיכף פתקא להקלפי כאשר מצאתי כתוב על הפנקס „כבוד האלוף המרומם מוהר"ר יקותיאל זוסמאן בהמנוח מוהר"ר יצחק הלוי והאלוף המרומם מוהר"ר אפרים במוהר"ר חיים ננשו לפנינו כבוד אלופי גבאי דחבורה קדישא ג"ח ש"א והאריכו בהצעת דבריהם בטוב טעם ודעת במענת פיהם שנפשם חשקה לבוא לתוך החבורה קדישא . ובעבור זאת נדבה לבם לתת כתר תורה יקרה ומעולה לא פחות משלשים אדומים . להיות לכבוד ולתפארת הח' דבר יום ביומו ומרי שבת בשבתו . והאריכו בדברים טובים וישרים . והנה אמרנו כדי המצוה זו להגין עליהם ולשאת פניהם ביתר שאת ועוז על שארי אנשים הבאים לתוך החבורה ואמרנו לותר להם ולמחול על כבוד החבורה כי עת לעשות לה' שיבואו תיכף ומיד לתוך הקלפי לתת להם פתקא כמו לשארי בני החבורה ואין צריכין לשום שירות ועבודה ויהיו נחשבים ככל בני החבורה לכל דבר ובאנו אף להרויות ולקבל יוצאי חלציהם ה"ה האברך מופלא מ' אבא יצ"ו במוהר"ר פסח חתן מהורר"י זוסמאן הנ"ל ולהחתן של מוהר"ר אפרים ה"ה כמ' מנחם מענדיל בהמנוח מוהר"ר אליעזר ז"ל . אך בניהם הבאים יהיו כמו שאר אנשים הבאים לשירות ולעבודה כנהוג ... זאת ועוד אחרת קבלנו עלינו כל בני החבורה קטן כגדול בעת שיהי' הכתר תורה מה שנדבה רוחם אז חתיכא דאיסורא להשכין לשום הצטרכות בעולם מה שקבלנו באלה ובשבועה בלי התרה באנו על החתום יום ב' ג' מרחשון תקי"ח לפ"ק" .

ב. בשנת תקל"ד בחרו החבורה בו ונתמנה לנאמן בהח"ק ונכתב בפנקס (ר' קפ"ד) . . . „הנה עלה במוסכם כולנו אלופים וגבאים הח"מ והמנינו את האלוף הראש הנגיד והקצין המפורסם מוהר"ר זוסמאן ממ"ח (ממתא חדשה) והרבני המופלא ומופלג הראש מוה"ר שמואל בהרב מוהר"ר צבי הירש ז"ל (קפ"ז) שיהיו נאמנים בחבורה ג"ח צד שלנו וישמשו שניהם כל משך השנה תמימה היינו מר"ח מרחשון תקל"ד לפ"ק עד ר"ח מרחשון תקל"ה". ואח"כ כתוב (ר' קפ"ו) „אנחנו אלופי חבורה גמ"ח של אמת המנינו את כבוד הנגיד המפורסם מו"ה זוסמאן ממ"ח ואת הרבני המופלא הראש ומנהיג מו"ה אלישע במוהר"ר שמואל המה ינהגו נשיאותם יהיו נאמנים בחבורה זו כל הכנסות יובא לידם ואין שים גבאי חודש בחדשו רשאי ליקח לידו אפילו פ"א מן הכנסות החבורה . . . היום יום ג' טבת תקל"ואו לפ"ק" . בהקלפי משנת תקמ"ב כתוב שנים המה כיתבי צער שיהיו נאמנים לכל דבריהם בעסק החבורה שיהי' כסף מכנים ומוצא מת"י ה"ה הרבני המופלא הנגיד המפורסם מ' יקותיאל זוסמאן . וה"ה הראש הנגיד מ' אפרים ממ"ח ומחויבים המה להלות מכיסם לצורך קצבות החבורה כ"א לא פחות מחמשה אדומים". חתימתו נמצאה הרבה פעמים בפנקס חתם עצמו „יקותיאל זוסמאן במוהר"ר יצחק הלוי ז"ל" על המגילה מז' תמוז בא בחתימתו „יקותיאל זוסמאן במוהר"ר יצחק הלוי מעיר חדש" .

ג. הרבני הקצין מוהר"ר יקותיאל זוסמאן לא היה לו בנים כי אם בת

אחת שהיתה אשת הרב ר' אבאלי במוהר"ר פסח הכהן (הוא הרב הגביר ר' אבאלי אשר למענו כתבתי פרק בפני עצמו) ובשנת תקל"ו חיבר הנגיד מוהר"י זוסמאן את נכדו הילד משולם זלמן בן חתנו הרב ר' אבאלי להח"ק כאשר כתבתי הלאה בספרי וכפי הנראה נקראו יוצאי חלציו בשם המשפחה זוסמאן על שם אבי זקנם זה. בשנת תקנ"ה נפטר הרבני מוהר"ר יקותיאל זוסמאן בשם טוב ועלה לשמים. ואשתו הגבירה מרת לאה נפטרה אחרון של פסח תקנ"ו. בפ' הח"ק (ד' רנ"ח) מצאתי כתוב „להיות זאת נרשמת ולמטה נחתמת שעלה במוסכם כולם שלחן מלא מאחר שבא לפנינו הרבני הנגיד הקצין המפורסם מו"ה אבא הכהן וקיבל על עצמו ליתן מעות קבורה עבור חמותו מרת לאה שנפטרה ביום אחרון של פסח תקנ"ואו לפ"ק עלה בדיעה כולם הח"ט שמחויב הנגיד מוהר"ר אבא הנ"ל ליתן סך ארבעה מאות והובים על מעות חטים דהאי שתא תקנ"ויין כל זה עשינו ולראי' באנו עה"ח יום ב' ששה ימים בחודש תקנ"ויין פ"ק אוסטרהא". ומצבתו תענה אמריה לאמר:

פ"נ
הנדיב
הישיש הזקן
והנגיד והקצין
המפורסם מו"ה
יקותיאל זוסמאן
במו"ה יצחק הלוי
נפטר בש"ק י"א שבט
תקנ"ה לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

קפ.

הישיש הר"ר אלי' בהר' יצחק.

מנכבדי הגבאים דח"ק צד ראשון בהתמנות משנת תק"מ בין אלופי הגבאים „ה"ה הראש מ' אלי' במ' יצחק" וכן בהתמנות משנת תקמ"ד בין אלופי גבאים דמצבה „הראש מ' אלי' במ' יצחק" חתימתו בפ' הח"ק כמה פעמים „אלי' בהר"ר יצחק זצ"ל". וחקוק על מצבתו:

פ"נ
איש תם וישר הישיש
הר"ר אלי' בהר"ר
יצחק נפטר ד' אייר
שנת תקנ"ז לפ"ק.

קפא.

הרבני איש אלקים קדוש מוהר"ר יעקב במוהר"ר חנוך העניך.

מהתואר איש אלקים קדוש . . . הכתוב על מצבתו ידענו כי איש גדול היה ומפורסם בזמנו אך מי הוא האיש קדוש הזה לא ידעתי כי לא מצאתי אותו באחד מן הפנקסים שאלתי את פי הזקנים ואין מגיד לי . והנה בספר „מנחה חדשה" נדפס באלקסניץ שנת תקל"ד בין הגאונים והרבנים שבאו בהסכמתם על הספר מצאתי „הסכמת הרב הג' אב"ד מוואלטשיסק" והוא חתם „היום יום ג' אדר תקל"ד לפ"ק נאם שמשון במו"ה חנוך זצ"ל מאוסטרהא חונה פה ק"ק וואלטשיסק" אולי הוא אחיו של האיש הקדוש הזה 1). וזאת חרות על מצבתו :

פ"נ

הרבני איש אלקים קדוש
יאמר לו מו' יעקב במוהר"ר
חנוך העניך נפטר ב'
סיון תקנ"ז לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה .

קפב.

הרב החייטים הנגיד מוהר"ר ישראל.

א. איש חמודות נגיד ומופלג גדול בתורה והוא בנו של התורני הנגיד מוהר"ר יעקב בנו של הקצין המפורסם מוהר"ר יוסף אסטרר ז"ל (ק"ט). בפ"ר (ד' ל"ז) כתוב „הנה נשאנו פני חניק וחבים החתן המופלא כמ"ר ישראל בהנגיד הרבני מוהר"ר יעקב נ"י להיות ראינו בראי' של חבה גודל התאמצות שמאר חשקה נפשו להיות עסקן במצוה רבה עסק החבורה קדישא נ"ח ש"א יצ"ו בכן הסכמנו יחד לקרבו ולחנכו כמצות וקרבנו אותו בקריבה של חיבה יתירה להיות במחברת הקודש ולעמוד לשרת בקודש משך שלש שנים ובכלות משך שירותו יתנהג עמו בפי תקנות החבורה לכל דבר . . . היום יום א' ז"ך תשרי תק"חת לפ"ק' ואח"כ מצאתי כתוב בפנקס „להיות שהאברך המופלא מוהר"ר ישראל בהנגיד מ יעקב הנ"ל מילא ידיו בשירות החבורה קדישא יצ"ו משך שלש שנים הקציב עליו לכל ההעסקות החבורה יצ"ו בכן יצא לחירות מהיום להיות כאחד מבני החבורה יצ"ו ויובא פתקאו להקלפי בהושענא רבה דלהבא תקי"ב היום יום ה' כ"ג שבט תקי"א לפ"ק' ובראש החתומים בא אביו זקנו „נאם יוסף יוסף בהנגיד מוהר"ר שמואל זצל"ה". ואח"כ היה גבאי חודש בהח"ק כמה שנים. בהקלפי משנת תקי"ב בין אלופי גבאים דמצבה „המרומם מוהר"ר ישראל בהנגיד ר' יעקב". בשנת תקט"ז בא בחתימתו על הקלפי „הק' ישראל בהנגיד המפורסם

---

1) עיין לקמן סימן (רל"ג) כתבתי השערתי אשר הדיין המופלא ומופלג מוהר"ר ישראל שלום הוא בנו של ר' יעקב דנן .

מוהר"ר יעקב יצ"ו בהקלפי משנת תקכ"א בין אלופי הגבאים „המרומם מוהר"ר ישראל בהנגיד מיהר"ר יעקב" בערך שנת תקכ"ד נתקבל לרב דחייטים ומאז נזכר בהפנקס בשם „הרב דחייטים" בדף (פ"ט) בהקלפי משנת תקכ"ז בראש אלופי הגבאים „הרבני מוהר"ר נחמן בהגאון" „הרב דחייטים הנגיד מוהר"ר ישראל" וכן בהתמנית משנת תקכ"ח בראש אלופי גבאים דמצבה „הרבני מ' נחמן בהגאון" „הנגיד מ' ישראל הרב דחייטים" על המנילה מז' תמוז בא היא בחתימתו „נאום ישראל בהנגיד מו' יעקב הרב דחייטים דפה" .

ב. מבניו מצאתי את הרבני מוהר"ר אשר והרבני מוהר"ר אריה ליב אשר זכור אזכרם הלאה ועוד היה לו בן אחד דוד יוזפא שמו. בפ"ר ד' נ' כתוב היצק חן בשפתיו של המרומם הנגיד מוהר"ר ישראל בהמנוח הנגיד מוהר"ר יעקב ז"ל שהציע לפנינו כבוד אלופי הגבאים דחבירה קדישא יצ"ו שהרבה והתפלל בעד בני הילד כמר דוד יוזפא שי' לאורך ימים שמה מאד חשקה נפשו להיות בנו שי' כריך אחריו להיות אתי עמו במחברת הקודש לחנכו בְּמצות .... היום יום ה' ח"י ניסן תקכ"ז". וחתנו הוא הרבני הנגיד מוהר"ר אפרים שלקח את בתו מרת קילא רבקה נזכר בספרי לקמן ועוד היה להרב ר' ישראל בנים ולא ידעתי אכנם. ואלה הדברים חרותים על מצבתו :

פ"נ
אור ליום
ראשון של
פסח שנת תקנ"ז
לפ"ק נפט' ה"ה הנגיד
הרב דחייטים מ'
ישראל בהנגיד
המפורסם מ'
יעקב ת"נ צ"ב"ה .

קפג.

מוהר"ר יוסף שמש דח"ק.

איש יקר ונעלה שמש בהח"ק . בפ"ש ד' רל"ט מצאתי „היום הזה דלמטה בא לפנינו ה"ה היקר והנעלה כ"ט יוסף במו"ה אלקנה הלוי וביקש מאתנו להכנים את נכדו הילד חיים הירש ב"ה ישראל איסר . . היום יום ג' יו"ד כסלו תקנ"ב" וכדף רמ"א „ה"ה הנעלה כ"ה יוסף במו"ה אלקנה הלוי בקש מאתנו להכנים את נכדו הילד כמ' שמיאל במו"ה יחזקאל . . . יום הששי שלשה ועשרים לחודש כסלו שנת תקנ"ב .

פ"נ
איש תם
וישר מוהר"ר
יוסף שמש
דחבורה קדושה נבז
מ' אלקנה הלוי
נפטר עש"ק י"ד
שבט תקנ"ז לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

קפד.

הרבני התורני הנגיד מוהר"ר אברהם יצחק במוהר"ר אריה ליב.

מיקודי קרתא נגיד ונכבד בעדתי ושמעתי מפי דודי הישיש הרב המופלג מוהר"ר מאיר אליהו דיין ומו"ץ דפה ז"ל ששמע מפי קדשו של הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד דפה שהיה מפליג בשבחו של ר' אברהם יצחק ואמר עליו שהיה מיחידי סגולה בעירנו תורני מופלג התפלל בהקלויז הגדולה ומקומו במזרח בין גדולי הקלויז.

ידענו אשר לפנים מעטו מאד בתי הדפוס במדינת וואלין ורוב הספרים הביאו לכאן ממרחק ויען כי אז נתחלקה מלוכת פולין ונעשה גבול בין עסטרייך ורוסיא נתמעט מאד הובלת הספרים למדינתנו. ובזמן קט נראה במדינת וואלין חסרון גדול בספרים וביותר ספרי הוראה ארבע ש"ע נתמעטו מאד וכמעט שלא היה ביד הדיינים ספרי ארבע ש"ע להוורות מהם לכן התעורר אא"ז הרבני התורני הנגיד המופלא מוהר"ר אברהם יצחק ז"ל ונתן מכספו שני אלפים רו"כ (כן סיפר לי דודי הנ"ל) אשר הניח בעסק השותפות עם הרבני המופלא הנגיד מוהר"ר שמואל במוהר"ר ישכר בער (הוא היה הראשון שהקים בית הדפוס בעירנו) והרבני המופלג הותיק מו' אברהם משה במוהר"ר ישראל יהודא (הוא המפורסם ונודע בעירנו בשם ר' משה'לי דרוקער אחר מן החסידים השרידים בעירנו בזמנו וצדיקי דורו חלקו לו כבוד גדול) והם הדפיסו בעירנו בשנת תקנ"ה את הספר „אשלי רברבי" שני חלקים יו"ד עם הט"ז והש"ך וסביב על הגליון „נקודת הכסף" „זהב מזוקק" „פרי ח־ש" ומשאר תשובות גאונים אחרונים בתכלית היופי וההידור (על פי התבנית שנדפסו ע"י הרבני המופלא מוהר"ר מענקי דיין דק"ק האלברשטאט) על פי הסכמות הגאונים והחסידים המפורסמים הרב הגאון המפורסם מו' חיים סג"ל לנדא אב"ד בק"ק פודקאמין ובראר הרב הגאון המאה"ג מו' בצלאל אב"ד דפה. הרב החסיד המפורסם מוהר"ר זוסיא מאנופאלי. הרב החסיד המפורסם מו' אשר מ"ט דפה. הרב המפורסם החסיד מו' יהידא ליב כהן. והרב הנ"מ בצלאל כותב בהסכמתי „אמרינן לפעלא טבא . . . הלא המה שלשה מטיבי צעד קרסילם

לא ימעד ה"ה הרבני המופלא הנגיד מו' שמואל במ' ישבר בער והרבני המופלא הנגיד מו' אברהם יצחק במו' אריה ליב והרבני המופלג הוותיק מו' אברהם משה במו' ישראל יהודא זצ"ל שלשה היו באותו העצה עצת ה' היא תקום. קרנה של תורה להגדיל ולהאדיר ולהקים..." והרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל כתב בהסכמתו „הנהו תלתא גברא באמתה אמתתה של תורה רוח ה' נוסחה בהם להגדיל תורה ולהאדירה. להפיץ מעיינות החכמה חוצה לכל דעה מורה. ידין ידין יורה יורה. ה"ה כבוד הרבני המופלא הנגיד מוהר"ר שמואל במוהר"ר ישבר בער סנ"ל והרבני הנגיד המופלא מו' אברהם יצחק במהו' ארי' ליב והרבני המופלג הוותיק מו' אברהם משה במוהר"ר ישראל יהודא זצ"ל נדבה רוחם להעלות . . ." והנה מקומו של ר' אברהם יצחק יכבדנו אשר הג"מ בצלאל והג' החסיד מוהר"ר אשר זצ"ל שניהם הזכירו אותו לפני הר"ר אברהם משה אשר ידענו כי אדם גדול היה ובנו הוא אא"ז הרבני מו"ה שמחה ביבר אחד מאלופי הגבאים בהח"ק ובא בחתימתו על כתב הרבנות שנתנו אלופי העדה להגאון הרב מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל והוא הוליד את אבי זקיני תורני מופלג נשא ונתן באמונה וקבע יתים לתורה סיים את הש"ס כמה פעמים מוהר"ר אברהם יצחק ז"ל ביבער (זכרני בילדותי היתי על סעודה שעשה א"ז הנ"ל בסיום הש"ס) והוא הוליד שני בנים מופלגים בתורה.

א) דודי הרב הישיש המופלג חריף ושנון בעל זכרון טוב מלא ישן נושן מיהר"ר מאיר אליהו ז"ל בעודו רך בשנים נתקבל לדיין ומו"ץ פה והוא העתיק את כתבי שו"ת הג"מ חיים הכהן רפאפורט ז"ל וסדרם לדפוס כאשר זכר אותו לטוב הג"מ יעקב רפאפורט ז"ל בסוף ספר „מים חיים" „יעל השוב יזכר ידידי המופלג חריף ושנון מו"ה מאיר אליהו דיין ומו"ץ דפ"ק יצ"ו שטרח ויגע הרבה בהעתקת החיבור . . ." ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק קופיל שם ישב על כסא הרבנות ערך עשרים שנה ואז שלחו אלופי עירנו וקבלוהו לדיין ומו"ץ ברחוב הר שפר (קראסניגורא) וכאן ישב עד יומו האחרון שנפטר בשם טוב.

ב) הוא אדוני אבי מו' מופלג גדול בתורה נגיד ונכבד בעירנו מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל למענו יחדתי מדור לפי כבודו לקמן בספרי. את מצבת אא"ז מוהר"ר אברהם יצחק במוהר"ר אריה ליב לא מצאתי ודודי הנ"ל אמר לי אשר בנעוריו ראה את המצבה ולפי המונח בזכרו נפטר בשנת תקנ"ו תקנ"ז.

קפה.

הרבני הנגיד מוהר"ר צבי הירש רייציש.

מנכבדי ועשירי עירנו מתחלה היה איש לא אמוד ובין בעלי בתים היה חלקו ואח"כ ע"י סיבה (הידועה לי) נתעשר מאד והיה עשיר גדול עד יומו האחרון בפ"ר ד' קנ"ב כתוב „מקבורת אמו של ר' צבי רייציש ארענדיל". בפ"ש ד' ריש מצאתי „נגש לפנינו ה"ה הרבני המופלא מוה' נפתלי ההן הראש הנגיד מוהר"ר צבי הירש". על המגילה משנת תקנ"ב חתם עצמו אחר הרב דחייטים „צבי הירש במהור"ר מאיר ז"ל". וחקוק על מצבתו:

פ"נ
כ"ג שבט
תקנ"ז לפ"ק
הרבני הנגיד
המפורסם מוהר"ר
צבי הירש במו"
מאיר הנקרא ר' הירש
רייציש.

קפו.

התורני מו' אהרן יהודא ליב במו' משה.

גם הוא בא חתום על המגילה מז' תמוז „אהרן בהמנוח מוהר"ר משה" ויותר לא ידעתי ממנו. וואת חק"ק על מצבתו:

פ"נ
התורני מו' אהרן יהודא
ליב במו' משה נפטר
ה' מרחשון תקנ"ז לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

קפז.

הרבני המופלא ומופלג מוהר"ר שמואל בהרב המפורסם מוהר"ר צבי הירש.

מחשובי ומיקירי העיר מנכבדי העדה גבאי וגזבר נאמן בהח"ק צד השני כמה שנים בנו של הרב המאה"ג מוהר"ר צבי הירש (לא ידעתי מי הוא ואולי הוא הדיין המצויין מוהר"ר צבי הירש בהגאון מוהר"ר ישראל חריף עיין לעיל ס"ב) וחתנו של הנגיד המפורסם הראש והקצין מוה"ר מרדכי פ"פ שהיה מחשובי העיר ור' שמואל היה נקרא בעירנו „ר' שמואל חעליטר". בשנת תקל"ב נתחבר להח"ק צד שני ונכתב בפ' ד' קנ"ד „הן היום נגשו לפניני אלופי חבורה קדישא הח"ם ... הרבני המופלא ומופלג מוה' שמואל בהרב מוה' צבי הירש חתן הנגיד הראש והקצין המפורסם מוה' מרדכי פ"פ ... היום יום ד' ער"ח מרחשון תקל"ב". בשנת תקל"ד נברר לנאמן בהח"ק יחד עם הראש הנגיר והקצין מוהר"ר יקיתיאל זוסמאן ונכתב על הפנקס בד' קפ"ד „הנה עלה במוסכם כולנו אלופי וגבאי הח"ם והמנינו את האלוף ... והרבני המופלא ומופלג הראש מוה' שמואל בהרב מוהר"ר צבי הירש ז"ל שיהיו נאמנים בהח' ג"ח מצד שלנו ישמשו שניהם

באחד משך שנה תמימה היינו מר"ח מרחשון תקל"ד עד . . . היום יום ה' טו"ב בסלו תקל"ד. בד' קמ"ח מצאתי „עלה במוסכם באסיפת שלחן טלא וגדוש אנחני אלופי חבורה ג"ח ש"א להיות הפנקס הלז סגור ומסיגר לבלתי להכנים שים אדם להחבורה עד כלות שלש שנים רצופים מיום דלמטה היום יום ז"ך בסלו תקל"ואי לפ"ק" ובא היא בראש החתומים „הק' שמואל בהרב המנוח המפורסם מו"ה צבי הירש וצ"ל" והרבה פעמים חתם „בהרב המאה"ג מוהר"ר צבי הירש וצ"ל" בשנת תקמ"ב נבחר לנאמן הח"ק יחד עם הרב הנגיד המפורסם מיהר"ר אבא הכהן ונכתב על הפנקס ד' ק"ן . . . „ועלה במוסכם כולנו הח"מ שיהיו המה מטיבי צעד ה"ה כבוד הרבני המיפלג הנגיד מ' שמואל בהרב מ' צבי הירש וה"ה כבוד הרבני המיפלג הנגיד מ' אבא במ' פסח הכהן מט"ח שיהיו נאמנים לכל דבר הצטרכות החבורה היום יום ה' ד' מרחשון תקמ"ב על המגילה מו' תמיז בא היא בחתימתו „שמואל בהרב מוהר"ר צבי הירש" ורבית פעמים נזכר בפנקס „שמואל בהרב" סתם. מכנינו מצאתי את ר' יוסף יאסקי אשר ממני אדבר הלאה בספרי והשני הוא בנו כמ"ר מרדכי הירש שחיבר איתו אביו להח"ק ונכתב בפ' ד' רי"ש „בא לפנינו הרבני הנגיד מ' שמואל בהרב המאה"ג מ' צבי הירש ורוצה לקרב בנו הינוק כמר מרדכי הירש . . ." ויותר מכנינו לא מצאתי. מצבתי עומדת בין מצבות חשובי העיר והיא תביע אמריה לאמר :

פ"נ

מוהר"ר

שמואל בהרב

המנוח מוה"ר צבי

הירש הנקרא

ר' שמואל העלימר

נפטר ביום ה' יו"ד

ימים לחודש טבת

תקנ"ח לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

קפה.

ר' יצחק בר' אליעזר הכהן.

לא מצאתי אותו בהנפקסים ולא ידעתי ממנו זולת מצבתי אשר מצאתי זחקוק עליה :

פ"נ

אישתם וישר ה"ר יצחק

בר' אליעזר הכהן נפט'

בש"ק אסרי חג של סוכות
תקנ"ח לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

קפט.
הרבני תורני מופלג הנגיד והנדיב מוהר"ר
שמואל שמעלקא במוהר"ר צבי הכהן.

א אחד מאנשי שם גדול ונכבד בעירנו מיחוסי כהונה נין ונכד להגאון הגדול ר' ר' שמעלקא ז"ק אב"ד ור"מ פה (י"ח) ושמו בקרבו כי הוא היה נכד הגאון בעל ליקוטי יוסף והגאון בעל ליקוטי יוסף היה חתן הגאון ר' ר' שמעלקא ז"ק כאשר כתבתי לעיל (מ"ז) והנגיד ר' שמעלקא עוד בילדותו נתחבר להח"ק צד השני בכתוב על הפנקס (ד' פ"ג) „המרומם הראש מהר"ר ליב במוהר"ר מרדכי הכהן הרים ירו בברכת כהנים להתפלל עבור נכדו היניק וחכים כמ' שמואל שמעלקא כ"ץ לקבלו לתיך החבורה והנה עלתה תפלתו וקבלנו אותו ועבור זה נדבה רוחו ליתן א' שאק פאלין לבה"ק היום יום ו' כ"ו חשון תקנ"ימל' בשנת תקכ"ו בחרו אותו לנאמן בהח"ק צד ראשון ונכתב בפנקס (ד' פ"ג) „עלה במוסכם כולנו אלופים הנבררים דהאי שתא הבאים למטה על החתום שה"ה הרבני מוהר"ר חיים הוא יהי' נאמן בהח"ק בצוותא הרא עם ה"ה הרבני מוהר"ר שמעלקא כ"ץ ... הכ"ר אלופי הנבררים שיצאו בשנת תקכ"ז" ומאז היה ר' שמעלקא נאמן בהח"ק עד יום פטירתו והוא הזיל זהב מכיסו ללוות ולתמוך את הח"ק לכל הצטרכות ובכל שנה ושנה בעת הקלפי נכתב על הפנקס „הן היום באנו לחשבון ברור וצלול עם כבוד הרבני המופלא מו' שמואל שמעלקא כ"ץ נר"י נאמן דח"ק מה שהיציא על קצבות ושאר הצטרכות החבורה ... ואחר כל החשבונות מגיע לכבוד הנאמן הנ"ל" ... בד' ק"ז מצאתי משנת תקל"ב מה שכתבו אלופי הח"ק להיות לתוקף ועוז ביד ר' שמעלקא ואם כי יאריכו הדברים אכן מפני חביבות נעימות דברי קדמונינו ולמען דעת ערכו של ר' שמעלקא וסדר הנהגת הח"ק אז אמרתי להעתיקם וכן כתיב שם „הן היום דלמטה את האסיף כבוד אליפי המנוים דחבורת ג"ח לפקח על עסקי החבורה במילי דשמיא וראינו גודל התיעלת וקיום החבורה שכבוד הרבני מוהר"ר שמואל שמעלקא הכהן יחזיק במעוזו להיות נאמן החבורה באשר הוא שלם ואיש אמונה וכמה וכמה מעות וסך מסויים אשר הרצה והלוה בהלוואת חן חן לי בלי שום פירות אף שמהראוי מהחבורה לשלם לו פירות עודף על הקרן אמנם כבוד הרבני מוהר"ר שמואל שמעלקא הוא כאן נאמן ועשה לפנים משורת הדין וייתר משלו. ועתה מאן מהר"ר שמעלקא להיות עוד נאמן בהחבורה מכמה וכמה טעמים הכתוסים והרצאת דברים אשר הרצה לפנינו. וגם חשבנו עם מוהרר"ש ומגיע לו עד ר"ח מרחשון הסמיך שנת תקל"ב סך שני מאות וחמישים זהו' והנה פקחנו על עסקי החבורה שתיקון גדול היא להיות מוהר"ר שמעלקא הכהן נאמן החבורה כי מחויק בתמותי והולך במישרים. לזאת בקשנו את מוהר"ר שמעלקא ונתרצה בדבר הזה להיות עוד נאמן בהחבורה וגם כל מה שיוציא על עסקי החבורה לא יחשב לו שום רווחים הן רב הן מעט רק שיהי' חק קצוב כל ימי נאמנית שלו

לתת מהחבורה מידי שנה בשנה סך חמישים זהו' על עצים וגרות לארבעה חדרים בנין חומה בבהמ"ד הגדול דקלויז 1) למען תעמוד צדקתינו וצדקתו לחזק עמודי התורה שבקלויז בנר מציו ואור תורה ולהיות הנדר וחובה זו לתת מנת ה' להקלויז מידי שנה בשנה וגם כפי תוקף הכתב החתום מכבוד החבורה שביד מוהר"ר שמעלקא הכהן יקויים הכל בעוז ותוקף ככל הכתוב בתוך ספר החתום מכבוד החבירה שביד מוהר"ר שמעלקא ולהיות חתום בכתב יושר דברי אמת להחשב מהיום אתחלתא דשתא לתת ערך הנ"ל באנו על הגליו ועל החתום בכוד אליפי גבאי דג"ח היום יום ה' כ"ה תשרי תקל"ב לפ"ק". חתימתו נמצאה בהפנקס הרבה פעמים "הק' שמואל שמעלקא במוהר"ר צבי הירש וצ"ל".

ב. להר"ר שמעלקא לא היה בנים כי אם בת אחת ושמה מרת הינדא רחל ובעודה קטנה השיאה אביה לקטן מרם מלאת לו שלש עשרה שנה ושמו מוהר"ר מנחם מענדיל אביתינו ספרו לנו כי הוא היה בנן של קדושים יבהיותו קטן סמוך לאיש היה לפלא מופלג ומופלא קדוש וטהור שמו יצא לתהלה ועל קדושתו וטהרתו התפלאו כל בני העיר וגם בין הגוים תושבי עירנו היה רעש גדול כי אמרו עליו שהוא משיח ישראל ומחמת קנאה התנקשו עליו להמיתו ויהי בשנת תקל"ז בעת שריפה גדולה שהיתה בעירנו נאבד חתן ר' שמעלקא ולא ידעו איה היא הללו אמרו שנהרג ביד גוים (כאשר כן היה) והללו אמרו שנשרף ומהם אמרו שברח למרחקים ככתוב באריכות על ספר שו"ת "מאיר נתיבים" ובין כך זכך ישבה בת ר' שמעלקא החסידה עגונה וגלמודה כמה שנים ואם כי אז היה בעירנו אב"ד הגאון החריף בעל "מאיר נתיבים" ז"ל לא רצה בתחלה להתערב בדבר ולתקוע עצמו בהלכה זו (מעצמו ונימוקו קבלתי) ולבן שלחו את השאלה לפני הגאון הגדול מופ"ה רשכבה"ג נודע ביהודה ובישראל גדול שמו מוהר"ר יחזקאל אב"ד דק"ק פראג ז"ל ואחד מחכמי יושבי יעב"ץ מהקלויז דזה הרב הגאון מוהר"ר יוסף חיים (לעיל) ערך וכתב קונטרס גדול להתירה 2) ושלח אותי להגאון מפראג אבל הגאון מפראג השיב כי לא יכול להתירה בשום אופן כאשר כתב באריכות בתשובתו (נוב"י מהר"ת סי' נ"ב) ומסיים שם "לכן מן השמים ירחמו על אשה זו ואני לא מצאתי לה היתר" ואם כי בנו הגאון חכם הכולל מוהר"ר יעקבקא סג"ל ז"ל שלח אליו תשובה ארוכה כיד חכמתו הגדולה בצירוף דעת הרבנים ש"ב הרבני המופלג מוהר"ר שמואל בהגאון אב"ד דק"ק ואבריש ובן דודו הרבני המופלג מוה"ר זלמן וגם כבוד הגאון מוה"ר סענדיר אבר"ק ואבריש בעצמו והרב הג"מ יוסף חיים הנ"ל אשר כולם הסכימו להתירה והגאון החכם מוהר"ר יעקבקא מסיים בתשובתו למר אביו "וישים נא אאמ"ו הגאון האמיתי נר"י עינו הבדולח בהגב"ע שם נאמר . . . . וא"כ יש מקום לפתח בכלי עיגון מן העלובה דא המיללת וקולה נשמע למרחוק ויהי חלקי מן התוקע

1) ספי א"א מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל שמעתי שהיו עשרה בתים בנין חומה סביב להקלויז ושם דרו היושבי יעבץ מהקלויז כן שמע מזקני הקלויז בילדותו. ואולי נתמעטו הבתים במשך הזמן.

2) הרב הגאון החסיד מוהר"ר צבי הירש וצ"ל אב"ד דק"ק בראד גלוגא ואח"כ אב"ד דק"ק אה"ו בספרו תפארת צבי סימן ק"ו השמין גם הוא ברמז את שם העיר ואת שם האיש והאשה וכיתב "על דבר המעשה שאירע בק' . . . שנאבד בעת כי יצאה הבערה ללהב יניק וחכים והניח שומכה ועגונה אשתו ילדה זרכה וכו' והתעורר ה"ה הרב המאוה"ג מו' יוסף חיים אבר"ק האלשיץ למצוא מזור לה ין כי בעלה בשקידשה היה קטן . . ." ועיין לעיל (ק"ע).

עצמו לדבר חלכה זו וצדיק באמונתו יחיה נפש הגלמודה ונפש אביה ואמה חוט המשולש בקול בכיה כי ערירים ימותו הן הורים כדונג נמס לבם ברמעות העשוקים והנאנחים האלה . . ." אך הגאון אביו חזר והשיב לו תשובה ארוכה ונצחת על דבריו ודברי הגאונים הנ"ל שהצטרפו עמו להתיר וכותב כי אין לו שום צד היתר לנתק את כבלי העינון מעליה ומסיים שם (בתשובה נ"ד), לכן לא מצאתי לאשה העלובה זו תקנה לעניות דעתי ואמנם אני איני אומר קבלו דעתי ועמכם במדינת פולין הכריתי והפליתי גדולי הדור אם יתנו בה טעמא להיתר אין אני מיחה בידם רק אני אינו נמנה עמהם" ואח"כ נתרצה הגאון החריף מוהר"ר מאיר מרגליות ז"ל אב"ד דפה לתקוע עצמו בהלכה זו ובא בתשובה ארוכה (הלא היא בספר „מאיר נתיבים" סימן ל"ב) בת פ"ב סימנים המתחלת „בדבר אשה אחת עגונה צנועה וחסידה יושבת גלמודה זה כמה שנים של צער היא מרת הינדא רחל בת הרבני המופלג הנדיב מוהר"ר שמואל שמעלקא נ"י מאסטרהא אשר בשעת השריפה בשנת תקל"ז לפ"ק נאבד בעלה המופלג והמופלא בנן של קדושים מו"ה מנחם מענדיל ולא נידע איה איפוא הוא". ואחר הגב"ע וברורי הדברים בשמלה מחוורים עלה שמים ירד תהומות התלמוד והפוסקים העלה להלכה „סוף דבר הכל נשמע שעפ"י כל הנ"ל יצאה העגונה מרת הינדא רחל בת הרבני הנגיד מו"ה שמעלקא הכהן מכבלי העיגון ומותרת היא בעזר הש"י להלוצה ולהנשא כ' יום הששי עש"ק פ' שלח (כפי הנראה מהתשובה היה בשנת תקמ"ב) וחתם עצמו „הק' מאיר בהמאה"ג מ' צ"ה וצלה"ה מרגליות חונה פה אוסטרהא והגליל ומצ"פ לגליל לבוב והמדינות יצ"ו" וכן בתשובות נוב"י שם בסימן נ"ד שהעלה לאיסור כתב אח"כ „אחר הדברים האלה אירע שנתורע שמה בעל האשה הזאת. עדות המועיל אפילו בא"א נמורה והותרה האשה הזאת להנשא בלי שום פקפוק". ואז נתן ה"ר שמעלקא את בתו הינדא רחל לאשה להרב המופלג מוהר"ר יודיל לנדא (שהיה נכד הגאון מוהר"ר יחזקאל לנדא מפראג מצד אמו ונכד הגאון מוהר"ר חיים לנדא אב"ד מבראד ופודקאמין מצד אביו) באשר תראה להלן בספרי.

ג. הרבני מוהר"ר שמעלקא הלך בדרך אבותיו הקדושים עשה צדקה וחסד כל ימיו. תמך בכספו את הח"ק כמה שנים גם הוא בנה את הקלויז הגדולה מחדש כי מך המקרה מרוב ימים כאשר כתבתי לעיל. בפ"ר ד' ק"ס נמצא בתוב „בדבר אשר אנחנו כבוד אלופי הגבאים דחבורה נ"ח ש"א הח"מ התאספנו באסיפה וכנסי' שהיא לשם שמים ולשקור (כאן מטושטש) ובא לפנינו כבוד הרבני המופלא הנגיד מו"ה שמואל שמעלקא במו"ה צבי הירש הכהן וללה"ה נאמן דחבורה הק' והציע דבריו לפנינו יען כי קשה עליו כח הסבל לסבול המשא מהנאמנות דחבורה קדישא הלזו ולא . . . עיד נאמן דחבורה קדישא ואנחנו הח"מ קמנו והפכנו בעתר הפצרות דברים שיהי' על מפרצתו ובנו הנ"ל בי הוא מוכשר . . . לזאת הננו מסכימים לדעת אחת שבל הכתבים שיש ת"י הרבני מוהרר"ש הנ"ל נידון עסק החבורה משנת . . . ומשנת תקכ"ו המה בעזו והיקף לכל משפטים המפורש שם הבא בכתובים ולאילומי מילתא קאתינא . . . . כל זה עלה במוסכם כולנו באסיפת שלחן המהור כבוד אלופי הגבאים דחבורה קדישא ג"ח ש"א בצירוף יחידי סגולה דחבורה קדישא הלזו ולראי' באני עה"ח

היום יום ה' ג' ניסן תקמ"א וכן מצאתי בהפנקס הרבה פעמים דברים יקרים ערבים לשומעם שכתבו הח"ק להוקף ועוז ביד מוהרש"ש וכדאי היה להעתיקם לולא יראתי מפני האריכות. משנת תקנ"ט מצאתי בהפנקס „היה חשבון צדק עם הרבני מו' שמואל שמעלקא נאמן דחבורה קדישא ונשאר מגיע . . . היום יום א' דח"ה סוכות תקנ"ט לפ"ק" ובשנה זו ושמואל מת בשם טוב ועלה שמים וגופו ספון וטמון בין קברות גדולי העיר ועל מצבתו כתוב :

פ"נ
הרב המופלג מו"ה
שמואל שמעלקי בר'
צבי הכהן נכד
ליקוטי יוסף שהיה
חתן ר' ר' שמעלקא
נפטר ד' חשון
תקנ"ט לפ"ק.

קיז.

הרבני מו"ה ברוך במוהר"ר ישראל.

מגבאי הח"ק צד ראשון כמה שנים. על התמנות משנת תקל"ג בין גבאי דמצבות ר' ברוך בר' ישראל וכן כמה פעמים חתימתו נמצאה בפ' הח"ק צד הראשון „הצעיר ברוך במוהר"ר ישראל יצ"ו" על תקנה גדולה שהתקינו הח"ק בשנת תקל"ב (פ"ר ד' ק"ח) בהסכמת הרב הג"מ נפתלי הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז בא הוא נ"כ בחתימתו „הצעיר ברוך במוהר"ר ישראל יצ"ו". וכן על המגילה מן ז' תמוז בא הוא בין ראשי החתומים „ברוך בהמנוח מוהר"ר ישראל ז"ל". מבניו לא ידעתי. מצבתו נשברה ונאבדה רק שתי שורות האחרונות ממצבתו מצאתי בעמק מעבה האדמה :

. . . . .
. . . . .
ברוך במוהר"ר ישראל
תקנ"ט לפ"ק.

קיח.

התורני המופלג הראש מוהר"ר שמואל בהרב ר' חיים הלוי.

א. מיחידי סגולה וחסידי עירנו בזמנו. מופלג בתורה מפורסם בעירנו ונודע בשם „ר' שמואל ר' יקיר'ס" עד היום. כי הוא היה חתנו של החסיד ר' יקיר אחד מן החסידים השרידים ברורו קדוש והצנע לכת מ"מ ברחוב הר שפר

(קראסניגורא) וקבלה ביד זקני עירנו שר' יקיר הלך בשבת ויו"ט בכנד עליון לבן (מנהג החסידים והפרושים בימים ההם) וגם אביו של ר' שמואל היה אדנ נדול ונקרא בשם „הרב ר' חיים הלוי".

ב. הרבני מוהר"ר שמואל נתחבר להח"ק יחד עם בנו הילד בשנת תקכ"א ככתוב על ספר פנקס השני (ד' קכ"ג) „התורני המופלא מוהר"ר שמואל בהרב מוהר"ר חיים הלוי נגשו לפנינו הח"ק דג"ח של אמת ובקשו מאתנו להתקרב אותו ואת בנו הילד כמר שלמה זלמן שיחי' בחבורה קדישא בכן הסכמנו כולנו לקרב אותם בקריבה של חיבה להיות משמרתם במשמרת הקודש . . . היום יום ד' י"ב אדר שנ תקכ"א" ואח"כ היה ר' שמואל אחד מן אלופי הנבאים בהח"ק כמה שנים ובכל שנה בעת התמנות מצאנו אותו בין אלופי הנבאים. „הרבני המופלג הראש מוהר"ר שמואל ח"ר יקיר" ולפעמים „התורני הרבני מוהר"ר שמואל בר' חיים סג"ל" חתימתו נמצאה רבות פעמים בהפנקס „שמואל במוהר"ר חיים הלוי זללה"ה" ובעת שנתקבל הרב החריף הנגיד מוהר"ר ארי' ליבוש אשכנזי להח"ק (עיין הלאה ר"א) בא הוא בראש החתומים „שמואל במוהר"ר חיים הלוי זצללה"ה" ושמעתי מזקן תורני (וכמדומה לי ששמעתי גם מפי דודי ז"ל) אשר ר' שמואל בסוף ימיו מלא מקום חותנו והיה מ"מ ברחוב הר שפר. מיוצאי חלציו של ר' שמואל יקיר"ס נמצא בעירנו גם היום. וזאת כתוב על מצבתו:

פה
נטמן ר'
שמואל בהר"ר
חיים הלוי נפטר
ד' ימים בחודש
שבט שנת תק"ס
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה

קצב.

הרב המופלג מוהר"ר יואל כ"ץ בהגאון מוהר"ר נחמן כ"ץ.

א. מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה דיין ומו"ץ בעירנו ואב"ד דק"ק ביחוב והוא בנו של הגאון מוהר"ר נחמן כ"ץ (קל"ג) בהגאון רבי בצלאל כ"ץ (מ"ם) בהגאון החסיד שבכהונה רבי רבי נפתלי כ"ץ בעל סמיכת חכמים זללה"ה. והרב ר' יואל עוד בילדותו חיבר אותי אביו הג"מ נחמן כ"ץ להח"ק ככתוב על פנקס הח"ק (דף מ"ה) „עפ"י הצעת דבריהן של כבוד הרב המופלא מוהר"ר נחמן בהגאון המנוח מוהר"ר בצלאל כ"ץ שהוצק חן בשפתיו שפתי דעת לקרב את בנו הילד שעשועים הנחמד כמר יואל כ"ץ שי' למחברת הקודש כבוד החבורה קדישא יצ"ו בכן אמרנו למען יקרא דאבהתי דחייא ודשיכבא קרבנו אותו בקריבה של חיבת הקודש לחנכו במצות לעמוד לשרת בקודש עד אחר החתונה למז"ט ד' יגדלו לתורה ולחופה ולמע"ט ואחר החתונה יבא לפני

הגבאים להיות פתקאו להקלפי ובחתימתינו קא זכינא לו הכ"ד אלופי נגידי הגבאים יצ"ו היום יום.. י"ט חשון תקי"נימל" ובראש החתומים בא הקצין ר' יוזפא, ואח"כ היה ר' יואל אחר מאלופי הגבאים בהח"ק כאשר אבתוב.

ב. הרב ר' יואל היה בתחלה אב"ד דק"ק ביחאב ואח"כ חזר ובא לעירנו והיה בין החכמים הדיינים יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה והיה נקרא בשם "הרב אב"ד דק"ק ביחוב" בפ"ד דף קפ"ג בהקלפי שנעשה בשנת תקנ"ב בין אלופי גבאים דמצבה "הרב אב"ד דק"ק ביחאב" והוא חתם על הקלפי "הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחאב" ושם ד' קצ"ו בהקלפי משנת תקנ"ד בראש אלופי הגבאים "ה"ה הרב המגיד מו' אשר ה"ה הרב מביחוב והוא חתם "הק' יואל הכהן" וכן מצאתי את חתימתו כמה פעמים. נמצא ת"י קוויט' שנתנו נבאי הח"ק להנאמן הרב מוהר"ר אשר ז"ל מ"ט דפה ובא הוא בחתימתו "הק' יואל הכהן" וכן נמצא בידי כתב מהח"ק שהמנו את הרבני המופלא מוהר"ר אריה ליב במוהר"ר פנחס (עיין לעיל קמ"ט) שהוא יתעסק ויישתדל בעסק הצטרכות הבית עלמין ויסע לזיטאמיר נכתב ביום ג' כ"ג מרחשון תקס"א והוא בא על החתום "הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחוב". על הספר "משנת חכמים 1) להגאון המפורסם מוהר"ר משולם פייבוש הלוי איש הורוויץ אב"ד דק"ק קרעמניץ (נדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ו) באו בהסכמתם הרבנים והחכמים המופלגים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דפה קהלתינו וגם ה"ר יואל בא בחתימתו "נאם יואל הכהן בלא"א מורי הרב המנוח המפורסם מוהר"ר נחמן כ"ץ ז"ל אב"ד דק"ק ביחוב" על ספר "סוד יכין ובועז" שנדפס באוסטרהא תקנ"ד בא הוא בחתימתו בראש הדיינים מופלגים יושבי יעב"ץ דקלויז וחתם "יואל בהרב מוהר"ר נחמן הכהן ז"ל אב"ד ק"ק בעחוב" על ספר "תיקוני זוהר" נדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ח בא בחתימתו בין רבנים דיינים יושבי יעב"ץ דפה "הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחוב". ובעת שבחרו את הרה"צ מוהר"ר אשר מ"ט לגזבר בח"ק בא הוא בחתימתו "הקטן יואל הכהן". על הטורים בתבנית גדול שנדפסו בסלאוויטא נמצא "הסכמות הרבנים המופלגים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא ובראשם הרב החריף ובקי מוהר"ר בצלאל מרגליות אב"ד דק"ק אוסטרהא והוא חתם אחר הג"מ בצלאל "נאם הקטן יואל הכהן באא"מ נחמן כ"ץ בהגאון מו' בצלאל אב"ד דק"ק אוסטרה. אב"ד בק"ק ביחוב". מבניו של ר' יואל לא מצאתי. ומצבתו השומדת במבחר קברות גדולי העיר אמריה תאמר:

פ"נ
כהן
צדק שנלקח
לאלקים נצחו
אראלים למצוקים

1) בספר "דעת קדושים" צד 158 כתב "להג"מ נחמן הכהן מוויסאקי בן הרב מו"ה יואל הכהן רפאפורט אב"ד בק"ק ביחאב הסכים על ספר משנת חכמים שנדפס כאוסטרהא בשנת תקכ"ו". ובשתים נפלאתי עליו אם ראה את הס' "משנת חכמים" הלא ראה שהר' יואל החם עצמו בין הדיינים יושבי יעבץ בהקלויז דפה? ועוד שר' יואל לא חתם עצמו רפאפורט רק "יואל הכהן" באשר העתקתי ומאין ידע ליחס את ר' יואל זה לבן הג"מ נחמן מוויסאקי?

הרב המופלג מו׳
יואל בהרב מו׳ נחמן
כ״ץ בהגאון מ׳ בצלאל
בן הגאון מ׳ נפתלי כ״ץ
ג׳ אלול תקס״א לפ׳
ת׳נ׳צ׳ב׳ה .

קצג.

הרבני המופלא החכם והישיש מו׳ אליעזר במו׳ צבי הירש.

מגדולי נכבדי עירנו זקן שקנה חכמה והוא אביו של הרב המפורסם מוהר״ר יוסף משה ז״ל מגיד מישרים דקאמרנא ונקרא בעירנו „דער קאַמאַרניר מגיד״ זקני עירנו יספרו אשר שמעו מפי מגידי אמת כי בשנת תקנ״ב כאשר צרו חיל רוסיא עם שר צבאם סאבאראוו על עירנו ולא יכלו לביא להוכה מפני שחיל פולין סתרי את הגשרים אשר על נהר וויליא (עיין מבוא סימן ט״ו) יצא הרב מוהר״ר אליעזר דנן לקראתם כי הוא ידע לדבר בשפת רוסיא והראה להם דרך לבוא אל העיר בשלום ובחכמתו הציל את העיר מכליון חרוץ כי כבר הכינו כלי תותח גדולים לירות אל העיר ולעשותה תל עולם ככתוב על המגילה מו׳ תמוז ועיין מבוא שם . ומצבתו תספר בשבחו :

פ׳נ
הרבני
המופל׳ הישיש
והזקן זה שקנה
חכמה מו׳ אליעזר
במו׳ צבי הירש אביו
של הרב המגיד
דק״ק קמרנא נפט
כ״א כסלו תקס״א
לפ״ק ת׳נ׳צ׳ב׳ה .

קצד.

התורני הישיש מוהר״ר דוד בהרב אב״ד מחמעלניק .

נמצא חתום על המגילה מו׳ תמוז „נאם דוד בהרב המנוח מוהר״ר חיים״ . וכן על כתב הרבנות שנתנו להרב הנ״מ מאיר חריף בא גם הוא בחתימתו „הקטן דוד בהרב המנוח מו״ה חיים ז״ל״. ויותר לא מצאתי ממנו. מהכתוב על מצבתו נראה

כי אדם גדול היה תורני וקבע עתים לתורה. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
התורני
הישיש כל ימיו
קבע עתים לתורה
מ"ה דוד בהרב מו"ה
חיים אב"ד דק"ק
חמעלניק נפט' יום
ד' זיין מרחשון תק־
ס"ב לפ' ת"נ"צ"ב"ה.

קצה.

הרב משה בהר"ר דוב בער.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי וכתוב עליה:

פ"נ
איש תם
וישר הזקן הר"ר
משה בהר"ר דוב
בע"ר נפטר ד' ימים
בחודש אדר ראשון
תקס"ב לפ"ק.

קצו.

המופלא מוהר"ר יוסף כ"ץ.

חקוק על מצבתו:

פ"נ
מתנהג
בתמים המופלא
מוהר"ר יוסף ש"ץ
בבהכנ"ס של ר'
יוזפא בהמופלא
מו' צבי סג"ל נפ'
י"ב מנחם תקס"ב
לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

קצז.

הדיין המובהק מוהר"ר ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא סג"ל.

נין ונכד להגאונים הב"ח והט"ז ז"ל מופלג בתורה ובירואה מיושבי יעב"ץ דקלויז ודיין מובהק בעירנו בזמן הנ"מ בצלאל והרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ דפה ובא יחד עמהם בהסכמה על כמה ספרים. על ספר „סור יכין ובועז" נדפס באוסטרהא תקנ"ד בא הוא בחתימתו בין הרבנים דיינים מפורסמים דק"ק אוסטרהא ויושבי יעב"ץ בקלויז דפה „הקטן ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא ז"ל" על ספר „איתן האזרחי" נדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ו חתם עצמו „הקטן ישראל יעקב בן מוהר"ר משה יהודא הלוי" על ספר „משנת חכמים" להגאון מוהר"ר

משולם פייבוש מקרעמניץ נדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ו בא הוא בחתימתו בין הרבנים יושבי יעב"ץ בהקלויז „הק' ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא סג"ל נין ונכד של הגאון ט"ז" על „תיקוני זוהר" נדפס באוסטרהא תקנ"ח ח"ע „הקטן ישראל יעקב במו' משה יהודא ז"ל נכד הט"ז" על היורה דעה נדפס באוסטרהא תקס"ב חתם „הק' ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא סג"ל זצ"ל נין ונכד של הגאון הט"ז ז"ל" על השל"ה נדפס באוסטרהא תקס"ב בהסכמת הג"מ בצלאל ובהסכמות כבוד הרבנים מופלגים מאורות גדולים חריפים דיינים מובהקים ומפורסמים דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו ישראל יעקב במוהר"ר משה יהודא ס"ל נין ונכד של הגאון ט"ז ז"ל" על „העין יעקב" שנדפס במעוירטש גדול בשנת תקס"ב בהסכמת הג"מ בצלאל ובהסכמות רבנים מופלגים דיינים מובהקים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא ח"ע „ישראל יעקב בהרבני מהור"ר משה יהודא זלה"ה נין ונכד של הב"ח וט"ז דיינא דפה" על ספר „חידושי הלכות" להגאון הגדול המפורסם ר' ר' העשיל זלה"ה נדפס באוסטרהא בשנת תקס"ד בא הוא בחתימתו אחר הג"מ בצלאל „ישראל יעקב בהרבני מהור"ר משה יהודא סג"ל נין ונכד הגאון הב"ח והט"ז" ועוד בא בהסכמותיו על ספרים הרבה על הפסק בדבר טו"מ שהי' בין שני הצדדים מהח"ק דפה שנמצא ת"י ח"ע „הקטן ישראל יעקב ב"מ משה יהודא סג"ל" וכן על המגילה מז' תמוז חתם „ישראל יעקב במוה' משה יהודא". ובנו הוא הרבני המופלג מוהר"ר שמשון זאב נזכר הלאה בספרי (רנ"ז).

ועל מצבתו חרות:

פ"נ

יעקב איש תם מופלג
בתורה וביראה
דיין מובהק מו'
ישראל יעקב במו'
משה יהודה ליב
הלוי נכד הגאון ט"ז
נפטר ז' ימים בחוד'
אייר תקס"ד
לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

קצה.

האברך הרב החסיד מופלג מוהר"ר פנחס בן הרב ייב"י ז"ל.

חסידא ופרישא צנוע ומעלי כל ימיו פרש עצמו מהבלי התבל ועבד את השם בהצנע לכת. וקבלתי מזקני העיר שהיה מתחבא עצמו בכל יום בעלית בהכנ"ס הגדולה דפה שם התבודד עצמו לעבודת הבורא והוא הצעיר מבניו של הרה"צ רב ייב"י זלה"ה מ"מ דפה והוא עם אָחיו הוציא לאור את הספר רב ייב"י נדפס פעם הראשון בסלאוויטא כאשר כתבתי לעיל (קע"ב) והוא הוליד

שני בנים צדיקים מפורסמים אשר זכרם יבוא אחר זה ובעודנו באבו לא הגיע לארבעים עזב את התבל ועלה לשמים לעולם החיים וגופו הטהור ספון וטמון אצל קבר אביו וקני הצדיק מוהר"ר יהודא ליב מ"מ ומו"ץ פה עירנו ואבן אחת היקמה לשניהם. וזאת חקוק עליה:

פ"נ נכדו

האברך בשנים מ' פנחס
ז"ל בהרב המגיד המנוח
המפור' מו' יעקב יוסף ז"ל
מגיד מישרים דק"ק אוסטרהא
נפטר בש"ק כ"ב כסליו
תקס"ו לפ"ק תנ"צ"ב"ה.

קצט.

ואלה המה בניו של ההסיד ר' פנחס הנ"ל.

א. בנו הראשון הוא הרב הצדיק המפורסם בחסידות מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל אשר שם אבי זקנו הרב ייב"י ז"ל בקרבו. ישב בעירנו ואליו נהרו תלמידים חסידים הגונים לשמוע לקחו הטוב אשר הטיף לפניהם בדברי מוסר דברים העומדים ברומו של עולם החסידות ועבודת השם בקדושה וטהרה. ושמענו מאנשים אשר הסתופפו בצל קדשו נפלאות מעבודתו בקדושה וטהרה. מתנהג בחסידות ופרישות חי חיי עוני ודוחק מסתפק במיעוט ואם כי גבר חליש היה מאד, אנושה היתה מחלתו והרופאים הגדולים בימיו אמרו עליו כי לא ידעו ולא יבינו איך הוא חי? בכל זאת בעת העבודה זו תגלה התגבר כארי אנפיהו נהירין וכל עצמותיו תאמרנה. דברים אחדים אשר שמעתי מדברי תורה ומוסר אשר הגיד לפני תלמידיו המה יקרים מאד מיוסדים על אדני השכל וסברא ישרה ומתובלים בתבלי מוסר נחמד ונעים, אנשי שלומו יספרו כי בשנת תר"ט בעת שנסע לעיר יאמפלא כדרכו בכל שנה כאשר לקח ונתן ברכת הפרידה מבני ביתו המתין להם ברמז כי הולך הוא בדרך אשר לא ישוב עוד ויהי בבואי ליאמפלא טרם שהספיק לקבל שלום מכל אנשי העיר אשר חרדו לקראת בואי ובאי אליו חלה מאד וביום כ"ג תמוז יצאה נשמתו מהרה בקדושה וטהרה ושם בעיר יאמפלא מנוחתו כבוד [1]. והשאיר אחריו בנים וחתנים צדיקים מפורסמים.

---

1) לזכרון לדור אחרון ראיתי לכתוב כאן בקצרה אשר אחד מאנשי און פועלי שקר ארור נוכל שר"י הלשין על הרב הצ' ר' יעקב יוסף ועל הרב הצדיק המפורסם המגיד מטריסק זצ"ל לפני הקיסר האדיר ניקלאי הראשון אשר המה עיסקים בדברים פוליטים נגד הממשלה. וממעם הממשלה נשלח לעירנו שר גדוד הושאנדרים לחקור ולדרוש את הדברים את המגיד מטריסק הובילו הנה ושר הגדוד נתן אותם בבית האסורים וישבו שם ששה שבועות. במשך הזמן חקר שר הגדוד ודרש היטיב היטיב את הדבר ואחר כל החקירות ודרישות הבין שר הגדוד כי שקר בפל הזד הארור עליהם ולא היו דברים מעולם לא מהם ולא מקצתם ואך למען בוצע בצע היתה בזמת הנוכל ולכן הוציא אותם חפשי ולהלשין עשה כאשר זמם לעשות לאנשים נקיים וחפים מפשע רב אשר אותו בכבלי ברזל ושלחו לעיר זוועהל לעשות לו משפטו. כן יאבדו כל הלשינים.

ואלה המה בניו של הרה"צ ר' יעקב יוסף . א) הרב החסיד מוהר"ר אברהם ז"ל.
ב) הרב החסיד מוהר"ר אליקם געציל ז"ל גם אליהם נהרו חסידים הרבה לעבוד את ה' בשמחה . ואלה המה חתניו לוקחי בנותיו הצדקניות .
א) הוא הרב ר' ברוך מקאנסטנטין בנו של הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יוסף אב"ד דק"ק אוסטילע והגליל אשר זכור אזכרנו עוד הלאה בספרי (רמ"ו) יהרב ר' ברוך הוציא לאור בעיר בראדי את הספר רב ייב"י וכסופו הדפים את הקונטרס ,רשפי אש" להרב הגאון הקדוש מרנא ורבנא ר' מרדכי זצ"ל מנשחיז אבי זקנו .
ב) הוא הרב הצדיק המפורסם חו"פ מוהר"ר משה זצללה"ה מקארשטשאב :
ג) ובתו הצדקנית מרת פעריל היתה אשת הרב המופלג בחסידות מוהר"ר רוב בער אב"ד דק"ק לעחוויץ ובתם היא הנגידה המפורסמת הצדקנית מרת אסתר אשת הרב הגביר המפורסם כמה"ר זלמן הארינשטיין הי"ו :
ב. ובנו השני של הרב ר' פנחס הוא הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר משה זצ"ל מראזיטשעב (בפלך קיוב) גם הוא השאיר אחריו שני בנים מפורסמים מוהר"ר אברהם ז"ל ומוהר"ר יעקב יוסף ז"ל .

ריש.

הרבני מוהר"ר אלי' בהמפורסם מוהר"ר חיים חייקא.

הוא בני של המופלג מוהר"ר חיים חייקא שהיה בין החכמים יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה דפה עיין לעיל (ק"ל). מצבתו מצאתי אצל מצבת ר' דוד מיאנאב . וכתוב עליה :

פ"נ
הרבני
מוהר"ר אלי'
בהרבני
המפורסם מוהר"ר
חיים חייקא
נפטר בשושן
פורים תקס"ז
לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה .

רא.

הרב החריף ומופלג גדול הנגיד המפורסם מוהר"ר אריה ליבוש אשכנזי.

א. מגדולי חשובי ונגידי עירנו חריף ומופלג גדול בזמנו מגזע היחש ורמי מעלה. תורה וגדולה . בקנה אחד עולה . ענף עץ אבות מגזע צבי תפארת ישורון הגאון חכם צבי זללה"ה . כי ר' אריה ליבוש היה בנו של הגאון מוהר"ר משולם

זלמן אב"ד ק"ק פאמארין ואחיו של הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר משולם זלמן אב"ד ק"ק לובלין (כי הג"מ מש"ז מפאמארין מת בדמי ימיו בן עשרים וארבע שנים והניח אשתו מעוברת וילדה אחר פטירתו בן ונקרא על שם אביו משולם זלמן והוא היה אח"כ אב"ד ק"ק לובלין וחידושיו נדפסו בהמשניות שנדפסו בווילנא בשנת תקצ"ב 1) ואשתו של הג"מ משולם זלמן מפאמארין שהיא אמו של הרב החריף ר' אריה ליבוש דנן ואמו של הג"מ משולם זלמן אב"ד ק"ק לובלין היתה בת הגאון החסיד המפורסם בדורו מוהר"ר אריה ליבוש אבד"ק מטאניסלב ובזווג שני נשאת להגאון המפורסם מוהר"ר מאיר חריף מרגליות אב"ד דפה 2) עיין לעיל (קס"ח) מה שכתבתי שם והג"מ משולם זלמן מפאמארין היה אחיו של הגאון החסיד מוהר"ר מרדכי זאב ארינטשין אבי הגאון בעל „ישיעות יעקב" ז"ל והמה היו בני הנגיד המפורסם הקצין מו"ה משה מק"ק זאלקווע שהיה פו"מ דק"ק לבוב 3) וה"ר משה היה חתנו של הגאון הגדול מפורסם בדורו מוהר"ר אריה ליב אב"ד בבמה קהלות ואח"כ אב"ד דק"ק אמשטרדם במקום חותנו הגאון חכם צבי זצוקלה"ה.

ב. הרב ר' אריה ליבוש בהיותו קטן היה בעירנו אצל אמו שהיתה אז אשת הג"מ מאיר חריף מרגליות ז"ל אב"ד דפה ויען כי יצא שמו לעילוי גדול לקח אותו הרב הגביר המפורסם ר' אבאלי מפה לחתן לבתו שרקה והפריז לו נדוניא סך חמשה מאות אדומים בתנאי מפורש שדודו הרב הג"מ מרדכי זאב יגדל אותו בביתו וילמוד עמו ער יום חתונתו וביום החופה ירדוש ר' אריה ליבוש בבהכנ"ס הגדולה דפה. בן י"ג שנים היה ר' אריה ליבוש כשנשא את בת הרה"ג ר' אבאלי ודרש בבהכנ"ס הגדולה של המהרש"א ז"ל דרשה נפלאה בהלכות פסח לפני גדולי העיר אשר התאספו בבהכנ"ס ויהי לפלא. בשנת תקמ"ב נהחבר הרב ר' אריה ליבוש להח"ק צד השני ככתוב על ספר הפנקס (ד' ר"י) וראיתי כי טוב להעתיק הדברים שכתבו אלופי גבאי הח"ק כי מהם נקח לרעת ערכו הגדול של ר' אריה ליבוש ז"ל וכן כתוב שם „ארי דורש טוב לעמו לאמר ספחני נא אל אחת מן הכהונות לבהני ולמשכו משיכתי מקדשתו קדשי שעה וקדשי דורות להיות נמנה בחבורה קדישא שלנו ויהי אחרו למשמרת ה"ה כבוד הרבני המופלג החריף מוהר"ר אריה ליב בהרב המאה"ג מו' משולם זלמן ימן נמצא בו דבר טוב הוא לפני אלקים ואנשים שלא להשיב פניו ריקם אחרי ראינו כוונתו רצויה רצוי אמרו ביושר מהשבתו נברת מתוך מעשיו לש"ש בר אבהן ובר אוריין יאי איהו ויאי גולתיה וחזי איהו לאותו איצטלא והננו מקבלים אותו

1) ובא בהסכמה על ספר „דברי אמת" להצדיק המפורסם מלובלין שנדפס בשנת תקס"ח ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב המאור הגדול הגאון המפורסם בדורו לשבח ולתפארת שלשלת היוחסין מוכתר בנימוסין פ"ה נ"י ע"ה מוהר"ר משולם זלמן אב"ד ק' לובלין. כעת שלח לי ידידי הרב הגאון וחסיד טופלג מוהר"ר צבי יחזקאל טיכלסאהן שליט"א אב"ד מפלונסק ספר „בית משולם" הידושים ותשובות מהג"מ משולם זלמן אב"ד דק"ק לובלין שהוציא לאור ושם כתב תולדות הג"מ מש"ז עם הערות יקרות בשם „כבוד הבית" והוא ספר יקר מאד.

2) נמצא ת"י מכתב שכתב הגאון המאוה"ג מוהר"ר שאול אב"ד דק"ק לובלין לאביו הגאון החריף מוהר"ר מאיר מרגליות ז"ל ובאמצע הדברים כותב „אך ע"ז בקשתי מאמי תורגתי ת' לבקש את בנה הרב מ' ליבוש שהוא...

3) בלילת יומי ח"ר צד קמ"ה.

בחיבה יתירה ומקבלה ואילך הרי היא כא' מבני החבורה שלנו. אך על משמרתי יעמוד משמרת עבודת הקודש שנה אחת ישרת את החבורה שלנו עד מלאת הימין זמן הקלפי אשר יהי בשנת תקמ"ג הבע"ל . . . היום יום הששי ארבעה ימים לחודש טבת תקמ"בית לפ"ק ואחר כן התרצה עם החבורה ברצי כסף להוציא אותו חפשי מן השירות ונכתב על ספר הפנקס (ד' קצ"ח) „אחר אשר קיבל עליו ה"ה הרבני המופ"ג החריף מוהר"ר ארי' ליב בהרב המאה"ג מו' משולם זלמן דברי חבירות בפנינו לחבר אותו במחברת הקודש ויט שכמו לסבול משא עבודת הקודש לשרת את החבורה כאשר מפורש באר היטיב בפנקס הלז ויהי אך יצא יצא מאתנו נתן אל לבו לדרוש ולבקש מאתנו שנוציא אותו מכלל השירות ולפיים אותנו בזוזי ליתן לתוך החבורה סך מסוים ולאסוף אותנו באסיפה שניה לדבר זה אמרנו וענינו לשאת את פניו לדבר הזה הואיל וקיבל עליו כל השירות החבורה . הרי הוא נפטר מכל השירות שבעולם ויוצא לחירות עולם להיות מעתה פתקאו טרף בקלפי בשנת תקמ"גימל הבע"ל . . היום יום הששי . . טבת תקמ"ב" ואח"כ היה בין אלופי הגבאים כמה שנים. חתימתו נמצאה בהפנקס כמה פעמים „הק' ארי' ליבוש בהרב מו' משולם זלמן זצ"ל" .

ג. הרב ר' ארי' ליבוש הוליד בנים ובנות ובא בקישורים עם נבירים מנדולי היחס בדורו . ואלה המה בניו הנכבדים :

א) הרב הגביר מוהר"ר מרדכי זאב אשכנזי חתן הרב הגביר ר' צדוק מדובנא.

ב) הרב הגביר ר' משלם זלמן אשכנזי חתן הגביר ר' הירש קאומירער ובעודו ילד חיבר אותו אביו להח"ק ככתוב על הפנקס ד' רכ"א „היום נקרב לפנינו ה"ה הרבני הנגיד מו' ארי' ליבוש בהרב מו' משלם זלמן ז"ל וביקש מאתנו לקרב את בנו היניק כמר משלם זלמן השי"ת יאריך ימיו שיזכה לגדלו לתורה ולחופה ולמע"ט וסילק עבורו מעות קדימה והרי מהיום כאחד מן המנין עפ"י תוקף כל התקנות הנאמרים בפנקס .... הכ"ד הבוררים דהאי שתא תקמ"ט לפ"ק פ"ק אוסטרהא" ובין החתומים בא גב אביו בעצמו „הק' ארי' ליבוש בהרב מו' משלם זלמן זצ"ל" .

ג) בנו ר' שואל גם אותו חיבר אביו להח"ק בנערותו ככתוב על הפנקס (ד' רפ"ג) „יום הנ"ל קרב לפנינו הרבני המופלא הנגיד המפורסם מה' ליבוש ממ"ח (ממתא חדשא) ורצה לקרב את בנו הבחור המופלא במר שואל שיחי' להיות נמנה בחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה . . . היום יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקמ"ה לפ"ק" . ואלה המה חתניו המופלגים :

א) הרב החריף החסיד המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן כהנא נקרא בעירנו ר' זלמן נוטים בהגאון הגדול מוהר"ר ארי' ליב שיינים אבד"ק פולנא וברדיטשוב תולדתו כתבתי בספרי (רס"א) .

ב) הרב המופלא הגביר מוהר"ר חיים האלברשטאט [1]) בהגאון מוהר"ר צבי יעקב אב"ד דק"ק פודקאמין בהגאון המקובל אלקי מוהר"ר נפתלי הירץ

---

1) מצאתי בפ"ש (ד' רפ"ה) שנתחבר הר' חיים להח"ק וכן כתוב שם „בו ביום הנ"ל קרב לפנינו הרבני המופלא מה' חיים בהרבני המופלג המפורסם מו' צבי יעקב ורצה לקרב א"ע להח"ק דפה וכבר סילק מעות קדימה וקיבל עליו לקיים כל התקנות האמורים בפנקס הלז ופתקאו יהי טרוף בקלפי בשנה וו... יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקמ"ה לפ"ק.

אב"ד דק"ק דובנא בהגאון הגדול רשכבה"ג המפורסם בדורו מוהר"ר צבי הירש האלברשטאט בעל עטרת צבי ושאר חיבורים ור' חיים נקרא בעירנו ר' חיים פעמים וכפי ששמעתי נפטר בעיר מעזירטש גדול שנסע שם לבקר את בתו ושם מ"כ. והרב ר' ארי' ליבוש נפטר בשם טוב וגופו ספון ושמון במבחר קברות עירנו, מצבתו אשר הרימותי והקימותי ממעבה האדמה אחר שהיתה טמונה כמה שנים תביע את שבחו הגדול:

פ"נ

ארי

שבחבורה

מנורה הטהורה

מופלג בתורה ובירא'

שלשלת היוחסין

קדוש [1] קדשים נגיד

מפורסם מ' ארי'

ליבוש בהרב

המפורסם מ' משולם

זלמן נפטר יום ואו

תשרי תקס"ז לפ"ק.

רב.

הרבני והתורני המופלג הנגיד מוהר"ר שמחה בהנגיד ר' שמואל ר' יעקב"ס.

מגדולי נכבדי העיר מיקירי וחשובי קרתא מופלג בתורה ויראה בנו של הנגיד המפורסם בדורו מוהר"ר שמואל ר' יעקב"ס (ע"ה) ואחיו של הקצין פרנס דמדינת וואלין ר' יוזפא ז"ל (ק"ד) כפי הנראה ישב ר' שמחה אחר חתונתו על שלחן חותנו בעיר אחדת (כמדומה לי בעיר ריישא) ואביו הנגיד ר' שמואל זכה אותו שלא בפניו וחיבר אותו להח"ק פה ככתוב על ספר פנקס הראשון (ד' למ"ר) ... „הנגיד המפורסם מוהר"ר שמואל במ' יעקב הציע דבריו במענה נכונה לפני שלחן הטהור כבוד החבורה קדישא יצ"ו בחצעת דברי חן עבור בנו האברך התורני מו' שמחה שיח' לקרבו בקריבה של חבת הקודש מחברת החבורה קדישא יצ"ו אך שבעת אינו בכאן ואין זכין שלא בפניו בכן הסכמנו יחד בבואו אי"ה לכאן יבא לפני כבוד החבורה בוודאי מהראוי לקרבו לתוך החבורה... יום ב' חוה"מ סוכות שנת תק"א". ובשנת תק"ג בא ר' שמחה לקבוע אהלו בכאן ונכתב

---

1) כמדומה לי אשר בהתיבות קדוש (אולי צ"ל קודש) קדשים נרמז שהוא ממשפחת התכם צבי כנודע אשר כנוי משפחת התכם צבי הוא ז"ק (זרע קודש).

בפנקס בדף הנ"ל „כהיום בבואו לכאן כבוד האברך התורני מוהר"ר שמחה בה"ר הגגיד המפורסם מוהר"ר שמואל הנ"ל לקבוע אוהל של תורה ולדור פה קהלתינו יצ"ו בכן אמרנו כעת נאה לקיים ככל המחוב לעיל והסכמנו יחד לקרב אותו בקריבה של חבה להיות הוא בחבורה הנאה מחברת הקודש החבורה קדישא ג"ח והתחלת משך שירותו מיום בואו לכאן הוא תשרי תק"גימל ועל החתום „הק' מרדכי בהגאון מו' מוהר"ר יואל זצ"ל היילפרין" ואח"כ היה ר' שמחה נבאי ופרנס בהח"ק במשך כמה שנים יחד עם הרב ר' נחמן כ"ץ ואח"כ עם הרב החסיד מוהר"ר אשר צבי מ"מ דפה ובהקלפי משנת תקנ"א בראש אלופי הגבאים „ה"ה הרב ר' שמחה בהגניד והרב המפורסם מוהר"ר אשר צבי מ"מ" בהתמנות משנת תקס"ג בראש אלופי הגבאים „הרב הישיש מ' שמחה בהגניד" חתימתו מצאתי כמה פעמים בהפנקס חתם לפני הרב ר' נחמן כ"ץ וגם לפני המגיד ר' אשר ז"ל „הק' שמחה בהרבני המפורסם מו' שמואל זללה"ה" על המגילה מן ז' תמוז חתם אחר המגיד מוהר"ר אשר ז"ל „שמחה בהרבני המנוח מוהר"ר שמואל". הקצין ר' יוזפא ז"ל כותב בצוואתו „כבוד אחי הרבני מ' שמחה יקבע דירתו פה קהילתנו יצ"ו והנני נותן לו במתנת בריא הבית דירה שלי (עיין הוספה). הרב ר' שמחה האריך ימים מאד ולא הניח אחריו בנים כי אם בת אחת נשיאה לאחד ממשפחת כהנא בעיר שדה לבן ובשנת תקס"ח נפטר בשם טוב זקן ושבע ימים.

ומצבתו תקרא אמריה לאמר:

יום אחרון של פסח
תקס"ח לפ' ערבה שמחה
והלך לעולמו המופלג
בתורה ויראה בן של
קדושים מ' שמחה
בהמפורסם בדור מ' שמואל
זצ"ל יצאה נשמתו בטהרה.

רג.

הרבני המופלג החסיד מוהר"ר יואל בהרב החסיד מוהר"ר זאב וואלף.

נקרא בעירנו בשם „ר' יואל הינדילם" דיין מופלג מחבמי יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה חסיד גדול ומקובל וידע קבלה מעשיית. על ספר „עץ חיים" וכן על ספר „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ בשנת תקמ"ב נמצא שם „הסכמות החכמים השלמים רבנים מופלגים ומפורסמים מוכתרים בענוה וחסידות המקובלים האלופים חכמי דק"ק אוסטרהא היושבים בקלויז" ובין הרבנים האלה בא הוא בחתימתו „יואל בא"מ זאב וואלף נ"ו" על ספר רב ייב"י שנדפס פעם ראשון בסלאוויטא שנת תקנ"ב בהסכמות „המופלגים הוותיקים והחסידים יושבי אוהל באהלה של תורה בקלויז דק"ק אוסטרהא" בא הוא בחתימתו „נאם יואל בהרב מו"ה זאב וואלף". על הזוהר חדש שנדפס בסלאוויטא בשנת תקנ"ג בא הוא

בהספמה בין הרבנים מופלגים יושבי יעב"ץ דקלויז דק ק אוסטרהא „הק' יואל בא"א מו"ר הרב ה"ה מוהר"ר זאב וואלף נ"י". בשנת תקס"ט עש"ק ר"ח אב יצאה אש גדולה ותאכל את כל עירנו ויען כי האש אחזה והקיפה בפעם אחת כמעט את כל בתי העיר הרבה מאות אנשים אשר לא מצאו מקום למלט את נפשם ולבקוע להם דרך לנוס חוץ לעיר התלקטו אליו לביתו אם מפני כי ביתו היה בית חומה חזקה מאד עם כיפת אבנים (הבית עומד עד היום) וחשבו אשר שם לא ישלוט האש או כמו שרגיל על לשון הזקנים לאמר כי מפני שר' יואל היה בעל קבלה מעשיות חשבו האנשים אשר הוא בחכמתו ימלט אותם מן הלהבה. זקני העיר אשר היו בעת המהפכה ספרו אשר בערך חמש מאות אנשים ונשים היו בביתו אז והוא עמד מעוטף בטלית ומוכתר בתפילין אך בעד החלונות נפלה האש להבית וכולם נשרפו עמו יחד, גופות הנשרפים והעצמות אשר מצאו אח"כ בהבית נקברו בבית הקברות במקום מיוחד הנקרא עד היום „מקום הנשרפים" ובמקום הזה עומדת מצבת ר' יואל הזה.

ועליה חקוק :

פ"נ
הקדוש
שנשרף הרבני
המופלג החסיד
מהור"ר יואל בהרב
החסיד מוהר"ר זאב
וואלף יום עש"ק
ר"ח אב תקס"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

במקום קבורת הנשרפים מצאתי עוד מצבה אחת :

פ"נ
הקדוש
שנשרף
מוהר"ר משה
במהור"ר יוסף
יום עש"ק ראש
חודש אב תקס"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רד.

הישיש מוהר"ר אהרן דאקטער נארדיא.

מהולל ומשובח בלשון חסידים אשר מעריצים ומקדישים איתו ונפלאות יספרו ממנו. אומרים אמור כי פרייסין ארץ מולדתו והיה רופא המלך מפרייסין וע"י כיבה (אשר מספרים כדבר ברור) נודע לו מהרב האלקי המגיד ממעזיריטש ז"ל ואז עזב את ארצו ומולדתו והלך לשמש את המגיד ממעזיריטש ז"ל ומספרים שהוא אמר להמגיד „אנא ! רפאני מחולי הנפש ואני ארפא אתכם מחולי הגוף" וקבלתי מפי זקנים נאמנים אשר בעת שנכבשה מדינת פולין לפני ממשלת רוסיא ומשטר חדש נעשה במדינת פולין הוכרח הראקטר נארדי לעמוד למבחן לפני שלטון חכמי הרופאים מרוסיא ואז נתקבל בעירנו לרופא המחוז והיה הולך חגור חרבו על יריכו לאות הכבוד והרבה נפלאות מספרים ממנו בעירנו. לעת זקנתו קראו אותו בשם רבי בעירנו כי אמרו אשר ברוח אלהין קרישין בי מרפא הוא את החולים ולא על פי חכמת הרפואה וכפי שקבלתי לא הניח אחריו בנים כי

אם בת אחת וקראו אותה בעירנו „חנה'לי דיא דאקטרין" כי ידעה והכירה בשרשי עשבים וסמי מרפא וכן ידעה לרקח ולעשות רטיות ואספלניות למכות ופצעים כפי שקבלה מאביה ואני בילדותי הכרתי איש זקן משכיל שהיה נכד הדאקטר גארדי חבל אשר לא ידעתי אז לקבל ממנו דברים אמתיים על אדות תולדתו של זקנו הד' גארדי. ויתר סיפורי נפלות ממנו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי הצדיקים והחסידים. והדאקטר גארדי האריך ימים מאד ומת זקן ושבע ימים. מצבתי העומדת בין מצבות גדולי עירנו אמריה תאמר:

פ"נ

הישיש הזקן שהלך
ושימש הכמים אשר שימוש
להרב בוצינא קדישא
מ"מ דק"ק מעזירטש
מ' אהרן במו"ה שמשון
דאקטער גארדא נפטר
כ"ו אדר שני תק"ע לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

רה.

הרב המופלג הגביר המפורסם מוהר"ר אבא הכהן.

א. הוא בנו של הרב המופלג מוהר"ר פסח הכהן מורה צדק לעדתו בק"ק זסלב בנו של הרב הגאון החסיד ראש מתיבתא דפה מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (ע"ז) בן האלוף התורני החסיד מוהר"ר יהודא בן כבוד הרב המופלג מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (נ"ג) יהרב החסיד מוהר"ר יהודא היה חתן הרב החסיד הגדול מוהר"ר יעקב בהמאור הגדול הרב מוהר"ר נטע (ל"ח) ולמעלה בקודש עד הגאון מאור הגולה מוהר"ר פייביש מקראקא רבו של הב"ח ז"ל והביאו הגאון ט"ז ז"ל בהלכות ר"ה כאשר כתבתי לעיל שם והרב ר' אבאלי הכהן היה חתנו של הישיש הגביר המפורסם מוהר"ר יקותיאל זוסמאן כאשר כתבתי לעיל סימן (קע"ט).

ב. הרב ר' אבאלי נתחבר להח"ק בשנת תקי"ח בעת שנתן חותנו הנדיב המפורסם מוהר"ר יקותיאל זוסמאן כתר תורה להח"ק כאשר כתבתי לעיל ושם הבאתי הדברים הכתובים על פנקס הח"ק צד שני (דף קכ"ט) ובשולי הדף שם מצאתי כתוב „האברך המופלג מ' אבא ב"מ פסח הכהן יצא ידי חובתו... עליו תשואת חן שיהי בהחבורה כאחד מאתנו הן לכבוד הן להקלפי כ"ד אנחנו אלופי גבאי דחבורה ג"ח היום... תקב"א" ואח"כ היה בין אלופי הגבאים כמה שנים וכמעט בכל שנה בעת הקלפי מצאתי בין אלופי הגבאים „הרבני המופלא הנגיד מו"ה אבא במו"ה פסח כ"ץ" או „האלוף הראש". ובשנת תקמ"ב נתנו הח"ק את

גזבר נאמן על ראשו ונכתב בספר הפנקס (ד' ק"ץ) „דבר הנהוג מדי שנה בשנה בעת האסף בצאת השנה קודם התמנות חדשה נאספו שמה כל בני החבורה לעיוני במלתא לטובת מעמד ומצב החבורה ולהיות נמנין ומושחין בי תרי וכשרי להיות מפקחין בעינא פקיחא להצטרכות בני החבורה להיות כסף מוציא ומכנים תחת ידם כדי שלא יבוטל התמיד מלתא דקביע וקיימי קצובה משנים קדמונים המה יוזלו זהב מכיסם לעת . . . אף אם יחסר מקופת החבורה, ועלה במוסכם כולנו הח"מ שיהיו המה מטיבי צעד ה"ה כבוד . . . וה"ה כבוד הרבני המופלג הנגיד מו' אבא במו' פסח הכהן ממ"ח שיהיו נאמנים לכל דבר הצטרכות החבורה. . . . ולראי' באני עה"ח היום יום ה' ד' מרחשון תקמ"ב" חתימתו מצאתי בפ' הח"ק כמה פעמים ח"ע „הק' אבא במוהר"ר פסח הכהן זללה"ה" ופעמים חתם עצמו „הק' אבא הכהן". בפ' הח"ק (ד' רכ"ו) נמצא כתוב ששלחה הח"ק יין נפן על החתונה של הנגיד ר' אבאלי. וכן כתוב שם ששלחו יין נפן למחותנו הרב ממעזביש (הוא הרב הגאון ר' דוב בעריש אב"ד דק"ק מעזבוז אביו של הגאון ר' חיים הכהן רפאפורט אב"ד דפה ועיין לקמן).

ג. הרב המופלג נדיב ושוע מוהר"ר אבאלי הכהן כשמן תורק שמו נודע ומפורסם בישראל מופלג גדול בתורה 1) ועשיר מפורסם בתבל זכה לשני שלחנות תורה וגדולה במקום אחד עולה יראה ה' באמת גבר דחיל חטאין אוהב ומוקיר רבנן ואם כי לא לבו הלך אחר דרך החסידים בכל זאת ידענו כי היה אוהב ומכבד את הרב הצדיק מוהר"ר יעקב יוסף ז"ל מ"מ דפה (עיין מה שכתבתי לעיל קע"ב). זקני עירנו ספרו לנו אשר בכל שנה בתענית צום גדלי' היה הולך הרב ייב"י לדרוש ולעורר תשובה בבהכנ"ס עיר חדש דפה (מקום מושבו של הרב ר' אבאלי) ואחר הדרשה התפלל שם הרב ייב"י תפלת מנחה ומעריב והרב ר' אבאלי קרא אותי לביתו ביבד אותי בחמי הקאפפע ובמיני פרפראות ואח"כ העניק לי מתנת כסף לפי כבודו ורוב עושרו. וצדקת פורנו בישראל ידוע לכל בני עירנו אשר עד היום יזכירו את שמו בהדרת כבוד ונקרא בשם „ר' אבאלי דער גרויסער". וזכה לבנים ותתנים מופלגים בתורה יראי ה' ההולכים בדרכיו אדירי העושר מפורסמים בתבל אשר תולדותם כתבתי בספרי והתחתן ובא בקישורים עם גדולי דורו המפורסמים פארי היחש ורמי המעלה כאשר יחזה הקורא להלן.

ואלה המה בניו המפורסמים של ר' אבאלי.

א) הרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן.

ב) הרב המופלג הישיש מוהר"ר משה הכהן זכרם יבוא הלאה בספרי. ואלה המה חתניו הרבנים מופלגים.

א) הרב החריף הנגיד מוהר"ר ארי' ליבוש אשכנזי אשר תולדתו כתבתי לעיל (ר"א). ב) הרב החריף מוהר"ר אברהם מיוזליש.

ג) הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד דפה.

ד) הרב החריף הישיש מוהר"ר יצחק צבי האלברשטאם. הולדות כ"א כתבתי בספרי בזמנו. והרב ר' אבאלי הכהן האריך ימים ושנים וראה בטובה

1) בקינטרס „אוצרות חיים" ח"ש של הספר שו"ת „מים חיים" לתתנו הרב הג"מ חיים הכהן ראפאפורט ז"ל פ' בלק כותב „הקשה לי חותני הרב המופלג המנוח מוהר"ר אבא הכהן ז"ל.."

זבשנת תקע"ב נפטר בשם טוב ועלה לשמים ומצבתו העומדת בין מצבות משפחתו הגדולה במעלה הקברים תענה אמריה לאמר :

פ"נ
הישיש הרבני המופלג
הג' המפורסם
בנן של קדושים
מוהר"ר אבא בן כבוד
הרבני המופלג המפורסם
מוהר"ר פסח הכהן
נפטר עש"ק ב' דראש
חודש אדר תקע"ב לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה .

רו.

הרבני המופלא מוהר"ר אברהם בהקדוש מוהר"ר צבי הירש.

א. הוא חתן הרב המגיד רב ייב"י ז"ל נולד בעיר פאוולאוויטש ושם היה נמנה בין החברים מהח"ק וכאשר בא לכאן נתחבר להח"ק צד שני דפה ככתוב על ספר הפנקס (ד' ר"ד) „הן היום הקריב לפנינו המופלא האברך מוהר"ר אברהם חתן הרב המגיד מו' יוסף ושטרו בידו בח"י אלופי הגבאים מק' פאוויליטש שכבר חיבר עצמו במחברת הקודש בחבורה קדישא שלהם ובא בהפצרת פום לפנינו ורוצה לבוא במחברת הקודש בחבורה קדישא דפה קהלתנו יצ"ו להיות כאחד מן המנוין בחבורה שלנו להיות קידשא לשעתא וקידשא לעתיד לבוא אמרנו כל מן דין סמיכא לנא להיות כאחד מן המנוין מהיום דלמטה . . . ובתנאי שיהא שירתו בקודש עד הקלפי הבע"ל תקמ"ג ... היום יום... לחודש כסלו תקמ"ב לפ"ק" . ואח"כ מצאתי כתוב בהפנקס „הן היום הקריב לפנינו ה"ה הרבני מוהר"ר אברהם חתן הרב המגיד המפורסם מהור"ר יוסף שהיה כתבו בידו בח"י האלופים הגבאים דחבורה קדישא דק"ק פאוויליטש ובא במחברת הקודש להיות כאחד מאתנו ועבשיו פרה את עצמו לפני הבוררים הנבררין משנת תקמ"ב ומחלו לו השירות משנת הנ"ל ועבשיו יעלה פתקאו בגורל הקלפי בשנת תקמ"ג לפ"ק" ואח"כ היה נבאי חודש בין אלופי הגבאים כמה שנים ובעת הקלפי מצאתי הרבה פעמים בין אלופי הגבאים „הרבני מו"ה אברהם חתן הרב המגיד" חתימתו נמצאה בהפנקס רבות פעמים „הק' אברהם בהקדוש מוהר"ר צבי הירש זלה"ה" כתיבה מהודרה מאד . ויען כי חתם עצמו „בהקדוש" והוא מעיר פאוויליטש השערתי תאמר (אם לא שגיתי) כי אביו הקדוש מוהר"ר צבי הוא מקדושי פאוויליוויטש שמסרו נפשם למיתה ונהרגו על קידוש השם והרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהונתן אייבישיץ ז"ל בספרו „קשת יהונתן" דרשה א' נשא קינה ונתחמם בהספדו

עליהם וז"ל שם „ואחרון הכביד אשר שרף ה' אללי לי בני ציון היקרים איך שלטו בהם ידי זרים הרב החסיד הקדוש והטהור בק"ק פאוולייוויטש אשר בפולין בגליל אוסטרא עם שמונה חביריו כולם צדיקים ישרים ותמימים אשר זה הקיץ בעו"ה נהרגו על קדוש שמו על אלה אני בוכיה ועיני יורדת מים בלי הפוגות. ". ולע"ע מפני חסרון ספרים לא אוכל לברר אם קלעתי אל האמת.

ב. מאשתו הצדקנית מרת יענטעלע בת הרב ייב"ז ז"ל הוליד מוהר"ר אברהם שלשה בנים אשר מצאתי אותם בפ' הח"ק ואלה הם:

א) בנו ר' נתן נטע בעודו ילד חיבר אותו אביו להח"ק וכתב בפנקס (רכ"א) „היום הזה ניגש לפניני הנבררים ה"ה הרבני המופלג הראש מו"ה אברהם בהקדוש מו"ה צבי הירש בהגשה לפיום בער בנו הילד נתן נטע שיחי' להכניסו להחבורה ונשאנו פניו לדבר . . . . אור ליום כ' כ"ו מרחשון תקמ"ט" וכפי ששמעתי היה ר' נטע איש מכובד חסיד וירא אלקים ויוצאי חלציו ידועים בעירנו.

ב) בנו השני כמר יעקב יוסף גם אותו חיבר אביו להח"ק ככתוב על הפנקס (רס"ד) „הן היום נגש לפניני הרבני מו"ה אברהם חתן הרב המגיד דפה וריצה להכנים בנו הנחמד כמ"ר יעקב יוסף לחבורה קדישא אמרנו כל מן דין סמיכא לנא . . . יום ג' ו' לחודש מרחשון תקנ"ט".

ג) הוא בנו יונה גם אותו חיבר אביו להח"ק בעודו ילד באשר מצאתי כתוב בפנקס (ד' רפ"ח) „נגש לפניני הרבני מו"ה אברהם חתן הרב המגיד המנוח המפורסם מוהר"יי ז"ל וביקש מאתנו לקרב את בנו הילד יונה שיחי' בחבורה זו אמרנו כל מן דין סמיכא לנו ומעתה הרי הוא כאחד מאתנו יום ד' כ"ו מרחשון תקס"ה לפ"ק פה ק"ק אוסטרהא יצ"ו". אם היה לו עוד בנים או בנות לא ידעתי. וזאת חקוק על מצבתו:

פה

נטמן

מוהר"ר אברהם

בהקדוש מוה"ר

צבי הירש חתן

הרב המגיד מו'

יעקב יוסף זצ"ל

נפטר כ' מרחשון

תקע"ב לפ"ק.

רז.

התורני מוהר"ר משה יהודא ליב במוהר"ר יהודא ליב.

מנבאי הח"ק צד שני. פרנס את הח"ק יחד עם התורני המופלג מוהר"ר שאול הכהן ועם ר' אברהם חתן המגיד. בדף רמ"א מצאתי ה"ה הרבני מוהר"ר

משה יהודא בהמנוח מוהר"ר יהודא בא בהצרת פום להיות פדוי ועומד להיות כאחד מן הפדויים להיות פתקאו בא לתוך תקלפי כאחד מן החבירים וכבר שרת את החבורה ויצא כל מיני שירות לואת נמלנו עמו חסד היום יום י"ב ימים לחידש מרחשון תקנ"ג ואח"כ מצאתי אותי בין אלופי הגבאים ובהתמנות משנת תקנ"ה „הרבני משה יהודא במו' יהידא" חתימתו בהפנקס „הק' משה יהודא במו' יהודא ליב" כמה פעמים. כפי הנראה מהפנקס (ד' רמ"ד) היה בן חורנו של הראש הרבני מוה"ר ישראל בהרב מזוועהל. ויותר לא מצאתי ממנו.

וכתוב על מצבתו:

פ"נ

התורני

מוהר"ר משה

יהודא ליב

במוהר"ר יהודא ליב

נפטר ל"ג בעומר

תקע"ב לפ"ק.

רח.

התורני הרבני המופלא מוהר"ר יוסף יאסקי בהרבני המופלא מוהר"ר שמואל.

מנכבדי העיר מגזע היחם בנו של הרבני המופלג מוהר"ר שמואל חעלטיר בהרב המאה"ג מוהר"ר צבי הירש (קפ"ז) ור' יאסקי נתחבר להח"ק בילדותי כבתוב על ספר הפנקס צד שני (קע"ב) „הרבני המופלא הראש מו"ה שמואל בהרב מו"ה צבי הירש הציע דברו' לפנינו אלופי גבאי דחבורה ק' והתפלל בעד בנו הבחור החשוב כמר יאסקי להיות חיבת הקודש מכשרתו לקרבו אל הקודש להיות כא' מן המנין בחבורה זו נענינו לו ראשינו להכניסו לח"ק ... אך בזאת נאות לו להראש הנ"ל שאחר החתונה ישמש את הח"ק שתי שנים רצופים ולראי' באנו עה"ח היום יום ד' ז"ך כסלו תקל"ואו לפ"ק". ואחר כן מצאתי כתוב על הפנקס (קע"ז) „ה"ה התורני מ' יוסף יאסקי בהרבני הנגיד מו' שמואל בא לפנינו וביקש מאתנו להציאו לחפשי מכלל שירות החבורה שיהי' מעתה הגורל קבעו בגורל הקלפי כא' מן המנין ונשאנו את פניו לדבר הזה והרי כא' מאתנו מהמנים בחבורה שלנו ומעתה יהי' הגורל קבעו בשנה דלהבא עד עולם ולראי' באנו עה"ח היום הששי כ"ח תשרי תקמ"ד". ואחר כן היה גבאי ופרנס בהח"ק משך כמה שנים חתימתו מצאתי הרבה פעמים התם עצמו „הק' יוסף יאסקי בהמנוח הרבני מו' שמואל זצ"ל" וכן היה גבאי ועסקן בבהכנ"ס הגדולה הרבה שנים והכהונה הואת לכהן פאר בבהכנ"ס בתור גבאי מכבדתו כי לאו כל אדם זכה אז לבהונה הואת ולא כל הרוצה ליטול את שם גבאי ומתעסק בבהכנ"ס של המהרש"א ז"ל בא ונטל לעצמו (לדאבון לבנו נוטל הכבוד הזה בזמן האחרון

וכעת כל הבא לקפוץ קופץ . . . ואין מי שימחה בדבר) אך אנשי שם יראי אלקים יקידי וחשובי קרתא הטה זכו אז להכבוד הזה המכבד את בעליו. מבניו לא ידעתי אך בן אחד מצאתי לו בפ' הח"ק ושמו „צבי הירש" וכן כתוב שם (ד' רס"ו) „המופלא מו"ה צבי הירש בהרבני מו"ה יוסף בהרבני מו"ה שמואל פרה את עצמו להיות עושה שום שירות ומעתה . . . שנת תקנ"ט לפ"ק".

וזאת כתוב על מצבתו :

פ"נ

הרבני המופלא

שלשלת היוחסין

ועסקן בבהכ"נ הג'

מ' יוסף יאסקי

במ' שמואל

הנקרא חעלמיר

נפטר בש"ק כ"ה

שבט תקע"ב .

רטז.

הרבני הישיש מוהר"ר נתן נטע בהתורני מוהר"ר יעקב ישראל.

נהחבר להח"ק בילדותו ככתוב על הפנקס צד הראשון (מ"ה:) „עפ"י הצעת דברי חן כבוד המרומם התורני הראש מוהר"ר יהושע במוהר"ר י"פ הוצק חן בשפתי דעת לקרב את נכדו הילד שעשועים הנחמד כמר נתן נטע בהתורני מוהר"ר יעקב ישראל בקריבה של חבה למחברת הקודש . . . נשאנו פני אבי זקנו ה"ה מוהר"ר יהושע נ"י וקרבנו אותו . . . . היום יום . . . חשון תקי"ג" ובראש החתומים הקצין ר' יוזפא והרב ר' נחמן כ"ץ ואח"כ היה גבאי בהח"ק ובין אלופי גבאים שנתמנו בכל שנה נמנה גם הוא ונכתב „ה"ה הראש מ' נתן נטע במו' יעקב ישראל" והיא חתם כמה פעמים „נתן נטע במ' יעקב ישראל" וכן בא בחתימתו על המגילה מז' תמוז „נתן נטע במוהר"ר יעקב ישראל" והיה לו בן ושמו ליפא כאשר מצאתי בפנקס ור' קפ"ט) „הרבני מ' נתן נטע במו' יעקב ישראל בקש עבור בנו כמר ליפא להיות נמנה בתוך החבורה . . ." ויותר מבניו לא ידעתי ואביו התורני מוהר"ר יעקב ישראל גם הוא היה מחשובי העיר ואלופי הח"ק . ועל מצבתו כתוב :

פ"נ

הרבני

הישיש מהר'

נתן נטע בהרבני
מו' יעקב ישראל
נפטר ח' אלול
תקע"ב לפ"ק.

ריי.

ר' יהושע פלק במוהר"ר אברהם.

הוא בנו של הגניד והפרנס מוהר"ר אברהם במוהר"ר יושיע פלק עיין לעיל (נ"ד) ובנו הוא המופלג מו"ה משה ש"ץ מק"ג נזכר לקמן (רמ"ד).
ועל מצבתו חרות:

פ"נ
איש תם וישר ר'
יהושע פלק
במהר"ר אברהם
נפטר ט"ו איר
תקע"ב לפ"ק.

ריא.

הרבני המופלא החסיד מוהר"ר ארי' ליב במוהר"ר אשר אנשיל.

איש מפורסם בעירנו מן החסידים ואנשי מעשה מופלג גדול בתורה עיבד ה' כל ימיו נקרא בעירנו בשם „ר' ליב ר' אנשיל"ש" וגם אביו ר' אנשיל היה איש מפורסם בעירנו ירא אלקים ומופלג בתורה והרבני ר' ארי' ליב הוא אביו של הרב המופלג מוהר"ר אפרים דיין ומו"ץ דק"ק סדילקאב אשר זכרו יבוא הלאה בספרי. ר' ארי' ליב האריך ימים ונפטר בשם טוב זכה וקנה מקומו אצל קבר המהרש"א ז"ל מצד ימין כי הוא היה מיוצאי חלציו, ומצבתו תקרא לאמר:

פ"נ
הרבני
הישיש מו' ארי'
ליב במוהר"ר אשר
אנשיל הנקרא ר'
ליב ר' אנשיל"ש ממ"ה
נפטר בש"ק ח"י אלול
תקע"ד ל' ת"נ צ"ב"ה.

ריב.

התורני מוה יעקב יאקיל.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי:

פ"נ

יעקב איש תם ועסקן
במצות התורני מ' יעקב
יאקיל במוהר"ר . . . .
אליעזר הלוי הלך
לעולמו ביום י"אדר שני
תקע"ה לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ריג.

הרב הגאון חכם הכולל מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד בהקלויז פה ואב"ד בק"ק סטעפאן ויאמפלי.

א. הוא בנו של הרב הגאון והחסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד ור"מ בהקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק שדה לבן (לעיל ס"ח) בהגאון מוהר"ר חיים מגלונא בהגאון מוהר"ר שמעלקא אב"ד דק"ק ברעסלא בהגאון חסיד שבכהונה המפורסם בישראל מוהר"ר נפתלי הכהן זללה"ה אב"ד ור"מ פה ואח"כ אב"ד בפוזנא ובפ"פ דמיין. והגאון ר' אהרן שמואל היה חתנו של הרב הגאון המאה"ג החסיד מוה"ר יוסף יואל היילפרין ז"ל אב"ד דק"ק סטעפאן (עיין בחוספה לסימן צ"ד).

ב. הנ"מ אהרן. שמואל הכהן היה גאון מפורסם וחכם כולל בכל חכמה ומדע חוקר ומקובל גדול תוכן ומהנדם מליץ וסופר מהיר בכמה לשונות 1) מדברו חד ושנון (וויצליר) ואני הכותב שמעתי מזקני עירנו התורנים דברים שנונים שהשיב לאלתר והמה כתפוחי זהב במשביות כסף גם בשחוק השאך היה מפליא לשחוק. ובתחלה היה אב"ד בק"ק סטעפאן 2) שנתקבל במקום חותנו הרב

---

1) בספרו „וצוה הכהן (פרק כ') אחר אשר האריך לבאר את מאמר חגמ' „מגיעו בניכם מן ההגיון" כותב „אכן יש ספרים חיצונים שהמה קצת לתפארת ללומדי תורה שיהיו להם בהם ידיעה כמו ספרי קורות מלכים הקדמונים הנקראים „קרוניקש" או לידע מקום המדינות ונהרות וכדומה בכדי שלא יאמרו האומות אשר בני עמנו אינן יודעים כלום בעסקי העולם ולבהמות יחשבו בעיניהם לכן זה מותר לקראות אך כמו שכתב הירושלמי . . הנה גם אני ידוע לכל אשר יש לי ידיעה באלו הדברים ויכול אני לקרות ולכתוב בלשונותם לארצותם כמה לשונות ויש לי ידיעה בעסקיהם אשר מדי דברי עם שרים המה ראו כן תמהו מאין בא ליהודי וישב אוהל לידע כל זאת אבל סהדי בשחק שלא למדתי זה כלל בקטנותי רק כשכבר הייתי מובלע בתורה בש"ס ופוסקים או בשעה שלא יום ולא לילה ילדות עושה חשקתי להיות לא נופל גם מזה ואני קורא בספריהם . . ." 2) בספרו הנ"ל פרק י"ז ובידי נמצא פסק אחד בדבר טו"מ שהיו בין שני צדדים מהח"ק דפה וחתם עליו הגאון בעל „ברית כהונת עולם" ואחריו בא הוא בחתימתו „יום ב' שלח תקמ"ז הק' אהרן שמואל הכהן אבד"ק סטעפאן יצו".

המאיה"ג החסיד מוהר"ר יוסף יואל הילפרין ז"ל ושם בא בהסכמה על ספר „חן טוב" מהרב הגאון מוהר"ר הילל במוהר"ר אהרן אב"ד ור"מ דק"ק קאפוסט נדפס בקארעץ תק"מ וחתם עצמו ביום ד' ה' תשרי תק"מ „הק' אהרן שמואל כהנא החונה פה ק"ק סטעפאן ואנפיה" 1) ואח"כ נתקבל לאב"ד בהקלויז דפה ומשם לאב"ד בק"ק יאמפלי ובסוף ימיו ישב במקום 2) אביו בק"ק שרה לבן ושם מ"כ. ועוד בילדותי נכרו בו סימני חכמה וכאשר חיבר אותו אביו הגאון להח"ק דפה בעודנו ילד קראו אותו בשם „היניק וחכים טובא" כאשר מצאתי כתוב על ספר פנקס הח"ק צד הראשון (דף נ"ד) „עפ"י הצעת דברי פי חכם חן כבוד הרב הגאון המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד דקלויז ור"מ דקהילתנו שהציע . . . כבוד החבורה קדישא נ"ח יצ"ו והתפלל בעד בנו היניק וחכים טובא כמר אהרן שמואל שיחי' חכם לב יקח מצות לקרבו ולחנכו במצות התעסקות החבורה יצ"ו הסכמנו יחד וקרבנו את היניק המופלא הנ"ל להיות במחברת חיבור . . . לעמיד לשרת עד אחר החתינה אי"ה ואחר החתינה יהי' כאחד מבני החבורה לכל זכות ויפוי כח בנהוג ובחתימתנו קא זכינא ליה וקרבנו אותו בקריבה של חבה יתירה יאי"ה קודם הובאות הפתקא להקלפי מחויב יהי' לעשות סעודה על כל אלופי המנויים הב"ד אלופי גנידי גבאי דחבורה קדישא יצ"ו היום יום ר"ח סיון תק"יוד טית לפ"ק".

ג. הנ"מ אהרן שמואל חיבר כמה חיבורים על ש"ס וגם חיבורים גדולים על שו"ת שהשיב בדברי הלכה ופלפול לגדולי זמנו ונשרפו כולם 3) ואח"כ חיבר עוד חיבור גדול מלא וגדוש מפלפולים גדולים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ושו"ת וקרא אותו בשם „אבן הראשה" (אבן ר"ת אהרן בן נפתלי". הראשה ר"ת הרב ר' אהרן שמואל הכהן) והכין אותו לדפוס בהסכמות תרי עמודי דנהורא הרב הגאון החסיד האמיתי מוהר"ר לוי יצחק אב"ד דק"ק ברדיטשוב והרב הגאון המפורסם מוהר"ר שמואל זלה"ה אב"ד דק"ק פוזנא אבל לא נדפס אז (מפני הסכ ה שכתב המחבר בהקדמתו לספר קורא מראש) ולא ידעתי אם נמצא עוד הכת"י בעולם רק שני ספרים (רק מיעוט הוא כי רק המעט מספר הראשון ראה אור) ראו אור הדפים:

1) רשימה „קהלת משה" לידידי החכם ווינער אות חית מספר 4242.

2) שם בפרק הנ"ל.

3) בהקדמתו לספר „קורא מראש" כותב „והנה מנעורי היה לי בים דרך ובמים עזים נתיבה לשוטט בעמקי ים התלמוד והפוסקים וחברתי כמה חיבורים על הש"ס כסדר מה שהדשתי בעת לימודי עם תלמידים מופלגים בתורה וגם חיבורים גדולים על שו"ת שהיה לי פ"פ ומו"מ עם גדולי זמנינו אך בעו"ה נשרפו אצלי שלשה חיבורים נפלאים בשריפה חמורת שנתנה לבית כהן הבערה ללהב יצאת ולא לחלק נשרפה כל העיר עד תומה בהיותי יושב על כסא הרבנות בק"ק סטעפאן והיתה בי ב עו"ה יד ה' שנית בהיותי לרב ואב"ד בק"ק יאמפאלי ג"כ השיב ה' ידו ונגעה אש התבערה בשכונתי ובשני העמים נשרף הרבה מרכושי ולא היה לי צער א' מני אלף מהפסד הרכוש שעלה לסך רב כאשר לבי היה הומה על שריפת החיבורים אשר טפחתי ורביתי ולילה כיום יאיר לי לא נתתי שינה לעיני ולפוף בין לילה היה ובין לילה אבה. גויים נשרפים ואותיות פורחות אבל בחסדי ה' עלי נגבר אצלי חיבור גדול אחר השריפות הנ"ל ת"ל מלא וגדוש מפלפולים גדולים בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ושו"ת שהיו מרויצין אלי גדולי זמנינו והיה כינינו ויכוחים גדולים ת"ל ראוי לעלות על שולחן מלכי רבנן מכונה בשם „אבן הראשה" ע"ש שמי הצעיר ושם אבא מארי הגאון המפורסם זצללה"ה דהיינו „אבן" ר"ת אהרן בן נפתלי ומלת „הראשה" ר"ת „הרב ר' אהרן שמואל הכהן . . ."

א) פירוש על מדרש רבה הפלא ופלא כרכא דכולא ביה פירוש מספיק על המד"ר אשר לא בא כבושם הזה נקרא בשם הכולל „קורא מראש" (התיבה מראש ר"ת מדרש רבה ושם המחבר אהרן שמואל) ומשם יפרד לשני ראשים: א) מה שנוגע לששת דברי המדרש ולפרש מי הבריחו לדרש זה וגם להמשיך המאמרים להיות חיברות אשה אל אחותה שיהיו מאוחדים ומקושרים מאמר אחר למאמר הקודם לו אשר לפי הנראה נראים רחוקים כמזרח למערב בעזהש"י רחוקים נעשים קרובים (לשון המחבר) ונקרא „ארש רבה" (ארש ר"ת אהרן שמואל). ב) דרושים נפלאים פעם על המדרש גופא דרך דרוש ועל מקראות ומאמרי התלמוד פעם דרך נגלה ופעם ע"ד נסתר וביותר מקום שהענין נוגע לאיזה דבר הלכה או איזה דין ונאמר מענין זה בגמ' ופוסקין שם פלפלתי בעזה"י בדברי הש"ס ופוסקים כיד ה' הטובה עלי (לשון המחבר) ונקרא בשם „ירים ראש" (ר"ת ר' אהרן שמואל) ישם מביא דברים הרבה ששמע מפי הרב החסיד האלקי מהור"ר דוב בער זללה"ה מ"מ דק' מעזירטש וקורא אותו בשם מורי ורבי גם דברים נעימים מאת אביו הגאון הצדיק זללה"ה וכן מחותנו הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יואל הילפרין זלה"ה אב"ד דק"ק סטעפאן. ובפ' י"ג מביא שנתאכסן הבעש"ט ז"ל אצל חותנו ואח"כ נסע חותנו ללוות להבעש"ט ז"ל ונסע היא עם הבעש"ט על עגלה אחת והדרך היה דרך היער והיו האילנות מקשקשין וצפרים מצפצפין וציוה הבעש"ט זלה"ה שתעמוד העגלה כמה רגעים ושמע הצפצוף והקשקוש ואמר לחותנו הרב שאומרים לו ששכחו דבר נחוץ בתוך העיר חפץ הצריך להם ואמר לי חותני הרב ז"ל (כן כותב ר' אהרן שמואל) שכמעט קצת חרה לו דבריו מחמת שהיה הדבר רחוק בעיניו שבדורות הללו ימצא מי שיודע זה אבל לסוף נמצא שכן הדבר ששכחו חפץ נחוץ והוצרכו לשלוח אחריו ומסיים שם „כ"ז אני מעיד ששמעתי מפי חותני הרב המאוה"ג זצללה"ה ופוק חזי מאן גברא רבא קא מסהיד עליה דמלתא המפורסם א"צ ראיה אשר חותני הרב הצדיק זללה"ה עולה לא נמצא בשפתיו ח"ו". הספר „קורא מראש" הדפיס ר' אהרן שמואל בחייו בעיר ברדיטשוב ובראש הספר נדפס כתב מליצה מהגאון החסיד מוהר"ר לוי יצחק זללה"ה והסכמות שאר הגאונים (עיין למטה בהערה 1) ולא נדפס רק

1) יען כי הספר „קורא מראש" יקר המציאות הוא מאד וביותר העלים הראשונים חסרים על פי רוב אמרתי להעתיק את כתב המליצה ומעט מהסכמות הרבנים וכן כתוב על העלה הראשונה „כתב מליצה מכבוד אדמ"ו הרב הגאון האמיתי החסיד המפורסם בכל קצוי הארץ בוצינא דנהורא חד בדרא אבי התורה והתעודה ראש אלפי ישראל ויהודה קדושת שמו מו"ה לוי יצחק אב"ד דפה ק"ק ברדיטשוב אישר המליץ עבור כבוד הרב המאור הגדול מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד דק"ק יאמפלי נידון חיבורו ספר „אבן הראשה" „מליצתי יערב נא לפני מי שיגיעו דברי אלה לפניו עבור מחותני כבוד הרב המאוה"ג המפורסם מעוז ומגדל מוהר"ר אהרן שמואל הכהן נ"י אב"ד דק"ק יאמפלי שרוצה להדפיס בעזה"י חידושי אביו הגאון המנוח ז"ל ותירוצו הנקראים בשם „אבן הראשה" בן בקשתי שיהיו מתומכי ידיו בדבר הזה בכל מה דאפשר ובפרט שירשום כל אחד חתימתו לקבל ממנו ספר הנ"ל במקח הראוי לפי כבוד הנותן והמקבל ובדבר הזה יאריכו ימים כ"ד המעתיר בעד כללות ישראל „הק' לוי יצחק בהגאון מוהר"ם ז"ל" ובדף השני נמצא הסכמת הרב המאוה"ג החסיד וכו' מוהר"ר ישראל בנו של הצדיק הנ"ל והוא כותב אף אנכי באתי למלאות רצון הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד דק"ק סטעפאן ורק"ק יאמפאלא שרצונו שידי תיכון עמו נידון חיבורו „קורא מראש" שמתי עיוני בו וראיתי שהמה ראוים לעלות לפני שלחן מלכי רבנן" ואח"כ הסכמות הרבנים מופלגים

על י"ח פרשיות מסדר בראשית והכת"י על כל המדרש רבה היה בעירנו ביר נבד המחבר ולראבין לבנו נשרף כולו בעת שנשרף ביתו של נבד המחבר ושמעתי מאדוני אבי מו' ז"ל תורני מופלג יודע ומבין בספרים שהיה מפליג מאד בשבחו של הספר „קורא מראש" ובכל פעם שהזכירו היה אומר „חבל על בישם יקר כמוהו שלא זכה העולם להתכסם ממנו". והמעט שנדפס הוא כעת יקר ומעט במציאות ולא נמצא אפילו בבתי אוצר הספרים.

ב) ספר „וצוה הכהן" אשר צוה את בניו ואת ביתו אחריו קודם הסתלקותו ה"ה הרב הגאון המפורסם החריף ובקי החכם הכולל כבוד שמו מוהר"ר אהרן שמואל הכהן בן לאותו הצדיק מורינו ורבינו הגאון אמיתי אור עולם בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה כבוד שמו מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן שהיה אב"ד דקלויז ור"מ ק"ק אוסטרהא ודפה שדה לבן והמה דברים עריבים המושכים את לבו של אדם לאבינו שבשמים והמעיין בו בוודאי ימצא מרגוע לנפשו ויקרב א"ע לעבודת הש"י ב"ה" והלך המחבר בעקבות אבותיו הקדושים כאשר כתב בפרק טית „ומזקנים אתבונן כבוד זקני הגאון המפורסם מו"ה נפתלי הכהן זללה"ה (הוא בעל סמיכת חכמים) זכותו יעמוד לי ולנשמתי כתב בספר הכנה וצוואה שלו שראוי לכל אדם לחוש דילמא מיטרפא ליה שעתא ח"ו כי ימי האדם כצל עובר ויש לחוש . . . הנה הגעתי לימי הירידה ירידה שהיא לצורך עליה לעלות אל אבי שבשמים ומי יודע מה יולד יום אמרתי למדר צוואה לבני שיהיו ולחתניי ליקחי בנותיי ונכדי שיחיו לישרים ולהדריכם בדרך המלך מלכו של עולם וממני יראו וילמדו . . ." הספר וצוה הכהן הוציא לאור אחי הגאון המהבר הרב ר' משה הכהן (עיין לעיל סימן ס"ח) בעורת נין ונכד אהרן הכהן הלא הוא הרבני הנגיד המפורסם מו"ה נפתלי הירץ הכהן בן המנוח המפורסם ר' חיים משה הכהן שהיה בנו יחידו של המחבר ונדפס בשדה לבן בשנת תקפ"ג בהסכמת הרב המאוה"ג הגאון מוהר"ר שמעון אשכנזי אב"ד דק"ק זעלחב ופקאל ובהסכמת הרב המופלא ומופלג מו"ה חיים מאיר מו"ץ דק"ק שרה לבן והרב ר' משה הכהן כתב הקדמה יקרה להספר.

ד. יען כי הספר „וצוה הכהן" נדפס פעם אחד וכעת הוא יקר המציאות ואני כמה יגיעות היה לי טרם שבא לידי אמרתי להעתיק דברים מקוטעים מתוכן הספר למען ירעו הקוראים מהותו של הספר ומזה יבינו ערכו של המחבר בחכמה ביראה ובחסידות.

בראש הספר מביא „ליקוטי מילי דאגדתא" דברים נפלאים ונעימים מה שחידש בנגלה ובנסתר וכן דברים גבוהים שהראו לו בחזיון לילה. בדף מ"ב כותב „אמרתי להעלות על הכתב גרגיר אחד מה שנתגלה לי בעורת הש"י באישון לילה רעיוני על משכבי סליקו בליל ר"ה בענין שופר". „בליל שבת קודש חנוכה תקס"ט לפ"ק רעיוני על משכבי סליקו בענין חנוכה" וכן מביא שם דברים עמוקים שהראו לו בחזון לילה כמה פעמים וכן מביא דברים נפלאים הרבה מחידושי אביו הגאון

דיוני צדק דק"ק שדה לבן והמה אחר שהאריכו והפליגו בשבחו של הספר „קודא מראש" ובשבחן של המחבר כותבים „ומה לנו להרבות בשבחו המפורסם א"צ ראי' כבר יצא טבעי בעולם. מימי ילדותו היה לו מו"מ עם גדולי זמנינו בשו"ת ופלפולים גדולים כמבואר בתיבורו הגדול המכונה „אבן הראשה" . . .

איש אלקי החריף מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן בנגלה ובנסתר וכן מה שנתגלה לאביו בחלום ואח"כ מביא חידושים יקרים ששמע מפי הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר פנחס מקארעץ ז"ל וכותב „בשם הרב החסיד המנוח המפורסם איש אלקי מו"ה פנחס מקארעץ זללה"ה אשר שמעתי מפיו זכותו יגן עלינו כי בהיותי חובב אותי מאד והייתי מצוי אצלו אמרתי להעלות על הכתב והיה נחת רוח לנשמתו" ברף י"ד „פעם אחת באתי לבית הרב החסיד הנ"ל (ר' פנחס) בתענית אסתר בהיותו דר בק"ק אוסטרהא להשתעשע עמו לאפכוחי צערא דתעניתא ומצאתיו לומד הלכות מגילה והראה לי". את הבעש"ט ז"ל מביא כמה פעמים וקורא אותו „החסיד האלקי הקדוש מו"ה ישראל בעש"ט" בפ' ט' כותב „והנה כבר ידוע ומפורסם אשר דברי האלקי הקדוש (הוא הבעש"ט) כל דבריו כנחלי אש ואפילו שיחות חולין שלו היו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומילין לצד עילאה ימלל" . בשם הרב המגיד ממעזיריטש ז"ל מביא כמה פעמים דברים נפלאים ששמע בעצמו מפיו ומה ששמע מפי אחרים בשמו . בפ' יו"ד ד' ל"ה כותב „ושמעתי מהרב החסיד האלקי מו"ה דוב בער זללה"ה מ"מ ד"ק מעזריטש גדול (כי בילדותי הייתי מצוי לפניו ב' או ג' שבועות בכל שנה בהיותי מקום בבידו בק"ק טיטשין ובק"ק ראווני סמוך למקום דירתי בק"ק סמעפאן שהייתי שם כמה שנים וישבתי על כסא הרבנות .

בהליקוטים וכן בהצוואה מביא כמה דברים ששמע מפי בן דודו וקני הגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן מקארץ ז"ל בעל „בירת כהונת עולם" והמה דברים העומדים ברומו של חכמת הקבלה וכן מביא חידושים בשם אא"ז הגאון מוהר"ר ליב אב"ד דק"ק פינסק (עיין לעיל סימן מ"ג) .

בשם הרב החסיד מוהר"ר זאב מזיטאמיר כותב חידושים ששמע מפיו וכמה פעמים נשא ונתן עמו בדברי תורה. ובמ"א כותב „אחר במה שנים הראתי דברי הרמב"ן להרב . . וכו' מוהר"ר זאב מזיטאמיר ואמר לי . . ." בכל מקום שמביא דברי הרמ"א ז"ל או דברי המהרש"א ז"ל קורא אותם בשם אא"ז ז"ל כי הוא היה מיוצאי חלציהם כאשר כתבתי לעיל (קל"ח) .

בפרק י"א כותב „אהובי בני ביתי וכל הסרים למשמעתי וביחוד בני המיפלג שיחי' שים הדברים הללו על לבך קשרם על גרגרותיך ותמצא חן . חוסה נא על כבוד אבֲיתך הקדושים אשר בארץ החיים המה אמרו חז"ל על הפסוק לא ימישי מפי . . . מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניא שלה הלא ידוע ממני ולמעלה יותר מעשרים דורות הגלוים וידועים לנו כולם היו גדולי וגאוני ישראל וצדיקי עולם ואף אני בעניי אף שאיני ראוי לימנות ביניהם וכדבעי למעבד לא עבידנא עכ"ז תיתי לי שכמעט תמיד היה ת"ל לימודי עיקר ומלאכתי טפל וינעתי לחדש חידושי תורה . . . וכי ניחא לך שח"ו אצלך יהי' נפסק המעיין שיצא מתחלה זה כמה מאות שנה שהיתה התורה מחזרת על אכסניא שלה ועתה חיישינן שמא יפסוק החבל נחלתי נחלת אבותיו (והאריך שם במוסר המישך את הלב אם אבן הוא נימוח) לכן בני הזהר והזהר". והפרק הזה הוא יקר מכל יקר . בפ' י"ב „הלא ידעת בני שכמה הרפתקאות דעדו מיום עמדך על דעתך לא היה לי שום פרנסה קבועה וצרכי ביתי היו תמיד מרובים וגם שלשה פעמים ר"ל נשרף רכושי המעט שריפה חמורה שנתנה לבית כהן בהיותי יושב על כסא הרבנות בק'

סטעפאן בשנת תקל"ח וגם בהיותי יושב על כסא הרבנות בק"ק יאמפלי בשנת תקנ"א ובק"ק שדה לבן בשנת תקנ"ח ואתה ראוי לך לשמוח בחלקך וליתן תודה ושבח להש"י אשר חנן אותך עם איזה סך מעות . . . אי לזאת לבך יטב עליך ותפנה לבך בכל יום לשמוח בזה וללמוד בטוב לב ושמחה . . ."

בפרק י"ג „עוד תדע בני מלבד הדברים האמורים . . . אשר בני משפחתינו יש להם להזהר מלבטל התורה יותר משאר אנשים כי שמעתי מפי אדוני אבי הרב הגאון זללה"ה אשר זקנינו הגאון המפורסם מו"ה נפתלי הכהן אב"ד בלובלין היה לו כתב יחוס עד עלי הכהן וידוע מה שאמרו בגמ' משפחה אחת היתה בירושלים . . . אמר להם ריב"ז לכו ועסקו בתורה ויחיו" .

בפרק י"ז „עוד מהדברים המסוגלים לאריכות ימים למנוע א"ע מן הכבוד ותדע בני אשר לכיבה זו מעודי לא רדפתי אחר הכבוד והייתי שונא את הרבנות לנהוג סלסול בעצמי להתנהג ברבנות ולפסוע על ראשי עם קדוש ובאותן הקהילות שנתקבלתי על כסא הרבנות בק' סטעפאן ואחר זה על הרבנות דקלויז דק"ק אוסטרהא ואחר זה לק"ק יאמפלי לא עשיתי שום התפעלות רק כששמו עיניהם בי לא יכולתי להשיב פניהם אבל הש"י הוא יודע אשר לא עשיתי שום התאמצות להשיג איזה רבנות להתנשא על עם קדוש ועלתה ג"כ על לבי מה שאמרו בגמ' ר"ח ור' אישעיא הוי קמשתקיר ר' יוחנן למיסמכינהו . . . ולכן אהובי בני גם מזה אל תנח ידך שלא תבקש גדולה בעצמך ותתרחק מן הכבוד כל מה דאפשר" .

בפרק כ"ב . . . „פרשתי באריכות בתוך ההספד שאמרתי על אדוני אבי הגאון זלה"ה בבהכנ"ס פה ק"ק שדה לבן ער"ח אדר שנת ק"נ"ת לפ"ק הלא היא כתובה בספר חיבורי אבן הראשה חלק שני באריכות" ועוד מצאתי שם דברים מתוקים אשר כדאי היה להעתיקם לולא יראתי מפני האריכות .

ה. בני יחידו של הגאון ר' אהרן שמואל ה"ה הרב הגביר הנכבד המפורסם מוהר"ר חיים משה הכהן לא האריך ימים ויהי כאשר פתר לו אביו „אנן מדבית עלי קאתינא וכו'" כה היה ומת בדמי ימיו והשאיר אחריו בן הוא הרבני הנגיד המפורסם מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אשר הוא עם דודו הרב ר' משה הכהן הוציאו לאור את הספר „וצוה הכהן" והרבני הנגיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן היה חתנו של הרב הישיש החריף ומופלג הגביר מוהר"ר יצחק צבי בהרב הגאון מוהר"ר דוב בער אב"ד דק"ק מעזירטש וטוטשין והרב ר' יצחק צבי היה חתנו של הרב הגביר המפורסם מוהר"ר אבאלי הכהן עיין הלאה (ר"ס) . מי היו חתניו של הג"מ אהרן שמואל לא ידעתי. כפי שכותב הג"מ אהרן שמואל בספרו „וצוה הכהן" פרק י"ז לא מלא מקום אביו הגאון בק"ק שדה לבן מפני הטעם שכתב שם ובשנת תקע"ד נפטר הגאון ר' אהרן שמואל ושב הכהן לשער השמים וגופו הטהור ספון וטמון בבית הקברות בעיר שדה לבן . נוסח מצבתו ומצבת אשתו הרבנית שלח לי ידידי הרה"ח מוהר"ר צבי הירש קאפשטיק אב"ד שם .

ווּאת חרות על מצבתו

פ״נ

ה״ה הרב הגאון מ׳
אהרן שמואל הכהן שהי׳
אב״ד דק״ק סטעפאן וק״ק
יאמפאלי בן לאו׳ צדיק
הגאון ה״ה מ״ה נפתלי הירץ
הכהן אב״ד דק״ק שדה
לבן נפטר ד׳ ניסן
בעל המחבר ס׳ ב״ח א״ב״ן
הר״א״ש״ה לפ״ק [1]
זלה״ה תנ״צ״ב״ה .

מצבת אשתו

פ״נ

י״ד אייר
פסח שני
וביום הזה נאספה מרים לפ״ק (תקס״ז)
הרבנית הצנועה מרת
מרים ריקל בת הרב
מו״ה יוסף יואל אבד״ק
סטעפין אשת הרב
הג׳ מ׳ אהרן שמואל
הכהן אבד״ק יאמפאלי
כלתו של הג״ה מו״ה
נפתלי הירץ אב״ד
דפה תנ״צ״ב״ה .

ריד.

הרב החסיד המפורסם בוצ״ק מוהר״ר אשר צבי ראב״ד מו״ץ ומ״מ בעירנו ולעת זקנתו נתקבל לק״ק קארעץ ושם מ״כ.

א. גאון וחסיד קדוש ועניו מקובל אלקי מתלמידי המגיד מטעזירטש ז״ל נולד בעירנו לאביו הרב התורני הנגיד מוהר״ר דוד שהיה מגדולי היחוס בעירנו וגבאי ראש בהח״ק כמה שנים עיין לעיל (קל״ו) ור׳ דוד היה בנו של הרב המופלג המאה״ג מוהר״ר משה ז״ל שהיה אב״ד דק״ק ביטשאטש אשר הוא עם הרב הקצין ר׳ שמואל ר׳ יעקב״ס נקראו ראש וראשון בכל דבר כבוד בבהכנ״ס הגדולה יצ״ו השייך לכבוד הח״ק ג״ח ש״א כבתוב לעיל (ע״ה) והרב ר׳ אשר בילדותו חיבר איתו אביו להח״ק כאשר מצאתי כתוב על ספר הפנקס דף י״ג: „כבוד המרומם התורני הנגיד מוהר״ר דוד בהרב המה״ג ה״ה מוהר״ר משה נר״י נגש לפנינו שלחן הטהור כבוד החבורה גומלי חסדים של אמת בהצעת דברי חן וחסד על לשונו שמאד חמיד ורגיג לחבר במחברת הקודש את בנו הילד שעשועים כמר אשר צבי שיחי׳ לאי״ו לחנכו במצות בחיבר הנאה מחברת הקודש כבוד החבורה קדישא יצ״ו והנה אנחנו ראינו גודל התאמצות שכל כוונתו לשם שמים לחבב את בנו הילד שי׳ ולחנכו ולגדלו בעסקי מצוה רבה כזו בכן נתננו מקום לדבריו להתקרב את בנו הילד ... ובזכות זה יזכה לגדלו ולחכמו לתורה ולחופה ומ״ט אבי״ר . ובחתימתנו קא זכינא לו הכ״ד כבוד אלופי וגבאי הה״ק יצ״ו יום ה׳ א׳ דר״ח טבת ת״ק לפ״ק ובראש החתומים הרב ר׳ מרדכי הייליפרין והרב הדיין ר׳ גרשון״. ומשנת תק״כ והלאה מצאתי אותו נמנה בין אלופי הגבאים „התורני

[1] הסלה ב״ח ר״ת ב׳ חלקים והפרט עולה „תקע״ד״ .

מו' אשר בר' דוד" או "הרבני מוהר"ר אשר בר' דוד" והיא חתם עצמו "הק' אשר צבי במהור"ר דוד יצ"ו" ובערך שנת תק"מ מעלה מטה כאשר נתקבל למגיד מישרים ומו"ץ בעירנו מצאתי בהפנקס בעת הקלפי בכל שנה בראש אלופי הגבאים "ה"ה הרב המגיד מו' אשר צבי" או "הרב המפורסם מו' אשר צבי מ"מ" והיא חתם כמה פעמים "הק' אשר צבי בא"א המנוח מ' דוד זצ"ל מ"מ דפה ק"׳. בשנת תקנ"ט כאשר נפטר נאמן הח"ק הרבני המופלג מוהר"ר שמואל שמעלקי הכהן (לעיל קפ"ט) נתנו הח"ק עיניהם בהרב הצדיק ר' אשר וקבלו אותו לגזבר נאמן בהח"ק ואלה הדברים כתובים על הפנקס (ד' ריש) "כל אסיפה שהיא לשם שמים. אחר אשר ה"ה הרבני המופלג מ' שמואל שמעלקא כ"ץ שבק לן חיים. שהיה נאמן בהחבורה שלנו זה כמה שנים כעת הסכמנו כולנו חתומים מטה בהסכמה שלימה ובחרנו את כבוד אדמו"ר הרב הגאון המפורסם מו"ה אשר צבי בהמנוח מו' דוד שיהיה מעתה נאמן בהחבורה קדישא שלנו כל ימי חייו ואליו יובא כל הנכסות החבורה הן מעות קדימה ומעות קבורה ר"ל ושאר הנכסות החבורה לא תגע בו יד רק ימסר אליו ושאר דברים הנאמרים בהפנקס הלז ככל הדברים הכתובים וחתומים שנתני החבורה שלנו כתוב וחתום להמנוח מ' שמעלקא הנ"ל כמו כן כחו של הרב מו"ה אשר צבי הנ"ל בכל הענינים הנוגע להחבורה שלנו ועפ"י תקנות החבורה . . . השם ברחמיו המרובים הוא יסיר מאתנו כל נגע וכל מחלה וכל כיאובים הכ"ד האלופים הראשים רוזני גבאי היום יום א' ח"י מרחשון תקנ"ט לפ"ק" ועל החתום באו כל אלופי הח"ק. בדף רל"ג מצאתי "חשבון צדק עם הרב המפורסם מוהר"ר אשר נאמן בהח"ק משנים שעברו עד ר"ח מרחשון תקס"ב לפ"ק מגיע להרב הנאמן הנ"ל מהחבורה קדישא סך חמשה וחמשים זהובים כ"ג היום יום ד' מו"ב שבט תקס"ב לפ"ק עוד מצאתי שם "היה חשבון צדק עם הרב המגיד המפורסם מו' אשר צבי נאמן דחבורה משנה העברה תקס"ב מהכנסות ומהוצאות עד ר"ח מרחשון תקס"ג ומגיע להרב מאה ותשעה וחמשים ז"ה ח"ג ולראי' באנו עה"ח יום כ' ר"ח שבט תקס"ג לפ"ק" .

ב. הרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל היה בתחלה אב"ד בעיר ברעזדוב הסמיכה לעירנו ובערך שנת תק"מ (כאשר נסע הרב מוהר"ר נחמי' מ"מ מעירנו) נתקבל הרב ר' אשר למ"מ ומו"ץ פה ובהסכמתו שנתן על ספר "בנפי יונה" וכן על ספר "צמח צדק" שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ה חתם עצמו "נאם הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזדוב וכן על ספר "הקנה" שנדפס בקארעץ שנת תקמ"ו נמצא שם "הסכמת הרב המאה"ג חסידא ופרישא מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזדוב" והיא חתם "הק' אשר צבי במו"ה דוד מ"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד דק"ק ברעזדוב". על ספר "עץ חיים" וספר "פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ תקמ"ב בא הוא בהסכמה עם הרב יב"י ז"ל וחתם "הק' אשר צבי בא"א המנוח מהו' דוד ז"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא". על ספר "מאיר נתיבים" נדפס בפולנאה תקנ"א בא בהסכמה וח"ע "אשר צבי בא"א המנוח מו"ה דוד ז"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא". על המגילה מו' תמוז שנת תקנ"ב חתם בראש "הק' אשר צבי בא"א מוהר ר דוד מו"ץ ומ"מ דפה איסטרהא הבירה יע"א". על ספר "רב ייב"י" נדפס פעם ראשון בסלאוויטא תקנ"ב בא הוא בהסכמתי (לשונו העתקתי לעיל) ח"ע "הק' אשר צבי בא"א המניח מוהר"ר דוד זצ"ל מגיד

מישרים דק"ק אוסטרהא יע"א". על ספר „יכין ובועז" נדפס באוסטרהא תקנ"ד נמצא „הסכמת הרב המפורסם בתורה ובחסידות מ"מ דפה ק"ק אוסטרהא" ותחם „יום ז' אלול תקנ"ד הק' אשר צבי בא"א המנוח מו' דוד זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא". על ספר „משנת חכמים" להגאון המפורסם מוהר"ר משולם פייבש הלוי איש הורוויץ אב"ד מקרעמניץ נדפס באוסטרהא שנת תקנ"ו נמצא שם „הסכמת הרב המאור הגדול המפורסם בתורה ובחסידות בוצינא דנהורא מוהר"ר אשר צבי מגיד מישרים דק"ק אוסטרהא יצ"ו". ותחם „נאם אשר צבי בהמנוח מו' דוד זצ"ל מגיד מישרים דק"ק אוסטרהא". על ספר „יורה דעה" שנדפס באוסטרהא בשנת תקנ"ה בהוצאות אא"ז שהזכרתי לעיל נמצא „הסכמת כבוד הרב ה"ה החסיד המפורסם מו' אשר נר"י מ"מ דפה ק"ק אוסטרהא" והוא חתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצללה"ה מגיד מישרים דפה ק"ק אוסטרהא". על ספר שו"ת „איתן האזרחי" נדפס באוסטרהא תקנ"ו בא בהסכמה וחתם „הקטן אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד זצ"ל מ"מ ומ"ץ דק"ק אוסטרהא". על ספר ש"ע „חשן משפט" נדפס באוסטרהא שנת תקס"א נמצא „הסכמת כבוד הרב המאה"ג החסיד המפורסם בוצינא קדישא קדוש יאמר לו מוהר"ר אשר צבי נר"י הראב"ד ומ"מ דפה ק"ק איסטרהא יצ"ו" וחתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מו' דוד זצ"ל". על השל"ה שנדפס באוסטרהא תקס"ב נמצא שם „הסכמת כבוד הרב המקובל החסיד המפורסם בוצינא קדישא קדוש יאמר לו בקש"ת מו' אשר צבי נר"י הראב"ד ומ"מ דפה ק"ק איסטרהא" והוא חתם „הק' אשר צבי בא"א המנוח מוהר"ר דוד ז"ל". על ספר „מאור עינים" להרב הצדיק מטשערנאביל ז"ל נדפס בסלאוויטא תקנ"ח נמצא „הסכמת הרב החסיד איש אלהי קדוש כמהור"ר אשר צבי מ"מ דק"ק אוסטרהא" וחתם „כ"ד הקטן אשר צבי בא"א המנוח מ"ה דוד זצ"ל מ"מ דק"ק אוסטרהא". על ספר „עין יעקב" נדפס באוסטרהא תקס"ב נמצא הסכמת הרב המאה"ג המקובל החסיד המפורסם האמיתי איש אלהים קדוש יאמר לו מוהר"ר אשר צבי ראב"ד ומ"מ דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" והוא חתם „הק' אשר צבי בהמנוח מוהר"ר דוד זלה"ה מ"מ דק"ק אוסטרהא וכן על ספר „אור פני משה" בא בהסכמה בשנת תקס"ח.

ג. בערך שנת תקס"ד הטיל הדוכס מעירנו מס חדש כבד מנשוא על הבעלי בתים דפה והבעלי בתים הגישו את משפטם לפני כס המשלה אך הרבני המופלג מוהר"ר מנחם מענדיל חתנו של הרה"צ ר' אשר צבי שהיה חיכר ומוכסין אצל הדוכס עמד מרחוק ולא נטה אחר הבעלי בתים ומזה צמחה מחלוקת גדולה בעירנו על הרב ר' אשר וחתנו ור' אשר הוכרח לעזוב את העיר ונתקבל לאב"ד ומ"מ בעיר קארעץ (ומאז החלו לקראתו בשם ר' אשר קארעציר) ויען כי לא נזהרו הבעלי בתים מנחלתו של הצדיק ר' אשר אש המחלוקת ללהב יצאה ותאכל את כל עירנו עד היסוד כה בשנת תקס"ט וכמה מאות נפשות היו לברות לשיני הלהבה כאשר כתבתי לעיל. וגם בהיות מקום שבתו בעיר קארעץ חתם עצמו „אב"ד ומו"ץ דק"ק אוסטרהא". על ספר „ילקוט הראובני" שנדפס באוסטרהא בשנת תקס"ו נמצא „הסכמת הרב הגאון האמיתי החריף ובקי בנגלה ובנסתר שלשלת היוחסין המקובל החסיד המפורסם נ"י ע"ה פ"ה איש אלהים קדוש יאמר לו מ"ה אשר צבי נר"י אב"ד ומ"צ דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" והוא ח"ע „הק'

אשר צבי בהמנוח מו' דוד זצ"ל אב"ד ומ"צ דק"ק אוסטרהא חונה בק"ק קארעץ" על ספר „חידושי הלכות מהרש"א" שנדפס באוסטרהא בשנת תקם"ו (עיין בסוף הפרק) בא הוא בהסכמתו וחתם „הק' אשר צבי בהמנוח מוהר"ר דוד ז"ל אב"ד ומ"צ דק"ק אוסטרהא חונה בק"ק קארעץ".

ד. הרב הצדיק ר' אשר חיבר ספר „מעין החכמה" נדפס בקארעץ בשנת ס'א'ש'ר' שמנה ל' חמו' (תקע"ז) וכן נכתב על שער הספר „ספר „מעין החכמה" שחיבר הרב החסיד המפורסם בוצינא קדישא איש אלקי מוהר"ר אשר צבי שהיה מגיד משרים דק"ק אוסטרהא ולעת זקנתו נתקבל להיות מורה דרך ה' פה ק"ק קארעץ הן המה מכתבי קודש מפי קדוש עליון אמרות טהורות משפתי איש טהור נחצבו על חמשה חומשי תורה ותהלים ופרקי אבות ואגדות לא משפתי בשר ודם כי אם ברוח אלהים אשר היתה עליו ומלתו תטיף על לשונו . . . ."

ובראש הספר הסכמת הרב הגאון הגדול מופ"ה איש אלהים קדוש יאמר לו בוצ"ק מהיר"ר אברהם יהושע העשיל אב"ד דק"ק אפטא ולע"ע איתן מושבו בק"ק מעזבוז יצ"ו" . וזה לשונו „היות שהרב המאה"ג המקובל איש אלקי החריף ובקי בוצינא קדישא כבוד תפארת שמו מהור"ר אשר צבי אשר היה מקדם מגיד משרים דק"ק אוסטרהא ובעת איתן מושבו בק"ק קארעץ שלח אלי את . . . . עם כתבי קודש „מעין החכמה" חידושי תורה שחיבר הרב החסיד הנ"ל בשכלו הזך והישר הקדוש והטהור וכוונתו הטהורה לזכות את בני ישראל אז אמרתי ומי יתן ויחוקו מליו . . . עיינתי בכמה דברים וראיתי בהם דברים העומדים ברומו של עולם . . . . והנני להסכים עמו ארי שסידר רגליו לכנום מי יעל עמו ובודאי דברי קדשו אין צריכין חיזוק כי ידוע שכל דבריו נאמרו ברוח הקודש . . . דברי המדבר לכבוד חכמי התורה הבא על החתום יום ד' דחנוכה כ"ח כסליו לשמוע זעק"ת בני ישראל לפ"ק הקטן אברהם יהושע העשיל מאפטא והזנה פה ק"ק מעזבוז יצ"ו" . ואח"כ הסכמת הרב המאור הגאון הגדול המפורסם וכו' מו"ה מרדכי אב"ד דק"ק קארעץ" וז"ל „מי אנכי לבוא הלום לנשת אל הקודש ליתן הסכמה על ספר הקדוש „מעין ההכמה" שחיבר הרב החריף החסיד המפורסם בוצינא קדישא האלוף מהור"ר אשר צבי נ"י ובפרט שדברי קדשו באו לפני נאוני זמנינו הרב הגאון האלקי מו' אברהם יהושע העשיל ונתן הסכמתו עליהם . . ." והרב ר' אשר כותב בהקדמתו לספרו זה „אליכם אישים אקרא כל אשר נוגע יראת ה' בלבו ללמוד ולעיין בספרי מעין החכמה אשר צביתי (כאן רמז שמו) וחברתי . . . ועוד שאלה אחת אני מבקש כל המעיין בספרי הזה וימצא איזה דברים הכתובים בו יאינם מובנים יעמוק בהם בדביקות יראה ואהבת אלקות ביותר וימצא שהם דברים של טעם כי מהדי בשמים שכל דברי הספר הזה לא דברתי ח"ו לכבוד עצמי ולא לכבוד בית אבא ולא בשביל שכר עולם הזה ושכר עולם הבא רק לעשות שעשועים לו יתברך שמו וממני תראו וכן תעשו (הדברים מבהילים והלב מתרגש ומתפעל מדבריו הנאמרים באמת ואמונה) „הקטן אשר צבי בן א"א המנוח מהור"ר דוד זצ"ל".

ה. מבניו וחתניו של הרה"צ ר' אשר לא ידעתי כי אם את בנו הרב המאה"ג מוהר"ר יואל שבא גם הוא בהסכמתו על ספר „ילקוט הראובני" שהזכרתי לעיל ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת כבוד הרב המאה"ג המפורסם שלשלת היוחסין

מיהר"ר יואל בן לאותו צדיק כבוד הרב הגאון החסיד המפורסם בתורה וביראה ובחסידות האלוף נ"י ע"ה כקש"ת מהור"ר אשר צבי אב"ד דפה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" . והוא כותב בהסכמתו דבר שפתים אך למחסור ליראים ושלימים אשר המה כבר עשו סמיכות לדבריהם הנאמרים באמת למען עמוד התורה לנזור . . . נוסף לזה כתב של אבי מירי נ"י אנא מה אענה אבתריה גרירי כל עלמא לא צריכין לרידי רק מחמת הפצרת גיסי הרבני המופלא הנגיד המפורסם מ' מנחם מענדיל בן כבוד הרבני המופלג המפורסם המנוח מוהר"ר יעקב אשר הפציר בי עד בוש . . . הכ"ד הב"ע החתום יום ד' כ"ב אדר השני תקס"ו החותם פה ק"ק אוסטרהא הק' יואל באמ"ו אשר צבי יצ"ו" . ונפלאות היא בעיני אשר לא מצאתי זכרי באחד מן הפנקסים ולא ידעתי מי המה בניו של ר' יואל ואנה מקום מנוחתו שאלתי ודרשתי על אודותי ואין מגיד לי . וחתנו של הרב ר' אשר הוא הרבני המופלא הנגיד המפורסם מוהר"ר מנחם מענדיל בן הרבני המופלג המפורסם מוהר"ר יעקב פרנס ונגבי בהח"ק כמה שנים חתימתו נמצאה בפ' הח"ק הרבה פעמים "הק' מנחם מענדיל במוהר"ר יעקב יצ"ו" . ועל המגילה מז' תמוז ח"ע מנחם מענדיל בהמנוח מוהר"ר יעקב" הוא הדפים את הספר "ילקוט הראובני" הנ"ל באוסטרהא ועל שער הספר נכתב "במצות ובהוצאות של הרבני הנגיד מוהר"ר מנחם מענדיל בהרבני המופלג מוהר"ר יעקב זלה"ה חתן הרב הגאון הגדול המפורסם איש אלקים קדוש יאמר לו מוהר"ר אשר צבי מ"מ ור"מ ומו"ץ פה ק"ק אוסטרהא" וכן הדפים את ספר המהרש"א באוסטרהא ועל שער הספר כתוב בהצאות של . . . מוהר"ר מנחם מענדיל בהרבני המופלג מיהר"ר יעקב חתן הרב . . . מוהר"ר אשר צבי מ"מ ור"מ ומו"ץ דפה אוסטרהא" .

בפ"ש (ד' רע"ב) מצאתי כתוב "שסילק הנאמן שבירות להרב המגיד ר' אשר עבור שנת תק"ם" ובדף רע"ז כתוב "לזכרון שקיבל הרב המגיד המפורסם מו' אשר צבי שבירות חמישים זהו' עבור שנת תקם"ב היום יום ה' פ' נצבים תקם"ב נמצא מגיע להרב הנ"ל שבירות עבור שנת תקם"א כמבואר מעל"ד החשבון" ויותר דברי הרה"צ ר' אשר ונפלאותיו אשר ספרו ממנו הלא הם כתובים על ספרי סיפורי הצדיקים ובאותה שנה שיצא ספרו "מעין החכמה" על פני התבל בא השמש נפטר הצדיק ועלה לשמים וגופו הטהור ספון וטמון באדמת קודש בית הקברות הישן אשר בעיר קארעץ ואני בהיותי שם הלכתי להשתטח על קברו אשר בנין חומה עימר עליו והעתקתי את נוסח מצבתו אשר תקרא אמריה לאמר :

פ"נ

אדמו"ר

הרב הגאון

המפורסם מופת

הדור איש אלקים

בנן של קדושים

נ"י ע"ה פ"ה מוהר"ר

אשר צבי שהי' אב"ד

ומ"מ דק"ק אוסטרהא
בהרבני מ' דוד נפטר
ט"ז שבט תקע"ז לפ"ק
ת"נ צ"ב"ה.

רטו.
הרב המופלג החריף מוהר"ר שאול הכהן מע"ח דפה.

א. הוא בנו של המופלג הנגיד מוהר"ר מאיר הכהן מגדולי עירנו מיחוסי כהונה והרב ר' שאול היה מחריפי דפום בי-דתא מופלג ושנון שקדן גדול בתורה הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה וכל דבר הקשה בש"ס ופוסקים הביאו אליו והוא השיב לכאו"א כיד חכמתו וחריפתו הגדולה. בספר שו"ת „מים חיים" להגאון מוהר"ר חיים רפאפורט אב"ד דפה חלק אבן עזר סימן א' מסיים הג"מ חיים בתשובתו „סוף כל דבר נראה לי ע"פ דין ודת תוה"ק שרשות נתונה לר' יוסף לגרש את אשתו בע"כ בלי הסכמות מאה רבנים רק בתנאי כפול שיסבימו לזה בעלי תריסין מופלגי תורה דפה"ק יצ"ו ארבעה חמשה בטעפיה פוריה וביחוד כבוד ידידי הרב המופלג החריף הישיש כ"ש מ' שאול כ"ץ כי היכא דלמטוי שיבא מכשירא ובאם לאו אין רצוני לתקוע א"ע לדבר הלכה" ור' שאול כתב בשולי הדף „גם אנכי באתי כיהודא ועוד לקרא כי ראה ראיתי את כל הנאמר לעיל והנה דברי פי חכם חן למעלה למשכיל כולו מחמדים וחכי ממתקים ואינו צריך להסכמתי רק באתי למלאות רצונו כנאמר לעיל באתי על התתום הק' שאול בא"א המנוח מ' מאיר הכהן זצללה"ה מעיר חדש דק"ק אוסטרהא יצ"ו". וכן שם בספר הנ"ל בקונטרס „אוצרות חיים" פ' קרח כותב „והקשה לי ידידי המופלג החריף מו"ה שאול הכהן מע"ח . " ונזכר ר' שאול גם בס' שו"ת „מאיר נתיבים" סימן ל"ד . וגם החסיד ר' הירשקו ר' שמואלקס זלה"ה הלך לר' שאול להרצות לפניו משנתו שקשתה עליו כאשר כתבתי לעיל (קס"ג) ומלבד שהיה הרב ר' שאול מופלג גדול בתלמוד ופוסקים היה גם בעל מקרא מופלא והיא היה מטעים לתלמידיו כל התנ"ך על פי פירוש רש"י ז"ל הפלא ופלא, בדור שלפנינו היו בעירנו אנשים שיצא להם שם בהבנת המקרא היטיב. וכולם קבלו מהרב ר' שאול גם הרב המופלג הגדול מוהר"ר שלמה זלמן כהנא ז"ל קיבל ממנו הבנת המקרא באר היטיב על פי פירוש רש"י ועיין הלאה (רס"א).

ב. הרב ר' שאול היה פרנס וגבאי בהח"ק צד שני כמה שנים ונתחבר להח"ק יחד עם חותנו הראש והנגיד מוהר"ר משה במהו"ר אלי' ככתוב על ספר פנקס השני (קנ"ד) „הן היום דלמטה נגשו לפנינו אלופי חבורה קדישא הח"מ ז"ה . . . וה"ה הראש מו"ה משה במו"ה ארי' וחתנו הרבני המופלא מו"ה שאול במו"ה מאיר כ"ץ לקרבם לגשת אל הקודש להיות באחד מבני החבורה . . ולראי' באנו עה"ח היום יום ד' ער"ח מרחשון תקל"ב" ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים פרנס את הח"ק יחד עם הנביר הקצין ר' יקותיאל זוסמאן ושאר נכבדי החבורה הנזכרת נמצאה בהפ' הרבה פעמים „הק' שאול

באמ"ו מוהר"ר מאיר הכהן זצללה"ה". על המגילה מז' תמוז חתם „שאול בהרב מוה"ר מאיר הכהן מעיר חדש". מבניו וחתניו לא ידעתי והרב ר' שאול האריך ימים ונפטר בשיבה טובה. מצבתו עומדת אצל מצבת הרב ייב"י ז"ל והיא הספר לנו את שבחו:

פ"נ
התורני
הישיש מו' שאול
בהרבני המופלג
מו' מאיר הכהן אשר
רוב ימיו למד עם
תלמידים והעמיד
תלמידים הגונים נפ'
ער"ח איר תקע"ז לפ'
ת'נ'צ'ב'ה.

רמז.

הרב המופלא מוהר"ר משה מאיר אב"ד דק"ק קוניב.

מצבתו מצאתי אצל מצבת הרב החריף ר' זלמן מעזירטשער (קי"ח) ויותר לא ידעתי ממנו. וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרב
המופלא
הישיש והזקן
מוהר"ר משה מאיר
אב"ד דק"ק קוניב
בהרב מו' יעקב
נפטר עש"ק ה'
אדר שני תקע"ח
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

ריז.

הרב המופלג החסיד מוהר"ר משה ארי' מ"מ דמעזירטש קטן.

שמעתי מזקני עירנו התורנים שהיו מפליגים בשבחו מאד ואמרו עליו

שהיה איש צדיק חריף ומופלג גדול לאסיקי שמעתא אליבא דהזילבתא. חסיד וענוי הצנע לכת מרי דעובדא וגם בימות החורף תבר גזיזא דברדא וטבל עצמו בכל יום והיה מגיד מישרים בעיר מעזירטש קטן (הסמוכה לעירנו בתוך תחום שבת) ומפורסם בעירנו בשם „המגיד ממעזירטש קטן" וכמעט בכל יום הלך לעירנו להקלויז הגדולה דפה ושם ישב ולמד כל היום ונשא ונתן ופלפל בדבר הלכה עם הרב הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דפה. וכמה פעמים נצח אותי בהלכה. והיה עני מרובא. לחם צר ותפוחי אדמה היה מאכלו כל השבוע וסיפר לי זקן תורני אשר פעם אחת אמר להג"מ חיים רפאפורט „אם אתם מנצחים אותי בהלכה לאו חידוש הוא כי אתם למדתם תורה מתוך הרחבה ועושר מתוך בשר ויין. לא כן אנכי שלמדתי תורה מעוני ודוחק מתוך לחם צר ומים לחץ". ובני היא מוהר"ר יוסף אשר זכור זכרנו הלאה (רל"ח).
ומצבתו תגיד לנו את ערכו הגדול.

פ"נ

איש צדיק
וישר ירא ה'
מנעוריו ועוסק
במלאכת שמים הרבני
המופלג מו' משה ארי'
זצ"ל בהר"ר יוסף מגיד
משרים דמעזירטש
קטן נפטר בש"ק יום
כ' לחודש אדר
תקע"ט לפ"ק.

ריח.

הרבני המופלג מוהר"ר אברהם במוהר"ר יצחק.

אחד מדייני עירנו המופלגים ירא אלקים והולך תמים נקרא בעירנו „ר' אברהם טעזירטשער". על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא בשנת תקע"א בהסכמות הרבנים המפורסמים דיינים מובהקים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא בא גם הוא בחתימתו „הקטן אברהם במוהר"ר יצחק ז"ל" על ספר „שבחי הבעש"ט" שנדפס בברדיטשוב בשנת תקע"ה בהסכמות הרבנים מופלגים מאורות גדולים דיינים חריפים דפה ק"ק אוסטרהא בא גם הוא בחתימתו „הקטן אברהם בא"א יצחק זלה"ה" על המחזור גדול שנדפס באוסטרהא בשנת תקע"ו בהסכמת דייני צדק דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו „הקטן אברהם בא"א מו"ה יצחק זללה"ה" על חומש קטן שנדפס בסלאוויטא תקע"ט בהסכמת הדב הניאה"נ המפורסם החריף ובקי מוהר"ר מרדכי מרגליות ז"ל אב"ד דק"ק סטנאב ובהסכמת המופלגים

הוותיקים והחסידים יישבי יעב"ץ וב"ד דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו „הקטן אברהם בא"א מוהר"ר יצחק זללה"ה" ובן בהפנקס מהחבורה משנויות מצאתי חתימתו כמה פעמים „הק' אברהם בהמנוח טו"ה יצחק זללה"ה".

וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ

הולך תמים
זה אברהם הרבני
המופלג בתורה
ויראה מו' אברהם
ב"ר יצחק זצללה"ה
דיין דפה נפטר יום
ג' לחודש סיון תק"פ
לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

ריט.

הרב הדרשן המופלג מוהר"ר גדליה במוהר"ר צבי.

את מצבתי מצאתי בין מצבות נכבדי עירנו ולא שמעתי על אורותו שים דבר עד הנה ולא ידעתי מי הוא כפי הנראה בא לכאן לדרוש כדרך בעלי הדרשה שבאו יום יום לדרוש בעירנו אז. כאשר מצאתי על פנקס הח"ק. וכאן מצא מקום מנוחתי. ואלה הדברים כתובים על מצבתו:

פ"נ

הרב
המופלג בתורה
וביראה הדרשן
הגדול מהור"ר גדלי'
במוהר"ר צבי שהי'
מגיד משרים דק"ק
מאהלוב דליטא
נפטר ע"ש שמנה
ימים לחודש אב
תקע"ט לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה.

רכ.

החסיד המופלא מוהר"ר יצחק בהקדוש מוהר"ר יעקב.

בפנקס שני ד' רכ"ד מצאתי „להקדוש יעקב ז"ל זהב לתבריכין" ויען כי חסר שם פרט השנה לא יכולתי לברר אם ר' יצחק דנן הוא בנו של הקדוש הזה או אולי הוא בנו של האיש אלהים קדוש מוהר"ר יעקב במוהר"ר חנוך הענ"ך הנזכר לעיל (קפ"ב) ולא מצאתי ממנו שום זכר באחד מן הפנקסים אך מצבתו אשר מצאתי בין מצבות הגדולים תביע לנו את שבחו לאמר :

פ"נ
הרבני
המופלא החסיד
יומם ולילה לא מש
מתוך האוהל של
תורה מוהר"ר יצחק
בהקדוש מוהר"ר
יעקב נפטר ע"ש"ק
י"ד אייר תק"פ
לפ"ק ת"נ"צ"ב"ה .

רכא.

הרבני מוהר"ר אשר בהרב דחייטים.

אחר מן נכבדי העיר ואלופי הראשים בהח"ק והוא בנו של הנגיד והמופלג מוהר"ר ישראל הרב דחייטים (קפ"א) ור' אשר עיד בילדותו חיבר אותו אביו למחברת הח"ק כמו שמצאתי כתוב על פנקס הראשון (ר' נ"ד) „עפ"י הצעת דבריו של התורני מוהר"ר ישראל בהמנוח הנגיד מוהר"ר יעקב ז"ל שהציע לפני שלחן הטהור כבוד אלופי נגידי הח"ק יצ"ו שהתפלל בעד בנו הינ"ו וחכים כמר אשר שי' שרוצה לחנכו במצות להיות בחיבור הנאה . . . . בכן נשאנו פניו וקרבנו את הילד שעשועים כמר אשר שי' הנ"ל להיות בחיבור הנאה . . . . היום יום א' ר"ח סיון תקיו"ד טית לפ"ק" ואח"כ היה נבאי דח"ק כמה שנים ובעת התמנות מצאתי אותו בין אלופי הגבאים במשך כמה שנים „ה"ה התורני מו' אשר בהרב דחייטים" או „ה"ה הראש מ' אשר בהרב דחייטים" חתימתו מצאתי כמה פעמים „אשר בהנגיד מו' ישראל" ואחר פטירת אביו ח"ע „אשר בהמנוח מו' ישראל ז"ל" ובניו ונכדיו ידועים בעירנו .

וזאת חרות על מצבתו

פ"י

הרבני

המופלא מוהר"ר

אשר בהמנוה מ'

ישראל הרב

דחייטים נפטר

ביום ד' דהוה"מ פסח

תקפ"א לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

רכב.

הרב הגאון המפורסם מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ באוסטרהא והגליל.

א. גאון חסיד ומקובל בנו של הגאון והחסיד אמיתי אור עולם רשכבה"ג מהור"ר מאיר ז"ל בעל „מאיר נתיבים" ושאר ספרים עיין (לעיל קס"ו) מקודם היה הג"מ בצלאל אב"ד בעיר זוועהל ומשם שלח שאלותיו למר אביו. בס' מאיר נתיבים סימן ואו נמצא „שאלה מבני מחמד עיני ולבי הרב הה"ג החריף המפורסם מוהר"ר בצלאל" והוא חתם עצמו על השאלה כ"ד בנו ותלמידו כ' סיון א'ת'פ'ל ל (תקמ"א) לפ"ק זוויהעל יצ"ו „הק' בצלאל בהגאון אמיתי מוהר"ם מרגליות חפ"ק הנ"ל" ואחר פטירת אביו הגאון הוכן בחסד כסאו למלאות מקום אביו ז"ל בעירנו והגליל והוא עם אחיו הרבנים הוציאו לאור את הספר „מאיר נתיבים" והרב החסיד מוהר"ר אשר ז"ל מ"מ דפה כותב בהסכמתו . . „ובעת קמו בניו לקיים מילי דאבות להוציא לאור משפטו משפט וצדקה לזה למלאות הבית אורה מתורתו של ר' מאיר ה"ה כבוד הרב הה"ג המפורסם החריף הותיק כ"ש מוהר"ר בצלאל האב"ד ור"מ פה קהילתנו אשר בעת הוכן בחסד כסאו למלאות מקום אביו הגאון החסיד . . ." והרב הצדיק המפורסם מאפטא ז"ל כותב בהסכמתו . . . „להיות ה"ה אהובי ש"ב נד"ז הרב הה"ג החריף שלשלת היוחסין כ"ש מוהר"ר בצלאל נ"י בן לאותו צדיק" . . . והרב הגאון הישיש המפורסם בדורו מוהר"ר מאיר ז"ל אב"ד דק"ק קאסטאנטין (בן הגאון יעב"ץ ז"ל) כותב בהסכמתו „האחים המאורות הגדולים . . . ואילן הנוטה למקום קדוש ק"ק אוסטרהא יצ"ו הרב המא"ה מו"ה בצלאל נ"י" .

ב. הג"מ בצלאל בא בהסכמה על הרבה ספרים שנדפסו בזמנו ולא אוכל לפרוט את כולם כי רבו מאד אך מעט מהם אזכיר כאן. על ספר „איתן האזרחי" נדפס באוסטרהא שנת תקנ"ו בא הוא בהסכמתו בראש חכמי יעב"ץ מהקלויז דפה ובראש ההסכמה כתוב „הסכמת הרב המאור הגאון הגדול החריף ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל" והוא ח"ע „הקטן בצלאל בהגאון

חחסיד בעמ"ס איר עולם מוהר"ר מאיר מרגליות החונה פה ק"ק אוסטרהא והגליל" על ספר „משנת חכמים" נדפס באוסטרהא תקנ"ו. על השל"ה שנדפס באוסטרהא תקס"ב נכתב בראש הסכמתו „הסכמת כבוד ארמ"ו מר"א הרב המאה"ג הגאון החסיד המפורסם בוצינא דנהורא אס:קלריא המאירה קדוש יאמר לו כש"ת מו' בצלאל נר"י אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק אוסטרהא והגליל". וכן על ספר ש"ע „חשן משפט" שנדפס באוסטרהא תקס"ה נכתב בראש הסכמתו „הסכמת כבור ארמ"ו מד"א הרב הגאון החסיד המפורסם בוצינא דנהורא נור ועטרה חריף ובקי שלשלת היוחסין קדוש ה' יאמר לו כ"ש מוהר"ר בצלאל נר"י אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו והוא חתם „הק' בצלאל בהגאון אמיתי מ"ה מרגליות זצללה"ה החונה פה ק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו". על „העין יעקב" שנדפס באוסטרהא נכתב בראש הסכמתו „הסכמת כ' ארמ"ו ה"ה המופלא הרב המאה"ג שלשלת היוחסין כקש"ת מוהר"ר בצלאל נר"י אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק אוסטרהא" והוא חתם שנת „ביושר לבבי" (תקס"ב) „הקטן בצלאל בהגאון האמיתי מוהר"ר מאיר מרגליות זצלה"ה החונה פה ק"ק אוסטרהא והגליל". על החומשים שנדפסו בברדיטשוב עם פי' הראב"ע הרמב"ן מרגליות טובה בא הוא בהסכמתו ומה שכתב שם העתקתי לעיל (קס"ו). על ספר „חידושי הלכות" לרב האי גאון המפורסם בתבל רבי רבי העשיל ז"ל נדפס פה בשנת תקס"ד על ספר „ערכי הכנויים" להגאון בעל סדר הדורות בא הוא בהסכמה יחד עם אחיו הגאון המפורסם מוהר"ר שאול ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק לובלין ובראש ההסכמה נרשם „הסכמת האחים ה"ה הרב הגאון המפורסם מו"ה שאול אב"ד ור"מ דק"ק לובלין והגליל והשני בדומה לו הרב הגאון מוהר"ר בצלאל אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא והגליל" וכן על ספר שבחי הבעש"ט שנדפס בברדיטשוב בא הוא בהסכמתו. על ספר תוספות שבת שנדפס בשנת תקס"ו על ספר טעמי תורה נדפס בווילנא תקפ"ב בא הוא בהסכמתו 1) וכן על ספר „אור הנערב" שנרפס פה. ובין הרבנים הגדולים גאוני ארץ שבאו בחתימתם על תקנות הגדולות וקבועות שתקנו בעצין בדיקת הריאה בא גם הג"מ בצלאל בחתימתו 2) וביותר שהיה הגמ"ו בצלאל גאון וחסיד היה גם סופר ומליץ בעל לשון צח ומשורר בחרוזים והרבה מהסכמותיו כתב בדרך שיר. על ספר „כד הקמח" נדפס פה בשנת תקס"ד נכתב בראש הסכמתו הסכמת כבוד אדמ"ו הרב המאור הגדול הגאון החסיד נור הקידש קדוש ה' המפורסם מוהר"ר בצלאל נר"י אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק"ק אוסטרהא והגליל יצ"ו והוא כתב הסכמתו בחרוזים ראשי החרוזים „כד הקמח" וסופם „בצלאל נר"י". על ספר „צילותא דאברהם" נקרא חידושי „מהרמ"א" שחיבר דודו אחי אביו הג' רשבכה"ג מוהר"ר משה אברהם אביש מרגליות נדפס בעירנו בשנת תקפ"א בא הוא בהסכמתו וגם כתב הקדמה ארוכה על דרך שיר וחרוזים וראשי החרוזים מתחילים באותיות שמו „בצלאל בהגאון רבי מאיר אחיו של הגאון רבי אברהם אבוש זצללה"ה" וכן על ספר „חשן משפט" שנדפס פה בשנת תק"ס כתב הסכמה על פי חרוז ראשי

1) רשימה קה"מ להח' ווינער אות טית 4570.

2) עיין בספר „בית משולם" שהוציא לאור ידידי הרב הגאון המפואר שלשלת היוחסין קורא הדורות ובקי מהולל מוהר"ר צבי יהוקאל כיכליואהן שליט"א אבד"ק פלינסק שם בד' ו' ה' העתיק את כל התקנה עם חתימות הגאונים באריכות.

החרוזים „שלחן ערוך חושן משפט תורת כהנים" וסוף החרוזים „בצלאל בהגאון מוהר"ר מאיר זללה"ה". וכן ראיתי הסכמתו על ספר מנחת יצחק. ועוד על ספרים הרבה אשר אי אפשר לפרוט את כולם.

ג. הרב ר' בצלאל כמו אביו ז"ל נטה אחר תלמידי הבעש"ט ז"ל התנהג עצמו בהסידות ולמד חכמת הקבלה והיה מחבב מאד את הרב הצדיק המפורסם מוהר"ר זוסיא מאניפאלי זצ"ל ובכל פעם שבא הצ' ר' זוסיא לעירנו התאכסן בביתו של הג"מ בצלאל והוא חלק לו כבוד גדול. בעירנו מספרים דבר פלא שראה הרב ר' בצלאל מהצדיק ר' זוסיא פעם אחת בעת שהלך ללותו בדרך, והצ' ר' זוסיא בהסכמתו על ספר „סור יכין ובועז" שהוציא הג"מ בצלאל כותב... „נדבה רוחי של בנו חביבי הרב הגאון הגדול המפורסם חריף ובקי מוהר"ר בצלאל אב"ד דק"ק אוסטרהא להביאם לבית הדפוס"... בס' „שפתי צדיקים" להרה"צ המופלג מוהר"ר פנחס ז"ל שהיה אב"ד ומו"ץ בדינאוויץ כותב כמה פעמים ומהרב הגאון וכו' אב"ד מאוסטרהא שמעתי". ובדף מ"ג כותב „מהרב הגאון ר' בצלאל נ"י מאוסטרהא שמעתי... והשבתי לו..." והרב הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד פה בספרו „מים חיים" סימן ע"ג כותב „לכבוד ש"ב ידיד נפשי הרב המאה"ג החריף ובקי החסיד המפורסם מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה"ק יצ"ו". והג"מ בצלאל חיבר ספר „כתר שבת" על התורה ולא נדפס וכעת היא נמצא ביד נכדו הגביר הנכבד החסיד ר' משה מרגליות יחי' כאשר כתב אלי במכתבו.

ה. הג"מ בצלאל היה חתנו של הרב החריף המפורסם מוהר"ר יהושע מדראהביטש ז"ל ומבתו מרת חיה הוליד את בנו הרב ר' יחזקאל ז"ל והרב ר' יהזקאל הוליד את בנו הנגיד והתורני מוהר"ר בצלאל ז"ל והוא אביו של הנ' הנכבד ר' משה מרגליות יחי'. ועוד שני חתנים תורנים נכבדים היו לו להג"מ בצלאל ויוצאי חלציהם יהושים בעירנו. בשנת תקפ"א עלה הג"מ בצלאל לשמים בצל-שדי תתלונן נשמתו הטהורה וגופו ספון וטמון אצל קבר אביו הגאון זללה"ה, ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר:

הרים המצנפת ונפלה העטרה
ביום שבת קודש י"ג אדר ש' שנת
תקפ"א כבוד אדמו"ר הרב הגאון
הגדול חסיד ועניו חריף ובקי
בנגלה ובנסתר אספקלריא מאירה
המופלא מוהר"ר בצלאל על שם
הכמתו נקרא. אב"ד ומו"ץ דפה ק"ק
אשר חיבר ספר „כתר שבת" על
התורה בהגאון מוהר"ר מאיר מרגליות
ת'ע'צ'ב'ה.

וזאת חרות על מצבת אשתו:

פ"נ

כבודה בת
מלך פנימה נפט'
ביום כסלו תקפ"ג
לפ"ק האשה הרבנית
הצדקנית הסידה
יראת ה' היא תתהלל
המפורסמת בת טובים
מ' חיה זצללה"ה בת הרב
החריף המפורסם מ'
יהושיע מדראהביטש
ז"ל אשת הרב הגאון
ה"ה מ' בצלאל זצללה"ה
אב"ד דפה ת"נ צ"ב"ה.

ואלה המה הרבנים דיינים מובהקים ומופלגים חכמים יישבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה שהיו בזמן אחד עם הרה"צ מוהר"ר אשר מ"מ דפה ועם הרב הגאון מוהר"ר בצלאל אב"ד דפה ונצטרפו אליהם בחתימתם על הסכמות ופסקי דינים אשר לא מצאתי את מצבותיהם ולא ידעתי זמן פטירתם עשיתי לכולם מדור אחד. מלבד אלה הדיינים אשר מצאתי את מצבותיהם וכתבתי כל אחד בזמנו.

רכג.

הרב המופלג כוהר"ר נתן נטע.

מופלג גדול בתורה דיין מצוין בעירנו מחכמי יושבי יעב"ץ בקלויז הגדולה דפה והוא בנו של הרב הצ' המאה"ג מוהר"ר שמואל שמעלקא (ע"א) בא בהסכמה על ספר „בנפי יונה" וספר „צמח צדיק" נדפסו בקארעץ שנת תקמ"ה בהסכמות הרב ייב"י והרה"צ מוהר"ר אשר מ"מ ובא גם הוא בחתימתו „נתן נטע בהרב מוהר"ר שמואל שמעלקא זללה"ה". על ספר „סוד יכין ובועז" נדפס באוסטרהא תקנ"ד ח"ע „נתן נטע בהרב מוהר"ר שמעלקי אב"ד ק"ק טארטקאב" על ספר „מאיר נתיבים" על ספר „איתן האזרחי" על ספר „משנת חכמים" על „תיקוני זוהר" שנדפס באוסטרהא תקנ"ח על הטורים שנדפסו בסלאוויטא תקס"א על השל"ה שנדפס באוסטרהא תקס"ב על היורה דעה על ש"ע חושן משפט שנדפסו בשנה הנ"ל באוסטרהא על „העין יעקב" שנדפס באוסטרהא תקס"ד ועוד על כמה ספרים ותמיד חתם עצמו „נתן נטע בהרב ה"ה מוהר"ר שמואל שמעלקי אב"ד

דק"ק טארטקוב" . בפנקס הח"ק צד שני נמצא פסק אחר מהריינים דפה בדבר דו"ד שהיה בין שני הצדדים מהח"ק דפה ובא הוא בחתימתו בראש "הק' נתן נטע" וכן על המגילה מו' תמוז חתם "נתן נטע בהרב מו' שמואל שמעלקא" והיה גם אב"ד בק"ק ברעזודוב כן חתם עצמו על ספר רב ייב"י שנדפס בסלאוויטא תקנ"ב "נאם נתן נטע בהרב מיהר"ר שמואל שמעלקא אב"ד דק"ק ברעזודוב" וכן נזכר בפנ' הח"ק כמה פעמים בשם "הרב מברעזודוב". אך מה שח"ע כמה פעמים "אב"ד דק"ק טארטקוב" לא יכולתי לברר אם הוא בעצמו היה אב"ד דק"ק טארטקוב או אביו הרב היה אב"ד דק' טארטקוב הדבר שקול ואין בידי להכריע. בשנת תקי"ב נתחבר להח"ק צד שני ונכתב בפנקס ד' קל"ט "הרבני מיהר"ר נתן נטע בהרב הגאון מוהר"ר שמואל שמעלקי ניגש לפניני הח"מ בבית אלופי הגבאים דחבורה קדישא של גמ"ח שמה מאד נכספה נפשו להדבק בדבק טוב בהתחברות הח"ק ... והנה ראינו שמן הראוי לקרבו לאיש כזה יכל מן דין סמיכי לנא ונתננו ידינו וזרעותינו תאמץ . היום יום הששי תקי"ב . ואח"כ מצאתי אותו בראש אלופי הגבאים במשך כמה שנים בעת התמנית "הרב המופלג מו"ה נתן נטע מברעזודוב" או הרב מברעזודוב וחתימתו נמצאה כמה פעמים בהפנקס . בשנת תקכ"ב חיבר את בני הילה שמואל שמעלקא להח"ק ונכתב על הפנקס ד' קמ"ב "למען תהי השורה הזאת לעד שנכתב בח"ה הן היום ניגש לפנינו החבורה יצ"ו כבוד הרב המופלא כמהור"ר נתן נטע בהרב המה"ג המופלג המנוח מוהר"ר שמעלקי ז"ל ביקש מאתנו . . . לקרב ולחנך את בני הילד שעשועים כמר שמואל שמעלקי שיחי' הסכמנו יחד לקרב ולחנך את הילד למען יקרא דחייא ורשבבי .... יום ה' ח"ה סוכות תקכ"ב" . ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים בהתמנות משנת תקל"ט "ר' שמעלקא בהרב ר' נתן נטע". חתימתו מצאתי בהפנקס "הק' שמואל שמעלקא בהרב מו' נתן נטע יצ"ו" . והרב ר' נתן נטע האריך ימים והפלג בזקנה וראיתי חתימתו שחתם עצמו לעת זקנתו כמה פעמים בהפנקס ומחמת כי כבדו ידיו קשה להבין אפילו צורות האותיות ולא נודע לי שנת פטירתו .

רבד.

הרב המופלג מוהר"ר מרדכי במהור"ר שמעון הלוי הורוויץ.

דיין מופלג ומצויין בעירנו מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז הגדולה פה על ספר עץ חיים וס' פרי עץ חיים שנדפסו בקארעץ תקט"ב בא הוא בהסכמתו בין "החכמים השלימים רבנים מופלגים ומפורסמים מוכתרים בעניה וחסידות המקובלים האלופים חכמי דק"ק אוסטרהא היושבים בקלויז" והוא חתם "הק' מרדכי בהמנוח מוהר"ר שמעון זלה"ה הלוי הודאוויץ" על ספר רב ייב"י שנדפס בסלאוויטא תקנ"ב וכן על ספר "תיקוני זוהר" שנדפס שם תקנ"ג על ספר "מאיר נתיבים" על זוהר חדש ועוד על ספרים בא הוא בחתימתו וחתם עצמו תמיד לפני הרב ר' מרדכי סי"ד "מרדכי בהמנוח מו"ה שמעון הלוי הורוויץ" והיא בני של הרבני המופלג מוהר"ר שמעון הלוי הורוויץ בנו של הראש המופלג מיהר"ר שלים שבנא סג"ל הורוויץ עין לעיל (צ"ב) .

רכה.

הרב המופלג הותיק מוהר"ר מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל.

מחכמי יושבי יעב"ץ בהקלויז מופלג ובקי וחריף גדול ספרא ודיינא פה והוא גיסו של הה"צ רב ייב"י ז"ל כאשר חתם עצמו בהסכמתו לספר רב ייב"י שנדפס בסלאוויטא תקנ"ב „מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא דפ"ק אוסטרהא גיסו של הרב המחבר". על סדר עץ חיים ופרי עץ חיים שנדפסו בקארעץ שנת תקמ"ב ח"ע „מרדכי ספרא ודיינא דפה ק"ק אוסטרהא" על ספר „בנפי יונה" „וצמח צדיק" קארעץ תקמ"ה חתם „מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא דק"ק איסטרהא" על פסק אחד שנמצא ת"י חתמו עליו הגאון החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק הכהן ז"ל מקארעץ והגאון מוהר"ר אהרן שמואל הכהן מסטעפאן בשנת תקמ"ז בא הוא ג"כ בחתימתו „מרדכי סו"ד דק"ק אוסטרהא יצ"ו". על ספר „מאיר נתיבים" תקנ"א חתם „מרדכי ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא" על „זוהר חדש" נדפס בסלאוויטא תקנ"ג חתם „מרדכי בא"מ מוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא יצ"ו" על ספר „סיד יכין ובועז" אוסטרהא תקנ"ד חתם מרדכי במוהר"ר אברהם לעמיל ספרא ודיינא. על פסק דין משני הצדדים דח"ק משנת תקס"א שנמצא אצלי ח"ע „מרדכי ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא יצ"ו". על השל"ה שנדפס באוסטרהא תקס"ב ח"ע „מרדכי ספרא ודיינא" בפ' הח"ק צד שני דף רנ"ה מצאתי „ב"ה הרבני המופלג הותיק החריף ובקי מרדכי סו"ד דפה"ק בא לפני החבורה קדישה דפה ק' לבקש שנכדו הילד הרך הנימול כמ"ר יעקב יוסף שי' בן חתנו הרבני מו"ה שמעי' שיהי' נמנה לדבר מצוה שיהי' כאחד מבני החבורה יצ"ו .. יום ט"ז סיון תקנ"ה לפ"ק. וכפי הנראה קראו את שם נכדו יעקב יוסף על שם גיסו הרב ייב"י ז"ל. שנת פטירתו לא ידעתי אבן נראה שנפטר ערך שנת תקס"ב ועיין אחר זה.

רכו.

הרב ר' מרדכי סו"ד דפה והראב"ד דק"ק אלעקסניץ.

בא בעירנו בהסכמה על כמה ספרים על ספר „יורה דעה" שנדפס פה בשנת תקס"ב חתם „הק' מרדכי ספרא ודיינא אוסטרהא והראב"ד דק"ק אלעקסניץ" על ספר „חידושי הלכות" להגאון הגדול רשכבה"ג ר' ר' העשיל ז"ל שנדפס פה בשנת תקס"ד בהסכמת הגאון ר' בצלאל אב"ד פה בא הוא ג"כ בהסכמתו ובראש הסכמה כתוב „הסכמת הרב מורה צדק דק"ק אלעקסניץ ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא הבירה" והוא חתם „הכ"ד מרדכי ספרא ודיינא דק"ק אוסטרהא והראב"ד בק"ק אלעקסניץ" וכן על העין יעקב שנדפס פה תקס"ד ועל ש"ע חושן משפט נדפס פה תקס"ה חתם „הק' מרדכי ספרא ודיינא פה ק"ק אוסטרהא והראב"ד דק"ק אלעקסניץ", כפי הנראה נתקבל בעירנו על מקום ר' מרדכי סו"ד במוהר"ר אברהם לעמיל הנ"ל. את מצבתו לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו :

רכז.

הרב ר' יהודא ליב במוהר"ר אברהם אבאלי מקרעמניץ.

דיין מופלג בעירנו בא בהסכמתו על כמה ספרים יחד עם הרה"צ מוהר"ר

אשר מ"מ דפה ועם הרב הג"מ בצלאל אב"ד על „זוהר חדש" על „הרב ייב"ץ" על ספר „חידושי הלכות" הנ"ל על „היורה דעה" על העין יעקב על ספר סוד יכין ובועז וכן על פסק דין אשר ת"י משנת תקס"א ועל העין יעקב שנדפס פה תקס"ב על תיקוני זוהר שנדפס פה תקנ"ח על השל"ה שנדפס פה תקס"ב וחתם עצמו תמיד לפני ר' מרדכי ס"ד הנ"ל „הק' יהודא ליב במוהר"ר אברהם אבאלי נ"י מקרעמניץ וכן בא בחתימתו על המגילה מז' תמוז „יהודא ליב במוהר"ר אברהם אבאלי מקרעמניץ".

רכח.

הרב ר' אהרן סו"ד פה.

ספרא ודיינא בעירנו ואחד מאלופי הגבאים בהח"ק בהתמנות שנעשה בשנת תקל"ח וכן אח"כ כמה שנים מצאתי בין אלופי הגבאים „ר' אהרן סו"ד" התימתו מצאתי בפנקס הח"ק כמה פעמים כתיבה תמה ויפה מאד „הק' אהרן דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא והגליל" על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמות „הרבנים המפורסמים דיינים מובהקים יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא" החם „אהרן במוהר"ר ירחמיאל" על שבחי הבעש"ט שנדפס בברדיטשוב תקע"ה בהסכמת הרבנים מופלגים מאורות גדולים דיינים דק"ק אוסטרהא בא בחתימתו „אהרן במהור"ר ירחמיאל". כעת מצאתי את מצבתו וממנה נראה כי היה דיין מיפלג ומצוין בעירנו. וכן כתוב עליה:

פ"נ
איש תם
וישר הרבני
המופלג דיין מצוין
מו"ה אהרן במו"ה
ירחמיאל נפטר
כ' סיון תקע"ו.

רכט.

הרב ר' פסח במוהר"ר אריה ליב.

דיין דפה מצאתי אותו חתום בין הרבנים דיינים מופלגים שהסכימו על העין יעקב שנדפס באוסטרהא וכן על החומשים עם מרגליות טובה שנדפסו בברדיטשוב בא הוא בחתימתו „הק' פסח במוהר"ר אריה ליב זללה"ה" על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמות „הרבנים מופלגים דיינים... יושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא" בא גם הוא בחתימתו „הקטן פסח במוהר"ר אריה ליב זללה"ה" ויותר לא מצאתי ממנו על העין יעקב שנדפס במעזירטש גדול תקס"ח בין הרבנים.... יושבי יעב"ץ דק"ק אוסט' „הקטן פסח במוהר"ר אריה דיינא דפה ק"ק אוסטרהא".

רל.

הרב המופלג מוהר"ר אריה ליב במוהר"ר חיים סג"ל.

הוא היה פה ש"ץ דקהלה נאמן ודיין. על העין יעקב שנדפס במעזיבטש גדול בהסכמת הג"מ בצלאל והרבנים מופלגים דיינים מובהקים ויושבי יע"ץ דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתי „הק' אריה ליב במוהר"ר חיים ש"ץ ונאמן ודיינא דפה ק"ק אוסטרהא" על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמת הרבנים . . . דיינים יושבי יע"ץ דק"ק אוסטרהא חתם „הקטן אריה ליב בלא"א מו' חיים סג"ל זללה"ה" על המחזור שנדפס באוסטרהא תקע"ו חתם „הקטן אריה ליב בלא"א מו"ה חיים סג"ל זללה"ה" על „שבחי הבעש"ט" נדפס בברדיטשוב תקע"ה בא הוא בחתימתו „הקטן אריה ליב בלא"א מוהר"ר חיים סג"ל זצלה"ה" על החומשים עם מרגליות טובה שהזכרתי ח"ע „אריה ליב בלא"א מוהר"ר חיים סג"ל זללה"ה" על החומש קטן שנדפס בסלאוויטא בשנת תקע"ט בהסכמת הרב הגאון המאה"ג החריף מוהר"ר מרדכי מרגליות ז"ל אבד"ק סטנאב ובהסכמות המופלגים הוותיקים והחסידים יושבי יעב"ץ וב"ד דק"ק אוסטרהא חתם „הקטן אריה ליב בא"א מוהר"ר חיים סג"ל זללה"ה" על המגילה מז' תמוז חתם „ארי' ליב בלא"א מ' חיים ז"ל ש"ץ דק"ק אוסטרהא" וכמדומה לי שהוא אחיו של המופלג החסיד ר' שמואל הלוי הנקרא „ר' שמואל ר' יקירם" עיין לעיל (קצ"א). בפנקס שני ד' רל"ז מצאתי כתוב „אמת ניתן לכתוב איך ה"ה הרבני המופלג מוהר"ר ארי' ליב ב"מ חיים ש"ץ דקהלתינו מצד שלנו מחל ער יום דלמטה כל מה שמגיע לו מחבורה הנ"ל ומהיום דלמטה יהן לו מחבורה זו שני זהובים מידי חודש בחדשו . . . היום יום ו' עש"ק ז' ימים לחודש מרחשון תקנ"א לפ"ק" ועיין לקמן מה שכתבתי שם .

רלא.

הרב ר' זכריה מענדיל.

מצאתי איתי חתים על פסק דין בדבר טו"מ ותביעות שהיו בין שני צדי החבורות קדושות דפה וחתמו עליו הדיינים דפה הרב ר' נתן נטע והרב ר' יהודה סו"ד דפה וגם הוא חתם עליו „זכריה מענדיל במוהר"ר חיים ז"ל" . ויותר לא מצאתי ממנו .

רלב.

הרב ר' ישראל במוהר"ר יוסף.

על ספר „עץ חיים" וס' „פרי עץ חיים" שנדפסו בקארעץ בשנת תקמ"ב בהסכמות החכמים השלימים רבנים מופלגים ומפורסמים מוכתרים בענוה וחסידות המקובלים האלופים חכמי דק"ק אוסטרהא היושבים בקלויז חתם הוא בראש „ישראל במו' יוסף ז"ל" ועיין לעיל סימן (קע"ז) כתבתי השערתי כי הוא ר' ישראל נחמן בן ה"ר יוסף דראהביטשיר בעל המחבר „חמדת ישראל" שהיה אח"כ אב"ד ור"מ בק"ק שומאנדי ונתיישב בק"ק צפת .

רלג.

הרב המופלא ומופלג מוהר"ר ישראל במוהר"ר יעקב.

בין הרבנים דיינים מופלגים מעירנו שהסכימו על החומשים עם „מרגליות טובה" שהזכרתי בא הוא בחתימתו „הקטן ישראל בהרב המנוח מוהר"ר יעקב זלל"ה'. ובין הרבנים מופלגים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא שבאו בהסכמתם על העין יעקב שנדפס במעזירטש גדול בשנת תקס"ח בא הוא בחתימתו „הקטן ישראל שלום בהרב המנוח המפורסם כמהור"ר יעקב זלה"ה דיינא דק"ק אוסטרהא" ע' ספר „שבחי הבעש"ט" שנדפס בברדיטשוב תקע"ה נמצאה הסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת בביד המופלא ומופלג בתורה וביראה מוהר"ר ישראל שלום נ"י" והוא חתם „הקטן ישראל שלום בהרב המנוח המפורסם מוהר"ר יעקב זצללה"ה שהיה ד"ץ דק"ק אוסטרהא וכעת מתגורר פה ק"ק ליבר טוב" ולפי השערתי הוא בנו של הרבני איש אלהים קדוש מוהר"ר יעקב במוהר"ר חנוך הענוך עיין לעיל סימן קפ"ב.

רלד.

הרב המושלם חכם וסופר מוהר"ר שמחה ב"ץ רפאפורט.

הוא היה ספרא דמתא פה וסופר הח"ק כאשר מצאתי כתוב על פנקס הח"ק צד ראשון (דף ק'). ולמען דעת ערכו של האיש הזה הנני להעתיק מה שבתוב שם „שיל"ת בעת האסיף אסיפה שלימה ושולחן מלא הרועים כביד אלופי ראשי ומנהיגי כבוד בני חבורא קדישא דפה קהלתינו יצ"ו לעיין ולפקח במילי דשמיא ומילי דמתא והנה רב כהנא אקלע לאתרן ה"ה כבוד הרב המושלם חכם וסופר מהיר מוהר"ר שמחה הבהן בהרב המנוח המפורסם מוהר"ר דניאל כ"ץ ז"ל רפאפורט ספרא דמתא פה קהלתינו יצ"ו וראינו כהן שרעתו יפה דורש וחישב במחשבתו מחשבת הקורש מתהלך בתומת ישרים. לואת ידינו מאמיצים ומחזיקים ידיו אמונה להוסיף לו ברכה ברכת החיים והשלום יחדיו יהיו תמים להיות כבוד הרב ה"ה מוהר"ר שמחה הנ"ל סופר קבוע וחבר עיר כחר מבני חבורא יכבדוהו ויעטרוהו בעיטור סופרים לכל דבר הצטרכות בני כבוד החבורה והרב הנ"ל קבל על עצמו שלא לבקש שום גדולה והתנשאות ושום התמנות רק לשרת את אחיו בני החבורה כל הימים. הכ"ד כבוד אלופי ראשי מנהיגי אלופי החבורה קדישא דפה ק"ק אוסטרה יצ"ו הבאים על הגלוי ועל החתום למשמרת לדורות היום יום ב' כ"ט תשרי תקלמ"ד לפ"ק". והנה מי לא יודע את שם המשפחה הגדולה ב"ץ רפאפורט ולא אפונה כי ר' שמחה זה ממקום קדוש יהלוך ומקור מחצבתו היא משפחת הגאון והכהן הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר שמחה הבהן רפאפורט ז"ל אב"ד ור"מ בק"ק דובנא והורדנא ושמו בקרבו אבל איך סדר השתלשלות יחוסו מן הגאון ר' שמחה נעלם ממני כעת ויותר לא מצאתי ממנו שום דבר בהפנקס.

רלה.

ר' שמחה בונם במהור"ר גרשון.

„בהעין יעקב" שנדפס במעזירטש גדול נמצא שם השטר מכירה שמכרו מרפיסי אוסטרהא את זכותם בהדפסת ספר עין יעקב להמרפיסים מרובנא ובא

הוא בהתימתו לפני הרב ר' יהודא סו"ד דפה „נאם שמחה בונם במוהר"ר גרשון ז"ל פ"ש" וכן על המגילה מז' תמוז חתם עצמו „שמחה בונם במוהר"ר גרשון" ויותר לא ידעתי ממנו.

רלו.

הרב החריף המופלג הנגיד מוהר"ר אברהם במוהר"ר שמואל מייזליש.

מופלג וחריף גדול נגיד נכבד נצר ממשפחת גדולים נין ונכד להגאון המפורסם בדורו מוהר"ר רפאל מייזליש בעה"מ ספר „תוספות שבת" וספר היקר ענף עץ אבות נכד הגאונים הגדולים הגאון ב"ח ז"ל והגאון „חלקת מחוקק" ז"ל ושלשלת יחוסו עד הרמ"א ז"ל. ור' אברהם מייזלש היה חתנו של הרב הגביר בנש"ק מוהר"ר אבאלי הכהן כאשר כתבתי לעיל (ר"ה) והיה אחר מאלופי הגבאים בח"ק צד שני בהקלפי משנת תקנ"א בין אלופי הגבאים דמצבות „ר' ליבוש ממ"ח גיסו ר' אברהם ממ"ח" בהתמנות משנת תקנ"ט בראש אלופי הגבאים „הנגיד מו"ה אברהם חתן הנגיד ממ"ח" בשנת תקס"ג בראש אלופי הגבאים „הרבני הנגיד מו"ה אברהם חתן הנגיד ר' אבא ממ"ח והוא בא בחתימתו על הקלפי „הק' אברהם באמ"ו ה"ה המניח מו' שמואל זלה"ה" וה' ברך את אברהם והיה לו בנים וחתנים מופלגים בתורה ובעושר ובא בקישורים עם גדולי זמנו ואלה המה בניו והתניו הירועים לי: א) בני הרב החריף מוהר"ר שמואל. ב) בנו ר' יואל נתן נבאי בהח"ק דפה. וחתניו המה: א) הרב הישיש המופלג הגביר המפורסם מוהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן עיין הלאה (רס"ח). ב) הנגיד ר' זוסיא לעוויין ממשפחת הגאון הגדול מאוה"ג מוהר"ר משה זאב אבד"ק ביאליסטאהק בעהמ"ח ספר הנחמד מראות הצובאות. ואברהם שב למקומו ועלה השמים י"ד תמוז תקפ"ב את מצבתו לא מצאתי ושנת פטירתו העתקתי מן הלוח אשר בבהכנ"ס הגדולה שנפטר י"ד תמוז שנת תקפ"ב.

רלז.

הרב הגביר המפואר הרוון והטפסר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן.

א. בנן של קדושים בנו של הרב המופלג הגביר המפורסם בישראל מוהר"ר אבא הכהן ויחוסו מבואר לעיל (ר"ה) והרב ר' שלמה זלמן נודע בשער בת רבים מפורסם בתבל ברוב עשרו ותפארת גדולתו ויצא שמו לתהלה גם בין שרים וחורי ארץ ואם כי עשרו רב מאד ומסחריו פרץ בתבל לא נטה מן דרך אבותיו הקדישים ישב באוהל וקבע עתים לתורה ותעודה ויהי ירא ה' מאד מופלג גדול בתורה איהב צדיקים (הרב הגאון וצדיק מפורסם בתבל מאפטא זצוק"ל כשהיה בעירנו הלך לקבל את פניו של הרב ר' שלמה זלמן והוא קיבל אותו באהבה רבה וחלק לו כבוד גדול. מספרים בעירנו כשבא הצ' מאפטא לבית הרב ר' זלמן והניח ידו לנשק את המזוזה ראה כי המזוזה מונחה בנרתיק של כסף טהור ויפה מאד ויען הצדיק ויאמר להרב ר' זלמן אשריכם שזכיתם להידור מצוה גדולה כזו. ואח"כ כשהלך הצדיק מאפטא לאכסנאי שלו שלח לו הרב ר' זלמן נרתיקי כסף למנחה). פזר נתן לאביונים ביתו פתוח לרווחה לכל לומדי תורה ויראי ה' וגם הנאמנים והמשולחים שהיו אצלו כולם היו יראי אלהים מיפלגי תורה וחד מהם הוא הרב המופלג מוהר"ר אפרים שהיה אח"כ אב"ד ומו"ץ

בסרילקוב (ר"נ) . וכניו היו זרע ברך ה' כולם אהובים גבירים מופלגים בתורה וביראת ה' והתחתן עם גדולי דורו מופלגי תורה אדירי התעשר פארי היחש ורמי המעלה באשר אכתוב הכל הלאה בספרי .

ב. הרב ר' שלמה זלמן בעודו ילד חיבר אותו אבי זקנו הגגיד והקצין מוהר"ר יקותיאל זוסמאן (קע"ט) להח"ק ככתוב על ספר פנקס הח"ק צר שגי (ד' קע"ב) „הנגיד הראש הקצין מו"ה זיסמאן ממ"ח אתא לקדמנא במטותא בעד נכדו הילד כמ' משלם זלמן בהרבני המופלא מו"ה אבא הכהן לקרבו לגשת אל הקודש ולחברו במחברת קודש מחובר להיות להורים כאחד מן המנוים בחבורה ק' ג"ח לזאת הסכמנו להכניסו לחבורה ג"ח וכבר סילק מעות קדימה אך בזאת בזאת שאחר החתונה ישרת בקורש שתי שנים רצופים ואחר כך יהי' כא' מאתנו וה' יזכהו לגדלו לתורה ולחופה ולמע"ט כ"ך כבוד אלופי גבאי דחבורה נ"ח הבאים על החתומים היום יום ד' ז"ך כסלו תקלוא"ו לפ"ק" ואח"כ היה גבאי בהח"ק ובהתמנות שנעשה בכל שנה מצאתי במשך כמה שנים בראש אלופי הגבאים „הרבני הנגיד מוהר"ר שלמה זלמן בהרבני הנגיד מוהר"ר אבא הכהן' וכמה פעמים מצאתי שנתמנה לגבאי יחד עם אביו הרב ר' אבא כהן . חתימתי מצאתי בהפנקס כמה פעמים תחם עצמו „הק' שלמה זלמן במוהר"ר אבא הכהן" .

ג. הרב הגביר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן היה חתנו של הרב הגביר הנכבד המפורסם יראת ה' אוצרו פור נתן לאביונים והתחתן עם גדולי דורו המפורסמים בתבל מוהר"ר חיים מחמעלניק חותר מגזע משפחה גדולה וחשובה בישראל (הוא בנה מבספו את בהכנ"ס הגדולה בעיר חמעלניק הנקראת על שמו עד היום) ועם בתו הגבירה המפורסמת מרת שרה'לי הוליד חמשה בנים תורנים מופלגים וגבירים מפורסמים ושתי בנות צנועות וגבירות .

ואלה המה בניו הגבירים המפורסמים :

א) הרב הגביר המופלג בתורה ויראה מוהר"ר מאיר הכהן
ב) הרב הגביר המופלג הישיש מוהר"ר צבי הירש הכהן
ג) הרב הגביר המופלג מוהר"ר יעקב הכהן .
ד) הרב הגביר המופלג מוהר"ר יוסיא הכהן .
ה) הרב הגביר המופלג מוהר"ר שמואל הכהן .

הלאה בספרי ימצא הקורא תולדות כאו"א בזמנו .

ואלה הנה שתי בנותיו הגבירות :

א) הגבירה מרת שיינדיל שהיתה אשת הרב הגביר מוהר"ר משה ביק למשפחת ביק מבראדי .

ב) הגבירה הצנועה המפורסמת מרת פעסי שהיתה אשת הרב הגביר המופלג חכם הכולל מפורסם לשם ותהלה מא- נעלה מוהר"ר יוסף צבי מויש בהרב הגביר המפורסם מוהר"ר פישל מויש מלעמברג והרב ר' יוסף צבי מויש היה גם בעל לשון לימודים מליץ מפואר סופר מהיר בלשון הקודש . יודע ומבין מדבר צחות בשפת צרפתית ואשכנזית . ומליצתו הצחה והנעימה נדפסה בראש הספר שו"ת „מים חיים" לדודו הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל (יאות היה להעתיקה הנה אך כבד עלי מפני האריכות) ולר' יוסף צבי לא היו בנים בי אם שתי בנות אשר אחת היתה אשת הרב הגביר המופלג מוהר"ר שמחה

לנדא 1) בנו של הרב הגביר המופלג המפורסם מוהר"ר אלכסנדר סענדר לנדא ואחיו של הרב הגביר המופלג בתורה ויראה מוהר"ר ליבוש לנדא ז"ל ובתו השניה היתה אשת הרב המאוה"ג הצדיק אשר שם לילות כימים והנה בתורת ה' מפורסם בצדקת פזרונו לעניים ידלים מוהר"ר ירחמיאל הלוי הורוויץ ז"ל בהרב הגאון הצדיק מוהר"ר שמעלקא הלוי הורוויץ ז"ל בהגאון החסיד המפורסם המאוה"ג מוהר"ר צבי הירש הלוי הורוויץ ז"ל בעל „מחנה לוי" וספר „לחמי תודה" בהגאון הגדול הצדיק רשבבה"ג נזר הקודש מוהר"ר פנחס הלוי הורוויץ זצוקלה"ה בעל ספר „הפלאה" „והמקנה" והרב ר' יוסף צבי ישב בעירנו כמה שנים וכאן נהל את בית מסחרו באמונה ואחר כן העתיק את מושבו לעיר מולדתו לבוב ושם מ"כ.

ה. הרב הגביר ר' שלמה זלמן הכהן עמל בתורה וביראה נתגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב ושמו נשאר לברכה ותהלה בפי אנשי עירנו עד היום. יתברכי בו כל יוצאי חלציו ברובי ה' אדירי העושר המפורסמים. בשנת הקפ"ב נפטר הרב ר שלמה זלמן הכהן ועלה השמים במעלה הקברים אשר למשפחתו חצבו את קברו.

ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

הרבני המופלג המפורסם

בנן של קדושים

מוהר"ר שלמה זלמן

בן כבוד הרבני המופלג

הגביר המפורסם מוהר"ר

אבא הכהן נפט'

עש"ק ה' ימים בחודש

אייר תקפ"ב לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה.

וזאת חקוק על מצבת אשתו הגבירה:

פ"י

אשה יראת ה'

היא תתהלל בפה

פרשה לעני וידיה שלחה

לאביון גמלה טוב וחסד

בגופה ובממונה כל ימי חייה

יד עני ואביון החזיקה

בדבריה הצנועה במעשיה

והנדיבה בטוב לבה הגבירה

המפורסמת מרת שרה בת

הגביר המפורסם מו"ה חיים

זצ"ל אשת הגביר המופלג

המפורסם מו"ה שלמה זלמן

הכהן זצללה"ה נפטרה ביום

א' י"ב מרחשון תר"ג לפ"ק

ת'נ'צ'ב'ה.

---

1) הרב הג' ר' שמחה לנדא נתחבר להח"ק דפה בשנת תר"ו ונכתב על הפנקס (ר' רנ"ד) „בגשו לפנינו ה"ה האברך הגביר ומפורסם מו"ה שמחה בן הגביר המפורסם הרב מו"ה אלכסנדר לנדא .... יום ה' חמשה ימים לחודש אלול שנת תר"ו ובראש התתומים „נאם יעקב הכהן רפאפירט חופ"ק הנ"ל יצ"ו".

רלח.

מוה״ר יוסף בהרב מוה״ר משה ארי׳ התורני מוהר״ר דוב במהור״ר חיים

הוא בנו של הרב המגיד ממעזיבוז קטן אשר הזכרתי לעיל (רי״ז). מצבתו עומדת אצל מצבת אביו וחקוק עליה:

פ״נ

בן אצל
אביו האברך
מוהר״ר יוסף בהרב
מוהר״ר משה ארי׳
מ״מ ממז״ק נפטר
תקפ״ב לפ״ק
ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

רלט.

לא ידעתי ממנו זולת מצבתו אשר מצאתי וזאת חקוק עליה:

פ״נ

התורני
מוהר״ר דוב
בער בהרבני
מוהר״ר חיים נפטר
בעש״ק ער״ח ניסן
תקפ״ב לפ״ק
ת׳נ׳צ׳ב׳ה.

רמ.

הישיש המופלג מוהר״ר יהודא ליב.

דיין ומו״ץ וש״ץ בבהכנ״ס הגדולר דפה מופלג נדול בתורה חסיד וירא שמים נודע בעירנו בשם ר׳ ליב חזן וכמדומה לי ששמעתי שהיה גיסו של הרב ייב״י ז״ל וקני עירנו היו מפליגים בשבחו. וזאת חקוק על מצבתו:

פ״נ

הישיש הזקן מו״ה יהודא
ליב במו״ה . . . . דיין ומו״ץ
דפה וש״ץ דבית הכנסת
הגדולה דפה א׳. דחוה״מ
פסח תקפ״ג.

רמא.

הרב הצדיק חסיד ועניו מופלג בתורה מוהר״ר אליקים געציל בן הרב ייב״י ז״ל.

א. אם אמרתי אסדרה כמו את שבחו ולתאר אף מעט מערכו הגדול אין אני מספיק בקוצר אומר כי הוא היה איש פלא חסיד ועניו שפל ברך מאד שש ועשה צדק והוא מהולל ומשובח בפי וקני עירנו אשר אין גומרין עליו את ההלל.

ובחרדת קודש יזכירו ויברכו אה שמו. מספרים אשר כל ימיו עסק בצדקה ופרנסת עניים. מבוקר עד ערב כתת את רגליו סבב בכל העיר לקבץ נדבות מן הבעלי בתים ומן אורחים חשובים שבאו לעירנו ומן הנדבות פרנם עניים הלביש ערומים והיה לו לשכת חשאים אשר ממנה פרנם והלביש עניים בני טובים שנתדלדלו מנכסיהם ואיש לא ידע מהם. אב היה ליתומים תומך לדלים ואח לכל איש דכא וקשה יום. ואף גם בעת שלא היה מעות בכיס של צדקה לוה מעות ולקח בהקפה לפרנם ולהלביש את העניים ואח"כ שילם לכאו"א. מגידי אמת יספרו אשר פעם אחת התאכזן אצלו עני בן טובים אחד חסיד וירא שמים גדול והיה לבוש בלבוש משי (כמנהג אנשים חשובים וחסידים בימים ההם) קרוע מאד וכאשר ר' נעציל רצה לעשות לו בגד משי חדש לפי כבודו לא רצה הבן טובים וכל הפצרות שהפציר בו ר' נעציל לאמר כי יש בזה בזיון התורה וחילל ככוד תלמידי חכמים (ר' יוחנן קרי למאני . . .) לא הועילו ולא נתרצה הבן טובים בשום אופן כי אמר שדי למענו המלביש הישן. מה עשה ר' נעציל קרא את החייט שלו ואמר לו שישער כמה אמות משי צריך להבן טובים על בגד ור' נעציל לקח משי ונתן להחייט וצוה לו אשר חיש מהר יהפיר להבן טובים מלבוש ככוד החייט תפר חיש מהר את הבגד משי ויביא לר' נעציל ויהי בלילה כאשר הלך הבן טובים לישן צוה ר' נעציל לקחת את הבגד הקרוע ולהניח במקומו את הבגד משי החדש ובבוקר כאשר קם הבן טובים משנתו ולבש את בגדיו כאשר רצה ללבוש את בגדו העליון והנה בגד משי חדש לפניו ויחל לחפש את בגדו הישן בחפש מחופש צעק והתאונן על אבידתו. ויבוא ר' נעציל אליו ויאמר הלא אין גנבים אצלי בטח מעשה נסים נעשה לך קח את הלבוש והלבש כי מן השמים קא זכו לך. גם הוא כמו אביו הרב ייב"ז ז"ל הזהיר מאר על המדות והמשקלות ובכל פעם שהלך בשוק לקבץ נדבות כדרכו היה משגיח מאד לבל יעשו עויל במדה ובמשקל מספרים בעירנו אשר גם הנכריות מוכרי גרוסות של כוסמין וישעירים כאשר ראו את ר' נעציל הלך בשוק נפל פחדו עליהן וטמנו את המדות עד עברו.

ב. החסיד ר' נעציל חיה כל ימיו חיי צער ודוחק כל ימיו ישב בשכנות ואם כי הבעלי בתים הפצירו בו ורצו לקנות למענו דירה נאה לפי כבודו אבל הוא לא רצה בשום אופן ואמר כי אין רצונו שתהי' לו דירת קבע בחוץ לארץ. הלצה אחת שמעתי ממנו נאה לכתוב. פעם אחת בא אחד מן המגידים ודרש בעירנו ובאשר לא שלמו לו עבור הדרשה כרצונו החל לקלל ולבזות את הבעלי בתים. ויען ר' נעציל ויאמר אליו „גרוע ופחות אתה המגיד מן בלעם. הלא בלעם למען יקלל את ישראל רצה מלוא ביתו כסף וזהב ואת הברכות נתן לישראל בחנם לא כן אתה המגיד עבור הברכות שכר הרבה רצית שיתנו לך ואת הקללות תתן בחנם. זקני עירנו התורנים ספרו נפלאות ומופתים רבים אשר הפליא לעשות ועין בעין ראו כי איש מופת וקדוש היה אבל הוא לא הלך בגדולות ולא ההנהג עצמו ברבנית 1) אהוב ונחמד לבריות ומלבד שהיה חסיד ועניו היה גם

1) מספרים בעירנו מענותנותו דר' נעציל וזה הדבר: ר' נעציל היה גם חבר ליראי השם חבורה הלואת חן (בעת נקראת גמילת חסדים) ופעם אחת כאשר טרפו בקלפי על גבאים חדשים עלה הגורל על ר' נעציל וגם על נושא סבל אחד שיהיו גבאים בהח' כאשר בשר השמש להנושא

תורני מופלג. בשו"ת „מים חיים" חלק א"ע סימן ל"ח מביא „בדבר אשר נדרשתי מן כבוד ידיד השם ויקירי הרב המופלג החסיד המפורסם כבוד ש"ת מו"ה אליקים געציל מפה"ק יצ"ו לברר דינא דנשתטית" ... ואח"כ כותב „והנה הגם שהשי"ת יודע שאין רצוני לתקוע א"ע בדבר הלכה ... רק כעת מחמת אהבת כבוד ידידי הרב המופלג החסיד הנ"ל ולפי שאמרו חז"ל אין מסרבין לגדול בי"ב בטלתי רצוני מפני רצונו" ור' נעציל הוציא לאור בשנת תקנ"ב את ספרו של מר אביו „רב יוב"י" וכתב הקדמה יקרה מאד שלאה מוסר ויראת השם דבריו מושבים את הלב חיצבים להבות אש ממנה נראה מעלת תהלתו רוב צדקתו וחסידותו הפלא ופלא.

ג. הרב ר' נעציל נתחבר להה"ק בשנת תקל"ו ואלה הדברים כתיבים על פנקס השני ד' קע"א „ההוא גברא דאתא לקדמנא ה"ה התורני המופלג האברך מו"ה אליקים געץ בהרב המגיד מישרים המופלא ומופלג מו"ה יוסף נ"י בקש מאתנו אלופי גבאים דחבורה ג"ח להכניסו לחבורה ג"ח להיות כא' מאתנו וקבל על עצמו להיות כא' מן המנוין וכבר סילק לידינו מעות קדימה אך בואת נאית לו שישמש את החבורה שתי שנים מיום דלמטה ובשנת תקל"ח יובא פתקאי לתוך הקלפי ולהיות לאות ולראי' באנו על הגלוי ועל החתים היום יום ד' ז"ך כסיון תקלוא"ו לפ"ק" ואחר כן מצאתי אותו בין אלופי הגבאים כמה שנים. בדף רי"א כתוב שנתמנה בין אלופי ראשי הגבאים ונכתב „לחודש אב המופלא מו' אליקים געץ בהרב המגיד ויעשה סעודה" חתימתו נמצאה בפנקס רבית פעמים „הק' אליקים געץ בה' מוהר"ר יעקב יוסף יצ"ו או זצ"ל" ועל המגילה מז' תמוז ח"ע „אליקים געץ בהרב המגוח מו' יעקב יוסף זצ"ל". בד' רכ"ו מצאתי ששלחה הח"ק „א' פ"ד להר"ר נעציל בהרב המגיד שהיה חותנו אצלו" ור' נעציל לא הניח אחריו בנים כי אם בת אחת. בשנת תקפ"ד נפטר הצדיק ר' נעציל לעלמא דקשוט זי"ע.

ומצבתו תקרא אטריה לאמר אך מקצת שבחו:

פ"נ

איש ירא אלקים במצותיו
הפץ מאד אשר עסק במצות
צדקה לפרנס עניים ואביונים
הרב מוהר"ר אליקים געץ בהרב
מוהר"ר יעקב יוסף מ"מ
ומו"ץ דפה נפטר כ"ו אלול
תקפ"ד לפ"ק תנ"צ"ב ה.

סבל כי זכה על פי הגורל להיות גבאי בחח' רץ מהרה למקום הקלפי לשבת בראש במקום הגבאים כחוק החבורה. אך בראותו כי ר' נעציל יושב בראש ירא מפני הכבוד לגשת ולשבת אצל ר' נעציל ויעמוד מרחוק. אך ר' נעציל הבין כי הנושא סבל לא הרהיב עוז בנפשו לשבת אצלו ויקרא אליו ברוב ענותנותו לאמר „אם מן השמים זכית להיות אתי עמי בצוותא חדא מדוע תעמוד מרחוק? בא נא אלי ושב במקומך אשר הושיבוך מן השמים" וישבו שניהם יחד.

רמב.

מוהר"ר נחום מיכל בהמגיד מקאמרנא.

לא מצאתיו בהפנקסים ולא ידעתי ממנו בלום ואגב אורחא אכתוב כאן אשר להרב המפורסם מוהר"ר יוסף משה מ"מ דקמרנא היה עוד בן אחד ושמו אליעזר ליפמאן כאשר מצאתי כתוב על הפנקס (ד' רפ"ה) „ביום דמע"ל קרב לפנינו הרבני מ"ה אליעזר ליפמאן בהרב המפורסם מוהר"ר יוסף משה ורצה לקרב את עצמו לחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק" והרב ר' יוסף משה מפורסם בעירנו בשם „המגיד מקמרנא" ואביו היא הישיש והזקן שקנה חכמה מוהר"ר אליעזר לעיל (קצ"ג).

וזאת חרות על מצבת ר' נחום מיכל:

פ"נ
איש תם
וישר מוהר"ר
נחום מיכל בהרב
המגיד המפורסם
מ' יוסף משה מ"מ
דק"ק קמרנא נפט'
עש"ק ער"ח ניסן תק-
—פ"ו לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רמג.

הרבני מוהר"ר אריה ליב בהרב דחייטים.

מחשובי העיר ונכבדיה בנו של הרב הנגיד מוהר"ר ישראל הרב דחייטים (קפ"א) ויוצאי חלציו ידועים בעירנו וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרבני המופלא
מוהר"ר ארי' ליב
במו' ישראל הרב
דחייטים נפטר
י"ז שבט תקפ"ז
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רמד.

הרבני המופלג מוהר"ר משה ש"ץ בבהכנ"ס ק"ג.

מופלג בתורה ירא אלקים נכבד בעדתו מרוצה לשולחיו שליח צבור בבהכנ"ס הר שפר בנו של הראש ר' יהושע פלק הנזכר לעיל (ר"י) ור' משה היה בין אלופי הגבאים בח"ק צד הראשון ונתחבר להח"ק בשנת תקמ"ה ככתוב על הפנקס (דף קמ"ט) „עיד :ה מדבר וזה בא ה"ה הנעלה כמ' משה ב"ה יהושע פלק כדברים האלה לאמר גם אני כמוהו ואמרנו כבר מלתך אמורה בענין האמור למעלה רק שבקש מאתנו עד בוש ורצה אותנו ברצי כסף לסלק המגיע .... היום יום ד' שלשה עשר לחודש אדר תקמ"ה לפ"ק ובין החתומים בא הרב מ"מ מוהר"ר אשר ז"ל . ואח"כ היה ר' משה נבאי בהח"ק כמה שנים וכמה פעמים נמצא בין אלופי הגבאים „הראש מ' משה במו' יהושע פלק במקום כולם" חתימתו מצאתי כמה פעמים חתם „הק' משה במ"ה יהושע פלק יצ"ו" .

ומצבתו תגיד לנו את שבחו :

פ"נ

איש תם וישר סר
מרע וירא אלקים
ש"ץ הגון ופרקו נאה
דבהכנ"ס מק"ג הרבני
המופלג מ' משה בה"ר
יהושע פלק י"ג אלול
תקפ"ז ת'נ'צ'ב'ה .

רמה.

הרב המופלג החסיד מוהר"ר אריה יהודא ליב במוהר"ר יונה.

אחד מן החסידים המפורסמים בעירנו מופלג בתורה ירא אלקים חסיד ועניו נקרא בעירנו בשם „ר' ליבוש פראדילם" מספרים עליו כי היה הצנע לכת נחבא אל הכלים ובתחלה לא ידעו בעירנו את ערכו ולא השגיחו עליו והיה עני מדוכא מאד ואף לחם צר לא היה לו והיא לא הגיד לאיש מן הלחץ והדחק אשר יסבול . ואח"כ נתפרסם בעירנו ונתגדל שמו ע"י הרב הצדיק המפורסם מלובלין זצוק"ל אשר פרסמו והגיד את שבחו לפני אנשי עירנו שבאו להסתופף בצל קדשו ומאז החלו לנהוג בו כבוד וישמעתי מזקן אחד אשר זקני הדור שלפניו היו מפליגים בשבח תורתו וצדקתו ונפלאות הרבו לספר ממנו אשר פעל ועשה והיה שפל ברך מאד התפלל בבהכנ"ס של ר' שמואל ר' יעקב'ס ז"ל ומקומו אצל כותל מערבי סמוך להפתח יוצאי יריכו ידועים בעירנו ובו יתכרכו ויתהללו .

ומצבתו תביע את שבחו לאמר :

פ"נ

איש

פועל צדקות

ודובר מישרים רב

פעלים הרב המופלג

ירא השם מנעוריו כבוד

שמו מו"ה אריה יהודא

ליב זצ"ל במוהר"ר יונה

נפטר ט"ז שבת תקפ"—

—ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

רמז.

הרב הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר יוסף מאוסטילאושאר קהלות.

גאון וצדיק מפורסם בישראל חסידא קדישא ופרישא אב"ד בק"ק לויצק הוראבשוב איסטילא והגליל והוא בנו של הגאון איש אלקים קדוש מיהר"ר מרדכי אב"ד דק"ק נשחיז זצוק"ל והרה"צ ר' יוסף היה מחותנו של הרה"צ ר' יעקב יוסף מפה נכד הרב ייב"י ז"ל (עיין לעיל קצ"ט) ובא לעירנו בעת חתונתו של בנו הרב ר' ברוך שנזכר לעיל (שם) וקודם החיפה חלה הרה"צ ר' יוסף ובתוך שבעת ימי המשתה ויוסף אינו כי נלקח לשמים חסידי עירנו יספרו נפלאות מפטירתו וגם שמעתי סיפורים מדברים שעברו בינו ובין הצדיק ר' יעקב יוסף זאב"מ ועיין בס' „זכרון טוב" דף מ"ה על ספר „עין יעקב" שנדפס בהרובשוב בא הוא בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת אדמ"ו הה"ג החסיד המפורסם וכו' מרא דאתרא מפה ק"ק הורבשוב ואב"ד דק"ק אוסטילא והגליל" והוא חתם „יום ג' י"ב לחודש מרחשון "יה "הישע "יעקב (תקע"ח) „הק' יוסף בהרב המפורסם בן איש חי איש אלקים אב"ד מסחיוש והגליל וצוקלה"ה קאצנעלין בויגן". במבחר קברות עירנו ספון וטמון גופו הטהור. ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אטריה לאמר:

כאן קנה מקומו כבוד הרב
המאור הגדול החסיד המפורסם
מטע קדושים גזע ישישים מו"ה
יוסף בהרב הגאון מו"ה מרדכי
זצללה"ה מבית קצנעלינבויגין
שהיה משמש בכתר הרבנות
בק"ק לויצק ובק"ק אוסטילע ושאר
קהלות קדושות נפטר י"ה אלול
שנת תק"ץ לפ"ק.

רמז.

הרב המופלג החריף מוהר"ר יהודא סו"ד.

נקרא בעירנו בשם „ר' יודיל סופר" והוא מחריפי דיינו עירנו בזמנו מופלג גדול בתורה סופר מהיר כתיבתו יפה תמה ומהודרה אשר לא ראיתי כמוה מזמן ההוא והוא היה ספרא דמתא וסופר בהח"ק דפה כמה שנים. בפנקס הראשין ראיתי כמה תקנות שהתקינו הח"ק נכתבו בכתב ידו והוא חתם עליהן „הק' יהודא בהרב המנוח מו' צבי הירש ז"ל דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא יצ"ו" ובין הרבנים דיינים מופלגים שבאו בהסכמתם על כמה ספרים בא גם הוא בחתימתו. על ספר „מאיר נתיבים" על ספר „איתן האזרחי" על יורה דעה שנדפס פה תקס"ב על „העין יעקב" שנדפס פה תקס"ב על העין יעקב שנדפס בסלאוויטא תקע"א בהסכמת הרבנים המפורסמים דיינים מובהקים ויושבי יעב"ץ דק"ק אוסטרהא ועוד על ספרים הרבה ועל בולם ח"ע „הקטן יהודא בהרב המנוח מוהר"ר צבי הירש דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא" על ספר „תולעת יעקב" נדפס בבהאסלב תק"פ בא הוא בהסכמתו ונכתב בראש הסכמה „הסכמת הרב המופלג החריף הותיק המפורסם שלשלת היוחסין כבוד ק"ש מפוארים מהור"ר יהודא נר"י דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא" והוא חתם „הק' יהודא בהרב המנוח מוהר"ר צבי הירש זללה"ה דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא" וכן מצאתי תשובתו על כמה פסקים. בפ' שני ד' רל"ג מצאתי פסק אחד שפסקו הדיינים דפה בדבר הדו"ד שהיו בין שני הצדדים מהח"ק נכתב בכת"י של ר' יודיל וחתם עליו בראש הדיין ר' נתן נטע (רכ"ג) ואח"כ בא הוא בחתימתו „הק' יהודא בהרב המנוח מו' צבי הירש ז"ל דיינא וספרא דק"ק אוסטרהא יצ"ו" על המגילה מו' תמוז חתם „נאם יהודא בהרב המנוח מו' צבי סו"ד דפה". מן התואר שכתוב עליו „שלשלת היוחסין" ומן התואר הרב המנוח שכתוב על אביו ניכר כי כן גדולים היה ר' יודיל דנן ממשפחה מיוחסת בישראל. אבל לא יכולתי לברר מי הוא אביו הרב ומקור מחצבת משפחתו ור' יודיל האריך ימים והפליג בוקנה מאד שמעתי מזקן אחד אשר בימי ילדותו הכיר את ר' יודיל וסיפר לי אשר ראה פעם אחת את ר' יודיל שכתב תנאים וראה איתי יושב ומתנמנם (מחמת זקנה) וידו כותבת מעצמה ואני ראיתי את כתיבתו שכתב (בעת שהיה זקן מאד) בהפנקס וכן על כתבים והכתיבה יפה מאד. מבניו ידעתי את בנו הראש מוהר"ר יהושע. בפ"ר מצאתי בין אלופי הראשים „הראש מ' יהושע במ' יהודא סו"ד" ובילדותי הכרתי איש זקן שהיה נכדו וגם הוא היה ספרא דמתא. ומצבתו תתאר לנו את ערכו:

פ"נ

כאן קנה

מקומו הרב

המופלג בתורה

זקן ונשוא פנים

אשר היה ספרא ודיינא

דפה כ"ש מ' יהודא
בהרב מ' צבי נפטר
ער"ח אייר תק"ן לפ"ק
ת'נ'צ'ב'ה.

רמה.

הנגיד מוהר"ר יהודא ליב במוהר"ר יואל.

מחשיבי הבעלי בתים נגיד ומיוחס אחד מאלופי הח"ק דפה והוא בא בחתימתי על המגילה מז' תמוז „נאם יהודא ליב בא"א מיהר"ר יואל".
וזאת חקוק על מצבתו:

פ"נ
הרבני
הנגיד הנדבין בן
טובים מוהר"ר יהודא ליב
במהור"ר יואל נכד הרב
הגאון מויה שמואל
שמעלקא נפטר
ער"ח אייר תקצ"א.

רמט.

המופלג בתורה וביראה מ' אשר זעליג במו' עזריאל.

לא ידעתי ממנו אך מצבתו מצאתי בין מצבות חשובי העיר וחרות עליה:

פ"נ
איש תם
וישר חכם
מופלג בתורה
וביראה ובחסידות
מ' אשר זעליג במו'
עזריאל נפטר ו' שבט
תקצ"ב לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רן.

הרב המופלג המפורסם הישיש מוהר"ר אפרים אב"ד ומו"ץ בסדילקוב.

א. מחשובי נכבדי עירנו ממשפחה גדולה בישראל משפחת וואהל מופלג גדול בתורה חסיד ועניו ירא אלקים נולד בעירנו לאביו הרבני המופלג ר' ליב ר' איינשיל"ס (ריי"א) בתחלה היה הרב ר' אפרים משולח אצל הרב הגביר ר' שלמה זלמן הכהן (רל"ז) ואח"כ היה נאמן בהחנות מסחורת משי שהיה לו להרב הגביר הנ"ל בעיר ברדיטשיב ור' אפרים גם בעת שהיה משולח קבע עתים לתורה ואח"כ כאשר היה נאמן ישב כל היום בהחנות ולמד. ומשם יצא למלוך ונתקבל לאב"ד ומו"ץ בעיר סדילקאב שז בא בהסכמה על הרבה ספרים אשר אין לפרוש את כולם ובמעט על כל הספרים שנדפסו או באוסטרהא ברדיטשוב סלאוויטא סדילקאב בא הוא בהסכמותיו על ספר „תולדות יוסף" שנדפס פעם שנית בסדילקאב בא הוא בהסכמתו וחתם „הק' אפרים מו"ץ דק"ק סדילקאב" על תיקוני זוהר שנדפס בסלאוויטא תקפ"א על הזוהר שנדפס שם תקפ"ד בא הוא בהסכמתו בין הגאונים על חידושי הריטב"א למס' יבמות שנדפס בסלאוויטא תקצ"ג על הס' „חק לישראל" שנדפס בסלאוויטא תקצ"ג בא הוא בהסכמתו בין הגאונים ונכתב בראש הסכמה „הסכמת הרבני המופלא ומופלג בתו"ח הח' ובקי בק"ש מהור"ר אפרים מ"צ דק"ק סדילקאב על ספר „עבודת הקודש" סלאוויטא תקפ"ז ועוד על הרבה ספרים ועל כל הסכמותיו חתם עצמו „הק' אפרים מו"ץ פה" או „דק"ק סדילקאב" ור' אפרים היה חתנו של הגאון הגדול קדוש עליון המפורסם בדורו מוהר"ר יעקב שמשון אב"ד בק"ק שפטיווקע ושאר קהלות כאשר ראיתי בספר „חיבת הלבבות" שנדפס בעיר סדילקאב עם פי' עברי טייטש חדש בהסכמת הרב הגאון הצדיק המפורסם דק"ק ברדיטשוב וציק"ל ואחריו בא ר' אפרים בהסכמתו ונכתב בראש הסכמה „הסכמת הרבני המופלג המפורסם כבוד שמו מוהר"ר אפרים מ"ץ דקהילתנו חתן הרב הגאון הגדול המפורסם בכל קצוי ארץ קדוש עליון נר ישראל ע"ה פ"ה איש אלקים קדוש יאמר לו מוהר"ר יעקב שמשון אשר היה אב"ד דק"ק שפטיווקע ונסע לארץ הקדושה תיב"ב אמן" והוא חתם עצמו יום ה' ט' שבט תקע"ח לפ"ק הק' אפרים מ"ץ פה ק"ק סדילקאב".

ב. הרב ר' אפרים האריך ימים והיה זקן מופלג מאד בכל שנה בא לעירנו לבקר על קברי אבותיו הקדושים הספונים וטמונים פה. וקני עירנו אשר הכירו איתו ספרו לי שהוא היה בעל תואר ובעל קומה לבוש בגדים לבנים והדרת זקנה ושיבה חופפת עליו. מכל פינות העיר הלכו אליו אבות ובנים לקבל ברכתו והוא אם כי זקן מופלג היה לא מנע את ברכתו מכל הבא אליו. נשא את ידיו קודש וברכו. אמי היקרה הנגידה אשת חיל מרת שרה ביילא ז"ל (נפטרה בשנת תרנ"ט בת פ"ד שנים) ספרה לי אשר בהיותה ילדה קטנה נשאה אביה על ידיו להרב ר' אפרים שיברכה ובכל פעם שספרה לי הדברים ראיתי אשר ברגשי קדש הזכירה את שמו לברכה ושמעתי מנכדו הרבני ר' מענדיל וואהל ז"ל (איש תורנו וסוחר נכבד ובסוף ימיו פרש עצמו מן מסחרו ישב כל היום ולמד בבהמ"ד הר-שפר פה נקרא בעירנו בשם ר' מענדיל מוהל כי היה מוהל מופלא וממנו בא לידי הכת"י סדר היוחסין למשפחת הוילפרין מהג"מ שלמה יצחק הוילפרין ז"ל)

כי בשנה שמת בא הרב ר' אפרים טרם שנסע לעירנו כרכו בכל שנה שלח וקרא את בניו ובנותיו ונכדיו וברכם ברכת הפרידה ויהי הדבר לפלא בעיניהם כי לא היה רגיל לעשות כן בכל שנה ויהי כאשר בא לעירנו חלה מחלת הזקנה שמת בה את קברו חצבו אצל קבר המהרש"א ז"ל כי הוא היה מיוצאי חלציו של המהרש"א ומצבתו הקרא אמריה לאמר :

פ"נ

איש תם
וישר הרבני
הישיש מוהר"ר
אפרים בהרבני
הישיש מו"ה ארי'
ליבוש הי"ו מורה צדק
דק"ק סדילקאב
נפט' בש"ק יום ב' דהג
השבועות תקצ"ד
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

רנא.

הרבני המופלג הנגיד מוהר"ר אפרים במוהר"ר משה.

מחשובי הבעלי בתים תירני ונגיד סיחר נכבד עסק בתורה ובמשא ומתן באמונה גבאי חודש בהח"ק כמה שנים והוא חתנו של הרב הנגיד מוהר"ר ישראל הרב דחייטים (קפ"א) ונקרא בעירנו „ר' אפרים דעם שניידערשין רב"ס". חתימתי מצאתי בפנקס הח"ק כמה פעמים ח"ע „אפרים בהמנוח מוהר"ר משה ז"ל" ובני אנשי שם נגידים קרואי העדה ידועים בעירנו להתהלה בשם המשפחה קופירשטיין וזאת חקוק על מצבתו : פ"נ

הרבני המופלג בתורה
אשר כל ימיו עסק
בתורה ובמו"מ באמונה
ודבריו היו באמת
ובתמים קש"מ הנגיד
מו"ה אפרים בהרבני
מו"ה משה ז"ל חתן הרב
דחייטים נפט' כ"ז ניסן
תקצ"ד לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רנב.

הדיין המופלג מוהר"ר יהודא ליב בהרב המופלג מוהר"ר מתתיהו.

דיין מצוין בעירנו מופלג גדול בתורה מבית דינו של הגאון הגדול מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דפה והוא בנו של הרב המופלג מוהר"ר אברהם מתתיהו ז"ל מפינסק דיין וראב"ד דפה (ק"ג) על המחזור שנדפס באוסטרהא בשנת תקע"ו בהסכמת דייני צדק דק ק אוסטרהא בא הוא בחתימתי „הקטן יהודא ליב במוהר"ר מתתיהו זללה"ה" על החומש קטן שנדפס בסלאוויטא בשנת תקע"ט בהסכמת הרב המאה"ג המפורסם החריף ובקי מוהר"ר מרדכי מרגליות ז"ל אב"ד רק"ק כטנאב ובהסכמות המופלגים היותיקים יושבי יעב"ץ וב"ד דק"ק אוסטרהא בא הוא בחתימתו „הקטן יהודא ליב במוהר"ר מתתיהו זללה"ה" על היורה דעה שנדפס בסלאוויטא שנת תקצ"ד בהסכמת הרב הגאון מוהר"ר חיים רפאפורט ובהסכמות הדיינים המופלגים החכמים המצויינים בהלכה יושבי על מדין בב"ד רבא דק"ק אוסטרהא יצ"ו בא הוא בחתימתו „נאם הקטן יהודא ליב במו"ה מתתי' זלה"ה דיין ומו"צ פה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" והוא ידוע בעירנו בשם „ר' ליב ליבער". בפנק' שני ד' פ"ג מצאתי שאביו הרב ר' מתתי' חיבר אותו להח"ק וזה כתוב שם „הרבני מ' מתתי' ב"מ משה . . . „התפללו עבור בניהם שיחיו עד מאה שנים למובה ויבואו לתוך מחברת קודש . . ועלתה שאלתם כהינן והננו מקבלים בסבר פנים יפות למען המצוה שיגין עליהם שינדולו לתורה ולמע"ט היום יום ו' כ"ו חשון ת"קנימל ואלה שמותם כמ' ארי' ליב במ' מתתי'" ובשנת תקי ח בעת הקלפי מצא"י בראש אלופי הנבאים „הרב מהורר"א מתתי'" ובראש אלופי נבאים דמצבות „התורני מהורר"א ליב בהרב מ' מתתי'" וכן מצאתי את ר' ארי' ליב נבאי בהח"ק כמה שנים כפי הנראה האריך ימים מאד וכמעט למאה שנים הגיע אך נפלאתי מדוע לא נכתב על מצבתו התואר „הישיש והזקן" שכיתבים על זקן כמוהו? בילדותי הכרתי איש זקן תירני אחד שהיה חתנו והיו קוראים אותו „ר' אייזיק ר' ליב ליברס". ומצבתו תקרא אמריה לאמר:

פ"נ

איש ירא
אלקים וסר מרע
דיין מצוין מורה
הוראה דפה הרבני
המופלג מוהר"ר
יהודא ליב במו"ה
מתתי' זצללה"ה נפטר
ט' אדר ראשון תק־
צ"ד לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רנג.

הרב המופלג זקן ונשוא פנים מוהר"ר יהודא סג"ל לנדא.

א. מהולל ומשובח בפי זקני עירנו התורנים אשר אין גומרין עליו את ההלל איש חמודות מופלג גדול בתורה ביראה ובתרומות המדות הרביץ תורה הרבה בהקלויז הגדולה דפה וכל ימיו ישב למד ולימד עם תלמידים הרבה והעמיד תלמידים חשובים והגונים ושמו נשאר לברכה לשם ולתהלה בעירנו עד היום הזה. והוא בנו של הרב מוהר"ר יעקב סג"ל לנדא שבא בין החתומים על חימשי רש"ד ו) בשנת תקמ"ד. ור' יעקב הוא בנו של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים סג"ל לנדא מרבני בראד ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק פודקאמין והרב ר' יעקב היה חתן הרב הגאון המפורסם בתכל המצל"ח ונודע ביהודא מוהר"ר יחזקאל סג"ל לנדא זללה"ה אב"ד דק"ק יאמפלא ואח"כ אב"ד דק"ק פראג על „היורה דעה" שהדפים אא"ז עם שותפיו פה אשר הזכרתי לעיל (קפ"ה) וכפי הנראה לקח גם הרב ר' יודיל דנן חלק בהשותפות בא הגאון מוהר"ר חיים לנדא ז"ל בהסכמתו ונכתב בראש ההסכמה „הסכמת הרב הגאון המפורסם מו' חיים סג"ל לנדא שהיה אב"ד בק"ק פורקמאין" והוא כותב שם... „לכן העיר ה' את רוח נכדי הרבני המופלא מוהר"ר יהודא סג"ל לנדא והאנשים אשר אתו נדבה רוחם להביא.... דברי המדבר לכבוד התורה ולומדיה היום יום א טו"ו לחודש טבת פה ק"ק בראד הקטן חיים סג"ל לנדא" והרב ר' יודיל היה חתנו של הרב המופלג הנגיד מוהר"ר שמואל שמעלקא הכהן שלקח את בתו מרת הינדא רחל כאשר כתבתי לעיל (קפ"ט) ולבן נקרא בעירנו בשם ר' יודיל ר' שמעלקס".

ב. הרב ר' יודיל נתחבר להח"ק דפה בשנת תקנ"ט ואלה הדברים מצאתי כתובים על פנקס הח"ק (דף ר"א) „הרבני המופלג המפורסם מו' יהודא בהרבני מו' יעקב הלוי בא לפנינו להיות נקרא בשם יהודא המדבר דבריו דברי טעם להסתפח אל אחת הכהונות כהני בני החבורה שלנו ואחרי שמענו דברי טעם דבריו שבוונתי רצויה להיות נטפל לעושי מצוה בחבירה קדישא גומלי חסד של אמת דפה ק' אוסטרהא והרי הוא כאחד מבני החבורה שלנו והננו מקבלים אותו בחיבה יתירה כי לו נאה איהו וגילתא יאי וכל מן דין סמיכי לנא בסמיכת חכמים להיות נקרא בשם בני החבורה ולא בשם טרוטין כלל אפילו שעה אחת מיום דלמטה ועבודה לא יעכוד כלל וכלל ואי"ה בשנת תק"סמך הבעל יובא פתקאו לתוך גורל הקלפי בלי שום מעכב ואין צריך לבוא לפני הנבאים כלל קודם הקלפי שנת הנ"ל ומקום שכחו יפה בדברים הנ"ל אחר שספרו כאן מאת החבורה דק"ק בראד ובנדין סדר הדרגות הנכתב בפנקס הלז... דבר זה הננו להתנדב להנבאים או להבוררים שהמה יעיינו בדבר הזה... המה יכולין ליפי כחו של מוהרר"י הנ"ל ולראי' ולמשמרת בעה"ח היום יום ג' שנכפל בו כי טוב ב' טבת תקנ"ט" ובראש החתומים „הק' יואל הכהן אב"ד דק"ק ביחוב" ומאז מצאתי בראש אלופי הנבאים „הרבני המופלג מו' יהודא במו' יעקב הלוי" חתימתו נמצאה כמה פעמים בהפנקס „הק' יהודא בא"מ יעקב סג"ל לנדא" והרבה פעמים ח"ע „הק' יהודא לנדא" ובכל פעם שחתם עצמו יחד עם „הרב המופלג מוהר"ר שלמה זלמן

1) דעת קדושים צד 27ב.

כהנא (עיין רס"א) בא הוא בחתימתו לפני הרשו"כ. והנה הכביד אשר חלקו לו אלופי הבוררים לבל יעבוד שום עבודה ושירות להח"ק ופתקאו יהי' טרוף בהקלפי בשנה הראשונה יעיד על ערכו הגדול ויקרתו אשר למענו יצאו חוץ לגדר התקנות וזה היה חזון לא נפרץ כי אם לעתים רחוקות להרב אב"ד והדומה לו.

ג. בשנת תקס"א נתנו הח"ק עיניהם בו ובחרו אותו לגזבר נאמן בהח"ק ואלה הדברים כתובים על הפנקס (ר' רמ"ד) „נכתב זאת זכרון בספר להיות שכבוד הרב הג' המפורסם מוהר"ר אשר צבי (הוא הרה"צ ר' אשר מ"מ דפה) כעת הוא מתגורר בעיר אחרת ואין איש לעיין בעניני החבורה. הסכמנו כולנו הח"מ לבחור איש אשר רוח בו ה"ה הרבני המופלג המפורסם מו' יהודא בהרבני מ' יעקב הלוי להיות נאמן בהחבורה שלנו בידו יהי כל הכנסת החבורה וכל הדברים השייכין להחבורה הכל יהי שמור ת"י וזו אין צריך לפרש שהפנקס של החבורה יהי תחת ידו לא יומסר לשום נכאי כלל. והדברים השייכים להחבורה המה כל כלי הקודש של החבורה ודבר זה מפורש שאין להנאמן הרבני מו' יהודא הנ"ל להוציא מביסו לצורך החבורה יותר מסך שני מאות זהובים. ומה שיוציא יותר מן שני מאות זהובים לא יקובל בחשבון . . . יום הששי י"ג טבת תקס"א לפ"ק" ומאז היה גזבר נאמן בהח"ק כמה שנים ובכל שנה נמצא כתוב בהפנקס „היה חשבון צדק עם הרבני המופלג הנגיד מ' יהודא יודיל נאמן החבורה קדישא ומניע לו משנת . . . ."

ד. הרב ר' יודיל היה מכובד בעיני הבריות כבור גדול חלקו לו כל בני עירנו וביותר נכבדי הקלויז הגדולה ואפילו החסידים אשר בסתר רעמו ורגזו עליו כי לא אמר קדוש לכל אשר אמרו הם קדוש אך מפני שם כבודו נחתו ושמו יר לפיהם וגם החסידים אשר פרשו מטות כנפיהם בהקלויז לא הרהיבו עוז בנפשם לשנות בפניו את נוסח תפלת אשבנז שהתפללו בהקלויז מקדמת דנא ופעם אחת בעש"ק קודם תפלת המנחה הרכין ר' יודיל את ראשו על ידו והחסידים חשבו כי ישן הוא חסיד נלהב אחד לבש עוז עבר לפני התיבה והחל לאמר את המזמור ק"ז כמנהג ספרד אבל ר' יודיל נער בו בנויפה והחסיר שקל למטרפסיה ומת בשנה זו ומאז נפל פחדו על החסידים ועד ימיו של ר' יודיל התפללו בהקלויז נוסח אשבנז אך בשבוע שנפטר ר' יודיל גברה יד החסידים ובשבת הראשון התחילו להתפלל בנוסח ספרד מעורב עם נוסח אשבנז וכן מתפללים עד היום. בילדותי ראיתי בהקלויז הגדולה ספרים יקרים שנתן ר' יודיל להקלויז וגם בעת ראיתי „ילקיט שמעוני" על נייר ריגאל דפום אמשטרדם יקר המציאות שנשאר בהקלויז מספרי ר' יודיל וחתם שמו עליו ולהרב ר' יודיל לא היו בנים כי אם בת אחת חכמה ונינעה והשיאה לשארו מבני משפחתו התורני הנגיד מוהר"ר זאב וואלף סג"ל לנדא (זכרני שהיה קוראין איתו להתורה ר' וואלף בר' שמחה הלוי לכן אחשוב שהוא היה בנו של הגאון מוהר"ר שמחה סג"ל לנדא האב"ד דק"ק אפטא 1) בהגאון מוהר"ר יוסף לנדא אב"ד שם בהגאון מוהר"ר יחזקאל לנדא בהרב האלוף מוהר"ר צבי הירש לנדא ור' צבי הירש לנדא היה גם אביו של הרב הקצין מוהר"ר אברהם לנדא ור' אברהם היה אביו של הגאון מוהר"ר חיים לנדא אב"ד דק"ק פודקאמין הנ"ל) ואנכי הכותב הכרתי את ר' וואלף לנדא

1) עיין דעת קדושים צד 119 וצד 137.

בילדותי סוחר נכבד קבע עתים לתורה בבוקר ובערב ישב בהקלויז הגדולה וליומד עם תלמידים נקרא בעירנו בשט „ר' וואלף ר' יזדיל'ס" ור' וואלף גם הוא היה מאלופי גבאי הח"ק כמה שנים חתימתו ראיתי כמה פעמים „הק' זאב וואלף סג"ל לנדא" ובסוף ימיו נסע ר' וואלף לארץ הקודש ובעיר צפת נפטר ושם מ"כ ולר' וואלף בן אחד הוא הנגיד המפורסם תורני מופלג וחסיד סוחר נכבד אחד מחשובי נכבדי העיר אנשי שם מוהר"ר יעקב סג"ל לנדא אשר כעת לעת זקנתו יושב כל היום על התורה ועבודה ור' יעקב לנדא הוא אביו של ידידי מנעורי אשר יחדיו למדנו בהקלויז הגדולה דפה וכעת הוא הולך מהלך ההשתלמות גביר נכבד למדן מופלג וחסיד מופלא מחשובי הגבירים החרדים לדבר ה' בעיר זיטאמיר כמה"ר מרדכי לנדא (יחי') 1) חתנו של הגביר המפורסם.

בשנת תקצ"ט ויאמר ה' יהודא יעלה השמים כבוד גדול חלקו לו במותו בין גדולי היחס חצבו את קברו ואבן גדולה הציבו למצבה והיא תזעק אמריה לאמר:

פה נטמן
הרב המופלג
בתו"ר יושב אוהלים הוגה
בתורת הד' כל הימים העמיד
תלמידים חשובים ומחוגנים
הולך תמים זקן ונשוא פנים
המפורסם מפארי יחוסי הלוים
מוהר"ר יהודא בהרב מו' יעקב
סג"ל לנדא נכד מאור הגולה
רב רבנים גאון הגאונים מרנא
ורבנא מו' יחזקאל זצקללה"ה
אב"ד ור"ט דק"ק פראג יע"א
נפטר יום ב' ד' ימים בחודש
מנחם אב שנת תקצ"ט.

רנד.

הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד בעירנו והגליל.

א. עטרת תפארת לעירנו פאר הדור והדרו גאון מפורסם חסיד ועניו ענף עץ אבות חיטר מנזע גאונים מפורסמים בנו של הרב הגאון מוהר"ר דוב בעריש

1) אהה! על השמועה כי באה ורפו ידי כי ענף עץ אבות זה נקטף באבו ובצחרים בעת אשר זרח שמש הצלחתו עזב את החלד לכן אי"ק הגני להציב לו יד בספרי זה לתת שם ושארית לתולדה במקום אבותיו הקדושים נבג"מ.

אב"ד דק"ק מעזבוז בהגאון המפורסם מוהר"ר ארי' ליבוש ראש ישיבה דק"ק לבוב בהגאון המפורסם מופת הדור רשכבה"ג מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט זצוק"ל אב"ד דק"ק זיטל סליוצק ואח"כ אב"ד ור"מ בק"ק לבוב ושם מ"כ ואביו הג"מ דוב בעריש היה חתן הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר אב"ד בק"ק קאנסטאנטין פלך וואהלין בהגאון המפורסם בתכל מוהר"ר יעב"ץ ז"ל בהגאון המפורסם צבי תפארת ישורון חכם צבי זללה"ה 1).

ב. הרב הג"מ חיים הכהן אב"ד דפה היה חתנו של הרב הגביר המפורסם בתורה וגדולה מוהר"ר אבאלי הכהן זוסמאן (ר"ה) ז"ל אשר בערך שנת תק"ן לקח את בתו הרבנית מרת צפורה (ולכן היו קוראין אותו בעירנו ר' חיים צפורה'ס) אומרים אמור אשר הרב ר' אבאלי הפריז לו נדוניא סך אלף אדומים ושם בבית חותנו הגביר ישב ר' חיים ולמד תורה לשמה מתוך הרחבה וזכה לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא ועור בימי חרפו שקל ושרי נשא ונתן עם גאוני דורו המפורסמים כמו עם הגאון המפורסם פאר הדור מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל ושאר גאונים ועוד טרם שנתעלה לשבת על כסא הרבנות בעירנו ככר יצא שמו לתהלה יריח תורתו נדף למרחקים וכל הרבנים והשוחטים אשר סביבותנו הקריבים והרחוקים פנו אליו בשאלותיהם ודרשו ממנו דבר ה' זו הלכה וגם הרב אב"ד הג"מ בצלאל מרגליות שאל ממנו שאלות (שו"ת מים חיים חלק א"ע ס' ע'-ע"ג) ומכל הערים נהרו אליו למשפט והוא השיב לכאו"א כיד חכמתו ובקיאתו הגדולה בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים הוציא לאיר משפט יכמה ענינית התיר מכבלי העיגון והכל שלא לשם קבלת שכר אפילו כל שהוא ולא נהנה מכביד התורה הנאה של כלום ולא עוד אלא אפילו כל מסים וארנינות שילם להקהלה כאחד מן הנגידים. אך אח"כ כאשר ראו הב"ב כי כל מילי דמתא עליה רמי והכל צריכים למרי דחיטי וכל דבר הקשה בשאלות או"ה ובן בדיני ממונות והיתר עגונות אך אליו יבואו. ולא מעירנו בלבד אלא מכל העירות הקרובות והרחיקות ינהרו אליו למשפט ושאלות בהלכה והוא הודה ויוה של העיר. שמו אל לבם כי לא לכבוד הוא להם וחילול השם יש בדבר אשר תלמיד חכם כמוהו ישא עליו עול מסים וארנינות לכן התאספו ראשי אלופי רוזני הקהלה ופטרוהו: מכל מיני מסים ונתינות להקהלה ברין ת"ח והנני להעתיק הכתב פטורין שנתנו לו בשנת תקע"ה אשר נמצא אצלי (בבל מקום שהכתב מטושטש או שבלה הניר מרוב ימים ולא כהיל למקרי נקדתי) ... „עץ חיים כהן שרעתו יפה יפי עינים וייפי נוף. כי לא יבוא לפניו חנף. לואת ישימו על ראשו הצניף ה"ה כבוד הרב הגדול הבקי בחדרי תורה מי כמוהו מורה מומחה לרבים המפורסם לשבח שבחיהו חכמים מכלל דשניר עביד בנן של קדושים מגזע ישישים חכם מפיאר וחכם הכולל כבוד מוהר"ר חיים בהגאון המפורסם לרבים המנוח מו' דוב בער הכהן רפאפורט שהיה אב"ד בק"ק מעויבוז והגליל וצללה"ה ... והלך בעקבי אבותיו הקדושים אשר המה היו בכל הארץ לעינים ברוחם פי שנים והיא אדי' לגזוי וקם. תולדה במקום אב לקיים מילי דאבות להיות תולדותיהן כיוצא בהן ולהורות

1) הג"מ חיים בספרו שו"ת „מים חיים" ח' א"ע סימן י"ט כותב „ואחריו יאיר נתיב לקיים מילי דאבי זקני הגאון בעל ח"צ ז"ל ויען שעריכים עלי דברי דודים של אא"ז בעל הכס צבי כי הוא ראש לכל משפחת בית אמי ובו אתפאר".

נתן בלבי לב נדיבות סמכתהו לישא משא העם לכל אשר יקראיהו באמת ומישור משוט בשלום לכל אדם השואל כהלכה ואינו נושא שכר אך באמונה עושה מלאכת מחשבת מחשבתו נכרת מתוך מעשיו שלא על מנת לקבל פרס ולא לגאון ולתפארת רום אנשים רק למען החזק עמור הדת ויט שכמו לסבול לכל אשר מרבים העם להביא אליו כל דבר אשר יקשה מהם ומהמונם ויחמנו בבואם לשתות בצמא את דבריו הן בהוראות איסר והיתר ועל אחת כמה וכמה טוכה כפולה ומכופלת למקים הזה פה בעסק דיני ממונות ברם זכור הוא לטוב שאלמלא הוא כבר היו אויביני פלילים להיות בעתים הללו גם בוש לא יבושו והכלם לא ידעו מלדין בעש"ג (בערכאות של גוים) אם לא כי משא פנים יש בדבר כי יריבון אנשים ונגשו למשפט לפניו יצא דבר חוק ומשפט והמה נושאים פניו לקיים הדת. וגם זה הדבר אשר הוא לנו לשם ולתפארת מן האדם בני אדם הבאים משם לכאן וגם אמרינן הואיל ומיקלעי ארחי ופרחי המה ישתבחו בעיר הזאת יען נמצא בזה איש נשוא פנים הוא הראש המדברים בכל מקום אשר דבר המלך ודתו הלכה במיתו וגם יודע לכלכל דבריו במשפט משפט לזה וצדקה לזה לזה יקרא איש שהכל בו ומי לא ידע בכל אלה שהוא ראוי מאר מאד לתשואות חן חן מאתנו ולמיחש מבעי ג"כ אם העלם יעלימו עם הארץ ופני העיר מוה. פן נהי לבוז ולקלם לסביבותינו כי ידברו אויבים בשער בת רבים שאין אנו חוששין להתמימשת עמוד הדת. כעת שמנו את לבבינו על דרכיו דרכי נועם על מה ולמה לשעבר. לא נעשה עמו דבר לא קימה ולא הידר ואמרנו במה נקדם פניו אם ברצי כסף גלוי וידוע שלא יקח מחוט ועד שרוך נעל אך מצאנו את עצמינו מחויבים בדבר הזה בחובה [לסמיך אותי] בסמיכה סמיכת תלמיד חכם לפומרו ממסים ועלה במיסבם בסוד ישרים ועדה שה"ה הרב הנגיד מו"ה חיים הנ"ל הוא פטיר מכל מסים וארנונות ובלו והלך לא שליט למרמא עליה ושום קול נוגש לא ישמע ולא יביא בגבולו יהי שלום בארמונותיו ושלום בחילו וביתו יהי חפשי בישראל מהני מילי מעליותא דנפיק מיניה וזה נעשה בתיקף מעשה הקהל שאין צריכין חיזוק באין לשנות. הכ"ד האלופים ראשי רוזני נגידי מנהיגי אוסטרהא יצ"ו יחידי סגולה הבאים על החתום היום יום ג' י"ד טבת תקע"ה לפ"ק". ועל החתום באו כל אלופי נכבדי העיר ומעבר הגליון בא הדוכס מאוסטרהא לאשר ולקיים בתוקף ועוז את כל המפורש בכתב הקהלה ומסיים „נכתב ונחתם בעיר אוסטרהא ביום 27 מארט שנת 1816 קאריל יאבלינאווסקי".

ג' בשנת תקפ"ב אחר פטירת הג"מ בצלאל מרגליות שמו אלופי עירנו את עיניהם בהג"מ חיים וכל הכ"ב ענו אחריהם מקודש מקודש ובחרו אותו לרב אב"ד ור"מ ומו"ץ ויש ת"י כתב הרבנות שכתבו וחתמו אלופי רוזני וב"ב העיר ברשות והרמנא מהדוכס יאבלינאווסקי ואמרתי להעתיקו לזכרון לדור אחרון.

„[בצפיתני] צפינו מאן יהיב לן גברא דכולי ביה תנא ומתני לית לי' שעורא שפירא ונמירא. דכולי עלמא אבתרי גרירא מרבא\עך זעירא. להיות מורה התירא ואיסורא. ולבאר כל חמירא. הדבר אשר יקשה מאתנו. הוא יגמור בעדינו לברר הלכה כשמלה. אם היטינה או להשמאילה. להיות הוא שר התורה. עוד המה מדברים. והנה קול המון בקול שרי מבשרים ואומרים. כאן נמצא זכאן הוא בר בי רב דחד יומא לא פסק גרסא מפומי דרבנן.. [ידע] מתניתא

בחר מלתא כולהו יהבי עיניהו בהאי גברא דמצפרא כריך ותני לו משפט הבחירה׳
לישב בראש ורבי יתקרי ה״ה כבוד הרב הג׳ חריף ובקי בחדרי תורה . מי כמוה׳
מורה . אשר ידיו לו רב כי ביהך ה׳ חילו לאורייתא . אשר שמו נודע בשערים
נקטו נגרא ברייתא אשר תורה יבקשו מפיו המה חיים ה״ה כבוד הרב הג׳
המפורסם בתורה ובירואה החריף ובקי בחדרי תורה מי כמוהו מורה שלשלת
היוחסין בנן של קדושים קדושי עליון כבוד הרב הגדול מו״ה חיים הכהן רפאפורט
בן כבוד הרב הגאון המפורסם לרבים מו״ה דוב בער הכהן שהיה אב״ד בק׳
מעזבוז שכל ימיו מעודו עבודתו עבודה תמה ויט שכמו שכם אחה לסבול טורח
הציבור והיחיד על מנת שלא לקבל פרס בשחרית ובין הערבים וכולי יומי
זימנא דרחקי ועיילי רבים לגבי מלתא זוטרתא ומלתא דתלי באשלי רברבתא
שואלין ודורשין אליו למשאל שמעתתא אליבא דהלכתא הן בהוראות איסור והיתר
ובדיני ממונות הא כדאיתא והא כדאיתא לכולם הוא משיב כהלכה שמורה בכל
יערוכה . ואין אומר ואין דברים לסרב נגדו ובלי נשמע קולם להרים כי הולך
אל ארבע טורים ובכל הפוסקים הראשונים מוציא ממקור הדין לאמיתו וכולם
מקבלים עליהם בשמחה ובטוב לב את משפטו ודינו אשר ישפוט למשרים כי
עולה לא נמצא בשפתיו שפתי כהן ישמרו לעשות ולקיים קיום אמרינן היאיל
ימקלעי ארחי ופרחי אשר חכמתו גם בחוץ תרונה ליודעי בינה . בשליח ספרים
מקריות חוצות הוא סותר ובונה . להשיב שואלי דבר בדעת ומזומה . אשר צלל
במים אדירים ים החכמה . ויענו כל העם קול אחד זה היום אשר קינו הנה
מצאנו ראינו בריק לן בכמה בדוקין . שבעין בעין ראינו גברא קא חזינן דחזי
לכסותו בסמיכה סמוך ונראה לסמיכת חכמים ריכא בר ריכא ראוי ומיחזק חזקה
שאין עליה טענה כי בדין הוא שישוב אל אחוזת אבותיו אשר החזיקו חזקת
הבתים והעליות מעלות דרבנן אשר בנו בית ישראל נשען עליהם הניחו יתרם
לעוללויהם את אשר נחלו אבותיו ראשי המטות והנחלו לבניהם אחריהם ללמד
בני ישראל קשת מלחמת ה׳ מדור דור דור הולך ידור בא ער הראש רישא דעמא
הולמתו עטרת . לעמוסי בטן עטרת תפארת . כל שיש להם שם בשעתם ולדורות
והניחו זכרם שם עולם לא יכרת . מימיהם אנו שותים בצמא את דבריהם כנחלי
אש בוערת. אמרנו וענינו כולנו פה אחד קים משיחהו כי הוא זה . מזה בן מזה .
וזאת אשר עלה הגורל עליו לקובעו לשם ולתהלה במוסכם בסוד ישרים ועדה
להיות לגאון שמהו ולמנות את כבוד הרב הגאון מוהר״ר חיים הנ״ל להיות הוא
הכהן הראש המדברים להיות אצלינו אב״ד ור״מ ומורה צדק פה קהלתינו .
למרמא עליו מרמא דבני מתא הא למגרס והא לעיניי במילי דשמיא הן בהוראות
איסור והיתר ובדיני ממונות על פיו יצאו ועל פיו יבואו . אך בזאת נאות שירצה
לשבת אתנו שבת הכסא דמוקרא ליטע אהלו אפרנו בתוך העיר בתיוך לטען יהי
ביתו פתוח לרווחה משם מרחא דציבורא לכל אשר יבקש דבר ה׳ זו הלכה
ומנת כיסו וחלקו מנת גבוה הופרשה מלתא דפסיקא קביעי וקיימי בדורות
הראשונים רבנים קשישאי אשר היו אב״ד אב אחר לכולנו לכל דבר ההכנסות
מעות חופה וקדושין וגיטין ולכל חלוקת הכביד אשר הורם ואשר הונף להרב אב״ד
מימים קדמונים . גבול אשר גבלו הראשונים . רק כבוד שיש בה הידור מצוה
מצוה סנדיקאות מאלה לא יגרע נטעי אונו של כבוד הרב מו״ה חיים הכהן הנ״ל

בכל העיר מקצה אל הקצה ברחוב קדרים וקראסנינורא ובלמייאז ועיר חדש ובכל הכפרים השיכים לפה ק' אוסטרהא כמאז לחצאין והאלקים אשר התהלכו אבותיו לפניו הוא יציה את הברכה אתו ואתנו להאריך ימיו ושניו ושנותינו ואורך ימינו זכית אבותיו הקדושים יהי בעזרתנו ובעזרתינו להטות עלינו חסד כל ימי עבודתינו אשר עיברים אנחנו להיות עליו ועלינו למחסה ולמגן בערינו בימיו ובימינו יושעו ערי יהודא וירושלים ויבוא משיח צדקינו הכ"ד הבעה"ח בנסי' שהיא לשם שמים למען לא תפוג תורה. להיות פה לבהן צדק ומורה. כבוד האלופים והראשים ריזני נגידי מנהיגי הקהלה ויחידי סגולה דפה ק"ק אוסטרהא היום יום שהוכפל בי כי טוב יום ג' ט"ו אייר תקפ"בית לפ"ק". ואחר זה חתמו כל אלופי העיר יהדוכם יאבלינאוסקי נתן הסכמתו ורשותו ובא על החתום. והנה אם כי קיבל עליו הג"מ חיים לקבוע דירתו בתוך העיר כמפורש בכתב הרבנות ובני העיר ידעו כי אחר דבריו לא ישנה בכל זאת כאשר ראו אלופי העיר כי קשה עליו להעתיק מושבו מביתו שיש לו בעיר חדש וליטע אהלו אפדנו בבית אשר ישכור לו בתוך העיר מפני ההוצאה אשר יצטרך להוציא על שכירות דירה נאה לפי כבודו ואין שכר הרבנות מספיק לו להוציא הוצאה יתירה לכן התאספו אלופי העיר והסכימו להוסיף לו מקופת הקהלה רובל אחר כסף רוסיא בכל שבוע וישבוע על שברו מיום שיקבע דירתו בתוך העיר (הישנה) ונמצא בידי הכתב שבתבי וחתמו אלופי העיר מן יום ב' לחודש כסלו שנת תקפ"ג (ולא העתקתי מפני האריכות).

ד. בשנת תקס"ה נתחבר הג"מ חיים להח"ק דפה ואלה הדברים כתובים על הפנקס (ד' רפ"ה) „הן היום קרב לפנינו ה"ה הרבני המופלג הנגיד המפורסם מ"ה חיים בהרב הגאון המפורסם מה' דוב בער ורצה לקרב את עצמו לחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה ומעתה הרי הוא כאחד מן המנויים להיות פתקי טריף בקלפי בשנה זו ולהיות לראי' באנו עה"ח היום יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק ועל התקנה שעשו בשנה זו שבעה ועשרים לחודש מרחשון שלא לקבל שום אדם להח"ק עד כלות שש שנים בא הוא בחתימתו „הק' חיים הכהן רפאפורט" ובהיות הג"מ חיים אב"ד פה בא בהסכמה על ספר „אור הנערב" שנדפס פה בשנת תקפ"ד בראש הספר „חק לישראל" שנדפס בסלוויטא ע"י הרב רש"א שפירא בן הרב מסלאוויטא נמצא העתק גוף הפסק דין על דבר הרו"ד שהיו בין המדפיס ר' אהרן יונה מאוסטרהא והמדפיס ר' ישראל בר אברהם מברדיטשוב ועל הפס"ד מיום ג' י"א ... תקפ"ה חתם „הק' חיים כהן רפאפורט חפ"ק אוסטרהא הנבחר משני הצדדין" (עיין בספרו שיח „מים חיים" סימן מ"ר כל הענין ושם מביא מה שכתב אליו בנידן זה הרב הגאון הגדול מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל והרב החסיד המפורסם מוהר"ר יצחק מראדוויל ז"ל ומה שהשיב להם) על ספר „הכיזרי" שנדפס בראדוויל שנת תקפ"ו בהסכמת הרב המאה"ג החסיד המפורסם וכו' מוהר"ר יצחק אב"ד דק"ק ראדוויל וללה"ה בא גם הוא בהסכמתו ובראש ההסכמה נכתב „הסכמה מהרב הגאון הגדול המפורסם שלשלת היוחסין חכם הכולל מוהר"ר חיים כהן רפאפורט אב"ד דק"ק אוסטרהא" על ספר „עבודת הקודש" סלאוויטא תקפ"ז על „חק לישראל" שנדפס בסלאוויטא תקצ"ב נכתב בראש הסכמתו „הסכמת הרב המאוה"ג המפורסם החריף

ובקי שלשלת היוחסין מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד ומו"ץ דק"ק אוסטרהא" והוא חתם „יום ג' תקצ"ב נאם חיים הכהן רפאפורט" על היורה דעה שנדפס בסלאוויטא תקצ"ד על ספר „איי הים" שנדפס באוסטרהא נכתב בראש הסכמתו „הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו כ"ש מוהר"ר חיים כ"ץ נ"י האב"ד דק"ק אוסטרהא" וח"ע „נאם חיים כהן רפאפורט חונה פה ק"ק אוסטרהא יצ"ו" היום יום ב' ב"ג תמוז דהאי שתא תקצ"ה לפ"ק" על ש"ע „חשן משפט" שנדפס בסלאוויטא תקצ"ו נכתב בראש הסכמתו „הסכמת הרב הגאון המאור הגדול המפורסם החריף ובקי שלשלת היוחסין כש"ת מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד ומ"ץ דק"ק אוסטרהא" והוא חתם נאם חיים כהן רפאפורט חו' בפה"ק אוסטרהא יצ"ו וכן בא בהסכמתו על סדר „עבודה ומורה דרך" שנדפס בסלאוויטא תקצ"ו .

ה. ואלה תולדות הג"מ חיים הכהן .

א) בני הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט אב"ד דפה תולדתו כתבתי בספרי .

ב) הרב הגאון חריף ובקי הגביר המפורסם בישורון מוהר"ר יקותיאל זוסיל הכהן רפאפורט ממינסק התן הגביר המפורסם מוהר"ר זאב שמש ממינסק והוא שקיל וטרי בהלכה ובחריפות עם אביו הגאון והרבה חידושים ושו"ת ממני נדפסו בספר „מים חיים" למר אביו הגאון והוא בא בהסכמתו על ספר „באור בן שלמה" הוא באור על בנין יחזקאל וחתם „יקותיאל זוסל כהן רפאפורט" ו) והרב ר' יקותיאל זוסל היה אחד מראשי החברה „מקיצי נרדמים" ועל שער הספר „אמרי שפר" שהוציאה לאור החברה „מקיצי נרדמים" נכתב „תחת השגחת ראשי החברה" . . . יקותיאל זוסמן כהן רפאפורט" .

ג) עוד בת אחת היתה לו שהיתה אשת הרבני הנגיד התורני מוהר"ר הירש בער בן הגביר המפורסם מו"ה מרדכי קלמן הירשלפירסאהן מזסלב שהוא היה חתן הרב הגאון מוהר"ר ישראל רב דחייטים בעיר זסלב בנו של הרב הגאון מאוה"ג המפורסם מוהר"ר מרדכי הירשלפרין ז"ל אב"ד דק"ק זסלב וקרעמניץ נזכר לעיל (נ"ח) .

ו. ופרי צדיק מעץ החיים אשר שתל בכרם התורה הוא ספר „מים חיים" אשר השאיר אחריו ברכה כולל שני חלקים. חלק ראשון תשובות שהשיב לכל השואלים אליו בדבר ה' וז הלכה ולכל הצמא למים מי התורה השקה מבארו באר „מים חיים" שם שקיל וטרי עם גאוני דורו המפורסמים עם הגאון פאר הדור מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה אוגר ז"ל הגאון הצדיק מאה"ג מוהר"ר ישראל דוב בער ז"ל מ"מ מסטעפאן עם הרב המפורסם החסיד מוהר"ר יצחק מראדוויל ז"ל הגאון המפורסם מוהר"ר בצלאל מרגליות ז"ל אב"ד הגאון מוהר"ר חיים יעקב ז"ל אב"ד מדובנא עם הרב החריף בעל „עצי לבונה" ז"ל ועם בניו הגאונים הג"מ יעקב והג"מ יקותיאל זסל רפאפורט ז"ל וכל הרבנים והדיינים והשובי"ם מהערים אשר סביבותינו כולם הדיצו אליו שאליתיהם והוא השיב לכאו"א כיד חכמתו הגדולה בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים וכן הרבה תשובות יחידושים מהגאונים הגדולים אבותיו

1) רשימה קה"מ לידידי הח' ווינער אות ב' 1186.

הקדושים אשר היו בידו בכת"י הובאו בספרו הלא המה אא"ז הגאון צבי ישראל חכם צבי ז"ל . מאא"ז הרב הגאון המפורסם רשכבה"ג מוהר"ר שמחה הכהן רפאפורט ז"ל . אא"ז הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דק"ק לבוב ואבי זקנו הגאון המפורסם מוהר"ר מאיר ז"ל אבר"ק קאסטאנטין מאביו הגאון מוהר"ר דוב בעריש ז"ל אב"ד דק"ק מעזבוז וכן מהגאון הגדול המפורסם מוהר"ר שאול מאמשטרדם ז"ל ומהגאון המובהק בדורו נשיא הלוים מוהר"ר יהודא ליב איטינגא ז"ל ששלח למחותנו הכהן הגדול מוהר"ר חיים רפאפורט אב"ד דק"ק לבוב ז"ל ועוד מן גאונים גדולים שהיו בדור ההוא ובחלק יו"ד סימן ב"ז מביא שאלה אחת ששאלו מעיר מעזבוז להגאון המאה"ג מוהר"ר מאיר ז"ל אב"ד דק"ק קאסטאנטין ועל השאלה באו על החתום „גאם ישראל בע"ש מטליסט" „וגאם משה יוסף מ"ט דפה" והג"מ מאיר השיב להם תשובתו וכבוד גדול חלק להבעש"ט ז"ל אשר אליו התחיל בתשובתו „אלוף ביהודא ובישראל עושה חיל קטן וגדול שם הוא ממציא מזור ותרף לגבר אין איל . גדול הוא בששך ושם לו ברקת וגבר בכל ה"ה הרב המופלג המפורסם בש"ט מו"ה ישראל נר"י". חלק שני „איצרות חיים" חידושי תורה שחידש על כל התורה גם שם מביא חידושי תורה מאבותיו הגאונים הקדושים והרבה חידושים הוסיף בנו הג"מ יעקב הכהן רפאפורט אשר הוציא את הספר לאור בשנת תרי"ז בהסכמות הגאונים המופלגים בדור ההוא הגאון מוהר"ר מרדכי זאב איטינגא ז"ל בעל מפרשי הים והגאון הגדול מוהר"ר דוב בעריש אשכנזי ז"ל אב"ד דק"ק לובלין והסכמות הצדיקים צדיקי הדור המפורסמים הרב הצדיק מאפטא ז"ל והרב הצדיק מוהר"ר מרדכי מטשערנאביל והרב הצדיק מוהר"ר שלום מבעלזא וצוקללה"ה וכן באו שם מכתבי אהבה ותהלה משארי בשרו הרבנים הגבירים המפורסמים מופלגי תורה הרב הגביר המופלג בתורה וחכמה מוהר"ר יוסף צבי טויוש הרב הגביר המופלג בתורה וחכמה מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן והרב הגביר המופלג בתורה מוהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן אשר המה התבסמו מתורתו תורת חיים בעוד בחיים חייתו ושמחו מאד בצאת ספרו לאור וגם תמכו מהונם להדפסת הספר .

ז. שבע עשרה שנה ישב הג"מ חיים על כסא הרבנות פה ומי ימלל צדקתו וחכמתו חסיד ועניו שינא בצע במליא מיבן המלה דן אמת שפט צדק הוציא לאור משפט ויהי רועה את עדתו על מי מנוחות התורה והכל בלי שום קבלת שכר בראשונה ואפילו אח"כ כאשר נתקבל לאב"ד פה לא לקח שום שכר פסק דין ומכל המשפטים שבאו לפניו מעירנו ומכל הערים הקרובות והרחוקות לא נהנה מאומה רק להב"ד שישבו לפניו היה קודש כל המעות אשר נתנו הבעלי דינים . ואף בסוף ימיו כד הוה (ליה) דחיקא שעתא טובא לא סר מן דרך הקודש אשר כלל לו בהלו נר הצלחה על ביתו ולא קיבל שום שכר פסק דין . סיפר לי דודי הישיש הרב מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל דיין ומו"ץ פה אשר פעם אחת באו לפני הג"מ חיים סוחרים גדולים מעיר ברדיששיב לדין לפניו בענין מסחר גדול שהי' להם בשותפות והטו"ת עלו לכמה אלפים רו"כ ויהי כאשר הוציא הג"מ חיים לאור משפטם והיו כולם שבעי רצון הניחו על שלחנו שכר פסק דין מנה יפה בטבעות זהב ויאמר הרב ר' חיים להב"ד שישבו אז לפניו מהרו קחו את המעות טרם שתראה הרבנית ותתרעם עלי (ואמר לי דודי הנ"ל שאז כמעט

שסבל הג"מ חיים דחקות ולא היה לו לבלכלת ביתו) ויהי לעת זקנתו תש כחו מאד ולא יכל לשאת עליו את עול משא הציבור לכן ביקש הג"מ חיים מאלופי הערה להקל מעליו את עול סבלו ולקבל את בנו הגאון מוהר"ר יעקב הכהן לאב"ד אשר הוא ישא ויסבול את משא העם וטרחא דציבורא ואלופי הערה נתנו אוזן קשבת לדבריו ובשנת תקצ"ח קבלו עליהם את בנו הג"מ יעקב הכהן לאב"ד באשר אכתוב הכל הלאה בספרי במקום שאכתוב תולדות הג"מ יעקב ז"ל. בשנת ת"ר עלתה נשמת הג"מ חיים למרומי שמים וגופו הטהור ספון וטמון בין מבחר קברות בני משפחתו הגבירים וזסמאן. אבן גדולה הציבו על קברו והיא תוצק אמריה לאמר:

נפטר

יום ה' א' דר"ח
כסלו שנת ת"ר לפ"ק
הרב אשר עבר עבודת הקוד'
פה קהילתנו משך שבע עשרה
שנה הפליא עצה הגדיל תושי'
מעינותיו נפוצו בקרית העיר
והוצה הורה באמת ושפט בצד'
דלים וראשים מו"ה חיים הכהן
רפאפורט אב"ד ומו"צ דפה ק'
בהגאון המפורסם מ' דוב זצ"ל
להה"ה אב"ד מעזבוז נבד
מאור הגולה פאר ישראל
וקדושו רבים השיב מעון ושבר
מלתעות רשע בהלחמו ביום
קרב [1] בויכוחו העצום הגאון
החסיד האמיתי מו"ר חיים כהן
רפאפורט זצוקללה"ה אב"ד ור"מ
דק' לבוב ונכד רבן שכב"ה החכם
צבי זצוקללה"ה אב"ד דק'
אמשטרדם יע"א ת'נ'צ'ב'ה.

מצבת אשתו הרבנית

פ'נ
יום ב' עשרים
ימים בחודש מרחשון
תר"ד לפ"ק נפטר' האשה
הצנועה הרבנית מרת
ציפרה בת המנוח
המפורסם מהו"ר אבא
הכהן אשת הרב הגאון
מוהר"ר חיים הכהן
רפאפורט אב"ד דפה
תנ'צ'ב'ה.

---

1) כאן רמז על מלחמת ה' שנלחם הגאון הקדוש הזה עם כת הארורה שב"ץ תר"ו ושר"י כמו שכיפר לנו הג"מ יעקב רפאפורט בהקדמתו לספר „חיים חיים" ועיין בספר „פראנק ועדתו" פרק י"א.

רנה.

ואלה המה דיינים מובהקים מופלגי תורה חכמים מצויינים בהלכה שהיו מבי דינא רבא של הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל ונצטרפו אליו בהסכמתו על סדר „עבודה ומורה דרך" שנדפס בסלאוויטא בשנת תקצ"ו.

נאם חקטן אלעזר בא"א מו"ה נפתלי זלה"ה (נקרא ר' לאזי דיין).
הקטן חיים בא"א המנוח מו"ה נחמן זלה"ה מו"צ דפ"ק אוסטרהא (ר' חיים פעטשניק).
הקטן דוד בלא"א מו"ה יצחק יעקב זלה"ה (ר' דוד דיין).
הקטן גבריאל במהו' דוד נ"י (הוא היה אח"כ דיין ומו"צ בעיר זיטאמיר).

רנו.

הרבני המופלג מוהר"ר שמשון זאב הלוי.

מופלג בתורה ירא שמים ועסקן במצות כל ימיו השתדל לקבץ נדבות לפרנסת עניים ועשה רב חסד עם עניי העיר והוא בנו של הרב הדיין המצוין מוהר"ר ישראל יעקב סג"ל הנזכר לעיל (קצ"ז) ובילדותי הכרתי את בנו של ר' שמשון זאב ושמו ר' ישראל יעקב תורני ועסקן במצות. ממצבתו ידענו את שבחו אשר היא תקרא לאמר:

פ"נ
איש
תם
וישר הרבני
המופלג בתורה
וירא השם לילות
כימים פעל צדקות
ועשה רב חסד לעניי
עירנו מ' שמשון זאב
בהרבני מו' ישראל
יעקב הלוי נין ונכד
הגאון ט"ז נפטר יום ד'
כ"ח שבט שנת תר"ב
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה.

רנז.

הרב המופלג מוה' יהודא לעווין במו"ה נחמיה ב"ץ.

מופלג בתורה ויראה מדקדק גדול והרב הג"מ יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד

סמך עליו ולמד מחתימתו הלכה למעשה כאשר כותב בשו"ת „מים חיים" ח' ע"א סימן ס"ג „וכן ראיתי שחתם כן הרב המופלג בתו"ר המדקדק מו"ה לעיוין ז"ל מפה „יהודא לעויין בן ר' נחמיה ז"ל" ובכה"ג „יש ללמוד". ועל המגילה מז' תמוז חתם עצמו אחר הרה"צ מיהר"ר נעציל ז"ל „יהודא לעויין במו"ה נחמיה ז"ל כ"ץ". את מצבתו לא מצאתי ולא ידעתי שנת פטירתו.

רנח.

הרבני המופלג הנגיד מוהר"ר מרדכי במוה"ר גרשון.

א. נגיד נכבד בעירנו מופלג בתורה עישה צדקות ופיעל חסד פזר נתן לאביונים ירא שמים ומפורסם לשבח בפי זקני עירנו בשם „ר' מרדכלי ר' גרשו"ס" הוא היה משולח ויצר אמונים אצל הרב הגביר המפורסם מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן ז"ל. בכל שנה נסע לפרייסין למכור שם את הרפסודות והתבואה העמוסה עליהן. והג' ר' מאיר לא יחשוב אתי את כסף הפדיון כי באמינה היה עושה. בעת שנסע לפרייסין לקח אתו שוחט מעירנו לצוותא על דרכו והיה עמו כל ימי שבתו בפרייסין וגם בנסעו בדרכו לא פסק פומי' מנירסא כל הדרך ישב על העגלה והגמרא בידו ולמד שעורו. וכן כל הזמן שהיה בפרייסין קבע עתים לתורה כמו בביתו ולא גרע מחוקו אפילו כל שהיא.

ב. הרבני מו"ה מרדכי נתחבר אל הח"ק בשנת תקצ"ב ואלה הדברים כתובים על פנקס הח"ק „בהתאסף ראשי הח"ק גומלי חסד של אמת וניגש לפניהו ה"ה הרבני המופלג הנגיד מו"ה מרדכי בהמנוח מו"ה גרשון וביקש מאתנו להתחבר בחבורה הנ"ל ואחרי אשר סילק מעות קדימה כפי התקנה וגם השווה את החבורה וגם הטרוטנים עבור השירות המוטל עליו כפי התקנה. לואת אנחנו הראשי החבורה הנני באנו עה"ח להיות לראי' ולמשמרת אשר מהיום יהי' ר' מרדכי הנ"ל נמנה בתוך החבורה ויהי נחשב מהיום כאחד מאתנו הח"מ לכל הדברים ויובא פתקאו לתוך הקלפי תיכף וא"צ לבוא לפני הגבאים כלל והוא פטור מלשלוח דבש ולראי' באנו עה"ח יום ג' כ"ד ניסן תקצ"ב ועל החתום „הק' יהודא לנדא" „הק' שלמה זלמן כהנא". ור' מרדכלי לא השאיר אחריו בנים ולא בנות ושמו הטוב אשר השאיר אחריו טיב לו מבנים ומבנות כל הוני ורכושו הרב נתחלק לקרוביו וספריו היקרים אשר נשארו מעזבונו הובאו בית יוסף לבהכנ"ס של הרב ייב"י ז"ל. את קברו מצאתי במעלה הקברים אשר לחשובי העיר אבן גדולה הקימו על קברו והיא תביע את שבחו לאמר:

פ"נ
יום
ה' שמונה ימים
בחודש שבט שנת
תר"ה נפטר איש תם וישר
הרבני המופלג הו"ג מוהר"ר
מרדכי בהרבני המופלג

הישיש מוהר"ר גרשון ז"ל איש
מרדכי הי' הולך וגדול כל
ימיו בצדקה וגמ"ח ביתו פתוח
לרווחה מלחמו נתן לדל
והחזיק ידי ת"ח פור' נת'ן
לאביונים צד'קתו עומדת
לעד לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה :

רנט.

הרבני הישיש מוהר"ר מנחם מענדיל במוה"ר יצחק.

נקרא בעירנו "ר' מענדיל יאניווער" מחסידי עירנו ירא שמים גדול מעודו שקד על דלתות הצדיקים והיה מן אנשים חשובים ומסויימים אצל הצדיק המפורסם מלובלין זצוקללה"ה שנסע אליו בכל שנה ופעם אחת ישב אצלו שנה תמימה. ור' מענדיל לא זכה לבנים והוא בנו של הרבני מוהר"ר יצחק במוה"ר מנחם מענדיל (קס"ו) ואנכי הכותב שמו בקרבי כי הוא היה ממשפחתנו.

וזאת חקוק על מצבתו :

פ"נ
הרבני הישיש ירא השם
מעודו שקד על דלתות
הצדיקים מו' מנחם מענדיל
בהמנוח מו"ה יצחק נפטר
יום ב' דחוהמ"ס שנת תר"ט
לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

רס.

הרב הישיש החריף ובקי הנגיד מוהר"ר יצחק צבי האלברשטאם.

א. חריף ומופלג גדול בתורה מנוזע ישישים בנן של קדושים מפארי היחוס גאונים מפורסמים בתבל בנו של הרב הגאון מוהר"ר דוב בעריש אב"ד דק"ק מעזירטש וטוטשין אחי הרב הגאון המפורסם מוהר"ר זאב וואלף אב"ד דק"ק דובנא. והמה היו בניו של הרב הגאון החסיד הגדול מוהר"ר נפתלי הירץ ז"ל אב"ד דק"ק דיבנא בנו של הרב הגאון מאור הגולה החריף המפורסם בדורו מוהר"ר צבי הירש אב"ד דק"ק האלברשטאט זצללה"ה .. והרב הנגיד החריף מוהר"ר יצחק צבי (מפורסם בעירנו בשם ר' איצק הירש) היה חתנו של הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר אבאלי הכהן כאשר כתבתי לעיל (ר"ה).

ב. הרב החריף מוהר"ר יצחק צבי נתחבר להח"ק צד השני בשנת תקפ"ה ככתוב על פנקס השני (ד' רפ"ה) „הן היום קרב לפניני הרבני המופלג הנגיד המפורסם מו"ה איצק צבי הירש בהרב מו"ה דוב בער ממ"ח ורצה לקרב את עצמו לחבורה קדישא דפה ובבר סילק מעות קדימה ומעתה הוא באחד מן המנוים להיות פתקו טרף בקלפי בשנה זו ולהיות לראי' באנו עה"ח היום יום ה' ששה ימים לחודש מרחשון תקפ"ה לפ"ק כל ימיו ישב ר' יצחק צבי ועסק בתורה עשה צדקה וחסד פזר נתן לאביונים וזכה לשתי שולחנות תורה וגדולה בקנה אחד עולה. בא בקישורים והתחתן עם גדולי היחס המפורסמים. בנו ר' יוקא היה חתן הרב הג' החריף מוהר"ר מאיר לנדא מבראד בן כבוד הרב הגאון מוהר"ר סענדיר לנדא מבראד וחתנו של ר' יצחק צבי הוא הרבני המופלג הנ' מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן בנו של הרב הנגיד הנכבד מוהר"ר חיים משה הכהן שהוא היה בנו יחידו של הרב הגאון חכם הכולל מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד בהקלויז דפה ואב"ד בק"ק סטעפאן יאמפלי בהגאון החסיד מוהר"ר נפתלי הירץ הכהן אב"ד בקלויז דפה ואח"כ אב"ד בק"ק שדה לבן עיין לעיל (רי"ג). הרב ר' יצחק צבי האריך ימים והפליג בזקנה יגע ועמל בתורה ומצות נתגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב ושמו נשאר לברכה ותהלה בעירנו.

ומצבתו תביע אמריה לאמר:

פ"נ

הישיש

הרבני המופלג

החריף ובקי

המפורסם שלשלתי

היוחסין אשר כל

ימיו עסק בתורה

צדקתו עומדת לעד

מו' יצחק צבי בהרב

המופלג מ' דוב בער

נפטר י"ט אדר שני

תרי"א לפ"ק תנ"צ"ב.

רסא.

הרב החריף המופלג חסיד ועניו מוהר"ר שלמה זלמן כהנא.

א. מופלג וחריף גדול ירא שמים חסיד ועניו הצנע לכת מיחוסי כהונה בנו של הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם אריה ליב כהנא שיניוש אב"ד דק"ק ברדיטשוב ופולנאה בעהט"ח ספר „אור הנערב" חוטר מגזע גאונים מפורסמים

קדושי עליון נכד הרב הגאון החריף הגביר המפורסם נגיד ומצוה אשר זכה לשתי שולחנות תורה וגדולה מוהר"ר שלום שכנא הכהן רו"מ בק"ק קראקא בן המנוח מוהר"ר אהרן מנחם הכהן המכונה ר' מענדיל ר' זלמן חונש וצ"ל נכד הגאון הכהן הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר יוסף כ"ץ ז"ל בעל „שארית יוסף". גיסו של הגאון הרמ"א ז"ל בעל המפה 1) והרב ר' שלום שכנא הכהן רו"מ בקראקא הנ"ל היה חתן הגאון האדיר המפורסם רבינו יהושע במוהר"ר יוסף ז"ל ריש מתיבתא בק"ק קראקא בעל „מגיני שלמה" ושו"ת „פני יהושע" והרב דנן המופלג ר' שלמה זלמן בהנא היה חתן הרב החריף הנגיד המפורסם מוהר"ר אריה ליבוש אשכנזי ז"ל שהוא היה חתן הרב הגביר המפורסם בתורה וגדולה מוהר"ר אבאלי הכהן ז"ל כאשר כתבתי לעיל (ר"א).

ב. הרב החריף ר' שלמה זלמן כהנא היה שקדן גדול בתורה ומצות יומם ולילה שקד על התורה ולא פסק פומי' מגירסא ירא שמים וחפץ במצות מאד. כמעט כל ימיו ישב בתענית ולמד תורה מתוך צער ועוני הרבין תורה והעמיד תלמידים הרבה אשר ישב ולמד עמהם יום ולילה כאשר כתב עליו הגאון מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט אב"ד דפה בהסכמתו לספר „אור הנערב"... „וכעת נתעורר בנו התורני מוהר"ר שלמה כהנא להיות ברא מזכה אבא וביודעי ומבירי קאמינא את ח"ג (חתן גיסי) הנ"ל שמנעוריו עיסק בתורה יום ולילה וחייו חיי צער ואין לו שום קורת רוח בעוה"ז רק מארבעה אמות של הלכה אשר למד ולימד עם תלמידים המקשיבים לקולו ממש יומם ולילה ובודאי כוונתו רצויה לש"ש להיות זוכה ומזכה כבוד אביו הגאון החריף הנ"ל". וקני עירנו יספרו את חסידותו כי נהג בעצמו פרישות והזירות יתירה בכל דבר ובפרט בחג הפסח החטיר ע"ע מאד מאד ומלבד הזיתים מצה שאכל בשני לילות הראשונות של פסח לא אכל אפילו מצה כל ימי הפסח רק הפוחי אדמה ומעט בשר שהבין לו קודם הפסח הסתפק בעצמו כל חג הפסח והיה חסיד יעניו גדול שיף עייל שיף ונפיק דובר אמת ולא ידע חנף ואם כי מרוחו וישמימיהו בעלי חצים בחרבות לשונם יען כי לא לבו הלך אחריהם ולא רצה להשפיל כבוד תורתי להתרפס ולאמר בפיו קדוש לאשר לא אמר קדוש בלבו. אבל המה שקלו למטרפסם לעיני בני עירנו 2) ושם ר' זלמן כהנא נשאר לברכה ותהלה עד היום.

ג. הרב ר' שלמה זלמן כהנא הוציא לאור את הספר „אור הנערב" שחיבר מר אביו הגאון המפורסם מוהר"ר אברהם ארי' ליב כהנא שיינוש אב"ד דק"ק ברדיטשוב ופולנאה והוא חידושים נפלאים בחריפות ופלפול על כל סדרי ז'מ'ן נ' וקצת סדר קדשים והרב ר' שלמה זלמן בנו עשה עליו ביאור והוסיף הרבה חידושים נפלאים מה שחידש בעצמו וקרא אותם בשם „דברי שלמה" הספר איר הנערב נדפס בעירנו בשנת תקפ"ד בהסכמות גאוני הדור הגאון החסיד מוהר"ר מאיר ז"ל אב"ד דק"ק בראדי (בהגאון „תפארת צבי") הגאון המפורסם בדורי

1) הדברים האלה אספתי מספר „כלילת יופי" (ח"ש ד' כ"ה:) ומספר „ליחות זכרון" (ד' 47) וכן „מלוח היחוס" שכתב הרב ר' שלמה זלמן כהנא דנן בסוף ספר „אור הנערב" ואנכי נטיתי מעט מדבריו והלכתי בעקבות הרב הגאון בעל כלילת יופי שהוא בר סמכא במקצוע הזה באשר בתבתי לעיל (מ"א) בהערה (א').

2) כל הדברים האלה שמעתי בפה איש מפואר ונכבד בעדתו וכוסה קלון ערום.

מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל הגאון מוהר"ר בצלאל ז"ל מרגליות אב"ד דפה הגאון מוהר"ר חיים חכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דפה הגאון מוהר"ר אריה יהודא ליב תאומים ז"ל מבראד הרב הצדיק מוהר"ר יצחק מראדוויל ז"ל הרב הגאון הצדיק מוהר"ר אברהם דוב ז"ל מאווריטש וכולם יוצאים בשיר ושבחה משבחים ומהללים את האב ובנו וזה ימים רבים ראיתי בבהמ"ד עיר חדש דפה כת"י אחד מהגאון ר' אריה ליב שיינוש וכמדומה לי שהוא חלק שני מספר „אור הנערב" ובעת חפשתיו ולא מצאתיו ולא ידעתי איה איפה הוא.

ד. בשנת תקס"ה נתחבר הרב ר' שלמה זלמן כהנא להח"ק דפה ונכתב על הפנקס „בו ביום קרב לפנינו הרבני המופלג מו"ה שלמה זלמן בהרב מו"ה אברהם ארי' הכהן ורצה לקרב א"ע לחבורה קדישא דפה וכבר סילק מעות קדימה ופתקו יהי טרוף בקלפי בשנה זו מעתה הוא כאחר מן המנוים ולהיות לראי' באנו עה"ח היום יום ששה ימים לחודש מרחשון תקס"ה לפ"ק ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים וחתימתו מצאתי בשני הפנקסים ח"ע „הק' שלמה זלמן בהרב המנוח מו' אברהם ארי' ליב כהנא זצללה"ה" ופעמים הרבה חתם „הק' שלמה זלמן כהנא" ולא הניח אחריו בנים רק בנות היו לו.

ומצבתו תקצר בשבחו ותביע אמריה לאמר:

פ"נ

יום טו"ב אלול תרי"ב לפ"ק
הרב הגדול בתורה
ומסובל ביראה
שיף עייל שיף ונפיק
וגרים באורייתא תדירא
מהור"ר שלמה זלמן כהנא
בהרב הגאון המובהק
מו"ה אברהם ארי' שיינוש
אב"ד דק"ק ברדיטשוב
זצוקללה"ה תנ'צ'ב'ה.

רסב.

הרב הגביר המופלג הנדיב מוהר"ר יקותיאל זוסמאן הכהן.

איש תם וישר מופלג בתורה בעל רוח נדיבה שש ועושה צדקה וחסד גביר מפורסם בעירנו לתהלה. והוא בן השלישי להרב הגביר השר והטפסר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן והרב ר' יקותיאל זוסמאן (נקרא בעירנו בשם ר' זוסיא) וזיה חתן הרב הגביר מוהר"ר משה זלמן מוארשא שהיה אחיו של הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר צבי הירש מזאמשטש אב"ד דק"ק בראד גלוגא ואח"כ נתקבל

לאב"ד בק"ק א"ה"ו בעהמ"ח ספר „תפארת צבי" והרב ר' זוסיא קנה לו שם טוב ונפטר בשם טוב ונקבר במעלה הקברים אשר לבני משפחתו על קברו הציבו מצבת אבן גדולה והיא אמריה תאמר :

פ"נ

איש תם וישר הנדיב
כפיו פרש לעניים ואביונים
וצדקה בישראל עשה
ועל נדיבות יעמוד הגביר
המופלג המפורסם מו"ה
יקותיאל זוסמאן בהרב
הגביר המפורסם מו"ה
שלמה זלמן הכהן נפטר
בשם טוב יום ד' כ"ו מנחם
אב שנת תרי"ב לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.

רסג.

הרב הגביר הנכבד המופלג מוהר"ר יעקב הכהן זוסמאן.

גביר נכבד לעדתו הולך תמים מופלג בתורה איש מסוים ומפורסם והוא בן שני להרב הגביר האדיר בנש"ק מוהר"ר שלמה זלמן הכהן ז"ל והרב ר' יעקב (מפורסם בעירנו בשם ר' יוקי) היה לו בנים נכבדים והתחתן ובא בקישורים עם גדולים מפורסמים אדירי התורה מצוקי היחש עשה לו שם טוב בחייו ונפטר בשם טוב .

ועל מצבתו חקוק

כתר פ"נ כהונה
יום ג' ח"י שבט
שנת תרט"ז לפ"ק
הרב הנכבד
בר פחתי ורמים
הולך בדרך תמים
איש מסוים מוהר"ר
יעקב בהמנוח

המפורסם מוהר"ר
שלמה זלמן הכהן
ת"נ"צ"ב"ה.

רסד.
הרב המופלג הישיש הגביר המפורסם מוהר"ר משה הכהן.

א. איש חשוב ומפואר מופלג גדול בתורה ומסובל ביראה חכם וגביר נכבד בעמו והוא בנו השני של הרב המופלג הגביר המפורסם בנש"ק מוהר"ר אבאלי הכהן ז"ל (ר"ה) והרב ר' משה הכהן גם הוא יצא בעקבות אבותיו הקדושים הלך בדרך התורה והמצוה אוהב תורה ומחבב לומריה כל ימיו ישב והגה בתורת ה' ולא מש מחוק אהלה של תורה ירא ה' וחפץ במצותיו מאד הוליד בנים ושרים והגונים אשר ההתחתן עמהם עם גדולי הדור גבירים מפארי היחש ורמי המעלה.

ב. הרב ר' משה הכהן בעודו ילד חיבר אותו אביו הרב הגביר ר' אבאלי הכהן להח"ק דפה כאשר מצאתי כתוב על פנקס הח"ק (ד' ר"י) "ה"ה כבוד הרבני המופלג הנגיד מו' אבא במו' פסח הכהן הרצה אמריו לפנינו שרוצה לשקול על יד בנו היניק כ"מ משה שיחי' לסלק מעות קדימה בעדו ושיהי' נמנה בחבורה שלנו והננו מסכימין שיהי' היניק משה הנ"ל נמנה בתוך החבורה שלנו אחרי אשר סילק לידינו מ"ק עך פ"א ואחר החתונה מחויב לשרת את החבורה שלנו משך שתי שנים רצופים ולראי' באנו עה"ה היום יום הששי ארבעה ימים בחודש טבת תקמ"ב" ואח"כ מצאתי כתוב בהפנקס (ד' רנ"ה) "הן היום קרב לפניני האברך הנגיד המפורסם מ"ה משה בהנגיד מ"ה אבא הכהן ובקש מאתנו שיפדה א"ע בכדי שיהי' פתקאו טרף בקלפי מהיום והלאה ויהי' כאחד מן המנין שהוכא פתקם לתוך הקלפי. ענינו ואמדנו בהסכמה אחת מן היום והלאה יובא פתקאו לתוך הקלפי ופטור מכל מיני שירות רק הוא כאחד מן החבורה לכל דבר מהיום והלאה ולזאת באנו עה"ח הכ"ד אלופי הנבאים דח"ק פה אוסטרהא יום ג' א' דר"ח מרחשון תק"סמך לפ"ק" ומאז מצאתי אותו בין אלופי הנבאים במשך כמה שנים ובהקלפי שהיתה בשנת תקס"א בראש אלופי הנבאים "הנגיד ר' משה כ"ץ ממ"ח" והוא בא בחתימתו על הקלפי "הק' משה באמ"ו מו"ה אבא הכהן נ"י". בתיבה יפה מאד וכן נמצאה חתימתו כמה פעמים בהפנקס.

מבניו ידעתי את בנו הרב החכם המושלם נגיד מפואר מוהר"ר ליבוש נקרא בעירנו "ר' ליבוש ר' משהקס" שהיה חתן הרה"ג מוהר"ר סענדיר יצחק בן הרה"ג מוהר"ר זלמן פערלים מבראד ושתי בנותיו אחת מרת פייגא היתה כלת הר' הג' מוהר"ר שאול לעווין מפינסק והשנית מרת לאה היתה אשת בן אחיו הרב הגביר מוהר"ר שמואל הכהן בהרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן עיין הלאה (רס"ט) והרב ר' משה הכהן האריך ימים והפליג בזקנה ונפטר בשם טוב זקן ושבע ימים. ומצבתו העומדת בין מצבות נדולי משפחתו תביע אמריה לאמר את שבחו:

פ"נ יום ו' עש"ק
ר"ח סיון תרח"י לפ"ק
הרב המופלג בתורה
ומסיבל ביראה
לא מש מאהלו
צנוע ומעלי
הגיע לגבורות
המפורסם מו' משה
בהמנוח המפורסם
מו' אבא הכהן
ת'נ'צ'ב'ה.

רסה.

הרב הגביר הישר והמאושר מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן.

א. גביר אביר וחכם כביר מופלג גדול בתורה ירא ה' וחפץ במצותיו אין נימרין עליו את ההלל ותרומות מדותיו אין לספר איש משכיל בכל דרכיו ובכל אשר פנה הצליח בסחריו פרצו על פני תבל ועלה על מרום פסגת העושר והצלחה והוא בנו של הרב הגביר המפורסם בנש"ק מוהר"ר שלמה זלמן הכהן וכבוד עשרו ורוב בניו אספר במרוצת הדברים.

ב. הרב הגביר ר' מאיר היה חכם מחוכם בעל שכל זך וישר הוא בעצמו נהל את כל מסחריו וסדר חשבונותיו וכל מכתביו כתב בעצמו בעין פקיחא השגיח על כל עסקיו אשר רבו מאד הלך תמיד בשביל הזהב ואם כי הונו עלה לכמה מאות אלפים שקל כסף לא בזבז כספו למותרות. וכל עסקיו ומסחריו אשר פרצו ורבו מאד לא עמטו את אש אהבתו לתורה. ערב ובוקר הלך לבית התפלה ובכל יום ויום ישב למד והגה בתורת ה' אוהב תורה וחכמה חובב את לומדיה ואהב מאד להשתעשע ולפלפל בדברי תורה עם דודו הגאון עטרת ישראל מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד דפה כאשר יספר לנו בצח לשונו במליצתו היקרה אשר היתה לאבן פינה בראש ספר „מים חיים" לדודו הגאון הנ"ל 1) אצלו היה

1) זה לשון מליצתו „אזכרה ימים מקדם שנות ראיתי אור בהיות כבוד דודי הרב הגאון המנוח יקר בדורו פאר עמנו נזר תפארת ישראל אדמו"ר ר' חיים הכהן רפאפורט זצ"ל בחיים חייתו עת חלכתי להקביל פניו בחודש ושבת רבת שבעה לה נפשי גיל ועונג מזיו כבודו לשמוע מפיו תרושי תורה אשר ברב שכלו וגודל הריפתו המצויאם. ואת הדבר הקשה אשר הבאתי אליו ברוחב עוצם בינתו וגודל בקיאתו אשר ידיו היה רב לו בכל שם את הרכסים לבקעה חבל על דאבדין מי יתרץ לנו ומי יפרק לנו וכו' והנה עתה כאשר התעורר בנו ידידי.... שמת לבי על דבר טוב כזה ולההדוגע לדבר מצוה גדולה הגני.... ולזאת לעזר להוציא לאור ספרו היקר הגני ועטרות לראשי אענדנו ולמצן אשר גם שמי יזכר על ראש ספרו באתי עה"ת יום ג' ח' תמוז תר"ר פה אוסטרהא מאיר הכהן זוסמאן".

שמש תורה וגדולה במקום אחד. מרבו נעים חכו ממתקים דבריו חדים ושנונים. סיפר לי דודי הרב הישיש המופלג מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל דיין ומו"ץ דפה שסיפר לו הרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל אב"ד דפה שפעם אחת היה הג"מ יעקב אצל הרה"ג ר' מאיר לדבר עמו מעניני הקהלה ובעת שנדברו שניהם הביאו לר' מאיר מכתב מאחד מן המשולחים שלו מפריסין שמבר את כל הסחורה אשר הוביל לשם במקח גבוה והריוח עלה יותר משבעים אלף רו"כ. הנ"מ יעקב שהביט וראה כי ר' מאיר לא נתפעל ולא נתרגש מאומה ובקר רוח קרא את המכתב התפלא ותמה מאד. ויאמר אל ר' מאיר נפלאת היא בעיני אם כבודו נתבשר מריוח הון רב כזה מדוע לא נראה על פניו שום התפעלות ורגשי שמחה? ואף ר' מאיר בחכמתי השיב אליו "האם ביום הזה אמשיך את ירי ממחרי? הלא סוחר אהיה גם לימים הבאים וכשם שאוכל להרוויח הון רב הלא כן אוכל להפסיד ולשמחה מה זה עושה...." וכן שנורים על לשון בני עירנו הרבה מדבריו המחוכמים שנונים וחדים. היא התערב בכל מילי דמתא פעל ועשה הרבה למובת הקהלה פזר נתן לאביונים פקח עיניו על עניים והלים מכספו שחר והיה למגן ומחסה לבני עירנו על כל צרה שלא תבוא. בצל הכסף הגין על החכמה והיה לעמוד ברזל סומך ותומך ביד בן דודו הרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל נגד מפלגת אנשים אשר קמו עליו לרעה והדברים יהיעים ולא נתני לכתוב.

ג. הרב הג' ר' מאיר היה חתן הרב הגביר נדיב ושוע נכבד בעמו ירא ה' וחפץ במצותיו פזר נתן לאביונים מוהר"ר מאיר מטיקטין ז"ל חותר מגוע ישרה נדולי היחס זכה לשם טיב, והתחתן עם נדולי ארץ ועם בתי הגבירה המשכלת המפורסמת לשבח הצנועה במעשיה מרת יוכבד הוליד הרב ר' מאיר הכהן חמשה בנים נבירים מפורסמים אשר שם להם על פני התבל ושלש בנות נבירות מפורסמות אשר התחתן עמהם עם נכבדי נועם נדיבי ארץ נדולי תורה מצוקי היחס.

ואלה הם בניו הנבירים מפורסמים.

א) הרב הגביר המפורסם מוהר"ר אבא צבי הכהן זוסמאן.

ב) הרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן אשר זכר שם כבודם ותולדותיהם כתבתי הלאה בספרי.

ג) הרב האברך המופלג הגביר מוהר"ר חיים הכהן מצאתי בפ' הח"ק (ד' רנ"ד) שנתחבר להח"ק בשנת תר"ו והוא מת ברמי ימיו ולא הניח אחריו בנים.

ד) הגביר הנכבד מו"ה דוב בעריש הכהן זוסמאן התן הגביר המפורסם הנכבד מוהר"ר שמעון זימיל הלוי עפשטיין מווארשא גם הוא בא שמשו בצהרים זבדמי ימיו עזב את החלד ונפטר לעולמו.

ה. היא הרב הגביר המפורסם מו"ה יונה הכהן זוסמאן אשר בעת אוה למושב לו את העיר ויארשא ואשתו היא הגבירה הכבודה הצנועה מרת פיגא שהיא בת הרב הגאון החריף הכם מאד נעלה הגביר המפורסם מוהר"ר יקתיאל זימיל הכהן רפאפורט בנו של הרב הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט זצללה"ה אב"ד דפה כאשר כתבתי לעיל (רנ"ד).

ואלה הנה בניתיו הנבירות:

א) בתו הגבירה הכבודה הצנועה מרת פיגא.

ב) בתו הגבירה הכבודה הצנועה מרת מרים . שתיהן היו כלות הרב הגאון הגביר המפורסם מוהר"ר אהרן ליריא ז"ל ממינסק שלשלת היוחסין מגזע הגאון המהרש"ל ז"ל והרב הג' ר' אהרן ליריא היה אחיו של הרב הגאון חריף ובקי חכם הכולל המפורסם מוהר"ר דוד ליריא ז"ל אב"ד מביחאב שחיבר כמה ספרים יקרים ידועים על פני התבל .

ג) בתו הגבירה המפורסמת הצנועה והמשכלת מרת ריזיל ז"ל שהיתה בזיווג שני אשת הרב הגביר המופלג בתורה איש חמודות בנועם המדות מוהר"ר ליבוש לנדא ז"ל אשר זכרו יבוא הלאה בספרי (רע"ד) .

ד. הרב הג' ר' מאיר זכה לשם טוב בחייו ושמו נשאר לברכה ותהלה בעירנו ועד היום יתברכו ויתהללו בו כל יודעי שמו . ובשנת כ"ת"ר נוטלה כתר תפארה מעירנו ועלה ר' מאיר לשמים לאור באור החיים ילד הייתי במותו ועוד לא נמחה מזכרוני את הכבוד הגדול שחלקו לו כל בני עירנו אנשים ונשים וטף וכל אלופי העדה והרב הגאון מוהר"ר יעקב רפאפורט ז"ל בראשם הלכו אחר מטתו לחלק לו כבודו האחרון ללותו לבית עולמו וכל בני עירנו בכו ויתאבלו על כי נלקח מאתם מאיר עיני העדה גופו ספון וטמון במבחר קברות בני משפחתו על הקבר הקימו אבן גדולה למצבה אשר תספר לדור אחרון תפארת גדולתו .

וכה אמריה תאמר :

כתר פ"נ כהונה
יום שני
ז"ך שבט כת"ר לפ"ק
הרב הנכבד גדול ליהודים
עמית בתורה ומסובל ביראה
פאר החכמים עטרת ישורון
אביר הגבירים
צדקת פזרונו רב בישראל
פקח עיניו על עניים ודלים
מגזע ישישים קדושים
וטהורים מו"ה מאיר בהרב
המנוח המפורסם מו"ה
שלמה זלמן הכהן
ת'נ'צ'ב'ה .

ואשתו הכבודה הצנועה מרת יוכבד בצהרים בא שמשה ובעודה באבה עזבה את החלד לדאבון לב בניה ובעלה אשר התאבל עליה כל ימי חייו ולא נשא אשה אחריה . על קברה הציבו מצבה גדולה והיא אמריה תאמר :

פ"נ
אשה חשובה וצנועה
הגבירה המשכלת
רכה בשנים בת גדולי
היחוס כפה פרשה לעני
מרת יוכבד בת הרבני
הגביר המפורסם הנדבן
מוהר"ר מאיר מטיקטין
נפטרה בשבת קודש
כ"ח ימים בחודש מבת
תקצ"ג לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה .

רסו.

הרב הגאון המפואר חריף ושנון חכם הכולל מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט אב"ד בעירנו והגליל.

א. גאון אביר וחכם כביר איש חמודות בנועם המדות גבר רב פעלים אשר זקני עירנו התורנים אין גומרין את שבחו והיא בני של הגאון החריף מפורסם בדור מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט זללה"ה אב"ד דפה (רנ"ד) וחתנו של הרב הג' ר' קלמן אחיו של הרב הג' ר' צדוק מדובנא שם בעיר דיבנא ישב הג"מ יעקב ושקד על התורה ומשם שלח שו"ת ושקל ושרי עם אביו הגאון ז"ל ושאר גדולי הדור ואביו כתב אליו בכל פעם „לבני בבת עיני הרב הגדול בתו"י החריף ובקי המפורסם מו"ה יעקב הכהן רפאפורט" ובתשובה שהשיב הג"מ חיים להגאון הרב המאוה"ג מוהר"ר חיים יעקב אב"ד מדובנא (שו"ת מים חיים חלק יו"ד ס' י"ב) מסיים „ונא לפרוס בשלום בני בבת עיני הרב המופלג חריף ושנון ובקי בחדרי תורה מו"ה יעקב הכהן רפאפורט".

ב. בשנת תקצ"ב נלקח אחר כביד לשמש בכתר הרבנות בעיר טוטשין ויש ת"י כתב הרבנות שנתנו לו קהל ערת ישורון מעיר טוטשין בתתימות ראשי אלופי מנהיגי העיר מן יום ב' ב' דר"ח אייר שנת ה' תקצ"ב ובשנת תקצ"ה נתקבל משם לרב ואב"ד בעיר סטנאב עיר גדולה של חכמים ויש בידי כתב הרבנות שנתנו אלופי העיר סטנאב להג"מ יעקב וכן כתוב שם „אנחנו הח"מ קהל ערת ישורון דפה ק' סטנאב הסכמנו כולנו בעצה אחת למנות את הרב המאה"ג המפורסם החריף ובקי כש"ת מוהר"ר יעקב בהגאון מוהר"ח נ"י אבד"ק אוסטרהא להיות רב ואב"ד פה"ק סטנאב הנ"ל יורה יורה ידין ידין הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בטיב ניטין וקידושין ובלעדו לא ירום איש את ידו בענין הוראות הנ"ל וכל מי שיסרב נגדו ענש יענוש עפ"י מנהלי מנהיגי עדתינו הקדושה הנ"ל ופטרנו אותו בקהילתנו הנ"ל מכל מסים וארנונות ולשחוט לצרכו ולצרכי ב"ב בלא טקסי וגם מחויבים ליתן לו בכל שבוע מקופת הקהלה הנ"ל שני רובל כסף והרח"ש וכל ההכנסות השייכים להרב דמקדמת דנא נתינים נתונים המה להרב הנ"ל בהורמנא מכל באי שערי עירנו הח"מ והרב הנ"ל מחויב להיות בכל עת בקהילתנו. וכל זה נעשה בתוקף ועוז להרב המאה"ג הנ"ל ולעדות ולראי' באנו עה"ח יום ב' ר"ח מנחם אב תקצ"ה לפ"ק".

ג. בשנת תקצ"ח לעת זקנתו של אביו הג"מ חיים הכהן אב"ד דפה תשש כחו מאד ולא יכל לשאת עליו את משא עבודת הציבור לכן ביקש מלפני אלופי רוזני הקהלה להקל מעליו את משאו למען ימצא מרגוע לנפשו ינוח וינפש מעבודתו הקשה עליו בימי הזקנה ויוכל לבלות ימיו האחרונים על התורה ועבודת ה'. אלופי הקהלה התאספו יחד בצוותא חדא עם הג"מ חיים ואת יעקב בחרו להם לשבת על כסא אביו לאב"ד ומו"ץ פה קהלתנו ויש בידי כתב הרבנות שנתנו אלופי הקהלה להג"מ יעקב בחתימת כל אלופי רוזני העיר ובראשם חתם הג"מ חיים הכהן. אכן מפני האריכות ומשום שרוב הכתב נכתב בסגנון הכתב שנתנו לאביו הג"מ חיים ז"ל אעתיק לכאן רק את הדברים הנחיצים לפרקי וכן כתוב שם: „בצפיינו צפינו את גודל המרדות מן כבוד אדמו"ר הרב הגאון האמיתי

החריף הגדול המפורסם לרבים שמו מפיאר ומהולל בכל קצוי ארץ שלשלת היוחסין גדול מרבן שמו הישיש המפיאר מוהר"ר חיים כהן רפאפורט אב"ד ור"מ ומו"ץ דפה ק' אוסטרהא עיר ואם בישראל זה ששה עשר שנה. והנה עד כה הי' כח ואון לכבוד אדמו"י הרב הגאון המובהק מוהרר"ח הנ"ל לסבול את נודל הטרדות שבא אליו מאה אחב"י לדין ולהורות בין בדיני ממונות והן בדיני איסור יהיתר ולהשיב לשואלו דבר ובמה וכמה עגונות הא דאתא ממתא והא דאתא מעלמא אשר כל גדולי הדור ממדינתינו ומטרינות אחרים הקרובים והרחוקים באו בשו"ת ות"ל אשר זאת לנו לשם ולתפארת בכל קצוי ארץ מן השם טוב משמן אשר הולך ונדול מן כבוד אדמו"ר הרב הגאון המפורסם לרבים אשר כל גדולי הדור דופקים על פתחו במכתבים שונים משו"ת ות"ל אשר הוא פעל ועשה וכמה עגונות הוציא מכבלי העיגון ובשאר דיני איסור והיתר הוא ידין ויורה בפילפול וסברא בחריפות ובקיאות עפ"י שיטות הש"ס ומפרשים ופוסקים ראשונים ואחרונים. יהנה עתה לעת זקנתו אשר תשש כחו וקשה עליו לסבול העול הגדול הזה, אנחני ראשי רזוני מנהלי הקהלה דפה ק' אוסטרהא הח"מ בצוותא חדא עם כבוד אדונינו מו"ר הרב הגאון הנ"ל שיחי' אמרנו להקל העול ממנו וליתן מרגוע לנפשו נפש השהור טהיר גברא צנא מלא ספרא שיחי' וכאשר שמני הדבר הזה על לבינו אמרנו מאן יהיב לן גברא דכולי ביה.... עוד המה מדברים והנה קול התון בקול שרי מבשרים ואומרים כאן נמצא וכאן הוא בר בי רב דחד יומא לא פסיק נירסא מפומי'.... ה"ה כביר בנו הגדול הרב הגדול המפורסם בתורה יבידאה החריף ובקי בהדרי תורה מי כמוהו מורה שלשלת היוחסין בנן של קדושים קדושי עליון... מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט בן כבוד אדמו"ר הרב הגאון האמיתי הישיש החריף המפורסם לרבים מוהר"ר חיים הכהן שיחי' האב"ד ומו"ץ פה קהלתינו שכל ימי מעודי עבודתי עבודה תמה ויט שבמו.... אמרנו וענינו כולנו פה אחד קום משיחהו כי הוא זה מזה בן מזה ואת אשר עלה הגורל עליו לקבעי לשם ולתהלה במוסכם בסוד ישרים ועדה להיות לנאין ימוהו ולמנות את כביד הרב הגאון מו"ה יעקב הנ"ל להיות הוא הכהן הראש המדברים להיות אצלינו אב"ד ור"מ ומורה צדק פה קהילתנו למרמא עליו מרמא דבני מתא... בכדי להקל עול הקשה מאת כבוד אביו אדמו"ר הרב הגאון שיחי'.... והאלקים אשר התהלכו אבותיו לפניו הוא יצוה את הברכה אתו ואתנו להאריך ימיו ושנותיו ושנות כביד אביו אדמו"ר הרב הגאון הנ"ל... בימיהם ובימינו יושע ערי יהודא וירושלים ויבוא משיח צדקנו ונלך בציותא הדא עם כביד אדמו"ר הרב הגאון הישיש מוהרר"ח ועם בנו הרב הגאון מוהרר"י כהנים הגדולים לעיר קדשנו. הכ"ד הבאים עה"ח כנסי' שהיא לשם שמים למען לא תפוג תורה להיות פה לכהן צדק ומורה כבוד אלופי הראשים רוזנים נגידי מנהיגי הקהלה ויחידי סגולה דפה אוסטרהא ובראשינו כבוד אבינו אדמו"ר הרב הישיש הגאון האמיתי החריף הנ"ל המפורסם לרבים כק"ש מוהר"ח כהן רפאפורט שיחי' יום ג' שהיכפל בו כי טוב י"ד כסלו תקצ"ח פה אוסטרהא". והנ"מ חיים בא בחתימתו בראש „חיים כהן רפאפורט חונה פה ק"ק אוסטרהא" ואח"כ באו כל אלופי נכבדי העיר בחתימתם ואחר כל החתימות חתמו בחותם הקהלה (חרות עליו „ח' קהל עדת ישורון דק"ק איסטרהא") לתוקף ועז.

ד. ומאז עלה הגאון יעקב לשבת על כסא הרבנות פה . האירה עירנו מכבוד חכמתו ואם כי טרוד היה להשיב דבר ה' להשואלים אליו מקרוב ומרחוק, בכל זאת עסק בצרכי הציבור והיה שקוע ראשו ורובו במילי דמתא וכל מעיניו שם לטיבת העיר וכל עניני הקהלה נחתכין על פיו כי בחכמתו משך אחריו את כל נכבדי העיר והם מיראת הכבוד אחר דבריו לא שנו, ומלבד תורתו וחכמתו היה גם בעל נפש יקרה לבו לב טוב ורוחו רוח נדיבה פזר נתן לאביונים ואם כי פרנסתו היתה מצומצמת מאד היה מכנים אירחים והרבה אורחים היו קרואים לשלחנו בכל שבת ויו"ט והיא האכילם והשקם לפי רוח נדיבתו יותר מיכולתו ידי פתוחה לעניים וביתו פתוח לרווחה לכל איש קשה יום עצתו נאמנה לכל איש הבא לשאול בעצה כאשר ישאל איש ... בכל שבת בעת סעודה שלישית התאספו אליו אנשים תורנים להתבסם מתורתו ולשמוע לקחו הנעים אשר המיף להם בעירנו בא בהסכמתו על ספר „שו"ת רבינו חיים כהן" בשנת תרכ"א. על ספר „בנדי ישע" בשנת ת"ר . על ספר „ביאור מנחם" תרכ"ב .

ה. הג"מ יעקב הוציא לאור את ספר „שו"ת מים חיים" למר אביו הגאון ז"ל והוסיף שם הרבה תשובות שלו שהשיב להלכה להרבנים והדיינים אשר הריצו אליו שאלותיהם וכן התשובות אשר השיבו לו גאוני דורו המפורסמים הגאון המפורסם וגדול ליהודים מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות ז"ל (בחלק א"ע סימן נ"ח) כותב „כהן שרעתו יפה קולטת הסולת שבנפה . רוח שכנו טובים כמרחשת צפה ה"ה כבוד אהובי מחותני הרב החריף ובקי בחדרי תורה על דרביו נגה אורה כש"ת מו"ה יעקב הכהן נ"י לנצח ישב בצל צח" ובסוף התשובה כיתב „ובקשתי כשיהיה התראת פנים עם מר אביו ידיד נפשי הגאון נ"י יפרוש שלומו בניני ואת חג המצות יחוג בריצות כנפשו וכנפש מחו' ידידו לנצח הרוש"ת באהבה רבה ואהבת עולם „הק' אפרים זלמן מרגליות מבראר" והרב הגאון הגדול המפורסם ברורו מוהר"ר יעקב אורינשטיין ז"ל בעל „ישועות יעקב" בתשובתו כותב אליו" לכבוד ש"ב ידיד נפשי הרב המאה"ג החריף ובקי המפורסם מנוע היחס והמעלה מו"ה יעקב הכהן רפאפורט מאוסטרהא יצ"ו" ומסיים דברי שארו אוהב דבק יעקב אורינשטיין חונה פה ק"ק לבוב יצ"ו" בחלק א"ע סימן ס"ג הוסיף כללים בעניני שמות גיטין מה שחידש בעצמו ובו מ"ב סעיפים וכן בחלק „אוצרות חיים" היסיף הרבה חידושי תורה משלו שחידש בכל שבת ויו"ט לפני הבאים לקבל פניו ולפני שומעי לקחו והנאונים המפורסמים בדור הגאון הגדול מוהר"ר מרדכי זאב איטינגא והגאון החריף מוהר"ר בעריש אשכנזי בהסכמתם לספר „מים חיים" הפליגו בשבחו והרבו לספר במעלות תהלות יעקב .

ו. ואלה תולדות יעקב . הג"מ יעקב הוליד שלשה בנים מופלגי תורה שנים מהם מתו בדמי ימיהם על פני אביהם אשר התאבל עליהם כל ימי חייו . האחד היא הרב המופלג החריף מוהר"ר משה ז"ל אשר עשיתי לו מדור בפני עצמו (עיין אח"כ). השני הוא בני הצעיר המופלג מוהר"ר מאיר ז"ל [1]) אשר אביו הגאון

---

1) בס"ר (ד' רנ"ד) מצאתי שנתחבר להח"ק יחד עם בני הרב הגביר מוהר"ר מאיר הכהן זיסמאן ונכתב שם.... „וה"ה האברך המופלג הותיק ומפורסם מו"ה מאיר בן הרב הגאון האב"ד דפה ק' אוסטרהא שנת תר"ז" ואחיו הרב המופלג מוהר"ר משה כותב בסוף הספר „אוצרות חיים" „ועל המוב יזכר שם אחי הצעיר היקר מו"ה מאיר שיחי' אשר שמו כשם אבי אמו של הגאון המחבר והוא הגאון מו"ה מאיר אב"ד דק"ק קיסנטין ישן בהגאון מו"ה יעקב יבונה יעבץ..."

כותב עליו בסוף קונטרס „אוצרות חיים" „גם בני הצעיר מו"ה מאיר ע"ה נקטף באבו נעדר ממני במעט שנים הללו ובמיעוט ירחים נולד זיין שבט תקפ"ח והלך למנוחה ביום מנוחת שבת קודש שלשה ועשרים יום לחודש מנחם תרי"ג לפ"ק ת'נ'צ'ב'ה ה' ינחמני יבמה ואיך ? היפלא מה' דבר". ובנו השלישי הוא המופלג מיהר"ר שמחה ולא מלא מקום אביו כי היה איש מכאיבות וידוע חולי ומת בסוף אחר אביו. ובת אחת היתה לו שהיתה אשת התירני המופלג ועשיר נכבד מחשובי העיר מוהר"ר מרדכי מארקיל בנו של הנגיד המופלג מנכבדי ויקירי עירנו מיהר"ר אליעזר במוהר"ר משה יקותיאל לינקער ועין לעיל.

ז. הג"מ יעקב הכהן רפאפורט היה גם ראש וראשון לאלופי הנגבים בהח"ק ובפנקס הח"ק מצאתי את חתימתו הרבה פעמים. חתם עצמו „יעקב כהן רפאפורט חופ"ק הנ"ל יצ"ו" ותיתי ליה שהוא היה הראשון אשר התעורר בקרבו רוח חכמה לתת ניר לכל הגדולים והקדושים הספונים וטמונים בעפר אדמת קודש בית הקברות דפה וצוה לעושי דברו להעתיק את נוסח מצבות העתיקות על לוח קלף ולתלותו בבית הכנסת הגדולה למען יעמוד לדור אחרון. אך עושי דברו אשר לא ידעו את מטרת קדשו של הרב ולא הבינו את חין יקרת הדבר מעלו מעל בשליחתם ובעת אשר הזמן המבלה לא בלע עוד את כל טרפו (כי לפי ששמעתי מזקנים תורנים נאמנים בדבריהם נמצאו או מצבות עתיקות מהאלף החמישי) והיה לאל ידם לעשות חסד עם המתים ועם החיים להעלות מתהום ים הנשיה שמות הרבה גדולים לתפארת עירנו ולשמחת לב לחוקרי קדמוניות. לא עשו מאומה מלבד מצבות אחדות מן הגדולים אשר היו ידועים העתיקו את השם היום והשנה לא יותר. שנים ועשרים שנה ישב הגאון יעקב על כסא הרבנות בעירנו עשה צדקה ומשפט והיה רועה את עדתו בדעה והשכל נהל אותם על מי מנוחות התורה והחכמה לשמו ולזכרו תאות נפש כל היודעים את ערכו ונפטר ב'כ'ת'ר שם טוב (לפ"ק) כל בני עירנו בכו ויתאבלו על פטירתו בכפלים כי נלקח אדרת תפארתם מעל ראשם ולא הניח אחריו בן ממלא מקומו. עמו מתה זיו החכמה בעירנו ונפסקה שלשלת הרבנות אשר הקיפה כמה וכמה דורות ואני הכותב מאושר אנכי אשר זכיתי והכרתיו ביפי ילדותי ותמונתו הקדושה עוד מרחפת על פני לוח זכרוני. שוט שטף הזמן עוד לא עמם ולא נמחה מזכרני יום פטירתו עיד זכור אזכור המון רגשותי אשר התרוצצו בקרבי בראותי כל בני העיר דחקו איש את אחיו ונהרו אחרי מטתו כל החניות סוגרו על מסגר אנשים נשים וטף אצו רצו לחלק לו כבודו האחרון זכר צדיק לברכה זי"ע.

ואלה הדברים חקוקים על מצבתו:

כתר פ"נ כהונה

שנת לפ"ק תברך

הרב ר' יעקב כהן רפאפורט

אשר שימש בכתר הרבנות

פה ק' שנים ועשרים שנה

בן הרב הגאון המובהק
המפורסם בש"ק ה' חיים
הכהן נכד הגאון הגדול
מאור הגולה מויה חיים
הכהן אב"ד דק' לבוב
ונכד להגאון רשכב"ה
חכם צבי זצוקללה"ה
ת'נ'צ'ב'ה.

רסז.

תולדה במקום אב.

הרב האברך חריף ומופלג מוהר"ר משה הכהן רפאפורט.

א. הוא בנו של הרב הגאון מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט אב"ד דפה. בוצין בוצין מקטפיה ידוע, עוד בחיות ר' משה רך לימים ראו כי ברכה בקרבו בעל שכל זך ויושר חריף ומופלג ולוא שבקתיה ההשגחה פה עלי תבל לאילון רב הוה מתעביד. אך לדאבון לב כל מכיריו נקטף בעודו צעיר לימים. והמות האכזרי חטפו מיד אביו אשר התאבל עליו כל ימיו ויקונן עליו מר לאמר (שו"ת מים חיים יו"ד ס' נ"ג) "לכו חזו מפעלות איש מהיר במלאכתו מלאכת סופרים בני משאת כל נפשי ורוחי המניח היקר המופלג מו"ה משה הכהן ת'נ'צ'ב'ה לא התמהמה פה אתנו נלקח ממני טרם מלאת לו שנת ששה ועשרים [נולד בירח איתנים היא החודש השביעי בשנת תק"פ לפ"ק ונפטר בעש"ק אחר חצות ביומי המצרים ביום עשרים לחודש הרביעי הוא חודש תמוז שנת תר"ה לפ"ק] לפי מיעוט שניו הרבה מקנתו בקנין שמים ואם כי גדל בשם טוב עיד יתרון הכשר חכמה ודעת קנה לו טרם הפרדו ממני הכין א"ע בהכנה עצומה ובירואה נפלאה כי לא נעלם ממנו במשך חליו אשר ימות בה צאתו ובואו בחדרי המלך פנימה להסתתר בסתר עליון. ספון וטמון היא אצל כבוד אאמו"ר הרב הגאון זצוקללה"ה למלאות דבריו ככל אשר שאל מאתי ומדי דברו אתי מזה ודמוע תדמע עיני מאין הפוגות הבטחתי לו אשר אי"ה בעת אשר אעלה על הדפוס ספרו של כבוד אאמו"ר זצוקללה"ה אוי אצרף נ"כ חידושים אשר כינגו ידיו לחוק אותם בעט ברזל ועיפרת לחבר אותם לספרו של כבוד אאמו"ר הגאון הנ"ל ולהיותם סניף לספרו "מים חיים" להיות לו לזכר עולם ואשר פריו נתן בעטו...." וכל סימן נ"ג המחזיק כמה דפים מלא מתורתו של משה חידושיו אשר חידש וכן פילפולים בפיסקים אשר פלפול להלכה.

ב. הרב ר' משה העתיק הרבה תשובות וחידושים מאביתיו הגאונים הגדולים שהיו בכתב והביאם לספר "מים חיים" וגם הוא העתיק את הצוואה של אא"ז הגאון חמדת ישראל מוהר"ר חיים הכהן מלבוב וכן הגיה ועשה המפתחות לספר

שו"ת „מים חיים" וזאת כתב בסוף הספר „אוצרות חיים" „מהולל אקרא ה' כעל טוב אשר נמל עלי כי חבלי בנעימים ומנת כוסי במאושרים וכי התמיך כפי להגדיל תישיה ולהיות גם ידי כוננת בהשלמת החיבור הזה מטרן זקיני הגאון המפורסם זצללי"ה הן בעניני ההעתקה הן בסידור איזה כתבים מופלאים אשר עדן לא היו נכתבים על הסדר אשר יאתה להדפסה. גם הואלתי עשות מפתחות לספר למען הקל על המעיין בלי ירבה עליו יגיעה וחיפוש רב גם שמתי עיני על חרולי הטעות הכתב ושגיאות הספר כי רבו ושקדתי להסירם כפי יכולתי ולא אכחד כי לא שרשתי עוד כולמו כי אך עיני בשר לי הבט אל כל בל תוכלנה . . . וזכות אא"ז הגאון המחבר תעמוד לנו להפיץ תורתו ככל חפצינו . פי המדבר הוא נכד המחבר . משה בהרב הגאון מו"ה יעקב כהן רפאפורט נ"י" ובשנת תר"ה עזב ר' משה את החלד לשמים עלתה נשמתו וגופו שב לאדמתו ומצבתו העומדת אצל מצבת אא"ז הגאון ז"ל אמריה תאמר :

יום ו' עש"ק
עשרים יום בחוד'
תמוז שנת תר"ה
בן פורת עלי עין רק
בשנים טרם מלאות לו שנת
ששה ועשרים מיום הולדתו
גדל בשם טוב ונפטר בשם
טוב מוהר"ר משה בהרב
מוהר"ר יעקב בהגאון מו"ה
חיים כהן רפאפורט
אב"ד דפה ק' אוסטרהא
ת'נ'צ'ב'ה .

רסח.

הרב הגביר המופלג בתורה מוהר"ר צבי הירש הכהן זוסמאן.

א. איש מסוים גביר נכבד מופלג גדול בתורה מלא חכמה ותבונה יראת ה' אוצרו כל ימיו ישב באוהל של תורה מפורסם לשבח ובהדרת כבוד יזכירו זקני עירנו את שמו לתהלה וזכה לתורה וגדולה והוא בני של הרב הגביר המפורסם בנש"ק מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (רל"ז) והרב ר' צבי הירש גם הוא התרוצץ והשתעשע בדברי תורה עם כבוד דודו הרב הגאון המפורסם מוהר"ר חיים הכהן רפאפורט ז"ל ומליצתו הצחה והנעימה נדפסה בראש ספר „מים חיים"

למר דודו הגאון הנ"ל 1) .

ב. הרב הג' מוהר"ר צבי הירש הכהן היה חתן דודו הרב הג' חריף ומופלג גדול בתורה מוהר"ר אברהם מייזליש ז"ל חתן הרב הגביר המפורסם בנש"ק מוהר"ר אבאלי הכהן ז"ל כאשר כתבתי לעיל (רל"ו) ועם בתו הוליד ר' צבי הירש את הבן יקיר לו הרב הגביר החריף והשנון מפורסם לשם מוהר"ר מרדכי זאב הכהן זוסמאן אשר למענו כתבתי פרק בפני עצמו והרב ר' צבי הירש הכהן האריך ימים והפליג בזקנה גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב זקן ושבע ימים וצבי תפארת שמו הטוב ומעשיו הטיבים חרות על מצבתו העומדת בין מצבות גדולי משפחתו . והיא תביע אמריה לאמר :

פ"נ

צבי תפארת פאר היחש
והמעולה בישישים חכמה
וחנינה תורה וגדולה יום יום
השכים והעריב לבית
התפלה . הרב הג' מו"ה
צבי הירש זכרו יבורך בהרב
הגביר המפורסם מו"ה ר'
שלמה זלמן הכהן זללה"ה
שמים עלה ביום ד' י"ב אדר
ראשון תרל"ב ת.נ.צ.ב.ה .

רסט.

הרב הגביר המפורסם מוהר"ר שמואל הכהן זוסמאן.

נביר מפורסם בעל תורה ויראת שמים הלך בדרך אבותיו הקדושים איש ישר מאד פזר נתן לאביונים והוא בנו של הרב הגביר המפורסם מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (רל"ז) וחתן דודו הרב המופלג הישיש הגביר מוהר"ר משה הכהן בנו של הרב הגביר המפורסם מוהר"ר אבאלי הכהן כאשר כתבתי לעיל ושמואל עלה בגלגל החוזר ונפטר בשם טוב בשנת תרל"ד ומצבתו העומדת בין מצבות בני משפחתו הגבירים אמריה האמר :

1) וז"ל הנעים „בימים קדם על נפש עיפה כן תשמח נפשי עת נתבשרתי מכבוד בן דודי הרב הגאון המפורסם מו' יעקב הכהן שדעתו יפה להיות ברא מזכה אבא להביא דברי כבוד אביו הרב הגאון המפורסם נזר ישראל מו"ה חיים הכהן רפאפורט אב"ד דקהילתנו לבית הדפוס ולהפיץ מעיינותיו חוצה להוות נפש שוקקה בדברי מים חיים מי לא האזין לשמועתו אשר שמו הולך וגדול בכושר פעולתו ובמאור תורתו אשר הוצק חן בשפתו אשרי עין ראתו ושעם מצוף דבשו ואחר אשר נגנז ארון אלקים וההושך כסה את הארץ. בצאת ספרו לאור. תחת שיח שפתיו יאיר לנו פרי הקסת משע ה' להתפאר . ולהיות בתומכי כבודו באתי עה"ת יום ואו טו"ב מנחם תד"ר לפ"ק אוסטרהא „הק' צבי הירש הכהן זוסמאן" .

פ"נ

ש"ק י"ד סיון
שנת תרל"ד לפ"ק
הנגיד המפורסם איש
ישר ונכבד בעל תורה
ויראת שמים פזר
נתן לאביונים צדקתו
עומדת לעד מוהר"ר
שמואל בהרב הגביר
המפורסם מוהר"ר
שלמה זלמן הכהן
ת"נ צ"ב"ה.

ריש עיין.

הרב הגביר המפורסם הרוזן והמפסר נדיב ושוע מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זסמאן.

א. נכבד ונדיל ליהודים איש טוב ומיטיב צדקת פזרונו נודע בעירנו פקח עיניו על עניים ודלים חכם מופלא נזר הגבירים גם הוא הלך בדרך אשר סללו אבותיו הקדושים דרך התורה והמצוה ירא אלהים עשה צדקה וחסד והוא בנו של הרב הגביר המופלג בתורה וביראה מפורסם בתבל מוהר"ר מאיר הכהן ז"ל זסמאן (רס"ה) וחתנו של הרב הגאון המאה"ג צדיק וחסיד בנש"ק מוהר"ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זללה"ה אב"ד דק"ק ואלאויץ בנאליצין בן הרב הגאון החריף חסיד ועניו המפורסם בתבל מוהר"ר צבי הירש הלוי זצללה"ה אבד"ק פ"פ ד"מ בעל „מחנה לוי" „ולחמי תודה" בהגאון הקדוש החסיד רשכבה"ג מוהר"ר פנחס הלוי הורוויץ זצוקללה"ה בעל הפלאה „והמקנה" בהגאון קדוש עליון החסיד המפורסם מוהר"ר צבי הירש הלוי אב"ד דק"ק טשארטקאב זצוקללה"ה ולמעלה בקודם קדשים עד הגאון הקדוש איש אלקים מוהר"ר פנחס הלוי הורוויץ ז"ל גיסו של הרמ"א ז"ל ונזכר בספר הקדוש של"ה יהרב הג"מ יעקב יהושע הלוי הורוויץ היה התן הגאון פאר הדור והדרו מאור הגולה מוהר"ר אפרים זלמן מרגליות מבראדי זללה"ה ור' יעקב יהושע שקיל וטרי עם חותנו בהלכה ותשובותיו הובאו „בית אפרים" למר חותנו הגאון ז"ל.

ב. הרב הגביר מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זסמאן הוליד עם בת הג"ט יעקב יהושע הלוי הורוויץ היא הגבירה הצדקנית המפורסמת במעשיה הטיבים יראת ה' מרת דרייזיל ז"ל. בן אחד ושלש בנות אשר ההתחתן עמהם ובא בקישורים עם גדולי הדור אדירי היהש והעושר מתפארת רמי המעלה.

א) הוא הבן יקיר הרב הגביר המפורסם פאר ועטרה כמה"ר אפרים פישיל הכהן זוסמאן אשר בבתי חרשת למלאכת כלי הפערצילייו שיסד בפלך וואהלין קנה לו שם עולם כי בבתי חרשת שלו ימצאו רבים מבני עמנו מקור נאמן למחיתם ומפרי יגיעת כפיהם ועמל ידיהם ישבעו לחם ופרנסתם בריווח. יהי זכרו ברוך והוא חתן הרב הגביר המופלג מוהר"ר שואל רוקח שהוא חתן הרב המאה"ג הצדיק מוהר"ר ירחמיאל הלוי ז"ל הורוויץ בהרב הג"מ שמעלקא הלוי הורוויץ בהרב הגאון החסיד בעל „לחמי תודה" הנ"ל והרב הנ"מ ירחמיאל הלוי הורוויץ היה חתן הרב הגביר המופלג החכם מוהר"ר יוסף צבי מוזס ז"ל מלבוב הנזכר לעיל (רל"ז). ואלה המה חתניו הגבירים המופלגים:

א) הרב הגביר המופלג כמה"ר שמעלקא רוקח בן הרב הגביר מוהר"ר שואל רוקח הנ"ל והוא בעלה של בתו הגבירה הכבודה מרת סימא.

ב) הרב הגביר החסיד המופלג מוהר"ר חיים מרדכי הכהן זוסמאן זלה"ה אשר תולדתו כתבתי אחר סימן זה והוא היה בעלה של בתו הצנועה והכבודה מרת יוכבד.

ג) הרב הגביר כמה"ר אליעזר לנדא בהרב הגביר המופלג מוהר"ר משה לנדא בהרב הגאון המפורסם מוהר"ר אליעזר לנדא ז"ל אב"ד דק"ק בראדי בעהמ"ח ספר „יד המלך" על הרמב"ם והגהות הש"ס והוא בעלה של בתו הגבירה הכבודה מרת שרה.

ג. הרב הגביר מוהר"ר שלמה זלמן נתחבר להח"ק דפה בשנת תר"יאו יום ה' חמשה ימים לחודש אלול ככתוב על הפנקס (ד' רנ"ד). ויחי הרב ר' שלמה זלמן חיים של עושר וכבוד נתגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב לשמים עלתה נשמתו וגופו שב לאדמתו ונקבר במעלה הקברים אשר למשפחתו הרמה. על קברו הציבו אבן גדולה למצבה והיא תקרא אמריה לספר חין ערכו:

בתר פ"נ כהונה
יום ג' ט' אדר ראשון
שנת תרמ"א לפ"ק
הרב הנכבד וגדול
ליהודים עמית בתורה
ומסובל ביראה פאר
החכמים עטרת ישורון
אביר הגבירים צדקת
פזרונו רב בישראל
פקח עיניו על עניים ודלים
מגזע ישישים קדושים
וטהורים מוה' שלמה
זלמן בהרב המפורסם
מו"ה מאיר הכהן ת.נ.צ.ב.ה.

ט"ז ז"ל ובפנקס הקהל שם נמצאה חתימתי כמה פעמים משנת תט"ו ומשנת תכ"א וכן משנת תל"א „נאם אפרים במוהר"ר שלום פרידמאן" ונתקיים חתימתי מהגאון הט"ז ז"ל" והשערתי תאמר שה"ר שלום פרידמאן דנן הוא בנו של הרב ר' אפרים הזה שקרא אותו שלום פרידמאן על שם אביו.

(לסימן נ"ז)

העתק צוואת הג"מ ישראל חריף הי"ל פרין אבד"ק זסלאב ואב"ד דפה

ואלה הדברים אשר צוה הרב הגאון ר' ישראל חריף אבד"ק זסלב את בניו לפני מותו מות ישרים ונכתב בחנוכה תצ"א לפ"ק.

אמרו חכ"ל שוב יום אחד לפני מותך. וכי אדם יודע וכו' ע"כ ראוי לכל אדם להזכיר ולהעלות לפניו יום המיתה ומכ"ש גברא כמוני אשר מעידי נברו עלי יסורין בגופי ועי"ז אי אפשר להוציא לפועל מחשבתי אשר עם לבבי. וע"ז ראוי לי לעשות מספד מר וקינה על איבוד ימי ושנותי ביסורין בגופי ואין בי כח להיות עמל בתורה ומצות כפי מחשבתי. ויהי רצון שיצטרף מחשבתי למעשה. הנני מאמין באמונה שלימה בה' אשר ברא שמים וארץ שהוא לבדו ואין עוד וברוך שם כבוד מלכותו. ואליו אני נושא את נפשי ונשמתי. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואם יעלה על מחשבתי ח"ו בעת פטירתי מחשבה אחרת [1] היא בטל ומבוטל לית בה ממש רק הדברים שאני אומר ומודה עתה בלי שום אונס וסיבה הם שרירין וקיימין ומחשבות זרות בטולין. הנני מבקש מלומדי תורה שיעמדו עלי בעת פטירתי ויתנהגו חסדם עמי לאמר תהלים ופסוקים כמבואר בספר של"ה ולהתפלל עלי שיהי' פטירתי במיתה טובה. התכריכין הכל של פשתן שלא יהי' אפילו חוט אחד ממין אחר רק הטלית ראה ראיתי כי ימי ושנותי המה ביגון ואנחה וצערא דגופא תמיד כי החולשא מוסיף והולך בכל שנה וכוחי פוחת והולך וברוך ה' אשר יסר יסרני ולמות לא נתנני עד עתה. ובמסתרים תבכה נפשי ע"ז שהוא [שהם] יסורים שיש בהם ביטול תורה ומצות ואמרתי להעלות על הכתב כל דבר שעלתה לפני. ראשית דבר שאלתי ובקשתי מכל אלופי ראשי מנהיגי ויחידי סגולה הקהילה דפה זסלב שישמש בכתרי אחרי שיהי' אבד"ק וראש מתיבתא דפה ק"ק זסלב אהרי בני הרב הגדול מו"ה דוד. אשר כבר נתמנה בכתב גלוי לכל והוא ת"ל ראוי למלאות מקומי. שחלילה להעלות על לבבם להמיר כבודי באחר כי מי יבוא אחר הדבר שכבר נעשה ונכון הוא בעיני אלהים ואדם. והדין כן אם בני ראוי למלאות מקומי הוא קודם. ומי שיעבור ע"ז ויאמר אלך בשרירות לבי בדרך בעתים הללו יבוא על ראשו זרובו כל מחלה וכל צרה. וכל הקללות שאמר משה מפי הגבורה ומפי עצמו יבוא עליו כדין מסיג גבול רעהו ומזלזל בכבוד התורה. ומי שיהי' בעזרו יברכהו ה' בנפשו ובמאדו. בשעת הטהרה יתנו צדקה לעניים הגונים ח"י וזהובים ובשעת נשיאת המטה מביתי וחוצה שמונה זהובים. הטהרה יהי' דווקא ע"י אנשים טבולי יום ובחורף יהי' ע"י המלה ח"י קווארט מים שהוא טית קבים [2]

---

1) כאן רמז למה שכתב בקיצור של"ה ובשאר ספרי מוסר.

2) הט"ז בהלכות יוהכ"פ סימן תר"ו כתב ששית קבין הוא ב"ו קווארט פוליש וכן ראיתי

ובשעת טהרה ישפך עלי בפעם אחד אף משני כלים רק השפיכה יהי' בפעם אחד ח"י קווארט מים. נשיאת המטה יהי' למטה מעשרה טפחים לארץ ואנשים המלווים אותי יהיו מחוברים למיטה מכל הצדדים רק הנושאים יהיו טבולי יום כנ"ל. ככה יעשו מפתח ביתי עד הקבר. כאשר יגיעו לקבר יניחו אותי שמה ויאמרו בנחת עשרה פעמים יושב בסתר עליון עד אורך ימים שהוא שיר של פגעים. בגדי חול שלי יתנו לעניים קרובים. הנני נוזר בחרם על כל בני ביתי שלא ילכו אחר מיטתי ולא ילוו אותי כלל. ראה ראיתי שבימי שבעה הבנים הולכים בטלים בלא שום לימוד אבל נכון וראוי היא ללמוד מה שמותר ללמוד. בש"ע ובמקרא בדברים הרעים ופרק אלו מנלחין לבקש מאל על נשמת אביהם להקל מעליו הדינים. וחלילה לעיין בדברים אחרים. ביום השביעי לעשות נדר סביב לקבר ושלא לדחות אף יום אחר. והיינו ארים צאמען דוקא ביום שביעי. בכל י"ב חודש יראו בניי שיחיו שיקבעו עתם נמרא ביום. ומשניות בלילה. ללמוד בשלשים ולהתפלל על נשמתי אחר הלימוד וליתן איזה צדקה לעני הגון בכל יום מימי השלשים. לחבורה קדושה דנ"ח יתנו הלאבטיר שלי שיהי' בבית הכנסת שוה שמונים זהובים ומזומנים ג"כ כ' זהובים ובקשתי מהם שלא יקחו יותר בנכסים מועטים שלי שאי אפשר לצאת ידי חובתי נגד כתובת אשתי ומכ"ש נגד בני הקטנים. ואתם בניי יהיו מעשיכם בנחת עם הבריות ואל תסתבלו למעלה מכם לעלות לגדולה ע"י כספיכם כי סוף הכבוד לבוא וה' יהי' בעזריכם. וחלילה ליתן הונו ורכושו עבור רבנות ולבוא שם בידים רקניות וע"ז יצטרך לפשוט יד בגזל ולהטות מדרך חיים. המעט אשר לפניכם יהי' נחשב לכם להרבה כי אין המקום מכבד את האדם וכו' וסוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם.

(לסימן נ"ט)

העתק צוואת הגאון החסיד מוהר"ר דוד זללה"ה היילפרין שהיה אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרהא ואב"ד ור"מ דק"ק זסלב הצוואה נכתבה בזסלב ונפטר ונקבר בק"ק אוסטרהא בשנת תקכ"ה [1].

לאשר שאני רואה שבכל יום נתמעט כחי. והימים ידברו אשר זקנתי מהיות לאיש אמרתי לכתוב צוואה איך שיהי' הנהגה עם המעות שלי עפ"י חשבון שהיה עם בני הרבני מו"ה יצחק אייזיק סך... מזה ליתן לזונתי הרבנית סך... והמותר עולה... מזה שיכים לצדקה ארבעה אלפים זהובים בעד נשמתי תשעה מאות זהובים להלוואה לק"ק מבראד מעות עולמות והפירות יהיו שיכים

בהגהות יש נוחלין ד' למר (רפוס סדליקאב) כותב „ודע שמדתי ושערתי שיעור תשעה קבין והנה הם שלשה מדות שקוראין במלכות פולין מע"ם שכל אחד הוא ארבע קווארט ועוד ג' קווארט- שקורין פינטא עפ"ל. וזה עולה ג"כ לפ"ן קווארט. ולכן לא הבנתי מדוע צוה הנ"מ ישראל להטיל ח"י קווארט במקום טית קבין? ואולי לרווחא דמילתא אי אולי כיוון למספר ח"י. המחבר המוכרת.

1) עיין בספרי סימן נ"ט כי הצוואה נדפסה פעם אחת בתבנית קטן 8° ובמספר מעט בשם „דרכי ציון" שם כתב הנ"מ דוד מלבד הצוואה גם סדר השכבה ושם נדפס גם הצוואה מבנו החסיד מוהר"ר ישכר בעריש עם ליקוטי תורה ממנו ובעת במעט שנאבדה מן העולם ואנכי בעמל רב השגתי אותה ולא העתקתי אך את הצוואה לבד.

מרת יוכבד ז"ל 1) בנים יקרים גבירים מופלגים הולכי בעקבות אביהם הקדושים שומרי תורה נוצרי דת שוחרי מדע. ובנות גבירות בכבודות רבות וענוגות צנועות מפורסמות והתחתן את בניו ובנותיו עם גדולי ישראל גבירים מפורסמים ראשי היחס רמי המעלה.

ואלה המה בניו גבירים נכבדים:

א) בנו הרב הגביר המפורסם כמה"ר שלום הכהן יחי' חתנא דבי נשיאה הרב הגביר המופלג המפורסם בתורה וחכמה ירא וחרד ענף עץ אבות מגזע תפארה שלשלת היוחסין מוהר"ר משה המפורסם בשם ר' משה'לי בעריגשטיין.

ב) הוא הרב הגביר המופלג חכם מהולל יקר רוח איש תבונות כמה"ר מאיר הכהן יחי' חתן הרב הגביר המפיאר בעדי התורה והחכמה נדיב ושוע המפורסם מוהר"ר יעקב ממשפחה המפורסמת בתבל משפחת עטינגיר המפורסם בשם ר' יעקלי עטינגיר מעיר הומין.

ג) הוא הרב הגביר האברך איש חמודות מוהר"ר משה אהרן הכהן זוסמאן יחי' והוא חתן הרב הגביר שלשלת היוחסין מוכתר בנימוסין המופלא ומפורסם ביראתו וצדקתי מוהר"ר נתן הלוי הורוויץ נכד הגאון רשכבה"ג מוהר"ר יעקב יוקיל הלוי הורוויץ מגלונא ואח"כ אב"ד בקהלות אה"ו זצוקלה"ה.

ואלה המה חתניו הנכבדים ליקחי בניתיו של הרה"ג מוהר"ר אפרים זלמן הכהן.

א) הוא הרב הגביר המופלג בתורה וביראה הולך תמים מוהר"ר שלמה יחי' איטינגא בנו של הרב הגאון הגדול פאר הדור נשיא הלוים ונשיא ארץ הקדושה מוהר"ר יצחק אהרן הלוי איטינגא אב"ד ור"מ בק"ק לבוב זללה"ה בעוה"מ ספר „שו"ת מהרי"א" ור' שלמה הוא בעלה של הגבירה הצנועה במעשיה הכבודה עטרת בעלה מרת סימא תחי'.

ב) הוא הרב הגביר כליל תפארת החכמה איש חמודות בנועם המדות אהוב ונוח לבריות משכיל דורש אלקים ונשיא הוא „בהתלמוד תורה" דפה כמהר"ר יצחק קלמן שליט"א בנו של הרב הגביר החסיד חריף ושנון מופלג בתורה ובמדות מוהר"ר יעקב משולם זללה"ה ממשפחת פרענקיל-תאומים מעיר הגדולה הומין והוא בעלה של הגבירה הצדקנית הכבודה הרכה והענוגה אין קץ למעשיה הטובים סמל הצרקה והחסד מכספה בנתה כמו רמים את בית התלמוד תורה דפה בנין מפואר מאד מרת ביילא מנשים באוהל תבורך 2).

ב) בנו השני של הרב הגביר מוהר"ר אבא צבי הכהן הוא הרב הגביר החסיד המופלג מוהר"ר חיים מרדכי הכהן זוסמאן זללה"ה אשר תולדתו כתבתי לעיל (רע"א).

ג) ויבדלו לחיים בנו השלישי הרב הגביר כמה"ר יעקב יהושע הכהן

---

1) היא היתה בתה של הגבירה הצנועה המפורסמת מרת פייגא ז"ל (בת הרב הגביר מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן ז"ל) אשת הרב הגביר מוהר"ר שלום לוריא בן הרב הגאון הגביר המפורסם מוהר"ר אהרן לוריא זללה"ה ממינסק ועיין לעיל (רס"ה) ונוסח מצבתה העתקתי בסוף הספר.

2) אהה! לשבר כי בא פתאום חשך השמש טרם צהרים ונקטפה הבת יקרה הואת רכה בשנים ביום י"ב ניסן תרס"ג לראבון לב כל בני העיר אשר ספדו עליה מספד מר ויתאבלו אבל יחיד. אין לתאר את הכבוד הגדול אשר חלקו לה כל בני העיר בכלל וביותר כל חבירי „התלמוד תורה" אשר אבדה גדולה אבדו במיתה ואנכי הכותב הצבתי לה מזכרת תפארת בספרי „יל קוש מנחם" ונוסח מצבתה אשר הרתתי העתקתי בסוף הספר.

זוסמאן (יחי') [1]. ד) ובנו הרביעי הוא הרב הגביר כמה"ר משה הכהן זוסמאן הי"ו.

ג. הרב הג' ר' אבא צבי הכהן נתחבר להח"ק בשנת תרי"א ונכתב בפנקס הח"ק „הן היום ניגש לפנינו האברך המופלג הנביר ומפורסם מוהר"ר אבא צבי הירש בן הרב הגביר המפורסם לרבים מיהר"ר מאיר הכהן זוסמאן נ"ו ורוצה לגשת אל הקודש חבורה קדישא ג"ח של אמת הוא ובניו שיחיו ואחר שסילק כפי התקנה אשר מאז ומקדם ע"כ עלה בהסכמות שלחן מלא אשר מהיום והלאה הרי הוא ובניו באחד מאתנו החבורה . . . יום ב' י"ט סיון תרי"א" ובראש החתומים בא הגאון מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט ז"ל. ויחי הרב ר' אבא צבי הכהן חיים מאושרים ובשנת תרמ"ד נפטר בשם טוב נשמתו עלתה שמים צרורה בצרור החיים ונקבר במעלה הקברים אשר למשפחתו.

ומצבתו מצבת אבן גדולה תקרא אמריה לאמר:

כתר פ"נ כהונה
בש"ק כ"ג אלול
שנת תרמ"ד לפ"ק
הרב הנכבד וגדול ליהודים
עמית בתורה ומסובל ביראה
פאר החכמים עטרת ישורון
אביר הגבירים צדקת
פזרונו רב בישראל פקח
עיניו על עניים ודלים
מגזע ישישים קדושים
וטהורים מו"ה אבא
צבי בהרב המפורסם
מו"ה מאיר הכהן
ת'נ'צ'ב'ה.

רעג.

הרב הגביר חריף ומופלג גדול בתורה מוהר"ר מרדכי זאב הכהן זסמאן.

א. מהולל משובח ומפואר בפי כל אנשי עירנו חריף ושנון מופלג גדול בתורה ירא וחרד למצות סוחר נכבד חוכר קרקעות ושאר מסחרים אבל כל מסחריו מסר ליד עושי דברו והוא ישב כל ימיו ולמד יומם ולילה. לא פסק פימי' מגירסא שכלו חד ושנון בקי נפלא בש"ס ופוסקים והיה לו ספרים יקרים הרבה. באשר נסתלק הרב הגאון מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט ז"ל אב"ד נתנו אלופי

---

2) גם הוא עזב את החלד טרם ומנו.

עירנו עיניהם בהרב ר' מרדכי זאב והעתידו עליו דבריהם להושיבו על כסא הרבנות פה אבל הוא לא רצה להשתמש בכתר תורתו לקבל עליו עול משא הציבור ולא שמע אליהם לבטל עצמו מלימודו היקר בעיניו מכל מחמדי תבל. והוא בנו של הרב הגביר המופלג הישיש מוהר"ר צבי הירש הכהן זיסמאן (רס"ח) בהרב הגביר האדיר בנש"ק מוהר"ר שלמה זלמן הכהן (רל"ז) ור' מרדכי זאב היה בזיווג ראשון חתנו של הרב הגביר הגאון ר' אהרן לוריא ממינסק ז"ל ובזיווג שני נשא את נכדת הגביר הנכבד ר' מרדכי קלמן היילפירסאן מזסלב.

ב. בשנת תרו"או נתחבר הרב ר' מרדכי זאב להח"ק ונכתב על פנקס הח"ק (ד' רנ"ד) „נגש לפנינו ה"ה האברך המופלג הגביר המפורסם מו"ה מרדכי זאב בן הגביר המפורסם מו"ה צבי הירש הכהן זוסמאן ואחר אשר קיבל עליו לקיים בפי התקנה וסילק .... ע"כ אנחנו אלופי ראשי החבורה ויחידי סגולה דחבורה הנ"ל הסכמנו .... אשר ר' מרדכי זאב הנ"ל הרי הוא מהיום כאחד מאתנו יום ה' ה' אלול תר"ז פה אוסטרהא" ובראש החתומים בא הגאון ר' יעקב הכהן רפאפורט ז"ל. בשנת תרמ"ה נתבקש הרב ר' מרדכי זאב לישיבה של מעלה ומצבתו העומדת בין מצבות גדולי משפחתו תספר בשבחו והיא אמריה תאמר:

כתר פ"נ כהונה
יום ד' ז' אייר תרמ"ה
מ'וֹפלָג ומפורסם בתורתו
ר'זבי תורתו ומדת ענותו
ד'רכי שקידתו בעבודתו
כ'ולם לֵ'ש'ש היתה כוונתו
יודע הלכתא וספרא וספרי
זה חלק אדם גדול בתורה
א'שר לֵא מש מתוך אהלה
ב'ה בלה כל ימיו ושנותיו
מו"ה מרדכי זאב בהרב הגבי'
ר' צבי הכהן ת'נ'צ'ב'ה.

רעד.

הרב הגביר מופלג בתורה ובמעשים טובים מוהר"ר יהודא ליבוש לֵנדא.

איש חמודות במלוא מובן המלה. מפורסם לשבח ותהלה. כליל היחש יהמעלה חוטר מגזע משפחת האלברשטאט ושאר משפחות גדולות מפורסמות אדירי התבל ומעלת האבות לבנים ניסעת רוחו יקרה ונפשו ישרה לבו לב טהור סמל החסד החמלה והחנינה טוב לשמים ולבריות עשה צדקה וחסד פקח עיניו על עניים ודלים כל ימיו. שש לעשות צדק. ברוח נדיבה וחמלה נהל את בית

החולים דפה גם על בית התלמוד תורה שם כל מעינו והשגחתו לטובה משך את בני עניים אחריו ומקרב אותם לתורה. ויותר שהיה בעל מדות חמודות היה תורני מופלג ובקי מופלא בספרים הרבה הוא בעצמו היה ספר יוחסין כי היה מגיד בעל פה סדר שלשלת היוחסין מכמה משפחות גדולות במשך כמה מאות שנים והשאיר אחריו „ספר היוחסין" יקר מאד וכפי ששמעתי נמצא הוא ביד בנו מי יתן ויתעורר להוציאו לאור למען להניח ברכת החיים והמתים עליו. והרב ר' יהודא ליבוש לנדא הוא בנו של הרב הגביר המופלג מוהר"ר סענדיר לנדא ז"ל וחתנו של הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן ז"ל (רס"ה) אבידה גדולה אבדה עירנו במותו כל עדת העיר בכו ויתאבלו ומספד גדול ספדו עליו. במעלה הקברים אשר למשפחת זוסמאן חצבו את קברו ואבן גדולה הקימו עליו והיא אמריה תאמר:

פ"נ

איש י'רא 'ה' ו'חובב ד'ת א'ש
ל'כן י'זדוהו ב'ישראל ויהללו ש'מו
כי טוב לשמים ולבריות. מרחם
עניים בנדבת לבו ובדבריו
הנעימים. ומקרב בניהם לת'ת
גם על בית ביקור חולים שם
עיניו ולבו כל הימים ה'ה הרב
הגביר המופלג בתורה ובמ'ט
כלי'ל היחש והמעלה מו'ה
יהודא ליבוש בהרב
הגביר המופלג ר' סענדיר לנדא
זצ"ל נפטר בעש'ק י"ט אדר ב'
הרמ"ט ת'נ'צ'ב'ה.

ערה.

בן בכר אב

הרבני המופלג בתורה וביראה הנגיד מוהר"ר אריה ליבוש ז"ל ביבעה.

משרידי הלומדים אשר בקלויז הגדולה דפה שקדן גדול בתורה בנעוריתו למד אצל הריין המופלג מוהר"ר גבריאל ז"ל (עיין לעיל רנ"ה) ואח"כ כאשר נלקח ר' גבריאל אחר כבוד ונתקבל למו"צ בק"ק זיטאמיר למד בעצמו בהקלויז הגדולה ובעודו רך בשנים יצא שמו לתהלה בעירנו. אח"כ נשא את אמי אשת

חיל מרת שרה ביילא ז"ל 1) והיתה היא נושאת ונותנת והוא ישב יומם ולילה ושקד על התורה. אצלו נתקיים מאמר חכז"ל „כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין" כי עין בעין ראו אשר ההצלחה לותה אותו בכל אשר פנה. ויהי ברכת ה' בכל אשר לו וכל אשר עשתה אמי ה' הצליח בידה. הוא בעצמו למד עם בניו נכדיו וחתניו בהקלויז הגדולה. דרך לימודו היה בעיון גדול ובסברא ישרה והעמיק מאד בדברי הגמרא רש"י ותוספות. זכורני בעת אשר למד עמי. כל כך הסביר לי דברי הגמ' רש"י ותוספות עד אשר הבליט לי כמעט את דברי המהרש"א ז"ל ואח"כ באשר פתח לפני את ספר המהרש"א מעצמי עמדתי כמעט על דברי המהרש"א ז"ל. בעת אשר ישב ולמד שם כל מעיניו ראשו ורובו בלימודו וממש לא ראה ולא ידע מכל הנעשה סביבו. כמה פעמים ראיתי בעת שלמד עמי באו אנשים לדבר עמו ויען כי לא הרהיבו בנפשם לבטל אותו מלימודו עמדו לפניו והמתיני והוא לא ראה ולא ידע עד אשר הפסיק את לימודו. תפלתו היתה זכה התפלל מלה במלה בדקדוק התיבות זהיר וזריז במצות ומעולם לא רצה ליהנות מכבוד תורתו ולא התנהג עצמו ברבנות שפל ברך מאד אהב את האמת ושנא את השקר לא נשא פני איש ולאדם לא הנף כפיו כן לבו. ואם כי כמה פעמים שמעתי ממנו שהעריץ והקדיש את הבעש"ט ותלמידיו ז"ל. אבל לא לבו הלך יחד דרך חסידי זמנינו ולא אמר בפיו קדוש לכל אשר אמרו הם קדוש. לכן הרעימו עליו החסידים רעם ובסתר שפכו עליו כל חמתם. אבל בפניו אין פוצה פה ומצפצף כי חרדו ורעדו מפני כבוד תורתו. יותר מחמשים שנה נשאה אותו ההצלחה על כנפיה ובמשך הזמן האסיף לו ספרים יקרים יקירי המציאות הרבה אשר עלו לו יותר משני אלפים שקלי כסף כי מרוב חבתו לספרים שילם תמיד בכסף מלא זכמה שאמר לו המוכר ספרים לא גרע מאימה. אך בשנת תרמ"ט כאשר נשרפה עירנו עלה כל הונו ורכושי הבית עם החניות וכל הסחורה בלהבת אש אבל לזה לא שם את לבו רק על ספריו היקרים שהיו לברות לשיני הלהבה דאג מאד והתאבל עליהם עד יום פטירתו ולא אנזם אם אומר אשר דאגתו לספריו קצרה את ימיו ובחורף שנת תר"ן שבק לן חיים ועלה בשם טוב השמים. ויותר דרכיו ותרומות מדותיו הנעימות וכל אשר עבר עליו עד יום פטירתו הלא הם כתובים אצלי על קונטרס „תפארת בנים" אשר כתבתי ביום שלשים לפטירתו, אם יעזרני השם אוציא אותו לאור לתפארת בניו ויוצאי יריכו. וכאן למען לזכר עולם ינון שמו בין גדולי עירנו. הנני מעתיק את אשר כתבתי על מצבתו:

פה ינוח

אר"י י'קר הרוח

א'וי ר'ב י'גון ה'גיענו

ואנחה

ל'בנו י'היל ב'קרבנו

ו'נפשנו ש'חה

1) אמי מרת שרה ביילא ז"ל היתה בת התורני מוהר"ר אהרן שו"ב דפה הוטר מגוע הגאון בעל „תוספות שבת" זללה"ה.

ביום ירדנו
בנפול עטרת ראשנו
את אבינו אבדנו
מורנו ומאורנו
הוא יגע בתורה לילה
וכל הימים
נפשו שפלה
ולבו תמים
מוהר"ר אריה ליבוש בר' אברהם יצחק ביבער
ויחי ימי ח"כ"ם ושנות חיי"ם ונפטר בשם טוב
ואו טבת שנת כבו ה'נ'ר'ת לפ"ג ת'נ'צ'ב'ה.

רעו.

תולדה במקום אבות

הנגיד המפורסם מופלג בתורה ובחסידות מוהר"ר מרדכי סג"ל לנדא מתושבי זימאמיר 1).

נולד בעירנו לאביו הנגיד ותורני מופלג מוהר"ר יעקב שמואל הלוי לנדא ז"ל חותר מגזע הגאון הגדול רבי רבי שמואלקא ז"ק ז"ל אב"ד ור"מ פה (י"ח) ונצר משרשי הגאון הגדול בעל המצל"ח ונודע ביהודא ז"ל ונכדו של ר' יודיל ר' שמעלקים (לעיל רנ"ג) והנגיד ר' מרדכי זכור אני אשר עוד בנעוריתו יצא לו שם למתמיד גדול והצטיין בכשרונותיו בתלמוד ופוסקים. בן שש עשרה שנה בא בברית הנשואין עם בתו יחידתי של הגביר המפורסם ר' בריך סקאמיראווסקי מזימאמיר אשר ביקש חתן טוב לבתו מופלג בתלמוד במנהג הימים ההם אשר התורה היתה חביבה מאד על העשירים בכבודה התימרו ופזרו בספם למען קחת חתן טוב בעל כשרונות בתלמוד ובעל מעשים טובים. עד שנת שלשים ליומי חייו ישב ר' מרדכי על שלחן חותנו הגביר וארוחתו ארוחת כבוד ניתן לו והוא ישב על התורה ונתגדל בדרכי החסידות לא שלח ידו במסחר וכמעט לא פסק פומי' מגירסא ויצא לו שם טוב בכל עיר זימאמיר וסביבותיה. אח"כ פתח לו בית מסחר גדול ממאניפאקטורי גם יער גדול קנה לו יחד עם בניו הגבירים. אך גם בעת אשר עסק במסחריו לא מש מאהלה של תורה ורדף צדקה וחסד ומלבד שמו אשר קנה לו תהלה בתורה ובחסידות נתגדל שמו גם במסחריו כי הצטיין עצמו ביושר ואמונה וכל ימיו לא רצה למסור לבתי ערכאות את שטרותיו שהיו לו על הקונים שלקחו בהקפה בבית מסחרו ועלו לכמה עשרות אלפים רו"כ

1) למען רעי זה אשר בנעורנו למדנו יחד בהקלויז הגדולה דפה וזכה לשם טוב אמרתי להציב לו יד ושם בהמזכרת שלי למען יזכר עולם יגון שמו בין גדולי עירנו אבותיו הקדושים.

ובמה אלפים רובל נאבדו ולא באו לידי גובינא . עם בניו הגבירים תורנים וחסידים הלא המה ר' משה ר' יודיל ר' חיים לנדא התחתן ובא בקישורים עם גבירים חסידים אנשי שם מפאר היחס והמעלה ; בשנת תר"ם חלה ברגליו במחלת הריומטיום וכל מזור ותרופה מהרופאים הגדולים לא היאיל לרפאותו . ובשנת תרס"ב נפטר בשם טוב . לדאבון לב כל מכיריו בכלל וביותר כל אנשי עיר זימאמיר וכל הערים אשר סביבה אשר כולם הקבצו לבכות על מותו וספדו עליו מספד מר ואין קץ להכבוד אשר חלקו לו . במעלה הקברים אשר לחשובי עיר זימאמיר הצבו את קברו ועל מצבתו חרתו אלה הדברים :

פ"נ

איש תם וישר ירא אלקים מנעוריו
רודף צדקה וחסד . מכובד ואהוב לבריות
מבחר ימי עלומיו הקדיש לתורה ועבודת ה'
וגם עד עת פטירתו לא מש מאהלה של תורה
הר' מרדכי בר' יעקב שמואל הלוי
לבית לנדא
נין ונכד להרב הגאון הגדול
בעל הצל"ח ונודע ביהודא ז"ל
נולד בעיר אוסטרא ונפטר בעיר זימאמיר
בשנת התרס"ב כ"א ימים לחדש שבט
הוא שנת נ"ד לימי חייו
ת"נ צ"ב"ה .

רעז.

הראש התורני מוהר"ר לאזר במהור"ר יקותיאל לינקער

מחשובי העיר תורני חכם ונבון מנהל ערת ישורון ואחד מחשובי אלופי הח"ק. בהתמנות שהיתה בשנת תקכ"ז מצאתי בין ראשי הגבאים „התורני מוהר"ר לאזר ב"מ יקותיאל" בהקלפי משנת תקל"ג „התורני המופלא הראש מוהר"ר לאזר" בשנת תקל"ו בין ראשי הגבאים „האלוף הראש מוהר"ר לאזר במו"ה יקותיאל" וכן מצאתי אותו במשך כמה שנים שפרנם את הח"ק יחד עם הרב המופלג ר' שמואל ר' יקורס . ובנו של ר' לאזר הוא הרבני הנגיד מוהר"ר משה יקותיאל נתחבר להח"ק בבחרותו ככתוב על ספר פנקס השני (קע"ב) „ה"ה „התורני המופלא הראש מו"ה לאזר במו"ה יקותיאל התפלל לפנינו אלופי גבאים „דחבורה ג"ח הח"מ בעד בנו הבחור חשוב כמ' משה יקותיאל להיות חיבת „הקודש מכשרתי לקרבו אל הקידש להיות בא' מן המנין בחבורה זו לזאת

„נעניני לו ראשינו להכניסו לחבורה ק' ג"ח שיהי' כאחד מאתנו אך בזאת נאות „לו להראש הנ"ל שאחר החתונה ישמש את החבורה שתי שנים רצופים. ולראי' „באנו עה"ג ועה"ח היום יום ד' ז"ך כסלו תקל"ו ואח"כ מצאתי אותו בין אלופי הגבאים. בהקלפי משנת תקמ"ה „הראש מוהר"ר משה יקותיאל במוהר"ר לאזר" בשנת תק"ן מצאתי חתימתו „משה יקותיאל בהמנוח מו"ה לאזר זצ"ל" ור' משה יקותיאל הוא אביו של הרבני הנגיד והקצין מוהר"ר אליעזר (והיה קוראין אותו ר' לאזי דער רייכיר) בינקותי חיבר אותו אביו להח"ק כאשר מצאתי כתוב בפנקס (רכ"א) „היום נקרב לפנינו ה"ה הרבני מו"ה משה יקותיאל במוהר"ר „אליעזר ז"ל לקרב את בנו היניק כ"מ אליעזר שיח' השם יאדיך ימיו שיזכה „לגדלו לתורה ולח' ולמ"ט וסילק עבורו מעות קדימה והרי מהיום כאחד מן „המנין ע"פ תיקון כל התקנות הנאמרים ולראי' באנו עה"ח יום ה' כ' מרחשון תקמ"ט" ור' אליעזר היה מחשובי העיר ונכבדיה ומאלופי ראשי הגבאים ובשנת תר"ג נתמנה לגזבר נאמן בהח"ק חתימתו נמצאה הרבה פעמים בפנקס הח"ק „הק' אליעזר במ"ה משה יקותיאל זצ"ל" ולפעמים חתם עצמו הק' אליעזר ליניקר" ור' אליעזר היה מחותנו של הרב הגאון מוהר"ר יעקב הכהן רפאפורט כי בנו התורני מופלג הנגיד ר' מרדכי מארקיל היה חתנו של הג"מ יעקב הכהן רפאפורט אב"ד דפה. שנת פטירתו של ר' לאזר דנן לא ידעתי כי נמחקו שורות האחרונות ממצבתו וכפי הנראה נפטר בערך שנת תקמ"ח.

ואלה הדברים חרותים על מצבתו.

פ"נ

חכם ונבון
יקר רוח איש
תבונה מנהל עדת
ישורון באמונה. רב
ברכות שונה הלכות
המנוח הרבני המ־
פורסם מו"ה לאזר
בהרבני המפורסם
מ' יקותיאל ז"ל בין
הצדיקים אשר בארץ
המה . . . . .

אברכך אלי צורי ונואלי. ארוממך אודה שמך כי עשית עמי פלא הביאתני עד הלום ועד הנה עזרוני רחמיך. כן תעזרני להשלים את ספרי זה כאשר עם לבבי ועד זקנה ושיבה אל העזבני ושבתי בבית ה' לאורך ימים.

אוסטרהא כ"ד ימים לחודש מבת שנת מ'ו'כ'ד'ת' לפ"ק.

תם ולא נשלם.

הוספות

הוספה לסימן י"ה מן המבוא

העתקה „ממגילת תמוז"

מכתב פתוחי חותם קידש. מה שנעשה בששי ושבעה לחודש. היא חודש תמוז שנת תקנ"ב לפ"ק כאחד מעשרה נסים שבמקדש. וניתן לקריות לפרסם ברבים לרומם ולגדל שמו יתברך.

אחינו בני ישראל שימו נא לבבכם לכל הדברים אשר ראו עיניכם. איין נם נדול ומפורסם ונסים נגלים ומפורסמים. וואם השי"ת שמו ברחמיו וחסדיו המרובים האט מיט אונז גיטאן בעיר הזו פה ק"ק אוסטרהא מן יום חמשה לחודש תמוז כמה שעות קודם הלילה עד יום השביעי לחודש. שנת חמש מאות וחמישים ושתים לפ"ק. איז ניהערט ניווארין אזוי איין נם נגלה ממש וואם איז חיין לדרך הטבע. עס איז גיפאלין בתוך העיר כמה וכמה מאות קאלין מלאים פולווער פון הארמאטעם הגדולים וואם איטליכי בעוינדער איז איר פעולה להפיל חיטות ובנינים. חוץ פון קאלין קטנים וגם לפי הנשמע מראשי החיל של מסקויטר אז זייא האבין ניווארפין נ"כ באמבעם. און קיין שום קויל האט ניט נישאט נאר איש אחד איז נהרג בעו"ה שעמד אצל כותל בית הכנסת של המנוח המפורסם מו' שמואל ז"ל און דיא קאפ זיינע איז ניפלויגען על דלת עזרת נשים של בה"ב הנגיד המפורסם מו' יוסף יוזפא ז"ל. ובבית הכנסת הגדולה הקדושה דפה איז מלאה ניווועזען אנשים ונשים וטף בכל הבה"כ ובעזרה ובעזרת נשים ובכל העליות. וחיל המסקויטער האבען מכוון ניווועזען מיט זייערע הארמאטעם לבה"כ כי אמרו שהוא מקום מבצר לחיל פוילין און דיא קוילין וואם האבען גימראפען לכותל האט אויך ניט נישאט חוץ כמה וכמה קוילין נדולים שנפלו מן הצד און קיין שום קויל האט ניט אן ניצונדין זיך. ועוד כמה וכמה נסים איז ניווועזען בימים האלו וואם ניט אזוי נגלה איז לעיני כל. און עס איז ידוע כל אשר עשה עמנו השי"ת שמו בחסדו הגדול אלי כל הימים דיו וכו' קאן מען ניט צו דער שרייבען. בפרט ביום השביעי לחדש תמוז האט השי"ת שמי מציל אונז ניווועזען מבעלי בחירה. כי לפי נימוסיהם במקום המלחמה זענען אנשי העיר לשלל ולביזה. גם עס איז אפ גלייגט ניווארען בייא חיל מסקויטער על יום השביעי אז זייא זאלען ניין שמורום אין שטאט אריין צו מאכען די שטארט איין תל עולם דאס איז ידוע לכל וגם עשרים באמבעם גדולים ונוראים זענען שוין ניווועזען מוכן להפיל להעיר בהשכמה. והשי"ת ברחמיו ובחסדיו המרובים האט אונז מציל ניווועזין ולא נפקד מאתנו איש רק אשה אחת שנהרגה על הגשר. ובדברי קדשו בתוב לאמר זכר עשה לנפלאותיו. דאס מיינט מען נפלאותיו של הקב"ה וואם נוגע לעצמו איז. ווען ער טוט ניסים ונפלאות לישראל איז דאס בודאי לזכרון עולם. ווארים מיר בני ישראל פאר נעסען ניט צו דער מאנען זיינע ניסים אייביג. בכן איז בודאי ההיוב על כל איש ישראל

לעורר לבבו ולהכיר הניסים הגדולים הנוראים והנפלאים אשר עשה עמנו השי"ת שמו הגדול בחסדו וברחמנותו המרובים בעיר הזאת. און מען זאל מאכען איין זכרון גדול. לניסים הנדולים והנוראים וחסדים ורחמנות וואס האט מיט אונז גימל חסד ניווועזען שלא נשמע ולא נראה נם נגלה ממש כזה מכמה וכמה מאות שנים. וזה נודע ששמו של הקב"ה ווערט מתנדל ומתקדש ומתרומם בכל העולמות אז ווען מיר ישראל מאכען איין זכרון לניסים שעשה עמנו און זענען מודים לשמוע.

לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל לעשות זכרון לדור אחרון ועל כל הבאים אחרינו זרעינו וזרע זרעינו וכל הדרים בעיר הזאת להיות הימים האלו נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה. וזאת עלה בסוד ישרים ועדה כבוד אלופי ראשי מנהיגי הקהלה שני צדי הקהלות ואלופי קהל קראסניגורא ומיזרטש קטן ואלופי הרבנים יושבי יעב"ץ בקלויז. ואלופי לומדי תורה ובראשם כבוד הרב המה"ג המפורסם מו"ה אשר צבי מגיד משרים דפה קהלתינו אז מיר מאכען איין זכר לניסים הגדולים אז מען זאל קובע זיין לחוק עולם להיות השני הימים האלו יום ששי לחודש תמוז ויום השביעי לחודש לא ימוש מפינו ומפי זרענו וכל הדרים בעיר הזאת לספר באזני בנינו ובני בנינו. און צו דער מאנין תמיד הניסים בכל שנה ושנה בימים האלו: וגם לקיים עלינו דברי זעקתם אשר זעקו בני ישראל והפילו תחנונים בקול גדול ובבכיה רבה אנשים ונשים ומף מן חמשה לחודש קודם הלילה עד בוקר יום השביעי אז ביום הששי לחודש תמוז זאל נעמ וועדען כל החניות. בהשכמה זאל מען ניט עפענען עד אשר יגמרו בכל בתי כנסיות כל חמשה ספרי תהלים און קיין שום מנין זאל ניט זיין באיהו יום אפילו בוותיקין רק בבתי כנסיות הקבועים. און מען זאל [זיין] בתענית ביום הששי לחודש עד אחר שיתפללו תפלת מנחה גדולה טאר קיינער ניט טועם זיין חוץ מעוברת ומניקות. ומי שהוא חולה קצת או פחות מח"י יכול לפדות את יצמו מן התענית ליתן צדקה כפי נדבת לבו. ואחר שיר של יום יאמרו קפיטל קט"ז אהבתי כי ישמע וכו'. ולמחרתו ביום השביעי לחודש תמוז זאל נקבע ווערען לששון ולשמחה מען זאל מאכען סעודות כסעודות פורים. און מען זאל לובש זיין בגדי שבת ולא יאמרו תחנון און זאל אסור זיין בתענית אפילו יאהר ציים און מען זאל שוקען מתנות לאביונים כל זה קבלנו עלינו ועל זרעינו ועל כל הנלוים אלינו בעיר הזאת. און קיינער טאר ניט פורץ גדר זיין מסדר הזה כל שנה ושנה בימים האלו הן מי שיהיה פה או אפילו יקבע דירתו בעיר אחרת. השם יתברך ברחמיו המרובים והגדולים אשר אין סוף ואין חקר זאל ווייטער מיט אונז ועם כלל ישראל טאן ניסים ונפלאות. להצילנו מכל נזירות רעות בכל פרשת העיבור יהיו צרכינו לפניו גליות למען דעת כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו ויאמרו הכל ה' אלהי ישראל מלך יעננו ביום קראנו: כ"ד הבאים עדות לכבוד שמו יתברך היום יום ג' ראש חודש תמוז תקנ"ג לפ"ק.

הקטן אשר צבי בא"א מוהר"ר דוד מ"ץ ומ"מ דפה ק"ק אוסטרהא הבירה יע"א.

(לסימן ב"א)

ברשימת קה"מ להח' ווינער מצאתי שהג"מ נפתלי הכהן הסנ"מ עיד על

ספרים האלה על ספר „אבק סופרים" בשנת תס"ג „אור ישראל" תם"ב כ"ו אלול ח"ע נפתלי כ"ץ מפוזנן „אמתחת בנימין" „בנדי אהרן" ח"ע נפתלי הכהן מפ"ד דמין „בית יהודא" תנ"ח נפתלי הכהן מפוזנן „בנין שלמה" תם"ח נפתלי הכהן מפ"ד דמין .

(לסימן מ')

על דבר הנפלאות שפעל ועשה הג"מ נפתלי הכהן זללה"ה בעת שנשאו את מטת בנו הג"מ בצלאל לבית החיים סיפר לי דברי אמת דודי הישיש הרב המופלג בעל זכרון טוב ונאמן מאד בדבריו מוהר"ר מאיר אליהו ז"ל מו"ץ דפד ששמע מפי איש ישיש תורני נאמן בדבריו והזקן ההוא שמע מפי איש זקן מאד שהוא היה אחד מהאנשים שנשאו על כתפיהם את מטת הג"מ בצלאל ז"ל לבית החיים. ידוע אשר בעירנו היה בית מקלט היעוטים (עיין מבוא סימן ט"ז) ובמה מאות תלמידים (שיללער) למדו שם ובזמן ההוא לא היה שום דרך מהעיר לבית הקברות רק דרך בית מקלט היעוטים והיה דרכם המקולקל של תלמידי בית המקלט רמות אחד מן היהודים (אם לא נתנו היהודים נרות של שעוה אל בית המקלט עבור המת) בעת שנשאו את המטה דרך שם היו יוצאים השיללער סקלו באבנים עפרו בעפר על טטתו של המת מקללים ומבזים את היהודים שהלכו אחר המטה ומכים אותם והג"מ נפתלי צוה לבל יתנו נרות לבית המקלט אך בעת שהניחו את הג"מ בצלאל על המטה עשה הג"מ נפתלי (ידענו שהג"מ נפתלי היה בעל קבלה מעשיית) עיגול סביבי המטה וסביב האנשים אשר נשאו את המטה ויהי כאשר נשאו את המטה אצל בית המקלט (והשיללער אשר ידעו מפטירת הג"מ בצלאל עמדו הכן ואבנים ועפר בידם לזרוק על המטה ועל היהודים שהלכו אחר המטה) לא ראו השיללער מאומה לא חרץ איש מהם את לשונו ולא הרים את ידו ויהי לפלא .

(לסימן מ"א)

כה סיפר לי דודי הנ"ל כאשר הג"מ אברהם כהנא ברח מעירנו ובא פתאום עם כב"ב לעיר דובנא הרדו כל גדולי העיר ובאו לקבל את פניו ושאלו אותו אנה הוא נוסע? ויען הג"מ אברהם כהנא בחכמתו ויאמר: כתוב בתורה כאשר שאל המלאך את הגר שפחת שרי אי מזה באת? ואנה תלכי? ותאמר „מפני שרי גברתי אנכי בורחת" וקשה הלא המלאך שאל אותה שתי שאלות מאין=ולאן „אי מזה"? „ואנה?" והיא לא ענתה רק על שאלת מאין „מפני שרי". אכל האמת שהיא ענתה תשובה אחת שיש בה שתים „מפני שרי גברתי אנכי בורחת" כלומר ואם אני בורחת לא אדע אנה כידוע. וכן אם אני הוכרחתי לברוח ממקומי מפני הדוכס לא אדע אנה אני בורח". ואז בקשו ממנו אלופי העיר דובנא שיקבל עליו את עטרת הרבנות בעיר דיבנא ונשאר שם לאב"ד ושם מ"כ.

(לסימן נ')

ראיתי בספר אנשי שם להחכם הגדול מהר"ש באבער יחי' סימן פ"ג מביא „ה"ר אפרים ב"ר שלום פרידמאן דיין ומו"ץ חוץ לעיר (לבוב) בזמן הגאון בעל

רעא.

הרב הגביר חסיד ועניו מופלג בתורה מוהר"ר חיים מרדכי הכהן זוסמאן.

א. איש ירא אלקים וחרד למצותיו גבר עונתן אהוב לשמים ונוח לבריות בעל לב טוב ורוח נדיבה צדקת פזרונו רבה מאד חריף ומופלג גדול בתורה פרש עצמו מהבלי עולם ואך תורת ה' היתה שעשועיו יום ולילה. התנהג עצמו בחסידות ואם בגלוי לא רצה למרות עיני אביו ובני משפחתו אשר לא לבם הלך אחר דרך החסידים. אבל בסתר נתן ידו לצדיקי זמנו המפורסמים והאצל האציל מכספו לבולם. בכל שנה שלח איש עתי להרב הצדיק המפורסם מוהר"ר אהרן מטשערנאביל זצוקללה"ה להעלות זכרונו לפניו ביום הזכרון. ואחר פטירת הצדיק מטשערנאביל נסע בעצמו כמה פעמים להרב הצדיק המפורסם המגיד מטריסק זצוקללה"ה והמגיד קבלו באהבה וחלק לו כבוד תלמיד חכם. הוא היה זהיר וזריז וחפץ במצות מאד בכל יום ויום טבל עצמו במי מקוה ואם כי גבר חלוש ואסטינס היה והרופאים הזהירו אותו לבל ילך לבית המים ובפרט בזמן החורף אבל הוא לא שמע אליהם לבטל את הטבילה אפילו יום אחד ויען כי ירא מבני ביתו אשר לא נתניהו לילך לבית הטבילה היה לו איש מיוחד אשר בכל יום באשמורת הבוקר בא לפני חלונו והקיצי משינתו יהוא בעד החלון יצא אליו וילכו שניהם לבית הטבילה. תפלתו היתה בהתלהבות ביראה ופחד כמעט כל היום עבר עליו אך בתפלה ובתורה ואך לפנות היום טעם מעט או אבל סעודתו ואח"כ חזר ללימודו עד חצות הלילה והוא בני של הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר אבא צבי הכהן זוסמאן ז"ל (עיין אח"ז) וחתנו של דודו הרב הגביר המפורסם בתבל מוהר"ר שלמה זלמן הכהן זוסמאן ז"ל כאשר כתבתי לעיל.

ב. הרב החסיד ר' חיים מרדכי הכהן נפטר בדמי ימיו ויומת על פני אביו אשר התאבל עליו עד יום מותו יחד עם כל בני משפחתו והשאיר אחריו שלשה בנים ובת אחת. א) הוא הרב הגביר המופל"ג בתורה ובמדות נעימות כמוה"ר יהושע והוא חתן הרב הגאון פאר הדור נשיא הלויים מוהר"ר יצחק אהרן איטינגא זללה"ה אב"ד דק"ק לבוב בעהמ"ח שו"ת מהרי"א. ב) בנו הרב הגביר כמה"ר שמעלקא. ג) בנו הגביר כמ"ר נחום. ובתו היא אשת הגביר מו"ה מרדכי למשפחת עטינגער. בשנת תרמ"א נפטר הרב ר' חיים מרדכי הכהן ועלה השמים וגופו הטהור ספון וטמון במעלה הקברים אשר למשפחתו ומצבתו תביע את שבחו לאמר:

כתר פ"נ כהונה

הגביר

ביום ב' טו"ב

אייר שנת תרמ"א לפ"ק

הרב החריף המפורסם

איש חמודות ירא את

ה' באמת רודף צדקה והסד

מוכתר במעלות מאליפות
אהוב לשמים ונוח לבריות
מו"ה חיים מרדכי בהרב מו-
-ר' אבא צבי הכהן נכד רבינו
ב"ה פי"פ ובעל הפלאה ונכד
הגאון מו"ה אפרים זלמן
מרגליות מבראד
ת'נ'צ'ב'ה.

ערב.

הרב הגביר המפורסם. השר והטפסר נדיב ושוע מוהר"ר אבא צבי הכהן זוסמאן

א. נכבד וגדול ליהודים מפורסם בישורון חכם מחוכם בתהלוכות מסחריו אשר פרצו ורבו מאד. עושה צדקות ופועל מישרים טוב ומיטיב לכל דורש טובתו גם על הקהלה פקח עיניו ובעת צר היה תמיד לאחי-עזור ואחי סומך בכספו ובעצתו עצת חכם. גם הוא הלך בדרך אבותיו הקדושים דרך התורה והמצוה פקח עיניו על עניים ודלים נזר הגבירים פאר עירנו ועטרת עמנו. והוא בני של הרב הגביר האדיר המופלג בתורה ויראה מוהר"ר מאיר הכהן זוסמאן ז"ל (רם"ה).

ב. הרב הגביר ר' אבא הכהן זוסמאן היה חתנו של הרב הגאון והחסיד בנש"ק מוהר"ר יעקב יהושע הלוי הורוויץ זללה"ה אבד"ק ואלאוץ עין לעיל. שלקח את בתו הגבירה המפורסמת אשה יראת ה' הצנועה במעשה והמפורסמת בצדקתה האם אשר בצדק נתישנה כפה תפרוש לעניים ודלים לא תיעף ולא תינע מלעשות חסד. כמעט כל היום יושבת ומחלקת צדקה לכל הפושט יד. בלבה קננו החמלה והחנינה אמת ואמונה אין קץ לתפארת מעשיה הוד קדושת אבותיה חופפת עליה וכל רואיה יכירו כי היא מזרע ברך ה' מרת דבורה מנב"ת 1) והוליד עמה בנים גבירים מפורסמים הולכי תמים אדירי העושר שרים ופרתמים, ואלה הם:

א) הוא הבן יקיר לו הרב הגביר המופלג בתורה וביראת ה' טהורה החריף והשנון 2) יקר רוח נדיבה שש ועושה צדק פאר ועטרה לעמני נזר לבני עירנו מוהר"ר אפרים זלמן הכהן זוסמאן הי"ו ועוד ינוב בשיבה. אשר גם היא הוליד מאשתו הגבירה המפורסמת אשה חכמה וצדקנית מהוללה במעשיה הטובים

---

1) הדברים האלה כתבתי בעוד זרח שמש צדקתה על שמי עירנו ובל ענ"ה העיר הלכו לאור נוגה פורונה. אך בשנת תרנ"ח ביום ד' בחודש וביום שמת אהרן הכהן הלכה למנוחות ואת העניים עזבה לאנחות כי התאבלו אבל מר על פטירתה אין קץ להכבוד אשר חלקו לה כל בני עירנו. את נוסח מצבתה אשר כתבתי העתקתי בסוף הספר עיו"ש.

2) בספר „ליקוטי צבי" למהר דודו אחי אמו הרב המאוה"ג החריף מוהר"ר צבי הירש הלוי הורוויץ ז"ל הובא מה שחידש הרב ר' אפרים זלמן הכהן יחי' בג"מ בימי חרפו.

לעניים קרובי וקרוב קרוב קודם וע"ז יתן קוויטש בני הרבני מו"ה יצחק אייזיק נ"י ויבוא עה"ח עוד אחד מבני. וסך ת"ק זהובים יהי' שייך לעשרה אנשים שיתפללו כל השנה בביתי לכל אחד חמישים זהובים ולב"ד הרב המגיד דפה"ק מאה זהובים. להרב המוכיח מפולנאה. ולהרב המגיד ממעזירטש ולהרב המגיד מזלאטשוב. ולהרב מו"ה פנחס מקארעץ ליתן לכ"א מאה וחמישים סך עולה ששה מאות זהובים. לרבי וואלף קוצים ממעזבוז ולהרב המגיד מק' באר ולהרבני מו"ה זלמן ממעזריטש [1] ולאחיו הר"ר ליב [2] לכ"א מאה זהובים ס"ה שני אלפים וחמש מאות זהובים. לעניי ארץ הקדושה הרב ר' מענדיל מפרעמישליאן לשלוח שני מאות זהובים. ולה"ר נחמן מהארידינקע ולה"ר פרידיל לכ"א מאה וחמישים זהובים להר"ר דוד חתן הרב מסטעפאן ולה"ר צבי בן הרב בע"ש לכל אחד מאה זהובים. לאחי הרב ר' יעקב ולאחי הרב ר' אייזיק לכל אחד שני מאות זהובים. וסך ארבעה מאות זהובים יהיו לעניים היינו בעת החולשה ולפני המטה יחלקו הסך הנ"ל וליתן מזה לעניי קרובי ה"ר אורי מאוסטרהא ולהרב המגיד מאוסטרהא לכל אחד שלשים זהובים והאנשים האלה שצויתי ליתן להם כאמור לעיל המה ילמדו אחר תפלת שחרית כל אחד שיעור לזכור נשמתי ויאמרו קדיש. גם מנין שיהי' בתוך ביתי ילמדו פרק משניות אחר התפלה. ואחר מפני יאמר קדיש. והעיקר כל שלשים יום אחר פטירתי ילכו עשרה אנשים שהתפללו בביתי על קברי ויתפללו התפלה שבסידור שער השמים שתיקון הגאון מו"ה ישעי' זצ"ל בבוונה גדולה ועבור זה ליתן לכ"א סך... מקום קברי אצל בתי הרבנית מרת רייצה ובלא"ה אין שם רק דרך לילך ובאם יבקשו החבורה מקום להרחיב הבית חיים שלהם אז אעפ"כ תוך ארבע אמות שלי הנני גיזר בחרם בל להניח שום אדם אצלי. ולכתוב זאת בפנקס החבורה הקדושה וחלילה לשנות בזה. וזפצי לבן שלי ליתן להרבני המופלג... חתן החזן ובקשתי ממנו לילך על קברי כל שלשים יום להתפלל. טוזליק שלי ליתן להרב המוכיח מפולנאה בתוך מעותיו... כובע שקניתי מחדש בער... יותן להרב מו"ה פנחס מקארעץ בתוך מעותיו. בעת שאהי' גוסס ישבו עשרה אנשים טבולי יום הילמדו ספר מוסר וספר מעבור יבק. בעת טהרה ינהגו כאמור בספר הנ"ל ויטבלו אותי ט' קבין פעם אחר פעם שני פעמים ולא יגבוהו המטה רק להיות פחות מעשרה טפחים לארץ ובין אנשים. וגוזר אני בחרם שחלילה לזונתי או בני או בנותי לילך אחר המטה רק כשיהי' המטה על בית חיים להגיד קדיש וחלילה לשום איש או אשה לנגוע בי או במטה בלי טבילה. אף אותם אנשים שיטבלו קודם מיתתי ויהיו בעת המיתה. יטבלו שנית כשירצו להתעסק בי. ואם יהי' שעת קור עכ"פ יתפרו התכריכים אנשים טבולים. וחלילה לשום אשה בעולם ללוות את המטה. ולא לעמוד חוצה רק כל אחת בביתה ולא בשווקים וברחובות אף אחותיי ובנותיי לא ילכו אחר המטה כלל רק תיכף אחר המיתה לא תהי' שום אשה בחדר זה אף זונתי ובנותי. כל שבעה ילכו אנשים טובים על קברי בכל יום ויום להתפלל בער נשמתי כדלעיל. אחר כלות שבעה ביום השמיני יעשו נדר סביב קברי. התכריכין יהיו חכל של פשתן אף הכובע. הספסל אשר אני יושב בבית המדרש

1) עיין בספרי סימן קי"ה. 2) שם סימן קל"ו.

שלי מקום אורך אמה מהעמוד. ליקח ולנסר מהספסל אמה מקומי והשטענדיר לעשות מהם ארון וקאפ בריטיל ומרגלותיו בריטיל. להקיף אותי ז' הקפות כאמור בספר החיים באריכות מה להניד. וקודם המטה יכריז איש להיות כל אחד חוזר בתשובה ולהתפלל בעד נשמתי. הספד יהי' מדברי המוסר ובל לספוד אותי בשום מקום אם לא בדבר תוכחת ומוסר ואצ"ל פה ג"כ בל לספוד אותי רק בתוכחה ומוסר ולא שום פשט בעולם מצבה לעמוד בסוף שנה ביא"צ ולכתוב רק הרב מו"ה דוד בהרב טו"ה ישראל שהיה אב"ד פה ובק"ק אוסטרהא. כל ימי שבעה חלילה לדבר מעזבון שלי הן זוגתי או בניי רק יתעסקו באבילות. אותם האנשים טובלים שישבו אצלי בעת יציאת נשמתי הם יניחו אותי לארץ תיכף ולא ימתינו על החבורה קדושה ויניחו אותי בלי שום דבר חוצץ ביני ובין הרצפה רק יכסו כל גופי וראשי שלא יהי' שום אבר חוץ לבגד שחור שיכסו אותי. בני הגדול יסמום (ר"ל יעצים) עיני. יניח אותי בטלית שלי רק להסיר הכסף. אחר ז' הקפות שיעשו כשיגיעו להניח לקברי יקשרו חבל על צווארי ויגררו לקבר וחלילה לשנות בזה. ושני אנשים זקנים ת"ח טבולי יום יניחו אותי לקברי. תיכף אחר יציאת נשמתי ישלחו שלוחים לבניי שיאמרו קדיש ולכתוב להם שישבו בביתם עד כלות שלשים יום להתעסק באבילות ובתורה. ואחר זה יבואו להתפלל על נשמתי על קברי ויהי' חילוק בעזבון שלי כפי הצוואה שלי. בעת חולי ונסיסה יחלקו לעניים סך... וכל הצדקה יחלק בני הרבני מו"ה יצחק אייזיק, סליק.

הוספה לסימן צ"ד

לתועלת חובבי קדמוניות ולכבוד המשפחה הגדולה משפחת היילפרין הנני לכתוב כאן תולדות גאון וחסיד אחד מן המשפחה הזאת אשר לא ידעו ממנו כותבי תולדות משפחת היילפרין ואם לא היה פה רב או אב"ד וגם לא מתושבי העיר. אך מפני שמקור מחצבתו הי' גדולי עירנו נתתי לו מקום בהמזכרת למען אשבץ עוד אבן יקרה בכתר משפחת היילפרין.

הרב הגאון המאוה"ג מוהר"ר יוסף יואל היילפרין אב"ד דק"ק סטעפאן.

א. גאון וחסיד מפורסם בדורו. רבים הלכו לאורו. בנו של הגאון המפורסם מוהר"ר יעקב אהרן אב"ד דק"ק סטעפאן ואח"כ אב"ק לויצקא בהרב הגדול מוהר"ר מרדכי היילפרין (עיין בספרי סימן צ"נ) בהרב הגאון הגדול מפורסם בדור מוהר"ר יואל היילפרין ז"ל אב"ד פה (עיין בספרי סימן רי"נ) והג"מ יוסף יואל היילפרין היה חותנו של הגאון המפואר מוהר"ר אהרן שמואל הכהן אב"ד בסטעפאן ואב"ד בקלויז דפה (עיין בספרי סימן רי"ג) והג"מ אהרן שמואל הכהן בספרו „ציוה הכהן" ובספר קורא מראש מביא הרבה חידושים ודברי מוסר מחותנו וקורא אותו פשם „חותני הרב המאור הגדול המפורסם מוהר"ר יואל ז"ל מסטעפאן ועיין בספרי סימן רי"ג הבאתי שהרב הבעש"ט ז"ל התאכסן אצל הג"מ יואל היילפרין בסטעפאן ואה"כ נסע הג"מ יואל עם הבעש"ט ז"ל ללוותו ועל הדרך ראה הג"מ יואל שהבעש"ט ז"ל יודע שיחות עופות כאשר כתב הג"מ אהרן שמואל בספר „קורא מראש" והג"מ אהרן שמואל הכהן מסיים שם את

דבריו „ופוק חזי מאן גברא קמסהיד עליה דמלתא המפורסם א"צ ראי' אשר חותני הרב הצדיק זללה"ה (הוא הג"מ יוסף יואל היילפרין) עולה לא נמצא בשפתיו ח"ו" (עיין בספרי סימן רי"ג העתקתי כל הדברים).

ב. הג"מ יוסף יואל היילפרין בעודו צעיר בשנים דך ויחיד לאביו הג"מ יעקב אהרן נגנבו אצל הדוכס מסטעפאן הרבה תכשיטים כלי זהב ואבנים יקרות מאד. ואנשי און העלילו על הרב ובנו שהם הסיתו את הגנבים לגנוב את הכלי יקר ולמכור להם. ותיכף תפס הדוכס את שניהם ויאסור אותם בזקים ויתן אותם בבית הסוהר. אח"כ נתפסו עוד שני יהודים אשר גם עליהם נמתח קו החשד וכאשר השופטים צוו לענות אותם ביסורים ומכאובים קשים ואכזרים (כמנהג ימי החושך) שיודו ויאמרו (את אשר לא עשו) כאשר כשל כח סבלם אמרו כי הם אמנם נגנבו את כל הכלים והתכשיטים. אך מסרו את הכל לבן הרב אשר הוא הבטיח להם למכרם במדינה אחרת. ויען כי העמיסו את כל הקולר על צואר הבן לקחי השופטים את הבן מאביו וצוו לקשור את ידיו לרגליו בכבלי ברזל וישליכו אותו אל בור צר מאד וגזרו עליו שאם לא יחזור את הגניבה עד יום מחר אחת דתו להמית או בזה יכפר עונו אם יקבל עליו להמיר את דתו בדת הקאטאלית. והיה כפשע בינו ובין המות כי הוא הבין את עצמו למות על קדושת השם. וה' הפליא לעשות כי בלילה הזה הביאו את הגנבים אשר הם גנבו את כל החפצים ונתגלה בעליל כי שקר היתה כל העלילה (ועיקר הנס היה כפי שכתוב בזמנילה וכן סיפר לי הזקן) כי בכל מקום שבאו הגנבים למכור את האבנים היקרים נדמו בעיני הרואים לאבני שוא אשר אין בהם כל חפץ ובין כך עברו כמה ימים ונתפרסם דבר הגניבה ולכן נתפסו הגנבים ובבוקר הוציאו השופטים את האב והבן עם שני זיהודים מבית האסורים לחפשי ויהי לנס. בהיותי בעיר סטעפאן ראיתי ביד איש ישיש תורני נכדו של הג"מ יוסף יואל היילפרין מגילה כתובה על קלף שיסדה הג"מ יעקב אהרן וישם כתב את כל דבר העלילה והנס שנעשה להם ובראש המגילה חרוזים המתחילים עם ראשי תיבות „יעקב אהרן בהרב מהר"ר מרדכי" ובסוף המגילה כתוב שהג"מ יעקב אהרן צוה לכל יוצאי חלציו עד סוף כל הדורות חוק ולא יעבור להתענות ביום כ"ב מנחם בכל שנה ולהתפלל סליחות בתפלת שחרית. ולעת ערב להרבות בסעודת מצוה ובצדקה לעניים ובעת המשתה לספר לבנים ובני בנים את כל פרשת דברי הנס (את המגילה העתקתי והיא ת"י וברצות השם אוציא אותה לאור). ועיין לעיל סימן קכ"ח) שם כתבתי שהגאון מוהר"ר צבי הירש אשכנזי אב"ד בקלויז דפה ואב"ד דק"ק ברדיטשוב גם הוא היה חתנו של הג"מ יוסף יואל היילפרין ז"ל [1]. בהיותי בסטעפאן הלכתי להשתטח על קברו של הג"מ יוסף יואל שהוא אצל בית החומה העומד על קברה של הרבנית החסידה והצדקנית מרת איידילע ז"ל והעתקתי את נוסח מצבתו ולא ידעתי שנת פטירתו כי חסר מן המצבה אך מדברי חתנו הג"מ אהרן שמואל הכהן (עיין בספרי סימן רי"ג פרק ד') נראה שנפטר הג"מ יוסף יואל בערך תק"ל מעלה ומטה.

---

1) כן כתב לי ידידי הרב הגאון החסיד בקי בחדרי תורה ומופלג בכתר שלשלת היוחסין מכמה גאונים מוהר"ר צבי יהזקאל מיכלואהן אב"ד דק"ק פלונסק שליט"א.

ואלה הדברים חקוקים על מצבתו.

פ"ג

כבוד מורנו ורבינו
הרב הגאון המפורסם
בדורו רבים הלכו
לאורו החריף מ' יוסף
יואל אב"ד ק"ק סטעפאן
בהגאון המפורסם
שלטת היוחסין מ'
יעקב אהרן הילפרין
אב"ד ק"ק לוצקא נפ'
יוד אדר שני לפרט

. . . . . .
. . . . . .

(לסימן ק"ג)

העתק צוואת הקצין המפורסם מוהר"ר יוזפא איסטריר ז"ל.

א) כבר אמר דוד המע"ה מי גבר יחי' ולא יראה מות ימלט נפשו מיד שאול סלה. ועוד אמר הנה טפחית נתת ימי וחלדי כאין נגדך. הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא ואדע כי חדל אני. אנכי זקן בא בימים וימים ירבו. אמרתי אצוה את בניי כי זה כל האדם. כי יום המיתה נעלם ומכוסה מעין כל אדם ואין אדם יודע עתו כדגים הנאחזים בפח יוקשים. בכן בעודי בחיים חיותי הנה אני מצוה את בניי בסדר צוואה זו להיות להם לעינים ולהורות להם הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשון בכדי שכל א' על מקומו יביא בשלום.

ב) בראשית בקשתי מאת בניי הנחמדים והנני נוזר עליכם בחרם שלא תחזיקו במחלוקת ותקיימו ככל הכתוב בשטר צוואה זו לבל יפול דבר ארצה ולא לשנות אף קוצו של יוד כקטן כגדול תשמעון בלאו דלא הסור.

ג) ראשית חכמה יראת ה' היא אוצרו וצדק לפני יהליך הנני מצריש חלק ירושה לנשמתי להיות למגן ולמחסה עתיק וזהו חלקי ועמלי. והנני מפריש מהוני ורכושי סך שלשים אלפים ז"ה וסך זה להלוואת להקהלות הנרשמים למטה מעות עולמות שנעלה על רווחים עצה"כ [עצה"ע] שבעה למאה כל שנה והפרשתי לאפותקי מפורש על סך הנ"ל כל כלי הכסף והזהב ותכשיטין שלי. ואף שכעת התכשיטין שלי המה ממושכנים אצל ערל פאן גרעגאר מחוייבים בני לפדותם מקופת העובן בכדי שיעמדו כל התכשיטין וכלי הכסף שלי בשלימות

לאפותקי סך שלשים אלף זהובים הנ"ל. והא לך הקהלות להלוות להם המעות הנ"ל ק' אוסטרהא שני הצדדים עשרת אלפים לכל צד לפי הכרנא שלהם. לק' דיבנא שני אלפים זה'. לק' זסלב שני אלפים זהובים. לק' קאסטנטין ישן שני אלפים זהו' לק' ראווני שני אלפים. לק' טוטשין שני אלפים זה'. לק' פולנאי אלף זהובים למקומותיהם דפולנאי אלף זה'. לק' קארעץ אלף זהובים. לק' סטעפאן אלף זה'. לק' לאבין אלף זה' לק' סידילקאב אלף זהובים ועוד אלף הנותרים יהיו להלואות חן בידי הגבאים דבה"כ שלי כפי שיורשם למטה הגבאים הממונים ובידם להלוות על משכנות בטוחים בלי רווחים. שטרי חובות מהקהלות הנ"ל יקום [יתקיימו] באפרובאטה מן גראד.

ד) בית הכנסת שבניו בביתי בנין חומה והשטיב עליונה לבית המדרש וכל החצר סביבו השייך לבה"כ שלי וכל הס"ת שבהיכל וכל בגדי קודש ומנורות והעטיש בקדושתייהו קיימא וכל הספרים שלי שבבה"כ ובבהמ"ד כפי הרשימה וכפי תוקף החרם שלא להוציא שום ספר מאסקופת הבית רק ללמוד מתוכם בבה"כ או בבהמ"ד שלי ובשטח הבית שלי. וכל זה ביד הגבאים המבוארים למטה ואין לשום אחד מבניי חלק בכל הנ"ל. להפריש לבה"כ כלי קודש דהיינו שני כתרי תורה ושני טסים ושני זוג עץ חיים ושני ידים הכל של כסף.

ה) הנני ממנה גבאים על בה"כ ועל בהמ"ד שלי על צרכי צדקות וחלוקת לומדי תירה. כבוד בני הרב מ' יצחק אייזיק ואחי הרבני מ' שמחה נ"י על פיו יצאו ויבואו. והגבאים יתנו השנחה פרטית שלא יבוטל התמיד מבה"כ ובהמ"ד שלי. לקבוע עתים לתורה בימי הקיץ ובימי החורף בבה"כ עד שעה עשירית. ובבהמ"ד להנות יומם ולילה.

ו) כזה יתנו כבוד הגבאים הנ"ל מדמי הרווחים לחלק עשרים להספקת לומדים שבכל שבוע באופן שהלומדים הנ"ל יקבעו להם שיעור גמרא או משניות כפי השנתם בבהמ"ד ובה"כ שלי להיות שפתותי דובבות לתועלת נשמתי. מאה זה' לשנה על נרות להדליק בבה"כ שלי. עוד מאה זה' על נרות לביהמ"ד שלי. מאה זה' לשנה על עצים לבהמ"ד. חמשה ושבעה זהובים שכורות להחזן לשנה. שלשים זה' שכר שמש לשנה. חמישים זה' לנר תמיד בבהכ"נ שלי. חמשה ועשרים זה' להדליק לפני העמוד נרות בבה"כ הגדולה במנורת של כבוד אדוני אבי ז"ל. עוד חמשה ועשרים זה' להדליק נרות בהעסים בבהכ"נ הגדולה. חמשה ועשרים זה' נרות לתפלה בקלויז. חמישים זה' לעצים ונרות בבה"כ של כבוד אדוני אבי ז"ל שני זהובים מדי שבוע לארבעה מנידי תהלים. חי"ג לשבוע לביקור חולים. חמישים זה' לתיקון בה"כ הגדולה. חמישים זהובים לכל שנה לתיקון בית החיים. ארבעים זהובים בל שנה לתיקון הקלויז. שלשים זה' לפדיון כך יהי' בכל שנה.

ז) המנורה הגדולה להדלקת נר חנוכה שבבה"כ הגדולה שיש לי שיעבוד עלי' אלף מאתים זה' גם הטס הגדולה שנדב כבוד אדוני אבי ז"ל לכבוד החבורה קדישא צד שלנו ומגיע לי עליו סך חמשה אדומים כמבואר בשטר צוואה מא"א המנוח ז"ל כל זה אני נותן לכבוד החבורה שלנו בעד מקום קבורתי אצל קבר אחי המנוח מ' אשר ז"ל.

ח) כבוד אחי הרבני מ' שמחה (עיין בספרי סימן ר"ב) יקבע דירתו פה

קהלתנו יצ"ו והנני נותן לו במתנת בריא הבית דירה שלי שדר בה כעת מ' יעקב נכד דודי המנוח מ' מרדכי ז"ל (ס"ג) והנני נותן לו במתנת בריא סך אלף זה' זמחוייבים בניי שיח' לסלק במעות מזומנים מקופת העזבון באיפן כשידור פה ויהי' נבאי עם בני הרב יצחק אייזיק נ"י ולהתנהג כנ"ל וללמוד בכל יום שיעור לתועלת נשמתי.

ט) הנני מחלק לכל אחד מבניי במתנת בריא לכל א' חלקו המגיע לו והנני מסדר לחלק עפ"י סדר תולדתן. לנכדיי הנשארים מנכדי הרב המנוח מ' אברהם (ס"א) ז"ל הגם שגלוי ומפורסם הממון רב שנשתקעתי עבור אביו בני המנוח מ' אהרן (ס"א) בעודו בחייו מחמת עלילות מארטשין ובער הרבנים דשם ואף אחר מות בני הנ"ל נתתי לבתו הנגידה מ' מירל שני פעמים נדוניא ובער חליצה ובפרט סך עצום שפזרתי לבתי נכדתי הרבנית מרת יוטא שת' (ס"א) ואף גם מה שנתתי לבני נכדי מ' אברהם הנ"ל נדוניא כל צרכי וכמה פעמים להרבנית דק' זוועהל עכ"ז הנני נותן לנכדי בני נכדי הרב המנוח מ' אברהם ז ל במתנת בריא כל הנחלאות שיש לי בק"ק דובנא. דהיינו הכיפה עם הקלייטין סביבי הכיפה מהחצר שיש לי בק' דובנא הכל שייך להם. ובזה ידם מסולקת מליטול עיר שום פרוטה אחת מכל עזבוני כלל. לנכדיי ה"ה הנגיד מ' ישראל (קפ"א) ואחיו הבחור כ"מ ליפמאן בנים של בני המנוח מ' יעקב הנני נותן להם במתנת בריא כל הנחלאות שיש לי בק"ק ראווני היינו הבית שדר כעת בני הרב דשם והכיפה בשוק עם השטיביל ועם מרתף שבה. לבני הרב מ' חיים (ק"ד) הבית חומה שהייתי דר בה ונשרף. כל שטח העליון והתחתון הכל במתנה לבני הנ"ל. לבני הרבני מ' מאיר הבית חומה בק"ק ראווני שהוא דר בה לבני הרב מ' יצחק אייזיק הבית שאני דר בו כעת גם בית שני שקניתי מפ' קאפאטינסקי גם יקח חלק בראש מעובני עשרת אלפים במזומנים. לבני מ' צבי הירש הבית חומה בק' טרטקוב. בתי מרת מינדל התחלוק עם האחים חלק כחלק בסחורות ומזומנים ומטלטלין וחובות. לנכדי היניק כ"מ אהרן שמואל (רי"ג) החנות של בית העצה סמוך ודבוק לכיפה של מ' יהושע בר"י י"פ. לבנים של חתני הרב מו' נפתלי כ"ץ (ס"ח) לכל אחד בעת חתונתו לדרשה ת"ק זהו' וחתני ילמוד שיעור לנשמתי. הרבנית מרת דבורה נכדתי בת בני מ' יעקב (ק"ט) תטול חלק [עם] אחיה מ' ישראל והבחור מ' ליפמאן חוץ מהנחלאות.

י) אהובי חתני הרב הגאון מו' משולם זלמן (ס"ד) הלא ידעת כמה ממון נשתקעתי עבורך על רבנות דקלויז ועל רבנות דקהלה כמה וכמה רבבות אלפים ומה שנשלו ממני פרוצים בזרוע עבור חובך וכמה אלפים שאתה חייב לי על אמוני עכ"ז אני מצוה שיתנו לכל אחד מבניך מתנה לדרשה ת"ק זהובים וכל הנ"ל יפרשו בני בעת החלוקה בטחון מספיק ליד חא"ש (?) הרב מ' יעקב יודיל (קי"ז) שיסולק לדרשת כל אחד כנ"ל

יא) למ' פלק מרובנא יתנו בניי חמישים זהובים מה שנפל טעות בחשבון גם יחזרו לו הקוועטשיל על פ' ששקוויטש. אהובי בניי הנאהבים והנעימים בקשה מכם לבל ידמה בעיניכם שעשיתי איזה דבר נגד רצונכם. לא יעלה על דעתיכם שום מחשבת פינול כי אני עושה הכל בדעת ומועצות לצאת ידי שמים ושלום

יהי׳ ביניכם ולא יהי׳ קנאת איש באחיו. ובזה שלום יהי לכם ושלום לאביכם הזקן שלא יצטער בקבר כי בוודאי אני בטוח שתהיו יראים וחרדים על החרם שלי ובזה ישכנו בטח.

יב) כל הרבנים כתבן וכהלכתן הנאמרים בשטר מתנת בריא והכתובים משלשה עבריהם הנני גוזר על בניי שמחויבים לאשר ולקיים בעונש חרם יב״ן ובלאו דלא תסור. הנני מקנה בק״נ ע״ס ומוכה מבאן ולהבא לכל איש חלקו במתנה גמורה חליטה וצמיתה והנני נותן במתנת בריא ד׳ אמות בחצרי ואגב ק ס הנ״ל אני מקנה לכל א׳ חלקו מטלטלין אגב קרקע להיות תוקף שטר מתנה זו כאלו נכתב בכל לשון דשופרא דנהוגין בישראל עפ״י תחו״ל וכאלו נעשה בי דינא דרב אשי ליפוי כח המקבלי מתנה ואף מה שלא נכתב כאלו נכתב לכל צד היו״ט ואני פוסל ומבטל כל עידי מודעי עד סוף כל מודעי כדרך שמבטלין בנ״נ. ומן שכירת נחלאות בשנה ראשונה יותן מאה זה׳ לב״א הרבני מ׳ יודל. ומאה זהובים לנ״ד הרבני מ׳ פנחס מדובנא. ומאה זהו׳ להרבני מ׳ מיכל בהמנוח הרבני המוכיח המפורסם מ׳ איצק דראבימשער. וכך אמר מ׳ יוסף יוזפא שטר מתנה זו כתבוהו בשוקא וחתימו בברא כי היכא דלא להוי כמלתא טמירתא רק גלוי ומפורסמת לכל. וקנינא אנחנו ב״ד הח״מ על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקני ביה יום א׳ ח׳ סיון שנת תקכ״ב והכל שריר וקים

הק׳ נתן נטע מרגליות שפירא.
נאם דוד שבח ב״מ ישראל אברהם ז״ל.
ארי׳ יהודא ליב ב״מ שמואל ז״ל.
גם אנכי באתי על החתום יום הנ״ל. הק׳ אברהם יוסף יוזפא בהנגיד מ׳ שמואל ז״ל״.

לסימן רע"ב

מצבת האשה הגבירה הצדקנית, מרת בילא פרענקיל—זוסמאן,

שנת תרס"ג לפ"ק
בעיר ווין
עלתה לעילא
נשמת בילא
ביום י"ב לחודש ניסן
שנת .אה"א ב"ד"ה ג'ד'ו'ל'ה ל'ע'י'ר אז'ס'ט'ר'ה'א
ופה ספונה וטמונה
סמל החסד והחנינה.
מרת בילא בת הר' הג' ר'
אפרים זלמן הכהן מיחוסי כהונה
מפורסמת בחסדיה ורוב צדקותיה
לפי מיעוט שנותיה
הרבתה לה מקנותיה
כפה פרשה לעני
ולאביון שלחה ידיה
נטעה כרם הת"ת מפרי כפיה
ב' חוהמ"פ שבה לאדמתה
כבוד גדול חלקו לה עדתה
בכו ואמרו אין לנו תמורתה
אנא אלקי השמים
בצרור החיים
תצרור נשמתה.